Creaţii ale literaturii universale contemporane apărute în

Colecţia BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

JAN DRDA

Orăşelul de pe coline

roman, XIV — 344 pag. — 5 lei

G. KARASLAVOV

Tango

nuvele, IX — 366 pag. — 5 lei

VADIM KOJEVNIKOV

Vi-l prezint pe Baluev

roman, XII — 388 pag. — 5 lei

LEONID LEONOV

Bursucii

roman, XXX — 462 pag. — 5 lei

SINCLAIR LEWIS

Kingsblood, urmaşul regilor

roman, 2 vol. — XXIX — 612 pag. — 10 lei

MIHAIL ŞOLOHOV

Pământ desţelenit

roman, 2 vol. — XXVI — 888 pag. — 10 lei

Lei 5

MARIE MAJEROVÁ

122

MARIE MAJEROVÁ

Sirena

122

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

Clubul cărţii digitale 2022

MARIE MAJEROVÁ

Sirena

Roman

1962
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Clubul cărții digitale 2022

Traducere de *Jean Grosu*
Prefață de *Georgeta Horodincă*

MARIE MAJEROVÁ
Siréna
Praha, 1952
NAKLADATELSTVI SVOBODA

PREFAȚĂ

Literatura cehă contemporană sărbătorește la 1 februarie 1962 aniversarea a optzeci de ani de la nașterea scriitoarei Marie Majerová, venerabilă figură a literelor cehe, decană a prozei, neobosită activistă pe tărîm social pentru cauza clasei muncitoare.

Născută în 1882, într-un orășel din Boemia, Vvaly, Marie Majerová (pe numele ei adevărat Marie Bartoșova) și-a legat, încă de la începuturile activității ei, numele de destinul revoluționar al mișcării muncitorești, care i-a inspirat cele mai importante opere ale sale, cum ar fi *Barajul*, romanul încrederii în deznodămîntul victorios al luptei proletariatului sau *Sirena*, epopeea unui secol de dezvoltare industrială a Cehoslovaciei și, continuarea *Sirenei*, *Balada minerilor*. De aceea, în ansamblul literaturii cehe, Marie Majerová reprezintă filonul literar care a însoțit îndeaproape afirmarea unui proletariat conștient și din care fac parte scriitori ca Jiři Wolker, Ivan Olbracht, Petr Begruč, Marie Pujmanova, filon atît de caracteristic ilustrat de fostul președinte al Republicii Socialiste Cehoslovace, Antonin Zapotocki, autor al frumoasei trilogii autobiografice: *Anul furtunos 1905*, *Văpăi deasupra orașului Kladno*, *Se ridică noi luptători*. Dar devotamentul și consecvența cu care Majerová a servit prin opera ei lupta clasei muncitoare

cehe s-au împletit neîncetat cu energia activistei politice. Totdeauna, în cursul îndelungatei și bogatei sale existențe, scriitoarea a îmbinat lupta pentru progresul social cu specificul profesiunii sale. Ziaristă activă și mereu alături de cei oprimați, Majerová a înnobilat uneltele meseriei printr-o înaltă conștiință artistică și cetățenească. Numeroasele ei vizite în Uniunea Sovietică — scriitoarea a vizitat de patru ori înaintea celui de-al doilea război mondial țara socialismului, în 1924, 1928, 1935 și 1938, de trei ori după război, în 1947, 1949 și 1952 — au fost sursa unor inspirate note de călătorie care au făcut cunoscute opiniei publice cehoslovace realitățile construcției socialiste și au constituit un sprijin moral în lupta poporului ceh pentru libertate. Participarea scriitoarei ca delegată la un congres pentru protecția muncii, în anul 1920, în Statele Unite, a fost deopotrivă urmată de apariția unei cărți de impresii culese din America, în care democrația de peste ocean era prezentată în adevărata ei lumină. După instaurarea puterii populare în țara sa, Majerová a desfășurat, cu forțe noi, o activitate rodnică și foarte întinsă. Ea a făcut parte din Comitetul Central al Partidului Comunist Cehoslovac și a fost deputată în Marea Adunare Națională a Republicii; a condus un timp, ca președintă, secțiunea cehă a Uniunii Scriitorilor Cehoslovaci și consiliul artistic al Cinematografiei; între anii 1945 și 1951 a fost redactorul-șef al revistei *Cehoslovensko*, publicație de popularizare a realizărilor regimului de democrație populară peste hotare. În 1947 a făcut parte din delegația de scriitori și ziariști însărcinați să viziteze ca martori Uniunea Sovietică pentru a constata urmele bestialităților săvîrșite de naziști pe teritoriul patriei socialismului. Activitatea ei obștească s-a împletit ca și în trecut cu o mare energie creatoare. Opera literară a Majerovei s-a îmbogățit

cu noi volume, mărturii ale unei impresionante tinereți artistice. Meritele deosebite ale scriitoarei și ale cetățenei i-au adus o caldă recunoaștere din partea regimului democrat-popular. Decorată cu Ordinul Republicii, laureată a Premiului de stat Klement Gottwald, deținătoare a titlului de Artistă a Poporului, a celui de Muncitoare de onoare conferit de către muncitorii uzinelor Gottwald din Praga, Marie Majerová cunoaște o bătrînețe fericită, în mijlocul poporului său pentru a cărui libertate a luptat cu hotărîre și generozitate.

Activitatea literară a Mariei Majerová, începută de timpuriu — primul volum al scriitoarei a apărut în anul 1907, adică atunci cînd ea avea douăzeci și cinci de ani — se întinde pe o mare suprafață și reflectă atît o mare varietate de preocupări, cît și o sensibilitate capabilă să-și acordeze tonalitatea unor modalități artistice de expresie dintre cele mai diferite. Începînd de la articolul de ziar și de la foileton, care reprezintă formele cele mai operative și mai directe de exprimare literară, Majerová nu a neglijat nici unul din mijloacele pe care le oferă scriitorului modern terenul generos al prozei. Maestră a schiței și talentată practicantă a unui gen tot atît de dificil prin cerințele lui contradictorii cum este nuvela, Majerová reprezintă totodată cu multă strălucire romanul social de proporții întinse, care înscrie și culmea cea mai înaltă a operei sale; abordează reportajul revelator al unei meditații politice, sociale, filozofice adînci, sub forma notelor de călătorie prin țară și străinătate; evocă liric cu o sensibilitate de poet peisajele patriei sale și portretizează cu exactitate chipurile oamenilor pe care-i întîlnește; excelează în literatura simbolică a basmelor pentru copii, în cărți închinate tineretului și, în sfîrșit, îmbracă

haina unei exprimări artistice străine, dar cu care se înrudește prin afinități subterane, traducînd din clasicii ruși și francezi.

O atît de întinsă și de multilaterală desfășurare de forțe creatoare uimește prin bogăție, dar derutează prin varietate. Totuși un nucleu coagulator menține această operă într-o surprinzătoare unitate, într-un echilibru care vine din constanța preocupărilor sociale și din maturitatea gîndirii politice a scriitoarei. Majerová nu cunoaște în cursul activității sale literare crize, prăbușiri, regres. Opera ei crește ca un fluviu pe măsură ce noi afluenți vin să-i îmbogățească apele, adică se dezvoltă prin acumulări succesive, în aceeași direcție pe care scriitoarea a ales-o o dată pentru totdeauna. Încă de la primele ei cărți, Majerová s-a orientat hotărît către o tematică socială, făcînd să alterneze subiecte luate din mediul burghez cu motive din lumea muncitorilor, a minerilor și oțelarilor din Kladno, regiune care rămîne una din cele mai îndrăgite de scriitoare, fie că îi va închina romanul ei capital *(Sirena)*, fie că-i va evoca liric peisajul de o aridă grandoare *(Un oraș sub semnul focului)*.

Preferința scriitoarei pentru aspectul social al dramelor omenești este evidentă în cărțile ei de început, în care eroii luați mai ales din lumea oamenilor necăjiți, tinere servitoare, soldați, vînzătoare din magazine, lucrătoare etc., ca și din mediul muncitoresc al Kladnoului, își trăiesc pasiunile și elanurile într-un continuu conflict cu mediul înconjurător, cu societatea, care face totul pentru a frînge în ei ceea ce este omenesc și autentic. Aceste volume, alcătuite din schițe și nuvele și purtînd titluri evocatoare — *Povestiri din infern, Dragoste simplă, Flori roșii* etc. — prevestesc travaliul subteran care are loc în conștiința scriitoarei și care va da roade în amplele ei

romane de mai tîrziu dedicate marilor încleștări sociale în care s-a născut și s-a dezvoltat industria și o dată cu ea clasa muncitoare din Cehoslovacia.

Totuși primul roman al Majerovei, apărut în 1914 și intitulat *Piața Republicii* marchează o oarecare întrerupere a firului pe care se desfășurase pînă atunci creația scriitoarei. Tematica de început care emana interes pentru omenesc, pentru drama purității tinerești în contact cu o realitate înconjurătoare ostilă face loc unor preocupări, aparent, diferite. *Piața Republicii* este un roman a cărui acțiune se petrece la Paris, în mediul cosmopolit și confuz al unei intelectualități de naționalități și opinii politice diferite. Atenția scriitoarei se îndreaptă în special asupra anarhiștilor ruși și francezi, pe care un emigrant lituanian, eroul principal al cărții, caută să-i înțeleagă și să-i urmeze. Ideologia lor echivocă îl decepționează însă, ca și pe scriitoare, care caută probabil răspuns la propriile ei întrebări și care lasă astfel în urmă, prin intermediul acestui roman, eroarea anarhismului. Majerová, ca toți intelectualii cinstiți din acea epocă greu de descifrat pentru contemporanul lipsit de sprijinul unei teorii științifice asupra dezvoltării sociale, s-a adresat pentru a-și întări pozițiile sale sentimental democrate unei mișcări, unei ideologii care-și spunea revoluționară. Dar instinctul ei sănătos de om legat de popor și de artist cinstit au făcut-o să se îndepărteze de asemenea surogate care hrăneau iluziile revoluționare ale intelectualității mic-burgheze, să-și păstreze încrederea în masele populare, în lupta lor pentru o viață mai bună și să se întîlnească astfel inevitabil cu singura și adevărata teorie a revoluției.

După *Piața Republicii*, Majerová revine la preocupările sale anterioare. Volumul *Fiicele pămîntului*,

apărut în 1918, conține o seamă de povestiri care ne readuc în atmosfera micilor drame intime. Protagoniștii acestor drame, bărbați și femei, sînt însă întotdeauna înfățișați din unghiul de vedere al condițiilor sociale care acționează asupra lor, fără ca ei să știe, determinîndu-le mentalitatea, raporturile lor cu ceilalți oameni, viața. Apropiat ca tematică este și volumul *Martirele*, apărut în 1921. Majerová care a acordat, în opera sa, un mare spațiu problemelor vieții feminine, aduce în aceste povestiri o serie de eroine, femei simple cărora viața de familie, desfășurîndu-se sub semnul unor relații sociale de oprimare, le mărește sentimentul de însingurare. Romanul de mai tîrziu *Lumea cea mai frumoasă*, apărut în 1932, reia problema sub aspectul tiraniei părintești care se exercită asupra a trei surori, împiedicîndu-le să-și realizeze viața, faptul petrecîndu-se pe fondul epocii postbelice, cu tot ceea ce aceasta a însemnat ca frenetică dorință de viață și deziluzie, pe măsura restabilirii aceleiași orînduiri nedrepte.

Concomitent cu dezvoltarea creației sale de factură epică, Marie Majerová dă la iveală o serie de volume în care reportajul alternează cu pasajul liric și cu notația spontană a călătorului atent și bun observator. Scriitoarea, din cursul unor călătorii făcute prin țară și străinătate (călătoria din 1920 în America), își îmbogățește posibilitățile de exprimare, practicînd un gen care, de-acum înainte, va lua o mare amploare în creația sa: impresiile de călătorie. Peisajele patriei sale își fac astfel o apariție fastuoasă *(Patria mea*, 1918) împreună cu chipurile oamenilor simpli, evocate cu multă sensibilitate *(Din Slovacia*, 1920). Volumul *Impresii din America*, apărut în 1920, aduce imaginea realistă a unei Americi pe care exodul emigranților europeni o poleise cu o falsă le-

gendă. Mai tîrziu, în 1925, în urma unei vizite întreprinse în Uniunea Sovietică, Majerová publică volumul *A doua zi după revoluție*, începutul unor note de călătorie despre patria socialismului, pe care le va îmbogăți și completa neîncetat pe măsura noilor ei călătorii. Un voiaj în nordul Africii va fi sursa noului volum intitulat *Secunde africane* (1933), în care incursiunile istorice servesc la o mai activă valorificare a imaginilor pe care le oferă unui ochi critic ca al scriitoarei prezentul unor țări coloniale ca Alger, Tunis, Maroc.

Dar, în jurul anilor 1930—1935, Marie Majerová ajunge la deplina maturizare a talentului ei, la acea stăpînire a mijloacelor artistice și la acel echilibru interior, care-i permit să dea opera ei capitală: *Sirena* (1933). Acest roman este precedat în 1932 de un altul, *Barajul*, în care scriitoarea îmbină fantezia (acțiunea se petrece cu treizeci de ani mai tîrziu decît epoca în care a fost scris) cu încrederea în forța revoluționară a clasei muncitoare și cu elogiul muncii umane. Eroii principali sînt, aparent, rîul Vîltava și barajul lui; în fond însă cititorul este martorul unei întinse panorame sociale care relevă pe de o parte aspectul corupției claselor de sus, pe de altă parte efortul nobil al oamenilor simpli pentru a trăi omenește și a crea ceva nemuritor. Roman de moravuri și roman de fantezie în același timp, *Barajul* are meritul de a insufla cititorului o încredere romantică în forțele revoluționare ale proletariatului, în acei oameni care mînuiesc mijloacele tehnice cele mai avansate, produc bunurile materiale și spirituale cele mai de preț. Totuși *Barajul* reprezintă încă o formă sentimentală de a aborda problema destinelor revoluționare ale clasei muncitoare. Adevăratul roman al clasei muncitoare cehe și al procesului de industrializare a țării este *Sirena*. Acest roman se desfășoară pe dimensiu-

nea unui secol de dezvoltare a exploatării miniere și a oțelăriilor din regiunea Kladno, începînd cu primele decade ale secolului al XIX-lea și sfîrșind în momentul izbucnirii primului război mondial.

Activitatea anterioară a scriitoarei prevedea și pregătea totodată apariția acestei opere, care însumează în ființa ei, elaborată firește pe un plan superior, toate micile tentative precedente de a găsi o expresie literară potrivită noii forțe sociale, intrată în arena istoriei : proletariatul. Mai mult decît atît, chiar materialul direct al romanului a fost supus, se pare, unui proces îndelungat de prelucrare. Unul din capitolele *Sirenei, Echipa la răspîntie,* a apărut întîi ca o povestire independentă sub titlul *Prietenii* în volumul *Povestiri din infern,* din 1907, deci cu aproape treizeci de ani în urmă, și mai tîrziu în 1933 apare din nou refăcută și amplificată de data asta chiar sub titlul cu care va intra în roman. *Sirena* reprezintă, așadar, rezultatul unui îndelungat proces de limpezire a concepției despre lume a scriitoarei și rezultatul unui tot atît de îndelungat proces de șlefuire a mijloacelor artistice.

Trei generații ale unei familii de muncitori alcătuiesc firul în jurul căruia se coagulează acțiunea *Sirenei.* Bunicul, tatăl și fiul reprezintă lanțul omenesc neîntrerupt, care relevă prin destinul concret al unei familii vastul proces istoric de formare a proletariatului și de creștere a conștiinței sale de clasă. Abordînd de data aceasta tematica muncitorească dintr-un unghi de vedere total realist, Majerová reușește să surprindă în romanul ei dinamica reală a devenirii istorice și să impună atmosfera specifică mediului social și moral pe care-l zugrăvește.

Bătrînul Hudec, poreclit „Inventatorul", este întemeietorul acestei familii al cărui destin se va împleti

îndeaproape cu istoria minelor și oțelăriilor din Kladno. În tinerețea lui „Inventatorul" a fost un entuziast. Dragostea pentru tehnică și dorința de a ușura efortul fizic al omului l-au dus la cîteva descoperiri care, dacă ar fi fost puse în slujba semenilor săi, le-ar fi putut înlesni simțitor existența. Dar Hudec observă cum rînd pe rînd invențiile sale sînt, fie acaparate de patroni, tocmai pentru a nu fi utilizate (utilizarea lor ar aduce o diminuare a cîștigului lor), fie pur și simplu furate. Încet, încet, obosit de luptă și de decepții, îmbătrînit, „Inventatorul" se transformă într-un personaj întunecat și sceptic, pe care mulți sînt înclinați să-l creadă cu mintea rătăcită. Existența lui se desfășoară de-a lungul multor ani, egal și monoton. E o existență jefuită de sensul ei. Fiul „Inventatorului" nu a moștenit gravitatea și seriozitatea tatălui, ci mai mult frivolitatea mamei, o subretă vieneză pe care patronul o măritase la repezeală ca să scape de ea cu Hudec și care, după cîțiva ani, sătulă de viața aspră a mediului muncitoresc, fugise cu un Don Juan ocazional. Viața laminatorului Pepek Hudec se petrece între uzină și cîrciumă. Om slab și ușuratic, deși în fond bun și solidar cu lupta tovarășilor săi pentru o viață omenească, Pepek Hudec înscrie în destinul familiei o existență șovăitoare. El exprimă în dezechilibrul vieții sale nu atît o ereditate apăsătoare cît destrămarea la care era supusă viața unui om, trăind în condițiile grele, ale unei munci abrutizante. În schimb fiul lui Pepek Hudec, Josef Hudec, va deveni un muncitor cu o înaintată conștiință de clasă. Refuzînd să facă o declarație falsă în favoarea patronilor, ceea ce ar fi însemnat pentru el o leafă mai bună și postul de meșter, dar în același timp trădarea tovarășilor săi de muncă, Josef Hudec se hotărăște să plece în țara „șanselor

egale". Dar, în America, Hudec descoperă repede că drumul spre îmbogățire e același ca și la el în țară: drumul trădării clasei muncitoare. Simțul lui moral sănătos, spiritul de solidaritate cu clasa sa învinge. Hudec, cel plecat să facă avere în America, se întoarce acasă la fel de sărac, dar conștient mai mult ca oricînd că singura cale cinstită de eliberare și de dobîndire a unui trai omenesc este calea luptei revoluționare a proletariatului. În felul acesta romanul deschide perspectiva revoluției iminente, făcînd să apară inevitabilitatea ei din destinul concret al unei familii.

Sirena aduce de asemenea în prim plan figura unei femei de o rară noblețe, soția flușturaticului Pepek Hudec. În galeria de figuri feminine create de Majerová, Hudcovka reprezintă întruchiparea unui ideal de demnitate, de rectitudine, de imensă generozitate și înțelegere. Suferința ei personală, avea un soț care iubea prea mult vinul și femeile, nu a înrăit-o, nici nu a împiedicat-o să vadă adevăratele cauze ale răului, ale mizeriei. Reacționînd la toate încercările într-un sănătos spirit muncitoresc, Hudcovka nu are în atitudinea ei nimic din rigiditatea unei morale abstracte, dar nici nu cedează vreodată spiritului moliu și dubios al moralei burgheze. Ea nu face niciodată din sentimentele ei de mamă, de soție, o oprelițe în lupta comună a muncitorilor pentru o viață mai bună. Copiii ei iau parte la grevă, sprijiniți, încurajați de ea, care înfruntă primejdia alături de ei, demnă și convinsă că omul trebuie să trăiască cu fruntea sus.

Istoria dezvoltării proletariatului din Kladno care alcătuiește materia vie a *Sirenei* (dacă nu chiar din întreaga Cehoslovacie, deoarece legăturile pe plan național ale celor din Kladno sînt, deși estompate, în-

totdeauna prezente în roman) se împletește, cum este și firesc, cu istoria opresiunii patronilor și cu istoria trădărilor. Dacă patronii nu apar în roman decît sporadic și mai ales prin puterea pe care o exercită, prin neomenia și setea de cîștig care apasă asupra muncitorilor ca o forță nevăzută și malefică, cei de care patronii se servesc pentru a-și împlini voința, ajung sub ochii cititorului în întruchipări dintre cele mai tipice. Figuri de meșteri, de ingineri, de oameni ai administrației, unelte docile ale patronilor, trădători ai proletariatului, însoțesc ca o plagă perpetua frămîntare a muncitorilor. Un tip original este mai ales inginerul Urban, fost student socialist în tinerețe, care a făcut și închisoare din pricina activității sale și care, deși provenit din rîndurile burgheziei, lasă tinerilor muncitori din Kladno impresia unui legendar luptător pentru dreptate. Plecat în America împreună cu soția lui, Karla, pe care o cîștigase în romantice împrejurări și în luptă împotriva tiraniei părintești, Urban, atunci cînd ajunge Hudec în America, nu mai este decît un burghez înstărit și mulțumit de sine. Revoluționarismul lui juvenil nu fusese decît o formă a energiei și a setei de parvenire personală. Diferența dintre el și Hudec, cu care se înfruntă de altfel într-o luptă de opinii deschisă, stă în faptul că Urban a acceptat să se îmbogățească pe spinarea muncitorilor în timp ce celălalt refuză, deși prilejul i se oferă. Prețul trădării este prețul cu care Urban își consolidează existența. Mitul Americii, țara „șanselor egale", este și el totodată destrămat în această caracteristică opoziție dintre Urban și Hudec.

Construit din blocuri compacte, într-o arhitectură solidă și evocatoare, romanul *Sirena* este unul dintre cele mai interesante romane care s-au scris despre clasa muncitoare. Succesul ei în țară și peste hotare

este dintre cele mai durabile. Tradusă în Uniunea Sovietică și alte țări, *Sirena* a fost de asemenea adaptată cinematografic. Filmul a obținut premiul I la Festivalul internațional al cinematografiei de la Veneția. Majerová și-a dat seama că forța sa creatoare și-a aflat făgașul cel mai potrivit în romanul social inspirat din lupta clasei muncitoare împotriva exploatării și de aceea ea a dat și un fel de urmare a *Sirenei*, un nou roman intitulat *Balada minerilor* (1938). Strănepotul „Inventatorului", Rudolf Hudec este cel care duce mai departe destinele acestei familii. Întors de pe front, demobilizat și schilodit, Rudolf Hudec are, pe deasupra, de suferit pierderea unui fiu care moare într-un accident în mină. Ajuns aproape în situația de a cerși, Rudolf Hudec se hotărăște să se mute, împreună cu toată familia, la minele din Saxonia. Romanul urmărește soarta acestor emigranți cehi care nu află nici în Germania condiții de viață mai bune ; ideea principală a romanului este că deznaționalizarea nu duce la nici un rezultat, că singura cale spre eliberare este nu părăsirea patriei ci lupta împotriva exploatatorilor.

După instaurarea regimului democrat-popular în Cehoslovacia, Marie Majerová și-a continuat activitatea sa literară, adăugînd noi volume întinsei sale opere. Rezistența împotriva fascismului i-a inspirat o seamă de povestiri care evocă patriotismul vibrant al poporului ceh în acei ani de teroare. Aceste povestiri împreună cu altele, zugrăvind viața nouă a poporului eliberat, printre care remarcăm povestirea *Drapelul roșu*, cald elogiu al clasei muncitoare cehe, au fost adunate de scriitoare în volumul intitulat, după una dintre ele, *Cu iuțeala fulgerului* (1952). Un alt volum de povestiri *Apusul sălbatec*, apărut în

1954, se ocupă de viața și misiunea grea pe care o îndeplinesc cei ce apără granițele țării. Un ciclu de trei povestiri *Șapte morminte*, apărut în 1956, este închinat armatei cehe, surprinsă în trei momente istorice capitale : 1918, 1938 și 1945. Scriitoarea evocă aici adevăratul patriotism în contrast cu ideile șovine și reacționare ale celor pentru care războiul imperialist este un mijloc de îmbogățire.

Majerová reia în acești ani genul notelor de călătorie, dînd la iveală volumul *Zece mii de kilometri deasupra U.R.S.S.* (1948), scris în urma constatărilor făcute în Uniunea Sovietică, unde venise ca martor acuzator al crimelor fasciste. În 1953, sub titlul *Orașul victorios*, Majerová publică un volum cuprinzînd totalul impresiilor sale asupra țării socialismului, adunate cu prilejul nenumăratelor sale călătorii de-a lungul Uniunii Sovietice. Tot în 1953, Majerová publică o nouă carte *China care cîntă*, cuprinzînd o seamă de reportaje scrise în urma vizitei sale în China. Pentru această carte ea a primit Premiul de Stat Klement Gottwald. Scriitoarea reia multe din volumele sale mai vechi, dînd ediții noi, revăzute și îmbunătățite și uneori adăugînd pasajele scoase de cenzura fascistă, cum e cazul cărții *Un oraș sub semnul focului*.

Marie Majerová este de asemenea autoarea unui scenariu după care a fost turnat în 1954 filmul *Avertismentul*, inspirat din viața colectivului de muncitori al uzinelor de benzină sintetică de lîngă Most.

O serie de povestiri pentru tineret, scrise în acești ani, vin să îmbogățească un aspect mai puțin întins din creația Majerovei, care însă, cu gingășie și delicatețe feminină, a fost întotdeauna o prietenă a copiilor. Cărțile ei *Lumea fermecată* (1913), *Fîntîna de*

aur (1917), *Cartea veselă a animalelor* (1933) și altele au făcut farmecul multor generații de copii.

*

Reeditarea de față a *Sirenei* va prilejui, sperăm, cititorului romîn, o rememorare plină de interes. Marie Majerová, impunătoare figură a literaturii cehe contemporane, se ridică la semnificația unei personalități de valoare internațională, care nu poate rămîne străină poporului nostru.

Georgeta Horodincă

Capitolul 1

„INVENTATORUL"

— Hei, cine-i acolo ? strigă Kristián Rienz, intrînd pe ușa bordeiului.

Nu răspunse nimeni.

Totuși, pe pămînt zăcea un trup ghemuit. Trupul unui bărbat care părea că doarme, dar pe care în realitate îl cutremurau dureri chinuitoare.

Tînărul se întoarse. Privirea aceea cu luciri bolnave îi întunecă liniștea și farmecul lăuntric pe care i-l dăruise prospețimea pădurii. Întîmplarea era neplăcută. Deși numai un nebun ar fi putut să regrete în asemenea cazuri pierderea bunei dispoziții, Rienz, fără a fi nebun, trecu prin sentimentul penibil al nenorocirii unui străin, sentiment ce-ți răpește clipele unei mulțumiri lăuntrice. Tocmai voia să se retragă, pentru a nu-și tulbura liniștea, dar în aceeași clipă trupul se mișcă puțin. Omul trăia.

Dintr-o dată, Rienz se simți țintuit locului.

— Ce faci aici ? strigă el, cu o voce voit tăioasă, spre jerpelitul de pe pămînt.

— Am căzut, mă rog frumos ! M-am lovit.

— Nemaipomenit ! Și nu poți să te scoli ?

— Nu pot ! Buzele, deasupra cărora mijea un început de mustață, rosteau anevoie cuvintele.

Ochii lui Rienz se deprinseră cu semiîntunericul din

Clubul cărții digitale 2022

cocioabă. Alături de trupul chircit al cărbunarului se aflau doi saboți. Unul răsturnat, al doilea pătat de sînge.

— Te-a împușcat pădurarul, sau te-ai prins singur în laț ?

Cărbunarul era tînăr. Un băiețandru. Se vedea după trăsăturile chipului său, care exprimau în același timp o maturitate timpurie. Dacă ar fi stat în picioare, s-ar fi dovedit că e mai înalt decît Kristián Rienz. Dar chinuit de durere, el închisese ochii, și chipul i se lungi nefiresc.

Oricine ar fi putut citi în expresia feței lui rugămintea mută, chemarea chinuitoare de ajutor a omului care se află în pragul morții. Kristián își scoase pușca. Se aplecă asupra trupului încovrigat, căută rana și recunoscu în umflătura piciorului fractura osului alb, prins în cheagul sîngerînd al cărnii. Îi dădu să bea din urciorul de lîngă ușă, îi sprijini capul pe niște saci adunați în grabă și-i împinse cu băgare de seamă o scîndură sub picior. În vremea aceasta, avu timp să observe că bordeiul era plin cu fel de fel de unelte. Se găseau acolo o mulțime de stîlpi și un fel de cărucioare ciudate, din lemn și fier. „Se joacă, băiatul", se gîndi Rienz. Apoi îi spuse :

— Stai aici liniștit ! Îți trimit felcerul.

Cînd ajunse la ușă, se mai întoarse o dată. În buzunar, degetele atinseseră capacul rece al bomboniérei mici, de argint. O desfăcu repede, își umplu palma cu caramele trandafirii și le înfundă în mîna băiatului.

Între timp, se crăpă de ziuă. În fața bordeiului, săgețile albe de lumină sticleau în roua poienii, unde un cuptor pentru cărbuni începuse să se răcească. Pădurile se întindeau de jur împrejur, mărginind poiana cu desișul verde al fagilor, care se ridicau ca zidurile unei încăperi. Doi stîlpi împlîntați într-unul din ungherele verzi, deși cuprindeau în deschizătură

capătul unei cărări de pădure, erau parcă nelalocul lor. După înfățișare păreau să fi fost puși de curînd. Lemnul proaspăt transpira în mii de broboane o sevă cu miros de rășină. Adierile vîntului parfumau aerul cu miresmele lor, dîndu-i ceva aținător.

Kristián își privi ceasul cu capacul emailat, mare cît o ceapă, și grăbi pasul. Străbătînd pădurea ce se trezea, privind la jocul soarelui în acele de brad și ascultînd șoapta tainică a vîntului din revărsatul dimineții, întărită de trosnetul ușor al vîrfurilor copacilor, Rienz își recăpătă buna dispoziție și se liniști.

Cînd ajunse în curtea conacului, porunci vechilului să trimită droșca și felcerul la bordei, adăugînd că-l ruga pe acesta să-i dea vești despre sănătatea cărbunarului. În felul acesta fu sigur că și-a îndeplinit o obligație morală. Dar cum trecu de pragul sufrageriei și dădu de strălucirea veselă a cretonului și a muselinei, de albăstrimea proaspătă de nu-mă-uita a porțelanurilor și de aroma micului dejun, uită și de cărbunar, și de felcer și de pădure.

Marile păduri din Cehia centrală, cu îngrăditurile, cu fierăstraiele, cuptoarele și carierele lor de nisip și de piatră, erau proprietatea absolută a familiei de Fürstenberg. Din vremuri străvechi, reședința neamului lor se afla la izvoarele Dunării. De acolo își administrau domeniile, de acolo își guvernau supușii și tot acolo se foloseau de rodul a ceea ce stăpîneau și de munca oamenilor, nemaipridîdind cu îngrămădirea averilor. Pe urmă, latifundiile bavareze nu le mai fură de ajuns. Și atunci, după sistemul marilor puteri, familia își lărgi proprietățile dincolo de granițele viitorului imperiu german. Printre cele dobîndite în chipul acesta se afla și un teritoriu din Austro-Ungaria.

Pămîntul acesta, care se găsea în inima Cehiei, se îmbogăți mereu cu noi întreprinderi, ce făgăduiau

beneficii mari, la care se adăugau fel de fel de moșteniri și averi cîștigate prin însurătoare sau măritiș.

Unul dintre Fürstenbergi, un om care venea uneori să locuiască la castelul din Nižbor de pe Berounka, urmînd sfatul iscusitului administrator al moșiilor sale, cumpără o mică întreprindere metalurgică. Felul de a conduce al acestui administrator era perfect: beneficiile moșiei creșteau mereu, dar și bogățiile lui proprii se înmulțeau în același ritm. Succesele sale rezultau în primul rînd din faptul că urmărea cu un interes continuu tot ce se întîmpla în viața economică, tot ce era nou în domeniul acesta. Astfel, prevăzu într-un chip cum nu se poate mai just conjunctura fericită a fierului turnat. În perioada aceea, noua metodă de lucru, datorită ieftinătății ei, începea să înlocuiască tot mai mult metoda fierului bătut și forjat. Cum nu demult își căsătorise fata, administratorul se gîndi că n-ar fi rău să-și introducă ginerele, pe tînărul Kristián Rienz, funcționar în administrație, în conducerea noii industrii cu un viitor atît de promițător.

„Începe o eră nouă, avea el obiceiul să spună, și adăuga: Acum vom cîștiga banii altfel decît de pe urma cîmpului și a pădurii."

Bătrînul administrator general al moșiilor se agita și-și făcea de lucru de dimineața pînă noaptea tîrziu. El răspîndea în jurul său o forță de viață parcă nesecată. Sub astfel de aripi protectoare, simțind că totul e sigur și „de-a gata", tînărul ginere se lăsă stăpînit fără multă șovăială de ceea ce-l atrăgea: era vînător pătimaș. Hoinărea zile întregi, cu pușca pe umăr, prin nesfîrșitele păduri ale Fürstenbergilor. Pădurarii și șefii lor îl ocroteau, pentru că știau că e ginerele temutului administrator general. De altfel, Rienz nu păgubea niciodată pădurea și nici nu o tulbura. Plăcerea lui se mărginea mai curînd la urmărirea vieții tainice

a animalelor pădurii. Prefera să vadă decît să adune trofee cu coarne. Îi era de o mie de ori mai drag să urmărească cocoșul de munte și să asculte neclintit cîntecul său de nuntă, decît să ducă pușca la ochi.

Îndrăgea priveliștile nesfîrșite ale pădurii, care îi mulțumeau pe deplin nevoia de pitoresc a ochiului, îi încîntau auzul dornic de melodii line și-i împlineau dorințele zbuciumate, prin tăișul de foc al fulgerelor. Nările lui respirau ozonul tare și miile de miresme ale ierburilor. Îl citea pe Schiller, și versurile pateticului poet se împleteau cu solemnitatea brazilor seculari, avîntați spre înălțimi. Mediul în care trăia convenea firii și simțămintelor sale de om al unui veac romantic ce apunea. Trăia în pădure clipe în care se simțea mulțumit pînă la beatitudine. Și, pe lîngă toate acestea, fiecare zi îi pregătea noi surprize, infinit de variate în nemărginirea pădurilor, a căror frumusețe întunecată și sălbăticie prinseseră parcă rădăcini în sufletul său.

Ofta uneori și obișnuia să exclame: „Numai în mijlocul naturii omul se simte ca o fărîmă din univers. În oricare altă parte el e prizonierul locului unde se află!"

Cu douăzeci și patru de ore înainte de a fi fost primit în audiență la prinț, își petrecuse vremea pîndind un minunat cerb cu douăsprezece coarne, despre care aflase că apare de obicei în pajiștea de pe locul așanumit U vazu. Fără îndoială că cerbul venea acolo pentru a-și încerca încă de pe acum puterile pentru viitoarea luptă din toamnă cu rivalul său.

Rienz îl așteptase nopți de-a rîndul, de seara pînă în revărsatul zorilor, dar pesemne că cerbul îl simțise și nu apărea. De data asta, însă, își alese cu grijă un loc împotriva vîntului și, cu răsuflarea tăiată, reuși să observe apariția cerbului în luminișul pustiu. Cînd auzi primele foșnete ale ramurilor pe care pieptul ani-

malului le dădea în fături, avu impresia că aude strofele unei străvechi legende în versuri, ce continuară în clipele acelea cînd ochii îi încremeniră, privind mersul maiestuos și prevăzător, totodată, al cerbului, care se oprise într-o astfel de poziție, încît luna i se prinsese parcă între coarne, strigătul lui poruncitor trezind totul în jur.

Lipit de pămînt, nemișcat, Rienz îi urmărea pașii cu respirația tăiată, neluînd în seamă înțepăturile furnicilor și silindu-se să nu strănute din cauza parfumului iute al smocurilor de sovîrf ofilit în care i se afundase bărbia și care-i gîdilau nările. Așteptă sfîrșitul spectacolului, iar cînd cerbul dispăru în desiș, renunțînd să-și mai aștepte rivalul, Kristián se sculă și el încet, destinzîndu-și molatic mușchii. Apoi, fără să se grăbească să plece își aminti, ca un îndrăgostit, de fiecare mișcare a animalului și de strigătul său ciudat. Și așa se întîmplă că, deodată, fără să-și dea seama, se trezi în zori. Ochii i se rotiră extaziați de jur împrejur, ca și cum ar fi văzut pădurea pentru întîia oară. Kristián scutură capul cu vioiciune cînd descoperi că nu mai cunoștea drumul, pierdut cu totul în ceața densă a dimineții. În lumina lăptoasă a zorilor parcă se descompunea toată materia. Chiar și trunchiurile se contopeau unele într-altele, ca niște spectre. Avea impresia nelămurită că privește totul de undeva de sus, de pe înălțimi. Fără să vrea, întinse mîinile ca să descopere drumul. Păși bîjbîind, deși cunoștea de copil aceste meleaguri și fusese întotdeauna convins că le-ar fi știut și în cea mai întunecoasă noapte. După o jumătate de oră se convinse că apucase pe un drum greșit, rătăcindu-se. În minte îi stăruia imaginea limpede a unui luminiș, a unui petic oval de pajiște, închis între două maluri rîpoase, ale căror pante fuseseră îndulcite de surpări vechi, pe care acum crescuseră tufișuri de ferigă și de cuișoare ; pajiștea era străbătută de albia secată a unui rîu. Micul amfiteatru pe care-l închipuia pădurea în locul acesta era închis din toate părțile, dar nu era capătul văii care se ridica în terase, în direcția podișului Kladno.

Trezită de propriul ei surîs, dimineața se revărsa într-o mare de lumini. Rienz vedea pîlcuri necunoscute de copaci, pe care mai înainte fusese convins că le cunoaște bine. De aceea mai greși drumul de cîteva ori, și nu-și dădu cu totul seama unde se află decît atunci cînd se izbi de spatele cocioabei în care-l găsi pe cărbunar.

Se rătăcise și întîlnirea cu cărbunarul rănit îi mai răpise și ea din timp. Mai avu însă destulă vreme să-și îmbrace costumul de dimineață și să-și ia micul dejun. Tînăra lui soție și subreta, chiar mai nerăbdătoare decît el, pregătiseră totul din vreme.

Audiența la prinț fu mai degrabă o formalitate menită să întărească luarea unei hotărîri asupra unui lucru de la sine înțeles. Prințul se dovedi a fi un nobil ca toți nobilii și în ciuda povestirilor și a anecdotelor care circulau pe seama lui, Kristián avu impresia că prințul era pur și simplu un om care se bucură din plin de marile lui bogății. Ironia cu dublu înțeles a curteanului și savantului, ironie care se revărsa din frazele conversației lor, îl emoționă totuși puțin. Kristián nu se obișnuise încă să poarte masca aceea impersonală, caracteristică curteanului. Tinerețea, care-i colora nefiresc obrajii, se dovedi stînjenitoare pentru el, ceea ce-l amuză pe prinț și-i trezi simpatia.

Pleoapele directorului ascunseră licăririle unei mulțumiri nemărturisite în clipa cînd, ploconindu-se mult în fața prințului, ascultă supus cuvintele care încheiau audiența: „Să fii atent, tinere, la fabrica mea!

N-aș dori ca domnul administrator general să fie păgubit!"

Așa se schimbă din temelie, chiar de a doua zi, viața lui Kristián Rienz. Pînă mai ieri încă mic funcționar, astăzi conducător de întreprindere metalurgică. Acum nu pădurea îi umplea zilele, ci minereul, focul și metalul.

La început, conducea prin intermediul specialiștilor și cu aprobarea socrului. Colinda fabrica toată ziua și seara, cînd se întindea pe divanul unde avea obiceiul să dormiteze cu capul pe perna de piele așezată de tînăra-i soție, îi șoptea motăind, apucînd-o de mînă și ținînd ochii închiși:

— *Adelaida, die schönen Tage in Aranjuez sind nun zu Ende!*[1]

Nici urmă de pădure și de frumusețile ei. Singura plăcere care-i mai rămăsese acum erau plimbările de duminică cu trăsura, și uneori cîte un picnic la Crucea verde, în umbra pinilor, sau săniușul de lăsata secului și de Anul nou.

Administratorul domeniilor Fürstenberg jucase și de data aceasta o carte bună. Produsele turnate ale fabricii găsiseră un debușeu bogat. Constructorii de case comandau stîlpi și grilaje de ornamentație pentru rampele scărilor și pentru balcoane, burghezia cerea cruci pentru cimitire, orașele în dezvoltare comandau candelabre și instituțiile publice, basoreliefuri și medalioane.

Mangalul necesar topirii fierului în cuptoare era depozitat pe insula din mijlocul Berounkăi.

Pe masa tînărului director al fabricii se îngrămădiră curînd comenzi și oferte, bilanțuri și calcule, iar planurile de îmbunătățire și de lărgire a întreprinderii, bogate în imaginație practică și precisă, închise-

[1] *Adelaida, frumoasele zile din Aranjuez s-au sfîrșit* (germ.) — vers din *Don Carlos* de Fr. Schiller.

seră cu totul orizontul acela spiritual pe care înainte vreme se profila o nemărginită fantezie. În scurtă vreme, cititorul poeților deveni cititorul broșurilor de specialitate și al comunicatelor bursei. Fabrica și mina îi îngreunară grumazul întocmai ca un jug; iar omul ridica anevoie capul, încordîndu-și din răsputeri și simțurile, și mușchii, adulmecînd drumul pe care să-și poată duce cu bine încărcătura. Fabrica îl preocupa zi și noapte; duhoarea încinsă a pucioasei din cuptoare înlocuise mireasma rășinii.

Rienz era adîncit într-un calcul important, cînd curierul rapid îi aduse vestea incendiului care izbucnise pe insulă. Noutatea îl zdruncină. Nu-și veni în fire decît după cîteva clipe grele. Noua sa ocupație începuse să-l învețe să fie calm. Prizonier al unei vieți cu totul alta decît cea dinainte, care-i acapara acum tot timpul și toată atenția, cu cît intra mai mult în amănuntele muncii sale, avea nevoie de o stăpînire de sine din ce în ce mai mare. Cînd înțelese că tocmai această lume cu totul nouă era amenințată, își cîștigă dintr-o dată prezența de spirit și, energic, Rienz dădu alarma în întreaga uzină.

Aduse de vînt, fumul și mirosul alarmară satul și căsuțele răzlețe din jur. Cînd Rienz sosi la locul incendiului, îi găsi pe oameni în rînduri ordonate, întinzîndu-și unul altuia gălețile, în lanț viu, pînă la locul de unde nu se mai putea înainta din cauza căldurii și a gazelor otrăvitoare. Apa ajungea pe undeva la foc și dispărea acolo, transformîndu-se în aburi. Din grămezile informe se mai înălța doar un stîlp negru parcă stînd de strajă dezastrului provocat de incendiu. Funinginea neagră, închipuind figuri ciudate, se depunea pe pajiște și pe rîu, unde se strîngea în grupuri amenințătoare ce alunecau inform pe undurile apei repezi; totul era înecat în fum. Cerul se ascunsese undeva, în întunecimi, pămîntul dispăruse,

oamenii se mișcau ca niște umbre mici, negre, bîjbîind prin fumul des după găleţile cu apă, dîndu-le mai departe, la întîmplare ; unii dintre ei după ce răsturnau găleata se prăbușeau în nesimțire. Cei care leșinau erau purtați în neștire de ici colo ameţiți, alţii împleticindu-se ajungeau pînă la rîu, iar femeile, ţipînd îi stropeau cu apă pînă ce-și reveneau. Mulţi dintre pompierii voluntari începură să dea înapoi, ferindu-se de dogoarea care le ardea pieptul. Ameţiți și învinși, nu mai răsturnau găleţile de apă decît peste buzele crăpate ale pămîntului. Ţipetele și încurajările, tînguirile și blestemele, înjurăturile și scrîșnetele de durere alcătuiau un vuiet de disperare, care stîrnea o groază nesfîrșită.

Chiar și Kristián Rienz începu să-și piardă curajul, socotind cu regret paguba produsă în bilanţul acestui an. Dar tocmai în clipa aceea, în forfota grupurilor de oameni se putu observa o fericită înviorare.

Prin perdeaua neagră de fum răzbea o coloană de oameni cu o înfățișare cam sălbatică, plini de negrul cărbunelui, mustăcioși și bărboși, care se revărsau fără oprire spre locul incendiului. Erau cărbunarii din pădure. Părăsindu-și cuptoarele, avuseseră grijă să le înăbușe în așa fel încît cărbunii să nu se piardă. Veneau gîrbovi și gîfîind de alergătură, dar siguri că vor putea da ajutor.

—Cărbunarii ! răsunară șoapte și ţipete.

Cărbunarii din adîncul pădurilor ! Cunoscătorii din moși-strămoși ai felului cum trebuie să umbli cu cărbunii de lemn ; producătorii și specialiștii lui.

Copleșit de privelișteа impresionantă a acestor oameni, Kristián le urmări îndeaproape mișcările, nepăsarea cu care se apropiau, strecurîndu-se prin mulţimea celor care se îndepărtau de foc, răsuflînd ușurați că scăpaseră teferi. Cu o încetineală gîndită, cărbunarii înconjurară locul incendiului și începură

să-și vadă de treabă ca și cum ar fi adus jertfe zeilor. Își strigau unul altuia cuvinte parcă dintr-o altă limbă. Își atrăgeau atenţia unul altuia prin strigăte care nu păreau omenești, într-o limbă născută între cuptoare, în limba temută și amenințătoare a pădurilor nesfîrșite, asemănătoare cu cea a animalelor și cu trosnetul copacilor încărcaţi de ani.

Și flacăra care prefăcea cărbunii de lemn în cenușă se gudura ca un cîine potolit de vocea stăpînului. Forţa care mistuia totul se pierdu cu încetul, incendiul se domoli treptat. Flăcările se închideau precum își închid florile petalele, seara. Iar în amurg, cînd oamenii începură să se salute din nou cu ochi limpezi, focul se transformase într-un susur domol. Învins, mai mocnea, dar puterea-l părăsise cu totul.

Fericit de felul în care fusese stăvilit prăpădul, Kristián Rienz îl chemă la el pe conducătorul cărbunarilor, pe cel care-și adusese primul echipa. Se apropie de el un tînăr înalt și zvelt, cu pieptul gol, zgîriat în cîteva locuri. Directorul urmări cu interes expresia ochilor acestuia, care părea pierdută în depărtări, și care erau inundaţi de o lumină neobișnuită. În clipa în care privirile i se opriră asupra chipului tînărului, cu bărbia ascuţită, energică, își aminti deodată de ceaţa lăptoasă din dimineaţa în care se rătăcise în pădure și de mireasma tare a rășinii din trunchiurile proaspăt cojite. Amintirea raiului pierdut, al hoinărelilor prin pădure îi strînse dureros inima.

Vorbi, de parcă i se suise un nod în gît :

— Nu ești tu cel care ţi-ai fracturat piciorul ?

— Eu, domnule ! Dar s-a vindecat de mult !

Cuvintele acestea îl readuseră pe Rienz la realitate. Cărbunarii își primiră cuvenita răsplată și se întoarseră apoi repede în pădure, alergînd spre acele tainice labirinturi verzi în care-și părăsiseră cuptoarele.

Apăruseră atît de repede încît aproape că păreau ireali și acum dispăreau tot așa cum veniseră de parcă ar fi fost vrăjitori.

Numai conducătorul lor, tînărul cu pieptul zgîriat, fu invitat să vină a doua zi la cancelaria domnului director al întreprinderii.

*

Pentru Josef [1] Hudec, ziua aceasta rămase de neuitat. În urma întrevederii, deveni din cărbunar de pădure muncitor la turnătoriile Fürstenbergilor. Nu-și amintea să fi îndrăznit vreodată să viseze o asemenea fericire.

Se obișnuise de mic să trăiască mai mult visînd, decît cu picioarele pe pămînt. Ceea ce își imagina avea pentru el o importanță și un preț mult mai mare decît ceea ce făcea în realitate. Cu toate acestea, era un bun cărbunar. Deși nu se născuse din părinți cărbunari, ci fusese uitat în pădure de familia unui lăutar vagabond, care nu se mai întorsese niciodată să întrebe de el, își stăpînea meseria ca nimeni altul. Se pricepea de minune să pregătească cuptorul chiar de pe vremea cînd nu era decît un băiețandru : punea stîlpul principal, așeza straturile și astupa totul cu cetină și lut. Scobea cu precizie canalele din mijlocul pilonului. Iar ca lopătar, ca astupător, îl consultau pînă și cărbunarii cei mai bătrîni. Dar toate acestea erau pentru el o nimica toată.

Își făurea din șipci cuptoare mici pentru experiențe și încerca tot felul de metode noi de ardere a cărbunelui de lemn. Adesea, totul ardea rămînînd doar un pumn de cenușă și cărbunarii rîdeau de el. Dar nu se supăra și batjocura celorlalți nu-l făcea să sufere. Zîmbea chiar și atunci cînd alții

[1] În limba cehă pronumele Josef are următoarele diminutive : Pepa, Pepan, Pepek, Pepík, Pepicek. Ele vor fi întîlnite pe tot parcursul romanului.

se amuzau de el. Nu-și amintea să se fi înfuriat vreodată. Cît despre încăierări, nu-i plăceau și nu le provoca. După ce mai crescuse, la vîrsta cînd prietenii săi de joc începură să fie înlocuiți cu tovarăși de muncă, aceștia îl urmăreau în timp ce lucra cu multă atenție. Nu puțini erau cei care-l imitau în felul cum știa să-și chibzuiască munca și forțele, izbutind în același timp să îmbunătățească din ce în ce mai mult lemnul ars, cărbunele, a cărui negreală, sonoritate și fragilitate le voia tot mai bune.

Însă nici asta nu-l mulțumea. O dată era aproape să se înăbușe. Își fabricase din tablă un capac uriaș pentru captarea fumului și acoperise cu el cuptorul de încercare, voind să cerceteze depunerile de fum din părțile interioare.

Adesea, cînd putea să lipsească de la cuptorul său, dispărea zile întregi. Trecea, pe rînd, pe la cărbunarii bătrîni, le urmărea îndeaproape mișcările și-și însușea tot meșteșugul dobîndit de ei în ani grei și îndelungați de muncă, meșteșug pe care-l deprinseseră încă de pe vremea părinților.

Însă într-o bună zi se prăbuși de pe stîlpul pe care și-l așezase pentru a pregăti transportul aerian, cu un fel de funicular, al sacilor de cărbuni. Mare minune că nu murise ! Dar își rupsese piciorul și rămăsese în nesimțire în cocioaba singuratică din pădure, unde se petrecuse nenorocirea.

Atunci l-a descoperit Kristián Rienz.

Josef Hudec se însănătoșise cu greu. Dar asta nu-l împiedicase să-și termine construirea funicularului, care cîteodată mergea, dar își făcea și de cap. Îl îmbunătățea însă necontenit, în urma neobositelor experiențe pe care le făcea zi de zi. Doi tineri, care erau cam de o seamă cu el și se mîndreau că-i cîștigaseră prietenia, îl ajutau tot timpul. Cu vremea, băieții aceștia reușiră să inspire întregii regiuni credința lor

în curajul și capacitatea lui Hudec. Așa se născu gloria tînărului, ca oricare alta, cu ajutorul prietenilor și al devotaților. Cărbunarii începură să-l recunoască treptat drept conducător, fără să-și poată da seama cum de ajunseseră la așa ceva.

De aceea, cînd Hudec observă incendiul, alergară cu toții la strigătul lui. Ecoul chemării se răspîndi ca fulgerul prin păduri, și numai datorită lui Hudec focul a putut fi înăbușit. Pentru turnătorie, stingerea incendiului însemna o binefacere picată parcă din cer. În perioada aceea, turnătoria era în plină producție și, fără rezervele de cărbune de pe insulă, ar fi suferit o pagubă imensă.

Toți cărbunarii erau convinși că Hudec fusese răsplătit pe bună dreptate. De aceea se bucurară de numirea sa în turnătorie, șoptindu-și cu satisfacție în urechile păroase și negre :

— O să le arate el lor !

Sau :

— O să vadă ei ! Acum le-a intrat păduchele-n cojoc !

Fiindcă Josef, cărbunar și fiu al unui lăutar fără nume, era mai degrabă odrasla lor, odrasla pădurii și a cuptoarelor. Prin el, cărbunarii de la Křivoklát [1] ofereau o pildă a calității și a muncii lor.

În ceea ce-l privea pe Hudec, smulgerea sa bruscă din tăcerea pădurii, trecerea neașteptată în urletele sălii grătarelor îl înmărmuriseră. Iar labirintul de foc al turnătoriei avu darul să-l înspăimînte de-a binelea. Numai cu greu se putea feri de limbile de foc ce zvîcneau din cuptoare. Zgomotul ciocanelor parcă îi paraliza mîinile și picioarele. Clipea la fiecare lovitură a lor și, cînd dădea cu ochii de pîrîul de metal topit, își simțea pielea ca de găină. „Ce mai dogoare !" își spunea el atunci, încercînd să compare încetineala arderii din cuptoarele sale de cărbunar cu fierberea clocotitoare a metalului.

[1] Notăm mai jos felul de pronunțare a unor litere din limba cehă întîlnite în numele de personaje și locuri din acest volum : c—ț, č—ci, š—ș, ž—j, ň—ni, j—i, ř—rj, č—ie, ch—h.

Dar asta a durat poate o săptămînă sau poate numai o zi. Hudec bîjbîia ca orice înotător care-și face curaj într-o apă necunoscută. Însă o asemenea stare de lucruri nu poate dura multă vreme. Un cunoscător pricepe numaidecît toate tainele apei și și le adaptează fără multă vorbă corpului său. În scurtă vreme, Hudec se simți ca la el acasă în marea de roți, pîrghii, macarale și scripete. Și, tot într-un interval scurt, se dovedi un muncitor dibaci. Descărcarea minereului în cuptoare se asemuia întrucîtva cu munca din pădure.

Așa că, liniștindu-se, se reîntoarse curînd la firul întrerupt al invențiilor sale. Preocupările de soiul ăsta îi apăreau ca ceva necesar, ca ceva care nu-i dădea pace și cu care odată și odată trebuia să termine. Zi și noapte îl obseda schema vreunei construcții și s-ar fi simțit nespus de fericit dacă ar fi putut smulge păienjenișul care-i acoperea în minte ideea, pentru ca s-o vadă limpede, și opera să devină realizabilă.

În timpul acesta, ideile, în legătură cu vreo invenție clocoteau în el, încîlcindu-se, pentru că în toată această activitate lăuntrică nu era nici un fel de rînduială. Hudec trăia mereu sub teroarea unei idei. În capul lui se învîrteau o mulțime de roți și de rotițe dar, din nenorocire, se învîrteau deocamdată în gol. Dorința lui cea mai aprigă era de a găsi o cheie care să se potrivească la toate, capabilă să pună totul în mișcare, într-un anumit fel și cu un anumit scop. De aceea, teroarea ce-l stăpînea era plăcută. Tînărul gonea veșnic spre realizarea unei idei. Uneori i se părea că o vede atît de limpede, de parcă ar fi fost de ajuns să întindă doar mîna pentru a o înfăptui. Dar

totdeauna dădea în drum peste o piedică de neînlăturat, peste o inevitabilă buturugă ce răsturna și învălmășea totul, lăsîndu-l descurajat. Dar descurajarea nu-i răpise niciodată puterea de a-și recunoaște limpede defectele și de a-și ști lipsurile lui cele mai mari. Însă întotdeauna, întîmplările de soiul acesta îl doborau ca pe un fluture de noapte, cu aripile arse de lampă.

*

Întîlnirea domnului director al fabricii cu muncitorii nu era un fapt obișnuit. În primul rînd, pentru motivul că directorul nu cobora din caleașcă decît la poarta administrației; în al doilea rînd, pentru că avea obiceiul să vină la birou întotdeauna între două schimburi, adică tocmai atunci cînd unii dintre muncitori se aflau la lucru, iar alții dormeau; și, în sfîrșit, în al treilea rînd, pentru bunul motiv că păstra intenționat o distanță între el și muncitori, cu toate că cerea și avea informații amănunțite în legătură cu întregul personal. Dar directorul Kristián Rienz mai rămînea în biroul său, fără să se ducă la nimeni, și pentru bunul motiv că toată lumea venea la el.

Cu toate acestea, se întîmplă o dată ca directorul să întîlnească un muncitor. Și anume pe Josef Hudec. Numai că întîlnirea nu era decît în aparență întîmplătoare.

Administratorul general al moșiilor Fürstenberg, socrul lui Kristián Rienz, era un bătrîn văduv, care, după ce-și măritase fata, obișnuia să-și îndulcească singurătatea cu tot soiul de cameriste drăguțe. Fetele îi erau furnizate din Viena de biroul personalului de serviciu pentru nobilime, care i le expedia direct la moșie. Aici, cameristele rămîneau cam un an. Un an de serviciu bine plătit, la un stăpîn bătrîn,

dar foarte atent, după care dădeau întîietate unei avantajoase căsătorii. În acel pustiu de pădure, funcționarii fabricii, ai uzinei și ai moșiilor nu prea găseau femei la alegere, așa că orice nouă frumusețe vieneză era adorată ca o zeiță a amorului veșnic. Bineînțeles pînă în ziua cînd își alegea soțul. Așa s-au petrecut cu regularitate lucrurile o bună bucată de vreme. Pînă cînd, într-o bună zi, a venit Liselotte.

Apariția ei a însemnat izbucnirea unei scîntei ce nu făgăduia să aprindă în scurtă vreme căldura unei vieți de familie. Pe domnul administrator îl lua de obicei peste picior; de contopistul gîngav al moșiei rîdea cu gura pînă la urechi, iar pe femeiușcile a căror zestre ieșise din tașca de marochin a domnului administrator general le disprețuia. Nu ascundea că-i face pe plac bătrînului și nici nu obișnuia să acopere totul cu șorțul imaculat de subretă. Fremăta toată, conștientă de grația provocătoare a trupului ei ca de porțelan, cu linii fine, sau de obrăznicia cuceritoare a cuvintelor pe care le rostea. În fața capriciilor ei, Kristián Rienz tremura. Adelaida, soția lui, era necăjită de „slăbiciunea" tatălui ei, în timp ce acesta surîdea bătrînește. În public, Kristián se prefăcea pur și simplu că n-o cunoaște, iar soția lui n-o lua niciodată în seamă. Dar veni totuși o zi cînd amîndoi stătură bucuroși de vorbă cu ea. A fost o zi cînd însăși doamna Rienzova binevoi să-și plece ochii asupra ei, vorbindu-i cu o nespusă milă.

În anticamera directorului aștepta o ființă delicată și albă: *„eine Perle"* [1], așa cum o recomandase personalul biroului de la Viena.

Cînd o anunță servitorul, Kristián Rienz bătu nervos în călimara cu cerb:

— Să intre!

[1] O perlă (germ.).

Ființele omenești de felul acesta nu se bucurau în cartoteca lui de o mențiune prea favorabilă ; nu se pricepea cum să se poarte cu ele și, de altfel, nici nu ar fi avut cum să știe, pentru că soarta lor nu-l preocupase niciodată. Dar iată că acum temuta Liselotte se arătă dintr-o dată în fața lui cu totul altfel de cum o știa el ; părea rușinată și modestă din cale afară. Printre suspine și cu obrajii îmbujorați, îi mărturisi că se pregătea să devină mamă.

— Cît ceri ? întrebă Kristián, fără multă vorbă.

Numai că încercarea lui dădu greș. O asemenea metodă nu putea să se potrivească Liselottei ; Liselotte nu voia bani. Ea voia altceva : să se mărite.

Rienz nu pricepea nimic.

— Ai fi putut să te măriți de zece ori pînă azi. Nu cumva vrei să-mi spui că n-ai fi avut cu cine ? Sînt convins că ai fi găsit un bărbat mai repede și mai bine decît aș putea să o fac eu.

Fără îndoială că s-ar fi putut mărita, nu de zece, ci de o mie de ori și regretă că n-o făcuse... Dar acum... acum nu se mai putea căsători cu un domn din cauza situației ei cu totul specială. Ce fel de căsătorie ar mai fi și asta, dacă după cîteva luni va naște copilul ? Nu, Liselotte e cinstită. Nu vrea să înșele pe nimeni, și nici să-și strice propria sa viață. Liselotte s-ar mulțumi și cu un muncitor de rînd. Numai domnul director să fie atît de bun să-i mijlocească întîlnirea și să aranjeze totul.

Pentru o clipă, Rienz rămase cu privirea ațintită asupra Liselottei, și Liselotte cu ochii țintă la Rienz.

Dar în cele din urmă s-au înțeles ! Muncitorul se numea Hudec, și fusese încărcător la cuptoare iar acum era turnător calificat. În ceea ce o privea pe Liselotte, era sigură că domnul director va aranja lucrurile cum nu se poate mai bine, fiindcă ea sin-

gură n-ar fi avut niciodată curajul să se ducă la Hudec și să-i spună totul pe șleau.

— Bine ! Și asta trebuie să se facă repede ?

— Repede, se grăbi Liselotte să spună, cît mai repede !

— Cît mai repede ! repetă și Rienz, din fotoliul directorial.

Apoi rămase cu ochii la ea, ca și cum abia atunci începea să se facă lumină deplină în mintea lui. Și, deodată, își surîseră. Tocmai în clipa aceea se întîmplă să intre și doamna Adelaida Rienzova, care se grăbi să zîmbească și ea.

E de la sine înțeles că directorul Kristián Rienz trebui să aranjeze lucrurile în așa fel încît să-l întîlnească pe Hudec, evident, cu totul întîmplător. La început, se grăbi să-l întrebe dacă primise la timp recompensa bănească pentru ajutorul dat la stingerea focului. Apoi, se arătă foarte interesat să știe ce făcuse Hudec atunci cînd se întîlniseră pentru prima oară în cocioaba din pădure : „Un funicular ? Iată un lucru foarte interesant ! L-ai inventat singur ? E posibil așa ceva ? Îți plac invențiile așa de mult ? Bine, dar pentru una ca asta trebuie să te instruiești, trebuie să înveți ? Știi să citești ? Nuuu ? Cum așa ? Dar de scris, știi ? Tot nu ? Asta e rău ! Dar cu căsătoria, cum stai ? Nimic ? Asta nu se poate ! Un inventator trebuie să aibă totul asigurat : o căsnicie fericită, o casă bună, liniște la lucru." Pe scurt, Josef Hudec se va înscrie imediat, va obține un concediu de studii, va lucra la uzină în timpul acesta ca voluntar, și după împlinirea termenului va deveni un meșter calificat ! „Vrei să lucrezi la ciocanele de pudlaj [1] ? Vei lucra !"

Tinerețea lui Hudec, totala lui lipsă de experiență, suferiră un eșec complet în fața acestui complot. Hu-

[1] Procedeu învechit de elaborare a oțelului.

dec se trezi căsătorit. N-ar fi putut spune însă că avea motive să-i pară rău. Frumoasa și iscusita Liselotte îi mărturisi totul în noaptea nunții: cum din prea mare dragoste pentru forța și tinerețea lui le trăsese boierilor o păcăleală strașnică. Și Liselotte se grăbi să-l întrebe dacă nu cumva lui Pepícek îi părea rău.

De unde pînă unde să-i pară rău? Liselotte știa să iubească așa cum pesemne puține alte femei se mai pricepeau prin partea locului. Făptura ei era în stare să trezească o dragoste fără margini chiar și în tăcutul și harnicul Pepícek Hudec. Dar pe lîngă toate acestea, Liselotte îl mai învăță să scrie și să citească, îl deprinse să se îngrijească și să se îmbrace frumos, și-l obișnui treptat să întrețină o conversație plină cu tot felul de înfloriturі de efect.

Și, mă rog, ce mare nenorocire a fost că a trebuit să treacă un an întreg pînă cînd să se nască copilul?

Toată lumea a rîs mulțumită, cu gura pînă la urechi, de nostimada Liselottei.

În sinea lui, Hudec considera toate cele cîte se întîmplaseră ca un lucru de neînțeles. Uneori i se părea că toate căzuseră asupra lui ca o ploaie de aur venită din cer. Așa încît e de la sine înțeles că, deși nu le pricepea, le considera totuși ca foarte plăcute. I se întîmpla uneori să se simtă spectatorul uluit al propriei sale vieți, transformată în comedie. Își iubea nevasta, se bucura de băiat, răsfoia cărțile cu veselia unui copil. Toate la un loc erau daruri la care nu se așteptase niciodată în viața lui. Dar în cele din urmă se obișnui cu ele, ca și cum le-ar fi avut de cînd lumea.

În sinea lui însă nu era mulțumit. Simțea în el nevoia de a-și folosi ingeniozitatea, care-l făcea să disprețuiască parcă orice muncă ce nu i se supunea ei. Cea mai fierbinte dorință a lui era aceea de a-și vedea, odată și odată, lucrate în lemn și turnate în metal toate visurile acelea despre fel de fel de mecanisme menite să ușureze munca omului, despre fel de fel de instalații care să simplifice producția și să-i grăbească simțitor dezvoltarea.

Îi era de ajuns să privească la muncitorul care împingea o roabă plină de minereu, pentru a-și imagina mașina cu care munca ar fi putut fi făcută mai repede și mai bine. Spiritul acesta se manifestă pînă și în viața lui de familie. După o oarecare gîndire, inventă o linguriță specială cu care Liselotte își hrănea copilul; o linguriță făcută în așa fel, încît nu putea să cadă nici o picătură de lapte din ea. Cu două menghine pe care și le făcuse singur încropea cutioare din talaș. Însă toate astea erau distracții suplimentare. Grija principală continua să o aibă și acum pentru modelul de funicular încercat mai de mult în pădure. Curînd își umplu camera cu piesele modelului și prima ceartă conjugală dintre el și tînăra Liselotte izbucni tocmai din cauza asta. Liselotte nu avea voie să se atingă nici măcar cu un fir de păr de toate aceste jucării lustruite cu grijă, jucării care alunecau fără greș pe traseul lor. În ceea ce-l privea, Hudec era convins că funicularul său era perfecțiunea întruchipată, nemailipsind decît fabricarea și introducerea lui „în mare", pentru a revoluționa transporturile în uzină. Invențiile erau pentru el un lucru tot atît de necesar ca și circulația sîngelui pentru un trup sănătos și puternic. Dar nu putea lucra atîta vreme cît nu termina funicularul. Faptul că încă nu-i găsea întrebuințare se ridica întocmai ca un obstacol în fața lui și-l făcea să se zvîrcolească în cleștele unei cumplite nesiguranțe. Din cauza aceasta era veșnic într-o stare de încordare pe care nu și-o putea consuma decît fie prin plimbări singuratice și taciturne, fie plănuind modele și tipuri noi pe care acum,

cînd știa să scrie și să citească, le așternea pe hîrtie în scheme și calcule.

Liselotte era de-a dreptul jignită de indiferența lui. Îl socotise de la bun început ca pe o proprietate exclusiv a ei. Pentru a-l cîștiga trebuise să recurgă la șiretlicuri, iar pentru a-l păstra se străduise să-l învețe o mulțime de lucruri care să-i îmbunătățească viața. Oare nu dînsa îl făcuse om ? Înainte, mojicul, nici măcar dinții nu și-i spăla ! Îi curgeau paiele din saboți ! Și cum arată azi ? Ca un domn !

Ea însăși făcuse o mulțime de sacrificii. Își părăsise malacoful, își uitase în sipet balenele și manșetele și se îmbrăcase în rochie de stambă simplă, pentru a se coborî între oamenii din același strat social cu el. Și de bună seamă că toate aceste lucruri îi lipseau. Dar le uita, pentru că-l iubea cu adevărat pe Hudec. Îl iubea, dar bărbatul era din ce în ce mai rece cu ea. O, dacă ar fi înșelat-o cu altă femeie, atunci ar fi știut ea repede ce să facă. Dar așa ?... Să-i scoată ochii funicularului ? Însă pentru Liselotte, subreta vieneză, mai exista o soluție : să trezească viermele geloziei. Numai că Hudec arăta și în privința asta o indiferență revoltătoare.

O dată pe cînd se gîndea la invențiile lui, Hudec se hotărî să bată la ușa directorului uzinei. Nu-l mai văzuse de cînd cu discuția pentru căsătoria cu Liselotte. Dar acum putea îndrăzni să se ducă la el. Era maistru și cei de la cancelarie îl priveau cu bunăvoință. Toată lumea aflase că lucrase în laboratorul uzinei, cu învoire de sus. De aceea, cînd spuse că voia să intre la Rienz, oamenii se duseră bucuroși să-l anunțe.

Ca întotdeauna, Kristián trebui să facă un efort de gîndire pentru a-și aduce aminte de el. La început nu văzu decît imaginea pădurii, înecată în ceață, și răsăritul scăldat în argint al soarelui, printre trunchiurile negre ale brazilor. Tabloul acela, astăzi atît de îndepărtat, rămăsese legat pentru totdeauna de lucrurile însîngerate, îngrămădite pe dușumeaua cocioabei. Saltul de la ceea ce fusese Hudec atunci pînă la ceea ce devenise azi, pînă la burghezul îmbrăcat în haine nemțești și cu guler tare, era atît de izbitor, încît Kristián Rienz zîmbi aproape fără să vrea : „Într-adevăr ! El e !"

Însă ochii săi ascundeau urmele altor preocupări, fără îndoială mai importante și mai serioase, decît vizita meșterului pudlar. Dar așa cum Hudec nu observase dezamăgirea din ochii Liselottei, tot astfel nu putu să-și dea seama de indiferența din ochii lui Rienz. El, oriunde s-ar fi dus, era stăpînit numai de propriile sale idei. În orice mediu s-ar fi aflat, ideile pe care le expunea trebuiau să fie, cel puțin așa i se părea lui, strălucitoare ca niște aștri cerești. Și, în cele din urmă, reuși într-adevăr să înfăptuiască minunea ! Reuși să-l facă pe Rienz nu numai să-i asculte vorbele cu atenție, dar să-i stîrnească mirarea pentru ideile lui ca și pentru haina în care erau îmbrăcate ele. Uimit, directorul se convinse că trebuie să fie atent. Cînd Hudec începu să vorbească, se aplecase binevoitor peste masă : „Ei, în sfîrșit ! Haide să-l ascultăm pe fostul om al pădurii și curajosul salvator al cărbunilor noștri !" Dar cînd Hudec termină de vorbit, Rienz tăcu de parcă tot l-ar mai fi ascultat. Cuvintele lui îi zgîndăriră pe neașteptate spiritul negustoresc.

După ce-l mai întrebă cîte ceva, ca să aibă imaginea completă a invenției muncitorului, care ar fi putut să modifice cu totul transportul în mină, începu să se plimbe gînditor prin birou.

— Lucrezi de mult la funicularul ăsta ?

Hudec sălta de pe un picior pe altul, nerăbdător.

— Din copilărie.

Rienz revăzu deodată în minte cocioaba întunecoasă în colțul căreia se îngrămădeau uneltele pe care le crezuse atunci jucării.

— Și l-ai încercat?

— L-am încercat în pădure. Dar acolo n-am avut tot ce-mi trebuia. Am transportat cărbune cu el, dar numai înlăuntrul pădurii. Mai departe n-am îndrăznit!

— Ascultă, hai să-l încercăm noi! Aș vrea să văd cum funcționează funicularul tău. Pe urmă, vom vedea!

Rienz se opri din mers și apăsă asupra ultimului pas ca și cum ar fi pecetluit definitiv înțelegerea dintre ei. Apoi, sfredeli cu privirea fața lui Hudec, netedă încă, cu fruntea ca o pasăre cu aripile desfășurate în zbor, cu bărbia dreaptă, ascuțită și avîntată înainte în mîndria speranței, lăsînd să se vadă mai bine mărul lui Adam pe gîtul pîrlit de soare.

Din clipa aceea, Liselotte avu pentru ea însăși motiv să-i fie necredincioasă deoarece Hudec se dovedea a fi nu numai nerecunoscător, ci și mojic. Cînd luptase pentru a-l cîștiga, luptase exclusiv pentru el, nu pentru planurile lui entuziaste! Dreptul ei de proprietate asupra bărbatului pe care-l iubea fusese cu totul nesocotit. Și, pentru că Hudec se încăpățîna să nu vrea să joace după cîntecul ei, începu să-i arate un dispreț crescînd. Se considera mult superioară lui. Se simțea mai presus de viața și ideile lui. Cu toate acestea, trebuia să constate că a-l conduce cu iscusința ei de femeie era cu neputință.

Se simțea jignită. Adînc jignită. În clipele acelea, oricui i-ar fi trecut prin cap să-i facă puțină curte sau să fie amabil cu ea ar fi cucerit-o fără multă vorbă. Într-o bună zi se întîmplă să plece la castel

să ajute la pregătirea unei petreceri. La moșie, femei îndeminatice, bune la o asemenea treabă, nu prea se aflau cu una cu două. Așa că Liselotte era întotdeauna bucuroasă să dea o mînă de ajutor. După bal un violonist din cvartetul special comandat de la Viena, o fugări în glumă pînă în alcovul unui dormitor părăsit. Cînd ajunse aci, Liselotte se lăsă prinsă ca un pui rătăcit. Dar nu strigă după ajutor, nici nu încercă să se apere, ci se înțelese repede, în șoaptă, cu el. Iar în zori, gata de fugă, aștepta în poștalion, îmbrobodită pînă peste cap, ca să n-o poată recunoaște cineva.

Nimeni nu s-a prea mirat de această întîmplare. Puțini au fost cei care l-au compătimit pe Hudec. Fuseseră doi oameni care nici după cele mai grele lupte nu ar fi putut reuși să-și găsească împreună un echilibru care să le dea posibilitatea unei vieți în comun. Cei mai mulți primiră vestea asta ca o nouă năzbîtie a ușuraticei Liselotte de la care nimeni nu se așteptase să îmbătrînească printre metalurgiști. Ba se găseau unii care începeau să aibă impresia că abia așteptaseră acest sfîrșit de idilă, ca să poată pricepe în sfîrșit cît de ciudată fusese căsătoria lui Hudec. Privită în general, fuga lui Liselotte se dovedea a fi mai degrabă o farsă decît o tragedie, un epilog nostim la o comedie bine jucată. În consecință, oamenii o răsplătiră mai ales cu ceea ce i se cuvenea: cu rîsul.

Micul Pepicek avea aproape trei ani și se interesa de funicularul tatălui său cu un entuziasm de nedescris. Așa că tatăl și fiul deveniră în scurtă vreme niște prieteni minunați. În casă, totul era în ordine. De cînd Hudec rămăsese burlac, fetele de prin partea locului se întreceau care mai de care să-i deretice prin odaie. În acest fel, în încăperea pudlaru-

lui nu se schimbară prea multe. Mînca la cantină, rufăria îi era întotdeauna curată, iar fetele îi frecau duşumelele în fiecare sîmbătă după amiază. Şi totuşi, în timpul acesta se petrecu în viaţa lui o mare schimbare.

Directorul se ţinu de cuvînt. O echipă compusă din lăcătuşul, tîmplarul, pietrarul şi rotarul fabricii se apucă să construiască funicularul sub conducerea şi după indicaţiile directe ale lui Hudec. La staţiile terminus, lîngă furnal şi haldă [1], cărucioarele erau trase de cîteva cuburi de granit, în greutate totală de un chintal, pe care pietrarul le legase cu cabluri puternice. Cînd prima corfă, încărcată de probă cu zgură răcită, începu să se mişte iute, Hudec simţi cum i se umple sufletul de fericire. Bucuria îl îmbătase ca un vin tare. Simţea cum se nasc în el puteri de viaţă proaspete, capabile să-l îndemne spre fapte avîntate. Ar fi fost foarte încîntat să poată însoţi fiecare vagonet, de la furnal pînă la haldă. Cerceta îndeaproape expresia specialiştilor care-i urmăreau munca, îşi făcea însemnări atente. Mai tîrziu se apropie în aşa fel de Kristián Rienz, încît era imposibil ca directorul să nu-i observe înflăcărarea. Dar Rienz nu-i prea împărtăşea entuziasmul : „Nu şi-o fi închipuind oare Hudec că a descoperit America ? Fără îndoială, e destul de rău că s-au găsit alţii mai deştepţi înaintea noastră. Dar ce să-i faci ? Acum o să distrugem frumuşel treaba asta ca să nu ne-o ochească cineva !"

După aceasta, domnul director îi făgădui să-l primească în audienţă, la care n-a mai apucat să se ducă, fiindcă între timp se petrecură evenimentele la a căror pregătire Kristián Rienz participa încă din timpul cînd se arătase uimit de invenţia meşterului.

[1] Loc unde se depozitează deşeurile dintr-o uzină, mină etc.

Întreaga regiune dintre rîurile Berounka şi Ohři fusese răscolită de vestea că minerul Jan Váňa din Hořovic, la un semn făcut de un spirit al muntelui, săpase în pămînt în imediata apropiere a castelului din Kladno şi descoperise acolo un bogat zăcămînt de cărbuni. Asta se întîmplase pe vremea cînd Josef Hudec să tot fi avut paisprezece ani. Pe cît reuşea el să-şi ghicească data naşterii din cele spuse de bătrînii cărbunari, dintre care unii îşi mai aminteau de răscoalele ţărăneşti, n-ar fi putut să aibă mai mult. Îşi amintea că descoperirea comorii negre fusese prima poveste pe care o auzise vreodată. La început îl distrase imaginea acelui miner plin de speranţă, ascultînd cu tîrnăcopul în mînă îndrumările spiriduşului cu bazon de piele pe fundul pantalonilor şi ciocane încrucişate brodate pe şapcă. Adeseori, stătea ceasuri în şir în spatele vreunui trunchi de brad îmbătrînit, în umbra lăstarilor de ienuper. Aştepta acolo, în speranţa că-i va răsări şi lui în cale binevoitorul spirit al muntelui şi-i va trăda locul unde pămîntul îşi ascunde bogăţiile sub blana verde şi sub zalele de piatră ale pădurii.

Dar, cînd se făcu mai mare, nu mai aşteptă ajutorul forţelor tainice. O dată cu întărirea trupului şi maturizarea gîndurilor, simţi în el dorinţa tot mai aprinsă de a trăi şi de a-şi folosi din plin toate însuşirile. Simţea încordîndu-se în el forţe neobişnuite, menite să mătură din cale obstacolele şi să-i aducă afirmarea şi, poate (dar de asta nu era în întregime conştient), bucuriile gloriei. Fiindcă gloria este cea mai periculoasă autoînşelare ce l-a chinuit vreodată pe om. Şi pentru ea, Hudec ar fi fost o pradă uşoară.

Insuccesul nu avea o înrîurire prea mare asupra lui. În nici un caz nu-l dobora, ci mai degrabă îl întărîta. Se aprindea și mai mult, era tentat să asalteze fortăreața de pe alte poziții. Cînd era vorba de ideea lui, se dovedea mai încăpățînat decît un catîr. Veșnic gata să acționeze, să facă ceva, se apleca asupra lucrului și pătrundea în el ca vîrful unui burghiu în fibrele lemnului. Așchiile vieții rămîneau pentru el simple așchii, cărora nu le acorda un dram de atenție mai mult decît socotea el că li s-ar cuveni.

Însă exemplul fericitului Jan Váňa îl atrăgea din cale afară. Jan Váňa, eroul unei strălucîri legendare; Jan Váňa, despre al cărui noroc vorbeau toate fetele în timpul clăcilor care se făceau pentru jumulitul pufului de gîscă; Jan Váňa, pe care fierarii și ajutorii din fabrică îl cîntau în după-amiezile de duminică, sfîrșind prin a se lua la bătaie în numele lui.

Cine a mai auzit vreodată ceva mai uluitor? O, regină a cerului, dăruiește-ne și nouă inspirația salvatoare care să ne scoată din mizeriile zilei! Faptul că zăcămîntul descoperit se transformase curînd într-o mină rentabilă îi dădea o strîngere de inimă nefirească. Ar fi vrut să se grăbească și el, dar nu știa cum și nici încotro. Povestea cărbunelui de la Kladno era însoțită de tot felul de aprecieri, care mai de care mai favorabilă. E foarte strălucitor! Să-l mănînci nu alta! Pămîntul scotea la iveală tot ce avea mai vechi și mai bun în el. Ah, ce curioase lucruri se mai petrec și pe lumea asta!

În satul Nučice a început extragerea faimosului minereu; iar la Kladno s-au asociat trei antreprenori bogați care, cu ajutorul băncilor, au construit un furnal. La Nová Hut se vorbea că și Fürstenberg va participa la această mare întreprindere, mereu încre-

zător în sfaturile neprecupețitului său administrator general.

Toate acestea îl nelinișteau pe Hudec mult mai mult decît fuga Liselottei. Ba, în cele din urmă, îi ajutară să se împace pînă și cu gîndul funicularului distrus.

Mai tîrziu, cînd află că asociații de la Kladno îl numiseră pe Jan Váňa, minerul din Hořovic, descoperitorul cărbunelui, director al minelor, socoti asta ca o intervenție directă a lui Dumnezeu.

„Ce altceva, în afară de o forță divină, ar putea să facă o minune ca asta? Va să zică, e totuși adevărat că bunul Dumnezeu s-a născut în paie?! Dacă e așa, Fecioară Maria, atunci adăpostește sub aripa ta ocrotitoare și pe copilul acesta părăsit de mama care l-a născut. Mamă a lui Dumnezeu, fii patroana viermelui omenesc! Tu, care ai născut în grajd, întinde-ți mîna ocrotitoare asupra aceluia care nici măcar locul nașterii nu și-l știe! Ia-l de mînă, mamă, mamă a caritații, pe cărbunarul devenit maistru pudlar și du-l cît mai departe pe drumul vieții, așa cum ai făcut cu Jan Váňa, miner, devenit șef de echipă; șef de echipă, devenit contramaistru; contramaistru, devenit șef supraveghetor; șef supraveghetor, devenit în urmă director al minelor! Să fii sănătoasă! Spre tine fug, în tine cred, suspinînd și plîngînd..."

Dacă Hudec a plîns în momentul acela de exaltare, apoi lacrimile lui erau lacrimi de bucurie. De-ar fi putut ar fi unit bucuros într-o singură chemare cerul și pămîntul și și-ar fi ars în fața lor toate speranțele, ca pe o jertfă.

„Va să zică, există într-adevăr un loc pe lume unde omul sărac poate deveni cu totul stăpîn? Stăpîn și conducător al oamenilor și al materiei? Stăpîn al tuturor posibilităților, printre care cea mai

importantă e aceea de-a gîndi și a realiza planurile unei interesante invenții ?"

Așadar, înainte, Josef Hudec ! Înainte, spre Kladno ! Acolo e locul inventatorului sărac, acolo vei putea birui, acolo vei putea face față !

Tremurînd, cu febra pe care o are numai căutătorul de aur, Hudec își împături planurile, își împachetă hainele și modelele și le încărcă pe toate împreună cu băiatul într-un cărucior pe care-l construise în așa fel încît dacă-l desfăcea puteau să doarmă amîndoi în el. Vîndu apoi la repezeală puținele lucruri ce se mai găseau prin camera lui, își luă rămas bun de la tovarășii săi de muncă și porni grăbit prin pădure.

Pășea vesel, ca un copil ! Dar în timpul nopții îl cuprinse neliniștea. Înăbușise focul cu un strat de pămînt, ca să-l țină aprins pînă dimineața. Însă nici o clipă nu putu dormi liniștit. În noaptea a doua, lucrurile se petrecură la fel. Iar a treia se dovedi a fi și mai rea decît primele două. O furtună puternică, furtuna unei veri întîrziate, îl udă pînă la piele. Putuse să acopere copilul și încărcătura cu foaia de cort, dar pentru el nu mai rămăsese nici un colț, așa că nu mai avu cum să se ascundă de torentul dezlănțuit. Dimineața trebui să aștepte în luminiș să se usuce, acolo, în mijlocul albăstrelelor și al tufelor de levănțică, înveselite de șiraguri de bulgări de zăpadă și de scoruș. Băiatul alerga vesel în jurul focului și, pentru că avea mîinile aproape de pămînt, ridica de pe jos tot ce-i ieșea în cale. Dacă se potrivea să fie vreun obiect lucitor, atunci alerga degrabă să-l arate tatălui său, cu ochi șireți și mișcări lingușitoare, ca ale Liselottei.

Deodată, Pepa începu să strige și să alerge spre el cu ceva negru în mînă.

— Tată, tată, uite, o piatră, bu, bu !

Cînd ajunse lîngă foc, se împiedică și căzu, iar din bulgărele pe care-l avea în mînă zburară cîteva țăndări mărunte, care într-o clipă începură să ardă și să trosnească.

Fericit, Hudec îl ridică în brațe și-l puse pe după gît.

— Am ajuns, puștiule ! Sîntem la Kladno ! Ăsta e cărbune ! Cărbune de Kladno ! Va să zică așa arată : Ia te uită, lucește de parcă e alb ! Și se sfărîmă ușor ! I-a căzut cuiva din căruță ? Trebuie să fim pe șoseaua care duce spre Praga. Hai să ne luăm catrafusele și să plecăm ! Dacă Kladno ne-a făcut o primire așa de frumoasă, atunci totul va merge bine !

Dar Hudec mai merse încă o zi întreagă prin întunecimea pădurii, trăgînd căruciorul, cînd la deal, cînd la vale, zdruncinîndu-i încărcătura însuflețită și neînsuflețită, străbătînd cînd poteci, cînd hățișuri neumblate de nimeni. Dacă la începutul pribegiei plecase vesel, plin de bucurie, acum aproape că ajunsese să țopăie. Spre seară, cînd printre copaci se ivi marginea de un verde-deschis a cîmpului, pricepu numaidecît că în partea aceea se află Kladno. Din pădure se prelungeau în cîmp drumuri galbene, la marginea cărora vacile își vedeau liniștite de treabă, păscîndu-și rația zilnică printre afini și buruieni. Mai departe, se zăreau mirișt ile arate, și în mijlocul lor lîncezea o țarină vlăguită de ani. Cîmpul cobora în valea domoală, ce ascundea în aburul serii umbrele unor turnuri și case. La o aruncătură de ochi, lîngă cărămidăria din vale, se înălța o căsuță singuratică, cu grădina și curtea împrejmuite de un gard făcut din șipci strîmbe, bătute strîns una lîngă alta. Fără îndoială, pe Hudec îl atrăgea orașul de la bun început. Dar pînă una alta nu-și putu învinge teama ascunsă față de el. Bordeiul singuratic din vale îl

încuraja mai mult decît turnurile pierdute în ceața amurgului.

Drumul pînă la bordei trebui să-l dibuie prin haturi strîmbe, care-l duceau cînd într-o parte, cînd într-alta, pentru că altcum n-ar fi putu trece cu căruciorul prin arătură, fără să se înfunde. Așa că pînă cînd ajunse, în sfîrșit, în fața casei de lîngă cărămidăria din vale, unde se grăbi să bată în gard, se făcuse seară de-a binelea.

Apropierea lui fusese însă simțită de mult. Hudec auzise un lătrat depărtat, încă de pe drumul dinspre pădure, cînd se abătuse prin haturile ce duceau din oraș spre căsuță, iar acum văzu că în curte se afla o droaie de cîini furioși.

Fără să vrea, ca să se convingă că nu purta semnul de recunoaștere al Ocolului silvic, cornul de cerb, bărbatul aruncă o privire asupra casei. Dar coarnele de cerb nu se zăreau pe nicăieri, ci numai două ferestre mici, care parcă te înfruntau cu obloanele lor închise și mohorîte. După ce făcu destul tărăboi, răspunse, în sfîrșit, o femeie, care se afla undeva, dincolo de poartă :

— Ce ne aduceți ?

— Mătușică, te rugăm frumos, lasă-ne să dormim aici !

— Ce sînteți ? Pribegi, ori pînzari ?

Pînă una alta, Hudec socoti cu cale că e mai bine să ocolească răspunsul :

— Sîntem doi ! Uită-te, al doilea are nevoie de ajutorul dumitale ! Hai, băiatule, roag-o și tu !

Abia atunci se deschise greoi poarta și în pragul ei apăru chipul curios al unei femei. Ea-l cercetă bănuitoare pe drumeț și întrebă numaidecît :

— Unde ți-e copilul ?

De sub coviltirul foii de cort se ivîră ochii vii ai lui Pepicek și mînuțele lui întinse spre brațele femeii. Fără să-și dea bine seama cum, necunoscuta se pomeni strîngîndu-i la piept trupul cald și micuț, într-un ciudat amestec de dorințe și de repulsie. Adică, un sentiment foarte apropiat de acela încercat de femeile sterpe.

Mai simplu, copilul o apropie imediat de Hudec. De altfel, bagajul muncitorului îi inspiră încredere. Oaspeții fură poftiți să intre în casă. Femeia așternu pentru cină, și Hudec tocmai își termina de sorbit strachina de ciorbă, cînd încăperea răsună de un chiot muieresc. Hudec sări ca ars de la locul lui, gata să-i vină în ajutor, dar cînd o văzu rîzînd și roșie ca focul, se așeză stîngaci și puse iarăși mîna pe lingură.

— Una ca asta n-am mai văzut pînă azi ! N-are decît trei ani, împelițatul, și ciupește femeile de țîță !

La aceste cuvinte, rîseră amîndoi pînă nu mai putură și-și închipuiră că lui Pepicek îi era dor de maică-sa. Întîmplarea avu însă partea ei bună, întrucît ea le dezlegă limbile pe dată. Așa află Hudec că se găsește de fapt în casa unui hingher. Domnul hingher, după cum i se spunea în oraș, umblă cu cotiga prin părțile locului și-și face meseria cum poate. Ea era înainte servitoare în casă, se ocupa de toate și de cînd murise nevasta hingherului rămăsese conducătoarea gospodăriei. Dacă ar fi fost după ea s-ar fi dus mai degrabă la oraș, dar hingherul preferase s-o păstreze lîngă el și, ca să-i treacă pofta de ducă, o luase de nevastă, deși nu mai era tînăr. Adăpostită și lipsită de griji, femeia începuse să se simtă la largul ei și de aceea îl slujea și acum pe bătrîn cum se pricepea mai bine. După ce-și mai veni în fire, mulțumit că ajunsese oarecum la țintă, încălzit și de cină, Hudec începu să răsufle ușurat, și mai ales să simtă nevoia aceea tine-

rească, nestăpînită, de a-şi împărtăşi intenţiile cu care venise la Kladno. Alergă degrabă la cărucior, scoase modelele şi umplu odaia cu ele. Cînd aşeză pe masă micul perpetuum mobile şi-l puse în mişcare, femeia îşi făcu cruce. În felul acesta, Hudec îi cîştigă nu numai încrederea ; vorbele lui frumoase, gesturile înflăcărate, tinereţea care emana din toţi porii începură să impună respect femeii ; şi nu numai respect, ci şi un fel de plăcere mocnită, inexplicabilă.

Impresiile acestea crescură pe măsură ce Hudec începu să-i povestească istoria vieţii lui precum şi planurile de viitor.

La rîndul său, Hudec ascultă încîntat spusele femeii despre Kladno care se umplea de oameni străini, veniţi aici să lucreze şi să se bucure de fericirea vieţii de miner. La Kladno veneau tot felul de oameni ; veneau din toate colţurile Cehiei : mineri, muncitori din uzine, ţărani care nu puteau trăi în bordeiul şi din bucăţica lor de pămînt, după cum veneau şi aventurieri de tot soiul. Din Germania sosiseră ingineri, maiştri şi contramaiştri, şi se vorbea că fabrica plănuia să construiască pentru ei o colonie întreagă pentru că nu le plăcea să locuiască oricum. Curios lucru şi uzina asta ! După ce treci peste Sítna o vezi. Înaltă ca un turn, cu fel de fel de clădiri îngrămădite în jurul ei. Cu timpul va deveni un oraş întreg. Şi din cuptoare, oamenii de acolo scot un fel de „casa" fierbinte şi deasă pe care o toarnă grămadă. Atunci totul arde, şi cerul e străbătut de la o margine la alta de o lumină strălucitoare, care, pînă s-a învăţat cu ea, a înspăimîntat-o de multe ori pe nevasta hingherului.

Într-un cuvînt, pentru o femeie care trăia în singurătate a fost o seară plăcută. Cînd se făcu tîrziu, femeia oferi bucuroasă oaspetelui patul cel bun din

odaie şi, fără să aibă vreun fel de îndoială sau teamă faţă de necunoscutul sosit în casă abia de cîteva ceasuri, se urcă în pod şi-şi făcu culcuşul în fîn.

Dar se zvîrcoli multă vreme încoace şi-n colo fără să poată închide ochii. Prin gînd îi alerga fără încetare chipul scofîlcit şi bătrîn, galben, fără dinţi şi bolnăvicios al hingherului Eisenhammer, soţul ei, aidoma unei bătrîne zbîrcite, care nu mai aşteaptă nimic de la viaţă.

Şi, fără să vrea, îl compară cu tinereţea proaspătă a lui Hudec, cu gura lui mirosind a pădure şi cu braţele, cu muşchii care-i aminteau îmbrăţişările pătimaşe de dragoste. Ah, ochii îi erau plini de el, plini de tinereţea lui fără de bătrîneţe, tot trupul îi era plin de el, plin de atingerea cărnii lui tari şi catifelate, ca pielea unui armăsar tînăr. Asculta, la voia întîmplării, chemarea pe care noaptea o îmbina cu mirosul fînului şi cu presimţirile prezenţei bărbăteşti sub acelaşi acoperiş. La chemarea aceasta, femeia răspunse cum răspunde floarea chemărilor vîntului : plecîndu-se. Domol, cu mişcări de somnambulă, bîjbîi prin fîn spre capacul podului, dibui cu talpa atingerea rece a primei trepte şi coborî încet, ascultînd cu respiraţia întretăiată tăcerea care domnea, stăpînă, în cameră.

Copilul respira uşor, patul era ca o pată albă şi nemişcată, doar inima ceasului din perete, în marele lui cadran, bătea hîrîind. Furişîndu-se, cu mîna pe piept, ajunse la marginea patului. Se lipi de spătar, se urcă pe saltea şi întinse mîinile spre lanţul greu al pendulei. Cu trupul atent ca firul de iarbă înfiorat la adierea cea mai uşoară, simţi mişcarea leneşă a bărbatului.

— Am uitat să-ntorc ceasul.

Cuvintele porneau în frînturi de șoaptă, trebuind să închipuie scuza.

Hudec aștepta pînă cînd greutatea ceasului ajunse la locul ei.

O privise mult tot timpul, dar nici prin gînd nu-i trecuse că s-ar putea să se petreacă vreo apropiere între ei. Era cam timid din fire, iar seara mai fusese și obosit și, mai ales, preocupat de noua viață ce-l aștepta. Însă cînd mărul îți cade la picioare el singur, de ce să-l lași să zacă în iarbă? Tresărind, îi prinse glezna cu mînă sigură, acolo unde piciorul începe să înflorească spre gambă.

În tăcere, pluti deodată exclamația ei, scăpată din voluptate.

Și fiindcă piciorul i se prelungea într-o coapsă sculpturală, armonios arcuită, fiindcă în momentul potrivit simțirile lor se dovediră a fi aceleași, fiindcă pudlarul avu în noaptea aceea tot atît de mult curaj ca și atunci cînd o vrăjise pe Liselotte, femeia nu se mai întoarse în pod.

Se înțelege de la sine că încă de a doua zi dimineața întîmplarea putu fi considerată ca un fapt intrat în ordinea firească a lucrurilor. Căminul, părăsit în cea mai mare parte a anului de către hingherul care călătorea cu cotiga trasă de cîini prin sate îndepărtate, își găsi un chiriaș; iar femeia, fără copil, un băiețandru care să-i umple brațele goale.

În semn de mulțumire și de intimitate deplină, nevasta hingherului sughița fără sfială în vreme ce robotea la foc; asta vrînd să însemne: „Simte-te ca la tine acasă!"

Eliberați de timiditatea primelor clipe, ei se înțelegeau de minune; și înțelegerea lor era o chezășie a faptului că se vor înțelege și de acum înainte, fără prea multă vorbărie.

De la casă ducea un drum de cîmp pînă la dealul de peste pîrîul Sitna. De acolo văzuse Hudec, dimineața, furnalul ce se ridica din valea largă, numită Na Písek. Plutind peste zare, fumul furnalului părea un capac cenușiu care aluneca pe sub cerul albastru. Cu fruntea încruntată, cu ochii țintă la ceea ce vedea, Hudec pășea grăbit. Trecuse de cimitirul din Kladno. Acum se afla la același nivel cu zidăria furnalului principal, care domina clădirea uzinei. O clădire mare, înaltă, căreia însă marele număr de diferite instalații auxiliare nu-i îngăduiau să se desfășoare în toată întinderea ei. Hudec n-avu nevoie să întrebe de drum. Pe haturile cîmpului și ale luncilor, pe măsură ce se apropia de uzină, se înmulțeau și siluetele bărbaților cu pachetul sub braț. Veneau de pretutindeni, cît puteai cuprinde cu ochii și dispăreau printre clădirile cu ferestre înalte.

La poarta uzinei, șuvoiul de oameni se oprea o clipă; exact atîta cît era nevoie ca șirul bărbaților care se aflau înainte să aibă timp să pătrundă în uzină, pentru a putea fi urmat de altul. Mulți veneau acolo ca și cum s-ar fi dus acasă. Unii însă își tărăgănau pașii, căutau ceva cu privirea și șovăiau, pînă cînd ajungeau să silabisească inscripția atîrnată pe poartă:

ANGAJĂM MUNCITORI

Da, Hudec avea noroc. Nu putea să se plîngă de asta.

„Pudlari, îi spuseseră domnii din cancelarie, nu angajăm în uzina noastră! Noi transportăm fierul brut la pudleriile din Nýřany. N-ai vrea să lucrezi acolo?"

Învîrtindu-și pălăria în mînă, Hudec se legănă șovăitor cînd pe un picior, cînd pe altul.

„Dar am avea nevoie de topitori la furnale. Numai că la noi nu poți intra dintr-o dată ca meșter. Trebuie mai întîi să arăți ce poți. Ai mai lucrat vreodată la așa ceva?"

Hudec cunoștea tot ce se putea cunoaște în legătură cu munca fierului. Cum să nu știe el să alimenteze furnalul cu combustibil, să prepare minereul cu aliajele corespunzătoare și în general să realizeze o șarjă bună?! Funcționarul îl mai întrebă dacă știe să se posteze la gura de scurgere a furnalului. Păi numai să încerce domnul meșter, și-o să vadă!

Așadar, Hudec fu angajat ca topitor la furnale. În clipa potrivită, clipă pe care un muncitor cu mai puțină experiență cu greu o putea ghici — și tocmai în asta consta cinstea și renumele de topitor — în acea clipă deci trebuia să împungă cu o rangă lungă de fier deschiderea din partea inferioară a cuptorului, pe unde avea să se scurgă metalul topit. Îndemînarea era vădită pentru oricine-l privea. De aceea meșterul fluieră mulțumit și se duse fără grijă să mai vadă și de alții.

Gol pînă la brîu, cu ochii mereu ațintiți la gura furnalului, acoperit de broboane de sudoare, Hudec părea a fi un om turnat în bronz.

Își îmbrăca haina de piele numai atunci cînd se deschidea furnalul. La sunetul clopotului, dădu în primire lopata muncitorului venit să preia schimbul, dar nu se grăbi să se ducă acasă, ci rămase mai departe lîngă furnal. Abia atunci avu posibilitatea să vadă, să cerceteze totul. Noua uzină îl impresionă mult.

Mai întîi și-ntîi se urcă pînă în partea superioară a furnalului, cercetă acolo cercurile de fier ce-l împrejmuiau și privi de aproape schelele unde se mișcau pe rînd vagonetele ce alimentau pîntecele cuptorului cu minereu, cărbune și calciu, necesare unei bune topiri.

Aflase mai demult că noile cuptoare care funcționau cu aer cald nu mai întrebuințau mangalul și de aceea cîntări înfrigurat în mînă o bucată de cocs prăfuit, pe care-l mirosi, iar pînă la urmă nu rezistă tentației de a-l și linge. Un preparator, unul dintre servanții furnalului, îi observă gesturile cu surîsul cunoscătorului.

Iar cînd află că Hudec fusese meșter la Nová Hut, îi spuse:

— N-ai mai văzut minunea pînă azi? Acum se distilează la uscat, ca și cărbunele de piatră. Cu mangal treaba mergea încet, și banii trebuie făcuți repede, omule!

Hudec zvîrli o fărîmă de cocs pe podeaua de fier și o strivi cu călcîiul. Apoi luă praful pe deget și-l cercetă cu atenție.

— Uite, continuă servantul, mulțumit că avea prilejul să poată învăța pe altcineva, uite colo jos, în fundul cuptorului, găurile alea mărunte. Pe acolo se suflă aer fierbinte și se face o dogoare, măi omule, care să tot ajungă la vreo două mii de grade Celsius! Furnalele, nici ele nu se mai fac acum doar din cărămidă. Cărămida se pune numai în interior și construcția se învelește toată în cercuri de fier. Asta e, nenicule! De cînd avem mașină cu aburi, nu mai umblăm decît cu tăria fierului.

Hudec rîse, dar deodată își simți capul învîrtindu-i-se de parcă ar fi fost beat. Se împletici și, în ultima clipă, reuși să se prindă de muncitorul care-i vorbise.

— Aha, mi se pare că ai tras o înghițitură! Ei dragă, astea sînt scumpele noastre gaze de furnal. Noi căutăm să le facem vînt prin coșuri, dar ale dracului, se mai furișează cîteodată și pe de lături și ne trăsnesc de nu mai știm ce să facem aicea sus. Hei, hei, ia vezi, nu mi te tăvăli pe aici, că nu prea

am vreme de tine acum ! Hai, scoală ! Vrei să le înghiți pe toate deodată ?

Hudec își veni în fire numai cînd muncitorul îl trase de o parte, spre o gură de aer. Spuse, zîmbind cu vinovăție :

— Parcă aș fi tras o dușcă !

— Lasă, se întîmplă ! Nu ești obișnuit ! Se vede cît de colo că n-ai mai fost niciodată pe aici pe sus !

— Ba am fost ! Numai că la noi cuptorul era un adevărat pitic față de uriașul ăsta de aici !

În felul acesta, Hudec schimbă păreri și cu muncitorii din alte locuri de muncă, pe măsură ce aceștia puteau fi liberi pentru cîteva clipe.

— Unde muncești ? îl întrebau oamenii.

Și, treptat, făcea cunoștință cu ei, iar ei îl primeau în mijlocul lor cu salutul minerilor :

— Noroc bun !

Astfel, Josef Hudec se încadră cu totul în ansamblul de forțe muncitorești care topeau și prelucrau fierul. O muncă ale cărei beneficii intrau în primul rînd în buzunarele celor trei asociați publici și a altor cîtorva care rămîneau anonimi. Iar aceștia aveau de fapt o singură țintă : să cîștige. Cum în fabrică se produceau o serie întreagă de materiale și anume : șine, sîrmă, traverse sau fier brut pentru prelucrări ulterioare, interesul lui Hudec oscilă multă vreme între toate acestea și multe altele, pînă cînd se hotărî să se oprească la instalații și la mașini. Uneori, urmărind mișcările macaralelor și ale brațelor lor puternice, atît de asemănătoare brațelor omenești, uita de toate, pînă și de mîncare.

Trăia acum într-o încordare care nu-l părăsea nici o clipă. Cum îi trecea ceva prin cap se și apuca să-și contureze mai precis tiparele invenției. Și, îndată ce în mintea lui acestea căpătau un aspect mai mult sau

mai puțin unitar, le trăia nu numai ziua ci și în orele lungi de noapte.

Curînd îl cunoscură oamenii de prin toate atelierele și-l întîmpinau, de cum apărea în mijlocul lor :

— Hei, băgărețule, vii să ne ajuți ?

Întregul proces al producției, însoțit de atîtea amănunte surprinzătoare, ale căror complicații puneau în mișcare tot ce era mai întreprinzător și mai capabil în el, îi făcea o plăcere nespusă. Ar fi fost bucuros să poată participa și el la extinderea fabricii, lucru despre care nu se îndoia, dar altfel decît cu munca brațelor sale. Despre soiul acela de muncă pe care l-ar fi dorit începu să-și dea seama din ziua în care observă petrecîndu-se în uzină un lucru pe care nu-l mai văzuse pînă atunci. Anume : munca unei noi echipe de muncitori, care începuse să ridice, sub conducerea unui inginer neamț, un pilon înalt de fier, despre a cărui întrebuințare nu știa încă nimeni nimic. Cîtăva vreme urmări lucrurile acestea cu atenție încordată și aproape neliniștit, pînă cînd într-o bună zi se hotărî să-i întrebe pe muncitori. Aceștia însă, pentru că inginerii erau de față, îl repeziră și-l poftiră să se îndepărteze de acolo cît mai degrabă, iar neamțul se uită bănuitor după el. Însă Hudec era tulburat din ce în ce mai mult, pătruns de o presimțire care-l urmărea chiar și în timpul muncii, făcîndu-l să se oprească și să mormăie în barbă înjurături și scrîșnete, pe care nu le-ar fi putut pricepe nimeni ; iar în gîndurile lui, acele presimțiri, la început vagi, începură să se contureze mereu mai precis, pe măsură ce se înălța stîlpul. În ziua cînd avu prilejul să asiste la înmagazinarea unui cablu fabricat într-o uzină din apropiere, avu siguranța deplină a tot ceea ce gîndise pînă atunci : i se furase invenția. Voiau să construiască funicularul !

În seara aceea, cînd totul îi apăruse în minte limpede și fără putință de îndoială, cînd suferința începu să muște fără milă din el, nevasta hingherului îl primi cu vorbe prevăzătoare :

— Ascultă, Hudec, ce-ai tu în lada aia mare de stejar din cămară ?

Femeia spăla la albie, întoarsă spre el cu spatele, dar cine ar fi zărit-o ar fi avut impresia că vede perfect fiecare mișcare. Hudec ciuli urechile ca un iepure.

— Ce, nu știi ? Nu ți-am arătat chiar eu cîte ceva de acolo încă din prima seară ?

— Nu știu ! Eu îndată ce am văzut jandarmii venind încoace, am cărat-o și am îngropat-o în gunoi !

Auzind asta, Hudec își pierdu cumpătul.

Se repezi la ea, o prinse de mîini, o întoarse astfel ca s-o poată privi drept în ochi și-i strigă :

— Ce, au trimis jandarmi aici ? După ce că mă fură, mai trimit și caraulele după mine ? Femeie, bine-ai făcut !

— Care va să zică, așa ? Asta e ? Și eu care crezusem că ai făcut de petrecanie cuiva ! Eh, m-au luat ei, m-au descusut, dar eu nimic ! Doar atît le-am spus că mi-a fost milă de copil și că v-am luat aici să stăm împreună.

Femeia zîmbi. Dar lui Hudec pe o ureche îi intrau și pe alta îi ieșeau glumele ei încurajatoare. Părea că un zid de amărăciune se ridicase în jurul lui, un zid dincolo de care nu puteau pătrunde nici mîngîierea, nici gluma.

Și chiar a doua zi se întîmplă ceea ce prevăzuse. Dimineața, portarul îl pîndi la intrare și-i spuse că trebuie să se prezinte imediat la direcție.

După un îndelungat și complicat interogatoriu, domnii se lăsară însă convinși că „Inventatorul", Hudec, bănuit că ar fi vrut să trădeze concurenței

secretul de fabricație, era în realitate nevinovat. Dar cînd Hudec, după toate acestea, explodă sufocat de nedreptatea care i se făcuse, rămaseră cu gura căscată.

— Cum aș putea să trădez secretul, eu, cînd se întîmplă tocmai pe dos ?

Jandarmul îl întrebă sever :

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Spun că eu am încredințat invenția mea de funicular măriei-sale prințului elector, și acum văd că-l construiți dumneavoastră, aici !

Domnii începură să rîdă.

— Ia te uită ! Va să zică dumneata ești inventatorul funicularului ? Drăguțule, te faci de rîs ! încă de acum o mie de ani se transportau greutățile cu funicularul.

Hudec rămase uimit, dar nu se dădu bătut.

— Asta știu eu. Dar pesemne că un funicular obișnuit, așa pentru vreo cincizeci de kilograme, nu mai mult ! Din astea am văzut cîte vrei, în pădure la noi, încă de pe cînd eram de-o șchioapă. Dar eu am făcut un funicular care poate merge pe două cabluri și care ar putea transporta și oameni !

Tînărul muncitor se îngălbenise de tot, dar ochii săi exprimau o dîrzenie aspră ca piatra. Încrederea pe care o manifesta Hudec făcu să slăbească, treptat, superioritatea celor care-i luaseră interogatoriul. Între cele două părți se așternu pe neașteptate un moment de încordare, întru totul asemănător aceluia al jucătorilor de cărți, în așteptarea pierderii sau cîștigului.

Inginerul neamț ceru să i se traducă vorbele lui Hudec, iar apoi tot prin intermediul tălmaciului îi puse cîteva întrebări de specialitate. Cu prilejul acestor discuții, pasiunile se potoliră și făcură loc interesului, care în ceea ce-l privea pe inginer crescu

atît de mult încît îi propuse lui Hudec să-i arate modelul său.

Situația clarificîndu-se, șeful cancelariei întrerupse discuțiile și-l lămuri pe jandarm în cuvinte laconice :

— Deoarece Hudec e muncitorul nostru, uzina îi va limpezi singură situația. Domnilor, cred că am pierdut destul timp cu discuția asta. Cît îl privește pe Hudec, va trebui să cerem referințe. Sper că funcția de topitor pe care o are în clipa de față îi convine. Nu-i așa, Hudec ?

Șeful cancelariei îl privi pe adjunct, adjunctul pe Hudec, iar acesta, înfundîndu-și șapca pe cap, salută umil. Revolta îi scăzuse treptat pînă ce ajunsese ca o plăpîndă pîlpîire a unei lămpi cu ulei.

Dar în locul referințelor, sosi Kristián Rienz în persoană.

Pentru că în organizarea celor două întreprinderi trebuia să se producă în curînd mari schimbări, directorul de la Nová Hut folosise prilejul acesta ca să se deplaseze personal pînă la uzina din Kladno, denumită „Vojtěch", după numele coasociatului Vojtěch Lanny. Rienz aduse cu el proiectul lui Hudec, iar inginerii din fabrică închiseră ușile și rămaseră multă vreme aplecați peste el.

Urmarea acestor întîmplări a fost întoarcerea nemților în Germania cu trei săptămîni înainte de vreme, iar Hudec fu numit conducătorul lucrărilor pentru instalarea funicularului.

Începînd din acest moment, în casa hingherului nu se mai mînca friptură de cîini prinși cu șbilțul, ci carne adevărată de porc pe varză. Nevasta hingherului nu mai colinda bîlciurile să vîndă untură de cîine, ci ducea la păscut vaci grase, în vreme ce Pepíček-puștiul, din dezbrăcat și aproape gol cum fusese, purta acum pantaloni de piele cu bretele frumos cu-

sute. În curînd, în odaie fu instalat un al doilea pat, iar bătrînul hingher, cînd se întorcea acasă se ducea să se culce liniștit în cămară.

Noile case ale orașului Kladno începuseră să se întindă nu numai pe locurile unde se aflau altădată hambarele orășenilor, ci și pe terenurile de dincolo de mina „Amalka". Noii-veniți mușcau aprig cu tîrnăcoapele și lopețile dealul pietros de sub mina „Průhon", ca să-și sape în el temeliile noilor cămine.

În cele din urmă, Hudec, „Inventatorul", se gîndi să-și cumpere și el o buză de pămînt pentru casă. Cumpănise mult înainte de a face pasul acesta, pentru că, dacă-și cumpăra pămînt, însemna să-și cheltuiască nu numai economiile celor șase ani cît fusese meșter la uzinele „Vojtěch", dar și tot ce adusese strîns la ciorap din timpul muncii la Nová Hut. Lîngă Sitna se aflau parcele tocmai potrivit pentru punga lui. Își cumpără cîțiva metri de pămînt în locul acela, atît cît să-și poată ridica două odăi într-o curticică, și comandă cu bani peșin piatră, cărămidă, țiglă și var. Lucrurile se făcură toate la timp, pentru că, și asta și-ar fi putut-o spune el singur, avea noroc !

Cînd însă se apucă să privească în jurul său, își putu da seama că norocul său nu era prea mare, nici prea neobișnuit, nici excepțional, nici nemaivăzut. De curînd, se înălțaseră străzi întregi cu astfel de case cum voia el să-și construiască : două geamuri și-o ușă, trei geamuri și-o ușă, sub acoperișul oblic de țiglă. Străzi întregi, toate la fel, fără grădini și cu streașina s-o ajungi cu mîna.

Se spunea în derîdere că minerii și muncitorii din uzină își construiau casele cu ciment kladinez, adică cu glod, dar oamenii nu se sinchiseau și rîdeau și ei, bucuroși că pot avea un acoperiș deasupra capului.

După ce munci un an la funicular, lui Hudec începu să-i devină indiferent acest mijloc de transport.

căruia între timp îi adusese unele mici perfecționări.

Știa acum că alții se grăbiseră și construiseră funicularul cu mult înaintea lui.

Spunea :

— S-au mai mai găsit și alții să-l facă ! Și, fie că era convins sau nu de asta, se lăsă cu totul în voia soartei, mulțumindu-se cu cîștigul pe care i-l aducea funcția lui de conducător al construcției.

Adevărata pricină a nepăsării sale era însă alta, și anume : calea ferată de curînd instalată, care deocamdată făcea numai transporturi de minereu de la Nučice, dar pe care desigur vor putea fi transportați în curînd și oameni ! Hudec era un cunoscător atît de priceput, încît își dădea seama fără putință de îndoială în ce măsură era mai bine să călătorești într-un vagon sprijinit pe o bază solidă, decît în scrînciobul legănat, atîrnat între cer și pămînt, pe cablu. Se simțea depășit. Avea uneori impresia că pe lumea aceasta bate un vînt iute, care apleacă mereu arborele vieții lui, împiedicîndu-l să crească. Cugeta cu voce tare, în fața hingherului bătrîn și posomorît :

— Oare de ce mi-o fi mie dat să viu întotdeauna la urmă ?

Bătrînul îl primise pe Hudec în sînul familiei cu o resemnare care nu era departe de mulțumire. Tînărul acesta adusese cu el, în căsnicia lor, o ordine care înainte vreme nu exista. Acolo unde odinioară domnea o cîrcotașă furioasă, cu douăzeci de ani mai tînără decît el, și care de fapt nu obținuse niciodată de la el ceea ce-i trebuia, se afla acum o femeie calmă și indulgentă. Bătrînul hingher nu se supăra orice ai fi făcut, și, așa cum îngăduise, tăcut, hoinărelile prin vecini, pe care le începuse a doua lui nevastă imediat după nuntă, tot atît de calm și de răb-

dător îl primi și îl suportă și pe Hudec. În ceea ce-l privea pe „Inventator", bătrînul îi era folositor mai ales prin faptul că-l asculta tăcut atunci cînd vorbea cu sine, fără a se manifesta altfel decît tușind sau mormăind lucruri neînțelese.

— Eu cred, medita Hudec stînd la masă în cameră, în vreme ce bătrînul se ghemuia pe scăunelul de lîngă sobă, eu cred că numai unul de-ai noștri poate fi mereu învins. Oricît de mult talent aș avea sau aș fi avut eu, întotdeauna îmi lipsește cîte ceva : învățătură, bani, perspective. Îmi lipsește în primul rînd cunoașterea a tot ceea ce s-a înfăptuit pînă astăzi și mai îmi lipsește limpezimea cu care să pot vedea cele ce s-ar putea înfăptui de aci înainte. Ce mai încoace-n colo, îmi lipsește ceea ce se cheamă școală și învățăturile ei.

— Eh, școală ! tuși hingherul.

— Nu știu ce dracu ? ! Oare să fiu eu tot atît de neisprăvit ca atîția alții ? Ia uite colo : Jan Váňa era miner și astăzi e director de mină !

— Pentru așa ceva, mormăi moșul, nici nu trebuie să fii prea deștept !

— Asta e, că el a avut alt noroc decît mine. Lui i-a ajutat întîmplarea, mie, mîinile îndemînatice. Numai că pentru reușită, trebuie să fii și deștept. Omul trebuie să se priceapă cum să-i ia, cum să-i învîrtă pe oameni. Întotdeauna cu ajutorul vreunui șiretlic. Te dai pe după colț și, pac, îl plesnești pe omul de care ai nevoie drept între coarne.

— Oho ! se înveseli bătrînul.

— Numai că vezi, asta, eu nu pot. Și de asta nici n-o să nimeresc vreodată viața în plin. Sînt ghinionist, ce mai calea-valea. Cel mai bun lucru e să le dau dracului pe toate...

Și spunînd aceste din urmă vorbe, cei doi se ridicară și plecară la cîrciumă.

Acasă, Hudec se ruşina pînă şi de cei patru pereţi ai odăii, cînd îşi amintea de imperfecţiunea şi slăbiciunea sa. În acelaşi fel s-ar fi ruşinat şi de boală. Alteori însă, se răsfrîngea în el cu putere sentimentul contrar, sentimentul egalităţii depline cu ceilalţi inventatori, oameni ai muncii din chimie şi tehnică. În clipele cînd se simţea abătut, el îşi vedea, limpede ca lumina zilei, şi inferioara lui poziţie socială. Atunci îi pierea curajul de a trăi şi de a munci şi simţea nevoia să se piardă în grămada celor de-o seamă cu el, pentru ca prin comparaţie cu ei să-şi recapete încrederea în sine. O asemenea comparaţie şi posibilitate de reconfortare îi oferea cîrciuma plină de mineri şi muncitori din uzină, unde-şi putea da uşor seama că e mai deştept decît alţii. Şi nu numai atît, dar din încrederea pe care ceilalţi i-o arătau îşi trăgea el propria încredere în sine însuşi.

Unii care-l invidiau, spuneau : „De ce el şi nu eu ?" Îi minimalizau rezultatele eforturilor de parcă n-ar fi însemnat nimic. Pentru ei, ceea ce făcea el era o simplă jucărie de copil ! Numai să vrea ei, şi atunci... ! Se găseau însă şi alţii pe care, văzîndu-i, se simţea încurajat tocmai pentru că aceştia credeau în talentul său. Şi, oricît de deosebit s-ar fi simţit de ei, în definitiv mîncau dimineaţa aceeaşi ciorbă de usturoi şi purtau aceleaşi zdrenţe ca şi el. Avea şi el, ca şi dînşii, acelaşi stăpîn, care-i împărţea timpul şi dispunea de munca braţelor sale, care-i strunea voinţa şi o împiedica să se manifeste liber.

Şedeau acum în cîrciumă, la aceeaşi masă, o echipă de însetaţi. Veseli şi trişti, cînd după una, cînd după alta, beau împreună bere slabă, şi după aceea, rachiu, iar după ce se afumau bine de tot, se întorceau acasă înlănţuiţi prieteneşte. Odată, după o asemenea beţie, lui Hudec îi trăsni prin cap un gînd mare : să-şi facă în sfîrşit o casă nouă. Începu să muncească pe

brînci, să se chinuie pînă cînd cădea din picioare. Căra roabele de nisip, molozul şi tencuiala şi purta de grijă ca nu cumva casa să fie făcută altfel de cum îşi întocmise el planurile.

Cînd se pregătiră de mutat şi încărcaseră tot ce voiau să ia cu ei, bătrînul hingher constată că lăsaseră în casă mobilierul cel vechi, şi mai că nu plînse :

— Păi cum, pe mine mă lăsaţi aici, singur ?

Se uitară unul la altul întrebători. Se înţeleseră în tăcere şi femeia spuse domol :

— Ei, hai, vino şi tu. Oricum, singur te-ai plictisi aici !

Şi, ca şi cum abia ar fi aşteptat aceste vorbe, de după colţ ţîşni ajutorul măcelarului de la Kladno, care îndrugă repezit că ar fi dispus să preia el meseria moşneagului şi că ar voi să cumpere şi gospodăria. Cît privea obţinerea autorizaţiei de hingher, era sigur că domnii de la primărie aveau să-l sprijine.

Astfel, nevasta hingherului avu putinţa să contribuie şi ea cu vreo cîţiva galbeni la noua gospodărie. Cu banii aceştia, cumpără de la călugării benedictini o fîşie de pămînt în marginea pădurii, de pe care să poată strînge nutreţ pentru capre şi unde se puteau face şi cîteva măsuri de cartofi şi doi-trei pumni de mac. În noua locuinţă, de lîngă Sítna, istoria meseriei respingătoare a bătrînului, a cărui spiţă dăduse după nevoie şi slujitori ai justiţiei şi călăi sîngeroşi, se destrămă de parcă nici n-ar fi existat vreodată. Pe scurt, familia hingherului fu dată uitării şi înlocuită de familia maistrului Hudec, care avea şi pămînt şi casă. Deveniseră, în sfîrşit, cineva ! În timpul acesta, Kladno furnica de noii-veniţi de pe la alte uzine, căci umbla vestea că se vor construi patru cuptoare noi. Veneau din aceî care-şi închipuiau că aici viaţa o să le fie mai bună, după cum veneau şi oameni de

afaceri, care se adunau ca muștele la miere, pretutindeni unde se puteau aștepta la un cîștig rapid și bun. Știrea construirii cuptoarelor zgîndări din nou inventivitatea lui Hudec. În scurtă vreme, își construi în curte un șopron, aduse acolo tot felul de unelte și niște foale de fierar și, închizîndu-se înăuntru, începu să facă experiențe. Ardea, bătea cu ciocanul, sfărîma, amesteca zgura, apoi iar o topea, o îmbucătățea, o frămînta, o punea la fiert.

Totul creștea în el așa cum crește în covată aluatul. Noua idee prinsese rădăcini trainice. Halda de zgură din spatele fabricii creștea zi de zi, iar panta de deșeuri care începuse să se ridice, îl stimula pe Hudec într-un chip nefiresc.

„Oare nu s-ar mai putea extrage într-adevăr nimic din deșeurile de la furnale?" Ideea începuse să-i lumineze fața, iar ochii îi străluceau. Cînd se întorcea de la lucru, se închidea în șopron și începea din nou experiențele. Se apleca asupra lor atît de cufundat, încît o dată, ca atunci cînd înghițise gaze, sus, pe schela furnalului, era gata să se otrăvească.

Însă de data aceasta se întîmplă să tragă ponoase nu numai el, ci și fiul său, care-și vîra nasul în toate, dar nu făcea purici nicăieri. Nu-i plăcea mai ales munca serioasă, în locul căreia prefera mult mai mult să se joace, sau să-și piardă, pur și simplu, timpul de pomană. Dar curînd, Pepek începu să se ocupe și de altfel de lucruri, încît în cele din urmă fetițele din vecinătate, cînd descoperiră cum se numea și al cui era, veniră să se plîngă de el.

Au venit trei. Să tot fi avut între zece și treisprezece ani, năltuțe, cu basmalele legate pe sub bărbie. Mai întîi începură să se împingă una pe alta spre ușă, apoi apăsară multă vreme pe clanță, zgîlțîind-o așa în neștire. Își dădeau coate una alteia, pînă cînd, în sfîrșit, una din ele izbuti să scoată aceste cuvinte :

— Mătușă ! Pepek al dumneavoastră e un obraznic ! Să nu-i mai dați voie să facă asta !

— Să ne lase-n pace !

— Dacă nu, mămica noastră o să-i rupă urechile !

Gospodina se hotărî în sfîrșit să răspundă :

— Mămica voastră n-are voie să-i rupă urechile lui Pepek al nostru. O să-l pedepsesc eu și singură. Dar aș dori să știu ce boroboață a mai făcut ?

Picioarele desculțe începură să facă zgomot pe podea. Trei poponete mici se vîrau unul într-altul, de teamă ca nu cumva în loc de dreptate să capete bătaie.

Deși nu le prea venea să spună, în cele din urmă izbucniră totuși :

— Ne ridică fustele !

— M-a împins într-un colț, mi-a luat basmaua și n-a vrut să mi-o dea pînă nu-i arăt burta !

— Ne pune piedică, nerușinatul !

Dar auzind acestea, nevasta hingherului se prostăpi cu mîinile în șolduri în mijlocul odăii :

— Așa ? Ei și ce-ați dori să vă fac eu ? Nu cumva ați dori să vă țiu pe fiecare de fustă ? Feriți-vă singure ! Strecurați-vă ca țiparul ! Bineînțeles, atîta vreme cît o să vreți și cît o să puteți !

Prefăcîndu-se că se scotocește în buzunarul șorțului ca și cînd ar fi vrut să le dea ceva pentru drum, scoase mîna tot goală, și arse fiecăreia cîte o scatoalcă la spate, dîndu-le pe ușă afară.

Femeia povesti întîmplarea aceasta „Inventatorului", care se însănătoșise, ca pe o glumă de care ea s-a prăpădit de rîs. Hudec zîmbi, iar cînd își aminti de botișorul ascuțit al băiețandrului, de felul lui de a fi, numai spirt și foc, spuse nelămurit :

— A avut grijă Liselotte să n-o uit niciodată ! Cred că ar fi timpul ca băiatul să învețe ceva ca lumea. Altfel se sălbăticește cu totul.

Cu toate că, după cele întîmplate în șopron, abia se mai ținea pe picioare, el se întoarse totuși acolo și-și reluă experiențele. Acum avea mai puțin timp să lucreze, doar după terminarea schimbului la fabrică. Progresele erau mici. Trebui să-și facă rost de cîteva vase de experiență, de chimicale și creozot, și cu toate că din cînd în cînd mai lucra pe furiș și în laboratorul uzinei, investi destui bani pentru ideile sale. Abia de-i mai rămînea și abia de mai putea da cîte un groș pentru cosniță. Împrumutase niște bani de la casieria uzinei, și de aceea, la plata salariului, reținîndu-i-se treptat datoria, se alegea cu o sumă de rîs.

Cu toate acestea, în ziua plății, femeia nu-l aștepta niciodată la poarta uzinei, așa cum făceau nenumărate alte prietene sau soții cu chefliii și bețivanii lor. Dimpotrivă, știu să se bată și să hrănească întreaga familie din munca ei. Muncea prin vecini și primea drept plată gîște sau capre, iepuri, porci și cartofi de pe cîmp. Toate acestea formau, într-un fel, baza, principalele ei venituri. Bătrînul, fostul hingher, nu ședea însă nici el de pomană, ci pornea la cerșit prin comunele pe unde oamenii nou-veniți n-ar fi avut de unde să-l cunoască. Iar în cele din urmă, femeia închirie cămăruța în care locuiseră pînă atunci moșul cu Pepek și pe ei îi mută în pod.

— Odaia asta o să ne aducă parale bune!

Cam cu asemenea vorbe îl convinsese să se mute sus.

— Pe aici, oamenii s-au înmulțit ca mușteie. Nu mai pridideșc cu clăditul.

— Kladno crește! aprobă bătrînul cu capul.

— Nu fiecare poate să-și ridice în grabă o cocioabă, așa că muncitorii caută odăi. Chiria pe care o vom lua o să fie mare, o să vedeți.

— Într-adevăr, o să ne fie de ajutor! încuviință bătrînul.

— Ce de mai mine au săpat, nici nu le mai știi! Cu timpul n-or să mai știe cum să le boteze. Chiar de pe acum nu mai au nume de-ale noastre, ci tot străine.

Chiar și Pepek aflase o noutate:

— La „Vojtěch" au început să construiască laminoare. Am văzut cum au adus acolo niște mașini. Cică erau motoare grele, mașinile alea!

— Multe mai știi și tu! rîdea hingherița.

— Știu, și poate că o să lucrez la ele!

— Dopule, nu face pe grozavul!

— Dopule, faci pe grozavul! rîse și bătrînul.

— Dar eu vreau, smiorcăi Pepek.

— Spune-i tăticului, roagă-te de el!

— Credeți c-o să facă ceva? El tot timpul se ține de experiențele lui, și la mine nici nu se gîndește!

— Nu vorbi așa, tata lucrează la un lucru mare. Mai așteaptă puțin. Nici nu știi ce tată ai. O să ne îmbogățim și noi odată. Și tu o să fii un domn!

„Inventatorul" nu era însă de loc mulțumit de rezultatele muncii sale. Munca însăși mergea încet. La fabrică, lucra treisprezece ore la rînd și cînd se apuca să mai lucreze și acasă, îl cuprindea oboseala și adormea. Cîteodată îl bătea gîndul să se destăinuie laboranților din uzină ca să-și poată da seama dacă se afla sau nu pe drumul cel bun. Dar îndoielile că băieții i-ar putea fura și folosi munca se dovedeau întotdeauna mai tari decît dorința de a se duce la ei, de aceea prefera să nu-i consulte.

Zbuciumul acesta nestăvilit, între dorința de a afla și teama de a nu fi înșelat și furat, dură cîțiva ani.

Și, cu vremea, neîncrederea asta crescu atît de mult, încît atunci cînd lipsi pentru cîtva timp de la uzină, se închise în șopron zile și nopți întregi, fără

să mai vrea să vadă pe nimeni. Dar în felul ăsta ajunseră curînd la sapă de lemn.

Pînă la urmă însă rezultatul se dovedi îmbucurător. Hudec descoperise că un anumit soi de zgură, prelucrat într-un anumit fel, poate da un îngrăşămînt foarte bun.

Şi imediat ce fu sigur de rezultatele experienţei lui, se înapoie la uzină.

Mergînd spre ea, îşi pierdu dintr-o dată toată încrederea. Privea abătut tot urcînd şovăielnic spre porţile înalte ale uzinei frumuseţea peisajului, ce se deschidea într-o parte. Cînd ajunse acolo, îl izbi mirosul de sulf al cuptoarelor şi Hudec întoarse capul.

Oriunde-ţi aruncai ochii se zărea lupta tăcută dintre coşuri şi pomi. Iazul de la Tuchoraz se mai oglindea încă printre rămăşiţele dumbrăvilor dese, iar mlaştinile secate tremurau în unduirea ierburilor şi a trestiilor. Perii uriaşi se legănau pe cîmpie, părînd că voiau să te îndepărteze de griji, dar silueta neclintită şi aspră a coşurilor îţi alunga bucuria. Dincolo de mlaştinile Sítnei, pădurea se desfăşura neagră, ascunzînd cuptoarele cărbunarilor. Dar ce putea să mai însemne pentru el pădurea ? Cuptoarele şi pădurea, tinereţea săracă, pierdută, trecutul fără întoarcere ! Numai că el voia să fie tare, să meargă mai departe, cu fruntea sus. Voia, şi trebuia să meargă. Şi, oricum, era convins că va merge !

Poate că nu toate descoperirile sale fuseseră depăşite ! Poate că socotelile şi experienţele sale nu-l înşelaseră toate ! Poate că... ! Poate !

— Mie îmi lipsesc instrumentele lor. Astea le pot avea numai bogaţii. Şi-mi lipsesc banii. Bani mulţi, ca să poţi termina o experienţă ca lumea, mormăi Hudec, printre înjurături.

Încruntat, bătu la uşa laboratorului.

Oamenii abia îl mai recunoscură. Trebuiră să-şi aducă aminte de el şi cei care se aflau în uzină de mai mult de o jumătate de an. Noii laboranţi îl priveau însă batjocoritor pe sub gene, părînd că vor să cîntărească îndrăzneala acestui lungan gîrbov, cu mustaţa încărunţită, care venea să se amestece în meseria cunoscută numai de ei.

Ce poate însemna un singur om pentru o întreprindere în care lucrează mii de alţi oameni ? Nu face nici cît o unitate a unei sume de opt cifre !

Îi spuseră :

— Opt milioane de galbeni. Ăsta e capital. Iată de ce avem acum astfel de hale şi astfel de săli. Fabrica merge astăzi cu opt milioane.

— Nu mai e vorba acum nici de domnul X, nici de domnul Y, nici de domnul Z. Stăpînă este acum Societatea metalurgică din Praga !

— Şi apoi, dacă vrei să faci ceva cu chestiile astea ale tale, trebuie să te duci la cancelarie, n-ai ce căuta la noi !

Hudec rătăci prin noua clădire a administraţiei. Funcţionarii, cei mai mulţi angajaţi de curînd, nici nu discutară cu el despre invenţie, ci-l poftiră să o înregistreze la secţia specială a ofertelor şi patentelor, urmînd să primească acasă o comunicare în scris.

În perioada în care Hudec trăise rupt de uzină, aceasta se extinsese mult, după cum tot atît de mult se schimbase şi felul în care se purtau oamenii unii cu alţii. Hudec îşi dădea foarte bine seama de toate acestea, căci le privea pe toate cu ochii unuia venit din afară. Muncitorii nu se mai cunoşteau personal, ca altădată, treceau unul pe lîngă altul fără să se salute, şi, înainte de a se hotărî să intre în vorbă, se cercetau din ochi cu atenţie.

„Inventatorul" rătăci prin uzină şi avu prilejul să vadă cîte şi care anume ateliere crescuseră, cîte

Clubul cărţii digitale 2022

laminoare lucrau, cîte schimburi se făceau în hale, cîte şine se fabricau, şi că uzina înghiţea zi de zi noi grupuri de muncitori, atît de mulţi încît forfoteala din ea se asemăna cu aceea dintr-un muşuroi de furnici.

Văzu cu ochii lui mica locomotivă care făcea transporturile de la furnale, văzu vechiul gard din jurul haldei, plesnit şi rupt de greutate, iar zgura prelingîndu-se pe sub el ca un rîu. Curgea pe cîmpul abia cosit şi alcătuia bălţi mici, arzînde, în masa haldei. După aceea, bălţile prindeau la suprafaţă o coajă, precum caimacul în oala cu lapte fiert, iar înăuntru rămînea materie neagră, lichidă. Dar mai încolo, multe din bălţile acestea se transformau încet, încet, într-un praf cenuşiu şi alb.

Abia cînd ieşi din uzină văzu Hudec ceea ce nu observase la început, fiind cu totul cufundat în gîndurile lui. Uzina nu numai că era îngrădită peste tot, dar avea şi porţi mari, lîngă care se aflau gherete şi pontaje noi, unde muncitorii îşi înfigeau, la intrare şi la ieşire, tăbliţele imprimate cu numere.

Iar cînd se înapoie şi trecu din nou peste Sitna, văzu, cînd întoarse capul, că uzina acoperea întreaga regiune şi că încetul cu încetul îşi croia drum mai departe.

În clipa aceea, simţi puterile ei nemăsurate, şi le întui în înrîurirea pe care o avea asupra oamenilor. Cînd se gîndi la faptul că-şi încredinţase uzinei toate speranţele vieţii sale şi rezultatele unei munci atît de îndelungate, îl trecu un fior ca un cuţit rece.

Acasă se întoarse încruntat şi posomorît.

De cînd trăia alături de el, hingherita se obişnuise să-l înţeleagă numai din frînturi de fraze. Iar atunci cînd Hudec tăcea, se pricepea să-i ghicească gîndurile după felul cum se încrunta, după destinderea feţei, după mers, ba chiar şi după felul cum deschidea uşa

cînd venea acasă. Cu timpul, reuşi să ajungă la acelaşi nivel cu el, deşi pe altă cale, mai mult cu instinctul decît cu gîndirea. Începuse, cînd vorbea, să lege vorbele aproape ca şi dînsul. Întrebuinţa aceleaşi cuvinte, vorbea numai atunci cînd era nevoie. Reuşi să se potrivească, în sfîrşit, în toate după calapodul lui. Dar asta nu se întîmpla din pricina vieţii lor comune, căci în ceea ce privea viaţa sufletească a lui Hudec, el rămînea mereu singur. Dacă femeia izbutise să-i semene, asta se întîmpla fără doar şi poate numai pentru că-şi cunoştea bine prietenul, numai pentru că ajunsese să priceapă întotdeauna cam ce ar gîndi sau cam în ce fel ar judeca el o anume întîmplare. Cît privea însă tălmăcirea în cuvinte a acestor gînduri sau judecăţi, ea ajunsese să le ghicească atît de bine, încît nici măcar Hudec n-ar mai fi putut şti care anume sînt expresiile lui şi care ale femeii.

De aceea, femeia se feri să-l întrebe despre rezultatele vizitei sale la fabrică şi aşteptă cu răbdare să înceapă el vorba. Dar din faptul că Hudec nu aminti nimic de primirea sau neprimirea în fabrică a lui Pepek, nevasta trase cele mai rele concluzii : „Inventatorul" uitase cu totul de Pepek.

Lui Pepek nu-i păsa cîtuşi de puţin de faptul că el crescuse aşa cum cresc lăstarii pădurilor. Îi plăcea mai curînd libertatea pe care i-o îngăduia tatăl său care, fiind preocupat mereu de alte gînduri şi alte idei, ajunsese, fără să-şi dea seama, un mare egoist. Dar cu toate acestea, copilul îşi dorea o situaţie care să-l încadreze în viaţa socială, să-l aşeze în rîndul oamenilor, să-l facă să fie tot atît de important ca şi prietenii săi, dintre care mulţi ajunseseră ucenici sau argaţi pe moşia prinţului şi-şi cîştigau aproape cu toţii cel puţin banii pentru petrecerile de duminică. În timpul acesta, fiind convinsă că-şi îndeplineşte

foarte conştiincios datoria de mamă, hingherița abia dacă-l trimitea să aducă un braţ de iarbă, sau îl înhăma la căruciorul de cărbuni, care era prea greu pentru ea.

Hudec nu găsea nimic nefiresc în aceste ocupaţii ale băiatului, cel puţin în măsura în care se arăta a le face de bunăvoie, dar nici nu-l îndemna sau nu-l silea sub vreo formă oarecare să facă ceea ce-i cerea femeia. Adeseori, bunii muncitori au slăbiciuni de acestea, fiind convinşi că se pricep de minune la orice şi că nimeni nu-i poate ajuta.

Din clipa în care intră pe poartă, femeia pricepu numaidecît care e situaţia. De aceea nici nu se întoarse de la albia cu rufe.

Îl întrebă doar, cu jumătate de gură :

— Vrei să mănînci ?

Bineînţeles, nu voia nimic. În dispoziţia în care se găsea în clipa aceea, ar fi refuzat orice. Hudec se aşeză greoi pe scaunul de lîngă masă, de parcă încheieturile i-ar fi fost din cîrpă. Umerii obrajilor îi ieşeau în afară şi „Inventatorul" păru dintr-o dată surmenat şi bătrîn. În clipa aceea, ţîşni în cameră Pepek, care voi să-i sară de gît ca de obicei.

— Ei, tată, aşa e că sînt ucenic ?

Surprinsă, femeia nu mai avu timp să împiedice izbucnirea. De altfel, ştia prea bine că în cele din urmă se va ajunge la o explozie şi stătea de veghe ca un pompier gata să stingă focul la vreme.

Hudec împinse băieţaşul cît colo. Sîngele i se urcă în cap, ochii congestionaţi îi ieşeau din orbite ca cepele, mărul lui Adam mai că nu făcea să plesnească pielea gălbejită a gîtului. Înjurături, pe care nu le rostise niciodată, se îngrămădiră acum una după alta. Da, Hudec părea să-şi fi pierdut minţile. Se purta ca un om beat criţă. Cu toate acestea, supărarea nu i se trăgea din rachiu. Se părea că nici nu ştie ce spune,

ca şi cînd n-ar fi zbierat el, ci o forţă primitivă, descătuşată, pe care totuşi ceva o împiedica să se manifeste în toată voia.

Înjurăturile răsunară limpezi, cu referinţe ce păstrau întru totul respectul ierarhiei şi al rangului : începură cu împăratul Austriei, vita de pe tron ! continuară cu soţia şi fiul lui, trecură la prinţul elector, alt destrăbălat căruia îi dorea să-l nimerească un trăsnet în cap, îl îmbrăţişară pe Kristián Rienz, ipocrit blestemat ! Şi coborî apoi la toţi bărbaţii cu mai multă putere din mina şi uzinele „Vojtěch". Toţi, de la cel mai mare pînă la cel din urmă laborant al uzinei, îşi primiră cuvenitele osanale... Femeia se duse repede să închidă fereastra şi uşa, ca să nu-l audă careva, iar Pepek se ghemui într-un colţ, de unde urmărea cu interes şi nu fără plăcere litaniile şi grijaniile tatălui său. Din cînd în cînd, îl treceau fiori reci prin şira spinării. Pentru el, toate acestea însemnau o puternică manifestare a bărbăţiei şi în clipele acestea tatăl său îl orbea prin bărbăţia sa nemărginită. Dar curînd, cuvintele, care ţîşneau ca dintr-un vulcan, începură să fie urmate de loviturile pumnilor izbiţi cu sete în masă şi, în cele din urmă, din toată amestecătura asta, în care vorbele şi bubuiturile se puteau asemui unor tunete fără de pereche, nu se mai putu înţelege nimic.

Pepek pricepu din toată această furtună că dacă uzina şi cei care se îmbogăţeau de pe urma ei îl distruseseră pe Hudec, „Inventatorul", n-aveau voie să facă la fel şi cu fiul său.

— Mai curînd îţi sucesc gîtul, băiatule, decît să te dau pe mîna vampirilor ăstora !

Apoi Hudec începu să se plimbe tulburat prin odaie şi cînd băiatul îndrăzni să se „gudure" pe lîngă el, îl îmbrăţişă cu tandreţe tragică, ca şi cînd ar fi îmbrăţişat într-însul întreaga generaţie viitoare, prăbu-

șită cu toate forțele, talentele, dorințele și bucuriile ei în mîinile unor haini blestemați.

Cutremurat pînă în temeliile ființei sale, Hudec rămase multă vreme abătut, chiar și atunci cînd i se trimise de administrația uzinei comunicarea că aceasta era dispusă să-i cumpere invenția și să-i acorde un loc de supraveghetor în atelierele mecanice.

Ca și cînd ar fi uitat cu totul de amenințările rostite, în ziua aceea, Hudec îl luă pe Pepek cu el și de atunci începură să se aștepte reciproc la poarta uzinei, seara și dimineața, cînd agățau împreună tăblițele la pontaj. Hudec umbla acum și mai tăcut decît altădată, iar capul, străjuindu-i silueta înaltă, era plecat mereu spre pămînt. Aștepta momentul ca uzina să înceapă realizarea invenției sale. Dar vagoanele circulau mereu de la furnal spre haldă, care creștea de nu-ți venea să-ți crezi ochilor, pînă cînd, în cele din urmă cea veche trebui să fie părăsită, pentru a se începe alta, în afara uzinei. Încărcătura de zgură fierbinte se scurgea greoi din vagonetele clătinate, fumegînd ziua și strălucind noaptea deasupra întregului Kladno.

Așadar Hudec se duse în cancelarie ca să întrebe de soarta invenției sale.

— Toate-s în regulă, îi răspunse politicos *Oberinginieur* [1]-ul, dar de acum înainte trebuie să lași lucrurile pe seama noastră. Mă rog, de plătit te-am plătit bine, un loc bun în fabrică ai primit și l-am angajat și pe fiul dumitale ca ucenic! Ce pretenții mai ai?

— Domnule șef, își regăsi „Inventatorul" tonul din trecut, dumneavoastră știți foarte bine că asta nu-i ajunge omului care mai nutrește și alte ambiții în afară de bani. Aș fi bucuros să știu că invenția mea e bună la ceva. Cred că e, de vreme ce dum-

[1] Inginer-șef (germ.).

neavoastră mi-ați cumpărat-o! Poate că ar fi în folosul firmei și al meu, dacă ați încerca-o.

— Nimic de spus, Hudec, dar am băgat bani grei în parcul de vagonete, așa că nici gînd să ne apucăm de realizarea invenției tale pînă cînd nu vom fi amortizat suma. Trebuie să pricepi! Deocamdată nu putem să facem altceva cu halda decît s-o lăsăm să rămînă tot ceea ce este!

— Dar atunci la ce mi-ați mai cumpărat invenția?

Auzind asta, inginerul-șef începu să rîdă ca și cum lui Hudec i-ar fi reușit o glumă grozavă.

— Lasă-te, Hudec, de fleacuri! O știi și dumneata prea bine. Ai fi alergat la concurență!

Dar în privirea plină de ură cu care-l fulgeră muncitorul, inginerul-șef putu citi limpede că lui Hudec nici măcar prin cap nu-i trecuse una ca asta...

Cei doi bărbați, nepotriviți ca înălțime, care treceau zilnic spre poarta fabricii, îmbrăcați în haine largi de bumbac albastru, asemănătoare, ajunseră în curînd de aceeași statură. Timpul îl ajuta pe unul, apăsîndu-l pe celălalt, așa cum apa curgătoare apasă pietrele. Pepek creștea, în timp ce „Inventatorul" se gîrbovea. Lîngă primul furnal se construise de mult un al doilea, ale cărui șolduri înalte acopereau o bună bucată de cer. Toți păreau că se întrec pentru ca uzinele din Kladno să fie cel mai bine înzestrate, dacă nu din întreaga lume, cel puțin dintr-o jumătate a ei. Din Belgia, sosise un inginer, ca să construiască cele patru furnale despre care se vorbea de mult. Din Anglia aduseseră mașini și cazane noi. Vedeai mereu alte clădiri, noi mașini, așa că în curînd nici nu le mai puteai deosebi pe cele sosite astăzi de cele venite ieri. Clădiri și mașini tot mai multe și mai bune care contribuiau din răsputeri la neobosita fabricare a fierului. Hudec privea și se mulțumea să dea semnifi-

cativ din cap, ca unul ale cărui vorbe aveau să-și cunoască împlinirea cîndva.

În șopron trebăluia mereu, dar nu mai scotea nimic la lumină din colțurile lui tainice, în care avea dreptul să pătrundă numai el. Se înăspri peste măsură și părea că-și poartă povara cu un eroism mut, pe care nu-l împărtășea nimănui. Epoca marii înfloriri a laminoarelor îl lăsa rece, tot așa de rece ca și grandomania lui Pepek, care, de cînd ajunsese laminator și cheltuia cu nemiluita, alergînd duminica după fete, ducîndu-se la toate chermesele și la toate petrecerile, își luase lumea în cap, spre fericirea bătrînei neveste a hingherului, care se umfla în pene și rîdea în triluri de respectul pe care i-l purtau fetele doritoare să se mărite cu un laminator.

„Asta vor ele astăzi! Fie miner, că e asigurat de pensie; fie laminator, că venind acasă cu leafa, în loc să deschidă ușa cu mîna, bate cu piciorul în poartă și strigă: «Nevastă, deschide, că nu mai pot să scot cheia de atîtea parale!»"

Tot atît de indiferent rămase Hudec și atunci cînd într-o bună zi le intră în casă o mîndrețe de țărancă, înaltă și zveltă, cu bocceaua în mînă, care se așeză pe scaun în bucătărie și spuse simplu:

— Bună ziua, mătușă! Am venit și nu mai plec... Am venit doi. Îmbrăcați-vă de nuntă cît mai pot să merg cu cinste la cununie. Pepek al dumneavoastră mă tot ține cu făgăduieli, dar tot așteptînd împlinirea lor o să fie prea tîrziu.

Și așa, pe neașteptate, Pepek se trezi însurat.

Cînd lui Pepek i se născu primul copil, bătrînul umblă tăcut încoace și încolo. Apoi, îi făcu copilului, fără multă vorbă, fel de fel de jucării inventate de el, pe care băiețașul le sfărîma cu drăgălășenie.

Dar veni și ziua cînd Hudec descoperi cu nespusă bucurie că destinul lovea de parcă ar fi voit să se

dovedească drept. „Inventatorul" citea cu regularitate nu numai *Calendarul minerului*, care era pentru mulți singura lectură din timpul anului, ci și ziarele de la Praga, pe care le cumpăra, urmărind în ele tot ce se petrece și se descoperă pe lume; în același timp, însă, urmărea însetat și comunicatele bursei. Și aci, deodată, înlemni. Își oprise ochii pe o coloană de cifre și, buchisind, fugi cu ziarul lîngă fereastră, unde era mai multă lumină. În ziar scria:

> Societatea anonimă metalurgică din Praga încetează plata dividendelor.

În ziua aceea lui Hudec i se întîmplă ceva care-i miră pe oamenii obișnuiți să-l vadă mereu tăcut.

„Inventatorul" se adresă tovarășilor și le arătă ziarul:

— Oameni buni, asta merită un groș. Ia uitați-vă!

Se grăbiră toți spre remiza lui, unde se aflau niște foale mici, de potcovar, și ascultară noutatea, jumătate îngrijorați, jumătate bucuroși de paguba altuia.

— Aha, va să zică i-a ajuns și pe domni apa la galoși, ha?!

— N-ai grijă, mai au ei bani să-și plătească chiria! Rezistă ei și fără dividende!

Vestea zbura din gură în gură: Societatea metalurgică din Praga, astăzi societate pe acțiuni, nu putuse face față, cu tot ritmul precipitat al producției, evoluției mondiale a fabricării fierului. Nu izbutise pentru că o paralizase *sir* Henri Bessemer cu descoperirea lui de transformare a fierului brut în oțel, prin suflare cu aer. Bineînțeles, uzina construise și ea de îndată cuptoare „Bessemer", dar după aceea se constată că minereul de la Nučice nu era bun pentru fabricarea

oțelului. Convertizoarele de oțel adăugară obișnuitului spectacol luminos al uzinelor „Vojtěch" încă un artificiu. La intervale regulate cuptoarele deschise revărsau spre cer uriașe jerbe de foc.

Spectacolul putea fi văzut din întreaga regiune. De la el, de pe Sítna priveliștea aceasta îi amintea lui Hudec de domnia nestingherită a uzinei asupra tuturor locurilor din și de lîngă Kladno, asupra muncitorilor, asupra lui însuși și asupra a tot ceea ce forma temelia vieții sale de trudă. O asemăna ticăitului unei pendule uriașe: fiecare bătaie răînește, ultima omoară.

Șirul acesta întreg de evenimente petrecute în anii din urmă tulburară întrucîtva echilibrul lui Hudec. Nu mai prididea să urmărească schimbările ce se petreceau vertiginos în uzină; se simțea înlăturat și împiedicat de bătrînețea care se apropia. Umbla buimăcit. Orașul în plină creștere îl apăsa, așa că hotărî să vîndă casa de pe malul Sítnei și să se mute undeva, dincolo de vîrtej. Cutreieră prin sate, și-și cumpără în sfîrșit o căsuță la Kročehlavy chiar în marginea cătunului. Prin spatele curții se furișa un fir argintiu de apă, iar de acolo începeau să se desfășoare spre zare întinderile moșiei prințului din Dříňska.

Apoi începură plimbările sale singuratice printre brazi, prin luminișuri, printre pini și prin iarba poienelor. Străbătea pădurea în lung și-n lat. Pentru el, pădurea nu avea taine și nu-l speria. Oamenii îl socoteau un om ciudat; pălăvrăgeau despre el, spunînd că ar fi un nebun liniștit. Cît timp mai trăi nevasta hingherului, vorbele acestea se rosteau în șoaptă. Dar după moartea ei (care veni după puțină vreme de la moartea hingherului), începură să fie spuse cu glas tare și de toată lumea.

Îmbătrînind, „Inventatorul" căutase și găsise mijlocul cel mai bun prin care să-și ascundă amărăciunea și să biruie ghinioanele. Fugea, dar nu de frică. Se refugia într-un loc, singur, acolo unde nu-i putea face nimeni nici un rău: în el însuși. Pădurarii și mai marii lor se prefăceau că nu-l văd. Într-o oarecare măsură îl compătimeau, dar n-ar fi îndrăznit să spună că „Inventatorul" nu le inspiră și teamă.

O dată, cineva strigă după el cu o voce care îi era cunoscută:

— Stai că trag!

Se opri și privi curios silueta care se desprinse de după un trunchi de copac.

O clipă se măsurară unul pe altul, domnul și muncitorul, care, îmbrăcat în haine de lucru păsea în pădurea întunecoasă mai degrabă un vagabond. În sfîrșit, domnul spuse:

— Măi, Hudec, dar știu că m-ai speriat! Ce faci aici?

„Inventatorul" se întoarse ca și cum ar fi vrut să plece, dar boierul îl prinse de mînecă:

— Ce, nu mă mai recunoști?

— Cum să nu, răspunse Hudec nepăsător.

Boierul stătu la îndoială.

— Atunci, cine sînt?

— Domnul director Rienz!

— Și atîta tot? Nu sîntem noi cunoștințe vechi din pădure?

— Ehei, unde sînt timpurile acelea?!

— Te mai ții de invenții, Hudec? Lasă-te de ele! Astăzi totul e atît de industrializat, în special în domeniul fierului, încît ce-ai mai putea să găsești?! Pe ici pe colo, cîte un fleac. Și astea nu merită multă bătaie de cap!

— Știu și eu! Pentru fleacurile astea există oameni trecuți prin școli! Dar cu toate astea, o descoperire

care reușește din întîmplare întoarce totul cu fundul în sus !

— Să nu crezi asta, Hudec ! La birou vin mii de invenții... S-a inventat chiar și o secție specială să le primească !... Dar practic, abia de poți folosi una sau două din ele. De obicei, cele de care e nevoie apar și se realizează ele singure. Nu cumva ai vrea să se lucreze mai repede de cum se lucrează azi ?

— Aș vrea să se lucreze mai bine. Am auzit că în unele uzine s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea muncii. Fiecare poate să vină cu proiectul lui, dacă-l are. Și dacă se poate folosi, i se dă o răsplată !

— Atunci ce nevoie am mai avea de birouri tehnice ? Lasă astea, Hudec ! Ascultă ce-ți spun eu : au trecut destui ani peste noi... Iar pentru noi ăștia care îmbătrînim, cu cît mergem mai repede, cu atît timpul se scurtează mai mult. Să ții minte asta ! Pădurile, pădurile pe care le vezi în frumusețea lor, sînt singura bucurie ce ne-a mai rămas ! Dar și ele au început să se schimbe.

Începură să-și împărtășească unul altuia părerile despre viitorul pădurilor, ca doi bătrîni care-și fac confidențe despre femeile iubite în viață. Înaltul funcționar administrativ nu-și pierduse vechiul romantism, însă încetul cu încetul mergea spre o inevitabilă descompunere.

— Vînătorile, se destăinui Kristián Rienz lui Hudec, nu-mi plac. Îmi place să fiu singur în pădure și să mă bucur de ea. De oameni fug. Mă obosesc. Au introdus în viață un ritm fără sens, care nu-mi place.

Da, din punctul acesta de vedere erau cu totul de acord. Numai că Hudec se mai gîndea pe lîngă aceasta și la altceva. El se gîndea că nu numai ritmul, fie el chiar și ucigător de rapid, contribuise la nenorocul din viața lui. Încrederea inspiră încredere.

Își împărtăși gîndul spontanului și neașteptatului său prieten. Erau amîndoi în pustietatea pădurii, fiecare cu el însuși, de aceea singurătatea lor se dubla. Cu atît mai mult cu cît nu se manifestau ca prieteni unul față de altul, ci, ceea ce spunea celălalt părea a fi ecoul propriilor sale cuvinte.

— La asta mă gîndesc și eu toată vremea. Mereu mă întreb : unde o să ajungem cu pasul de șapte mile al mașinilor cu aburi de astăzi ? Omenirea trebuie să fie condusă cu inimă, conștiință și sentiment. Fericirea ți-o dă natura, ceea ce e firesc.

La aceste cuvinte, Hudec se lovi cu pumnul peste frunte, de parcă i s-ar fi luminat deodată mintea :

— Inimă, conștiință, naturalețe ?

Toate acestea îi sunau în urechi ca o batjocură, iar Kristián Rienz i se părea un moșneag nebun.

Ce fel de inimă poate fi una care e otrăvită de fier ? Ce fel de conștiință poate fi aceea care e murdărită de calcule ? Ce fel de naturalețe se ascunde în bestia umană ?

— Ce înseamnă, de fapt, naturalețea ? se adresă pe neașteptate Hudec surprinsului îndrăgostit de pădure. E natural ca unul să-l mănînce pe celălalt, să-și sugă sîngele unul altuia, întocmai cum suge vîscul copacul, și nevăstuica sîngele iepurelui de casă ? Dacă asta este naturalețea, atunci omenirea merge fără îndoială pe drumul cel bun, pentru că nici un vîsc n-a distrus încă pînă astăzi atît de bine cetina cum a distrus Societatea metalurgică din Praga talentul lui Hudec. Da, ea și numai ea l-a scos din rădăcini, s-a lipit de el și nu i-a îngăduit să crească așa cum ar fi putut.

Rienz îl asculta înmărmurit pe „Inventator", iar atunci cînd reuși să deschidă și el gura, nu mai avu în față decît spatele gîrbovit al muncitorului care se

îndepărta. Silueta lui se mistui printre trunchiurile copacilor.

— După părerea mea, răsună deodată glasul lui Hudec din adîncul pădurii, e cu totul natural ca omul mai tare să-l înghită pe cel mai slab ! Eh, eu sînt slab că sînt slab, dar nici dumneata nu te ţii mai bine, boierule !

Stăpînit de ideea fixă că e singur şi slab, Hudec, „Inventatorul", se întoarse la strungul său. I se părea că orice se întîmpla îl privea pe el şi că e ameninţat de întreaga lume. Începu, spre mirarea prietenilor săi, să construiască în jurul său un fel de colivie din sîrmă. La început prietenii se mirară, iar mai apoi îl luară în bătaie de joc. Dar de cîte ori îi întîlneau privirea timidă şi strălucitoare, nu mai rîdeau. Însă Hudec îşi vedea mai departe de treabă, de după gratiile coliviei.

Aşa că se hotărîră cu toţii să se poarte ca şi cum nici n-ar vedea colivia, sau ca şi cum existenţa ei ar fi fost ceva cu totul normal, cu totul firesc (anume : o colivie de sîrmă în care lucra un om).

Trecură anii, se schimbară maşiniştii din ateliere, uzina căpătă o altă înfăţişare, acţionarii nu mai erau nici ei aceiaşi ; doar Hudec nu se schimba aproape cu nimic, rămînînd tot atît de timid, de harnic şi de cufundat în împărăţia gîndurilor sale. Părul, care-i cădea lung pe ceafă, îi făcea pe copiii de pe stradă să se strîmbe. Măiestria mîinilor lui făurea de multe ori jucării frumoase, ingenioase, dar nefolositoare. Cu toată nebunia „Inventatorului" care îmbătrînea, o parte a creierului său rămînea totuşi trează, anume, aceea care urmărea soarta haldelor de lîngă uzină. Cînd Hudec auzi cu cît zgomot măcina prima moară din Tomaşov zgura aspră, căzu pradă unei furii neputincioase, după care urmă internarea în balamuc,

apoi anchetarea pentru insultă şi arestarea pentru înaltă trădare. Bineînţeles că din lipsă de locuri fu eliberat curînd din toate aceste instituţii de stat ca fiind perfect sănătos şi nevinovat, iar Societatea îl numi paznic la băile de aburi, amenajate lîngă cazangerie, unde trebuia să controleze biletele de intrare şi să le dea femeilor prosoape cînd intrau înăuntru.

Munca asta avu chiar şi o latură pozitivă, întrucît Hudec nu favoriza niciodată pe nimeni.

Cu femeile, toată viaţa lui nu-i plăcuse să aibă de-a face.

Capitolul 2

SCRISOARE

către Adelaida Rienzova, trimisă de Kristián Rienz, directorul uzinei metalurgice Nová Hut cu prilejul vizitei făcute la Kladno.

Kladno, 20 iulie 1860

Scumpa mea Adelaida,

Mai întîi te îmbrățișez și te sărut. Apoi îți aduc la cunoștință că am ajuns cu bine la uzina din Kladno, care acum se numește „Adalbert". Pe aci, prin jurul Kladnoului, s-au petrecut schimbări de nedescris. Află că nu se mai poate recunoaște nimic din fosta moșie a preamăriților călugări benedictini, de care fără îndoială îți mai aduci aminte, așa după cum îmi mai amintesc și eu de preadeosebita ospitalitate cu care ne-a cinstit, în călătoria noastră de nuntă, stimata doamnă, mătușa ta, înalta administratoare a preamăritei baronese de Toscana, cu reședința temporară la castelul din Buštěhrad. Cred că schimbările care s-au petrecut aci au nimicit multe speranțe de fericire, în primul rînd, din cauza minelor de cărbuni, care în ultimii ani au crescut mereu și au ajuns acum să fie nemăsurat de întinse. S-ar putea crede că orașul Kladno și împrejurimile lui au avut de cîștigat prin înmulțirea minelor, dar dacă aș avea atîta loc în scrisoarea aceasta încît să-ți pot descrie numai cîte ceva

din cele văzute, sînt sigur că ai împărtăși întru totul părerea mea, după care nu numai oricare creștin, dar și oricare om de pe lumea asta ar deplînge cele ce se întîmplă acum.

Poate că viitorul se va împăca mai ușor cu imaginea acestui orășel, odinioară atît de drăgălaș, așezat în mijlocul pădurilor și înconjurat de pacea luncilor și a florilor, ajuns acum un zgomotos nod de comunicație, un oraș populat de oamenii cei mai feluriți, unde aventurierul se întîlnește cu cerșetorul, vagabondul cu ucigașul, și fiecare urmărește să șterpelească ceva. Uzina „Adalbert", dragă Adelaida, a construit de curînd, alături de cele două cuptoare vechi, patru furnale mari, pe lîngă care cuptoarele noastre de la Nová Hut, par ca David[1] față de Goliat. Și nu s-ar putea spune că nu e frumoasă panorama admirabilei simetrii pe care a durat-o aici mîna omului.

Dar ceea ce doresc să-ți descriu în scrisoarea aceasta, iubită soție, sînt mai ales minele din Kladno și istoria lor, despre care mi-a vorbit renumitul maestru și cel mai intim confident al stăpînilor săi, directorul Johann Váňa, un bărbat cu o nobilă purtare, deși s-a născut într-o casă simplă, ca fiu de țăran muntean, în cătunul Felbabce din apropiere de Hořovic. După cum vei vedea din cele ce mi-am luat libertatea să-ți scriu, acest bărbat, pentru care am simțit numaidecît o nemărginită simpatie, este un autodidact și un om care cunoaște lumea și vorbește în cuvinte alese.

Am stat mai multe ore de vorbă cu el în salonul special al restaurantului de lux și i-am ascultat, încîntat, povestirile care sînt pline de atîta acțiune și neprevăzut, încît îndrăznesc să le redau pe scurt. Sînt

[1] David — păstor legendar care a trăit prin sec. XI î.e.n. După ce l-a ucis pe uriașul Goliat, căpetenia filistinilor, a ajuns rege al evreilor.

încredințat, scumpa mea Adelaida, că istorisindu-ți toate acestea, scurtez oarecum timpul ce ne desparte, întrucît se întîmplă pentru prima oară să mă aflu în străinătate, departe de dumneata.

La Kladno se știe încă din timpuri străvechi, povestește acest bărbat cu expresie nobilă, cu barba rasă, cu mustățile mari și cu un păr bogat deasupra frunții inteligente, că prin partea locului se găsesc cărbuni. Dar războaiele și tulburările au făcut ca toate cercetările să fie date uitării așa că acum numai din feluritele scrieri rămase din vremea aceea se mai poate afla cînd și cum au fost stredelite stîncile de cărbuni. Orășenii din Praga scoteau cărbuni, lîngă Přílepy, încă din anii șaizeci ai secolului al XV-lea, în anii douăzeci ai secolului al XVIII-lea s-au găsit iar cărbuni în apropiere de Votvovic, și aceasta le-a apărut oamenilor ca o nouă descoperire a Americii, ca un nou pămînt al făgăduinței, ca o comoară ațîțătoare după care mulți umblau, lacomi, s-o descopere în străfundul pămîntului, pentru a o scoate afară la soare. Dar mulți și-au pierdut și munca și banii tot căutînd aceste negre comori și pînă la urmă n-au putut găsi nimic.

Regiunea Kladno, dragă Adelaida, era odinioară acoperită de dumbrăvi umbroase, fapt dovedit încă și astăzi de unele resturi de pădure. Închipuie-ți ce minunate trebuie să fi fost pe vremea aceea plimbările prin păduri sau vizitele la curtea măriei-sale prințului elector Maximilian de Bavaria, castelanul de la Buštěhrad! Fazanii și cocoșii sălbatici trebuie să se fi găsit în număr mare pe aci precum și cerbi, vulpi și rîși.

Așadar, ca să mă reîntorc la spusele directorului de mină, cam acum o sută de ani s-a întîmplat că, într-o bună zi, cetățenii Vaclav Bürger și Jakob Oppl se aflau în pădure. Ultimul se găsea în pădure pentru că

era lemnar de meserie; primul, nu se știe bine de ce, dar se crede că se ascundea acolo pentru că făcuse cine știe ce fapte condamnabile. Fără îndoială că scoteau buturugile din pămînt cu mare atenție, pentru că oamenii din partea asta a locului încă nu-și părăsiseră cu totul speranța de a descoperi vreodată diamantele negre și a deveni bogați peste noapte. „Speranțele, îmi spunea directorul, ne duc de nas pînă la mormînt."

În vremea prînzului, cei doi cetățeni își înfulecau slănina și pîinea la umbra copacilor, cînd, deodată, în lumina soarelui, lemnarul descoperi un mușuroi de cîrtițe, ce se ridica mult deasupra pămîntului. El fu primul care spuse: „Mușuroiul ăsta mi se pare ciudat. Parcă ar luci ceva în el!" „Tu ai să începi să vezi cărbuni și în baliga vacii! rîse Bürger și adăugă: Mie mi-e mai drag iepuroiul de pe cîmp, decît cărbunele de sub pămînt!"

Dar nu-și mai pierdură vremea cu vorba, răscoliră mușuroiul și ceea ce găsiră în el duseră seara potcovarului Vaklav din Buštěhrad.

„Închipuiți-vă numai, excelență, spunea directorul, ce consfătuire trebuie să fi fost între ei întrebîndu-se cum anume să procedeze cu descoperirea de sub mușuroi."

În cele din urmă ajunseră la concluzia că pe cale cinstită vor cîștiga mai mult, așa că anunțară autoritățile că au găsit cărbune în pădurea Na stařinách. În schimbul acestei vești, căpătară de la stăpînire o cotă zilnică de cărbuni pentru toată viața, iar bunul Dumnezeu, „care călăuzise labele cîrtiței", fu preacinstit prin înălțarea unei slujbe la aniversarea din fiecare an și, în sfîrșit, deoarece totul căzuse așa ca din senin, șapte cerșetori fură milostiviți de ziua pomenilor cu cîte un groș.

Pe vremea aceea, cărbunele nu se folosea încă la încălzitul locuințelor. Erau destule lemne, iar gospodinele îl blestemau că le murdărește podelele. Pe de altă parte, din cauza transportului, cărbunele costa scump. Dar cu toate acestea potcovarii și lăcătușii din Praga aveau nevoie de el, așa că extracția merita toată osteneală și de aceea în scurtă vreme vătafii prințului elector deveniră paznici ai minelor. Prințul înființă la Rapice un birou și aduse din Germania un meșter miner.

După ce au fost perforate puțurile „Josef" și „Gottfried", a urmat puțul „Barbora", dar acesta a ars, și o dată cu el au ars și puțurile „Václav" și „Henrich".

S-au mai făcut săpături și în alte locuri ale moșiei, pînă cînd, în cele din urmă chiar și preasfinții benedictini de la mănăstirea din Kladno găsiră cărbuni. Căutaseră cu atîta lăcomie și înfrigurare, încît unul dintre ei, preasfîntul părinte Odilo, își pierdu cu acest prilej chiar și viața. Puțurile lor se chemau „Sf. Odilo", „Sf. Florian", „Sf. Václav" și „Sf. Jan". Dar în minele săpate de ei se găsea cărbune puțin, așa că la drept vorbind mineritul aproape că nu renta. În anul nouăzeci, Jan Vencovský a descoperit și el cărbune lîngă Cvrčovic, și din puțurile săpate a scos cărbuni aproape treizeci de ani. Dar în timpul războaielor napoleoniene nu a mai putut să întrețină mina așa cum trebuia și posesiunea de la Buštěhrad i-a luat-o.

Așadar vezi, scumpă Adelaidă, cît de neprevăzute sînt căile Domnului și ale soartei. Vreme de veacuri, pămîntul și-a tăinuit comorile negre. Și poate că a făcut așa ca să fie scoase la iveală în zilele noastre, cînd mintea omenească a descoperit mașini uimitoare, care fac minuni prin folosirea cărbunilor.

Cu toate că în vremea aceea rămăseseră puține locuri nerăscolite, la Kladno se îngrămădeau mereu alți oameni veniți din toate părțile ; mulți dintre ei

nici nu știau ce e mineritul. Vîrtejul căutării îi smulsese însă și pe ei din locurile lor de baștină și, o dată ajunși aici, umblau toată ziua de pe un deal pe altul, săpînd. Își făceau adesea concurență, își pricinuiau unul altuia neajunsuri, așa că în cele din urmă omul cumsecade se pierdu printre aventurieri. Atunci oamenii au început să se strîngă în grupuri. Orășenii bogați își închiriau mineri experimentați, care să încerce norocul în locul lor. Dealul din apropiere de Hnidous a fost găurit ca un ciur și chiar și astăzi, oriunde calci cu piciorul, nimerești tot în mușuroaie, gropi, piatră și grămezi de pămînt sterp. La începutul secolului nostru s-a început exploatarea minelor stăpînite de familia burgheză Černy. Cele săpate mai înainte au fost închise, iar numele lor uitate și înlocuite cu altele noi.

Și pretutindeni, iubita mea Adelaida, oamenii săpau, găureau și scoteau cărbuni cu mîinile goale. Unii începuseră să-și facă un fel de instrumente din roți, mișcate de apă ; alții, ca să scoată cărbuni din adîncuri la lumina Domnului, învîrteau roțile cu mîna. Directorul mi-a atras atenția cu bunăvoință asupra acestor instrumente, dar a insistat mai cu deosebire asupra importanței mașinii cu aburi, instalată acum vreo douăzeci de ani. Am văzut cu ochii mei progresele făcute în mină, fiindcă prin bunăvoința nobilului Johann Vážа am avut prilejul să cobor și eu în fundul pămîntului ; fapt de care, dragă soție, nu trebuie să te temi cîtuși de puțin, căci altcum decît ieșit cu pielea întreagă din împărăția lui Vulcan[1] nu ți-aș fi putut scrie. În minele de astăzi se întrebuințează și calul pentru trasul vagonetelor și e interesant să privești animalul acesta care, foarte ascultător, se lasă coborît în mină.

[1] Zeul focului la romani.

Dar să mă întorc din nou la povestirile omului căruia i se datorește toată dezvoltarea producției industriale din Kladno. Drepturile de exploatare și le disputau mulți întreprinzători veniți de prin diverse orașe. Fiecare avea credința că fericirea nu-l va ocoli tocmai pe el. Mulți țărani săpau ca să-și încerce norocul, dar niciunul dintre ei nu a izbutit să descopere vreodată vîna unui zăcămînt bogat. Măria-sa împăratul Ferdinand cel bun a repartizat Kladno Direcției miniere de la Viena. Bazinul carbonifer a fost parcelat, iar planurile înscrise în registre. Curînd, s-a făcut ordine în toate, și harta zăcămintelor de cărbuni și de minereu a fost desenată de un profesor de la Politehnică. După aceea au început iar săpăturile. Pămîntul a fost găurit la mari adîncimi, iar antreprenorii se întreceau care mai de care să ajungă mai curînd la vîna neagră, care însemna pentru ei aur.

Minerii cunoșteau de multă vreme așezarea și compoziția straturilor și știau care anume sînt sterpe și de la care pot avea speranțe mai mari. Johann Váňa, care lucrase încă de flăcău în diferite mine, alături de tatăl său, știa și el tot ce se putea ști din taina pămîntului. Cum însă nu era proprietar, a intrat ca meșter în slujba unor negustori de la Praga și a perforat, lîngă Kročehlavy, o mină de experiență. Nu departe de el încercase să sape, pe propria lui socoteală, un zidar, pe nume Jirátko, cuprins și el, ca mulți alții, de febra mineritului. Dar munca lui se dovedi curînd cu totul zadarnică; Jirátko își pierdu pînă și ultima cămașă din ladă.

Domnul director mi-a povestit cele ce urmează în cuvintele pe care ți le scriu: „Eram vecini de muncă și de multe ori ne comunicam unul altuia rezultatele cercetărilor noastre, plîngîndu-ne de lipsa de noroc în tot ce încercam. Ne spuneam că cel mai bun lucru

pe care-l puteam face era să ne lăsăm păgubași și gîndul ăsta apărea adesea în convorbirile noastre, cînd ne întîlneam la un pahar de bere sau de țuică.

Staigerul[1] Váňa, după ce săpă îndelung, nu găsi nimic, își părăsi munca și se duse la Jirátko pentru a vedea dacă nu avea cumva el mai mult noroc. Însă Jirátko îi îngînă, ca de obicei, cîntecul pe care îl cînta și el.

«Nimic, răspunse zidarul la întrebarea lui. Am pierdut tot. Nu mai am nici măcar de o țuică!»

«Ghinionul ăsta o să ne facă să ajungem niște beți, zise Váňa. Hai, prietene, să mergem să bem ceva. Toamna o să înceapă să fie umedă și cel mai bun lucru care ne mai rămîne de făcut e să ne înecăm mîhnirea în fundul paharului.»

«Aș merge bucuros, dragă Váňa, dar nu mai am nici un ban. Am vîndut tot, am jucat toți banii pe o singură carte și acum sînt gol pușcă. Dacă aș putea, aș vinde și puțul ăsta! Dar cine dracu să cumpere un puț sec?!»

Váňa rămase o clipă pe gînduri, izbi cu sapa în piatră și oftă cu amărăciune: «Cînd te văd așa de prăpădit, aproape că-mi vine să-ți cumpăr puțul pentru cîteva jumătăți de țuică!»

Jirátko se învoi, și cei doi băură puțul în toată legea.

Lui Váňa însă, puțul zidarului nu-i dădea pace și se întoarse curînd la el.

Abia îndepărtase un rînd de pămînt și ardezie, despre care știa că acoperă de obicei straturile carbonifere, cînd descoperi dedesubt o vînă de cărbune, groasă de treizeci și șase de picioare, așa cum nu se mai găsise alta pînă atunci.

Vîna se prelungea pînă sub cărămidăria de lîngă drumul care șerpuiește printre dealuri, spre Buštěhrad."

[1] Funcționar al administrației minei.

Dar fără îndoială că dumneata nu-ți mai poți aminti de amănuntele locurilor frumoase de pe aici.

Îți poți închipui, scumpa mea Adelaida, că directorul de mină povestea cu mare plăcere despre acest noroc neobișnuit, mai ales acum cînd, oriunde și-ar îndrepta privirile, vede turnurile înalte ale puțurilor de mină, cînd sute și sute de oameni muncitori își cîștigă pîinea la scosul cărbunelui, ceea ce a făcut ca directorul să devină cu timpul un fel de binefăcător al regiunii. Pînă la urmă, în cinstea lui a fost compus și un cîntecel, așa-numitul cîntec al minerilor de la Kladno, care se cîntă după cinstita melodie a imnului preaînaltei case domnitoare a imperiului austro-ungar.

Nu mă pot stăpîni să nu-ți transcriu aici o strofă. O fac, cu toate că am primit tipărit frumos, tot cîntecul. Însă cîntecul întreg sînt hotărît să ți-l aduc ca pe un mic dar, pe lîngă altele, din această călătorie a mea. Iată dar aici cîteva din acele simple cuvinte, care au putut să impresioneze atît :

„Zi și noapte, zi și noapte, asta-i viața
de miner,
Din pămînt ne scoatem pîine.
Însă soarele pe cer
Nu-l vedem nici azi, nici mîine.
Voia Domnului stăpînă
În Boemia o-mplinim,
Și toți mînă de la mînă
Pentru oameni ne trudim."

Sînt sigur că și inima ta delicată va tresări, simțind noblețea acestui cîntec.

Acum însă trebuie să mă ocup și de persoanele principale ale scumpei noastre familii. Și dacă o fac abia la sfîrșitul scrisorii, asta se întîmplă numai pentru că vreau să le mîngîi căpșoarele dragi fără nici o grijă și cu gîndul numai la ei.

Dragii mei Rudolf și Gisela, vă trimit salutările mele părintești și vă doresc binecuvîntarea Domnului, care să nu vă părăsească nici o clipă.

Mă gîndesc la voi toată vremea și adesea sînt îngrijorat de Gisela, mielușca mea, și de sălbaticul Rudi ! Sper că vă gîndiți și voi la tatăl vostru și că vă bucurați de pe acum de darurile pe care o să vi le aducă la înapoierea acasă. Dar o să vedem noi, o să vedem noi, dragii mei : darurile vor fi după cum vor fi veștile. După cum veți fi ascultat de mademoiselle *și după cum vă veți fi făcut lecțiile la domnul preceptor.*

Chiar și orașul Kladno, iubita mea, este foarte schimbat. Din porunca primarului au fost dărîmate cele cîteva cocioabe cu acoperișurile de paie, care întristau piața orașului. La casa Domnului s-a ridicat un acoperiș nou, dar mocirla din jurul statuii mai face și astăzi orașul de rîs, întocmai ca pe vremea călătoriei noastre de nuntă, cînd am rîs zdravăn pe seama ei. Îți mai aduci aminte de toate acestea, Adelaida ?

Aici l-am întîlnit pentru o clipă și pe fostul nostru meșter pudlar, Josef Hudec. Ți-l amintești ? Hudec acela care a încheiat nefericita căsătorie cu Liselotte, camerista. Și care, după aceea, furat de vîrtejul îmbogățirii rapide a plecat la Kladno pe care-l considera un fel de „Americă". Am impresia că s-a schimbat mult și că a devenit un încăpățînat fără pereche. De fapt, e o adevărată minune că l-am mai putut recunoaște.

Domnul director al minelor și domnul director al uzinelor „Adalbert" m-au rugat, scumpa mea, să-ți depun la picioare omagiile lor, ceea ce fac aci cu toată bunăvoința. Iar din partea mea, iubita mea Adelaida, primește încredințarea miilor de gînduri ce ți le port, și respectuoasele mele sărutări de mîini.

La sfîrșitul săptămînii mă voi pregăti iar de drum și, dacă vom găsi cai buni de poștă, nădăjduim să facem călătoria prin Munciiaj. Așa încît, dacă Dumnezeul ceresc va vrea, luni nădăjduiesc să sosesc în deplină sănătate la Nová Hut.

Pînă atunci mă încredințez fără teamă în grija Domnului.

Sincerul tău soț,

Kristián Rienz

Post-scriptum.

Se fac pregătiri mari pentru transformarea căii ferate cu cai de la Vejhybka la Bruska în cale ferată cu aburi. Așa încît, scumpă Adelaida, am avut din nou prilejul să-mi amintesc de preaiubitul domn, tatăl tău, și de rara înțelepciune care l-a făcut să cumpere pentru excelența-sa, prințul nostru, această cale ferată cu infima sumă de treizeci și cinci de mii de guldeni. După ce cu timpul și datorită lui, calea ferată a ajuns tot mai lungă și mai bună, s-a putut cere astăzi pe ea suma de trei sute optzeci de mii de guldeni, sumă pe care societatea pe acțiuni din Buštěhrad a și plătit-o cînd a contractat cumpărarea. Am auzit că în Anglia și în alte țări îndepărtate, oamenii călătoresc curajos pe calea ferată cu aburi. De aceea, m-am dus și eu să privesc locomotiva care transportă oameni și mărfuri de la Kladno la Kralup. Aceasta e a doua locomotivă din întreaga Boemie și folosirea ei se datorește societății din Buštěhrad. Dar trebuie să-ți mărturisesc că asemenea noutăți nu sînt cîtuși de puțin pe gustul meu. În ceea ce mă privește nu pun nici un temei pe planurile transporturilor mecanice.

O mașină lipsită de viață e fără îndoială bună pentru transporturi, dar oamenii ar face mai bine să călătorească și de acum înainte cu ajutorul cailor.

K. R.

Capitolul 3

LAMINATORII

„Al cui e hramul ?" (solo)
„Al nostru !" (cor)

Corul vocilor bărbătești, în bună măsură răgușite, se înțelegea cu greu în hărmălaia de strigăte și cuvinte provocătoare. Voind să cînte, unii se înecară de-a binelea, alții rezistară însă destul de mult, pentru a-l prelungi pe ultimul „u". Dar, în cele din urmă, totul se transformă într-un muget nestăvilit. Oamenii își proptiseră buzele de marginea cănilor golite de bere, fluierînd în ele, parcă a pagubă. Iar în vremea asta, alții se grăbeau să înghită pentru a putea să-i imite.

De fapt, vremea hramului trecuse demult, o dată cu orele cele mai frumoase, dar în fața chefliilor se mai aflau și acum lumînări aprinse, în semn că nu recunosc nici ziua, nici noaptea. Pentru ei mai era încă hram, așa cum îl începuseră seara, după apusul soarelui, cînd aprinseseră aici lumînările. Pentru ei mai era încă duminică și Sfînta Maria.

— *Sousedská !*[1] strigă unul dintre mineri, cu un chip nefiresc de prelung și cu mustățile tot atît de lungi.

[1] Dans popular din Cehoslovacia.

— Ei, fir-ar să fie ! Muzicanții au adormit ! croncăni un altul.

— Să cîntăm singuri !

Cîțiva izbutiră anevoie să se ridice, dar cînd ajunseră, în sfîrșit, lîngă muzicanți, își dădură seama că aceștia își țineau strîns instrumentele chiar și în somn, așa că nu era chip să le fie smulse dintre mîini și picioare. Somnoroși, dar prevăzători, muzicanții se obișnuiseră încă de la bun început să-și păzească avutul cum trebuie.

Oamenii băură vîrtos pînă în zori și-și revărsau veselia ca din butoaie. Vorbele se încîlceau în gura lor că nu se mai putea înțelege nimic. În cele din urmă, însă, unii își luară nevestele și se duseră acasă, iar alții se îndreptară spre alte cîrciumi, care de bună seamă că-i așteptau. Numai membrii „Asociației fumătorii pilangii" se înfundară mai bine în scaunele lor, cu ochii pironiți pe bolțile cîrciumii, care fuseseră împodobite, încă dinaintea hramului, cu o mare inscripție :

> Vino să petreci bine, viața e tare scurtă !

În jurul cartonului pe care erau scrise aceste cuvinte cîrciumăreasa înfășurase cu grijă cununi verzi, împodobite cu trandafiri albi și roșii, făcuți din hîrtie de mătase, cumpărată de ea. Se ostenise strașnic pentru oaspeții ei, care nu erau de ieri, de azi, ci din ziua cînd deschiseseră aci cîrciuma. Muncise, punînd mult suflet.

Despre ziua aceea cînd se hotărîseră să-și deschidă la Kladno, în strada Prokop, cîrciuma înfloritoare de azi, cîrciumăreasa n-ar fi avut de spus decît vorbe bune. La Kladno, bărbații nu se uitau la bani, și de tras la măsea, trăgeau pînă cînd li se mu-

cegăiau buzele. În ceea ce privește treaba, în cîrciumă era destulă, slavă Domnului, zi și noapte. Așa că trebuia să muncească, pe rînd, cu soțul ei. Ea, ziua, el, noaptea. Noaptea era mai primejdios, mai ales pentru ea. I-ar fi fost din cale-afară de greu și uneori chiar cu neputință să se poată apăra de bărbații aprinși de băutură. Ziua, era mai simplu. Dacă se întîmpla ceva, n-avea decît să facă un pas ca să ajungă în stradă. Sau dacă situația era mai încurcată, n-avea decît să strige prin fereastra deschisă și străjerul călare apărea numaidecît. Străjerul se proțăpea de obicei în colțul străzii principale și de bună seamă că nu obișnuia să stea acolo fără folos pentru el.

Pe de altă parte, ea-și dădea foarte bine seama că dacă negustoria mergea ca pe roate, asta se datora chiar ei, nevestei cîrciumarului de la „Clopoțel". Așa fiind, trebuia, la urma urmei, să închidă uneori ochii și să nu se îndîrjească prea mult cînd simțea că mîna cuiva cotrobăia pe unde nu se cuvenea. După cum, tot așa, trebuia să se priceapă să respingă pe fiecare după chipul și felul lui, adică așa încît să nu se supere nimeni și să nu-și piardă mușteriii.

Se pricepea, într-adevăr, de minune să se joace cu nădejdile pe care le trezea în unul sau altul, fără ca, bineînțeles, să se gîndească vreodată să le împlinească cu adevărat. Se pricepea să-l privească pe minerul amorezat cu atîta desconsiderare printre genele ei dese și negre, încît acesta își pierdea nu numai cumpătul, ci și încrederea în sine și bătea în retragere din proprie inițiativă. Știa să provoace, după cum știa în același timp să lase și impresia că vrea prea mult, că e pretențioasă, așa că nu arareori se întîmpla ca aprigul cocoșel să-și schimbe, prevăzător și la timp, înflăcărarea în glumă. Nu de alta, dar să nu riște cumva să se trezească pînă la urmă făcut de

rîsul lumii în fața unei femei la înălțimea căreia îi era desigur imposibil să se ridice.

Cu toate că dansase pînă la miezul nopții și-i ajutase bărbatului ei la munca de pregătire a hramului, cîrciumăreasa se odihni bine în vederea Sousedskăi. La unu se dusese să se culce, și în ciuda hărmălaiei din cîrciumă, a buhăiturilor basului și a țipetelor sparte de clarinet, adormi numaidecît. Era mulțumită de sine și mai ales fericită că treburile mergeau strună. Dacă ar fi fost cîrciuma liniștită, și nu zgîlțîită din toate încheieturile, n-ar fi putut să doarmă. Dimineața veni rîndul cîrciumarului să se odihnească și ea trecu să supravegheze servitoarea la făcutul curățeniei și să cepuiască butoaiele de bere. Avea o groază de treburi și trebuiau terminate repede, pentru că îndată venea amiaza și ora prînzului în gospodăriile orășelului. Și, pe lîngă toate acestea, astăzi se sărbătorea Sousedská, adică cea de a treia zi a hramului din Kladno, cînd obișnuiau să bea pînă și oamenii din acele case din care, în zilele săptămînii, nu se prea trimitea după bere la ora prînzului.

Dar atenția îi fu atrasă deodată de zgomotul din sală.

— Să plătești! răsunară cuvintele, în cor răgușit.

— Pentru ce? N-am fost decît pîn-afară! răspunse cam nesigură o voce.

— Plătește! N-ai dat mîna! strigară tovarășii de chef.

Hărmălaia creștea. Se bătea cu pumnul în masă. Cîrciumăreasa alergă într-acolo.

Deasupra mesei chefliilor, în colțul sălii de dans, atîrna de grindă o mînă de lemn.

— Hudec trebuia să dea mîna! strigă un miner.

— Dar dacă îți spun că n-am fost decît pînă afară!

— Ce ai făcut acolo?

— Ți-aș spune, dar e aici o femeie!

— Hehe! Ia te uită! Ești domnișor! Pomădat, boiernaș fain, hai?

— Poate nu chiar atît de fain, dar nici porc!

— Și cine e porc?

— Eu nu numesc pe nimeni!

Dar deși nu numea pe nimeni, se și aflau unul lîngă altul, față în față, cu cănile gata să izbească.

— Domnilor! Domnilor, liniștiți-vă, e hram!

— Și al cui e hramul? (Solo.)

— Al nostru (cor).

Însă acest intermezzo nu avu darul să-i liniștească. Pentru că adevărata pricină a supărării lor nu era nicidecum mîna de lemn, pe care fiecare membru al „asociației" trebuia s-o strîngă la intrarea în cîrciumă, în loc de a da mîna cu toți ceilalți. Conform regulamentului, cine nu se supunea acestei obligații trebuia să plătească numaidecît o amendă. Pricina furiei lor însă nu se afla atîrnată de grindă, ci, dimpotrivă, între ei.

Amîndoi simțiră prezența voinicei și sănătoasei femei, al cărei trup, bine făcut, era atît de ademenitor. De aceea găsiră de cuviință că e mai bine să-i întoarcă spatele, ca nu cumva să-și observe unul altuia emoția pe care le-o stîrnea prezența ei.

— Domnilor, vă rog, nu-i frumos. Cred c-ar fi bine să vă culcați puțin. La trei, muzica începe să cînte din nou și-o să fie o petrecere mai frumoasă ca niciodată. Iar dumneata, domnule Hudec, ai putea să dai creițarul, că n-o fi moarte de om. În schimb, casierul „asociației" o să poată să vă dea de băut pînă la lăsata secului.

— Păi cred și eu că aș putea da! Și chiar dau, ca să nu creadă careva că sînt hapsîn.

Laminatorul Hudec își vîrî mîna în buzunar, scoase la iveală punga slinoasă și trase din ea o bancnotă

pe care și-o lipi, cu scuipat, pe frunte, plesnindu-și palma deasupra.

— Aici, na, ține, cocoșează-te!

Casierul dezlipi binișor hîrtia, prefăcîndu-se că nu observă provocarea, se duse la dulap, îl deschise și o vîrî pe gaura din ceafa porcului-pușculiță, îndesînd-o înăuntru cu un chibrit.

— Fraier! se strîmbă adversarul, dîndu-i cu tifla.

Dar între timp lui Hudec îi trecuse pofta de ceartă. Era mulțumit că dăduse banii. La urma urmei, avusese prilejul să facă pe grozavul în fața cîrciumăresei Barbora.

Îndată ce casierul închise dulapul, și ceremonialul depunerii banilor se isprăvi cu bine, în sală răsună din nou o voce:

— Al cui e hramul?

și corul:

— Al nostru!

Prin zgomotul mereu crescînd, o femeiușcă înaltă și zveltă păși aproape neauzit, înfășurînd într-un șal mare o viață care zăcea încă ascunsă. Femeia cercetă sala cu ochii și-și recunoscu bărbatul chiar în clipa cînd Barbora îl bătea pe umăr, aplecîndu-se deasupra lui ca să strîngă cănile mari, de tablă. Mai avu vreme să surprindă privirea pe jumătate beată, pe jumătate iscoditoare cu care Hudec îi răspunse femeii, și în clipa cînd mîna bărbatului o atinse într-un loc unde nu s-ar fi cuvenit, auzi revărsîndu-se prin sală risul chicotit al cîrciumăresei.

— Vă doresc bună ziua la toți! rosti Hudcovka, tare.

Barbora își luă o mină indiferentă de negustoriță ca și cînd niciodată n-ar fi stat lîngă Hudec și răspunse cu voce puternică:

— Bine ați venit la hramul din Kladno, doamnă Hudcovka. Ce mulți oaspeți!

— Cred că a trecut hramul și ar fi timpul să mergem și pe acasă.

— Tune dracu-n ea să tune de viață! se înfurie laminatorul. N-am o clipă de liniște! Dar își pofti numaidecît nevasta, tot furios, să se așeze alături de el și să bea, că îndată li se aduce bere proaspătă. Hudcovka se așeză gravă, pe locul ei legal, lîngă soț, și bău. Știa că acum nu prea avea sorți de izbîndă cu îndemnurile ei de plecare. Bărbatului nici prin cap nu-i trece să plece acasă atunci cînd vine femeia să-l ia. Așa că hotărî să-l lase în pace, conform obiceiului, ca să creadă oamenii că lucrurile se desfășurau cum trebuie.

Chefliii din cîrciumă tocmai treceau prin starea aceea de mahmureală ce urmează după o beție strașnică. Într-o asemenea stare, numai doi tineri cocoși de munte ca Hudec și Unger putuseră să se mai enerveze și să biruie toropeala. Pe Hudec îl trăgeau la somn nu numai mîncarea și băutura înghițită, ci și prezența femeii sale. Așa că n-apucă să-și bea cana următoare, că și adormi cu capul pe mîini, sforăind ușor.

Unger se folosi de împrejurarea asta și începu să-i trăncănească Hudcovkăi despre infidelitatea soțului ei.

— Ați văzut doar ce-i îngăduie Barbora!

Dar Hudcovka era prea mîndră ca să împărtășească suferințele betivanului de Unger.

Se uită la el de sus și spuse:

— Palavre!

Dar Unger nu se dădu bătut. Începuse să-i destăinuiască ceva și voia să-și ducă treaba la bun sfîrșit. Se aplecă spre ea, dar femeia, izbită de răsuflarea lui duhnind a tutun și a bere, se îndepărtă.

— Dumneata nu vezi? Cînd îl cauți, e aici! Și cheltuiește, mamă, mamă!

— Cheltuiește din banii dumitale ? Ce te privește ? Mi se pare că dumneata ești mai gelos decît mine, domnule Unger !

Însă cuiul bănuielii, în care bătuse și Unger cu vorbele lui, se înfipsese adînc. Ea se frămînta dar încerca să facă așa fel, încît să nu observe nimeni nimic. Barbora nu era prima femeie care-i trezea gelozia. Cînd sosise cu bocceaua în spate de la Uhonic, în casa lui Hudec, răposata nevastă a hingherului îi atrăsese atenția că lui Pepek îi ard călcîiele după altă fată, anume după una din Kročehlavy. Îi făgăduise însă din tot sufletul că o să facă în așa fel încît Pepek s-o ia de nevastă cît mai degrabă pe ea, fiindcă îi plăcea și începuse s-o îndrăgească. Și se pricepuse bătrîna să ducă treaba asta la bun sfîrșit, de i-ar da Dumnezeu tot binele. Dar să facă și în așa fel încît Pepek să fie legat de femeia lui, asta nu mai putuse. Acasă îi atîrnau de gît doi plozi, Pepan și Hynek, iar al treilea era pe drum ; însă „Hudec cel ferchеș" și acum se purta ca și cum ar fi fost tot flăcău.

Ferchеș era, fără doar și poate, chiar și frumos, cu toate chefurile și munca grea de la laminoare. Dar seriozitate și statornicie nu se aflau în el nici cît negru sub unghie. Bătrînul știa foarte bine acestea, dar se mulțumea să dea plictisit din mînă. Nu, hotărît lucru, Pepek nu călca pe urmele tatălui său. În ciuda bătrînețelor lui, „Inventatorul" muncea mereu în fabrică sau la el acasă. Și era încă atît de viguros, încît Hudcovka îl întrebase de nenumărate ori de ce nu se gîndea să se însoare din nou. Lui însă îi era mai drag să trebăluiască în șopron, sau să construiască pentru copii o mașină care să meargă pe șine mici și adevărate, așezate în formă de opt, sau o mașină micuță cu aburi, în care apa să fiarbă cu adevărat și să pună roțile în mișcare. Cu bătrînul ea se înțelegea

bine. „Inventatorului" îi plăcea ordinea pe care o ținea ea în casă cu mînă de fier, iar el însuși nu o stînjenea prea mult cu prezența lui. Ghetele și le scotea întotdeauna în pridvor, spre deosebire de Pepek, care, așa cum ieșea cu ciubotele din fabrică, pline de noroi, așa intra și în cameră, fiind în stare să răstoarne într-o clipă, precum mistreții covorul pădurii, fiecare lucrușor de la locul său. Lui Pepek trebuia să-i repare mereu bluza și pantalonii de lucru. Veșnic umbla cu hainele pîrlite, arse și rupte, deși i le petecea zi de zi. Pepek îi dădea mai mult de lucru decît cei doi băieți la un loc, dintre care, mai ales Pepanek era un copil de aur, coborît parcă din cer.

Prima oară cînd se întîmplă ca tatăl să nu vină de loc acasă, după încasarea salariului (de la nașterea lui Pepan căpătase numele de *tată)* și se arătă abia a doua zi dimineața, pentru a se spăla și a pleca să-și ia schimbul în primire, Hudcovka rămase foarte mirată.

Apoi cînd bărbatul încetă cu desăvîrșire să-i mai dea banii de care avea nevoie, îl întrebă nedumerită pe bătrîn ce să facă.

— Dragă femeie, trebuie să faci la fel ca și celelalte neveste : trebuie să-i ieși frumușel în cale și să-i ceri numaidecît banii pentru mîncare, înainte de a se duce cu ei la cîrciumă.

Hudcovka rămase încremenită.

— Cum să fac una ca asta ?

Dar a făcut-o. Ba, în cele din urmă, învățâ să se ducă și la cîrciumă după el. La început se simțea peste măsură de rușinată. Dar atîtea alte femei băteau aceleași drumuri de ani de zile, așa că peste puțin timp i se părea un lucru ușor să meargă în întîmpinarea lui Pepek. Ceea ce fac alții de mii de ori nu ți se mai pare în cele din urmă nici ciudat și nici măcar un act de curaj.

Hudcovka oftă din greu.

„Scumpe Unger, se gîndi ea, de parcă i-ar fi vorbit beţivului de alături, am învăţat fel de fel de lucruri. De pildă, şi pe ăsta..."

Îşi acoperi mîna cu şalul larg (pe care-l primise de la maică-sa din Uhonic şi de care era atît de mîndră), se apropie uşor de bărbat şi-i scoase punga din buzunar cu îndemînarea celui mai priceput pungaş. Apoi numără încet banii sub masă aşa ca nimeni să nu bage de seamă, după care socoti din ochi răbojul rîndurilor de bere însemnat cu cretă pe farfurioară şi lăsă în pungă numai atît cît era trecut la socoteală. Numai după aceea încercă să-l trezească pe Hudec cu băgare de seamă.

— Ascultă, tată, hai să mergem, să dormi acasă!

Tatăl mormăi ceva pentru sine.

— Ei hai, o să ne plimbăm puţin, şi apoi o să dormi mai mare dragul.

Hudcovka îşi iubea bărbatul. Era omul ei. Nu cunoscuse niciodată un altul. Se obişnuise cu el, cu îmbrăţişările lui pe care nu le putea vorbi de rău şi nici nu le putea uita. Pe lîngă acestea, era tatăl copiilor ei şi, conform tuturor regulilor şi dreptăţii pe care o recunoştea, el avea datoria să-i crească. În sinea ei, familia însemna o legătură pentru toată viaţa. Membrii familiei puteau să aibă fel de fel de metehne, puteau să facă orice rău, puteau chiar să-şi părăsească şi căminul, dar refugiul şi-l găseau oricînd tot în el. De aceea toţi membrii erau datori să sprijine şi să menţină după puterile lor familia. Dacă cineva s-ar fi opus la aceasta, Hudcovka n-ar fi stat pe gînduri să-l silească a respecta obligaţia şi într-un asemenea caz nu şi-ar fi făcut nici un fel de mustrări de cuget.

Felul acesta de a gîndi îl moştenise din familia ei de ţărani. Ştia, de bună seamă, că cei de acasă se

descotorosiseră bucuroşi de ea, dar pricepuse şi anume de ce: „Cum să poţi face faţă atîtor oameni într-un singur bordei?"

Mai ştia însă că dacă vreodată viaţa ar fi îndreptat-o spre bordeiul acesta ca spre ultima nădejde ce i-ar mai fi rămas, şi să ferească Domnul! atunci s-ar fi găsit oricînd pentru ea un colţişor primitor şi cald, cu aceeaşi bunăvoinţă ca şi aceea din vremea în care se măritase, atunci cînd oamenii din bordeiul atît de sărac îi făcuseră rost de toate cele ce i se cuveneau ca fată.

Nu se socotea îndreptăţită să sufere pentru că alesul inimii ei se dovedea a fi un chefliu şi un hoinar. Socotea mai degrabă că asta era un ghinion personal al ei şi încetul cu încetul se obişnui şi cu felul acesta de viaţă.

— Bagă-i minţile-n cap! o sfătuiau vecinele.

„Din lup, miel nu se poate face!" se gîndea Hudcovka în felul ei. Însă ştia să-şi potrivească aşa fel viaţa alături de el, încît pe Hudec nu-l stînjenea niciodată. Nu plîngea şi nu se ruga.

Iar atunci cînd colinda după el prin cîrciumi, se folosea de sistemul încercat mai demult: Sosesti, te aşezi pe locul ce ţi se cuvine după lege, şi apoi găseşti tu un mijloc prin care să-l poţi întoarce acasă.

Ar fi reuşit fără îndoială şi astăzi, dacă în local n-ar fi intrat pe neaşteptate Ručka, minerul. La intrarea lui se trezi deodată cu toţii. Muzicanţii începură să se adune şi să sufle din instrumente, Barbora alerga de colo pînă colo cu bere proaspătă, iar oaspeţii izbucniră în strigăte de bun venit, întîmpinîndu-l cu o hărmălaie ce ameninţa să spargă geamurile odăii. Ručka, bineînţeles, se îndreptă spre locul „asociaţiei" şi strînse cu putere mîna de lemn. Ştia cum trebuie să se poarte. Hudcovka oftă într-ascuns: „Aşa curînd nu-l mai iau eu astăzi acasă."

— Ehei, Ručka, ce năzdrăvănii ai mai făcut de te arăți la hram abia acum ?

— Ei, răspunse minerul, bătrîna, adică nevastă-mea, a adus acasă o poală de cocs. L-a strîns de pe undeva, pe șosea. A crezut că sînt ouă negre și le-a băgat sub găină. Și cloșca i-a scos trei mineri și un contramaistru !

— Fugi de-aci ! Nu se prinde la noi ! rîseră membrii „asociației".

— Ce, nu mă credeți ? făcu Ručka cu ochiul. Atunci nu vă mai spun niciodată nimic.

— Ba te credem ! răspunseră cei de la mesele strînse una lîngă alta.

— Știu, știu, dar uite colo bătrînul Klepáč, care nu vrea de loc să mă creadă că pămîntul se învîrtește !

— Tacă-ți gura, palavragiule ! se supără bătrînul miner (care venise la Kladno de la Příbram și, pentru că muncise de mic în mină, nu trecuse niciodată pragul școlii, ca și cei mai mulți de o vîrstă cu el). Cum să se învîrtească pămîntul ? S-ar scurge fîntînile și i-ar cădea femeii oalele de pe plită. Multă vreme o să-ți tot bați joc de oameni ?

Rîseră cu toții, însă Klepáč nu se simți jignit. Judeca așa cum știa el și nu-l putea scoate nimeni din felul ăsta de a gîndi. În mină nu observase toată viața lui că s-ar fi învîrtit ceva. Și ca să se știe bine că nu se lasă dus cu una cu două, adăugă :

— Astea sînt invenții nemțești !

„Pepek cel ferches" se trezi destul ca să intre imediat în vorbă. Îi aruncă bătrînului, peste masă, o întrebare :

— Cum se face atunci că ziua luminează soarele, iar noaptea, nu ?

Klepáč cumpăni o vreme ce să răspundă, clipi șmecherește din ochii ascunși în pielea zbîrcită și răspunse :

— Păi cine spune că nu luminează ! Dar cum să-l vezi cînd e întuneric ? În mină tot nu-l vezi și n-o să-mi spui că nu luminează !

Hudec se trezi pus cu botul pe labe.

— Ascultă, Pepek, îi sări Ručka în ajutor, ia spune mai bine cum se fac țevile în uzina voastră.

„Pepek cel ferches" cunoștea însă nada pe dinafară.

— Uite-așa : se ia gaura, se lipește cu fier de jur împrejur, și țeava e gata !

„Asociația fumătorilor pilangii" era recunoscătoare pentru fiecare glumă rostită. Mai ales acum, în cea de a treia zi a hramului, cînd nu numai butoaiele, dar și mințile cam ajunseseră pe drojdie. Toată sala se ținea cu mîna de burtă de atîta rîs. Barbora zîmbea între uși, supraveghea cănile goale și-și arăta dinții albi și sănătoși.

Însă Ručka, prietenul și veșnicul datornic al lui Pepek Hudec, era pornit mai ales împotriva lui Unger. Și era pornit cu deosebire împotriva lui, pentru că voia să-l lingușească pe Hudec. Iar asta se întîmpla, pentru că Ručka avea buzunarul gol.

— Unger, începu Ručka, trebuie să recunosc că ți-am făcut o mare potlogărie !

— Păi de alta nici n-ai fi bun ! răspunse metalurgistul, mișcîndu-se neliniștit și bănuitor. Vorbele se repetau dinadins de-a lungul întregii săli. Fiecare vorbea ca popa la predică și reușea în felul acesta să se facă ascultat de ceilalți.

— M-am prins ieri seară cu Hudec că nevastă-ta n-o să se supere cînd o afla că te-ai bătut de moarte în cîrciumă. El, că da ! Eu, că nu ! Pe ce, că n-o să se supere ? Și tot eu zic : Pe un galben ! Hudec : „Bine !" Și ne-am dus. Sosim în colonie. Eu bat la ușă. Să fi fost cam miezul nopții. Nevastă-ta dormea dusă. Hudec se pitește sub geam. Eu spun : „Doamnă

Ungrova, să nu vă speriați. Dar vă aduc o veste tristă. S-a întîmplat o nenorocire. Să vedeți cum: hramul e hram. La «Clopoțel» s-a mîncat, s-a băut, s-a jucat, și pînă la urmă a ieșit cu bătaie." „Ei și?" „Și Unger e rece!"

Unger începuse să-și dea seama unde țintește Ručka, pentru că Barbora, din curiozitate, se oprise și ea pe aproape, cu mîinile încărcate de căni. Îi aruncă lui Ručka o privire de ură, în vreme ce bărbații, rîzînd cu gura pîn'la urechi, întrebau:

— Ei și ce e cu Ungrova? S-a supărat sau nu?

— Oameni buni, poate că n-o să mă credeți! N-o să mă credeți, fiindcă voi știți aici de la Unger cît de mult îl iubește nevastă-sa! Dar Hudec mi-e martor! Hudec și Dumnezeu. Și pentru că mi-e martor, a pierdut și pariul, și acum trebuie să scoată galbenul. Ce-a spus Ungrova? Hai, Pepek, spune tu.

Însă „Pepek cel fercheș" se mulțumi să zîmbească.

— Hai, spune cum ne-a luat Ungrova la rost că de ce am trezit-o și cum ne-a spus: „Păi știam eu că pușlamaua asta n-o să plece altcumva din lumea asta decît bătut." Și cu asta ne-a trîntit ușa-n nas și s-a dus să se culce.

Sala se cutremura de rîs, iar muzicanții se grăbiră să înceapă un marș, căci Barbora, văzînd mutra palidă și prevestitoare de rele a metalurgistului Unger, le făcuse semn.

Dar nici marșul, nici altceva n-ar fi putut să înlăture ceea ce trebuia totuși să se întîmple. Fulgerător, Unger luă cana și o zvîrli spre capul lui Ručka. Ručka se feri și cana zbură în geam ajungînd în stradă. Oaspeții circiumii, care pînă în clipa aceea petrecuseră de minune, se împărțiră deodată în două tabere. Nu se mai înțelegea nici un cuvînt, dar în schimb loviturile cădeau precis și răsunător. Barbora se grăbi să-i arate Hudcovkăi pe unde anume să fugă, lipindu-se de zid. Căci ceea ce începuse acum acolo era numai treaba bărbaților. Ele, femeile, chiar dușmane fiind, nu s-ar fi putut gîndi în clipa aceea la altceva decît la salvarea acelei ființe mici, deocamdată ascunsă, dar totuși amenințată și ea.

Hudcovka apucă să strige numai atît:

— Pepek, vino-ți în fire!

Și fugi din învălmășeală.

Muzicanții încercară să mai cînte un timp, dar în clipa cînd fu spart instrumentul clarinetistului și acesta numai ca printr-o minune izbuti să-și salveze dinții, alergară grămadă spre galerie, cu contrabasul în ariergardă. Nu dură mult și sîngele începu să curgă.

Cu sabia scoasă, apăru străjerul, care nu trecu dincolo de ușă, mulțumindu-se doar să urle din prag:

— În numele legii, vă arestez!

Numai că era prea tîrziu. Unger avea o împunsătură de briceag în ceafă. Unul din ochii lui Ručka se preschimbase într-o umflătură ce creștea vertiginos; Hudec sîngera amarnic, iar două trupuri zăceau nemișcate sub zdrențele inscripției împodobite sărbătorește:

> Vino să petreci bine, viața e tare scurtă!

În situația asta se impunea trezirea imediată a circiumarului. Bărbatul Barborei năvăli în odaie în cămașă de noapte și, după ce cîntări paguba cu ochii, se întoarse să se îmbrace. Apoi își petrecu tot timpul pe lîngă comisia de constatare și semnă procesul-verbal întocmit de străjer. Tîrî afară cele două trupuri rămase pe cîmpul de luptă și le readuse la viață cu apă rece. Alți doi dintre bătăuși se duseră singuri la

spitalul din strada Fabricii, iar cei mai ușor răniți se grăbiră să ajungă acasă.

Barbora începu să adune lumînările, cănile de tablă și farfuriile, își însemnă grijuliu pe tejghea, cu un vîrf de cretă, cîți și cît rămăseseră datori, iar servitoarea aruncă repede rumeguș pe podele, spălă sîngele și puse mîna pe mătură. Negustoria nu avea voie să sufere cu nimic, pentru că fetele se și adunaseră să încheie hramul cum se cuvine.

Hudcovka îl conducea pe Pepek, de parcă s-ar fi întors cu el de la plimbare. Laminatorul se trezise cu totul, mormăia și mergea tot timpul cu doi pași înaintea nevestei. Nu vorbea, dar scuipa roșu într-o parte și într-alta.

Hudcovka tăcea și ea. De tăcut se pricepea. Numai acasă, cînd îi așeză pe scaun ligheanul cu apă caldă, îi spuse așa, ca din întîmplare :

— Nu te duci cu asta la doctor ?

— Nu ! Mă duc să mă culc !

Abia acum observă Hudcovka că bărbatului ei îi lipseau doi dinți din față.

În primele clipe îi păru rău și aproape că-i venea să plîngă. Dar îndată își schimbă cu totul sentimentul. Faptul că era vorba de dinți și nu de altceva o ușura. Iar undeva în adîncul ei, acolo unde nimeni nu putea să pătrundă, aproape că se bucură de întîmplarea asta. Se terminase, în sfîrșit, cu frumusețea lui Pepek. Femeile aveau să roiască mai puțin în jurul său.

„S-a terminat cu frumusețea", își spunea ea și încerca să se înșele, să creadă că asta îi va aduce, în sfîrșit, liniștea, fiindcă își zicea că lipsa celor doi dinți înseamnă o ciuntire definitivă.

Și, într-adevăr, beteșugul îl influență mult pe Hudec. Îi era rușine să se mai ducă printre oameni, chiar și după ce umflătura buzelor îi trecuse. Ca să-și acopere golul întunecos de sub buză, își lăsă mustăți

lungi și dese. Acum nu mai glumea cu ușurința de mai înainte, pentru că trebuia să fie foarte prevăzător să nu se vadă că e știrb.

Cînd se născu al treilea plod i se întîmplă pentru prima oară de cînd se căsătorise să stea acasă lîngă nevastă, în timp ce „Inventatorul" se îngrijea de ceilalți doi copii.

Moașa bătrînă și cicălitoare îl alunga. Dar el nu se lăsa izgonit, se îngrijea toată vremea de cîte ceva, sărea să dea ajutor de cîte ori era nevoie, îi ținea Hudcovkăi prosopul rece pe frunte și o îndemna :

— Sprijină-te, reazimă-te de mine. Nu așa, mai tare, cu nădejde. Sînt coșcogeamitea laminatorul, ce naiba !

Dar cînd gluma se îngroșă nu mai așteptă să fie gonit, ci fugi el singur și adăstă nerăbdător după ușă pînă cînd în odaie se auzi scîncetul copilului. I se întîmpla pentru prima oară să trăiască grelele clipe ale unei nașteri lîngă nevastă, fiindcă la nașterea lui Pepanek și Hynek se dusese să sărbătorească evenimentul în cîrciuma „La rai", din Kročehlavy mai aies că în vremea aceea îl atrăgea trupul plin al unei blonde mai binevoitoare față de el decît soția inaccesibilă.

La nașterea celui de-al treilea copil, nașa nici nu mai avu vreme să se mire, văzîndu-l pe tată acasă, nici măcar atunci cînd intră în odaie cu găina aburind în cratița cu tăieței. Și pentru că-l vedea pe tată acasă, se agăță scai de el fără multă vorbă ca să caute împreună un nume pentru fetiță.

După ce căutaseră îndelung și strîmbaseră din nas la o serie de nume, se opriră, în sfîrșit, la cel de Emilia.

— E un nume frumos, boieresc, hotărî cumătra. I se potrivește bine, broscuței !

„Pepek cel ferches" se învîrtea încoace și încolo prin cameră, oarecum mulțumit de el însuși. I se părea că după ce trăise toate astea, devenise mai bărbat, mai copt. Trecuse printr-o mare experiență, nu glumă!

Înainte le lua pe toate cu ușurință, cînd de fapt lucrurile erau foarte serioase. Copii, răspundere și așa mai departe.

— Uite, nevastă, vezi, rosti „Pepek cel ferches", pe neașteptate, spre pat, fără să-și privească femeia în față, pentru că asta încă nu îndrăznea. Vezi și tu. Noi ne iubim mereu și de ce? Pentru că tu nu te ții scai de mine, nu umbli după mine peste tot pe unde mă învîrtesc. Bine faci! Să știi că așa e bine! Altfel, nesuferită i-ar deveni omului pînă și regina din Saba [1].

— Așa e, încuviință nașa. Cunosc și eu o pereche de oameni care, dacă ar fi încercat cineva să-i oprească să se ducă unul la altul, mai bine s-ar fi spînzurat. Cînd erau împreună aveau atîtea să-și spună încît după ce se plimbau mai stăteau apoi o mulțime de vorbă și la poartă. Dar cînd s-au luat nu mai avură ce să discute, pentru că își cunoșteau vorbele pe de rost. Fiecare credea că s-au luat ca celălalt să asculte de el. Și pînă la urmă au ajuns să-și fie atît de nesuferiți unul altuia că n-au mai putut trăi împreună.

— Femeia mea, sări Hudec, are întotdeauna ceva nou de spus spre fericirea bărbatului ei, care n-are cînd să se plictisească.

În pat, Hudcovka strălucea de bucurie, iar nașa se bucura o dată cu ea. Nici una nu-l mai văzuse pe Hudec purtîndu-se astfel.

[1] Regină legendară, pe nume Balkis, celebră prin luxul care domnea la curtea sa.

A doua zi, Hudec merse pînă acolo cu dragostea, încît îi aduse nevestei sale, de la fabrică, o cratiță smălțuită, pentru varză și castraveți. Era ceva uluitor! La uzină începuseră să se fabrice tot felul de oale, tigăi, plite, mașini de călcat, crucifixe, console și candelabre, care se vindeau cu amănuntul.

Acum și „Hudec cel ferches" pleca la uzină o dată cu tatăl său și îl privea pe acesta drept în ochi, ca pe un egal. Nu crescuse așa de înalt ca el, dar era tînăr și sprinten pe cînd grijile și dezamăgirile îl încovoiaseră pe bătrîn mai mult decît s-ar fi cuvenit la vîrsta lui.

În general, în uzină se schimbaseră multe, dar nu în bine. Pe vremea cînd se apucase „Pepek cel ferches" de meserie, laminoarele aveau de lucru din plin și fiindcă era un băiat descurcăreț nu fusese nevoit să facă multă vreme ucenicie. Curînd șeful îi încredințase însemnarea șarjei. Alerga ca o sfîrlează de la o grămadă de fier la alta și nota cu același număr tot ce se scotea dintr-o șarjă. Pentru el munca asta însemna mai degrabă un fel de joacă. De glumit, glumea tot timpul, și nici o femeie, măritată sau nu, n-ar fi putut trece liniștită pe lîngă el. Le pîndea întotdeauna cînd veneau cu mîncarea, ca să dezlănțuie o veselă bătălie de cuvinte. Laminatorii nu se supărau nici chiar atunci cînd glumea cu nevestele lor. În felul ăsta izbuti să-și facă o mulțime de cunoștințe și avea cu cine să petreacă și la chefuri și în pădure.

Sărea ca o vrabie, aluneca printre laminoare și-i stingherea pe muncitorii bătrîni care-i dădeau în glumă cîte una după ceafă. În scurtă vreme, îl îndrăgiră mai toți. Nu i s-a întîmplat niciodată nimic, deși țopăia toată vremea în jurul grătarelor de răcire pe care alunecau grinzile de fier înroșite, sau se învîrtea în jurul macaralelor care transportau șarja.

Trecuse curînd prin toate muncile de fabricare a șinelor, și în scurtă vreme devenise finisor în hala unde șinele erau aduse pentru frezaj. Cînd se căsători, șeful îl repartiză ca al doilea servant al laminorului și el se dovedi acolo atît de îndemînatic încît săltă curînd la postul de prim-ajutor, ceea ce îi aducea la fiecare schimb o plată de aproape doi galbeni.

Ce mai cîștig!

Laminoarele lucrau din plin zi și noapte. La două săptămîni, sîmbăta, Pepek avea schimb dublu, adică lucra în hală timp de douăzeci și patru de ore. La sfîrșit, ieșea ars de dogoare, cu prosopul aruncat la nimereală în jurul gîtului și se ducea la cantină să tragă o dușcă. Avea întotdeauna buzunarele pline de fise pentru cantină. O asemeneea fisă de tablă costa zece parale și căpătai pentru ea un litru de bere și ți se dădea ca rest un creițar.

„Pepek cel ferches" se simțea ca un domn. Era mîndru de atelier și pălăvrăgea uneori în cîrciumă despre cîte șine de cale ferată făcuseră la uzină, despre țevile fabricate pentru toată conducta de apă din Viena și despre invenția aceea grozavă, datorită căreia fierul putea fi topit cu aer în cuptoarele „Bessemer", împiedicat de a mai fi fragil.

Prim-laminator însă nu izbuti să ajungă, deși îl înlocuia adesea pe șef. De la o vreme, secția de laminoare nu mai avea multe comenzi, iar cîștigurile muncitorilor scăzuseră. Direcția opri toate avansările și Hudec trebui să se străduiască să facă așa fel încît stăpînii să nu-l treacă pe linia moartă. Asta ar fi însemnat să fie repartizat la cine știe ce muncă neproductivă și adio cu timpurile frumoase de altădată.

De aceea, domnii laminatori trebuiau, vrînd-nevrînd, să înceapă să se restrîngă. Acum nu mai aveau cum să se întoarcă acasă cu mîinile pline de

bani, așa încît nici măcar poarta să n-o mai poată deschide cu mîna, ci să bată zdravăn cu piciorul în ea. Acum nu mai aveau de ce să mai strige:

— Nevastă, deschide, că nu mai pot să scot cheia de atîtea parale!

O mulțime de cîrciumi își concediaseră chelnerii unul după altul, iar copiilor nu li se mai puneau în leagăn, lîngă ureche, nici ducatul, nici banul mare de aur.

În hala mașinilor, strungării și furnaliștii se adunau să-și spună unul altuia noutățile, pînă cînd bătrînul Hudec, după ce le împărtășea știrile de la bursă, îi trimitea din nou să-și vadă de treabă.

„Societatea metalurgică din Praga nu plătește în perioada aceasta nici un fel de dividende!"

Acestea erau știrile de la bursă.

Muncitorii trăiau în nesiguranță de parcă ar fi alunecat prin noroaie groase și lipicioase. Administrația fabricii și a minelor se mută la Viena. Zvonurile, pornite de sus sau de jos, aveau efectul unor lovituri date pe la spate. Personalul fabricii și minerii începuseră să aibă impresia că sînt o masă vie, pe care cei puternici jucau jocurile lor de noroc.

Cînd lui Hudec i se născu, la doi ani după Emilia, Růžena și după alți doi ani Rudolf, nașa spuse rîzînd că Emilia fusese guvernanta care venise la timp. Hudcovka avea casa plină de copii, dar se pricepea să-i chivernisească așa cum trebuie.

Pepanek ducea de mîncare bunicului și tatei, iar Hynek căra șmanta cu un cărucior mic, pe care i-l fabricase moșul.

Din strada Váňa nu era departe pînă la depozitul de șmantă al fabricii, în care se adunau, într-un rezervor uriaș, toate reziduurile scurse pe jgheaburi o dată cu apa ce spală cărbunii la preparație. Praful de cărbune se depunea pe fund, în straturi groase,

care se întăreau. Iar femeile, copiii și uneori și bărbații începeau un minerit general al șmantei. Fiecare își căra acasă roabe și cărucioare pline de șmantă, iar țăranii veneau cale lungă cu căruțele de gunoi.

În urma lui Hynek și a căruciorului său rămînea bineînțeles o veșnică dîră neagră. Cît timp fusese mic, treaba asta i se păruse un fel de joacă și Hudcovka vedea întotdeauna de el ca să nu cadă în șanț, să nu se înfunde în noroiul de șmantă, sau să-i ajute la deal, în jurul stîncii lui Váňa. Cînd însă intră la școală, începu să meargă de unul singur și trăgea numai el cărțul cel mare, cu toate că se odihnea pe drum de o sută de ori. Dar ce fericire cînd, în sfîrșit, ajungea acasă! Descărca șmanta în curte, făcea o grămadă mare, și cînd grămada se întărea, venea cu lopata și tăia din ea cuburi ca niște plăcinte negre, pe care le îngrămădea apoi frumos lîngă zid.

Cînd îi reuși pentru prima oară treaba asta, se repezi bucuros la mamă-sa în bucătărie, călcînd de-a dreptul pe podeaua proaspăt frecată. În urma lui rămaseră urmele călcîiului rotund, talpa mică și cinci rotițe cît cinci boabe de strugure, semnul degetelor. Semnele astea îi plăceau lui Hynek foarte mult, dar mamă-sa era de altă părere și-i trase una cu cîrpa peste spinare.

— De data asta te iert! îi spuse ea. Dar dacă mai faci o dată, te bat cu adevărat!

Hudcovka trebuia să se descurce singură în toate, în ciuda droaiei de copii de lîngă ea, fiindcă de la dezamăgirea cu cea de-a doua invenție, bătrînul se afla mai curînd prin pădure decît pe acasă și nu se mai putea sta de vorbă cu el.

De la laminoare, muncitorii fuseseră împrăștiați prin întreaga fabrică și erau mulțumiți că nu fuseseră dați cu totul afară.

În felul acesta, „Pepek cel ferches" ajunse să treacă pe rînd prin toate secțiile uzinei. Dar știa să se adapteze așa încît să se simtă oriunde și foarte curînd la locul său. Lucră la furnale și îndeplini funcția de al doilea topitor, căci se pricepea să bată cu ciocanul în bara de fier tocmai în clipa cînd minereul topit din deschizătură nu apuca să se întărească. Fierul începea să curgă apoi într-un șuvoi îngust și roșu prin jgheabul pregătit dinainte. „Pepek cel ferches" le cunoștea pe toate îndeaproape. Se pricepea și la finisaj și ajunse să lucreze și acolo, pentru că secția gemea de comenzi. Fabrica traverse obișnuite și speciale ce se întrebuințează la construcția podurilor. Știa să robotească și la mașinile de frezat, de rectificat sau la ferăstraiele mari de fier. Devenise, în scurtă vreme, atotștiutor în ale uzinei; și de altfel, acest du-te-vino fără sfîrșit se potrivea foarte bine cu întreaga lui fire. Căuta acum cîrciumile cele mai ieftine, căci Hudcovka învățase să afle de rostul fiecărui ban pe care îl încasa și îi lua la timp toată leafa, amintindu-i mereu de copii și de nevoile lor.

Pepek dădea bucuros banii, dar sîmbătă seara, cînd nu avea schimb dublu, dispărea fără urmă și nu se mai arăta decît atunci cînd trebuia să se ducă din nou la lucru. De două sau de trei ori, Hudcovka nu luă în seamă purtarea asta. Dar cînd ea începu să se repete cu regularitate, își făcu obiceiul să-l urmărească. Îl pîndea cînd ieșea din uzină și pornea apoi, nevăzută, pe urmele lui.

Pășea grăbit. Se ducea la Kladno. Femeia se temu că o s-o recunoască dacă va întoarce capul, fiindcă pe cîmpul dintre Kročehlavy și Kladno n-ar fi avut cum să se ascundă. Dar Hudec nu privea înapoi, ci mergea mereu, cu capul în piept, ca spre o țintă nespus de îndepărtată. Trecu de troiță, trecu de cimitir, coti pe după moara lui Becka în direcția străzii prin-

cipale și, fără să se oprească, urmă să gonească spre Noul Kladno de parcă ar fi fost apucat de furii.

Nu se opri însă nici aci, și Hudcovka începu să se neliniștească.

„Ce o fi vrînd să facă în pădure ?"

Dar Hudec nu mai ajunse pînă în pădure. La încrucișarea drumurilor se afla cîrciuma minerilor, aceea despre care Hudcovka uitase cu totul. Cîrciumii i se spunea „La curtea regală". Era o bombă suspectă, cu muzică și femei, unde minerii își lăsau cu regularitate fiecare ban din leafă sau împrumuturi. Veneau să danseze acolo cu fete despre care se știa că nu sînt prea virtuoase ; tot aici se întîlneau bărbați și femei care nu voiau să fie văzuți în comunele lor. Hudcovka se lovi cu palma peste frunte !

„Ah, la asta ar fi trebuit să mă gîndesc mai demult ! Dar încet, să nu speriem păsărica..."

Hudec intră în cîrciumă, bineînțeles, ca la el acasă și fără să privească în urmă.

Femeia își trase șalul pe frunte și ocoli prevăzătoare clădirea. Prin geamurile fără perdele se putea privi ușor înăuntru.

Negustorul n-avea nici o grijă, pentru că în singurătatea aceea puțini ar fi fost oamenii care să treacă chiar și numai din întîmplare prin partea locului. De altfel, lipsa perdelelor o împlinea fumul. Se înălța atîta fum sub tavanul scund al odăii, încît Hudcovka trebui să sfredelească mult cu privirile pînă să izbutească, în cele din urmă, să deosebească ceva.

Oamenii beau, dansau și zbierau.

Din învălmășeală se desprinse o femeie care se opri în fața orchestrei, își aranjă harfa (era harfista localului) și începu să cînte cu voce joasă :

„Vai de sărăcie,
Vai de lume..."

„Asta să fie oare ?" se întrebă Hudcovka, străduindu-se să-i deslușească mai limpede trăsăturile. „Nu, nu poate să fie ea. E bătrînă. Poartă peste păr o basma țipătoare, de sub care îi ies șuvițe albe."

„Căci trebuie să cînt
Un cîntec fără rost.
O, cum se îmbujorează, rușinat,
Chipul meu !
Pentru cîntec
Strîng cuminte cîte un bănuț,
Eu, harfista, sărmana harfistă !"

„Ai dreptate, nenorocită mai ești ! încuviință Hudcovka. Nimeni nu te-ar invidia !"

Dar femeia una spunea și alta gîndea, pentru că de fapt îl căuta cu ochii pe Hudec.

În sfîrșit ! Iată-l ! Își atîrnă pălăria de un cui în perete și se așează lîngă două femei.

„Lîngă două, deodată !" își spuse Hudcovka cu un sentiment de amărăciune și ironie. Apoi încercă să le deslușească fețele.

Dar femeile stăteau cu spatele spre fereastră. Totuși, Hudec era atras pesemne doar de una dintre ele. Urmărindu-i chipul și vorbele, încercînd să-i prindă mișcările mîinii și aplecările trupului, Hudcovka se străduí să ghicească spre care înclina cu deosebire „Pepek cel ferches".

La mese, se îngrămădiseră mineri, negri de cărbune, veniți aici așa cum ieșiseră de sub pămînt.

„Poate că s-o opri doar aici", își spuse Hudcovka. Dar, cu îndoielile născute din experiența de pînă atunci, adăugă imediat : „De bună seamă c-o să se încurce !"

Femeia încercă să-și explice de unde se putuseră aduna atîția oameni în cîrciumă. Desigur că veniseră

atîția fiindcă de astă dată situația muncitorilor era din nou mai bună. Pepek începuse să lucreze din nou la laminoare unde se muncea în două schimburi, ca înainte. Minerii erau pesemne de la noua exploatare a Societății metalurgice din Praga, exploatare căreia i se spune „Maxovka". Acolo sosiseră de la Příbram trenuri pline de mineri. Acestui gînd îi și răspunse chiar atunci cîntecul *Příbramska*; el răzbătea prin ferestrele cîrciumii, cîntat aproape de toți:

„Noi minerii unsuroși,
Noroc bun! Noroc bun!"

Un miner tînăr sări pe scaun și ridică deasupra capului cana de tinichea. În iuțeala mișcării, berea se răspîndi în jur și udă basmalele femeilor care începură să guițe, ștergîndu-și repede picăturile, ca să nu rămînă pete. Dar cîntecul continuă după refrenul minerului tînăr:

„Noi lucrăm ca porcii,
Noroc bun!"

Iar cei din cîrciumă răspundeau într-un glas:

„Noroc bun! Noroc bun!"

Tînărul cu cana în mînă voia să cînte de unul singur:

„Să trăiască domnul Obersteiger!"

Cu cana ridicată în direcția meșterului, scoase din gît cîteva sunete ascuțite, care aduceau a tenor:

„Duminică ne spălăm,
Noroc bun!"

Gălăgia creștea mereu.

Oamenii începuseră să izbească ritmic cu picioarele în podea și să bată cu pumnii în mese, repetînd fără încetare:

„Noroc bun! Noroc bun!"

Minerul tînăr, care nu mai putea să cînte de unul singur, începu să le facă semne cu brațele, ca să tacă. În sfîrșit, anevoie, oamenii îl ascultară, amuțind cu toții ca prin farmec. Așa că băiatul puse mîna în șold și isprăvi cu multă emfază:

„Arătăm ca baronii,
Noroc bun! Noroc bun!"

Parcă izbăviți de pauza impusă de tînăr, oamenii începură să urle. La început se mai putea deslușI *„Noroc bun!"*, dar mai apoi tot cîntecul se preschimbă într-un urlet în care s-ar fi putut deslușI răcnetul leului, nechezatul calului, behăitul caprei și ihaul măgarului.

Muzicanții căpătară cîte o porție dublă de bere.

„Se bucură că sînt cu toții din Příbram și că s-au întîlnit aici", își spuse Hudcovka, rece și poate puțin ironic. Apoi, continuîndu-și gîndul: „Au ce să sărbătorească, bețivii!"

Provocarea minerilor nu rămase fără răspuns. Metalurgiștii erau în minoritate, dar nu pierdură prilejul de a le răspunde în cor: veneticilor! Un mecanic de la secția electrică se ridică și păși apăsat pînă ajunse la capel-maistru. De afară Hudcovka îl văzu cum îi șoptește acestuia ceva la ureche și bate tactul cu mîna, în aer.

Apoi cînd clinchetul monedei răsună pe fundul farfuriei, muzicanții începură să-și încerce instru-

mentele, pînă cînd nota se potrivi, şi metalurgiştii îşi dădură drumul cu toţii :

„Voi cioroi unsuroşi,
Cine dracu s-ar duce la voi la lucru ?
Zi şi noapte munciţi,
Ciocanele vă sînt grele !“

Minerii îşi încordară atenţia, ca să nu le scape nici o vorbă a cîntecului. Şi se putea vedea că nu erau neplăcut surprinşi, ba, că dimpotrivă, se bucurau să fie eroi ai versurilor. Din cînd în cînd, cîte unul chiar aplauda.

Metalurgiştii cîntau mai departe :

„Duminica, frate, e scurtă,
Dar vouă bine vă prinde,
Duminica puneţi ţoale frumoase
Şi vă plimbaţi ca notarii !“

— Chiar aşa, nu ! strigă unul, arătînd spre grupul negru de lîngă el, care nu se mai spălase de mult.

— Dar mîine, aşa o să fie, fii sigur. Ca notarii ! strigă un altul.

Metalurgiştii îşi încheiară cîntecul, făcînd cu ochiul chelnăriţelor care se aşezaseră printre oaspeţi :

„Cu fetele mari vă plimbaţi,
Prin circiumi umblaţi,
Şi, cînd vine iarăşi luni
Iar în gaură intraţi !“

Cănile se ridicară în aer, ca la o comandă, şi minerii băură în sănătatea metalurgiştilor. Erau încîntaţi că domnii din Kladno binevoiesc să se distreze cu ei.

— Mai departe ! cerură vocile.

— Mai departe nu merge ! răspunse compozitorul cîntecului, cel care se dusese la capel-maistru.

— Acum e iar rîndul vostru !

— Păi noi... nu mai ştim altceva decît cîntecul ăla, al minerilor !

Din pădure, o dată cu întunericul, se revărsa un val de frig. Hudcovka nu mai dorea nimic altceva decît s-o recunoască pe femeia care-i atrăgea bărbatul în locurile acestea suspecte. Atît. Apoi s-ar fi dus liniştită acasă. Dar era greu să recunoşti în fumul acela pe cineva, numai după forma trupului şi după îmbrăcăminte.

În sfîrşit... Muzicanţii începură un joc. Poate că se vor duce şi ei să joace...

S-au dus. Dar se ridicase numai una dintre cele două femei. Era fiica de cincisprezece ani a Ecaterinei Černý şi dansa cu un tînăr din Příbram.

„Încep să viu şi eu de-acasă !“ Îşi spuse Hudcovka. O cunoştea pe Ecaterina Černý. Era chelneriţă la cantina halei de laminoare. Bărbatul ei lucrase ani de-a rîndul ca ziler la fabrica „Vojtěch“. Era un om uscăţiv, numai oase şi piele. N-apucase să împlinească cincizeci de ani şi arăta ca de şaptezeci, cu chipul zbîrcit şi gura ştirbă, fără un dinte. Îl compătimise de multe ori, pentru că îl văzuse mîncînd o biată coajă de pîine uscată, după care n-avea nici măcar ce să bea. Era unul dintre puţinii oameni care nu-şi aducea niciodată la fabrică gamela cu cafea şi căruia nu-i rămînea niciodată de o bere. În schimb, toţi aveau nevoie de el. El căra rămăşiţele de la strung (ale căror spirale albastre îl înnebuneau de bucurie pe Pepanek, care-şi umplea buzunarele cu ele), el căra roabele cu deşeurile de la furnale, el se omora muncind cu lopata şi tot el ţinea oricărui alt muncitor sculele, atunci cînd acesta avea nevoie de ele.

Pălăria o purta peste părul încîlcit și slinos și altul ca el nu se mai afla în toată uzina. Pălăria lui era întotdeauna pătată de urme de minereu, var și cocs, iar pe el, praful și nisipul îl pătrunseseră aproape pînă la piele. Jan Černý umbla în saboți și purta un șorț făcut dintr-un sac. Văzîndu-l, nu era nevoie să te gîndești cum e îmbrăcat ca să-ți dai seama că moș Černý nu mîncase niciodată pe săturate și nu băuse niciodată pînă la amorțire. În schimb, ger, muncă și vînt înghițise pînă cînd devenise tare ca piatra. Hudcovka nu putea pricepe cum de fusese cu putință ca acest schelet să fie lovit de paralizie. Își închipuise pînă atunci că paralizia e o boală numai pentru boieri. Și încă numai a boierilor grași. Îi păruse cu adevărat rău cînd aflase acum doi ani de năpasta ce căzuse pe capul lui și-și spusese atunci, cu părere de rău: „N-am să mai aud niciodată vorbele lui importante și grave: «Montorii au nevoie de asta, montorii au nevoie de aia, montorii au nevoie de toate, și eu sînt cel care le aduce tot ce le trebuie.»"

Cînd auzise însă că boala îi lăsase totuși viața, și că nevasta lui fusese angajată să servească bere în fabrică, se bucură sincer, de parcă ar fi fost vorba de cineva din familia ei: „Cel puțin la bătrînețe să se odihnească, săracul!"

Dar mai tîrziu începu să afle că lucrurile nu mergeau prea bine în casa lui Černý. Însă nu voi să ia în seamă vorbele scornite de oameni.

„Mă rog, unde anume merg toate lucrurile cum trebuie? Oamenii nu sînt îngeri! Unde se află păcătoși mulți, e greu să poți ocărî pe careva."

Ceea ce vedea însă în cîrciumă o făcu să se gîndească îndată că toate cîte se vorbeau pe seama Ecaterinei Černý erau niște simple copilării în comparație cu adevărul.

„De aceea duce ea bere prin ateliere! Va să zică, de aceea! Și a început să-și deprindă și fata! Cred și eu! Bani or fi avînd destui, pentru că de cînd a venit Baráček ca director, laminatorilor au început să li se urce iarăși fumurile la cap."

Deodată o străfulgeră un gînd atît de îngrozitor, încît trebui să se sprijine bine, ca să nu cadă. „Te pomenești că ea îi dă bani lui Hudec! Dacă nu, atunci cu ce colindă el cîrciumile? Acasă aduce și foaia de salariu și banii. Ceea ce-i rămîne de cheltuială după înțelegerea dintre noi cu greu i-ar putea ajunge pentru haimanalîcuri."

Era atît de înspăimîntată de acest gînd și atît de roasă de bănuieli încît nu mai vedea și nu mai auzea nimic din ceea ce se petrecea în jur. Pînă cînd, deodată, două mîini puternice de bărbat o prinseră pe la spate, încercînd s-o trîntească în iarbă. Țipă după ajutor, dar își dădu numaidecît seama că țipa degeaba. Trebuia să se bizuie pe puterile ei, fără să aștepte ajutor de la nimeni. Hudcovka crescuse la cîmp și trecuse prin școala aspră a trudei zilnice. De acolo îi rămăseseră acele puteri care o făceau capabilă să lupte ca o fiară rănită. Dar bărbatul care o ținea era înalt cît un munte. Nu cunoștea între oamenii din Kladno vreun om ca el, și cuvintele grele, neobișnuite, pe care le rostea în urechea ei, i se păreau străine și o înspăimîntau.

„Să fie vreun vagabond, venit cine știe de unde?"

Întrebarea asta o sperie mai mult decît dacă ar fi luptat chiar cu dracul. I se părea că-i fusese tăiată orice cale de scăpare, pentru că nici prin cap nu-i trecea ce anume dorea cu ea străinul care-o strîngea. Își aminti fulgerător de tot ceea ce auzise în viața ei despre femei ucise și sfîrtecate și amintirea celor auzite îi muie de-a binelea picioarele. Nebună de teamă își adună, într-o ultimă sforțare, toate puterile

și izbi cu mîna dreaptă în geamul lîngă care se nimerise să alunece amîndoi.

Bărbatul tresări, o eliberă din strînsoare și se dădu înapoi. Abia atunci își putu da seama cît era de înalt și-i recunoscu făptura care se îndepărta : bosniacul, vînzătorul ambulant. El era.

De îndată ce auzi ușa cîrciumii deschizîndu-se și pașii oamenilor care năvăleau afară, bosniacul își ridicase coșul pe care-l așezase mai la o parte și se făcuse nevăzut în întunericul de nepătruns al pădurii. Numai clinchetul mărfurilor sale, obiecte mici de metal și sticlă, trăda direcția în care fugea.

Dar nici unul dintre mineri nu se osteni să pornească pe urmele lui. Pentru clientela cîrciumii din pădure scandalurile de felul acesta erau mai obișnuite decît lumina zilei.

— Ce-ți veni să spargi geamul ? grohăi cîrciumarul, furios, către Hudcovka. Dacă ar face toate așa, mi-ar intra curînd cucuveaua în prăvălie.

Apoi se uită la ea mai cu băgare de seamă și pricepu că se înșeală în ceea ce privește persoana. Nu părea a fi o haimana cu fustă, ieșită să ia aer cu vreun bărbat. Toată înfățișarea ei vădea o femeie așezată și chinuită. De altfel, nici nu o mai zărise vreodată prin partea locului. Iar cînd descoperi sîngele ce se prelingea în fire subțiri pe mîna femeii, îi cercetă speriat chipul și simți numaidecît că la mijloc era vorba de cu totul altceva.

Cum dădură cu ochii de sînge, femeile începură să țipe :

— Crimă !

Însă cele două Černý, simțindu-și conștiința încărcată, se gîndiră că era vorba de ceva serios și se grăbiră să-și ia tălpășița. Așa că Hudec rămase singur să se descurce cu nevastă-sa așa cum îl tăia capul.

Femeile o luară la fugă în direcție contrară celei pe unde dispăruse bosniacul. Își ridicară fustele de sărbătoare, brodate, ca nu cumva să se rupă în scaieții pădurii și alunecau tăcute una lîngă alta. Știau pe nevăzute care e drumul cel mai scurt prin pădure. Casa lor nu era departe. Locuiau la marginea Rozdělovului, într-o casă de pe moșia lui Matěj Kouby ; un bordei singuratic, ce se afla chiar în mijlocul cîmpului, între cele două maluri ale vechiului drum de care. Bordei puțin încăpător, dar tocmai potrivit pentru un muncitor cu ziua la fabrică, și care, pentru a-și putea hrăni nevasta și fata, a trebuit să-și înjghebeze o gospodărie în jurul casei. Din ziua în care îl lovise nenorocirea, lucrurile începuseră să meargă tot mai rău în casă. Kateřina alerga toată ziua cu bere prin fabrică, iar Káča, fetița de cincisprezece ani, n-ar fi voit să facă altceva decît să se gătească și să se ducă la dans. Nu-i plăcea să îngrijească de capră și nici măcar să adune un pumn de iarbă. Kateřina, pe de o parte o hărțuia și o împingea la muncă, dar pe de alta o însoțea la petreceri, și în ziua cînd Káča aduse acasă o monedă de la hramul din Kladno, nu numai că nu o mustră, dar se uită la ea cu plăcere și o întrebă mai mult fredonînd :

— De unde ai luat-o ?

Întrebarea asta se grăbi să o pună și uscatul Jan, cu severitate în glas.

— Am căpătat-o ! răspunse Káča obraznic, răsturnîndu-și capul pe spate.

În scurtă vreme își dăduse seama că tatăl ei devenise un nevolnic, că nu mai avea în casă nici un cuvînt de spus și se obișnuise de la Kateřina să-l înjure fără rușine. Mama devenise persoana principală în casă și aceasta, văzînd-o cu bani, se mulțumise să-i spună numai atît :

— De isteață ești tu isteață, Káčo, dar trebuie să fii și deșteaptă !

Auzindu-le, Černý plecă, mormăind, în curte, iar Kateřina și fiică-sa alergară la Kladno să-și cumpere pînză de rochii noi.

Din ziua aceea, începură să vorbească una cu alta ca de la egal la egal. Își destăinuiau încurcăturile amoroase, trăgeau una pentru alta sforile și unelteau cum să aranjeze mai bine ca să-l poată scoate din casă pe Černý, care de cînd cu boala devenise o piedică.

Îl goneau să se ducă la fabrică și să ceară pensie, deși știau foarte bine că zilerii n-aveau drept la ajutor. Nu aveau dreptul acesta cu toate că unii dintre ei, ca Jan Černý, lucraseră încă din copilărie în uzină.

În ultimul timp, Černý de-abia putea să mai meargă ; își tîra cu mare greutate piciorul, și mîna o purta în eșarfă. După refuzul de la uzină se făcu și mai umil. Iar din ziua cînd Kateřina uită să-i mai dea de mîncare se pierdu cu totul, simțindu-se mic și neînsemnat, tîrîndu-se ca un cîine străin în jurul bordeiului.

Înainte de a adormi, cele două femei își lămureau în șoapte tainele zilei. Își destăinuiau noutățile și puneau la cale alte isprăvi.

Acum erau în siguranță și puteau vorbi fără teamă, nu mai erau nevoite să plece de acasă.

— Am ajuns cu el pînă acolo, încît mi-a făgăduit că o să se mute cu totul în casa noastră, se lăuda Kateřina Káčei.

Și Káča pricepu îndată despre cine anume vorbea mama.

După ce bandajase mîna nevesti-si, Hudec pornise la drum, fără să scoată o vorbă. Mergeau tăcuți, el cu doi pași înainte, așa cum era obișnuit. Nici unul nu voia să deschidă vorba, pentru că nici unul dintre ei

nu avea de gînd să cedeze. În ceea ce-l privea, Hudec era convins că din clipa în care lăsa acasă întregul său cîștig avea dreptul să facă tot ce voia. Și dacă ea se gîndea cumva sau se și hotărîse poate să-l împiedice, atunci se înșela amarnic. El avea dreptul să trăiască, să-și satur din plin setea de dragoste și nimeni nu-l putea opri. Atîta timp cît ea căpăta din mîna lui tot ce i se cuvenea, ceea ce făcea în afară de casă îl privea doar pe el, și nimeni nu avea dreptul să se amestece în treburile lui. Să nu cumva să-și facă un obicei din asta și să-i pîndească toate drumurile și locurile, pentru că ar putea să fie rău !

De aceea, înaintînd în noapte, pășea așa fel încît să pară că merge de capul lui, aflîndu-se lîngă ea cu totul întîmplător, ca un om cumsecade, care nu lasă o femeie să rămînă singură, noaptea pe drum.

La rîndul ei, Hudcovka își înghițea cuvintele, pentru că jignirea ar fi fost prea mare ca ea să deschidă vorba. Dar în sinea ei clocotea și abia de-și putea ține gura încleștată.

„Frumos continui !..." îi spunea ea, în gînd.

Dacă Hudec i-ar fi privit fața slabă cu nasul prelung, ascuțit de vîrstă și suferință, dacă i-ar fi privit ondulațiile naturale ale părului negru care-i ridica basmaua deasupra frunții, dacă i-ar fi văzut sprîncenele drepte, parcă rupte dintr-un fir de cărbune și ochii tăioși de sub genele mari, în înfățișarea asta care vorbea ca o carte ar fi putut citi totul.

Însă Hudec continua să pășească înaintea ei, așa cum făcuse și pînă atunci, încît cine l-ar fi văzut ar fi putut crede că e gonit din urmă, iar Hudcovka se mulțumi să vorbească în sinea sa : „Frumos continui ! Nu-ți mai ajung muierile din Kladno și Kročehlavy. Te întinzi și pînă la Rozdělov. Nu te mai mulțumești

cu nevestele cîrciumarilor. Ai început să alergi după fluşturatice !"

Avea însă, bineînţeles, atîta judecată, încît să dea din cap şi să-şi răspundă tot ea : „De fapt, e totuna. De eşti necredincios, tot aşa rămîi ori după cine ai umbla !"

Şi, o dată ajunsă cu gîndurile aici, căuta să şi le alunge în altă parte. Încercă să-şi aducă aminte cum de se făcuse că după toată truda şi oboseala de o zi întreagă, trebuise să mai bată şi drumul lung pînă la Rozdělov, să se sperie acolo de loviturile şi strînsoarea bosniacului şi să-şi mai taie şi mîinile, care-i erau singurul sprijin în munca de toate zilele. Mîine, mîinile au s-o doară rău, pentru că de muncit va trebui să muncească. Dacă lucrătorul se îmbolnăveşte cumva stă acasă şi primeşte ajutor. Nevasta însă nu poate să-şi permită lucrul acesta. În scurtă vreme îşi dădu însă seama că toate gîndurile acestea, ce i se fugăreau prin minte, nu aveau nici o însemnătate, că erau ca vorbele goale cu care nevestele muncitorilor îşi însoţesc întotdeauna bărbaţii la întoarcerea acasă din haimanalîc şi beţii.

Şi totuşi, lacrimile ascunse din adîncurile sufletului începuseră să se reverse greu în inima ei. O sîrdelea în suflet ura pentru bărbat, pentru toate umilinţele de ieri şi de azi, pentru reîntoarcerea bărbatului la egoismul său de om uşuratic, de om care nu gîndeşte, nu simte şi nu vrea să trăiască în doi ; om care şi-a orînduit toate numai pentru el, învîrtindu-se în cercuri de dorinţi şi mulţumiri pe care ea nu le pricepea pentru că nu le simţise şi nu le dorise niciodată.

Trupul îi dorea însă îmbrăţişările. Alţi bărbaţi nu fuseseră niciodată pentru ea decît nişte oameni indiferenţi pe care-i întîlneşti şi pe lîngă care treci fără să le dai o importanţă mai mare decît o au. Blestemul

îi flutura pe buze ca o uşurare şi în inimă îşi simţea zvîcnind dorinţa de a-l izbi cu sete în ceafă, peste capul frumos şi îngrijit de care i se prinseseră ochii, în timp ce Hudec mergea în faţa ei cu paşi grei de om puternic şi musculos. Capul acesta, al omului pe care-l iubea, i se părea ca o taină pe care nu-i era dat să o poată dezlega vreodată. Roasă de neputinţă, s-ar fi dat mai degrabă cu capul de zid, atît de mult o apăsa deznădejdea şi o frămînta singurătatea. Dar, venindu-şi în fire, îşi îndreptă trupul, păşi în urma lui demnă, cu capul sus, încît de s-ar fi întîmplat să-şi întoarcă ochii să n-o vadă cumva înfrîntă.

Însă Hudec nu se întoarse. Cum deschiseră uşa casei, bărbatul îşi aruncă hainele de pe el fără s-o privească şi se întinse în pat, arătîndu-i spatele. Din noaptea aceea, viaţa lor se desfăşură pe noi făgaşuri. Hudec nu se mai întorcea cu faţa spre ea. Şi asta nu pentru că l-ar fi împiedicat sarcina pe care ea încă nu i-o destăinuise.

El primi indiferent, aproape rece, venirea pe lume a micuţei Maria, n-o învrednici nici măcar cu o privire. Sîmbăta următoare, ca de altfel şi în cele de pînă atunci, pleca spălat şi bărbierit proaspăt, pentru a se întoarce abia a doua zi dimineaţa, la vremea schimbului. Hudcovka îşi dădu seama că se petrecuse cu el ceva serios şi nu trecu multă vreme pînă cînd toată lumea află că Hudec umblă la Rozdělov după distribuitoarea de bere Černý.

Dacă, pînă în clipa aceea, Hudcovka păruse de lemn, de atunci înainte deveni ca de piatră. Muncea ca un cal, de dimineaţă pînă noaptea. În jurul ei se învîrteau şase plozi. Aşteptarea bărbatului devenise o obişnuinţă. Cîteodată, Emča rămînea cu ochii ţintă la ea, privind-o cu o curiozitate ce depăşise vîrsta copilăriei.

„O fi auzit ceva!" își spunea Hudcovka, în timp ce cosea.

Sîmbătă fusese zi de baie. Mama îi frecase pe copii pe rînd, unul după altul, în albia de rufe. Hudec plecase de dimineață, căci acum era duminică și avea schimb dublu. Asta însemna că se întorcea să se culce cam pe la miezul nopții. Dacă-l aștepta, femeia îi dădea ceai fierbinte în pat. Vîra șmantă în plită, și în felul ăsta focul mocnea slab pînă dimineața, cînd era de ajuns să-l zgîndăre și să arunce numai cîteva surcele pe el, ca apa să fiarbă.

Dar dacă se întorcea băut, așa cum obișnuia în ultima vreme, ceaiul nu-și mai avea rostul. Atunci ea se cufunda în jalea ei, care-i usca ochii și buzele...

Emča rămăsese cu ochii țintă la ea. Bucătăria mai păstra încă mirosul de curățenie de sîmbătă, mirosul podelei de scînduri, opărită și frecată cu peria. Emči îi plăcea mirosul acesta îmbinat cu acela al flanelelor copiilor, atîrnate la uscat deasupra plitei încinse. Îi plăcea pentru că-i aducea aminte de hainele de sărbătoare și de plăcintele de duminică. După baie, Hudcovka le spăla întotdeauna flanelele, și pentru că afară era veșnic ger, le punea la uscat deasupra plitei.

Emča stă întinsă în patul mamei; Růžena și Rudla sînt culcați în patul vechi de copii, cu plasă, Mařenkăi i-a căzut capul peste marginea patului. În sfîrșit, au adormit adînc, după baie, lăsîndu-i doar Emči grija veghii. Emča meditează adînc și privește. Bănuiește de multă vreme că la ei în casă viața mergea anapoda. Și se întreabă, în ungherele mici ale minții ei, care să fie pricina.

Lampa cu petrol desenează un cerc galben pe masa frecată proaspăt. În jur razele se desfășoară, transformîndu-se într-un cerc mai larg de lumină cenușie. Și în acest cerc cenușiu se află mama și coase. Părul nu i se vede, dar ochii și nasul par a răspîndi lumi-

nile furate din lampă. Asta îi place Emči. Mama, întreagă, așa cum e ea, îi place. O privește cu drag. Ca și acum, cînd coase. E o adevărată plăcere să o vadă cosînd.

O umbră mare aleargă pe perete, atinge tavanul și iar coboară. E umbra mîinii care bate în aer și se întoarce înapoi, prinsă de firul subțire.

Cînd privea cu atenție, Emča izbutea să deslușească în umbră nu numai ața, ci și acul subțire și scurt. Ața părea mai groasă ca o frînghie, iar acum împungea mereu în același loc, acolo unde tavanul e puțin cojit. Mama părea a fi supărată, dar nu era, nu, închidea numai ochii de atîta oboseală. Emča știa prea bine cum se pricepea mămica să zîmbească atunci cînd mîinile ei mici împingeau în casă coșulețul plin cu cărbuni.

În odaie domnea o liniște adîncă, o liniște de vată, care îți înfunda urechile. Din odaia alăturată nu se auzeau, ca de obicei, nici Josef, nici Hynek. Dormeau amîndoi în colțul lor de pe podelele curățate, smulgîndu-și unul altuia pătura. Liniștea i se părea Emči că seamănă cu ceva ce putea fi mîncat. Gîndindu-se, avu impresia că ar putea s-o rontăie. O mai dureau încă și acum mușchii și fălcile. Avuseseră seara, la masă, picioare de porc. Mama își închipuise că avea să le dea cine știe ce mîncare sărbătorească, dar carnea se dovedise a fi tare ca piatra. În liniștea aceasta, se puteau odihni și dinții și gingiile roze. Numai dintele stricat o mai durea și acum. Și tocmai asta-i mai lipsea, să se ducă, împreună cu mama, la spital să i-l scoată.

Emča începea să atipească. Parcă morfolea între dinți ba bumbac, ba bucăți moi de cauciuc; mesteca mereu, dar cauciucul rămînea același; și deodată începu să crească, crescu pînă cînd îi astupă toată gura,

îi pătrunse în urechi și în nas, și pînă la urmă îi sparse capul, frîngîndu-i oasele. Era o minge de cauciuc mare, tare și moale în același timp, în care dinții i se înfundau mereu. Dar trebuia s-o muște într-una pentru că nu fusese de loc cuminte și-și stricase dinții mîncînd picioare de porc. Nu se putea să rămînă ea nepedepsită, pentru că și sufletele își primeau pedeapsa în purgatoriu. „Cine a șterpelit din lapte e pedepsit să se înece în lapte, cui nu-i place masa de seară trebuie să mestece toată vremea cauciuc și cine încurcă ața la lucru trebuie s-o descurce în vecii vecilor și s-o adune în săculețe. Uff!"

Din curte se auzi un zgomot. Emča tresări deodată din toropeală. Observă cum mama se oprește din cusut și-și îndreaptă capul, ascultînd ce se petrece afară. Părul i se ridicase parcă puțin, ca și cum ar fi suflat în el niște spiriduși.

— O trăsură, spuse Emča, trează pe jumătate. Unde s-o mai fi ducînd la ora asta?

Mama își ridică privirea. Emča, simți îndată că se uită la ea, deși, în întuneric nu o zărea. Apoi o auzi spunînd:

— De ce nu dormi?

— Mamă, hai să te culci și tu! Fără tine mi-e frig!

Chipul umbrit răspunse încet:

— Dormi. Eu trebuie să-l aștept pe tata.

Hudcovka își îndreptă din nou capul. De data asta puse și lucrul de o parte și ascultă. Într-adevăr, în tăcerea odăii năvăleau scîrțîiturile broaștei. Ușa de afară se izbi de perete ca un trăsnet. Apoi se auziră pași șovăielnici, apropiindu-se greu.

„O trăsură?, se gîndi Hudcovka. Tata a venit cu trăsura? Laminatorii au ajuns să umble și ei în calești?!"

„O, asta nu pare să prevestească ceva bun!" cugetară în același timp mama și fata, iar Emča îngînă:

— Mami!

Figura întunecată se îndreptă din nou către Emča. Nu se distingea, părea o pată, dar cuvintele plutiră amenințător în odaie:

— Taci și dormi, sau... știi tu!...

— Doamne, Doamne! Ce vreme!

Emča se temea de pașii șovăitori de afară.

O sîmbătă atît de frumoasă, o seară atît de caldă și avea să se strice iarăși!

În sfîrșit, ușa de la bucătărie zbură de perete, și Emča preferă să închidă ochii.

Iar Hudcovka văzu barba umedă, pălăria care căzuse pesemne pe undeva și fusese proțăpită la întîmplare în creștetul capului, ochii înroșiți de tutun și picioarele ca piftia, care-l făceau pe Hudec să aibă la fiecare pas o altă înfățișare. Omul acesta, care-și pierduse cu totul stăpînirea de sine, se bălăbăni cîteva clipe în ușă, apoi se prăbuși pe primul scaun pe care-l găsi lîngă perete.

Prin ușa deschisă năvălea aerul rece peste cele două trupuri mici și plăpînde, dezvelite cu totul în timpul somnului. Hudcovka simți frigul și se ridică să-i acopere.

Ce ciudat. Pepek răspîndea astăzi în jurul lui o atmosferă neobișnuită. Hudcovka simți îndată: bere și fum.

Alcool? Nu era alcool: înșelăciune și viclenie.

Ah! Astăzi avea să fie de rău.

Știa prea bine, simțea că ochii lui o urmăresc așa cum nu o făcuseră niciodată. Licăreau ca la un pește speriat. Zăcea în ei ceva parcă pînditor.

— Unde mi-e ceaiul?

Hudcovka tresări. „Pepek vorbea? Începea așadar să vorbească?"

Aţiţă focul cu mişcări iuţi şi aşează pe plită oala cu apă.

Emča se lipi de perete. Degetele i se înfipseră în tencuiala pe care unghiile o brăzdau în dîre subţiri.

— Ei, ce se aude? grohăi beţivul a doua oară.

Hudcovka închise uşa cu băgare de seamă. Se stăpînea. Era hotărîtă să rămînă liniştită cu orice preţ şi să întîmpine cu răceală şi calm răul care o înspăimînta încă de pe acum, în nădejdea că i-ar putea slăbi urmările.

— Am făcut focul. Apa o să fiarbă îndată.

— Îndată! Pînă acum trebuia să fi fiert! mormăi bărbatul ca şi cum n-ar fi fost Hudec laminatorul, „Pepek cel fercheş", tată a şase copii, ci un om oarecare, străin de casă, pe care viaţa îl schimbase cu totul. Ce fel de ordine mai e asta? rosti beţivul, aproape pe nas. Asta e casă? Mi-ajunge, gata! Du-te în pod şi adu-mi cufărul!

Hudcovkăi nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— Ce să fac?

— Adu-mi cufărul militar din pod! N-auzi! Strînge-mi lucrurile! Mă duc!

— Unde vrei să te duci?

— Ce te priveşte?! Hai, repede, mişcă!

— Tată, nu te ruşinezi de copii? Să spui una ca asta! Nu ştii ce spui!

Hudec zăcea pe scaun cu picioarele desfăcute şi o privea cu ochi ca de gheaţă. Scoase dintr-un buzunar o frînghie, şi, din altul, sticla cu rom. În clipa următoare, băutura îi gîlgîia pe gîtlej. Toată bucătăria începu să miroasă a rom.

Emča murmură lîngă zid:

— Iar bea!

Cînd îl vedea în halul ăsta, nici măcar în sinea ei nu-i mai spunea tată, ci „el".

— „El" iar bea!

Frînghia o aruncase pe masă. Era de la căruciorul de mînă; Emča o recunoscu numaidecît.

Hudec întinse mîna s-o apuce. Frînghia se desfăcu, alunecînd ca un şarpe. Mîna căzu ca moartă pe masă, şi Hudec mormăi, înduioşat, din fundul gîtlejului:

— Priveşte frînghia asta! Priveşte-o bine! Fir-ar a dracului de viaţă blestemată, m-am săturat de ea pînă-n gît! De frînghia asta o să mă spînzur!

„Doamne ce ochi! Se preface, sau într-adevăr vrea să se spînzure?" Hudcovka nu ştia nimic. Nu-i putuse pătrunde niciodată gîndurile şi inima. Dar începu să şovăie în mîndria ei şi se întoarse blîndă spre el.

— Ei, tată, ce tot spui? Uite, ţi-am adus ceaiul! Bea, o să-ţi facă bine. După aceea ai să te culci şi pînă mîine ai să uiţi de toate.

Emča murmură din colţul ei, printre lacrimile şi suspinele pe care nu le mai putea stăpîni:

— Mami! Îi era milă de mama.

Din nou chipul ei chinuit îi reaminti de spiriduşul care alerga încoace şi-n colo, sărea, privea stăruitor într-o parte şi se strecura uşor lîngă ea cînd îl dojenea. Mama privea şi ea într-o parte şi se strecura la fel... Mămica ei dragă!

Beţivul se supuse fără să vrea bunătăţii cu care-l mîngîia femeia, dar, deodată, hotărîrea unor gînduri ascunse izbucni din nou ca o lavă a răului, ca o armă tăioasă.

— Acum numai de-al dracului nu mă mai spînzur! Ţi-ar conveni. Dar mîine mă duc, mi-ajunge, gata! Şi acum scoate-mi cizmele! Hai, mişcă!

Hudcovka se arătă gata să le facă pe toate. Cu toată încîlceala vorbelor, începu să-i recunoască intenţia: voia să-şi lase copiii în părăsire, să se ducă după stricata aia. O ameninţa că se spînzură, voia să fie înfiorător şi nu izbutea. Se burzuluise ca un turbat numai ca să-şi dea curaj.

Dar Kateřina Černý își greșise crunt socoteala ! Dacă ea-și pierduse bărbatul, și-l pierduse și gata. Dar Hudcovka va ști să lupte pentru tatăl copiilor ei. Va lupta împotriva ei în așa fel, încît s-o facă de rîs.

Femeia îngenunche ascultătoare în fața lui și-i prinse tare piciorul. Strînse dinții. Mîinile îi alunecară pe zăpada prinsă de cizme, care în căldura bucătăriei căzu în fărîme mici pe podea și începu să se topească prefăcîndu-se în pete mici, negre. Emča clipi din ochii pe jumătate închiși și văzu mîinile trudite ale mamei, înroșite de opăreala apei fierbinți și pline de pete făcute de soda tare.

Hudcovka trăgea amarnic de cizme. Cu genunchii sprijiniți în podea, trăgea din toate puterile. Dar cizma nu voia să iasă din picior și, de atîta tras, bețivul își pierdu echilibrul și căzu de pe scaun.

Podelele trosniră sub greutatea lui.

Emča auzi deschizîndu-se ușor ușa odăii de alături și pricepu că prin crăpătura pe care nimeni în afară de ea n-o observase, Josef și Hynek spionau bucătăria. De frică și curiozitate n-au mai putut rezista tentației de a deschide ușa.

Ce se întîmplase astăzi cu tata ?

Abia cînd trupul bărbatului se află pe podele, cizma udă și murdărită îi ieși în sfîrșit din picior. Hudcovka se duse s-o așeze lîngă sobă, apoi se aplecă să i-o scoată și pe a doua. Hudec tremura ca o fiară pregătită să sară. Cînd fruntea femeii ajunse la nivelul cizmei, bărbatul ridică piciorul și izbi cu toată puterea. Călcîiul o trăsni drept în cap. Pe fruntea ei se ivi îndată urma sîngerîndă a potcoavei de fier.

Zbîrlindu-și mustața udă, Hudec șuieră cu gura lui știrbă :

— Vrei să mă arunci de pe scaun, hai ?! Muncesc ca un măgar pentru voi și tu mă arunci de pe scaun ?

— Scoală-te ! porunci femeia, ca niciodată.

Îl ajută ea însăși să se ridice. Iar cînd bețivul, pe care picioarele abia de-l mai puteau ține, ajunse de se sprijini de masă, Hudcovka se înălță dreaptă înaintea lui, față-n față, își strînse buzele într-o linie subțire, și fără să mai spună o vorbă îi trînti o palmă peste obraz.

Prichindeii de după ușă abia de-și mai putură stăpîni rîsul, deși erau speriați de moarte de toate cele cîte văzuseră. Dar palma, care plesnise cum trebuie și venise tocmai la timp, le plăcu din cale-afară. Nu puteai să nu rîzi de așa ceva. Și rîseră cu gura pînă la urechi, cu atît mai mult cu cît bețivul acesta, care tremura pe picioare, nu părea a fi nici pe departe tăticul lor sau al celorlalți patru frați.

Iar cînd Hudec se apucă să urle și să le bată mama cu frînghia, se repeziră ca puii de fiară asupra lui, izbindu-l cu pumnii și cu picioarele, zgîriindu-l cu unghiile și mușcîndu-l pînă la sînge, încît reușiră să-i smulgă frînghia și să-l împingă, speriat de atacul neașteptat, pînă pe patul în care se prăbuși alături de Emča, care nu-și mai putea stăpîni nici plînsul, nici urletele :

— Mămico !

Iar ochii ei se deschiseră mari, ca oglinda.

Hudec îi privea țintă.

Ochii negri, îngroziți, ai copilei păreau că ies din orbite și bețivul îi privea zăpăcit, îi privea cum alunecă de la locul lor pe fruntea copilului, pe obraji, pe bărbie, în păr, cum se răspîndeau tot mai mari pe peretele alb din față. Hudec privea, și privirile i se lipeau parcă dureros de imaginea ochilor mari și negri. Se sili să scape de privirea lor, să fugă, să se uite în altă parte, dar ochii copilului îl urmăreau din toate părțile, din obraz, de pe perini, de pe pozele din pereți, cu zecile, cu sutele, cu miile de ochi mari, cu albul lor tulburat, căscați de groaza mută a dez-

nădejdii. Colţurile întunecate ale bucătăriei sclipeau de strălucirea lor neagră şi dădeau viaţă flanelelor, pe care o mînă de femeie le atîrnase la uscat deasupra plitei.

Toţi aceşti ochi de copil, strălucitori şi mari, oglindeau o teamă îngrozitoare. Frica de beţie şi brutalitate, ce-l pătrundea ca o apă îngheţată, începînd să-i destrame vaporii alcoolului, risipindu-i tot mai repede, pînă cînd adevărul curat, realitatea crudă, putu, în sfîrşit, să pătrundă în mintea înceţoşată a beţivului.

Capitolul 4

SCRISOARE

a lui Jan Černý, ziler la uzinele „Vojtěch", către acela care-i va găsi trupul spînzurat de o creangă mare în pădurea din marginea drumului ce duce spre Bustěhrad şi anume, în dreptul staţiei de cale ferată, Kladno-Vejhybka.

Aşa că încep prin a vă aduce la cunoştinţă că ucigaşii mei sînt obersteigerul Pásek şi directorul. Douăzeci şi şase de ani am servit ca ziler în uzină şi m-am îmbolnăvit din cauza ei, trăind cu dureri, vai de capul meu. Doctorul m-a îngrijit trei luni şi apoi a spus că e destul, pentru că jumătate de trup nu mai e bun de nimic şi nu mai pot să lucrez. Pentru fiecare sînt o povară, nu mă ajută nimeni ; din uzină m-au dat afară plătind patruzeci de creiţari nevestei şi spunîndu-i să nu mă mai arăt niciodată la uzină pentru că toate s-au isprăvit. De nevastă şi fată m-am rupt şi ele m-au trimis în satul unde m-am născut. Nevasta m-a dus pînă la gară ca să plec la Mělník, satul unde m-am născut şi asta mă loveşte în cap ca o buturugă. Nu mai pot trăi ruşinea asta, puteţi să vă închipuiţi. Aşa că ce pot să fac ? M-am hotărît să mor. O trimit pe nevastă acasă înainte de vine trenul şi apoi mă omor. Vă rog, oameni din partea locului, să-i aduceţi aceasta la cunoştinţă cu tot adevărul aşa

cum este, și cei doi ucigași ai trupului și ai sufletului meu, tiranii, sînt răspunzători pentru asta. Eu îi blestem și le doresc nenorocire în vecii vecilor. Nevasta mea se află la Rozdělov la domnul țăran Matěj Kouby din strada Pazderní numărul 9 și așa sfîrșesc în numele Domnului nostru Isus Cristos lăsîndu-i lui să hotărască și să judece sufletul meu cînd o fi ziua de apoi, deoarece i-am nesocotit poruncile. De aceea vă rog pe voi aduceți-i la cunoștință toate acestea nevestei mele la Rozdělov.

Jan Černý

3 decembrie 1887

Capitolul 5

SCHIMBUL SPECIAL

Un băiețandru cu o pălărie soioasă pe cap arunca cu pietre după o fată. Fata era atît de slabă, de parcă ar fi avut numai picioare și brațe. Se ferea cu dibăcie de pietrele aruncate spre ea și o dată se feri atît de bine, încît piatra sparse ochiul de geam al gheretei portarului de la mina „Amalka".

Portarul se repezi afară cu o falcă-n cer și una-n pămînt, dar copiii avuseseră timp să dispară în ascunzătoarea dintre grămezile de pietriș. Deocamdată interveniseră între ei cîteva clipe de armistițiu, dar îndată ce se știură în siguranță, începură să se cioroväiască din nou :

— Ei, dacă ai ști unde mă duc eu la noapte...

Băiețandrul își dădea importanță, iar fata căzu pe gînduri, cu toate că nu voia să pară.

— Ei și ! Mare lucru ! Te-oi fi ducînd să furi cărbuni la depou !

— De ce să fur ? Cărbuni avem destui. Cumpărăm rațiile cuvenite și mai și adunăm. Altceva vreau să fac. N-ai să ghicești, chiar de te-ai omorî !

În loc de răspuns, fata îl zgîrie, cu o mișcare iute, pe obraz, ca o pisică.

Băiețandrul înjură ca un miner bătrîn, dar deveni îndată mai delicat. În loc s-o lovească, o trase ușor de breton.

— Mă duc la noapte în pădure, la o întîlnire secretă. Nici cei de acasă nu trebuie să știe de asta!

— Ia te uită, negustorul de secrete! În care pădure?

— Asta nu ți-o mai spun, că atunci ai să vrei să vii și tu. Și femeile, cum aud ceva, încep îndată să trăncănească.

— Ei, Doamne!

— Dacă vrei, putem merge împreună pe șosea, pînă la Rozdělov.

— Eu nu merg pe șosea!

— Gîsco, acolo nu vin perechi de îndrăgostiți, vin numai membri de-ai Asociației.

— Și tu ce cauți acolo, mucosule?!

— Îți rup chica ta creață! Bagă-ți în cap că nu mai sînt de mult băiatul de la exploatare, ci domnul ucenic! În curînd voi fi miner, și atunci mă însor numaidecît!

— La nunta ta n-am de gînd să viu, dar în pădure aș vrea să merg și eu!

— La Krnč? Și dacă jandarmii au să se ia pe urmele mele? Nu știi că adunările sînt oprite?

— În cazul cel mai rău, mama o să-mi tragă o scatoalcă. M-am învățat cu asta!

— Ia scoate nasul și vezi dacă nu cumva portarul mai e acolo!

Fata se întinse pe pămînt și-și înălță capul cu băgare de seamă pe după colțul de stîncă. Apoi se retrase neașteptat de iute, lovindu-l cu bună știință pe băiețandrul care înaintase încet după ea.

— Nici picior de portar, spuse fata.

Chiar în aceeași seară, copiii se duseră în tainica pădure Krnč, iar Emča Hudcovka recunoscu mirată printre bărbații întunecați de acolo, figurile cunoscute ale unor muncitori metalurgiști și mineri. Ascunzîndu-se după niște tufe de mure, văzu cum unul dintre

ei îl luă de mînă pe Karl, care așteptase legat la ochi, și-l conduse undeva spre fundul pădurii. Acolo îl opri în dreptul unor pachete cu ziare, și numai după ce se îndepărtă, strigîndu-i de departe:

— Acuma! i se îngădui lui Hampl, care abia împlinise șaisprezece ani, să-și scoată cîrpa cu care fusese legat la ochi.

Fără să piardă timp, Hampl ridică repede pachetul de ziare de pe pămînt și o luă la fugă prin pădure. Emča, după el.

— Ascultă! strigă ea, cînd se opriră să mai răsufle. L-am recunoscut pe cel ce ți-a dat pachetul.

— Lasă-te de astea! Dacă l-ai recunoscut, păstrează numele pentru tine și nu mai sufla o vorbă nimănui!

— Întotdeauna ai fost fricos!

— Dacă aș avea încredere în tine, ți-aș da o treabă serioasă.

— Ia te uită! Și altceva nimic?

— Dar pentru așa ceva ai putea fi pusă în lanțuri.

— Ei și? Poate că pot răbda. De altfel, coșul cu cărbuni îl duc singură în spinare.

— Bine! Uite, pentru început, trei ziare. Dar să nu cumva să le duci acasă. Unul dintre ele să-l bagi la Kostka în cutia de scrisori, pe altul să-l pui la cimitir după crucea cea mare, și pe al treilea să-l bagi sub poarta de la cuptoarele „Bessemer". Dar fii cu băgare de seamă să nu care cumva să te vadă cineva cînd faci treaba asta!

— Mare ispravă!

— O uscățică ca tine se strecoară ușor. Nimeni nu se uită la ea.

— Și apoi?

— Vom vedea!

Emča își vîrî ziarele sub bluză și-și strînse și mai tare șiretul fustei, ca nu cumva ziarele împăturite să

alunece pe sub ea. Bucuroasă peste măsură de însărcinarea primită, se îndepărtă ţopăind, iar a doua zi execută totul fără ca nimeni să bănuiască ceva.

Înainte ca Hudcovka să fi avut timp s-o întrebe pe unde tot umblă şi mai înainte ca întrebarea asta să fi fost pusă cu toată greutatea unei palme de mamă, Emča îşi înşfăcase coşul şi o felie mare de pîine, strecurîndu-se nevăzută pe poartă. Abia cînd ajunse sub fereastră, strigă :

— Mamă, mă duc după cărbuni !

Cîteva mine se aflau în grevă ; femeile pîndeau golirea vagoanelor scoase din mină după îndeplinirea lucrărilor iniţiale de repunere în funcţiune.

Nevestele minerilor şedeau pe coşurile întoarse cu fundul în sus, la poalele haldei, plîngîndu-se nevestelor de metalurgişti despre necazurile pe care le aveau cu schimburile speciale.

— Spune tu, femeie, cînd să gătesc ? întrebă nevasta unui miner pe aceea a unui metalurgist.

— De unde vrei să ştiu eu ? Trebuie să vă chivernisiţi într-un fel.

— Au chivernisit *ei* lucrurile pentru noi în aşa fel, încît nici dracul nu le mai poate descurca.

— Să chivernisești ! Ce vorbă mai e şi asta ! De patru ori pe săptămînă, bătrînul, cînd e în schimbul de zi, pleacă dimineaţa la patru şi lucrează pînă după masă la două, iar cînd e în schimbul de noapte, începe după masă la două şi vine acasă la miezul nopţii. Se înţelege că după zece ceasuri s-a săturat de praf de cărbune !

— Mai ales dacă face şi cîte două ceasuri pe drum.

— Da, şi acum, începînd de miercuri, trebuie să coboare în mină cu două ceasuri mai devreme ca pînă duminică să facă şi al şaptelea schimb.

— Şi sîmbătă, ce face ? întrebară femeile, pentru că sîmbăta avea pentru ele o însemnătate specială.

— Sîmbătă trebuie să muncească iar de la miezul nopţii pînă dimineaţa pe la zece. Cine are muncă de zi lucrează pînă seara la opt.

— Aha ! În felul ăsta domnii izbutesc să scoată şi *schimbul special*, al treisprezecelea pe săptămînă. Şi l-au hotărît pentru sîmbătă seară de la zece pînă duminică dimineaţa la şase, pricepură metalurgistele.

— Dar închipuiţi-vă, fetelor. Cînd îi vine bătrînului rîndul la schimbul de dimineaţă ?... Eu sînt din Mala Přítčna, iar bătrînul lucrează la „Mayrovka"... Vine acasă mereu, tocmai la vremea prînzului şi la ora şase iar trebuie s-o ia din loc. Cînd te gîndeşti că toată viaţa va fi aşa ! E un adevărat chin !

— În schimb, munceşte opt ore !

— Ar vrea el să muncească opt ore ! Dar deocamdată opt ore munceşte numai în vis !

— Despre munca de opt ore nimeni nu mai vorbeşte. Acum douăzeci de ani, popa Harant din Rapič a predicat că, potrivit poruncilor Domnului, minerii trebuie să muncească numai opt ceasuri.

— Ehei, de multă vreme nu se mai munceşte aşa. Oameni ca ăla nu prea se mai nasc azi.

— Bineînţeles că multă vreme nu i s-a mai dat voie să ţină predici. Drept pedeapsă a şi fost mutat.

— Copiii vin de la şcoală, începură din nou femeile, şi pentru ei masa trebuie să fie gata la prînz ; apoi se întoarce tata, bunicul sau fiul, şi femeia tot pe lîngă plită trebuie să stea, să-i aştepte. Spuneţi, vă rog, dacă asta nu e curat balamuc !

— Şi pentru ce duci viaţa asta ? Ca să-şi umfle domnii buzunarele cît mai mult. Numai cîştigul scos de pe spinarea oamenilor, numai asta îi interesează. Dacă ar putea, ar scoate de pe oameni şi pielea, i-ar tăia de vii !

— Bărbații n-au vreme nici să mai doarmă și nici mîncare cît le trebuie n-au. Dar să muncească în neștire, asta li se cere tot timpul.

— Treisprezece schimburi pe săptămînă! Închipuiți-vă voi, femeilor, cum stau lucrurile, la noi, la mineri!

În clipa aceea toate văzură în gînd regiunea lor străpunsă de mine și, deodată, cuprinse de frică, începură să se miște încoace și încolo stînd pe coșurile lor.

Vedeau galeriile minelor care împînzesc toată regiunea, începînd de la Křivoklat peste Nové Strašecí și Slaný pînă la Kralůpy, apoi spre Středokluky, în direcția Praga, de unde cercul se închide, trecînd prin Dušník pînă la Železna și Kyšice. Tot ținutul cuprins între aceste orașe era alcătuit numai din mine. Mină lîngă mină, scobită în pămînt pînă la trei sau patru sute de metri. Toate aceste gropi verticale, cu galeriile lor orizontale, creșteau și se ramificau în pămînt ca rădăcinile unui arbore uriaș. Pretutindeni, unde se aflau cărbuni, se făceau galerii, intrări și încrucișări de drumuri. Uneori, galeria lăsată în părăsire era umplută cu piatră scoasă din alte galerii, alteori era inundată, dar de cele mai multe ori rămînea goală, ca să fie folosită ca mijloc de ventilație pentru minele în producție. Oftînd, femeile se cutremurară, gîndindu-se pe ce pămînt nesigur trăiau. Dar de obicei nu se prea gîndeau la lucruri ca acestea, și chiar atunci cînd o făceau, nu dura prea mult timp, pentru că în scurtă vreme uitau de toate.

— Chiar și cu streangul se învață omul! obișnuiau ele să spună.

Mai mult le interesa mîncarea de prînz și seară și pălăvrăgeala lor se învîrtea acum în jurul acestui subiect.

Ori de cîte ori se întîmpla să iasă împreună de acasă, ori să se întîlnească pe uliți sau să aștepte pe undeva, mîncarea era subiectul de căpetenie al convorbirilor lor. Și meniul nu era bogat. Cele mai multe dintre familii fierbeau cafea din cereale prăjite sau cîteodată numai din cicoare, la care se adăugau cartofii și uneori gălușteie.

— Numai duminica avem puțină carne slabă, sau cînd se taie porcul, spuse nevasta unui miner.

— Noi creștem și iepuri de casă. Ai multă bătaie de cap cu ei, dar cel puțin te asiguri de un pic de carne. Cînd frig un iepure, nu mai pleacă nimeni de lîngă plită. Nici măcar furculițe nu le mai trebuie. Mănîncă așa!

— Cum faci cafeaua, vecină? O lași să fiarbă, sau o iei de pe foc îndată ce s-a umflat?

Dar vecina nu mai răspunse, pentru că tocmai în clipa aceea începură să se rostogolească pietre de pe haldă. Femeile se năpustiră ca păsările de pradă asupra bucăților ce alunecau. Fiecare izbuti să apuce cîte ceva, dar strigătele lor întristate arătau că vînătoarea nu prea fusese bogată.

— Asta e piatră goală.

— Abia a cincea parte din ea dacă o fi avînd cărbune!

Ici-colo, cîte un ciocan mai izbea în piatra negricioasă care părea să mai cuprindă puțin cărbune. Însă după o vreme, femeile se așezară din nou, ca să-și continuie taifasul de sub coasta haldei.

— Cu scumpetea asta nu mai poți cumpăra nimic. Auzi, pentru o fustă, Kopidlanský mi-a cerut doi fiorini și cincizeci! Mi-e rușine să mai ies printre oameni, nu mai am o rochie bună pe mine.

— Tata spune mereu: „Nu știu ce dracu, dar la noi în casă parcă mănîncă cineva banii cu lingura!" Eu îi răspund: „Ia tibișirul și socotește și tu." Așa

Clubul cărții digitale 2022

că iau totul de pe masă și el se apucă să scrie. Și ce a ieșit ? Pentru anul trecut, deci 1888, scăzînd banii pentru asigurare, congregație, limită de vîrstă, cheltuieli de înmormîntare, cărbunii care ne trebuie și fondul pentru îmbrăcăminte, ne-au rămas cîștig net trei sute șaptezeci și doi de fiorini. Din ăștia am mai cheltuit șaizeci pentru fanfara minerilor, douăzeci și șase pentru chirie, șase taxă școlară și patruzeci și șase pentru mîncare în casă. Anul acesta, cu douăzeci și șapte de fiorini am cumpărat un purcel ; gîștele, cu patru, pentru bere în mină am dat douăzeci și patru, o putină de varză a costat un fiorin și zece, contribuțiile la asociație șase fiorini și optzeci, o cămașă de lucru un fiorin și cincizeci, una de duminică, un fiorin și optzeci, un felinar de mînă douăzeci și cinci de creițari, transportul cărbunilor doi fiorini și optzeci ; pentru mătură, fitil, săpun și tălpi, în total zece fiorini, deci cu totul două sute treizeci de fiorini. Cum să mai rămînă ceva pentru îmbrăcămintea mamei, pentru rufăria și încălțămintea copiilor, pentru hrana caprelor, pentru sămînță de trifoi, gaz, ciorapi pentru toți, rufărie de pat și prosoape ? Am cumpărat și *Calendarul minerului* și iată, dintr-o dată treizeci și cinci de articole noi. Un zero vine după altul și după toată munca istovitoare, abia vezi că nu te-ai ales cu nimic.

— Ce vă tot pierdeți vremea cu de-astea, oameni buni ? ! Mănînc cît am, cînd nu mai am, fac datorii, iar cînd nimeni nu mai vrea să dea pe datorie, suflăm cu toții în vînt. Pentru că, oricum ai face, tot aia e. Așa că, de ce să-mi scurtez viața tot socotind ?

Nevasta metalurgistului rise :

— Socotesc *domnii* pentru noi, și-i mai ajută și nemții să socotească !

— Adevărat ! Nemții ! Directorul Bacher se află de șaisprezece ani în Kladno și nu știe o boabă de cehă nici pînă azi.

— Eu mă duc acasă ! se hotărî nevasta unui miner, care ședea departe. Cînd oi trece prin pădure, o să strîng acolo cîteva vreascuri și crengi, ca să nu mă întorc acasă cu coșul gol. Gogoșile se pot coace foarte bine și cu de-astea !

În spatele ei, două femei își făcură cu ochiul, ca și cum ar fi vrut să spună : „Știe să facă pe grozava !"

Femeile tocmai voiau să plece, cînd din vîrful haldei răsună cîntecul unui copil. Cîntecul era mai degrabă un amestec de miorlăituri :

„În jurul lunii se naște un nimb,
Fiindcă femeile din Kladno se duc
Să caute miile, ca la schimb."

— Fugi drace ! țipă nevasta unui metalurgist, de parcă și-ar fi gonit o muscă de după ureche. Strașnic m-am mai speriat !

— Vino jos ! Ce, vrei să-ți rupi gîtul ? strigă alta spre locul unde se auzea glasul.

În loc de răspuns, alte pietre se rostogoliră de sub pașii cîntărețului nevăzut, care continuă :

„Caută mii, dar n-au pe ele nimic
Cînd vin la haldă, aici,
Numai zdrențe poartă, vă zic !"

— Ăsta e cîntecul cel nou care se cîntă la Rohan ! zise o femeie și se opri. Cum vine mai departe ?

— A cui o fi sfîrleaza asta ?

— Cred că e Hudec Emča de la noi din Kročehlavy.

— Hudec ? Ăla care muncește la laminoare ? Mă miră că Hudcovka o lasă să se zbenguiască așa, pe haldă, de capul ei !

— Ei, și ce-i dacă muncește la laminoare ? Parcă n-ați ști cît sînt în stare să bea laminatorii ! Aș vrea și eu să le duc bere de la cantină. La fel ca văduva Vacinová. Într-o zi a cîștigat chiar un ban de cinci, deși nu se primește decît un creițar de fiecare litru. Ia socotiți puțin !

— Da, dar are de alergat, săraca ! Atîta bere !...

— Eu una aș alerga cu plăcere. Da am bărbat și nu pot.

Femeile rîseră, dar aceea din Kročehlavy amenință din nou spre haldă :

— Vino îndată jos sau te spun lui taică-tău și-o să te bată, auzi ?

— Vai, mătușă ! Și mama poate face treaba asta ! Dar aici se găsește mult mangal, știți ?

Sub pașii ușori ai fetei, pietrele continuau să vină de-a rostogolul. Emča sărea ca un greieraș peste blocuri și cînta cu glasul pițigăiat :

„Vinerea le spăl, sîmbăta le scrobesc,
Duminica la Rohan cu ele mă-mpodobesc !“

— Am spus eu că e cîntecul cel nou de la Rohan, vorbi iar tînăra nevastă de miner, căreia cîntecele fanfarei minerilor, pe care le învățase încă de pe cînd era fată, îi mai răsunau proaspăt în minte.

Ochii îi străluceau și strigă veselă, fetiței :

— Vino-ncoace, pasăre cîntătoare ! Cînți frumos, vino-ncoace, să-ți dau nuci !

Și-și vîrî mîna în buzunarul de sub șorț, fiindcă atunci cînd porneau la adunatul cărbunilor, femeile purtau peste rochii șorțuri din pînză de saci.

Emča se înfipse numaidecît în fața ei, întinzînd mîna cu bănuială, gata să se ferească de eventualitatea unei palme.

Dar cînd nevasta minerului îi dădu într-adevăr o mînă plină de nuci, zicîndu-i că sînt din nucul lor și

că trebuie mîncate acum cît era primăvară, ca să nu se strice, îi pieri teama și spuse :

— Iacă, mătușă, eu mă duc ca domnișoară de onoare la procesiunea din Joia verde !

— Ce spui ? Pesemne că mamă-ta are mulți bani, dacă-ți poate face haine albe !

— Vai de mine ! Rochia o iau cu împrumut din Úhonic. Acolo stau bunica și verișoarele noastre !

— Asta e altceva ! O să fii o domnișoară de onoare frumoasă. Dacă-ți trebuie buchete de flori, să treci pe la mine. Înfloresc bujorii pînă atunci și-ți dau bujori. O să-ți umpli coșulețul cu boboci roșii.

— Ce, aveți grădiniță ? se miră Emča.

— Ehei, și încă ce grădiniță ! Să vii s-o vezi !

Emča nu se lăsă poftită de două ori. Se duse chiar în seara aceea la nevasta minerului, care locuia în strada Štěpán. Era o căsuță umedă, lîngă linia ferată a uzinelor metalurgice. Femeia îngrijise în cîmp două brazde de grădină pe care, alături de pansele și bujori îmbobociți, creșteau pătrunjel și gulii.

Tînăra nevastă a minerului era de fel din Rozdělov și se măritase aci de puțină vreme. Cunoștea familia Černý și-și mai amintea bine cum într-o zi de decembrie lemnarii aduseseră din pădure trupul neînsuflețit al lui Černý cel slab, cu o frînghie strînsă în jurul gîtului. Ce zarvă a mai fost atunci printre oameni la Rozdělov ! Erau gata-gata s-o sfîșie în bucăți pe Kateřina. Tîrfa fusese luată de multă vreme la ochi, și cocioaba în care-și ducea zilele se preschimbase într-un loc cu faimă urîtă. În cocioaba aceea deocheată intrau fel de fel de bărbați, ca viespile la miere, și umbla vorba cum că lampa aprinsă din fereastră ar fi fost pusă dinadins, ca un semn ca să se știe dacă se poate intra sau nu.

Și toți îl compătimeau pe bietul Černý.

— Era un om bun ! spuneau femeile.

Bărbații, încuviințau cu subînțelesuri :

— E adevărat, nu mînca copii !

Oamenii folosiră prilejul și începură să vorbească și despre Hudec laminatorul. Se spunea că și „Pepek cel ferches" nu era străin de nenorocirea lui Černý. Apoi Kateřina fusese ridicată de jandarmi și întemnițată, iar ancheta autorităților ținuse vreme îndelungată. Și la Hudec, în Kročehlavy se făcuseră cercetări, iar Pepek umblase o bună vreme pe la judecăți. Dacă pînă la urmă izbutise să scape din încurcătura asta cu fața curată numai neveste-si trebuia să-i mulțumească.

Apoi, în buzunarul lui Černý fusese găsită o scrisoare. Nevasta minerului era curioasă, voia să afle cum stăteau acum lucrurile în casa lui Hudec. Kateřina ieșise demult din temniță. Nu mai avea voie să distribuie bere în uzină, și cele două Kateřine duceau acum o viață de desfrîu.

Femeia încercă s-o iscodească pe Emča :

— Ia ascultă, îi zise ea. Uite, vezi bobocii ăștia ? Pînă în Joia mare au să fie bujori. Am să-ți dau și ție din ei. Mai sînt trei săptămîni pînă atunci, au timp să înflorească frumos.

— Ești tare drăguță, mătușă !

— Și mămica ta e drăguță, așa e ?

— Mai încape vorbă ! răspunse Emča, cam în doi peri.

— Dar tatăl tău ?

Emča era destul de mare ca să-și poată da seama că familia ei ajunsese în gura lumii din vina tatălui său. Și nu putea uita nici semnul sîngeros pe care-l lăsase potcoava cizmei lui pe fruntea mamei sale. Avea însă acel sentiment de solidaritate familială, caracteristic Hudcovkăi. Nu-i plăcea nici să vorbească, nici să audă vorbindu-se despre lucruri care puteau fi rușinoase și pentru ea și pentru ai săi. Și, afară

de asta, la ei în casă începuse să fie liniște. După ce primise palma aceea puternică, Hudec căutase să se astîmpere. Îi veniseră mințile la cap, cum spunea Hudcovka, așa că, pentru Emča, nu mai era „el", ci devenise din nou tăticul.

Din toate aceste motive, fetița socoti că e mai bine să dea un răspuns care să ocolească întrebarea :

— Tăticu mi-a cumpărat pantaloni Lasting.

— Dar mămica ta nu mai plînge ?

— Mămica noastră n-a plîns niciodată, se supără Emča. Nu-i bocitoare. Nici cînd Pepa a plecat la armată n-a plîns, deși atunci toate femeile încep să bocească. Nu ?

Glumind, nevasta minerului o împinse afară din grădiniță :

— Ei, atunci, dacă nu vrei să-mi povestești nimic, du-te !

— Dacă nu știu, ce să-ți povestesc ? Dar un buchet tot îmi dai, nu ?

— Îți dau, sigur că-ți dau ! rîse femeia.

Și-și văzu mai departe de treabă. În sinea ei însă era convinsă că muncitorul de la uzina de laminat primise o lecție strașnică. De altfel, se putea vedea și de pe fața lui. Îl întîlnise de curînd pe drum. „Pepek cel ferches" încărunțise. Acum avea și un fiu la oaste și, o dată cu plecarea feciorului, Hudec descoperise că se dusese și tinerețea lui.

Și ce vrei ! Muncitorii de la uzina de laminat începură să ducă iarăși o viață mai bună. Uzina angaja oameni noi. Un meșter de la secția de șine grele primea cu siguranță vreo cîteva sute pe lună. Laminatorii puteau să rîdă, pentru că și viața le surîdea ! Doamne sfinte ! Dar minerii ?

Bărbatul ei era miner. De abia se luaseră și era în grevă. Însă avea dreptate.

Își luă doniţa şi plecă după apă. Pe drum, se întîlni cu soţia altui miner care mergea şi ea după apă.

Cum o întîlni, curiozitatea pentru secretele vieţii de familie ale altora îi dispăru, îngrijorarea grevei se citea astăzi pe toate feţele.

Greva, care izbucnise din pricina schimbului special, era pe placul femeilor, ba chiar se spunea că ele îi împinseseră pe bărbaţi la grevă. Dar cînd văzuseră că nu cîştigă nimic, îşi pierduseră curajul şi în sufletele lor se trezise o furie deznădăjduită. Cam aşa le mergea şi nevestelor de metalurgişti, fiindcă de îndată ce nu se mai găseau cărbuni, uzina începea să concedieze din oameni. Mai întîi plecaseră zilerii. Asta însemna o curată nenorocire. Apoi venise rîndul celorlalţi. Cei puţini, cărora li se îngăduise să rămînă mai departe, lucrau doar cîteva zile pe săptămînă. Oricum s-ar fi sucit, era rău. N-aveau de ce să se bucure.

— Aţi auzit ? o întrebă pe tînăra femeie, Zeithamlová, nevasta unui miner de la puţul „František". Aţi auzit că fostul hatman de la Smíchov a venit aici la Kladno ! El îi cunoaşte pe oamenii de aici mai bine decît oricine şi de aceea l-au chemat, ca să aranjeze el lucrurile !

— Dacă nu i-a cunoscut pînă acum, apoi o să-i cunoască de acum înainte, răspunse cea tînără.

— Am auzit că merge de la o mină la alta, însoţit de primarul Hrabě din Kladno.

— Dar ce caută ăla acolo ? Domnul primar să-şi vadă de ale lui !

— Face pe mironosiţa ! Ar trebui mai bine să ne lase-n pace !

Zeithamlová era o femeie slabă. Slăbise de atîtea sarcini, dar, mai ales, de foamea care tocmai ţipa în ea.

Privirile ei alergau speriate după oameni. Parcă ar fi căzut într-o fîntînă adîncă unde căuta cu deznădejde ceva de care să se agaţe, ca să scape de înec. În clipa aceea descoperi un grup de bărbaţi, ce păreau că se întîlniseră cu un anumit scop. Se întoarse şi li se alătură fără zăbavă.

— Încotro mergeţi, băieţi ?

— Ehei, dacă am fi băieţi !

— Eh, atunci, bunicilor !

— Nici bunici nu sîntem ! Sîntem domnii mineri care se duc la Václavka să afle dacă direcţia mai există acolo.

— Merg şi eu, hotărî Zeithamlová.

Pe drum spre mina „Václav" fură ajunşi din urmă de alţii. În dreptul minei, doi mineri aşteptau şi-i îndreptau pe cei sosiţi mai departe, spre mina „Mayrovka", pentru că acolo urma să aibă loc adunarea greviştilor.

O apucară deci spre „Mayrovka" şi toţi cei pe care-i întîlneau pe străzi şi în piaţă porneau îndată după ei.

— Prieteni, i-aţi văzut acum cinci zile pe ortacii din Rapič ? Ăia au ştiut să lucreze cum trebuie. Totul în linişte. S-au adunat în piaţă, şi cînd primarul le-a cerut să se împrăştie s-au tras la marginea oraşului şi şi-au văzut de treburi acolo.

— Nu trebuie să dăm prilej armatei să intervină.

— Sîntem sătui de scălîmbăiala poliţiei noastre, rîse Zeithamlová.

— Dar ce s-a întîmplat la „Amálka", de-au fost trimişi jandarmii acolo ?

Vorbeau fără rost, nimeni nu aştepta răspuns. Îşi spunea fiecare păsul, de parcă l-ar fi spus vîntului.

— Cei de la „Rapič" au ştiut să capete ce vor. Au primit un spor de salariu.

— Toată ziua se duc delegațiile la primar și el le liniștește cu vorbe bune.

— Mă rog, dar de ce au fost ieri soldații în stare de alarmă? I-au scos la instrucție cu tot echipamentul, de parcă ar fi vrut să bage frica-n noi.

— Dacă nu intrăm în mină, o să se oprească și uzina.

— Uzinei prea puțin îi pasă de grevă. O să capete cărbuni de la stat și-o să lucreze mai departe.

— Știe el, Wittgestein, pentru ce se află la Viena.

Zeithamlová se făcu foc și pară.

— Ce mai oameni sînteți și voi? N-aveți pic de sînge în vine! Eu aș pune mîna pe dinamită și le-aș face harcea-parcea pe toate!

— Bine-ai face, femeie!

O luară prin pădure, ca să ajungă la mină prin spatele dealului. Acolo, se adunaseră vreo două mii de greviști, cei mai mulți, bărbați.

— N-au venit încă toți. Vreo trei mii de oameni au declarat grevă!

— Liniște! N-auzi? Citesc cererea noastră către direcție.

Vocea puternică a unui miner răsună:

— Cine încuviințează să ridice mîna. Citesc, ascultați: „Onorata direcție a minelor e rugată să binevoiască a primi și a recunoaște cererea preasupușilor mineri de la mina «Mayrovka», ținînd seama că noi dorim să obținem o îmbunătățire a condițiilor de viață pe căile îngăduite de lege. Noi socotim că durata prea mare a lucrului ne primejduiește sănătatea, mai ales în minele care sînt mai adînci de opt sute de metri. Scăderea tarifelor la muncile în acord a pricinuit în familiile noastre o mizerie de nedescris, așa că, în starea de strîmtorare în care ne aflăm, vă facem rugămintea aceasta toți, ca un singur om, în nădejdea că vom putea căpăta, pe cale pașnică și cu bunăvoință, o îmbunătățire a condițiilor noastre de viață.

Cerem plata salariului în fiecare săptămînă, rectificarea acordului și plata în galbeni, după valoarea austriacă, a muncii în schimburile speciale; lipsa nemotivată de la lucru să nu fie pedepsită cu amenzi, schimbul să nu țină mai mult de opt ore, să fie respectat repausul duminical.

Noi rugăm onorata direcție a minelor să binevoiască a da curs cererilor noastre."

La început, oamenii ascultaseră cu capetele plecate, dar cînd auziră vorbindu-se de revendicări lămurite, își ridicară cu toții privirile, ca spre sfîrșit să și le plece iarăși.

Zeithamlová începu să numere mîinile care se ridicaseră să voteze.

— Numai un sfert! spuse ea tare. Nu sîntem noi chiar cu toții! Ai?!

— Taci, femeie! Ți s-a făcut de pușcărie! încercă s-o domolească un miner mai bătrîn.

— N-au decît! Dacă mă bagă la pușcărie, cel puțin mănînc pe degeaba!

Totuși, oamenii plecară de la adunare cu noi speranțe. Fiecare frămîntase în sinea sa cele cuprinse în cerere și, chibzuind, își spunea că erau lucruri pe care orice om cu scaun la cap ar fi trebuit să le primească.

Se simțeau tari, pentru că peste tot în oraș întîlneau chipuri încurajatoare și prietenoase. Nu se putea ca cetățenii din Kladno care cunoșteau cît de cît greutatea muncii și mizeria vieții de miner, să nu fie cu ei. Dacă nu vor avea ei, nu va avea nici Kladno. De asta își dădeau seama cu toții.

Zeithamlová se întoarse și ea cu donița în spinare la Kročehlavy, ca să anunțe ce întorsătură luase greva.

La fîntînă, le ţinu femeilor o predică :

— Trebuie să cîştigăm suratelor, că dacă nu cîştigăm, domnii fac ce vor din noi.

Mergînd spre casă, se încovoia tot mai mult sub greutatea doniţei încărcate. Drumul şi greutatea îi storseseră ultima fărîmă de energie.

Zgribuliţi ca puii de găină cînd plouă, copiii aşteptau în pragul căsuţei. Văzînd-o, se repeziră la ea în cor :

— Mamă, mi-e foame ! Ne e foame, mami !

— Vă e foame ? Atunci, hai să ne-apucăm de treabă ! Repede, toată lumea la curăţatul cartofilor !

A doua zi era tîrg la Kladno. Ţăranii veniseră cu coşuri pline de gîşte şi raţe, cu găini atîrnate ciorchine, ca strugurii. Aduseseră unt, brînză de burduf albicioasă şi grasă, porumbei şi iepuri de toate felurile. Cîţiva ţărani veniseră cu primele cireşe din anul acela, iar cei mai practici, cu legume şi ceapă. În Kladno se găsea mîncare pe toate drumurile. Orăşencele treceau în pas rar pe uliţe, printre dughenele negustorilor, cîntărind găinile din ochi, pipăind gîştele, încercînd untul, cercetînd porumbeii după cioc. Neveste de mineri sau de metalurgişti nu se vedeau printre cumpărătoare. Erau numai nevestele meşterilor, ale şefilor de ateliere şi nevestele meşterilor mineri. Numai soţiile *oamenilor cu greutate,* aşa cum le spunea Zeithamlová. Pe nevestele minerilor le puteai găsi mai degrabă printre vînzătoare. Se îndeletniceau uneori cu creşterea iepurilor şi-i vindeau apoi pe toţi, ca să-şi poată cumpăra, din cîştig, o pînză de rochie.

Piaţa avea înfăţişarea obişnuită. Numai pe ici pe colo se adunaseră doi, trei grevişti, care discutau ultima noutate, despre faptul că directorul general de la Praga, inginerul Wittgestein, catadicsise să vină la Kladno.

În clipele libere, negustorii ieşeau în faţa dughenelor şi-i priveau pe grevişti de parcă ar fi vrut să spună : „Voi sînteţi dragii noştri mineri ? Deoarece cumpăraţi de la noi, aveţi dreptul să vi se plătească munca aşa cum se cuvine. Ştim că, în realitate, sînteţi de-o seamă cu noi, negustorii. Poate-i adevărat că munca voastră e ceva mai grea, cu toate că s-ar putea să nu fie chiar aşa de prost acolo jos, sub pămînt. Se spune că ar fi cald."

Nicicînd nu se ştiuse de greve la Kladno. Doar cu vreo opt ani în urmă, se iscase o alarmă printre mineri. Dar domnii terminaseră atunci repede cu ei. În anul acela, direcţia minelor confiscase banii Casei de ajutor reciproc, adică tot ce li se reţinuse minerilor ani de-a rîndul pentru caz de boală, moarte sau bătrîneţe. Astăzi, timpurile se schimbaseră. Minerul ştia să socotească singur ce anume i se cuvine şi nu se mai lăsa dus de nas, aşa cu una cu două. Greva e o chestiune „politicoasă" : Noi îi rugăm, şi ei ne dau, pentru că fiecare trebuie să recunoască faptul că nu cerem mai mult decît ne e absolut necesar !

Şi, afară de aceasta, cea mai mare parte dintre meşteşugari şi negustori erau cehi, pe cîtă vreme domnii de la Societatea din Praga erau germani get-beget, chiar dacă venerabilii lor reprezentanţi de la Kladno întreţineau legături cu burghezii cehi şi funcţionarii subalterni din fabrică, organizînd cu ei serbări germane şi cehe sau colecte ale căror încasări erau încredinţate cu schimbul, cînd comitetului şcolar ceh, cînd comitetului şcolar german.

Pe de altă parte, muncitorii şi minerii erau oameni respectuoşi. Oricare dintre ei se grăbea să salute primul pe domnul din Kladno sau pe onorabilii funcţionari, pentru că fiecare îşi dădea seama că nu e altceva decît un muncitor fără şcoală. Toţi, chiar şi un

domn atît de învățat ca avocatul Heppner, recunoșteau că muncitorii erau oameni pașnici și buni. „Atunci de ce să nu li se arate și lor puțină bunăvoință și o creștinească dragoste de aproape ?"

Ultimele zile ale lunii mai trecură în liniște, și fiecare se întreba ce căuta oare la Kladno cele două companii din Regimentul 11 infanterie „Prințul George de Saxa". Nu făceau altceva decît să coboare prestigiul armatei. Oare, cu prilejul falsei alarme de la minele „Rapič", nu înspăimîntaseră soldații degeaba toată lumea din Kladno, trecînd în galop și trîmbițînd pe drumul ce duce prin Ujezd pînă la Dubí ? Se dăduse alarma pe motivul unei pretinse răzvrătiri muncitorești și, cînd colo, vajnicii soldați nu găsiseră în pădurícea sfîntului Jan decît un pumn de oameni care se adunaseră acolo să stea de vorbă și care, cînd li se spusese că erau interzise adunările sub cerul liber, își văzuseră îndată de treabă, retrăgîndu-se în barăcile lor.

Și apoi, cine avea să plătească atîta armată ? Trebuiau paie și fîn pentru cai, mîncare și băutură pentru soldați ! Ba, se întîmpla uneori ca greviștii să bea laolaltă cu ei prin cîrciumi, și una ca asta numai impresie bună nu putea să facă !

Bacher ! Să binevoiască să-i plătească el pe soldați, pentru că el îi adusese acolo !

Orașul nu-și putea lua asupra lui o asemenea sarcină. De unde să tot iei bani ?

Minerii aveau însă alte griji. Așteptau răspunsul ; erau nerăbdători să afle cum va fi rezolvată umila lor cerere. Din cînd în cînd, cîte unul își vîra nasul la direcție. Primarul asculta cîte douăsprezece delegații pe zi, dar de rezultat nici pomeneală pînă acum.

În cele din urmă, apărură șteigerul Šebek și Jupka, vagonetarul, care spuseră oamenilor că pe tăbliță

neagră de la mina „Václav" s-a afișat ceva. Ca și cum s-ar fi temut de cele ce aveau să citească acolo, oamenii luară și cîțiva martori. Ceilalți șovăiră un timp, apoi se duseră după ei.

Directorul Bacher poruncise să se scrie cu creta următoarea comunicare către mineri :

ADUC LA CUNOȘTINȚĂ CĂ BINEVOIESC SĂ UIT TOT CEEA CE S-A ÎNTÎMPLAT. CEI CARE VOR RELUA IMEDIAT LUCRUL VOR FI IERTAȚI.

Oamenii din primele rînduri își întoarseră capetele să le spună și celorlalți ce scria pe tăbliță. Grupurile se risipiră numaidecît de parcă ar fi tras cineva un foc de armă într-un stol de vrăbii. Puțin după aceasta, în orășelul de mineri Kladno începură să se audă murmurele indignării dezlănțuite.

Cînd avocatul Heppner se întoarse din obișnuita lui plimbare de seară de la Krnč, întîlni la marginea pădurii o ceată de oameni întunecați. Aștepta, ca de obicei, să fie salutat cu plecăciuni pînă la pămînt, dar oamenii îl lăsară să treacă de parcă nu l-ar fi văzut. Tinerii nu se gîndiră măcar să scoată țigara din gură, ba unul dintre băieți îl privi îndelung și atît de provocător, încît avocatul începu să se simtă prost.

Adunarea din noaptea aceea din pădurea Krnč era mult mai mare decît cea din timpul zilei de la „Mayrovka".

Karel și Emča auziră lucruri grozave !

— Ce dracu face primarul nostru ? Aflați de la mine că ne-a trădat !

— Corb la corb nu-și scoate ochii !

— Am auzit că Wittgestein ar fi vrut să urce lefurile, dar n-a vrut Bacher !

— Bacher a închis pînă azi două mine, pentru că nu dădeau destul cîştig. Muncitorii ? Dă-i dracului, ce nevoie mai e de ei ! Să se ducă pe cîmp să pască !

— Tovarăşi, păstraţi-vă cumpătul ! Noi acum trebuie să cîştigăm, pentru că la vară... s-a dus cu greva minerilor !

— Nu, o viaţă ca asta nu mai putem duce ! Noi mai uităm de mizerie acolo, în fundul minei, dar ce să le spunem femeilor noastre şi copiilor cînd ţipă şi cer de mîncare ? Dacă rămînem tot la vechile condiţii n-o mai scoatem la capăt.

— Ştiţi cît se ia pentru un vagonet de cărbuni la „Trahnek" ? Cît credeţi ? Cincisprezece creiţari ! Şi din asta omul trebuie să-şi plătească singur pulberea şi uneltele !

— Eu am luat pentru treizeci şi unu de schimburi optsprezece guldeni. Şi asta e pentru munca de o lună întreagă !

Noaptea, oamenii vorbeau mai pe-ndelete. La adăpostul întunericului, aflau la Krnč o mulţime de nouătăţi. Nu-ţi puteai da seama cine vorbeşte, căci se adunau dinadins în tufişuri. Uneori apăreau printre localnici şi străini, iar jandarmii abia aşteptau prilejul să-i prindă şi să-i ducă în lanţuri la Praga.

Oamenii aceştia veneau să le spună minerilor că nu erau singuri, că în acelaşi an se treziseră minerii din toată lumea. În Belgia, în Westfalia, la Dortmund, în Saxonia, la Frankfurt, în Prusia, în Silezia şi în ţinutul Ruhrului, minerii se ridicaseră pretutindeni, aşa cum se ridicau acum în Austria.

Muncitorii se bucurau, pentru că întotdeauna te simţi mai puternic cînd te ştii alături de cineva în luptă.

— Şi minerii din Nýřany şi-au formulat revendicările, iar cei de la Plsen au declarat şi ei grevă, solidari cu noi, împotriva ritmului infernal de lucru pe care ni-l impun stăpînii.

— Chiar şi la Roma s-a declarat greva ! Pe scurt, muncitorii din toată lumea cer să ducă o viaţă omenească.

— Dar muncitorii de la tramvaiele din Praga ? Şi ei fac grevă.

— Ei, atunci ce-o să fie cu noi ?

— Ştiţi, ceva, tovarăşi ? Să mergem încă o dată la direcţie ! Nu cred că ăsta a fost ultimul lor cuvînt !

— Să încercăm, încuviinţară oamenii, chiar şi aceia care şoptiseră că cel mai bun lucru ar fi să le arate domnilor pumnul.

În felul acesta, Karel Hampl şi Emča Hudcovka aflară că a treia zi urma să se prezinte la Bacher o nouă delegaţie de muncitori. Îşi făcură cu ochiul, iar în ziua hotărîtă începură să se învîrtească dis-de-dimineaţă pe lîngă mina „Václav", pentru că şi Karel era grevist, iar Emča, pînă una alta, refuzase să se mai ducă la şcoală.

— Aşa e, spuse ea. Dacă lipseşti o dată, e ca şi cum n-ai lipsi de loc !

— Ia te uită la curcile astea plouate ! îi arătă Hampl, cu bărbia, o ceată de oameni.

Stăteau amîndoi ascunşi în şanţul şoselei, şi numai din cînd în cînd îşi ridicau capul printre firele înalte de iarbă.

— Ăştia nu sînt cei adevăraţi ! Ia te uită, mai vine un grup mare cît toate zilele !

— Au de gînd să facă ceva ! Stai să vezi ce-o să mai iasă din asta ! se bucură Hampl.

Delegaţia dispăru în clădire. Uşa direcţiei o înghiţi într-o clipă. Oamenii se răspîndiră pe terenul minei. Clipa era tocmai potrivită pentru ca Emča şi Karel să se amestece printre ei.

Minerii erau atît de preocupați de soarta cererii lor și de ceea ce va izbuti să rezolve delegația, încît copiii trecură neobservați. După Karel se mai strecurară cîțiva băieți, deși tînărul miner nu spusese nimănui nimic de cele ce aflase la Krnč. Însă e greu să ascunzi ceva tineretului. În general, el presimte lucruri la care oamenii mai în vîrstă nici măcar nu se gîndesc.

Tocmai se întorcea delegația. Din privirile celor care făceau parte din ea se vedea că lucrurile merseseră prost.

— Ce e ? Ce-a fost ? se năpustiră oamenii asupra celor din delegație.

Toți vorbeau laolaltă și fiecare în parte se adresa tuturor, aprinzîndu-se și revoltîndu-se tot mai mult pe măsură ce vorbea.

— Aflați, măi oameni, că noi în realitate nu muncim zece ceasuri, ci numai vreo opt și jumătate ! Așa spun ei ! Apoi mai trebuie socotit timpul pe care-l pierzi cînd intri, drumul prin galerii, îmbrăcatul, pregătirea de plecare și ieșirea din mină. Așa că nu sîntem îndreptățiți să cerem nimic. Pentru motivul acesta, domnii nu pot scurta durata schimburilor, iar pedepsele nu pot fi nici ele înlăturate din motive de disciplină, mai ales pentru tineri !

— Fi-i-i-i ! fluierară cîțiva băieți.

— Noi am răspuns : Bine, recunoaștem asta, dar tovarășii cer schimbul de muncă de opt ore și muncă în acord pentru un gulden și șaizeci. Și, după ce am spus astea, am plecat !

— Și-acum ce va fi ?

Față de un asemenea rezultat, mulți încremeniră de parcă s-ar fi izbit de un zid puternic, de netrecut. În aer plutea ceva ; nu avea încă formă, dar căpăta de pe acum toate însușirile pulberii.

În mintea fiecăruia răsunau mai ales cuvintele rostite de delegați :

— Dacă Societatea spune nu, atunci *nu* rămîne !

Aveau senzația că se înecă în apă fierbinte !

— Să-l așteptăm pe Bacher !

Încet, spațiul dintre clădirile minei și direcție începu să se umple de bărbați și femei. Se adunau tot mai mulți. Portarul încercă să închidă poarta, dar fluviul de oameni i se împotrivi ca un torent. Deasupra mării omenești se învolbura murmurul surd al revoltei.

La nouă și jumătate, directorul apăru în poartă. Era un om înalt, puternic, care domina mîndru întreaga mulțime. Neamțul din Salzburg nici măcar cu o privire nu-i învrednici pe minerii din fața lui. Pentru el nu erau altceva decît o masă neagră de oameni, care se pierdea aproape cu totul în coloritul mediului înconjurător. Țanțoș, fără să ia în seamă pe nimeni, după cum îi era obiceiul, se îndreptă calm spre clădirea direcției.

Tăcuți, ascultînd parcă de o poruncă lăuntrică, minerii îi deschiseră calea, închizînd-o apoi în urma lui, ca o apă spumoasă. Mergeau tot timpul la doi pași în spatele lui, într-o tăcere mormîntală.

Directorul urma să nu privească pe nimeni ; dacă ar fi făcut altfel, n-ar fi fost demn pentru un bărbat ca Bacher. Nici măcar capul nu și-l întoarse. Simțea însă în spatele său sutele de priviri dușmănoase ale greviștilor. Se adunaseră vreo cîteva sute și mai veneau și cei care aflaseră mai tîrziu de nereușita delegației a doua.

De bucurie, Karel se lovi peste coapse și apoi își mușcă pumnii, ca să nu urle de plăcere. Emča țopăia, întărîtată, pe lîngă el.

Era un marș extraordinar, un spectacol pe care dacă-l vezi nu-l uiți niciodată. Era de neuitat tăcerea,

parcă împietrită, spartă doar de zgomotul tîrșit al pașilor mulțimii de oameni, încordarea de pe toate chipurile, care par ca hipnotizate de prezența unui singur om, dușmanul, care, în chip cu totul ridicol, părea a fi, în clipa aceea, conducătorul masei de mineri.

Bacher își iuți mersul pe nesimțite, iar cînd Hampl văzu că acesta mai avea numai cîțiva pași pînă la clădirea direcției, se temu deodată că *domnul* le va scăpa, și că ocazia se va duce pe apa sîmbetei. Strigă, aproape fără să vrea :

— Haideți, pe el !

În clipa asta, mîndrul director Bacher își zise în sinea sa : „Mai bine să privești primejdia drept în față. Poate că în felul acesta e mai puțin amenințătoare." Și se întoarse spre ei.

Simțea în el nevoia de a vorbi. De a vorbi așa fel, încît să fie înțeles. Instinctul de conservare îi aminti dintr-o dată cuvinte cehe pe care nu le pronunțase niciodată, dar pe care le auzise adesea în jurul lui. Întrebă aspru :

— Cine a strigat ?

În fața lui se ridica un zid de oameni întunecați. Îndată ce directorul se întoarse spre ei, se opriră cu toții. Nimeni nu scoase o vorbă și nimeni nu rîse de felul cum rostise stîlcit cuvintele cehe. Cînd durerea nedreptății ce ni se face ne cuprinde inima, nici cel mai celebru comic din lume nu e în stare să ne stîrnească rîsul.

Un membru din delegație încercă să-i vorbească abia cînd directorul ajunse în fața ușii. Dar mîna lui albă îl opri cu un semn de respingere, și răspunsul șuieră la fel de tăios, în germană :

— *Mit Streikenden verhandle ich nicht !* [1]

Întră în clădirea administrației și încuie ușa după el. În clipa aceea, figurile nemișcate căpătară din

[1] Cu greviștii nu stau de vorbă ! (Germ.)

nou viață. Bărbații se năpustiră cu pumnii asupra ușii, sparseră felinarele din față clădirii, răsturnară cîteva vagonete ce se aflau în curte.

— Așa se procedează cu muncitorii ? !

— Nu ne cunoști încă ! Stai să vezi !

Femeile strigau și amenințau cu pumnii în direcția clădirii. Dinspre oraș veneau în goană grupuri de oameni, mineri, sau cei care erau de partea lor. Întărîtate de propriile lor strigăte, femeile își ridicară copiii deasupra capului, iar bărbații începură să amenințe spre ferestrele tăcute ale clădirii.

— Bacher vrea să plătească armata din banii Casei fraternale [1] !

Cuvintele acestea dădură semnalul. Mulți muncitori aveau sume mari de bani la Casa fraternală, administrată de Societate. Era singura nădejde pentru cel care s-ar fi îmbolnăvit, rănit, otrăvit, sau ar fi fost strivit în mină de vreo stîncă prăbușită. Tulburarea mulțimii începu să crească ca o furtună. Parcă și cerul voia să-și arate mînia în clipa aceasta, recunoscînd dreptatea minerilor, pentru că din cei doi nori de un albastru închis, un fulger orbitor spintecă văzduhul.

Însă din fulgerele acelei clipe dramatice nu se descărcă electricitate, ci apăru strălucirea baionetelor soldaților, care sosiseră în goană și începuseră să bareze poarta. Apoi, din spatele șirului de baionete, apăru și comisarul de poliție.

În fața armelor, oamenii scrîșniră din dinți, dar păstrară pentru ei ceea ce gîndeau despre armată, și se mulțumiră să privească tăcuți cele ce se întîmplau. Încet, minerii începură să se împrăștie. Trebui să treacă însă destulă vreme pînă cînd curtea a fost evacuată în întregime. Încordarea slăbea. Oamenii întorceau spatele direcției

[1] Casa de ajutor reciproc.

Dar toți știau că nu era acesta sfîrșitul.

Emča se înapoie acasă atît de tîrziu, încît mîncă de data asta o bătaie în toată legea.

Hudcovka îi trase cîteva cu nuiaua, spunîndu-i :

— Dacă te bagi în tărîțe, te mănîncă porcii ! Să ții minte asta !

Emča adormi suspinînd. Cînd se trezi însă, a doua zi, uitase de bătaie. Grăbită, porni îndată spre școală, dar nu izbuti să ajungă pînă acolo. La primărie fusese pus un afiș, iar în fața afișului se aflau muncitorii ; Emča trebuia să afle și ea neapărat ce se petrecea acolo !

Anunțul de la primărie suna astfel :

„Administrația P.Z.S.[1] a hotărît că minerii își pot relua lucrul, începînd de mîine. Aceasta se datorește numai intervențiilor domnului primar care a transmis personal cererea în numele orașului. Domnul director general ține în mod special să aducă la cunoștință muncitorilor faptul acesta."

Emča se apucă să silabisească iscălitura :

Primarul orașului : Hrabě.

„Ce mîță blîndă !" se gîndi fetița.

Și-i privi pe ceilalți cititori în față, ca să-și dea seama cam ce anume gîndeau despre asta.

Ceea ce citeau însemna un *nu* categoric : domnii nu voiau să cedeze. Nu cedau, nu pentru că n-ar fi putut, ci pentru că voiau să-și arate forța. Pe lîngă aceasta, țineau să-i facă pe muncitori să înțeleagă că aici numai Societatea și nu altcineva avea dreptul să dea ordine, că numai ea stăpînea totul. Voiau să-i facă pe oameni să creadă că greva nu fusese altceva decît o încercare sfioasă a minerilor prin care doreau

[1] Societatea metalurgică din Praga.

să arate că au și ei puțină putere. Dar astfel de intenții trebuiau nimicite, chiar din față, nimicite fără cruțare ! Oamenii trebuiau să afle că nu vor putea căpăta niciodată nimic de la Societate !

Noutatea asta trebuia împărtășită cît mai repede lui Karel. Iar Emča știa unde-l putea găsi la ora asta : în fața vilei lui Bacher.

Conștientă de importanța veștii sale, fetița începu să calce cu pași mari, ca de barză. În starea în care se găsea, școala se topi cu totul din mintea ei, ca o imagine în unda unui lac.

Pe Karel îl întîlni pe drum. Venea spre ea.

— Unde te duci ?

— La turn ! răspunse Karel, făcînd spre vilă o mișcare cu capul.

— Și cînd mai mergem la Krnč să căutăm mure ?

— Vorbește mai încet ! Din spatele fiecărui pom pîndește cîte un jandarm.

După scurt timp în jurul lor începură să se strîngă băieții și fetițele din Kročehlavy, care nu găsiră altceva mai bun de făcut decît să privească țintă spre vila lui Bacher, pentru că așa făceau Karel și Emča. Cîțiva școlari veneau în goană dinspre piață, pe ulița fabricii ; aflaseră, nu se știe cum, că la Bacher acasă se întîmplă ceva. Chiar și femeile, care fuseseră la tîrg, începură să se oprească, așa că în curînd se formă o masă de oameni care ocupă în întregime șoseaua, răspîndindu-se pînă în trifoiul din marginea ei.

Gottfried Bacher, directorul minelor, locuia într-o vilă al cărei turn amintea de castelele medievale. Fusese construită cu tot felul de înfloriturî și mai avea, alături, o clădire numită sala de scrimă.

Gottfried Bacher ridicase în jurul reședinței sale un grilaj înalt și o poartă mare de fier, amîndouă produse ale turnătoriei „Vojtěch" ; cu înălțimea lor acestea păreau atît de impunătoare încît ar fi fost

potrivite mai degrabă pentru o expoziție decît pentru o locuință. Gottfried Bacher își mai aranjase și un imens parc englezesc. În curte își amenajase o gheţărie americană, iar încasările sale anuale erau egale cu acelea primite de Jan Stádník din Braškov în treizeci de ani de muncă în mină, adică în total 13.000 de guldeni.

Emča și Hampl știau, sau cel puțin presimțeau ceva. Se opreau adesea în fața vilei lui Bacher, străduindu-se să descopere măcar o fărîmă din misterioasa viață ce se duce acolo, în spatele lungului șir de ferestre, sau să zărească ceva în turnul care era cea mai minunată construcție pe care o văzuseră vreodată în viața lor.

Drumul de la uzină trecea chiar pe lîngă vila lui Bacher, și muncitorii care mergeau pe el spre Noul Kladno, Rozdělov, sau spre alte așezări din partea aceasta priveau de fiecare dată luxoasa locuință a neînduplecatului director și aveau întotdeauna ceva de spus în legătură cu ea.

Mulțimea murmura. Fiecare aflase și știa cîte ceva.

— Va să zică, domnilor, trebuie s-o luăm de la început !

— În vechile condiții ?

— Dar ce s-a întîmplat la uzine ? I-a amenințat și pe turnători că vor să le ia Casa fraternală ? !

Strigătele erau însoțite de înjurături. Nicăieri nu mai auzeai vreo vorbă umilă. Conștiința că unul sau altul din ei ar putea să nu mai fie primit la lucru, așa cum îi amenințase Bacher, le trezea curajul disperării. Începuseră să șoptească între ei că muncitorii declaraseră grevă și la Brno și în Štiria.

În anul acela, la 3 iulie, Kladno lepăda insignele breslelor pe care oamenii le mai purtau numai din

obișnuință, iar pe scena istoriei apăru proletariatul industrial. Industria și mineritul creaseră, vreme de treizeci de ani, oameni noi. Lucrurile merseseră încet, fuseseră ani de liniște, cînd lucrătorii munceau și tăceau și erau cu totul uitați. Dar acum, își manifestau deodată zgomotos prezența ca și cum ar fi vrut să-și smulgă lanțurile nevăzute

Gottfried Bacher atrăsese prea mult atenția asupra sa. Poporului i se părea uneori că-l vede stînd pe capra unei trăsuri, mînînd mii de oameni înhămați la ea.

Îi gonise și-i hărțuise necontenit, iar acum oamenii mișunau sub ferestrele vilei lui, pe șosea și în trifoiul înflorit : femei, bărbați, tineri și copii. Nemulțumirea își săpase urmele pe chipurile tuturor. Așteptau în fața vilei în care locuia *domnul*. Pentru ei, toți cei care nu erau nevoiți să coboare în fundul minei sau să-și scoată la mezat brațele în uzinele metalurgice erau domni. Iar domnul trebuia să binevoiască să afle că ei, oamenii, îi citiseră anunțul cu toții !

— Jos cu Bacher !

În spatele ferestrelor vilei, perdelele se agitau.

— Să-i fie rușine !

Cuvintele răsunaseră ca o comandă.

Karel ținea întotdeauna o piatră în mînă, iar acum ținta ce i se oferea era minunată !

— Drept în mijlocul turnului izbesc, mă !

Zang ! Zang !

Karel nimerise, dar nu în turn, ci alături, și în locul ferestrei rămase un gol negru. Făcîndu-se mic, voi să șteargă degrabă putina, dar în aceeași clipă o altă piatră zbură spre turn. În scurtă vreme, nici o fereastră nu rămase întreagă.

Vacarmul creştea mereu.

Oamenii nu ştiau faţă de cine să-şi manifeste nemulţumirea. Pentru metalurgişti şi mineri, acţionarii erau zeii răului. Dar aceştia rămîneau nevăzuţi, neatinşi. De aceea toată ura lor se îndrepta asupra paratrăsnetului.

De obicei, şi mai ales atunci cînd sînt aurite, paratrăsnetele bat la ochi şi atrag tot atît de mult atenţia ca şi Gottfried Bacher, neamţul din Salzburg.

Capitolul 6

HAIMANALE

Clopotele sunau. Nourași mirositori de tămîie se înălţau uşor din cădelniţe. Întreaga piaţă înflorise de nenumărate buchețele şi ramuri verzi. Iarba tăiată scurt, risipită peste tot, împrăştia miresme de fîn cosit. Sub baldachin, preotul îşi purta demn potirul cu sfînta împărtăşanie, şi privea cu capul cît putea de ridicat, cu bărbia împinsă înainte, peste mulţimea locuitorilor din Kladno, înveşmîntaţi în haine de sărbătoare. Uşile cîrciumilor erau străjuite de pomişori tunşi. Şi casele locuitorilor fuseseră împodobite cu verdeaţă. În centru, piaţa din jurul statuii Sfintei Maria se întindea netedă, acoperită proaspăt cu pietriş, căci după fiecare zi de tîrg sau după o ploaie mai mare, gropile făcute de copitele cailor sau de tîrgoveţii care-şi fixau maghernițele cu ţăruşi înfipţi în pămînt trebuiau nivelate.

Baldachinul era purtat de notabilităţile comunale. Fanfara minerilor de la Váňov executa cîntece bisericeşti. Glasurile uşoare ale şcolarilor sau acelea ale dreptcredincioaselor femei din oraşul Kladno înfrumuseţau melodiile cu adausurile pestriţe ale scornirilor personale. După toţi aceştia urmau domnişoarele de onoare cu braţele încărcate de flori şi bărbaţii tineri cu lumînări tremurătoare în mîini. Emča

Hudcovka, îmbrăcată într-o rochie de împrumut, mult prea mică pentru o fată ca ea, se gîndea necăjită la Karel Hampl, care pesemne că se afla ceva mai la vale de aleea cireşilor, pe drumul spre cărbunărie, unde căra bălegar la cîmp, ca să nu se ducă la mină cu căruţul gol. De la această procesiune din Joia verde Emča aşteptase atît de mult ! Dar acum simţea că ar fi făcut mai bine dacă s-ar fi înjugat alături de Karel, la căruţa lui.

Cel puţin dacă i-ar sta pantalonaşii locului şi nu i-ar tot aluneca în jos, pe picior ! Trebuia să-i tragă mereu pe deasupra rochiei, pe sub cordon. Ar fi vrut să fie şi ea la modă. Dantelele pantalonaşilor se cereau să fie cu trei degete mai lungi decît fusta. Dar ea n-avusese pantaloni albi, fiindcă nu purta pantaloni decît iarna şi aceştia erau făcuţi din barchet vărgat. Din pricina aceasta maică-sa îi dăduse o pereche de pantaloni de-ai ei pe care-i avea de pe vremea cînd nu era măritată. Pentru Emča însă erau prea lungi şi de aci toată amărăciunea ei !

Pînă şi procesiunea o plictisea. În fiecare clipă, mîna cuiva o împingea înapoi în coloană. N-avea voie să părăsească rîndul, ca să vadă mai bine. Îi plăceau foarte mult minerii din echipa de onoare ; purtau pe şepci două ciocane încrucişate, brodate în fir de aur, şi bluze pe spatele cărora străluceau paftalele noi de piele. Îi plăceau mult şi armele de paradă, şi săbiile purtate de ingineri. Dar de cîte ori se uita la oamenii aceştia, îşi zicea că trebuie să fie toţi nişte străini. Nu-şi amintea nici în ruptul capului să mai fi văzut vreodată în viaţa ei mineri atît de curaţi şi de bine îmbrăcaţi ca aceştia din procesiune. Pînă şi feţele lor erau albe, de parcă n-ar fi intrat nicicînd în mină. Albe şi bărbierite, cum nu-i mai văzuse nicicînd pe mineri. Ia te uită, bărbatul acela de peste drum atît de curat şi de frumos îmbrăcat,

semăna leit cu minerul-şef, Bílek ! Să fie oare cu putinţă aşa ceva ? Îl văzuse mergînd la mină de atîtea ori cu felinarul înnegrit de fum, cu chipul, cu mîinile, cu părul şi chiar scuipatul plin de praful negru al cărbunilor. Nu, nu se putea să fie el ! Sau te pomeneşti că ?!...

Minerul-şef, Bílek, simţi că una din domnişoarele de onoare, nespus de mirată, îl urmăreşte tot timpul cu privirea. Ridică mîna, ameninţînd-o în glumă şi-şi umflă fălcile aşa cum avea obiceiul. Numai datorită acestui fapt, Emča îl recunoscu de-a binelea, pentru că-i spusese adesea, încă de pe cînd era mică de tot, că avea ascuns în dosul fălcii umflate un măr. Bílek îşi lovea apoi falca, scuipa şi spunea :

— Prinde-l !

Emča îşi aminti că rămăsese cu gura căscată şi o închise repede, dar cum tot mai era nedumerită, începu să se scobească în nas cu degetul mic. N-avu însă vremea să se îndeletnicească prea mult cu treaba asta, fiindcă un ghiont repezit în spate îi atrase luarea-aminte asupra purtării ei cu totul necuviincioasă. Nu, hotărît, nu-i plăcea nimic în procesiunea de azi. Ba, colac peste pupăză, în spatele ei se mai afla şi învăţătorul de la şcoala de băieţi, care o înghiontea tot timpul. Pînă la urmă se gîndi că era mai bine să fugă. Numai că aşa ceva nu părea a fi cu putinţă. Oamenii se îngrămădeau, mergînd unii după alţii. Unii se îndreptau spre capela florentină, alţii veneau încet dinspre cetate, iar alt şuvoi se revărsa din strada Slánka şi dinspre Sítna. Întîlnirea lor în piaţa oraşului pricinui o înghesuială nemaivăzută. Procesiunea abia se mişca, înaintînd ca un melc. Acum cel puţin oamenii aveau prilejul să se satură de atîta privit.

Doamnele din societate se umflau în pene pe la ferestre, privindu-şi soţii şi fiicele.

Soția primarului, ia te uită! privea și ea din cadrul ferestrei, sprijinită pe o pernă de catifea. Încotro o fi privind nevasta primarului? Bineînțeles, spre Leontyna, fiica ei, care purta o fustă albăstruie și un taior strîns pe șolduri. „Halal de așa îmbrăcăminte, i se potrivește ca niște urechi de cîine", se gîndi Emča, în felul pe care îl deprinsese acasă.

Fanfara minerilor începu să cînte din nou. Vocile oamenilor din procesiune răsunară și ele. Cu gesturi largi, bătrînele își făcură cruce, doamnele alintau în mîini cărțile de rugăciune cu scoarțe de fildeș, iar domnii își ridicau din cînd în cînd jobenele negre, lucioase, ștergîndu-și frunțile de sudoare. Odăjdiile preotului cusute cu aur luceau în soare. Cădelnițele se legănau întocmai ciucurelui de la sabia pe care o tîra după el un ofițer de jandarmi. În fiecare clipă se putea vedea ceva, și Emča pîndea cu ochii mari cît cepele.

Procesiunea se tîra încet, de la altar la altar. Pe fiecare altar, ramurile verzi de mesteacăn tremurau parcă înfiorate de rugăciune. Covoarele, împrumutate de pe la casele celor bogați, le acopereau treptele, străjuite de o parte și de alta de ghivece cu flori în culori aprinse, aduse din împrejurimi de femeile credincioase.

Poliția orașului, în uniforme strălucitoare, călcate la dungă, supraveghea lumînările aprinse precum și coroanele și ramurile de mesteacăn de pe altare, ca nu cumva să fie luate de cineva înainte de sfințirea lor de către onorabilul reprezentant al bisericii.

Pe cetățenii din Kladno, Emča îi recunoștea după hainele lor orășenești. Nu numai domnii cei mari ai orașului, notabilitățile, purtau haine negre cu poale lungi, nu numai negustorii își răsuceau vîrful ascuțit al mustăților mari cît o zi de post, dar și minerii din Dubí sau cei din Noul Kladno veniseră cu gulere

înalte la gît și cravate late pe piept. Femeile se gătiseră după felul cum aflaseră că se poartă la Praga. Pălării nu purtau decît domnișoarele și doamnele cu pieptănături înalte, de la oraș. Femeile din popor se mulțumiseră cu basmale de toate culorile care luceau ca mătasea chiar și atunci cînd erau făcute din altceva. Femeile de prin sate le întăriseră cu scrobeală și le călcaseră drepte ca scîndura, de le stăteau în cap ca niște bonete de călugărițe. Fetele își împletiseră panglici în cozi.

Domnișoarele de onoare purtau părul despletit, revărsat pe spate. Îl ținuseră strîns o zi întreagă numai să fie frumos ondulat, ca secara coaptă în bătaia vîntului.

Emča privea totul cu interes, dar cel mai mult o interesa coșulețul ei de sticlă și bujorii din el. Îl primise de la nevasta tînără a unui miner, pentru că mama nu voia cu nici un chip să-i cumpere unul împletit din nuiele. Îi părea însă rău să risipească florile pe drum așa cum se cădea s-o facă. Atunci cînd procesiunea ajunsese la al treilea altar, Emča mai avea încă jumătate din bujori. Deodată, simți că se petrece ceva nou. Procesiunea se oprise; părea că dă îndărăt ca racul. Oamenii parcă voiau să se întoarcă și Emča presimți că acolo, în față, se petrece ceva neobișnuit.

„Să fi leșinat cineva?" se gîndi ea o clipă. Uneori se întîmpla ca la îmbulzeală oamenii să leșine. Cîteodată leșină și la biserică, în timpul slujbei, mai ales fetele care vin de departe sau postesc înainte de a se împărtăși. Rîndurile școlarilor începură să se rărească. Se uitau nedumeriți unii la alții, în vreme ce domnișoarele de onoare se opriră la jumătatea cîntecului. Se auzeau doar vocile groase ale bărbaților. Însă curînd tăcură și ei. Neliniștea cuprinse primele rînduri și începu să se întindă și asupra celorlalți.

Primarul, care nu voia să-şi întoarcă capul, pentru că purta baldachinul, se plecă uşor spre paracliser, ca să-l întrebe ce se întîmplă. Dar în clipa aceea neliniştea se preschimbă în tumult. Prin piaţă, ici şi colo, izbucniră ţipete răzleţe. Emča nu putu să reziste. În jurul ei, din procesiune se desprindeau grupuri de oameni grăbiţi. Cînd călugăriţa-învăţătoare privi în altă parte, Emča o zbughi spre locul unde i se părea că se petrece ceva.

Şi, Doamne, făcea să vezi una ca asta! Era gata să se izbească nas în nas cu domnul poliţist Trojan, care-l tîra de guler pe Hrubeš, rîndaşul din Dřín. Emča îl zărise de multe ori lucrînd pe ogoarele mînăstirii de dincolo de şanţul Kročehlavei. Hrubeš părea obosit şi avea pe frunte o zgîrietură mare, sîngerîndă.

Oamenii dimprejur forfoteau ca albinele înfuriate.

— Pentru o crenguţă, atîta scandal!

— Dar crenguţa era sfinţită!

— De ce tocmai pe el a trebuit să-l izbească cu sabia în cap?

— Trebuie păstrată ordinea!

— Da, mai ales pentru bietul popor! A dracului ordine!

— Ia dat o palmă!

— Cine?

— Cui?

— Mai întîi, poliţaiul l-a tras de o parte. Apoi Hrubeš a tot dat din mîini, şi apoi i-a ars poliţistului o palmă care a atras după ea şi altele şi, pînă la urmă, autoritatea a scos sabia.

— Hei, Trojan, dă-i drumul! Nu te ţine de prostii! I-ai dat destul!

Însă vagmistrul comunal n-auzea nimic şi nu asculta de nimeni. Îşi vedea de treabă cu demnitate, împingîndu-l pe arestat spre primărie. Vremurile nu

permiteau să te porţi prea îngăduitor cu oamenii, nu puteai să închizi ochii. Altfel, unde s-ar fi ajuns?

— Nu ne ajunge un Gottfried Bacher! Ni l-a mai dat Dumnezeu şi pe Trojan! Să ne spălăm pe cap cu el!

Poarta primăriei rămase deocamdată deschisă. Spectatorii îşi pierdură repede interesul pentru cel de al treilea altar ce fusese înălţat lîngă prăvălia droghistului Halmhakr. Oamenii se îndreptau buluc spre primărie, comentînd întîmplarea cu mii de glasuri. În urma baldachinului mai păşeau doar rîndurile rărite de copii şi echipa de onoare a minerilor, împreună cu muzica.

Preotul tocmai îngenunchease, astfel că muzicanţii lăsară instrumentele jos. În liniştea ce urmă se putură auzi tot mai limpede zgomotele din curtea primăriei. Primarul îşi întoarse, în sfîrşit, capul cu gîndul să fulgere cu privirea pe cei care tulburau slujba. Rămase însă cu ochii holbaţi cînd văzu în faţa primăriei o mare de oameni, din care nenumărate braţe ridicau bîtele, agitîndu-le în aer.

„O adevărată pădure!" îi fulgeră prin minte.

Clipa aceea fu nespus de neplăcută.

Venindu-şi în fire, sprijini prăjina baldachinului de altar şi se îndepărtă în grabă, neobservat.

Peste o clipă, cînd preotul se întoarse să-şi rostească binecuvîntarea văzu că rămăsese singur pe trepte.

Lui Emča, spectacolele de genul acesta, zgomotoase şi cu multă mişcare, îi plăceau mai mult decît orice. Era ceva de văzut în ele! Fata îşi făcu loc cu coatele prin mulţime, pînă ajunse aproape de primărie. Curtea primăriei era ticsită. Nu numai minerii se adunaseră astăzi la Kladno, ci, după cît se părea, toţi muncitorii din împrejurimi. Unii dintre ei veniseră cale de două, trei ceasuri pe jos. Veniseră

pînă și cetățeni de la noua mină, numită „Max", care se ocupau cu aruncatul stîncilor în aer. Acestora li se spunea îndeobște *haimanale*, pentru că printre ei se aflau o mulțime de italieni și alte neamuri străine, care acum țipau, șuierau, se bîlbîiau, ciocăneau în poarta primăriei, tropăiau și zvîrleau cu pietre. Geamurile zburară în mii de țăndări, tencuiala spartă începu să cadă pe jos. Emča se alătură și ea cu toată bucuria urletelor, dar de pietre nu se atinse, pentru că ducea în mînă marea comoară, coșulețul, pe care dorea să-l salveze cu orice preț, chiar dacă i s-ar fi spart capul.

Poliția comunală alergă într-un suflet spre primărie. Kašpar Pátek strînsese de pe drum cîțiva copii rătăciți, care, nemaiștiind încotro s-o apuce, începuseră să plîngă de ți se rupea inima. Dar zvonul cum că un polițist bătuse pînă la sînge un om care luase de pe altar o ramură de mesteacăn pentru copilul său, pătrunsese pînă în cele mai îndepărtate colțuri. Oamenii crezură fără multă vorbă, că Pátek fusese vinovatul cu pricina. Nici unul nu se gîndi prea mult. Bîtele ridicate se abătură nemilos asupra lui. Pînă în clipa aceea, Pátek revărsase din gură un noian de cuvinte împăciuitoare și blînde, dar cînd oamenii se întoarseră pentru a-l putea izbi în lege cu bîta, polițistul lăsă copiii în voia soartei și alergă într-un suflet să se ascundă la oficiul poștal.

Nimănui nu-i trecu prin gînd să pornească după el, pentru că atenția tuturor era îndreptată spre primărie. Rîndașul Hrubeš tocmai ieșea pe poartă, încă ametit de lovituri și de sîngele pierdut. Și acum i se mai prelingea sîngele pe frunte iar părul i se năclăise, fiindcă, în zăpăceala generală nimănui nu-i mai trecuse prin cap să-l panseze.

— Uite, na, i-au dat drumul. Uitați-vă la el, se apropie !

— L-au lucrat frumos !

— Pe ei, mă !

— Domnilor, gîndiți-vă la ce faceți ! Băgați-vă mințile-n cap ! După ce s-o spăla, se va vedea că n-a pățit nimic !

— Ce ? Papistașule, ține-ți gura !

— Arde-l !

Cu nechibzuința lui, vagmistrul Trojan reuși tocmai bine să toarne gaz peste foc. Mulțimea clocotea, striga de-ți spărgea urechile. Marea îngrămădire de oameni se mișca încoace și-ncolo, ca un singur trup, ca un om zbuciumat, cu ochii amenințători, clocotind asemenea șarjei care se prăvălește din cuptor. Zgomotele creșteau mereu. Cei care se aflau în urmă nu aflaseră încă de ceea ce se petrecea în față și-și făceau loc cu umerii să ajungă mai repede acolo. Cuvintele se aprindeau, scăpărau ca un chibrit frecat de cutie. Șuierau lovituri fără să știi de unde și cum, răbufneau surprinzătoare și tari, așa cum răbufnesc uneori sobele prea încinse.

Uitară cu totul de slujba religioasă ; ba, în mulțime apărură oameni care se arătau dintr-o dată potrivnici spiritului religios, fapt care se manifestă prin strigăte ce nu puteau fi considerate decît eretice.

— Ne aruncă în ochi cu nisip sfînt și ne afumă nările cu tămîie, ca să uităm că murim de foame !

— Să păstreze sfinții pentru ei și să ne mărească mai bine leafa !

— Zece ore pe zi, da ! Dar un fiorin de strat, nu !

— Drept îi oare ca omul să-și cumpere singur unealta de muncă atîta vreme cît el n-are nici un cîștig de pe urma cărbunilor ? Nici măcar partea ce i s-ar cuveni n-o primește pe gratis.

— În schimb, dumnealor au bani pentru slujbe și fanfare, îndopa-și-ar gușile cu ele, mișei ticăloși ! Cîți fiorini nu se aruncă pe fereastră, fără rost !

— Pînă și Casa fraternală pentru ajutorarea bătrînilor e o pungășie! De la un capăt la altul! Domnii ne reţin cotizaţia, dar de plătit nu plătesc nimic. Ce se face cu banii?

— Două sute de mii de fiorini ai Casei îi administrează și astăzi Societatea.

— Rulează banii și scoate cîștig! Am putea face și noi la fel! Cel puţin atunci ar rămîne și pentru sărăcime un ban.

Turnătorii începuseră să deschidă gura și ei. Marea dezvoltare a Societăţii metalurgice din Praga și germanizarea ei permanentă îi neliniștea adînc, mai ales atunci cînd comparau milioanele investite cu slăbuţele lor cîștiguri. Erau unele categorii de muncitori care păreau mai favorizate. Mai ales laminatorii se bucurau de renume în această privinţă, cu toate că munca pe care o îndeplineau îi storcea de puteri în așa hal, încît în afara uzinei nu-și mai puteau trăi viaţa decît la cîrciumă unde-și tocau tot cîștigul. Cei mai favorizaţi de soartă păreau a fi însă meșterii de la noile „Bessemer". Dar aceștia erau atît de puţini!

— Iar cîștigurile, domnilor, ce facem cu ele? Turnătorul continuă să-și depene firul: bătrînul Hudec ne-a citit astăzi, în hala uneltelor, informaţiile de la bursă. Dividendele Societăţii nu mai sînt „zero, zero", ca în trecut, ci cresc cu nemiluita!

— Pînă una alta, la Kladno domnește Wittgestein. Și Wittgestein taie și spînzură ca la el acasă. Aflaţi de la mine că e deștept. Și-a transferat toată averea la Viena, iar Kladno a rămas cu buza umflată!

— În felul ăsta ne spînzură de două ori. Mai întîi ne strînge funia pe după gît în felul capitalist și a doua oară, în cel german!

— În uzine se folosesc metode noi. La noile „Martin", fierul este regenerat. Băgaţi de seamă: ăsta nu-i acid, e cu totul altă mîncare de pește.

— Da, la uzinele altora, nu la noi. Noi trebuie să ne vărsăm bojocii douăsprezece ore pe zi, ca pe vremea bunicilor. La viaţa noastră nimeni nu se gîndește!

— Robie, asta-i! Fiecare te privește de sus, ca banditul ăsta de polițist! Ce, sîntem vite?

— Ai noștri muncesc de le sar ochii din cap, și pînă la urmă ce-i așteaptă? Spitalul, sau dacă se grăbește cumva, coșciugul!

— Apoi... măi tovarăși, vrăbiile cîntă asta pe toate casele: Cine lucrează la turnătoriile din Kladno are de formulat o revendicare, și asta din pricină că niciodată nu mănîncă pe săturate! Asta e!

Observaţia privitoare la pîntecul înfometat al muncitorilor îi aminti unui tînăr un cîntec potrivit împrejurării. Tînărul începu să-l cînte, și-i mai înveseli pe cei din jur, dar tocmai cînd îi zicea mai cu foc, vorbele i se pierdură în șuieratul disperat al sirenei.

— Ce a apucat-o să urle?

— Pentru noi urlă! Ca să ne ţinem gura!

Cîntărețul se tulbură puţin, se agită, dar își răsuci bîta și continuă:

„Cînd s-a sunat la noi,
Mirosea plăcut și parfumat.
Dar acum urlă fără încetare
Și nimeni nu vede decît... rahat!"

— Ia fă bine și ţine-ţi gura! Tocmai acum ţi-ai găsit să-i distrezi pe oameni? Crezi că nu mai pot după vocea ta?

Dar la urma urmei, el cînta pentru plăcerea sa, așa că nu se intimidă și nici nu se lăsă împiedicat să-și termine strofa.

Iar pentru că refrenul se potrivea cu împrejurările, începură și alte glasuri să cînte după el :

„Ne înjură tot timpul domnii cei tari,
Pentru că lefurile noastre sînt, vai ! prea mari !“

Emča se pomeni deodată, fără să vrea, într-o asemenea învălmășeală, încît i se păru că mulțimea era gata-gata s-o strivească. Oamenii se mișcau în grupuri în direcții diferite și ea se trezi purtată de valul lor. Curînd o copleși frica. De aceea, cînd întîlni iar printre oameni figura binecunoscută a minerului-șef Bílek, îl apucă înspăimîntată de mînă cu simțămîntul că trecuse primejdia.

— Fugi acasă, Emča, aici nu-i treabă de copil. Hai, te scot eu ! Așteaptă, o să izbutim îndată. Încă doi pași, și ajungem în ulița Turnătorilor. Trebuie să te duci acasă, procesiunea s-a terminat. Muzica a plecat, minerii în uniformele de paradă s-au dus la casele lor, venerabilul preot și-a isprăvit slujba, iar copiii fac mai bine dacă stau acasă ! Dacă rămîi, o să ți se strice rochia de tot !

Bílek se străduia să găsească motive care s-o hotărască pe Emča să se ducă mai bine acasă. O cunoștea și știa că trebuia luată pe ocolite, ca să facă ce i se cere.

Cu toate că era greu să păstrezi un drum drept în vălmășagul acela de oameni, care păreau că merg spre o țintă necunoscută, Bílek reuși totuși în cele din urmă s-o scoată pe Emča în ulița Turnătorilor. Spre periferie, mulțimea se mai destrăma, se aduna în grupuri mai mici. Dar oamenii nu încetau să vocifereze și, mai ales, nu renunțau să se reverse înapoi spre piață, o dată cu grupurile din alte străzi, care se scurgeau în valuri, ca șuvoaiele izvoarelor cu apă fierbinte.

Cînd ajunse în ulița nepavată a Turnătorilor, brăzdată de șanțurile săpate de scurgerile repezi ale ploilor de primăvară, minerul-șef se pomeni deodată în fața unui puternic val de oameni, care tălăzuiau spre parcul turnătoriei. Dorința lui de a-și continua drumul spre casa Emči se spulberă dintr-o dată. Bílek se simți tîrît de curent. Nu putea să se mai întoarcă din drum, pentru că, din urmă, alt șuvoi își revărsa oamenii. Afară de aceasta, Emča se mai oprise și ea, trăgîndu-l de mînă, căci mai avusese timp să observe pălăriile ce zburau, în piață, pînă dincolo de primul etaj al caselor.

— Unchiule, uite-te, jefuiesc ! La Kopidlanský ! Uite cum zboară pălăriile ! Pînă sus pe acoperiș.

Zburau pălării, aruncate de mîinile nevăzute ale mulțimii, și Emča să nu fie acolo ! Din clipa aceea, fetița nu mai avu alt gînd decît să scape într-un fel sau altul de minerul-șef. În înghesuiala de pe ulița Turnătorilor ar fi putut găsi repede un prilej, dar de cîte ori încercă, trebui să renunțe, pentru că ar fi fost peste puterile ei să se împotrivească șuvoiului.

Mulțimea urla într-un singur glas :

— La Bacher !

— La director ! El e vinovat de toate !

Emča ascultă noile strigăte aproape copleșită de bucurie. Bacher ! Acesta locuia tocmai acolo sus, lîngă parc. Îi cunoștea vila, bineînțeles, numai pe din afară, ca pe propriile ei ghetuțe. Poarta înaltă a vilei era întotdeauna închisă. Dacă ar putea pătrunde acolo, ce mai poveste s-ar isca ! S-ar duce mîine să-i spună lui Karel și el ar rămîne cu gura căscată !

Cînd mulțimea ajunse în fața porților, Emča, mlădioasă și zveltă, se strecură printre oamenii înghesuiți, pînă ajunse în primele rînduri. Dar aici se opri. Poarta era închisă. Oamenii rătăceau nehotărîți în

sus și în jos. O clipă de grea șovăire pusese stăpînire pe ei.

Și, în timp ce așteptau, sirena turnătoriilor începu să sune din nou. Suna mereu, fără întrerupere, încît părea că nu mai avea de gînd să se oprească de loc. Pentru o clipă, întunecați și tăcuți, oamenii din fața porților simțeau că li se luminează mințile și li se dezleagă limbile. Sunetul acesta le părea o provocare, un glas care le dă o comandă.

Un om din mulțime apăsă pe sonerie. Bineînțeles că nici unul dintre ei nu se aștepta să vină fata din casă ca să le deschidă lor, trei mii de oaspeți înghesuiți unii într-alții, fără conducător, unde cel care avea gura mai mare devenea îndată șef.

Însă oamenii care toată viața lor mînuiesc numai fierul nu pot să dea înapoi în fața unui simplu grilaj.

Muncitorii metalurgiști poartă mai întotdeauna la ei tot felul de scule, pe care trebuie să le ascută sau să le ducă acasă, ca să dreagă cîte ceva ; tot felul de instrumente și piese cu care-și mai cîștigă în afara fabricii cîte o pîine, pe care le bagă în buzunare din obișnuință, așa cum strîng băieții capetele nefolositoare de sfoară. O dată și o dată, își găsesc ele întrebuințare la cîte ceva.

Pînă la turnătorie sau pînă la mină e o cale lungă de două ceasuri. Noaptea, drumul e păcătos, pustiu. Străbați un ținut acoperit de păduri întinse. Pe un asemenea drum poți întîlni fel de fel de oameni, care mai de care mai veninoși. Și tocmai cînd nu-ți pasă de nimic, te poți trezi cu un cap care iese dintre ramuri, și cu cîteva vorbe mîngîietoare :

— Tinere, ia fă-te-ncoa cu niște parale, că de nu, îți fluier ceva pe la ureche !

Nu i se întîmplase oare o dată una ca asta unui meșter topitor de la „Rapid" ? I se făcuse inima cît un purice și trebuise să-și dea toată leafa hoțului.

Un asemenea om de nimic, cu răutatea cuibărită în inimă, un tîlhar care atacă la drumul mare, e în stare să-ți sucească gîtul pentru un fiorin. La urma urmei, lui puțin îi pasă !

Așa că și din pricina asta muncitorii obișnuiesc să poarte cu ei bastoane. Te simți mai la îndemînă cu o bîtă noduroasă de stejar ori de fag, care poate să impună respect oricărui necunoscut.

Dar pînă să cedeze poarta, cîteva bîte și cîțiva pari tot se frînseră. Grupurile de oameni năvăliră în curte, împingîndu-se, dîndu-i la o parte pe cei care încercau să-i liniștească cu vorbe pașnice și prevenitoare și care pînă la urmă nu făceau altceva decît să le ațîțe și mai mult mînia.

— Societatea a spus nu, deci trebuie să rămînă nu ! anunțase Bacher.

Aceste cuvinte li se păruseră oamenilor scrise cu litere de foc și în întărîtarea pe care o stîrniseră ele se cerea răzbunată cumplit.

— Toți sînt niște ticăloși, dar printre ei e unul care-i mai ticălos decît toți !

— Huo, baroane !

— Nemții !

— Doctorii !

— Credeți că Bacher o fi fost atît de prost să stea acasă ?

— Să facem curele din pielea lui, ca să-i spînzurăm pe ceilalți cu ele ! Asta merită, ticălosul !

— Oameni buni, munculița mea de-o zi n-au vrut să mi-o plătească și eram atunci bolnav, vai de capul meu !

— Ce să-i faci, ești doar un prăpădit de miner !

— Pe ei, dar-ar moartea-n toți !

— Să-l prindem pe Bacher !

Răzmerița se răspîndea ca vîlvătaia focului de la o căpiță de fîn la alta. Laolaltă, turnători și mineri,

își aprinseseră inimile cu jeraticul revoltei. Desperare, supărare, jignire, lipsa oricărei nădejdi de îmbunătățire a vieții lor, ură față de *domni*, oricine ar fi fost acești *domni*, ură pentru că porunceau, pedepseau, urmăreau și refuzau, ură împotriva bogăției acumulate, în vreme ce pe mesele lor nici pîinea nu ajungea, ură pentru trupul dezbrăcat și istovit de muncă pe care nici somnul nu-l mai cuprindea pentru a-l odihni în pace — iată ce-i stăpînea. Îi chinuiau datoriile, bolile, hrana cîinească și frigul de care nu se puteau păzi cu boarfele lor zdrențăroase ; îi chinuia osteneala muncii îndelungate în fabrică, după care, dacă ar fi vrut să le pună pe masă copiilor hămesiți cîțiva cartofi, mai trebuiau să-și lucreze și pămîntul.

Omul îndură multă vreme mizeria. Nu se gîndește prea mult la ea ; nici munca de zile și nopți întregi nu-i îngăduia să cadă prea des pe gînduri. Nimicurile vieții de fiecare zi îl leagă cu mii de cătușe nevăzute. De griji se apără doar cu mîna goală, de parcă ar fi doar niște muște plicticoase ; sau se ferește de ele prin beție, de la care smulge, pentru scurtă vreme, uitarea. Ciuda și demnitatea terfelită, amărăciunea și ura se adună toate ca pîraiele muntelui, alunecă spre șesuri și cresc, se învolbură ca să se reverse. Ascund un clocot primejdios, pe care o scînteie e de ajuns să-l aprindă, să-l arunce în aer. Mai ales atunci cînd explozibilul se află la un loc. Masa poporului nu mai poate fi stăpînită prin forța armelor. Cu atît mai puțin nu pot fi stăpînite masele de oameni peste care nevoile s-au revărsat ani de-a rîndul, mocnind ca jeraticul sub cenușă. Și cu atît mai puțin poporul din Kladno, care-și descoperise abia de ieri vajnica tărie de rezistență.

Oamenii se repeziră furioși și fiecare începu să lucreze pe seama lui.

Unul dintre ei se apropie de ghețăria americană și-i dădu foc acoperișului, un altul răsturnă hidranții pe jos, un al treilea năvăli prin curte în sala de scrimă. Însă cei mai mulți se năpustiră ca un nor întunecat de furtună spre clădirea din centru și dădură buzna înăuntru aproape dintr-o dată.

Polenka, bucătarul lui Bacher, încercă să-și lase bucătăria în plata Domnului. Nădăjduia că în zăpăceala iscată va izbuti să se facă nevăzut. Dar zece oameni îi ațînură calea.

Se simțeau executori teribili ai urii, ai răzbunării care avea în spate puterea și voința a mii de oameni. Strigătul a zece voci îl prefăcu pe bucătar în stană de piatră :

— Stai ! Nici un pas mai departe !

Polenka era un om ager de felul lui. Ager nu numai în mînuirea laptelui gata să dea în foc sau în creșterea aluatului prin cuvenita doză de drojdie. Polenka era un om ager, printre altele, și la minte. El se opri în chip de milog în fața celor zece bărbați.

Un ucenic de fierărie se plecă spre el, aproape urlînd :

— Îți scoatem mațele, canalie !

— Domnilor ! bîlbîi Polenka, pentru Dumnezeu ! Fie-vă milă !

— Noi sîntem servitori, numai servitori ! țipă nevasta bucătarului, acoperindu-și copiii cu șorțul, de parcă ar fi vrut să-i ocrotească.

În clipa cînd ia puterea în mînă poporul își arată firea lui mărinimoasă. El nu se grăbește să se răzbune și se arată adesea nobil, spre propria-i pagubă. Dreptatea îl cerea pe Bacher, reprezentant al tiranilor și al asupritorilor, ea pretindea pedeapsă groaznică pentru el, însă nu avea nimic cu membrii unei familii de bucătar.

Răspunsul judecătorilor răsună categoric și scurt :

— Nimeni n-o să se atingă de vreun fir de păr din capul tău bleg ! Marș la bucătărie !

În odăile vastului parter, fiecare perdea, fiecare vas, fiecare pernă de pe canapea reprezenta tot atîtea jigniri pentru toți cei care intrau acolo. O asemenea avuție oferă masei revoltate cartea de vizită a dușmanului. Dacă Bacher era reprezentantul unei puteri oculte, care domnea peste muncitorii turnătoriilor și ai minelor, el trebuia să fie distrus. Iar fiindcă se nimerise ca Bacher să nu fie de față, el trebuia să plătească cu averile lui.

— Jos cu perdelele, tăiați sforile !

— Trîntiți vasele ! Dă-mi un par să le sparg !

— Aruncați pernele de pe canapea ! Spintecați-le, și-o să ningă cu fulgi !

— Coșcogeamitea policandru atîrnat de tavan ? Și noi n-avem nici măcar gaz în casă !

O smucitură, și cristalele se sparg în mii de țăndări.

— Colivie de aur ! Noi nici cocină de porci nu avem !

Piciorul izbi cu sete. Trei părți ale coliviei se turtiră. Altă lovitură ; ghemul de sîrmă, atît cît rămăsese din colivie, se rostogoli pe podele.

— Ce dracu e ăsta ? Altar ?

— Ce altar ? Dulap pentru tacîmuri. Tacîmuri de argint. Aici pînă și tacîmurile se lăfăiesc în catifea !

— La dracu cu ele !

Linguri, furculițe, cuțite, toate se sfărîmară sub cizmele grele ale minerilor.

— Ia uite, drace ! Șervete ! Noi nici nu avem ce pune în gură și ei își șterg botul cu pînză de damasc !

Trîntite de perete, ușile se cutremurau sub apăsarea oamenilor îngrămădiți care treceau ca un șuvoi de apă dintr-o încăpere într-alta, făcînd zob toată vesela, aruncînd pe fereastra cămării șuncile și cîrnații, spărgînd gîturile sticlelor din care vinul gîlgîia spumos pe podele. Nu-i trecu nimănui prin gînd să guste o singură îmbucătură măcar. Furia le încleștase gura, le strîngea gîtul, n-ar fi fost în stare să înghită ceva. Friptura de porc care aștepta în cuptor, caldă încă, se rostogoli în curte cu tavă cu tot și rămase acolo, ca pentru ciini. În curte, tinerii alergau dintr-un colț într-altul cu bețe mari în vîrful cărora înfipseseră șunci. În grădină, aleile erau presărate cu prăjituri.

De la primul etaj zburau figurine de alabastru și polonice mari de argint. Cui îi trecea prin gînd să vîre în buzunar vreun lucru mai lucitor nu se simțea tocmai bine și se uita întîi cu coada ochiului la ceilalți ; apoi, stăpînindu-și frica, șterpelea lucrul cu un gest repezit.

Șelarul Týfa și inginerul turnător Turek rămăseseră într-un colț, de unde se holbau nedumeriți la cele se petreceau. Cîtva timp împărțiră cu dărnicie sfaturi, încercară să-i oprească pe unii și pe alții, dar de fapt tot timpul trebuiau să cedeze, să dea înapoi, speriați ca și cum și-ar fi vîrît mîinile în apă fierbinte.

— Ce-o fi cu ei ? întrebă, nedumerit, Týfa. Au fost liniștiți atîția ani, și, deodată, parcă au înnebunit cu toții !

— De-a lungul timpului s-a adunat, dragă, toată obida. Se zbat ca peștele pe uscat. Am spus eu, atunci, la nouă iulie, cînd a plecat armata de-aici, că măsura a fost pripită !

— Își închipuie că pot obține ceva cu forța ? Nemulțumirile lor sînt atît de mari și de multe, încît aproape că nici eu nu mai știu ce vor. Muncitori, ce vreți !

Un metalurgist tînăr se aplecă jos, lîngă inginer, ridică o toporișcă ce se afla acolo și voi să-și continue fuga după ceilalți. Inginerul îi tăie deodată calea.

— Omule, vezi-ți de treabă ! Vino-ți în fire !

Răspunsul țîșni aprins :

— Te-a pus cineva paznic ?

Cît ai clipi din ochi, se și iscă o învălmășeală, pînă cînd un zidar bătrîn dădu sentința :

— Domnii n-au ce căuta aici !

Cu alte cuvinte : „Acum domni nu mai sînteți voi, sîntem noi ! Știm foarte bine că totul o să dureze numai o clipă, dar cu atît mai mult trebuie să folosim clipa asta !"

În parterul vilei lui Bacher intrau mereu alți oameni, ca și cum casa ar fi fost fără fund. Mulțimea înghesuită se tîra ca un val, inundînd toate ungherele. Ekl, metalurgistul, și minerul Pelc urcară într-un suflet scara și ajunseră într-o cameră la primul etaj. Era sufrageria. În mijlocul încăperii, o femeie palidă, a cărei față părea să fi împrumutat culoarea rochiei de mătase, împodobită cu plastron roșu și mîneci de dantelă albă ca spuma, ținea mîna dreaptă întinsă spre ei, cu degetele crispate pe un revolver.

Bărbații se opriră surprinși. Nu prea se împăcau cu ceea ce vedeau. Ei îl căutau pe Bacher, nu pe altcineva, pentru că lui Bacher aveau să-i spună azi o vorbuliță, pe care fuseseră nevoiți s-o păstreze pentru ei de la 3 iulie încoace. Dacă însă îi spuseseră inginerului Turek că nu avea ce căuta în vilă, apoi cu atît mai mult nu se cuvenea ca femeia asta să fie aici. Cei trei se priviră o clipă în tăcere. Muncitorii nu erau înarmați, pentru că piciorul de scaun pe care-l ținea în mînă unul dintre ei și bara din mîna celuilalt nu puteau fi considerate arme.

În cele din urmă, femeia gîngăvi în germană :

— Plecați de aici, sau trag !

Cei doi se uitară unul la altul, nedumeriți.

— Ce-a spus ? întrebă Pelc, cam uluit.

— Ce-a spus ? Că vrea să tragă în noi ! Să ne pupe în... N-are nimeni nimic cu ea.

Răspunse Ekl.

Muncitorii se întoarseră, și femeia țîșni ca din pușcă spre dormitorul ei, fără să mai aștepte, trîntind și încuind ușa.

De jos, răbufni pe neașteptate țipătul altei femei :

— Ajutor ! Zbiera Polenková, nevasta bucătarului, fîndcă oamenii năvăliseră în cămară.

Šebek îi dădu o idee lui Brázda.

— Ia pune mîna pe ea !

Dar Polenková țipă din nou :

— Ajutor !

Între timp, Brázda, scoțîndu-și mîna din magiunul de prune îi arse femeii o palmă zdravănă peste gură.

Polenková mai avu curajul să țipe o dată, apoi amuți.

Aspectul revolverului, sau vestea despre prezența lui nu avură însă darul să-i potolească. Mai rămăseseră încă multe lucruri de spart : mobile și oglinzi, tablouri și sobe. În timpul ciclonului dezlănțuit în vila lui Bacher, fulgii ieșiți din perne zburau prin aer ca o ninsoare deasă, iar oamenii umblau peste lucruri, frămîntîndu-le cu picioarele, zdrobindu-le, scuipînd peste ceea ce sfărîmau. O masă vie de trupuri înghesuite se mișca neîncetat prin vilă spre sala de scrimă, iar de acolo, din nou înapoi. O coloană neagră de fum plutea peste acoperișul ghețăriei lui Bacher. Iar în timpul acesta, sirena continua să urle fără încetare.

Metalurgistul Merhaut voi să-și facă loc prin înghesuială, să părăsească vila împreună cu fiul său de doisprezece ani, dar la poartă se lovi drept în piept cu pompierii, care aduseseră cu ei tulumbele și pompele de apă. Maršík, minerul care tocmai se uita spre

livada de pruni din dosul vilei, zări deodată opt jandarmi apropiindu-se de casă, prin spate.

Strigă grăbit celorlalți :

— Vin jandarmii, pe-aici !

— Unii mai răi decît alții ! Pe ei !

— Vă mai amintiți cum l-au chinuit pe Šnábl ? Au recunoscut și medicii !

Din pricina lui Šnábl, primul jandarm o păți rău. Loviturile căzură pe el cu nemiluita. Pentru muncitorii din casă, primul jandarm era lichidat. Însă ceilalți jandarmi izbutiră să ocupe totuși clădirea. Mulțimea începea să cedeze. În fugă, cîțiva mai reușiră să pună mîna pe topoarele pompierilor și să le taie furtunurile. Înfuriați de prezența armatei, mulți încercară să pătrundă din nou în casă cu forța.

Ca să vadă mai bine, Emča se cățărase pe gardul vilei. În clădire n-avusese curaj să intre de teamă să nu-și facă zob coșulețul. De altfel, o mulțime de băieți și de fete se cățăraseră pe gard. Era atîta hărmălaie, atîta zăpăceală, încît nu știau încotro să-și arunce ochii mai întîi.

Zeithamlová îi amenință pe jandarmi cu pumnul, urlînd :

— De ce-i năpăstuiți pe mineri ? De ce vă repeziți la noi ca la cîinii turbați ?

Maršík din Štěpánov îl tîra afară pe un ucenic de fierărie, împingîndu-l greoi pe poartă. Unul dintre jandarmi îl lovise peste gît cu vîna de bou. Capul îi atîrna într-o parte, ca la mort.

— Treaba nu mai poate să meargă așa ! Nu mai poate să meargă așa ! Asta nu-i dreptate ! murmură Maršík uluit.

Inginerul Turek strigă, peste capetele mulțimii :

— Oameni buni, gîndiți-vă la copiii voștri !

— Ce copii ?! răspunseră cîteva femei. Copiii noștri crapă și așa de foame !

Zeithamlová strigase atît de mult, încît abia mai putea bolborosi. Apariția jandarmilor și înfățișarea celor bătuți o făcură să-și iasă cu totul din minți. De vorbit îi era peste putință să mai vorbească ; cu toate acestea, ținea morțiș să-și exprime cel mai adînc dispreț față de domnii, doamnele și sălbaticii lor apărători, adică jandarmii. Și fiindcă nu-i mai rămăsese nici un alt mijloc de expresie, Zeithamlová făcu ceea ce știa să facă încă de pe cînd era de-o șchioapă : le întoarse spatele și-și dădu poalele peste cap.

Din mulțimea care se îmbrîncea fulgerau strigătele celor care nu voiau să se dea bătuți.

— Totul e înșelăciune !

— Ar trebui uciși cu pietre ! Jefuiesc orfanii !

— Tîlharii ! Le merge prea bine !

Ševková, care locuia în strada a cincea, alergă într-un suflet spre vilă, ca să vadă ce mai e nou. Privind, clătina din cap ca omul care în viața lui a trecut prin multe.

— Ei, femeie, ar fi trebuit să vă înfruptați din plin. Aici se găsesc de toate. Cel puțin v-ați fi putut înfoli copiii !

Deodată, de undeva răbufni sec o trosnitură și cîțiva dintre copiii de pe gard se prăbușiră ca perele coapte din pom. Pe cîmpul de dincolo de șosea, acolo unde se retrăseseră spectatorii și cei care-și păzeau pielea, arătîndu-și revolta doar prin strigăte, se prăbuși Hudec, „Inventatorul", cu pulpele ciuruite de gloanțe. Pocnetul acesta neașteptat și răutăcios, care se desprinsese din clocotul viu al oamenilor și din nemaiîntîlnita tulburare a mulțimii, stîrni în fiecare o mirare și o curiozitate nestăpînită. Aveau impresia că în locul așteptatei lovituri în cap fuseseră izbiți în stomac.

În liniștea de scurtă durată după prima împușcătură se auzi glasul Zeithamlovei :

— Bestiile! Trag în noi! Trebuie să crăpăm, asta e datoria noastră!

Dar împușcăturile se auziră din nou, repezite și seci! Un pompier, doi bărbați și un copilandru mai răsărit se prăbușiră în curte. A treia oară, gloanțele izbiră în spatele miilor de fugari.

Emča, după ce căzu de pe gard, se sculă și-și căută coșulețul. Dar mulțimea o înconjură curînd atît de strîns, încît pînă la miriște fu purtată aproape pe sus. Capul i se învîrtea, toate se învîrteau cu ea! Oamenii se risipiră ca potîrnichile, iar Emča se prăbuși în trifoiul înalt. Nu știa ce se întîmplase cu ea. Deschise ochii încet, apoi îi închise din nou. Toate lucrurile din jur îi păreau ascunse în dosul unei pojghițe albe.

Cei care fuseseră răniți mai ușor fugiseră acasă. Pe Tonik, băiatul de doisprezece ani al lui Merhaut, femeile îl duseră la medicul Hruškov. Întins pe paie, pompierul fusese transportat la spitalul din Kročehlavy nu departe de intrarea turnătoriei.

Zeithamlová alergă încă multă vreme prin fața vilei. Îl ducea în spate pe Pepíček, un copil de șapte ani, împușcat, și țipa fără încetare:

— Unde e jandarmul care l-a omorît? Arătați-mi-l! Vreau să-l văd pe nemernicul acela! Numai cu forța putură să-i ia copilul.

Temeliile de pînă atunci ale orașului Kladno se clătinau. La început, cînd muncitorii veniseră să se așeze aici printre micii burghezi fuseseră priviți ca niște călători nestatornici și vagabonzi, păsări călătoare care zboară din loc în loc. La Kladno, orășelul dintre păduri, veniseră la început numai zidari. Cînd se iviră minerii, ei nu reprezentau pe scara socială decît treapta imediat superioară celorlalte bresle din orășel. Spiritul benedictinilor, care-i însuflețise pe

arendașii moșiilor, pe proprietarii fabricilor de bere, ai izlazurilor și ai fermelor, pe șefii ocoalelor forestiere și silvice, pe ciobanii stînelor și, în general, pe vasali, începu să-i domine necondiționat și pe ei.

Minerul nu cobora în pămînt decît după ce se ruga laolaltă cu toți ceilalți.

„Dinspre mină, clopoțelul sună iarăși!
Hai să ne grăbim, tovarăși.
Să nu așteptăm să vină
Toți minerii către mină.
Rămas bun de la iubită
Luați-vă! Așa-i ursita!
Părăsiți al vieții drum!
Noroc bun! Noroc bun!"

Astfel cînta, evlavios, întregul ținut.

Minerii nu-și organizau serbările decît sub patronajul respectivilor sfinți: sfîntul Procopie sau sfînta Barbara, socotiți drept mijlocitori în cer și apărători pe pămînt. Zilele acestor sfinți erau considerate ca mari sărbători, iar Joia verde, cea mai însemnată zi de procesiune din întregul an.

Uzinele metalurgice?

Acestea erau de alt soi. Industrie înseamnă luptă cu natura, dar luptă la lumina zilei, nu în beznă și sub pămînt. Înseamnă și ea o luptă, dar lupta celor înarmați cu minte, compas și cifre. Această luptă aduce zilnic omului noi victorii. Mașini noi, descoperiri și invenții, care fac ca progresul să urmeze firesc. În această calculabilă și cumpătată stare de lucruri, unde Dumnezeu nu prea avea ce căuta, metalurgistul nu simțea nevoia să se închine. Înainte de toate trebuia să fie atent la munca lui. Îngerii păzitori nu păreau să fi fost instruiți pentru serviciul de protecție a muncii. Dar cu toate acestea fiecare furnal nou construit trebuia sfințit, iar cel dintîi obiect

turnat din fonta primului furnal a fost o cruce înaltă de doi stînjeni și jumătate.

Ofrandă închinată celui rău!

Prin acest Dumnezeu, comun proprietarilor de mine și minerilor, metalurgiștii aveau impresia că-și asigură egalitatea cu stăpînii lor. Dar, curînd, împărțirea inegală a bunurilor începu să-i pună pe gînduri. Conflictele pentru sporirea salariilor nu întîrziară să se arate. Munca impusă minerului era mereu mai grea și mai multă. Cîștigul proprietarilor era din ce în ce mai mare. Dumnezeu era cu stăpînii. De aci și pînă la întrevederea necesității unei acțiuni hotărîte a muncitorilor nu era mult. Minerii începură să facă greve. Ajunseră, treptat, să fie conștienți de faptul că nu puteau fi înlocuiți, că ei, minerii, scoteau castanele din foc pentru proprietari, fără ca să aibă din asta vreun folos.

Cînd raporturile reciproce se înăspriră, iar echilibrul menținut prin mizerie începu să fie primejduit, minerii scrîșniră din dinți, și strigătele izbucniră năvalnic:

— Bățeți-i!

Iar din spate trosniră armele.

Cine poruncise să se tragă? Jandarmilor nu le dăduseră ordin decît stăpînii. Iar un anume om se plimbase cu stăpînii din mină-n mină și tratase cu ei. Cu exploatatorii. Cine fusese acela?

Primarul din Kladno!

În vila lui Bacher nu mai era nimic de făcut. Se spunea că Bacher fugise la Praga în căutare de ajutoare, iar soția lui era păzită de polițiști.

— La primar! La trădătorul Hrabě!

— El ne-a vîndut guvernatorului!

Cu răsuflarea tăiată, un practicant constructor alergă la casa primarului.

— Cinstite domn, venerabilă doamnă și onorată domnișoară, poporul urlă că domnia-sa domnul primar a dat ordin jandarmilor să tragă în oameni. Oamenii vin aici și se zice că se vor duce și la mînăstire!

— Ah, dragă domnule practicant! Ai salvat familia arhitectului Hrabě! Mii de mulțumiri!

Își făcură rost în grabă de o trăsură, iar caii ajunseră la Slaný numai în spume.

„Ce le-am făcut?" se întrebau din priviri cei trei din trăsură, fără să rostească o vorbă.

Casa părăsită își aștepta soarta.

Bogata zestre a domnișoarei Leontyna și-o aștepta de asemenea. Nenumărate duzini de rufărie brodată, cristaluri, tacîmuri de argint, toate evaluate la mai mult de trei mii de fiorini, sumă care reprezenta valoarea unei case de locuit, așteptau să fie distruse. Aceeași soartă fusese hărăzită și bijuteriilor, nenumăratelor brățări, cerceilor și briliantelor, lanțurilor și salbelor. Unsprezece galbeni, douăzeci și șase de dublu fiorini, portmoneul cu două bilete de cîte o sută, lucruri pe care, în grabă, domnul primar le uitase răvășite pe scrin, își așteptau și ele, resemnate, împlinirea nemiloasă a soartei; ca și păsările împăiate din prețioasa colecție a arhitectului. În sfîrșit, respectabila casă a cetățeanului Hrabě, împreună cu toate planurile renumitului arhitect își așteptau destinul care se apropia cu pași de furtună.

Și, vai, toate începură să zboare pe ferestre, spărgîndu-se, rupîndu-se, transformîndu-se într-un morman de gunoi. Cîtă ușurare trezește spargerea unui porțelan sau spintecarea unui papagal împăiat! Ce binefăcător leac e prilejul de a te scălda în această baie de indignare și ură! Cînd cu veacuri în urmă, puterea subterană a Vezuviului zvîcnise la suprafață, stăpînitorii Pompeiului fugiseră, baricadîndu-și porțile caselor cu pari grei. O mie optsute de ani mai

tîrziu, cînd puterea subterană a năpăstuitului popor din Kladno țîșni furioasă la suprafață, stăpînirea fugi de asemenea, dar își închise poarta cu cheia.

Și într-un caz și într-altul, prevederile erau inutile. La vremea ei, lava inundase casele pompeienilor, așa cum furia dezlănțuită a oamenilor inundă într-o clipă casa primarului Hrabě din Kladno.

Sirena turnătoriilor alarmă întregul ținut. Oamenii începură să se adune de la depărtări mari. Se pregăteau să asiste la un incendiu și se trezeau în mijlocul răzmeriței dezlănțuite. Fără să piardă timp, începură să strîngă tot ce zbura prin ferestre. Pretutindeni, hoții sînt mai iuți de mînă decît cei cinstiți. Cei care jefuiseră mai mult la Kladno nu erau localnici. Răsculații părăsiseră casa lui Hrabě de multă vreme, dar mereu alți vizitatori inspectau încăperile, examinînd ca experți situația și confiscînd lucrurile mai de valoare. Deoarece proprietarul își părăsise bunurile, acestea păreau a fi puse, firește, la dispoziția vizitatorului.

Se înțelege că oamenii mai înstăriți se ferecaseră în locuințele lor. Ceea ce explica perfect întîmplarea acelui om care, cu ceafa însîngerată, bătuse zadarnic la ușile doctorilor care-i ieșeau în cale, fără să fie primit undeva. Urletul răscolitor și neîntrerupt al sirenei îi deșteptă în cele din urmă și pe acei muncitori care după lucrul de noapte se culcaseră. Mahmuri, cu ochii umflați, ieșiră în stradă mai curînd stingheriți. Vuietul sirenei pătrunsese pînă în cîmp, pînă la oamenii care munceau acolo. Karel Hampl o auzi și el, tocmai în clipa cînd își încărca, la mină, căruțul. Îndată ce ajunse acasă, lăsă toate și fugi grăbit spre oraș, fără să-și mai lepede zdrențele murdare cu care-și înfășurase picioarele de teamă să nu-și strice ghetele. Își păstră pe cap chiar și vechea și unsuroasa lui pălărie, pe care o primise odinioară

în dar. Alerga într-un suflet dintr-un loc într-altul, pretutindeni unde-l atrăgeau știrile aflate pe drum. Voia s-o găsească pe Emča, voia să se asigure că nu i se întîmplase nimic. Dar oriîncotro o lua, îl întîmpinau uși baricadate și porți ferecate.

Încet, răscolitoarele valuri începură să se retragă. Spumele mai țîșniră o singură dată, pînă la casa avocatului Heppner. Dar puterea le părăsise, așa că vorbăreața soție a acestuia reuși să îndepărteze singură mulțimea.

În al treilea deceniu al industriei fierului și în al cincilea al muncii în mină, se aflau la Kladno mult mai mulți negustori, medici, avocați și precupeți decît pe vremea cînd peste cele cîteva sute de locuitori domnea o mînă de popi. Intelectualitatea și clasa mijlocie se dezvoltaseră o dată cu creșterea cantitativă a muncitorilor care consumau. Negustorii se opuneau ca întreprinderile producătoare de mărfuri *en-gros* să-și desfacă mărfurile direct muncitorimii. Avocatul Heppner, căruia îi mergea bine, trăia și el tot de pe urma minerilor și a metalurgiștilor. Era prin urmare un domn. Din pricina asta, de îndată ce servitoarea îi aduse vestea despre tulburările din oraș, Heppner se ascunsese în pod și nu mai ieșise de acolo decît atunci cînd apăru armata pe străzile orășelului.

Avocatul salută entuziasmat strălucirea baionetelor în amurgul cald de iulie. Se învîrti încoace și încolo prin piața orașului, sigur de sine ca un stăpîn. Își scotea pălăria ca toți ceilalți domni care scăpaseră de urgie, salutîndu-i pe soldați și vorbea cu voce tare cu ei. Între piramidele de puști și alături de ofițerii care se instalaseră pe trotuare, sub cerul liber, în scaune comode, cu băutura lîngă ei și cu ochii după orice domnișoară bine făcută, siguranța era mai mare.

Avocatul Heppner străbătu drumul încet, salutînd notabilităţile, apoi intră în restaurantul „La oraşul Kladno", unde rotindu-şi ochii peste strălucirea imaculată a feţelor albe de masă, ceru să i se servească, drept tonifiant, un pahar de bere Plsen. După aceea se grăbi să iasă din nou, ca să asiste la vînătoarea poliţienească. Armata barase străzile şi, pînă la urmă, toţi suspecţii fură arestaţi.

Bineînţeles, printre cei reţinuţi se aflau şi nevinovaţi. Avocatul se simţi dator să scape o mulţime de cetăţeni onorabili. Dar cînd pleava fu separată de grîu, Heppner îşi luă o ţinută eroică şi, ridicîndu-şi în aer degetul cel mare al mîinii drepte, începu să-i arate pe Karel Hampl, cel învesmîntat în zdrenţe murdare, pe soţia minerului Zeithaml, pe Ekl şi Pelc, perechea Merhaut, şi pe toţi ceilalţi trei sute cinci arestaţi, zicînd :

— Haimanalele astea, domnule adjunct, nu merită altceva decît lovituri de picior !

Adjunctul tribunalului districtual privi repede, înroşindu-se, într-altă parte.

Kladno crescuse prea repede. Aşezămintele vechi nu mai corespundeau nici pe departe cu noua situaţie. Pînă şi închisoarea se dovedi neîncăpătoare. Trei sute cinci răsculaţi era o cifră astronomică pentru Kladno. Judecătorul de instrucţie special dispuse imediat transportarea la Praga a unui prim lot de arestaţi.

Legaţi cîte doi, în rînduri de opt, prinse între ele prin lanţuri zornăitoare, grupurile luară drumul spre Vejhybka, între gărzile instalate pe tot întinsul şoselei de la Kladno pînă la gară. Fiecare grup era însoţit de un jandarm. Vreme de paisprezece zile, în Kladno se putu vedea acelaşi spectacol. În tăcerea grea, ca de plumb, oraşul însoţea zi de zi mineri,

muncitori metalurgişti şi alţi arestaţi, printre care se aflau şi numeroase femei.

Indiferentă, Praga trăia mai departe în clocotul vieţii, fără să-i ia în seamă. Oraşului i se părea că erau apariţii ciudate din ţări îndepărtate, duşmani înverşunaţi ai proprietăţii şi ai ordinei, care treceau întîmplător pe acolo. Ziarele scriau despre dînşii ca despre oameni amăgiţi, induşi în eroare de agenţi străini. În afară de asta, se mai spunea că sînt şi hoţi. Şi pesemne că aşa şi era, nu mai încăpea vorbă, căci nu încercase oare soţia unui miner să ofere tribunalului un prosop şi un polonic în nădejdea că va putea obţine în felul acesta eliberarea copiilor ei ? Şi apoi, aveau şi înfăţişarea unor haimanale ! Li se vedea bine mizeria după cum erau îmbrăcaţi ; o îmbrăcăminte propriu-zisă n-avea nici unul, erau acoperiţi cu zdrenţe, iar chipurile, înnegrite de cărbune, arătau întunecate şi încăpăţînate.

Nu ! Praga nu se interesa de dînşii nici cît negru sub unghie. La procesul lor, oraşul fu cu totul absent. Niciodată sala de şedinţe a tribunalului nu fusese mai goală. Un oarecare proces de adulter ar fi atras un public numeros, dar acesta, hotărît nu !

Ceilalţi răsculaţi din Kladno sau din satele învecinate se ascunseră tăcuţi în văgăunile lor şi se temeau să mai scoată capul.

E rău ! E al dracului de rău cînd apar la Kladno soldaţi !...

La Hudec era forfotă mare. Mai întîi fu adus acasă „Inventatorul", iar apoi porniră în căutarea Emci. Din fericire, Hudec avusese muncă de noapte, aşa că în ziua următoare dormise. Iar somnul lui era atît de adînc, încît nici tunul descărcat la urechea lui n-ar fi fost în stare să-l scoale. Josef, fiul său, în vîrstă de nouăsprezece ani, îşi făcea armata, iar Hynek făcuse parte din schimbul de zi.

Bătrînul „Inventator", bunicul, fu pansat la spital de medici, și cum gloanțele nu-i atinseseră nici un organ vital urma să se vindece repede. Dar Emča? Unde putea să fie Emča? Parcă dispăruse de pe fața pămîntului.

Tot întrebînd, Hudcovka nimeri în cele din urmă la tribunal, iar de acolo porni spre Praga. Făcu drumul împreună cu Vyšinova, o invalidă al cărei unic fiu și susținător fusese arestat, cu toate că în timpul răzmeriței dormea acasă. Femeia era deznădăjduită. La Praga i se spuse că fiul ei va primi fără doar și poate doisprezece ani de temniță. Disperată, invalida cerși o sumă de bani și porni spre Viena la împărat, unde, pînă la urmă, reuși să fie primită în audiență.

Împăratul Francisc Iosef I o ascultă cu bunăvoință, o ridică pe bătrîna suferindă care îngenunchease și, examinîndu-i hîrtiile din dosar, îi spuse:

— E o chestiune dreaptă, sînt alături de tine!

Dar Hudcovka se întoarse de la Praga fără vreun rezultat. Cercetase lista arestaților, însă Emilia Hudcovka nu era printre ei. Nici o fată atît de tînără nu se afla printre cei arestați; cea mai puțin vîrstnică fiind una din Kyšice, fata care plînsese atît de amarnic în gară.

Pentru opinia publică din Kladno prezența garnizoanei militare constituia un eveniment. Două batalioane de infanterie și unul de vînători băteau străzile orașului.

Sărăcimea repeta îndîrjită:

— Dacă sînt soldați aici, e rău! Foarte rău!

Însă celorlalți, prezența soldaților le făcea plăcere.

Se simțeau atît de siguri la adăpostul baionetelor! Atît de siguri!

Poșta expedia zilnic Ministerului de război din Viena cereri de-ale cetățenilor onorabili, de-ale negustorilor și de-ale Societății metalurgice de la Praga prin care era solicitată dislocarea pe lungă durată a unui contingent de armată pentru garnizoana orașului Kladno. Fără o prezență militară apărarea proprietății era nesigură, iar serviciul de poliție, de aci și din comunele învecinate, insuficient, datorită lipsei de efective. Ministerul de război imperial și regal înaintă orașului socoteala cheltuielilor necesitate de menținerea temporară a celor trei batalioane, cu consumul acestora pe cap de om și cal, în hrană, bere, paie și fîn. Socoteala era scrisă frumos, caligrafic, dar stabilirea unei garnizoane permanente în Kladno fu refuzată.

Privitor la dislocarea armatei, Ministerul de război imperial și regal din Viena avea propriile sale vederi.

Așa că în cele din urmă soldații părăsiră din nou orașul, iar cînd cetățenii pătrunseră în casele pe care le ocupaseră vajnicii apărători ai proprietății, găsiră în ele aceleași urme ca și Hrabeova, soția primarului, care se înapoiase de la Slaný, adică numai zdrențe și cioburi.

Fiecare se credea hărăzit să devină apărător al ordinei. În școli, învățătorii și călugărițele interogau copiii vrînd să afle dacă cineva dintr-ai lor participase la jaf. Cu prilejul acesta, o fetiță povesti că găsise lîngă vila lui Bacher un coșuleț de sticlă.

— Dar, mă rog frumos, toarta coșulețului este spartă!

Datorită acestui coșuleț, putu fi descoperită, în cele din urmă, Emča. Trifoiul înflorit crescuse peste ea, alcătuind micuței domnișoare de onoare un mormînt demn de toate bucuriile procesiunii din Joia verde.

Capitolul 7

RAPORT

al redactorului Václav Šerka, către redacția *Hlas Národa (Glasul poporului)* din Praga.

Domnule coleg, te rog a dispune de îndată publicarea celor ce urmează, sub titlul *Grevă la Kladno.*

„Kladno, 1 iulie 1889.

Cauza principală a grevelor, care au izbucnit în cele două bazine principale de cărbuni din Boemia, pare să fi fost mai ales Societatea metalurgică din Praga, cu sediul la Viena. Ea se comportă de parcă n-ar avea nici un fel de obligație nu numai față de țara din care își trage veniturile, ci și față de muncitorii prin truda cărora dobîndește marile ei profituri. Din totdeauna, întreaga politică a Societății n-a tins decît la obținerea unor dividende cît mai mari cu putință și a unor cursuri cît mai ridicate, fiindcă e știut că acțiunile Societății metalurgice din Praga sînt hîrtii de speculație. În ciuda marilor venituri realizate de Societate, muncitorii care lucrează în uzinele ei se află însă și astăzi, din punct de vedere al salarizării și al condițiilor speciale de muncă, într-o stare de evidentă inferioritate față de muncitorii din alte uzine în care s-a ținut seama de situația economică oare-

cum favorabilă și s-au acordat unele concesii. Acestea sînt, în primul rînd, cauzele care au provocat revolta muncitorilor din Kladno pentru obținerea unei îmbunătățiri a condițiilor lor de viață; acestea sînt motivele solidarității lor împotriva patronilor, de la care nădăjduiau să obțină în felul acesta o mai bună salarizare a muncii.

Nu e mult de cînd statul a socotit că activitatea aceasta e ilegală și și-a luat obligația de a o zădărnici cu orice preț. De atunci, asociațiile muncitorești, întemeiate cu scopul de a impune o sporire de salariu prin încetarea lucrului, au devenit o regulă generală. Iar regula e însoțită adesea de mari agitații. E de la sine înțeles că în spatele acestor mișcări se ascund de cele mai multe ori elemente anarhiste, care se străduiesc să-și alcătuiască o armată de muncitori care să lupte pentru scopurile lor exclusiviste. Nu e mai puțin adevărat însă, că s-a întîmplat cîteodată și invers, cînd tocmai intervenția brutală a statului a dat naștere rebeliunilor, care desigur că ar fi putut fi evitate, dacă în loc de acțiuni pripite s-ar fi procedat cu blîndețe și cu prudență. Astăzi, statul consideră ca o misiune a sa arbitrajul între cele două tabere.

Însă această stare de război, care există între cei doi factori principali ai vieții noastre economice și de stat, constituie o pagubă de neevaluat; o pagubă nemăsurată pe care, prin suspendarea temporară a lucrului, o suferă în primul rînd proprietatea națională. Chiar de ar fi numai asta, și încă ar fi de ajuns pentru a nu îngădui ca statul să se mărginească la formula liniștitoare a unei simple menținere a ordinii. Iată de ce, înainte de a se gîndi la menținerea ordinii, statul trebuie să se gîndească la prevenirea războiului dintre cei doi factori, la prevenirea unor asemenea ciocniri ca cea petrecută recent la Kladno, silindu-se să le evite la timp.

Acestea sînt elementele introductive pe care le socotim necesare înainte de a începe povestirea faptelor și a întîmplărilor la care am asistat personal, sau la care am reușit cu greutate să asistăm, pentru că autoritățile respective nu au arătat totdeauna înțelegerea cuvenită importantei misiuni a unui reporter.

În vreme ce comandantul trupelor de represiune din Kladno, cavalerul Theuerkauf, mi-a îngăduit, zîmbind, să vizitez casa pustiită a arhitectului Hrabě, primar al orașului Kladno, comandantul companiei a opta din Regimentul 75 infanterie, cu numele de Vávra (comandant ce s-a instalat în vila directorului Bacher), s-a repezit la mine, roșu de furie, și, fără să-mi dea o singură explicație, s-a întors către soldați, poruncindu-le cu o vădită batjocură în glas: «Caporal, dacă acest domn va mai îndrăzni să vină vreodată pe aici, atunci să binevoiești să-i arăți ușa!»

În vremea aceasta, mă arăta pe mine. Iar după aceea, biciuindu-mă cu o ironie și mai tăioasă, a binevoit să mă conducă pînă la poartă. Așa că despre cele întîmplate la vila lui Bacher nu pot spune decît că de la poartă și pînă la vilă am înotat de-a dreptul în fulgi, întreaga grădină părînd a fi acoperită cu un strat de zăpadă proaspătă.

Despre excesele petrecute la altar am mai scris, dar nu ele au fost adevăratul motiv al evenimentelor de la Kladno. Motivul l-a dat domnul director Bacher prin atitudinea sa lipsită de cea mai elementară considerație pentru muncitori. Directorul Bacher s-a încăpățînat să nu renunțe la punctul său de vedere și a înrăutățit prin aceasta situația într-un chip neașteptat, mai ales atunci cînd a dispus afișarea acelei celebre comunicări, conform căreia orice muncitor care nu se va prezenta la lucru în termen de opt zile se putea considera concediat, pierzîndu-și orice alt drept. Dispoziția aceasta a lovit, după cum

și era de așteptat, în toată masa minerilor. Oricine ar fi vrut acum să se prezinte la lucru, urma să fie angajat ca un nou muncitor. Măsura aceasta se referea cu atît mai mult la Casa fraternală. Statutele Casei sînt atît de întortocheate, încît muncitorii membri se află cu totul la bunul plac al directorului. În ceea ce privește recunoașterea drepturilor pe care le au, muncitorii sînt cu atît mai mult dependenți de director. De altfel, tot directorul Bacher a dispus și instalarea posturilor militare la gura puțurilor, pentru a împiedica intrarea minerilor.

Cetățenii din Kladno nu s-au declarat cîtuși de puțin de acord cu patronii minelor, însă faptul că un om atît de merituos ca primarul Hrabě a căzut jertfă furiei pătimașe a muncitorilor i-a întristat mult. E în afară de orice îndoială că lucrurile nu s-ar fi desfășurat în felul acesta, dacă un binecunoscut club din Kladno nu ar fi instigat împotriva primarului. Clica jurnaliștilor «Tinerii cehi» [1] a desfășurat și ea o întreagă campanie împotriva primarului, ceea ce ne îndreptățește să acuzăm pe față, la incitare, publicația Národní listy [2].

Așadar, cînd am putut vizita, a doua zi după evenimente, casa răvășită a primarului Hrabě, mi-am putut da seama cu ochii mei ce anume înseamnă dezlănțuirea dușmanilor neamului omenesc. Casa are un singur etaj și se află în piață. Geamurile sînt complet sparte, cercevelele scoase. Cele șapte camere și cele două saloane ale clădirii arată ca niște adevărate ruine. Oglinzi, dulapuri, ceasornice, taburete, canapele, tot ce a putut distruge furia dezlănțuită a fost

[1] „Mladocesi" („Tinerii cehi"), și „Starocesi" („Bătrînii cehi") — reprezentanții celor două grupări ale burgheziei cehe în deceniile 8 și 9 ale veacului al XIX-lea. „Mladocesi" reprezentau grupul radical, iar „Starocesi", grupurile conservatoare.

[2] Gazeta națională.

distrus. Același lucru s-a petrecut și cu o delicată măsuță cu placă de mozaic, prevăzută cu sertare secrete; ea zace pe jos, sfărîmată în zeci de bucăți. Bestială brutalitate! Pe dușumele se află pietre atît de mari, încît mă întreb și astăzi cum de au putut ajunge acolo. Coarnele de cerb, colecția de arme, adică ceea ce mai rămăsese din ele, erau călcate în picioare. Gloata înfuriată a tîrît pianul pînă aproape de ușă, i-a smuls claviatura, i-a sfărîmat pedalele și a spart capacul. Canapeaua zace cu picioarele în sus; din covoarele și portierele persane n-au mai rămas decît sinistre grămezi de zdrențe. Pînă și casa de fier au reușit s-o răstoarne, fără ca, bineînțeles, să fi fost cineva în stare s-o deschidă. Dulapul cu haine, care se afla în verandă, a fost jefuit complet. Camera de dormit a domnișoarei Leontyna este complet sfărîmată. Ca să ajungă pînă acolo, banditii au urcat pe scări, aduse nu se știe de unde. Însă în mijlocul tuturor acestor sălbăticii, o minune își etalează nestingherită prezența; un minunat acvariu, în care înoată veseli peștișori aurii, a scăpat, nu se știe cum, neatins.

Dimineața, la ora cinci și jumătate, vagmistrul a anunțat prin toboșari că întrunirile sînt absolut interzise. Au avut loc percheziții prin casele celor ce fuseseră arestați în timpul nopții. Satele din împrejurimi au fost împresurate încă înainte de a se face ziuă, iar cînd soldații au bătut la ușile caselor, cei mai mulți dintre oameni dormeau încă. Satul Drin pare să fi fost cuibul principal al revoltei. În satul acesta, un mut de doisprezece ani a denunțat mai mult de jumătate din populație. Membrii familiei Hampel au fost ridicați și ei. Cu același prilej a fost arestat și primejdiosul șef de banditi, Jan Placatý, în vîrstă de cincizeci de ani, la care au fost găsite cărți din prețioasa bibliotecă a primarului Hrabě. La Motyčín, vînătoarea a dat roade neașteptate. Jandarmii au reușit să descopere o rochie scumpă a domnișoarei Leontyna și o legătură de piepteni, aceasta din urmă asupra unui miner cu numele de Vimr. Muncitorul cu ziua, Veselý, purta în picioare, fără rușine, încălțăminte procurată prin jaf. În buzunarul altuia a fost descoperit un brici și un ciucure de mătase.

E fapt dovedit că revolta a fost pusă la cale de cîțiva tineri care au sosit din Germania de curînd. E vorba de aceleași haimanale ale propagandei socialiste care are pe conștiință toate grevele din anul acesta, începînd cu aceea din orașul Charleroi (Belgia). E firesc să fie așa, căci cuvîntul grevă e un cuvînt internațional. Dacă statul nu intervine, bieții mineri induși în eroare vor avea mult de pătimit.

Am încă și acum în fața ochilor tabloul sinistru al orașului Kladno din aceste întunecate zile: în lumina pîlpîindă a slabelor lămpi de spirt, pe străzile cufundate aproape în întuneric, contrastînd violent cu strălucirea miilor de lumini electrice ale uzinelor metalurgice, soldații se răsfirau rînduri, rînduri, cînd în lumină, cînd în bezna în care trebuia să-i ghicești, lăsînd la mijloc un culoar prin care să treacă șiruri de arestați, sau pentru ca locuitorii să nu poată să intervină.

Răsculații, dușmani sălbatici ai proprietății, vor fi desigur aspru pedepsiți."

Capitolul 8

RŮŽENA

Pentru vecinele care căutau s-o convingă pe Hudcovka să-l părăsească pe Pepek al ei, ea avea o vorbă: „Dragostea trece prin pîntec!" Pepek ajunsese om vîrstnic, dar cu toate acestea mai alerga și acum după orice fustă. Acasă, leagănul trebuia coborît din pod în fiecare an. Așa se scurgea viața. Hudcovka îmbătrînise și veni ziua cînd, vrînd nevrînd, trebui să-și treacă în revistă viața numeroșilor ei copii. Născuse șapte. Dar, între timp mai pierduse din ei. Unul murise încă de mic. Pe altul îl lepădase odată, după ce împinsese o roabă grea. Se gîndise multă vreme la nenorocirea asta pînă cînd viața păru că-i întoarse spatele pe neașteptate, cu totul, și moartea începuse să-i secere cuibul.

Sărmana Emča fusese prima jertfă. Fetița se prăpădise din propria-i vină. Dragă de ea, ce sprintenă, ce drăcușor de fată fusese la vremea ei! Și cît se bucurase de procesiunea din Joia verde! Cît alergase ea să caute florile, pe care nici măcar nu mai avusese vreme să le împrăștie! În coșulețul cu mîner spart, găsit lîngă gard, mai erau cîteva flori ofilite.

Abia la înmormîntarea ei își dăduse seama Hudcovka cît de iubită fusese Emča. Prietenele îi împodobiseră cu poze tot sicriul. Trebuia să se facă asta și din alt motiv: trupul Emči fusese găsit abia după trei zile și trebuise să fie pus imediat în scriu, care se pierduse numaidecît în marea de flori ce-l acoperise. O tînără soție de miner venise cu brațele încărcate de iasomie. Mult timp după aceea cînd simțea mireasma acestei flori, Hudcovka nu-și mai putea îndepărta gîndurile de la înmormîntarea micuței. Doi băieți, care fuseseră uciși în curtea vilei lui Bacher, trebuise să fie înmormîntați în grabă și în mare taină. Așa porunciseră autoritățile. Speriați și temîndu-se de armată, oamenii executaseră ordinul întocmai. Dar la înmormîntarea Emči fusese de față întregul Kročehlavy. Fetița avusese parte de o înmormîntare, e drept, fără muzică, dar se bucurase de toată cinstea. Aproape toți oamenii își dăduseră întîlnire în căsuța familiei Hudec, din strada Váňa, pentru a conduce moarta la cimitir, și în ziua aceea copiii din Kročehlavy n-au mers la școală.

Zdruncinată de aceste lovituri ale sortei, Hudcovka începu să se întrebe de unde veneau. Pe atunci era obișnuită ca loviturile să le primească de la Pepek, datorită veșnicelor sale aventuri. Exista însă, fără îndoială, o forță vrăjmașă mai puternică, o forță care domnea deopotrivă și peste ea și peste Pepek și peste întreaga suflare omenească din Kladno și Kročehlavy. Puterea aceasta se juca cu soarta familiilor și le stăpînea existența. Ea folosea jandarmi și soldați. Tot gîndindu-se, Hudcovka își dădu în cele din urmă seama de cine anume trebuia să se teamă.

După moartea Emči, femeia începu să se împotrivească acestei forțe. Urmărise cele unsprezece procese în care apăruseră răsculații și avusese prilejul să cerceteze tot ce se întîmplase.

Judecătorii pronunțaseră un număr de condamnări care însumau vreo optzeci de ani închisoare, împăr-

țiți între mineri și metalurgiști, ucenici și fierari, femei și tineri. În luna septembrie din anul acela, ca să poată urmări dezbaterile proceselor de la curțile cu jurați, Hudcovka cumpărase mereu ziare. Citindu-le ea își însemnase totul în minte, parcă în amintirea fetiței sale moarte. Condamnările care fuseseră date începu să le considere ca nedreptăți și insulte aduse ei înseși. Ajunse curînd să-și însemne anii și zilele cînd cei condamnați urmau să fie eliberați: Karel Hampl, ucenicul miner, care abia păsise în al șaisprezecelea an al vieții, urma să fie eliberat după doi ani; după cinci luni, trebuiau să fie puși în libertate soții Merhaut, al căror fiu fusese împușcat; abia după trei ani, tînărul Vyšín, despre care știa bine că în timpul răscoalei se afla acasă și dormea, pentru că tocmai se întorsese din schimbul de noapte. Zeithamlová, sălbatica, și bărbatul ei trebuiau să mai aștepte doi ani. Părăsiți, copiii Zeithamlovei rămăseseră în sarcina primăriei, dar nimeni nu voi să dea vreun ban pentru ajutorarea lor.

Urmărea cu ochii uscați cifrele din ziare. Simțea însă împreună cu toți cei care înfundaseră pușcăria ura crescîndă împotriva dușmanului comun, împotriva forței și a represiunii brutale.

Vîrînd gazeta în cutia în care se afla coronița Emči, Hudcovka rostise aspru și scurt:

— O să ne vină și nouă apa la moară!

Acea Joie verde din Kladno fusese o cotitură în viața ei. Începînd de atunci, toate porniră pe o cale nouă.

În casă domni o vreme liniștea, pentru că „Pepek cel ferchеș" ducea o viață mai ordonată. De cîteva ori i se întîmplă chiar și faptul uluitor că renunță să se ducă la cîrciumă; în zilele acelea își aducea berea acasă și uita să mai iasă în oraș, preferînd să se culce devreme. De cînd văzuse cadavrul lui Jan Černý,

muncitor cu ziua și soț al Kateřinei din Rozdělov (Kateřina cea ușuratică), începuse să-și vină în fire.

Moartea fetiței stîrnise compătimirea tuturor cunoscuților. Înainte, oamenii spuneau despre el:

— Ăsta e un crai, dă-l încolo!

Acuma însă, începuseră să vorbească altfel:

— Uite, îl vezi? Ăsta e tatăl micii domnișoare de onoare pe care au împușcat-o jandarmii la răscoala minerilor!

Dar curînd, o nouă lovitură se abătu asupra Hudcovkăi. Hynek se întoarse într-o zi grăbit de la uzină și-i spuse foarte tulburat:

— Mamă, să nu te sperii, o să-l aducă pe tata acasă. Dar nu-i nimic!

Ochii lui oglindeau însă atîta groază, încît femeia pricepu numaidecît că se întîmplase cel mai grav lucru posibil.

Ah, era de ajuns să-și amintească de clipa aceea și toate începeau să-i joace înaintea ochilor. Fusese atît de zdrobită, de parcă o izbise în piept o mînă vrăjmașă. Trupul neînsuflețit al lui Pepek o îndurerase amarnic. Capul brun, capul care o chinuise atît de des, golul dinților sparți, pe care mustața încărunțită nu-l mai putea ascunde, trupul vînjos al bărbatului, zăceau acum înțepenite, de piatră.

Cît de nemărginită e durerea pe care o stîrnește pierderea unui om iubit se vedea din faptul că, după atîția ani de viață comună, durerea Hudcovkăi se dovedea a fi tot atît de mare, cum ar fi putut fi în prima ei tinerețe. Femeia trebuia să strîngă dinții încă o dată, să-și muște buza pînă la sînge și să simtă, ca la fiecare nouă nenorocire, o nouă strîngere de inimă.

Și astfel Hudcovka îl înmormîntă pe sălbaticul Pepek, își însură feciorul mai mare cu tăcuta Mařenka, după care trebui să se îngrijească și de soarta

celorlalți copii. Însă mai mult decît toți, trebui să se îngrijească de bunic, de „Inventator". Banii pe care-i primea el pe munca lui erau atît de puțini că aproape nu contau. De aceea, Hudcovka aproape că nu mai avea timp pentru copii. Nici despre Emča nu știuse vreodată pe unde umbla. Iar cînd Růženka, abia ieșită din școală, își strînsese într-o bună zi lucrurile și plecase cu un tînăr în lume, rămăsese cu gura căscată. Ea nu putuse face altceva cu copiii decît să-i înhame toată vremea la treabă. Așa cereau împrejurările, așa era viața, n-avea ce face. Îi înhăma la treburi și-i gonea să facă lucrul cerut de le scăpărau călciiele.

Pepan, cel mai mare dintre copii, nu fusese niciodată prea vorbăreț, și nici astăzi nu era. În ceea ce-i privește pe ceilalți, nici ei nu erau prea limbuți. E drept că și ea numai arareori stătea de vorbă cu ei și convorbirea era însoțită de obicei de palme.

Le repetase atît de des felul cum înțelegea ea educația, încît ei îl învățaseră pe dinafară și uneori se întîmpla ca ea de-abia să deschidă gura și ei să isprăvească ceea ce știau dinainte că avea să le spună mama :

— Au fost o dată trei frați, dintre care unul mințea, altul fura, iar al treilea a sfîrșit prin streang.

Le repetase atît de des „basmul" acesta, încît întotdeauna copiii rîdeau dinainte cînd se pregăteau să-l asculte. Dacă vreunul dintre ei făcea vreo boacănă era obligat să asculte basmul. Cu toate acestea, toți își făcură sau începură să-și facă un rost în viață ; la vremea ei, chiar și biata Emča ; numai Růženka rămăsese fire închisă. Se ocupa tot timpul cu strîngerea hîrtiilor și a cărților, iar pînă la urmă își luase lumea în cap. Ce-o fi fost în mintea ei, ce ghimpe îi rodea inima de ajunsese atît de simțitoare ?

În viață, spiritul Hudcovkăi se manifesta prin cumpătare. De altfel și înfățișarea ei trăda acest lucru. Înaltă, hotărîtă, aprigă în muncă. Fără îndoială că numai datorită puternicei sale voințe izbutise să-l facă pe Pepek s-o ia de nevastă atunci cînd rămăsese însărcinată, pentru că după aceea multe fete își plînseseră soarta, din cauza lui. Avea ochi de o adîncime neîntîlnită, aceeași ca odinioară. În adîncul lor întunecat ardea flacăra voinței ei cuceritoare. Iar pentru părul negru și ondulat, care și acum îi mai împodobea capul, nestatornicul Pepek alergase pînă la Úhonic o viață întreagă.

Multă asprime țărănească și multă hotărîre și îndîrjire se adunaseră în caracterul ei. Cînd Pepek mai stătea pe gînduri dacă s-o ia sau nu de nevastă, ea-și strînsese fără multă vorbă legăturica ei de boarfe și se mutase la el. Surorile se bucuraseră văzînd-o plecînd din casă ; o înzestraseră cu cîțiva fiorini și-i preziseră un viitor de aur la Kladno. Fire sănătoasă, Hudcovka nu credea nici în duhuri, nici în stafii. Se prea poate să nu fi crezut nici în Dumnezeu. Avea, în privința asta, o vorbă : „Crede în Dumnezeu, dar călăuzește-te singur !"

De cînd cu întîmplarea Růženei, dorea din toată inima să pătrundă și să înțeleagă sufletul acestei fete atît de închisă în sine.

Femeile pălăvrăgeau mult despre spiritiștii din Noul Kladno. Se vorbea că ei pot chema sufletul unui mort și pot sta de vorbă cu dînsul. Oare să fie adevărat ? Și dacă ar fi ? În viață sînt oameni cu puteri ascunse pe care uneori nici chiar ei nu și le cunosc. De la moartea fetei, Hudcovka era mereu neliniștită ; nu se putea împăca de loc cu moartea ei, pe care o socotea o greșeală. Ar fi dorit să stea de vorbă cu ea și să-i explice, să-i spună că o iubise și ea o iubea mult, chiar dacă în viață nu-i putuse

arăta întotdeauna iubirea, așa cum ar fi trebuit. Niciodată nu avusese prea mult timp să-și arate dragostea. De aceea, cînd se gîndea la ea se simțea uneori prost, poate vinovată, pentru că bănuise în Růžena un om dintr-o altă lume decît aceea a intereselor meschine și a sentimentelor pline de micime în care trăia. Cine știe? S-ar putea ca în felul acesta, stînd de vorbă cu ea, să-și explice o mulțime de lucruri.

În ziua în care găsi pe fundul cufărului Růženkăi un carnet cu însemnări scrise mărunt, începu să priceapă mai bine firea copilului ei. Se osteni îndelung pînă cînd reuși să-i înțeleagă scrisul, dar tocmai cele citite acolo o îndemnau s-o întrebe pe răposata unele lucruri, sau să-i spună altele de-ale ei.

Hudcovka mergea și zîmbea în sinea ei. Mai avusese ea oare vreme vreodată, atunci cînd trebuise să vadă singură de toate, pentru prostii de felul ăsta? Numai din plictiseală puteau să-i vină gînduri în legătură cu viața de dincolo de moarte, și ea se pricepuse întotdeauna să-și folosească timpul numai pentru ce-i care trăiau. Dar acum copiii plecaseră de-acasă și Mařenka ducea gospodăria pe umerii ei. Pe Pepan al ei, tovarășii din uzină îl porecliseră „Polițistul"; Rudla, mezinul, învăța mineritul în galerii, iar Mařka lucra la o cusătoreasă din Kladno. Acasă, nora ei nu-i mai îngăduia să muncească, nici măcar să care cărbuni.

— Numai de Jožinek, te rog să ai grijă, mamă! Eu mă duc la „Mayrovka". Azi e luni, și luni se găsesc întotdeauna resturi de cărbuni rămase acolo de la ultimul schimb de duminică. Minerii se ocupă astăzi cu reparații la lemnărie și nu se mai uită la resturile de cărbuni!

Așa era Mařenka! Ai fi putut să faci ceva împotrivă-i? Hudcovka avea grijă, bineînțeles, nu numai

de Jožef, pe care-l ținea toată vremea de mînă, ci și de capre, de gîște sau de cartofii care trebuiau curățați. Dar toate astea erau jucării pentru ea, nu o muncă serioasă.

Despre intenția ei de a se duce la spiritiști nu-i spuse Mařenkăi Stuchlíkova nimic. Chiar și după căsătorie, tinerei femei tot Stuchlíkova i se spunea, pentru evitarea confuziei dintre cele două Mařenka Hudec. De fapt, oamenii nu prea izbutiseră să se obișnuiască cu gîndul că delicata Mařenka era femeie la casa ei.

Iată însă că, între timp, ajunsese în piață. Pînă în dosul capelei florentine, unde se spunea că se află, sub Průhon, o căsuță vopsită în roz, mai avea de urcat o coastă.

Toată marginea dealului Průhonului era presărată cu căsuțe mici ca niște cutii de chibrituri. Străzile erau întrerupte de garduri cu porțile de lemn pe care trebuia să le deschizi ca să poți merge mai departe. Ziua, drumul era ușor, noaptea însă, din pricina noroiului și a întunericului, n-ai fi putut trece pe acolo decît încălțat cu cizme și înarmat cu un felinar.

Ajungînd la căsuță, Hudcovka ciocăni la prima fereastră. Auzi un lătrat furios, apoi un glas liniștit la o fereastră mai depărtată:

— Soro, împinge zăvorul, că e deschis. Împinge-l tare, merge cam greu!

Înfuriat, cîinele se repezea, zăngănindu-și lanțul. În curte se zăreau urme proaspete de cărbuni care pesemne că fuseseră duși nu demult în șopron. În apropierea grajdului, se afla o grădiniță care se înălța în terase scunde. Ca să ajungi la ea trebuia să urci o scară scurtă din curte. Tinda era împrejmuită doar de un pălimar, ca să oprească gîștele să intre acolo. Odaia era înțesată de oameni. Ședeau

prin colțuri, se înghesuiau pe marginea unui pat, astupau ferestrele cu spatele.

După ea mai veniră și alții. La început se întrebau cum de-o să-și mai găsească loc, dar pînă la urmă încăpură cu toții. Cunoscuta ei îi făcu semn cu capul. O recunoscu greu, pentru că în odaia asta toate păreau amestecate și schimbate. Femeia o întrebă în șoaptă dacă adusese cu ea vreun lucru de-al Rûženkăi, pentru ca să aibă ceva de al fetei cînd i se va chema spiritul. Hudcovka încuviință din cap și strînse la piept carnețelul cu însemnări. Văzînd că treaba încă nu începuse, își aruncă privirile pe tablourile colorate care atîrnau deasupra patului. I se păreau frumoase, dar nu putu ghici ce anume reprezentau. Pe sobă atîrna rufăria unui copil, iar în mijlocul odăii era o masă rotundă, din lemn nevopsit, pe tabla căreia se vedeau diferite semne scrise cu creta.

Privindu-le îndelung, Hudcovka pricepu în cele din urmă că pe masă era însemnat alfabetul. Fiecare literă era închisă într-un pătrățel deosebit. Alături de litere se mai aflau desenate acolo și cifre scrise grijuliu de la unu pînă la zece. Obișnuindu-se privi cu mai multă atenție în jurul ei și nu reuși să descopere nimic care să-i trezească vreo impresie de conspirație. Nici atmosfera pioasă a celor veniți, nici chipurile oamenilor, care conduceau adunarea, nu păreau să aibă ceva ciudat.

Curioasă să vadă ce se întîmpla, Hudcovka se silea să nu arate că înfățișarea smerită a celorlalți și cuvintele ceremonioase ce se rosteau i se păreau cu totul caraghioase. La fel de caraghioasă i se păruse pe vremuri, pe cînd mai era încă fată, ținuta preotului în fața altarului, cu toate că pe atunci era credincioasă ; Hudcovka își formase despre Dumnezeu o părere proprie. Îl socotea un adevărat părinte al

casei, „ceva" care face ordine între oameni, dar care nu dăruiește nimănui nimic și prin urmare n-are nevoie de mijlocitor duhovnicesc. Însă explicația dintre ea și Rûženka, precum și aceea dintre Rûženka și viață o sileau să încerce totul ca să-și găsească, în sfîrșit, liniștea. Și tocmai încercarea asta era pentru ea o ultimă speranță. O dată cu ea ar fi putut spune că făcuse tot ce-i stătuse ei în putință să facă. Asta era de fapt și motivul, singurul motiv care-o îndemnase să se convingă dacă într-adevăr morții pot sau nu să aibă legături cu cei vii.

Minerii, bineînțeles, n-aveau nevoie de astfel de povești, pentru că oricum ei își trăiau toată viața ca într-un mormînt. Nu arareori cîte unul dintre ei era scos din galeriile minelor ca să fie mutat într-o galerie ceva mai îngustă, dar veșnică. Bărbați sănătoși își părăseau pe neașteptate nevestele, îndrăgostiții nu se mai duceau la întîlniri. Într-o viață plină de primejdii zilnice, oamenii n-aveau cum să se pregătească pentru o moarte înceată și sigură ca după o boală lungă. Și între cei care duseseră o viață intimă rămîneau încă atîtea lucruri de lămurit. Decesele neașteptate și accidentele erau atît de dese, încît părea că oamenii trăiesc într-o apă vîscoasă a morții. Prin alte locuri moartea era provocată de boli, dar aici, oamenii, expuși tuturor accidentelor și nenorocirilor cu putință, mureau sănătoși tun. Cum s-ar fi putut atunci să pierzi prilejul de a sta de vorbă cu un mort, mai ales cînd omul nu se sfîrșise sub ochii tăi și nu puteai, sau nu voiai să crezi că e mort cu adevărat, închipuindu-ți-l, după cum spuneau spiritiștii, plecat pe alte meleaguri, unde trăia și acum, cu singura deosebire că-și pierduse însușirea de a putea fi văzut ?

Așa i se întîmplase ei cu Rûženka. Nici măcar ea, ca mamă, nu putuse vedea ce mai rămăsese din fată

în fundul minei. Şi pentru că nu apucase s-o vadă moartă, şi-o reamintea numai după felul cum fusese în viaţă. Aşa cum venise înapoi din Germania, tulburată, incapabilă să muncească ceva. Stătea dusă pe gînduri tot timpul. Se ridica numai cînd unul de-ai casei îi cerea ceva. Părea aproape lunatică. Atunci cînd îi cereai un lucru îl făcea, dar apoi se aşeza din nou la fereastră. Privea apusurile de soare şi norii ?! Privea cerul scînteietor de deasupra turnătoriilor ? Ce anume căutau privirile ei pierdute, atît de stăruitor, prin fereastră ? Mai tîrziu se dusese la Kladno, la spiritişti. Nu mărturisise însă nimic nimănui ; o făcuse, aşa cum o făcea Hudcovka acum ; îşi ascundea şi gîndul şi simţămintele.

Dacă ar fi aflat fără doar şi poate că oamenii ar fi rîs, şi-ar fi bătut joc de dînsa aşa cum îşi bat joc şi de ceilalţi.

Pe lîngă acestea spiritismul era de fapt interzis, dar toată lumea ştia că spiritiştii se întîlnesc în ospătăria lui Grumet.

Însă în odaia asta întunecată nu se petrecea nimic tainic. Fiecare ştia ceea ce ştiau cu toţii : că sînt spiritişti. Se cunoşteau unii pe alţii, îşi cunoşteau mediul şi cercul de spirite cu care alcătuiau un fel de familie închisă. Růženka făcuse şi ea parte chiar în timpul vieţii din această comunitate căreia îi aparţinea şi acum, după ce murise.

Aşa spuneau ei.

Pretindeau că fusese un mediu bun. De cîte ori prezisese ea inundaţii în mină şi anunţase prăbuşirea blocurilor de cărbuni sau de grosie peste muncitorii mineri ! Se vorbea că o dată ar fi prezis exact prăbuşirea unei stînci peste un întreg tren de vagonete cu cal cu tot, în mina „Maxovka".

— Să ne rugăm, fraţi şi surori !

Rostind încet aceste cuvinte, un omuleţ se ridică greoi de la masă. Uscat de bătrîneţe, avea bărbia ascuţită, ieşită mult înainte, şi vinele de la mîini erau umflate şi negricioase.

Ca să nu facă impresie proastă Hudcovka îşi mişcă buzele, silindu-se să pară cucernică aşa ca şi ceilalţi. Se purta şi aici binevoitoare ca totdeauna. După aceea începu să cînte laolaltă cu ei şi, în vreme ce cuvintele se scurgeau, gîndurile începură să i se concentreze asupra moartei.

Din colţuri întunecate se desprinseră oameni, se auzi zgomotul uşor al scaunelor tîrîte pe podele, şi apoi, atingîndu-se, mîinile lor se uniră în cerc pe deasupra mesei. Semnele nu le atingea nimeni. Cu băgare de seamă, Hudcovka îşi întinse şi ea mîinile alungite, osoase, alături de mîinile celorlalţi.

Culoarea mesei nu se deosebea de aceea a mîinilor. Toţi cei de faţă erau muncitori. Hudcovka îşi pusese în poală carneţelul cu însemnări, înfăşurat cu grijă într-o basma. Voia să-l aibă mereu aproape. O clipă mai tîrziu, simţi masa ridicîndu-se singură şi atingîndu-i palmele. Curioasă, îşi privi în grabă vecinele, nădăjduind că o va putea descoperi pe acea care îndeplinea rolul spiritului. Însă toate păreau cufundate în ceea ce se petrecea, şi, îndrumîndu-se după mişcările mesei, începură să se ridice în picioare.

Hudcovka se ridică şi ea cu mîinile prinse în cerc şi întinse drept înainte. Carneţelul alunecă fără zgomot pe covorul tibetan de pe jos. Era atît de surprinsă de mişcările mesei, care prinsese viaţă, legănîndu-se în oscilări încete cînd înainte, cînd înapoi, cînd spre uşă, cînd spre fereastră, cînd spre colţurile odăii, trecînd printre oameni şi revenind din nou în mijlocul lor, încît uită cu totul că-i căzuse carneţelul.

Aproape că-şi pierduse răsuflarea, dar nici prin gînd nu-i trecea să se dea de o parte, să întrerupă curentul forţelor misterioase ce alergau prin mîinile înlănţuite uşor deasupra mesei.

Între timp masa se ridicase cu totul în aer, iar oamenii, cu răsuflarea tăiată, aşteptau tăcuţi lîngă ea.

Omul cu bărbia ascuţită rosti încet cîteva cuvinte pe care ea nu le putu înţelege. Tresări însă curînd, pe neaşteptate, cînd se auzi în încăpere un horcăit sonor, urmat de pronunţarea nelămurită a unor cuvinte pe care le îngîna o voce de fată. Urmărind zgomotul, recunoscu în lumina amurgului trupul unei fete care stătea pe un scaun. Mîinile îi atîrnau moi de-a lungul corpului, capul îl ţinea aplecat într-o parte. Hudcovka simţi că fata răspîndea un miros străin. Nu, totuşi nu era un miros străin, ci mirosul urît al tuturor celor care lucrau în prăjitoria uzinei. Privind-o cu încordare şi atenţie i se păru că seamănă oarecum cu Růženka. Apoi, cuvintele răzleţe începură să se închege, să capete înţeles, iar Hudcovka încremeni. Începu să înţeleagă nu cuvinte, ci propoziţii întregi...

„Noroc bun! Vorbă simplă, vorbă de binecuvîntare.

Cînd mîinile se mişcă din nou, vă spun :

Spre cer, în sus, duhul îl poartă pe aripi uşoare!

Noroc bun!"

Din horcăituri şi sughiţuri, glasul fetei se preschimbă într-o melodie curgătoare şi limpede. De pe buzele ei palide porneau cuvinte nenumărate, copilăreşti :

„Sîntem prietene de şcoală şi am alcătuit un triumvirat. Fiecare dintre noi poartă ca semn cîte o floare. Eu sînt trandafirul. Elena Lánská are ochi albaştri şi este nu-mă-uita ; iar Maria Hyská, al cărei chip e atît de palid, e crinul. Acesta e un mare

secret. Noi desenăm pretutindeni florile acestea, dar fetele celelalte nu ştiu ce înseamnă desenul nostru. Dac-ar şti! Florile noastre mai înseamnă însă şi altceva. Dar noi nu trădăm nimănui că trandafirul este chipul frumoasei, venerabilei Stanislava. În trecut ea a fost prinţesă. Nu-mă-uita, Jaromíra, zvelta doamnă cu ochi albaştri. Iar Crinul e cea mai pioasă doamnă din toate — Avila. Sub vălul ordinului i se ascunde părul bogat, auriu, iar în libertate Avila e zînă. Numai noi trei ştim toate astea! Şi vom păstra secretul pînă-n mormînt pentru că nimeni n-are voie să afle vreodată ceva. Ne-am jurat de trei ori, pe sufletul nostru, că nu vom trăda niciodată secretul. Însă cea mai grozavă taină a noastră este aceea că fiecare ne iubim floarea şi pe venerabila femeie pe care o reprezintă. Şi cînd le vedem, alergăm după ele, iar dacă nu le vedem, ne simţim nenorocite...!"

Fata respira greu. În tăcerea desăvîrşită a încăperii i se auzi iarăşi glasul limpede :

„Ieri a fost miercuri şi nici una dintre cele trei n-a venit la şcoală. Clasa I a fost închisă din cauza vărsatului de vînt. Clasa a II-a B n-a avut oră de limbă cehă, iar clasa a III-a n-a avut dimineaţa decît lucru manual. Prin urmare noi am rămas înăuntru, prefăcîndu-ne că ştergem praful şi ne-am ascuns de teama pedagogului. Mai tîrziu le-am descoperit pe venerabile la plimbare şi am cîntat pe trei voci : «Trandafirul meu, tu, în singurătate!» Ca şi cum am fi călătorit pe nori aşa am cîntat! Venerabilele s-au dus cu capetele plecate. Poate că nu ne-au recunoscut triumviratul. Şi chiar dacă l-au recunoscut, atîta pagubă. După o lună părăsim şcoala. Cine ne poate opri să le iubim?"

După aceste cuvinte măsuţa se prăbuşi cu zgomot pe podea, fără să se răstoarne. Hudcovka căzu

greoaie pe un scaun, pe care i-l întinsese grăbit cineva, tocmai la timp, pentru că altfel, cine știe, s-ar fi putut prăbuși și ea. Dar se stăpîni repede, nu avea timp acum de leșinuri. Trebuia să vadă mai departe ce se întîmplă.

Mediul oftă adînc. Începu să rostească iarăși cuvinte încîlcite. Dar cînd ele începură să capete un înțeles, mediul nu mai avea vocea unui copil, ci glasul unei tinere fete care cîntă:

„Primăvara, primăvara asta a noastră este atît de săracă! Și cît de mult m-am bucurat în timpul iernii, așteptînd-o mereu. Am muncit în uzină încă din iarnă. Dimineața, în loc să mă scol să mă duc la școală, mă sculam să plec la uzină. Aici, la uzină, minereul este mai întîi înmuiat, amestecîndu-se într-un bazin. Apoi merge mai departe la secția de coacere unde îl prăjește. Toți, și noi cei de la lac, și cei de la prăjitorie, sîntem roșii ca macii și mirosim a pucioasă. La început nu mi-a plăcut în uzină nimic, dar mai tîrziu am făcut cunoștință cu Václav Toma. Între noi ne puteam spune totul, numai că afară era iarnă, iar în prăjitorie munca mergea atît de repede, încît nu aveai cînd să stai de vorbă. De aceea m-am bucurat de venirea primăverii. Mă gîndeam mereu la trandafir, la nu-mă-uita și la crin... Dar văd că primăvara pădurea este tot atît de neagră ca și iarna. Nu, pădurii nu i se spune degeaba «Pădurea moartă».

De ce nu înverzește ca pădurea din Krnč? Acolo cresc plăvițe. Înfloresc și violete acolo, iar izvoarele își susură apa. Pădurea noastră cu brazii ei e toată vremea întunecată. De pe crengi cade funingine neagră... Funingine urîcioasă care se lipește de toate și mînjește tot. Pe iarbă nu te poți așeza. Degeaba caut o floricică veselă, colorată, în potirul căreia să licărească o picătură de rouă.

Dar decît în uzină tot mai bine e în pădure.

Ce urît miroase pucioasa! Iar eu iubesc atît de mult trandafirul, nu-mă-uita și crinul!"

Un miner uscățiv se apropie de mediu și-i puse mîna pe frunte. Femeile aduseră ca la comandă un prosop ud, pe care-l lipiră de fruntea fetei.

Șoaptele neînțelese porniră iarăși. Apoi glasul se întări, rostind deslușit:

„În afară de noi patru, în echipa noastră mai lucrează și bătrînul Burda. Cînd l-am văzut pentru prima oară, m-am speriat de nasul lui roșu. De unde să ghicesc că roșeața venea de la minereu, nu de la băutură! Apoi mai lucrează bătrîna Burdova, sora lui, muncitorul Vašek și un tînăr care abia a venit din armată și mai poartă încă bluză albastră. Dar în praful roșu de aici, bluza lui nu va rămîne multă vreme albastră.

«O să roșească!» spunea soldatul zîmbind cu subînțelesuri.

Bătrînul Burda povestește adesea că l-a cunoscut pe tatăl meu, și apoi începe să hohotească.

Cînd bătrînul vorbește cu mine, Burdova nu-l părăsește nici o clipită pentru că-i e teamă să nu devină obraznic; îl pîndește ca să strige la el de îndată ce ar încerca să spună ceva. Cînd o întreb pentru ce nu s-a măritat, începe să rîdă și ea. Toți parcă vor să ascundă ceva de mine. Dar am să le aflu eu taina! Am să descurc eu și chestiunile astea!

Vašek îmi spune mereu tot ce știe.

Ne ducem împreună la lucru și ne întoarcem tot împreună. Cînd trebuie să plec dimineața, știu că sînt așteptată de Vašek. E încă întuneric de tot, numai furnalele uzinei înroșesc cerul din cînd în cînd. De lumină n-avem nevoie. Eu însă mă trezesc întotdeauna mai devreme și-l aștept nerăbdătoare să

vină. Cînd îi aud fluieratul sau glasul, îmi vine să rîd de bucurie.

«Ei, Růža, mergem?»

Atunci eu ies repede afară și încep să alerg. El zice că sar ca o căprioară. Mama îl îndreaptă repede: «Mai curînd ca o capră!» Zăpada fu în curînd neagră de funingine. Iar iarna asta, din pricina fierului înghețat, mîinile ni s-au făcut tuturor numai răni, iar ochii ni s-au umflat de ger.

Dar acum apa a început să se scurgă prin șanțuri. Din timp în timp, aerul e străbătut de miresme. De la muncă ne întoarcem acasă pe drumuri ocolite. Nu ne strîngem mîinile niciodată și nu îndrăznim să ne privim ochi în ochi. Dacă uităm, și privirile ni se întîlnesc totuși, atunci roșim amîndoi. Cu toate astea eu aș vrea să mă ia de mînă, dar îmi e rușine să-l fac să înțeleagă că vreau. Poate că dacă ar înțelege, liniștea de acum s-ar spulbera și cine știe ce s-ar mai întîmpla atunci.

Nu, ar fi caraghios!

Cîteodată, Vašek îmi spune:

«Știi tu, Růža, nimeni nu poate să te oprească să te îmbrățișezi cu adevărat!»

Uneori bag de seamă că vrea să se apropie de mine. Însă deodată se întoarce repede și spune o mojicie. Iar după aceea rîde iar, și vrea să mă îmbune.

Vîntul a bătut dimineața atît de tare, încît mi-a ridicat fusta peste cap. Eu am țipat, mi-am tras fusta la loc și am strîns-o peste genunchi."

Hudcovka răsuflă puternic. Privi spre mediul așezat lîngă masa care acum se liniștise, plutind în aer deasupra podelei doar atît cît le trebuia oamenilor să stea în picioare.

Pe fruntea fetei alunecau broboane mici de sudoare. Răsuflînd greu, aproape șuierător, mediul continuă să vorbească:

„Poteca îngustă care duce spre pădure printre semănăturile de iarnă și trifoiști s-a zvîntat. Adulmecăm amîndoi pădurea. Avem același gînd; un gînd care ne urmărește atît de mult încît ne uităm deodată unul la altul, fără ocol. Asta ne sperie, rămînem o clipă zăpăciți amîndoi. Facem cîțiva pași fără să ne spunem o vorbă. Cu cît ne apropiem mai mult de casă, cu atît simțim mai mult dorința de a fi în pădure. Cu siguranță că în pădure zăpada a spălat totul! Ploaia de funingine încă n-a apucat să murdărească nimic. N-a mai fost nevoie de vorbe, ne-am înțeles în tăcere și, ieșind din strada Váňa, peste șosea și răzor, ne-am îndreptat încet spre pădure.

La marginea pădurii avem un colț tainic, cunoscut doar de noi. Pădurea se învecinează cu cîmpiile moșierești. Ascunzătoarea noastră e bine ferită de o perdea de copaci tineri. Nimeni nu ne poate vedea, în schimb noi putem privi nestînjeniți în toate părțile. Doi pini își îmbină coroanele ca o poartă, iar pe sub ea, un tufiș de ienuper alcătuiește un fel de gard natural. Acele de brad căzute în toamnă au întins deasupra pămîntului un covor moale.

Mergem printre trunchiuri și parcă nu ne găsim locul. Vašek strînge crengi de pe jos; pe cîmpiile moșierești se văd fugind copiii care culeg păpădie. I-am speriat noi cu trosnetul crengilor călcate în picioare. Șanțurile sînt pline de apă; pîlcuri de nu-mă-uita au început să înflorească printre copaci. Niciodată nu mi-a plăcut pădurea atît de mult ca astăzi. Fierbe ceva în mine care mă aruncă în sus ca pe o minge; trebuie să țopăi, să sar. Tot trupul îmi freamătă. Am început să urmez pilda lui Vašek: frîng crengi uscate, ridic ramuri și le rup. Vašek se întoarce spre mine de parcă nu și-ar crede ochilor. Spune: «A înnebunit puiul!»

Dar pînă la urmă tot am ajuns în colțul nostru, și eu încep să mă tăvălesc prin acele de brad de pe jos ca găinile în cenușă. Miros pămîntul, foșnetele pădurii îmi sună în urechi. Zgomote ciudate zumzăie lîngă mine. Poate e iarba care crește, țesînd pădurii covor. Din fiecare por se revarsă răsuflarea pămîntului, învîrtoșată și deasă ca aburul unei sirene.

Sar în sus, apuc o cracă.

«Ia te uită, cît sînt de tare!» îi strig lui Vašek, îndoind craca de genunchi. Un trosnet și craca se rupe în două. Vašek se îndreaptă spre mine, amenințîndu-mă. Își înclină capul în așa fel de parcă ar purta coarne ascuțite pe frunte; de parcă s-ar pregăti să mă împungă cu ele.

«Hai să vedem, care dintre noi e mai tare?! Să încercăm!»

Cu brațele desfăcute, ne năpustim unul asupra altuia. În noi fierb sevele pădurii primăvăratice, sucurile ierburilor ce încolțesc, puterile apelor umflate de munte.

O clipă mă lupt serios, îl atac cu furie; dar deodată simt că, atingîndu-mă, brațele lui Vašek devin molatice; se ferește. Apoi, ochii i se înflăcărează din nou. Îmi cuprinde încheieturile mîinilor în așa fel încît nu mai pot face nici o mișcare. Mă arunc în dreapta, în stînga, în sfîrșit i-am scăpat. Ne luptăm, ne învingem pînă cînd în cele din urmă ostenim amîndoi. În focul luptei ne pomenim printre trunchiuri de copaci răsturnați și printre bucăți de lemn tăiate cu ferăstrăul. Vašek vrea să le ocolească, dar se împiedică de un buștean prăvălit și cade.

În cădere mă trage după el. Aș fi vrut să mă scol, dar mă apucase rîsul și am rîs așa de tare încît pînă la urmă am rămas întinsă, fără putere. Ostenită, mi-am așezat capul lîngă al său, pe pămînt. Chipurile noastre se ating. E plăcută și nouă pentru mine

această atingere. Obrazul lui Vašek e neted, cu tuleie în barbă și o gură fierbinte.

Da! Iată și sărutarea!

De acum înainte nu ne mai rușinăm unul de altul. Nu mai fugim. Totul ni se pare de la sine înțeles și firesc.

Acum sîntem îndrăzneți și știm că pădurea se bucură împreună cu noi, că pinii se apleacă binevoitori peste noi, că primăvara rîde mulțumită în jurul nostru. Ne căutasem multă vreme și ne-am găsit. Am devenit unul al altuia.

Îmbrăcămintea pentru nuntă au fost zdrențele de pe noi. Nici pădurea nu e solemnă ca cea de la Krnč dar are cel puțin strălucirea primăverii, pe cîtă vreme noi sîntem plini de praful și murdăria cuptoarelor. Însă pădurea rîde împreună cu noi, cunoaște tot atît de puține lucruri ca și noi și poate că, cine știe? ne înțelege încăpățînarea și simțămîntul de zeflemea pe care-l avem față de ceilalți oameni. Pînă la urmă isprăvim cu rîsul și plînsul și rămîne în noi doar încăpățînarea."

Ridicînd amenințător pumnii mediul strigă: „Asta a fost răzbunarea noastră pentru nedreptatea unei vieți sîngeroase. De aceea am rîs. A fost răzvrătirea celor năpăstuiți, de aceea am plîns!..."

Hudcovka își ațintì asupra mediului privirile întunecate. Se uita dușmănos la fată, parcă ar fi fost gata să sară la ea să-i astupe gura. Dar se stăpîni. Mîinile ei rămîneau legate și mai departe în lanțul celorlalte mîini. Nu îndrăzni să se desprindă de ele, ci se mulțumi să-și închidă pleoapele cu gene negre și lungi peste ochii adînci, înconjurați de cute nenumărate.

Minerul cu bărbia ascuțită șterse din nou fruntea mediului și-i puse mîna pe creștet, rostind în șoaptă versetul.

Pumnii fetei se desfăcură, buzele tremurară, șoptind cuvintele :

„Am iubit trandafirul, dar mie numai nu-mă-uita mi-a rămas.

Cu nu-mă-uita în inimă m-am înapoiat la cuptoare. Totul e negru aici, ca-ntotdeauna, plin de rugină roșie. Numai noi am devenit alții ; Vašek și cu mine. Cum de e cu putință ? Nu știu dacă ne stă scris pe frunte ceva, dar se pare că toți cunosc întîmplarea noastră.

Bătrîna Burdova a început să povestească așa, din senin, de ce rămăsese nemăritată : «Și eu m-am încurcat curînd», îmi spuse bătrîna. «Și tu ?» răspunse în mine un ecou trezit din adîncuri. «Apoi, eu nici n-aveam chef de căsnicie. Duceam o viață ușoară, fără copii ; și aveam bani cu grămada. Bineînțeles atîta vreme cît am fost tînără și frumoasă. Numai că treaba asta n-a prea ținut mult. Vezi tu ? Așa e ! Iar după aceea n-am mai avut pe nimeni !»

Cuvintele ei mă făcură să protestez în sinea mea : «Ce ? Crezi cumva că eu vreau să mă mărit ?... Dar nici întreținută nu vreau să fiu. Îmi pot chivernisi și singură viață, fără bărbat. N-am nevoie de el pentru asta. Chiar dacă aș avea un copil, aș fi în stare să-l cresc și singură. N-am de gînd să întreb pe nimeni și n-am de gînd să cer nimănui vreo încuviințare. Așa gîndesc eu.»

Burdovei însă nu-i spun nimic din toate astea. Nu fac nimic ; tac și o privesc mirată.

Și bătrîna nu mai vorbi. Însă puțin mai tîrziu începu bătrînul. Burda spunea : «Tu semeni oarecum cu taică-tău. L-am cunoscut bine pe „Pepek cel ferches" de la uzina de laminat. Strașnic purgatoriu a mai avut maică-ta cu el !»

Burdova asculta, dar fără să mai strige la dînsul.

Așa. Prin urmare acum știu totul. E cam mult deodată.

Vašek și cu mine aveam ce ne povesti. Asta ne unea cu atît mai mult. Iar taina, taina noastră, o păstram cu sfințenie.

De cînd Vašek este al meu, și eu a lui s-au deșteptat în mine o mulțime de gînduri. Cînd văd uzina, cînd trec pe sub poarta ei și privesc în jur, cînd merg prin micul tunel al căii ferate nu mă mai miră lucrurile ca înainte, ci am impresia că totul reprezintă o forță oarbă, care trăiește doar pentru ea și se mișcă după alte legi decît cele omenești. Ea trosnește, șuieră, pufăie și bubuie, dar n-are suflet. Nu ! N-are ! Uzina pe care o aud și o văd își face auzită viața prin urletul sirenei și și-o arată cu ajutorul focului dar, printre nenumăratele ei fulgere și tunete, omul se furișează aproape nebăgat în seamă și nu se poate face auzit decît atunci cînd glasurile miilor de muncitori se adună la un loc.

Fierul provoacă răni în fiecare zi. Burdova s-a zgîriat. N-a prea dat atenție zgîrieturii și era cît pe-aci să-și piardă brațul. Sînge și fier, fier și sînge. Amîndouă, și fierul și sîngele, sînt roșii. Iar spitalul nu-i oare plin pînă la ultimul loc ? Nu e dus, în fiece clipă, un om la groapă ? Ceea ce curge din cuptoarele încinse este sîngele nostru, și el se contopește cu fierul, prin foc.

Soldatul din echipa noastră a spus odată : «Burdova, ce fel de brațe ai dumneata ?! S-ar potrivi pentru o statuie a muncii !»

Fără să vreau îmi arunc privirile spre brațele ei umflate și strîmbe, spre labele îngroșate de la capătul lor. Ce fel de brațe mai sînt și astea ? Ar putea să le zvîrle chiar de pe acum la vechituri, alături de fierul vechi. Pielea pe vinele violete și negre, ca lipitorile

umflate de sînge, s-a subțiat de parcă ar voi să le lase să țîșnească afară.

Însă Burdova se simte jignită. Se supără pe soldat și nu mai vrea să stea de vorbă cu el. Eu cred că am priceput ce voia să spună el. Dar bătrîna e mărginită... Soldatul ar fi vrut să-i însuflețească brațele !

Astăzi meșterul turnător a căzut în cuptor. S-a răspîndit numaidecît zvonul că ar fi fost beat. Însă nimănui nu i-a trecut prin cap să spună că-l amețiseră gazele.

Soldatul nostru amenință, ridicînd pumnul : «Ascultați, domnilor, nu uitați că fierul e amestecat cu sîngele nostru. Sîngele nostru se află în săbiile cu care ordonați să fie loviți greviștii, se află în orice mașină, în fiecare ciocan, în fiecare șină, în fiecare instrument care vă aparține, care e averea voastră. Acest sînge otrăvește totul pentru că e otrăvit de ură. Acest sînge va face într-o bună zi ca fierul armelor, atunci cînd voi o să vă așteptați mai puțin, să se îndrepte împotriva voastră !»

Îl ascult și mă mir. «Unde-i vezi tu pe domni ? Poate că vorbești de șefii de șantier, de ingineri sau de meșteri ? Numai ei sînt pe-aici ! Dar uzina nu e a lor !» «Totuși, uzina e a cuiva. Ia gîndește-te !» adăugă el, și atunci am înțeles totul.

Am iubit trandafirul, nu-mă-uita și crinul. Nu-mă-uita înflorește proaspăt tot timpul în inima mea, iar acum știu că trandafirul meu este roșu..."

Ultimele cuvinte ale mediului abia de se mai puteau auzi, dar Hudcovka asculta atentă. Atitudinea ei aproape amenințătoare de la început se schimbase, fiind înlocuită de alta, nouă. Acum o stăpînea curiozitatea mai mult decît orice și dorea ca mediul să-și recîștige puterea ca să continue. Voia să afle, să știe totul. Nu mai simțea mîinile, uitase de ele.

Îi înțepeniseră aproape cu totul, dar, lucru de mirare, nu o dureau. Nu-și dădea seama că stătea acolo de foarte multă vreme. Cu ceilalți se petrecea același lucru. La început Hudcovka se supărase de-a binelea, gîndindu-se că se dezvăluiau în public lucruri intime. Aruncase priviri furișe spre celelalte femei, le cîntărise din ochi, dar se liniștise curînd, descoperind că pe fețele lor nu se oglindea nici o poftă de vorbărie, nici o mulțumire pentru rușinea celorlalți. Indiferent de ceea ce spunea mediul, privirile ei nu întîlniră decît compătimire și aceeași neschimbată smerenie.

„Încă nu se prefăcuseră tuleiele lui Vašek în barbă adevărată și stăpînitorul împărătesc voi să-l înveșmînteze în haină albastră. În pădurea noastră venise toamna. Iepurii alergau în jurul nostru, păgubeau cîmpul. La «Rai» se auzea muzica recruților în sunetele căreia nenorociții îndrăgostiți își luau rămas bun unii de la alții. Se pot vedea servanți de la cuptoare și topitori de la furnale, tineri laminatori, strungari, fochiști de locomotive și alții. Mulți dintre ei sînt părinții celor care pleacă. Fetele așteaptă mai toate așezate pe bănci de-a lungul pereților ; cele sentimentale din cale-afară își cad unele altora în brațe, văicărindu-se și plîngînd. Mamele, sau cele care așteaptă să fie mame, nu dansează, dar își urmăresc supărate bărbații care cîntă și beau. Iată-l, toarnă în el litru după litru, ca să-și înece necazul, ca să-și dovedească bărbăția și curajul. Perechile de dansatori se îngrămădesc, dansează trup lîngă trup, pătimaș, nesatisfăcuți, silindu-se ca din timpul care trece neiertător să-și soarbă plăcerea pînă la ultima picătură.

Eu nu plîng și nici nu mă vaiet.

Zburăm amîndoi în galop sălbatic. Vašek și eu. Muzica recruților ne îmbată de parcă am bea vin. Contrabasul ne zbîrnîie în cap ca loviturile unui ba-

ros. După galop urmează un vals, apoi o polcă și iar un galop. Pînă la urmă nu se mai alege decît o învolburare dezordonată, o goană turbată și încurcată.

În mijlocul unei hore, Vašek se oprește deodată. Are ochi sălbatici. Își deschide bluza de lucru la gît, pentru că-l strînge postavul albastru și cu gîtul liber urlă peste întreaga sală :

«Cînd eram un băiețandru tînăr,
Voi nu m-ați cunoscut.
Cînd v-am cerut o bucată de pîine,
Voi nu mi-ați dat-o.
Dar pentru oștire m-ați găsit bun !
Dracu să vă judece,
Ciinilor blestemați !
Urra !»

Nu m-am speriat, dar am înlemnit. În întreaga ospătărie s-a făcut liniște. Toți îl priveau pe Vašek de parcă ar fi omorît pe cineva. Unii începură să dea înapoi, furișîndu-se înspăimîntați spre ușă. Venindu-și în fire, muzicanții începură o melodie nouă, ca să acopere ultima strofă a cîntecului lui Vašek.

Eu însă știam ce înseamnă toate acestea : Vašek vrea să fie om liber.

Pînă acu n-a avut curajul să-mi propună așa ceva. Eu însă, ghicindu-i dorința, îi șoptesc la ureche atît de aproape încît buzele mele fierbinți îi ating pielea : «Să fugim, Vasek ?!»

El mă prinde de mînă : «Vrei ?! Vii cu mine ?!»

Ne-am luat liniștiți rămas bun de la pădurea noastră. Cu boccelele în spinare am părăsit strada Váňa încă înainte de ivirea zorilor, și vîntul ne iuțea pașii.

Nu eram nici măcar triști. Voiam să plecăm în lume, pentru că meleagurile străine ne făgăduiau libertate. Ce însemna pentru noi țara în care văzusem lumina zilei ? Pentru mine, despărțirea, iar pentru

Vašek, o tunică albastră. Patria noi o purtam în rană, în capetele și în mîinile noastre.

Am călătorit pe poteci bătătorite, de la Kladno, pînă la Ruhr. Pe drumul acesta au mai mers, înaintea noastră, oameni nefericiți și nemulțumiți. Iar în cele din urmă tot pe el porni și soldatul de la cuptoare. Se spunea că în apropiere de Essen se năștea un nou Dubí. Cu cîtă bucurie am pornit pe jos spre țara nemțească !

Însă în vremea aceea uzina din Essen nu primea oameni noi. Vašek a trebuit să meargă la mină, iar eu să intru spălătoreasă. Cît timp am lucrat așa ? Cît timp ne-am iubit ? Dacă măsori timpul după suferințe, atunci a fost o mie de ani ! Dacă însă îl măsori după bucurii, atunci a fost abia o secundă !

Iar acum ?!...

Acum mă aflu în căsuța coloniei minerilor. Stau la fereastră. Privesc amurgul ; soarele a alunecat, peste uzina metalurgică, mare cît un incendiu. Înroșește totul cu jeraticul lui. Geamurile sclipesc. Chipurile oamenilor sînt roșii, ca ale indienilor. Pe cer parcă ar flutura steaguri roșii.

Acesta să fie oare ținutul Ruhr, priveliștea asta întunecată unde pădurile nu sînt alcătuite decît din hornuri ? Unde se află apele albastre ale Rinului ? Unde sînt viile și castelele ? Unde se află zîna Avila, pe care oamenii de aici o numesc Loreley ?

Regiune industrială. Umbre omenești !

Mîinile oamenilor tremură ca scuturate de friguri. Chipurile slăbite, în care parcă albul ochilor s-a mărit peste măsură, par a fi de cărbune. Ei nu merg, mai degrabă se furișează. I-a bătut cineva ? Nici unul dintre bărbații de pe aci nu are umerii lați ai lui Vašek și mersul lui drept. Pașii le sînt frînți, trupul le e adus.

Eu nu mă simt bine aici.

Tăcerea lor de mormînt mă sperie. Vašek spune că bărbații aceștia au învățat să tacă în sînul cărbunilor și al stîncilor. Petrecerile lor nebunești în care se sleiesc pînă uită de ei înșiși, ca animalele bătute care simt că le-a slăbit lațul, mă înspăimîntă. Mă tem de strălucirea puternică a albului ochilor de pe chipurile lor negre... Dar totuși trebuie să-i iubesc.

Trebuie să-i iubesc fiindcă au fost tovarăși de viață și de moarte cu Vašek în ceasurile lui grele. Așa cum spunea întotdeauna mama noastră : «Cinstit ca un miner care scoate aurul la lumina zilei și poartă felinarul în spate».

. . . . . .

Trei zile și trei nopți au săpat. Cei care leșinau erau scoși afară la aer, iar alții coborau în mină ca să-l dezgroape pe Vašek. Nu l-au găsit. Nu l-au găsit ! Eu nu mă pot duce la lucru. Trebuie să stau la fereastră, să aștept vești.

Poate că totuși au să-l găsească !

Mi se pare că am ajuns să arăt și eu ca oamenii de pe aici. Mîinile îmi sînt umede și fierbinți, pe chip îmi mai strălucește doar albul ochilor însîngerați de plîns.

Mă arde rana din inimă ! Mă arde ! Ah ! Închideți fereastra că vreau să dorm !

Nu pot dormi ! Nu pot ! Dacă au să-l mai găsească totuși pe Vašek ? Trebuie să veghez. Mamă, trage perdeaua la o parte, vreau să văd ce e afară !

Sînt cum e floarea-soarelui către seară. Aștept, tînjesc după fericire. Ascultă, ușa se deschide încet ! Atît de încet ! Cine să fi venit ? Mama ? Bunicul ? Fratele ? Cu toții pășesc încet, în vîrful picioarelor, de parcă aș fi bolnavă. De ce nu intră ? De ce rămîn mereu la ușă ? De ce nu vorbesc cu mine ?

Îmi tremură tot trupul. Într-adevăr, poate că sînt bolnavă. Orice fleac mă umple de spaimă, inima îmi sare din piept. Acum dacă a venit cineva mi-e teamă de privirile lui.

Trebuie, totuși, să mă înfrîng. Să mă întorc ? Ah !

Un tînăr chipeș stă rezemat de ușă. Dar tunica de miner e prea mare de parcă ar fi moștenit-o de la uriași. Și-a dat capela de cadet pe ceafă. Părul îi e cu siguranță blond și are ochi albaștri, dar totul pare acoperit de muselin negru...

Cine să fi purtat oare această uriașă tunică de miner care fără îndoială că a fost cumpărată de la negustorul de haine vechi ? Mă gîndesc mult. Capul nu mă ajută. Dar totuși, știu ! Știu ! Acum îmi aduc aminte. O tunică asemănătoare a purtat Vašek.

În locul numelui scump din gît mi se rupe un țipăt atît de ciudat, încît mă îngrozesc de propriul meu glas. Sîngele se răzvrătește în mine, ca pe arc mă ridic de pe scaun. Trebuie să mă sprijin de perete.

Cum ? Se întorc morții ?

Caraghios. Poate că Vašek a fost doar la spital. S-a făcut sănătos și acum iată-l, e aici. Cum să-l primesc ? Gîndurile mi se încolăcesc ca niște șerpi ; unul iese la suprafață, mi se zvîrcolește prin cap. N-am voie să-i anunț... moartea. El nu trebuie să afle că oamenii îl crezuseră mort. «Bine ai venit, Vašek !»

Vašek tace.

De ce nu se îndreaptă spre mine ? De ce nu mă strînge în brațe ? Ce ascunde surîsul lui jumătate trist, jumătate tăcut ?

Știe oare ceva despre alarma dată în mină în ziua cu pricina ? A aflat oare cum s-au repezit femeile înnebunite la ascensor, de unde nu le-a mai putut goni nimeni ? Nici pe mine, fosta muncitoare de la cuptoare, nici pe copiii care se agățaseră de lanțurile ascensorului ? Toate cîte eram acolo aveam bărbați,

iar bărbaţii noştri se aflau jos, în adîncurile pămîntului, de unde ieşea acum coloana neagră şi înfiorătoare de fum. Sirenele urlau, iar vaietele noastre erau tot urlete. Măştile de gaz şi echipele de salvare... ţipete, întrebările şi plînsetele... gazele exploziei... mormîntul viu.

Buimăcite, în genunchi, am aşteptat sus la ieşirea din mină pînă au fost aduşi toţi pînă la unul. Unul singur a rămas jos. Acela care lucrase în cel mai înaintat loc. Acela al cărui nume era Vašek.

Mă mîngîiau spunîndu-mi că-l vor găsi viu. M-au dus la înmormîntarea celorlalţi. Fanfara minerilor cînta pentru morţi. O domnişoară de onoare îndoliată purta în mînă o lumînare, iar clopotele sunau a jale. După aceea m-am dus acasă. Aşteptam veştile de la mină. La ascensor nu m-au lăsat să mă duc.

De ce s-au apucat să-şi bată joc de mine în felul ăsta dacă Vašek nu era mort?

Pentru că, uite, Vašek a venit şi stă acum rezemat de uşă, îmbrăcat în haina lui de miner. Iată-l, imediat mă va lua în braţe, îmi va vorbi. Teama mă părăseşte, îmi vin în fire, o simt. De cînd s-a înapoiat el, cît de uşoare mi se par iarăşi toate!

Alerg spre el. Poate că el tocmai asta aşteaptă.

În sfîrşit, s-a mişcat. Un gest de parcă ar fi voit să se apere, de parcă ar fi voit să-mi aducă o veste. Vašek ridică mîna. Caut s-o apuc, s-o prind cu sete. Abia acum voi pune degetul pe rană şi voi crede. Căci abia acum îmi iau norocul în mînă, norocul pentru care am plîns atît!

Pe cît e de fierbinte mîna mea, pe atît e de rece mîna lui Vašek. O strîng cu toate puterile pe care mi le dă bucuria. Dar în mîna mea mîna lui se topeşte, se preface în pulbere măruntă şi albă, dispare.

Spaima începe să mă biciuie iarăşi. Ridic ochii spre el nebună de frică. Ochii lui albaştri sînt numai praf

de cărbune. Pe buzele lipsite de sînge a încremenit semnul ultimei lupte. Tîmplele îi sînt scobite adînc, umbra morţii sălăşluieşte pe chipul lui, schimonosit de putrezirea care-l cuprinde treptat.

Şi iată, Vašek vorbeşte: «Vrei? Vii cu mine?» «Vreau, dragul meu! Viu îndată!» Am iubit trandafirul roşu, am purtat-o pe nu-mă-uita, iar în fundul minei mă aşteaptă crinul."

În ochii severi ai Hudcovkăi strălucea o durere duşmănoasă. Toţi cei din încăpere răsuflau greu, dar dintr-o dată atmosfera sumbră fu străbătută de o alarmă neaşteptată, pentru că, după ce rostise ultimele cuvinte, mediul începu să scoată urlete neomeneşti. Ţeapănă şi galbenă ca ceara, fata se prăbuşi de pe scaun.

Lanţul mîinilor împletite se desfăcu, măsuţa reveni pe podea. Deodată, Hudcovka îşi aminti: „Unde mi-e carneţelul cu însemnări? apoi continuă, supărată: N-a spus nimic altceva decît ce scrie acolo."

Şi, ca şi cum ar fi vrut să se convingă singură, adăugă: „Chiar şi poezia pe care i-a scris-o o dată o călugăriţă pe prima pagină, chiar şi pe aceea a spus-o. Mai tîrziu, Růžena n-a mai dat voie nimănui să scrie ceva în carnet şi l-a ascuns de toată lumea."

Supărarea o mişcă însă tot atît de mult ca şi mila. Se simţea înşelată, fără a putea să tăgăduiască totuşi că povestea mediului o mişcase adînc. Ca să-şi ascundă emoţia, ceru insistent să se aprindă lumina în casă.

Oamenii se osteneau însă în jurul fetii, care mai zăcea ţeapănă. Începu deci să-şi caute cu ajutorul cunoscutei sale carneţelul cu însemnări. Îl găsi la locul unde îi căzuse din poală şi îl scoase repede din basmaua tibetană prinsă la capete cu un ac, aşa cum îl împachetase ea însăşi, doar că acum acul era prins în alt loc.

— Să mergem acasă, dragă Hudcovka. Astăzi mediul a obosit. Vor avea de lucru pînă cînd să-l deştepte. S-a obosit mult, săraca!

Hudcovka se întoarse spre cunoscută:

— Ia spune-mi, cum e de înţeles treaba cu spiritismul ăsta?

— Sufletul străin intră în trupul mediului. Numai în felul acesta poate vorbi după moarte. Mediul e numai mijlocitor.

— Pare de necrezut, dar eu am simţit chiar mirosul cuptoarelor. Şi totuşi a repetat întocmai ceea ce era scris în carneţel, nici un cuvînt în plus sau în minus.

Hudcovka începu să se gîndească, iar spiritul ei lucid şi sănătos se împotrivi:

— Cum vine treaba asta? Morţii îşi continuă viaţa de la vîrsta pe care au avut-o cînd au murit?

Prietena se uită nedumerită la ea. Iar Hudcovka continuă cu batjocură în glas:

— Atunci unii au vîrsta copiilor, alţii, vîrsta bunicilor, a babelor.

— Mai bine nu întreba. Nu e bine să te joci cu asemenea lucruri.

Îşi spuseră bună seara şi Hudcovka îşi trase şalul de doliu mai jos, peste ochi, pentru a nu fi văzută venind de la cercetătorii spiritelor.

Mergînd, clătina din cap: „Dracu pescuieşte mai mult în singurătate. Oamenii trăiesc aici ca şi cum fiecare s-ar afla pe lume numai pentru el însuşi!"

Mai era încă supărată pentru că întîlnise acolo lucruri pe care nu le putea înţelege. Tot aşa s-ar fi supărat dacă un necunoscut îmbrăcat într-un cearşaf alb ar fi încercat s-o sperie noaptea. Într-un asemenea caz ar fi simţit nevoia să înlăture pînza ca să afle cine se ascunde sub ea.

Nu se temea să se întoarcă la Kročehlavy, trecînd pe lîngă cimitir, acum, în amurg.

Îşi zise cu convingere: „Pe morţi dinţii nu-i mai dor!"

Peste puţin, începu să se gîndească la altele: la treburile gospodăriei, la Jožek sau la faptul că, uitînd să-i cumpere ceva, se întorcea acasă cu mîna goală, iar Jožek se va năpusti imediat spre buzunarul ei. Hotărî să cumpere de un creiţar bomboane şi-şi aminti: „Ah, Doamne! Numai de n-ar fi uitat Mařenka Stuchílková să închidă gîştele!"

O mai aştepta şi capra care trebuia mulsă şi care desigur că behăia de mult. În ultima vreme Pepan parcă începea să se schimbe. Umbla încoace şi-n colo înnegurat de parcă ar fi copt un gînd rău!

„Ei, viaţa e păcătoasă. Morţii habar nu mai au de asta."

Calea îi era luminată de reflexele roşietice ale uzinei. Tocmai snopul de flăcări ale şarjei Bessemer cutreiera cerul. Gaze de pucioasă se răspîndeau din dreptul turnătoriei, şi faptul acesta îi aminti de nenorocirea muncitoarei de la cuptoare.

„Da, dragă Růženka! N-ai vrut să rămîi la noi fără Vašek. Vezi tu, astăzi n-aţi mai fi putut lucra la prăjitorie pentru că minereul nu se mai moaie, ci e prăjit de-a dreptul în gropi, iar din lacurile uscate e scos cu ajutorul elevatoarelor cu aburi!"

Strîngînd carnetul cu însemnările Růženei la pieptul ei uscat, Hudcovka grăbi paşii, ca să ajungă mai repede acasă...

Capitolul 9

ECHIPA LA RĂSPÎNTIE

Dacă eşti făcut să fii vînător, nu te încăpăţîna să treci drept păstor, fiindcă atunci faptele tale vor fi potrivnice simţămintelor tale şi chiar dacă ai avea bunăvoinţă, totuşi s-ar întîmpla şi cu tine ceea ce s-a întîmplat cu pater Kohout, care a avut pe conştiinţă cîţiva învăţători. I se dăduse însărcinarea să păzească ţarcul de oi, pe cînd lui îi plăcea mai mult vînătoarea de lupi. Există instincte pe care nu le poţi înfrîna. Ele reapar mereu, plutind la suprafaţă ca o minge pe apă.

Şi aşa s-a întîmplat că învăţătorul Kadeřábek a ajuns pe drumuri. Dacă ar fi trăit într-o altă parohie, chiar de-ar fi fost progresist, ar fi putut încărunţi aşteptîndu-şi liniştit pensionarea. Nu se întîmplă oare atît de des ca şi cei mai înverşunaţi adversari politici să ia loc alături la un pahar cu bere? Însă Kadeřábek avusese întotdeauna ghinion şi ghinionul acesta îl făcu să ajungă în comuna în care păstorea Kohout. Kohout nu avea obiceiul să se aşeze cu alţii la un pahar cu bere pentru a se împăca, ci se găsea în permanenţă alarmă, întotdeauna la datorie, împotriva oricărui duşman al bisericii.

Pe vremea aceea învăţătorul era tată a doi băieţi, şi-n scurtă vreme, după ce se mută în noua locuinţă

care avea camerele pardosite în întregime şi a cărei bucătărie era pavată cu roşu, deveni tatăl şi al celui de-al treilea copil. Nevasta lui, slabă şi plăpîndă, împingea zi de zi căruciorul copiilor de-a lungul şi de-a latul grădinii preoţeşti, aşezată spre miazăzi, alcătuind un colţ însorit, liniştit şi calm. Se întîlnea adeseori cu preotul, şi atunci se silea să micşoreze încordarea dintre el şi bărbatul ei prin plecăciuni smerite, deşi niciodată nu se înjosi într-atîta încît să-i sărute lui Kohout mîna, după cum obişnuiau habotnicele din partea locului. Însă un om atent ar fi putut citi suferinţa în ochii ei, i-ar fi putut simţi dorinţa aprinsă de a trăi paşnic şi de-a-şi apăra cuibul de primejdii.

Kohout avea obiceiul să răspundă binevoitor la saluturi, dar niciodată nu se oprea lîngă ea ca să surîdă căpşorului blond şi bucălat, cu ochi albaştri ca cerul. Curînd băieţelul începu să devină zeul tuturor fetelor bune de măritat, în care începeau să se trezească sentimente materne. Cu drăgălăşenia lui, copilul ar fi putut să fie un minunat înger al împăciuirii!

Bineînţeles însă că un armistiţiu între biserica luptătoare şi un învăţător ai cărui copii nici măcar botezaţi nu erau, sau care, cum era cazul cu cel mai mare, nu voia să ia parte la ora de religie, n-ar fi fost cu putinţă. Kamilek cel bălai trăia în şcoală de parcă era legat la stîlpul infamiei, pentru că directorul, în acelaşi timp şi învăţător şef al clasei a II-a, se considera a fi un stîlp solid al dinastiei şi al ordinei sociale existente. Devierile de felul celor ale lui Kadeřábek le considera drept excentricităţi ce îndreptăţeau întrutotul trecerea sa de partea bătăiosului preot.

Cînd înaintea orei de religie, Kamilek părăsea clasa, directorul îi însoţea în permanenţă plecarea cu

o mustrare ascuțită, aceasta pentru ca ceilalți elevi să priceapă bine vina lui. Cuvintele pe care le folosea atunci erau alese întotdeauna în așa fel încît îl excludeau de fapt pe băiat din comunitate. Acest moment îl chinuia nespus pe copil pentru că, asemenea tuturor copiilor, Kamilek se temea să fie altfel decît ceilalți. Răbdînd și suferind, dacă ar fi putut să ia vreo hotărîre după propria sa voință, Kamilek ar fi preferat să rămînă la orele de religie.

Cînd la școală veni și Aleš, dușmănia se adînci și mai mult. Nici Aleš nu era botezat și, ca și fratele său, nu rămînea nici el la orele de religie. În vremea aceasta Kadeřábková nu se mai plimba cu căruciorul de copii de-a lungul zidului parohiei, pentru că micul Přémysl, dus de mînă, începuse să meargă pe picioarele lui. Pașii împleticiți ai copilului o stînjeneau însă, așa că, văzînd-o de departe preotul putea s-o evite. Cele ce se întîmplau începuseră s-o supere ; se considera slabă. Ar fi preferat să ia lucrurile în piept, i se părea o lașitate să-l lase pe bărbat să lupte de unul singur, iar conștiința îi era întrucîtva tulburată de faptul că îngreunase viața soțului ei cu grija pentru cei trei băieți tăcuți, timizi și copilărești.

Uneori se întreba de ce oare tocmai ei trebuie să lupte astfel, ei care nici războinici nu erau și nici nu-și doreau altceva în viață decît liniștea, bucuria senină ? Oare de ce să-i fi fost tocmai ei sortit să sprijine un luptător ? Ei, care avea nevoie de sprijin, care simțea nevoia să fie răsfățată de un om mai puternic ?!

„Părinte, strigau privirile ei cînd îl întîlnea pe pastorul Kohout, caută-ți unul cu care să poți încrucișa spada în condiții egale, fiindcă *brabetele* meu nu-ți poate satisface patimile războinice. Oamenii îl

poreclesc «Brabetele însurat» și dumneata ți-ai pus în cap să te bați cu el !"

Însă preotul se strecura cu priviri furișe de cealaltă parte a drumului, înconjurat parcă de aureola învăpăiată a zelului său creștin pe care femeia îl vedea ca pe un dușman respingător.

Dacă, potrivit orarului școlii, se întîmpla ca ora de curs a preotului să urmeze îndată după aceea a lui Kadeřábek, cei doi se ocoleau în așa fel încît ai fi putut crede că-i desparte o claie de fîn în flăcări, făcînd peste putință apropierea. Dar nu era îngăduit ca o pildă atît de rea să dureze. Tineretul trebuia să fie educat de institutori care trăiau în bună înțelegere între ei, fără să dea cetățenilor prilej de discuție. Reclamațiile începură să curgă : mai întîi la inspectoratul școlar și apoi tot mai sus, pînă cînd de acolo porni o adevărată avalanșă de anchete disciplinare, avertismente și dispoziții, care se isprăviră cu inevitabila concediere a învățătorului. În trupul firav al lui Kadeřábek sălășluia un suflet eroic ; forța lui de luptă putea fi asemănată cu aceea a micului dar viteazului croitor din poveste, care a izbutit să înfrîngă balaurul.

După aceasta, familia învățătorului fu nevoită să plece grabnic ; Kadeřábek nu mai avu prilejul să-i arunce în față dușmanului, care-l urmărise în tot timpul activității profesionale, toate mărețele fraze pe care și le întocmise în eventualitatea unei ultime și dramatice întîlniri, întîlnire în care preotul ar fi avut rolul închizitorului, iar Kadeřábek pe acel al lui Francesco Ferra.

Înlăturarea lui din învățămînt trecu neluată în seamă, încît Kadeřábek avu sentimentul că poartă pe umeri toate nedreptățile din lume. Înștiințarea oficială îi fusese adusă acasă și o dată cu ea pedagogul îi adusese și un sac vechi, de cereale, în care îi fu-

seseră îngrămădite toate lucrurile. Lui nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să iscălească o chitanță pentru banii ce-i fuseseră aduși cu același prilej. Totodată i se mai făcea cunoscut, printre rînduri e drept, dar în mod foarte clar, că nu mai avea ce căuta la școală. Kadeřábek înghiți toate amărăciunile, dar în sinea lui se simțea totuși mîndru pentru că fusese condamnat de „ceilalți". Își dădea seama, fără îndoială, că această acțiune îl declasa, dar nu considera faptul drept o mare nenorocire. Ruptura lui de religie, libertatea spirituală, îi dădea conștiința și mîndria că de acum înainte face parte din proletariat. La cea dintîi adunare a asociației „Idei libere", printre ai cărei membri se afla un mare număr de muncitori, Kadeřábek își exprimă această părere. Călduroasele aplauze pe care le cîștigă acolo îl făcură să se înapoieze acasă peste măsură de încîntat.

Începu să-i povestească nevestei cum membrii asociației se arătaseră toți de acord cu dînsul, iar cînd, drept răspuns, nu observă pe figura palidă a femeii decît umbra unui surîs ostenit atunci începu supărat să-i facă observații, reproșîndu-i lipsa de înțelegere pentru acel moment greu al vieții lui. Ducîndu-se la culcare, Kadeřábek își întări convingerea că oamenii străini îi erau mai apropiați decît propria-i soție.

Însă după scurt timp trebui să pornească la vînătoare după o slujbă. La început după o ocupație potrivită, mai apoi pentru cele necesare traiului zilnic. Unui ofițer degradat nu i se mai îngăduie nici măcar să mături curtea cazărmii. Kadeřábek trebui să afle că nici un om din oraș nu avea nevoie de serviciile lui. Solicită posturi devenite vacante în alte orașe, se așternu să scrie o mulțime de petiții protocolare și cu grijă caligrafiate, dar autoritățile nu catadicsiră să-i trimită răspuns la nici una din ele. Discuțiile sale la asociație deveneau tot mai răsunătoare, dar,

în același timp, tot mai personale, așa că unii membri, care țineau să fie considerați oameni pașnici deși cu idei progresiste nu mai veniră pe acolo. Se temeau de gălăgie și gesturi violente, considerîndu-le în stare să le știrbească renumele. Cel puțin așa pretindeau.

Cîțiva oameni, cetățeni care țineau mult la învățătorul concediat, pentru discursurile sale acuzatoare împotriva preoților și în general a clerului, cum și împotriva tuturor bogătașilor hotărîră să-l răzbune pe noul lor tovarăș de clasă prin demonstrații în fața parohiei. Muncitorii anunțară că trebuia organizată o demonstrație pentru libertatea ideilor care să se sfîrșească, după o generală și tacită înțelegere, cu spargerea geamurilor la parohie.

Avocatul din localitate avea tocmai atunci nevoie de un ajutor și trimise vorbă lui Kadeřábek că-l angajează; acesta primi oferta și salariul derizoriu ca pe o mare binefacere. Kadeřábková începu să spele rufăria bolnavilor de la spital. Acolo se schimbau des spălătoresele pentru că la munca asta dezgustătoare nu se prezentau decît femei pe care mizeria le făcea nesimțitoare. Dar Kadeřábková nu rămase multă vreme acolo. Într-o dimineață pe la orele 5, cînd tocmai se pregătea să se scoale, i se păru că albiile de rufe se transformară pe neașteptate în scrîncioburi americane, cu care zbura cu iuțeală prin aer, întorcîndu-se apoi pe pămînt. În realitate femeia se prăbuși la pămînt ea însăși, dar nu cu scrînciobul, ci sub lovitura unei puteri necunoscute împotriva căreia nu putuse rezista. Deschizînd ochii Kadeřábková constată că scuipase sînge. După trei luni, salariatul avocatului se întoarse din armată, iar Kadeřábek își primi cu prilejul acesta ultima leafă. De altfel, o primise tot timpul săptămînal ca și un muncî-

tor auxiliar, pentru ca nu cumva să-şi poată considera angajarea ca definitivă.

Un şomer are despre lume cu totul altă concepţie decît, să zicem, un director de bancă. Trecînd pe străzile oraşului, Kadeřábek simţise că urăşte orice om care avea o înfăţişare mai mulţumită. Umbla cu desperarea concurentului care, la cursa de alergare în saci, rămîne ultimul pe teren. Îl privea ca pe un duşman pe oricine-i ieşea întîmplător în cale. Se înţelege că oamenii începură să-l ocolească, pentru că în cutele chinuite ale obrazului său citeau o duşmănie de moarte.

— Domnule învăţător, îi spuse într-o zi un tocilar ambulant, care se întorcea întotdeauna în oraş după ce făcea înconjurul regiunii, eu vin acum de la Kladno şi am citit acolo la poarta uzinei că se fac angajări. Ce-ar fi să încercaţi? Am lucrat şi eu acolo înainte de a-mi face rost de piatra asta de ascuţit. Atîta vreme cît nu găsiţi altceva nu poate să vă strice.

— Ai dreptate, răspunse învăţătorul, încuviinţînd. Sînt hotărît să fac orice! Dar nu ştiu dacă o să mă primească, pentru că n-am nici o pregătire specială.

— Acolo nu te întreabă nimeni de pregătire! Vrei să munceşti, bine! Nu vrei să munceşti... iar e bine! N-ai decît să pleci. Nici ei nu te cunosc pe dumneata şi nici dumneata nu-i cunoşti pe ei.

După o săptămînă, Kadeřábek începu să lucreze în uzină, iar după o lună îşi mută şi familia la Kladno. Menită să fie o ocupaţie provizorie munca la uzină deveni în curînd permanentă. Atelierele îi umplură plămînii cu vapori de apă sulfuroasă, îi bătătoriră mîinile, îi împăienjeniră ochii cu funingine... Peniţa de scris fu schimbată definitiv cu cîrligul pentru tragerea lingourilor. Oţelul incandescent, abia adunat într-o formă, plutind în aer, cuprins de lanţuri, alcătuia acum un univers nou pentru el, universul uzinei, cu planetele lui care se mişcau circular. La început nu prea avu vreme să privească în jur; se temea în permanenţă ca nu cumva să se ciocnească de vreunul din acei meteori învăpăiaţi atunci cînd se scurgea din orificiul larg în forme imense, după care-şi începeau călătoria oscilantă spre o altă secţie din fabrică. Kadeřábek stătea pregătit, înarmat cu un cîrlig de care se slujea ca să-l îndrume pe această cale. Faptul de a împinge încoace şi-ncolo blocurile grele de fier, care se legănau în lanţurile zornăitoarelor macarale, nu părea o muncă prea aspră. Cînd, de departe, fata cantinierului privea într-acolo avea impresia că nenumăratele lampioane atîrnau de crăcile unui pom de Crăciun. Dar cum jocul acesta dura cîte zece ore, gîtul lui Kadeřábek ajunse în cele din urmă să fie ca ars, ceea ce se datora fără îndoială rîurilor de sudoare ce i se scurgeau tot timpul.

Treptat învăţă să sară printre barele încă incandescente, ca să poată străbate drumul cu cît mai puţine mişcări şi cu un număr de paşi cît mai mic. Cînd ajunse să stăpînească arta aceasta, abia atunci începu să aibă timp să-şi privească oamenii din echipă. La început îi deosebea numai după glas; apoi începu să le recunoască figurile. Exceptîndu-i pe conducătorul macaralei şi pe meşter, erau cu toţii patru oameni. În primele zile de salturi înfricoşătoare printre ucigătoarele blocuri de fier încins, muncitorii îi strigaseră în chip de prevenire tovărăşească:

— Hei, tu, ăla nou. Dă-te la o parte! Hei! Rup! Vineeee!

Braţul macaralei principale se mişca încet peste cele patru capete, ca şi cum le-ar fi condus un uriaş. Kadeřábek nimerise la turnătorie. În hala acoperită se aflau cîteva macarale care, cu ajutorul releelor şi al lanţurilor, puteau să ridice cu uşurinţă tiparele

de cîteva chintale, al căror interior era umplut cu metal lichid.

Un muncitor din echipă avea misiunea să tragă brațul macaralei cu ajutorul unui cablu puternic. O porțiune mică a cablului era îngroșată, pentru a putea fi apucată cu mîna. Însă porțiunea aceasta fiind aspră, mîinile care o strîngeau ceasuri întregi în fiecare zi începeau să se roadă. Ca să nu se rănească, oamenii avuseseră grijă să născocească o apărătoare. Întrebuințau în scopul acesta o bucată dreptunghiulară de piele, care pe o parte avea o tăietură pe unde putea fi trecută mîna, așa încît pielea s-o acopere și s-o apere de frecare. Apărătoarea se chema platoșă. La macarale oamenii nu umblau niciodată fără aceste mănuși din piele de cerb. Ele făceau parte din ținuta lor de uzină, de aceea Kadeřábek își procură curînd o asemenea platoșă. Simțise nevoia să le poarte încă de a doua zi de cînd începuseră să-i șîngereze palmele.

În spațiul întunecos al halei mai întîi îi atraseră luarea aminte brațele muncitorilor. Abia mai tîrziu, cînd ochii începură să deosebească locul de unde veneau vocile celor care vorbeau cu dînsul, reuși să-i descopere pentru o clipă și pe muncitori. Aveau fețele brăzdate de riduri murdare, iar ochii, albi ca ai negrilor ; pe frunțile asudate erau lipite șuvițe de păr și, pentru că se putea uita mai bine în ochii unui om de aceeași înălțime cu el, privirea lui se întîlni cu aceea a vecinului său.

Acesta se numea Klíma. Atît. Îi află curînd numele, pentru că, cel puțin în uzină, muncitorul nu avea alt nume. Omul alerga cu ranga de fier în jurul lingoului pe care brațele macaralei îl țineau ca ghearele unei păsări de pradă. Împingea lingoul încoace și-n colo, iar de cîte ori ranga atingea suprafața înroșită, locul

atins se făcea ca o pată de cerneală. Uneori se forma și o pojghiță care cădea.

— Ce zici de larma asta ? îl întrebă Klíma, observîndu-i privirea, care părea să îmbie la prietenie. Omule, dacă aș putea, n-aș face altceva toată ziua decît să beau !

— Berea e prea caldă ! răspunse Kadeřábek în fugă, arătînd cu capul spre cele zece marmite de tablă aduse din cantina uzinei.

— Da ! Desigur ! Berea e cam trezită... Păcat de bani ! Dar ce să faci ? Ai să afli curînd că aici nu poți să bei apă. Îți distruge stomacul !

Klíma încercase și el să bea apă. Cum să nu fi încercat, cînd vedea că bruma de parale cîștigate o cheltuia aproape toată pe bere ? Iar el, Klíma, voia să-și strîngă ceva bani, ca să scape din grozăvia asta. Rîdea, afirmînd că nu dorea să rămînă o veșnicie în uzină. Nu pentru asta se născuse pe lume ! Fără îndoială ! Era și el ca tot omul căsătorit ! Avea intenția să-și facă un rost în viață, să fie independent. Să-și deschidă, la Kladno, un mic atelier, sau poate chiar o prăvălioară, unde ar fi putut să facă ceva vînzare. Căci era de meserie tinichigiu. Da ! Iar autorizația de funcționare ar fi primit-o cu siguranță, fără nici o bătaie de cap. Avea un cunoscut la administrația comunală. Principalul era să strîngă o dată ceva mai multe parale, ca să-și poată face rost de o instalație ! Ca tinichigiu ar fi putut să vîndă pe lîngă lămpi și petrolul de care avea nevoie ca să fie folosite. Lumina e ca mîncarea. Niciodată nu te poți lipsi de ea și nimeni în lume nu și-ar putea reduce nevoile în ceea ce privește lumina.

Despre nivelul de trai fiecare are părerea lui. El, Klíma, ar fi putut-o duce astăzi de o mie de ori mai bine, dacă în tinerețe ar fi avut mai multă minte. N-ar fi trebuit să ia de nevastă o femeie atît de săracă. Se

căsătorise cu o fată care lucra la haldă. Kadeřábek nu avea de unde să știe ce înseamnă asta ; un om mai răsărit din Kladno să se însoare cu una care lucrează în mină ! Din clipa cînd ai făcut pasul ăsta s-a dus dracului toată pricopseala. Nu-ți mai poți îngădui o societate mai bună. Nu mai poți intra într-o cîrciumă în care cîntă altă muzică decît cea a minerilor. Acum nevastă-sa nu mai muncea la haldă ; lucra la trierea cărbunilor. Dar cu toate că pînă și părul și-l pieptănase altfel acum, se putea vedea cale de o poștă că lucrase cîndva la haldă și asta îi punea întotdeauna capac ! Cucoană n-avea să mai ajungă ea niciodată.

La drept vorbind, ei puțin îi pasă. N-a schimbat cu familia nici măcar o vorbă. Ce fierbere a fost în ziua cînd Klíma a venit acasă cu ea. Era s-o pățească. Poate nici n-ar fi luat-o dacă n-ar fi întîlnit la ai săi atîta întărîtată împotrivire. I se urîse să tot asculte de ei într-una. Voise cu tot dinadinsul să facă și el o dată ceva de capul lui ! De asta nu învățase nici carte, cu toate că taică-său ținuse morțiș să urmeze o școală industrială sau măcar școală de meserii din Kladno. Dar, nu ! Drept pedeapsă l-au dat ucenic. Se zice că tatăl său l-ar fi dezmoștenit, sau că ar fi jurat să nu-i dea nici o lețcaie de la fierăria cu minunatul ei vad din piață. Ah ! Nu a rîvnit niciodată la banii pe care nu-i cîștiga singur ! Dacă în tot orașul nu voise nimeni să-i dea de lucru, ca să nu se pună rău cu rudele lui, puțin îi păsa ! Existau uzina, întreprinderile metalurgice care angajau muncitori fără deosebire. De altfel, mai avea destul pînă la treizeci și cinci de ani !

Cînd uzina are nevoie de muncitori primește pe oricine. E ca o gură uriașă care mai poate înghiți încă mii de oameni în felul lui Kadeřábek sau Klíma, fiindcă îi trebuie zilnic carne proaspătă ! De aceea nici nu alege, nici nu întreabă prea mult. Să fie oare

uzina ultima stație ? Poate, dar pentru cine ? Hai să zicem : pentru cel ce nu mai așteaptă nimic de la oameni și nu mai e în stare de nimic altceva.

Unul ca noi nu consideră munca în uzină decît ca un ajutor venit la nevoie ! După cum bănuiește el, Kadeřábek nu are de gînd să îmbătrînească aici ! Cel puțin așa își închipuie ! Chiar atît de proletari nu sînt nici unul nici celălalt, cu toate că în clipa de față nu au altceva mai bun de făcut. Viitorul este cu siguranță al lor și li se deschide luminos înainte !

Klíma era bun de gură, dar îl supăra mereu gîndul amenințător că uzina „Vojtěch" la care lucrau ei, numită și „Uzina veche", părea că va fi întrecută în curînd de uzina „Poldy" din Újezd. El era într-o căutare veșnică, dar căuta ca o pasăre căreia îi lipsește forța ca să răzbească pînă dincolo de norii cerești.

Ieși din casă înainte de șase dimineața, după ce mîncase din supa de rîntaș cu tăieței pe care Haldářka, căscînd ostenită, i-o pregătise încă de la ora cinci. De acasă, Klíma pleca întotdeauna fluierînd. Avea în buzunar o sticlă albastă cu cafea de orz. Se înveselea cînd trecea pe ulițele din Kročehlavy și vedea ieșind pe fiecare poartă cîte un drumeț pe care-l știa că pornește pe aceeași cale. Cînd ajungea însă în ulița spitalului, unde cerul era întunecat de conul truncheat al furnalului, cînd vedea coșurile împungînd cerul, în timp ce gloatele de oameni care se scurgeau pe toate drumurile se întîlneau la poarta uzinei, îi pierea pofta de fluierat și pe chipul său apăreau fără voie cutele unei strîmbături.

Oricum ai întoarce-o, uzinele metalurgice sînt desigur un fel de abatoare omenești, în care în fiecare zi e sărbătoare, cu minunate focuri de artificii, care țîșnesc din metalele ce sfîrîie și se scurg. Abatoare asemănătoare cu acelea ale unor zei puternici, de o cruzime fără margini, în care carnea n-are nici o va-

loare. Vitele cu patru picioare au un preț după cursul zilei, dar pe carnea omenească nu se dă nimic. Cine cădea pradă acestor abatoare umane era măturat ca un simplu gunoi și-ndepărtat repede și cu scîrbă.

Klíma scuipă și trecu de poarta uzinei. Se duse să-și predea tichetul de tablă.

Însă în clipa cînd împreună cu toți ceilalți se pierdea în interiorul ametitor al halelor, începea să simtă și el atracția uzinei. Știa bine că aici nu lucrau numai muncitori din Kročéhlavy, Újezd, Dubí și Dřín, ci și din Rapič, Středokluk și Libušín. Oamenii aceștia încovoiați de povara grijilor veneau uneori cale de trei ore de mers pe jos, pe orice vreme, bună sau rea. Cînd reveneau acasă, întorceau ceasul, numărau copiii și apoi se pregăteau să plece din nou. Drumurile veneau de departe ca niște raze și se adunau la uzină, focarul întregului ținut. Își închipuia uzina ca o caracatiță care își întinde brațele lungi și suge toată regiunea. Cine îndrăznea să se apropie prea mult de ea era cuprins cu putere, strîns și nu i se mai dădea drumul în starea de mai înainte. Asta era amenințarea uzinei, amenințare împotriva căreia Klíma încerca zadarnic să se apere, răspunzîndu-i cu toată tăria nădejdilor sale de viitor.

Pînă atunci însă nu avea ce face și trebuia să rămînă pe loc ; iar alături de el rămîneau și alți oameni din Svinařov, Hnidous Motyčín, din Dobra și din Rozdělov, mai de aproape și mai de departe, înghesuindu-se cu toții ca în pragul morții. Nimeni nu putea să scape de uzină, dacă voia să cîștige o pîine.

Toți cei care veneau aici își croiau drum cunoscîndu-și mai dinainte soarta, dar nici unul nu se înspăimînta. Toți erau liniștiți, ba unii, chiar veseli, așa cum era el, Klíma. Mulți fluierau pe drum. Unul se gîndea la armonica sa, altul la o întîlnire, altul la

iepurii de casă pe care-i creștea, deși, poate chiar în aceeași zi avea să părăsească uzina pe targă.

Era de ajuns să-i cadă în cap bila cea mare și neagră din hală ca să se cureță. Tovarășii îl vor întinde pe targă și va fi dus fie la spital, fie la morga uzinei. Depindea de caz! În hala cea mare, unde suflă în permanență un vînt aspru, sîngele se va usca repede și va fi șters de miile de oameni grăbiți care n-au timp să privească prea multă vreme locul pe unde calcă.

O nenorocire petrecută în uzină nici nu este nevoie să atragă prea multă luare-aminte. Trebuie uitată de-a doua zi. Experiențele din „Uzina veche" îl învățaseră cu asta și Klíma cunoștea astăzi toate legile accidentului, așa cum le cunoaște bătrînul Nogol, care adusese cu el la Kladno amintirile despre traiul lui de cincisprezece ani în uzinele metalurgice din Vítkovice ; amintirile acestea spuneau că o nenorocire nu vine niciodată singură, și că, atunci cînd începe, accidentele nu se mai opresc atît de curînd. Legea seriilor o cunoștea orice muncitor din uzină dar mai ales familiile acestora.

De aceea, după fiecare nenorocire, colonia uzinei era agitată cîteva săptămîni în șir, iar cînd peste uzină se înălțau rachete luminoase, anunțînd accidentul, fiecare dintre cei aflați în afara zidurilor simțea că i se face rău, că-l înjunghie un cuțit în pîntec. Era firesc, pentru că orice locuitor pe o rază de treizeci de kilometri în jurul uzinei avea vreo rudă acolo : un soț, un frate, un iubit, un cumnat...

După fiecare lovitură de acest fel, oamenii se încovoiau ca după furtună. În asemenea clipe dispărea orice urmă de egoism care în alte împrejurări i-ar fi putut face să se bucure că nenorocirea nu-i lovea pe ei înșiși. Așteptau cu sufletul la gură hotărîrea soartei. Știau bine că furgonul sanitar al uzinei, abia

scos de la reparație, va trece în goana cailor și de mai multe ori la rînd, spre spital, iar apoi, în Kročehlavy și Dubí, în Vinařice sau Motyčin se vor face înmormîntări.

Stăpînit de astfel de gînduri, Klíma scuipă din nou și porni agale spre secția lui. Clipa cînd intra în clădire, care de fapt nici nu-și merita întru totul numele de clădire, nu-i făcea niciodată plăcere, ca de altfel tuturor oamenilor obișnuiți să lucreze în spații închise. Deși știa că are acoperiș deasupra capului, Klíma avea impresia că se află sub cerul liber ; în hală, curenții suflau ca sub pod, în timp ce blocurile de fier înroșit răspîndeau neîncetat valuri de aer fierbinte. Acestea încălzeau atmosfera, făcînd-o tocmai bună pentru un spectator ca meșterul Kís, care stătea tot timpul pe loc.

Lucrătorilor din echipă, care munceau din greu, le era nespus de cald. Alergau de colo pînă colo, goi pînă la brîu, și adesea pantalonii le alunecau mai jos de buric, cureaua de piele nemaiținîndu-se pe mijlocul lor slăbit. Cablurile macaralelor se răsuceau și se întindeau ca niște viermi uriași ; cădeau din tavan drept în mîinile oamenilor care cînd le prindeau, cînd le scăpau. Și muncitorilor le trebuia multă îndemînare cînd le mînuiau pentru a le îndrepta cu atenție prin labirintul agitat al cochiliilor, pline cu metal fluid de culoare galbenă.

Se făcea schimb de echipe. Bineînțeles că lucrul nu se oprea.

În zgomotul din hală nu se putea auzi nici măcar sirena cînd suna ora șase. Cînd apărea Kadeřábek, tovarășii lui știau întotdeauna că e ora șase fără cinci minute. Dintr-un obicei pedagogic, Kadeřábek era obișnuit să vină întotdeauna cu cinci minute mai devreme. Cînd Klíma își atîrna haina în cui, de bună seamă că trebuia ca sirena să înceapă a vui.

Punctualitatea aceasta nu era decît dovada unei nevoi de a-și măsura timpul cu minutul. Cînd apărea însă Nogol, în goană, erau de mult schimbați și-și aținteau cu toți privirile asupra lui.

Nogol nu se omora prea mult cu munca. Dacă fostul învățător Kadeřábek muncea în uzină ca să-și hrănească familia, iar Klíma ca să-și adune ceva bani, Nogol nu lucra decît pentru a-și cumpăra rachiu. Ar fi preferat să muncească pe plată zilnică, pentru a avea cu ce să bea seara. În uzină domnea însă o ordine foarte severă în ceea ce privește plata salariilor.

În jurul datei de cinci se dădea un fel de acont, iar înainte de sfîrșitul lunii fiecare își primea leafa într-un plic. Totul era calculat exact și scris pe plic, iar înăuntru se afla suma numărată pînă la ultima centimă.

„De unde or fi luînd ei atîta monedă mărunță?" se mira mereu Klíma.

De aceea nici Nogol nu se putea îmbăta decît de două ori pe lună. Însă atunci o făcea serios. Între timp mai bea el cîte ceva, dar cu economie. Cîrciumarul nu-i dădea pe datorie decît atît cît trebuia să-i întrețină patima și să-l poată păstra ca pe un bun mușteriu. Cînd oamenii spuneau că Nogol bea rachiul ca vagabonzii, acesta le răspundea :

— Și sînul la care am supt a fost muiat în rachiu, prietene. Așa ceva nu se uită !

De data asta însă, Klíma și Nogol erau să se ciocnească în poartă.

— Ce este ? Arde fitilul ? mîrîi Nogol.

— Sîntem cei din urmă ! răspunse Klíma.

Două mișcări și cablurile trecură din mînă-n mînă. Bluza albastră o purtau cu toții sub haină, încît nu era nevoie decît să-și scoată haina care zbură cît colo. Bluza lui Klíma era întotdeauna cîrpită cu îngrijire,

cu petice albastre mai închise decît restul bluzei, decolorată de spălătură. Bluza lui Nogol era îmbibată cu ulei. De bună seamă că pe a lui nu o spăla cu săptămînile nici o mînă ocrotitoare. Era ciuruită de scînteile lingourilor. Şi apoi, Nogol se tăvălise adesea cu ea în şanţul şoselei. Însă omul care purta această bluză era un om impozant.

Nogol era cel mai înalt dintre cei patru muncitori din echipă. Nici Hudec din Kročehlavy nu-l întrecea, deşi fiind foarte slab, părea mai înalt. Nogol avea umeri de hamal, priceput mai ales la căratul mobilelor, al pianelor sau al caselor de bani. Avea şi puţină burtă. Trecea impunător pe sub macara şi mişca lingourile ca pe nişte jucării, pe cînd ceilalţi îşi încordau toţi muşchii. Din cauza curentului, îi flutura veşnic părul ondulat şi încărunţit. Cînd îşi mişca braţele şi picioarele, în jurul lui se stîrnea curent.

— De ce bei atîta, omule? vorbi în sfîrşit Kis, meşterul oţelăriei după ce supraveghease îndelung şi pe tăcute munca celorlalţi. Dumneata lucrezi de ţi-e mai mare dragul să priveşti, dar asta numai cînd vrei!

— Aşa am învăţat în Caucaz, răspunse voinicul Nogol în şoaptă, scuzîndu-se ca un copil certat, iar acum nu mă mai pot lăsa de băutură, în nici un chip.

— Ce făceai dumneata acolo? continuă să întrebe meşterul, plin de demnitatea funcţiei lui, căruia muncitorii nu-i răspundeau decît din obligaţia de a fi politicoşi.

— Am fost un fel de constructor de mori, răspunse uriaşul. Am instalat mori în Caucaz. Frumoasă muncă! Şi ce mai beam acolo votcă! Ori de cîte ori venea vorba de votcă îşi amintea de parfumul ei.

Îi plăcea să rîdă pe socoteala meşterului, însă numai pe ascuns, aşa fel încît numai tovarăşii care-l cunoşteau să observe asta. Făcea dinadins o mutră de copil pocăit, spre a provoca rîsul celorlalţi, el însuşi silindu-se să nu izbucnească în faţa meşterului.

Kis era bănuitor. Se ostenea, adesea în zadar, să înţeleagă ce spuneau muncitorii, căci era maghiar de origine. Cu toate că lucra de mult în întreprinderile Societăţii metalurgice din Praga, nu învăţase încă atît de bine limba cehă, încît să poată înţelege jocurile de cuvinte şi aluziile lui Nogol.

— Am luptat la „Drinopol" şi pe „Maritza", am doborît şase dintr-o dată, se lăudă el în faţa meşterului, care habar n-avea că „Drinopol" şi „Maritza" erau numele unor cîrciumi din Unhošt.

— Ştiţi că acum se fac modificări în uzină! spuse meşterul, ca să scape cu faţa curată din încurcătura în care-l pusese Nogol. Uzina va fi electrificată. Macaralele vor începe să acţioneze electric.

Echipa părea uimită. Cei patru de lîngă macara se uitară unul la altul. Învăţătorul ridică degetul arătător, cum făcea odinioară în faţa tablei ca să atragă în mod deosebit atenţia elevilor. Klíma fluieră. Nogol înghiţi o înjurătură, trăgîndu-şi pantalonii...

Meşterul aşteptă o clipă să observe ce ecou va avea vestea pe care le-o adusese muncitorilor, dar cum toţi tăceau îşi chemă cei doi cîini şi se îndepărtă.

Pînă seara nu se vorbi decît despre electrificare şi urmările ei. Toată uzina aflase vestea.

Pentru Nogol, motivul era bine venit, ca să se ducă la cîrciumă şi să se îmbete pe datorie. În seara asta nici n-avea să-l coste prea mult, căci, datorită noii veşti, aveau grijă tovarăşii lui să-i umple pa-

harul pe socoteala lor. În cîrciumă, Nogol povesti cum ajunsese la Viena ajutor de călău, pentru că adevăratul ajutor se îmbolnăvise cu o seară mai înainte, și cum luase parte la executarea lui Hugo Schenk. Se ivi astfel un nou prilej să-și depene amintirile.

Nogol era băut de-a binelea și începu să mormăie un cîntec care-și bătea joc de întîmplarea aceea:

„De ce să nu ne bucurăm, să nu ne bucurăm,
Azi, cînd Schenk e dus la Înalta Curte, la Înalta Curte."

Toți se adunară în jurul său, doritori la rîndul lor să-și povestească amintirile mai de seamă din viață și bucuroși că se află în tovărășia unui personaj atît de însemnat.

„Nevasta lăcătușului lîngă el, lîngă el,
Ca să nu-i fie urît, să nu-i fie urît."

Nogol n-avea încredere în electricitate. Credea numai în cele două brațe ale sale. Îi era însă teamă să nu piardă serviciul care-l atrăgea în mod deosebit, fiindcă datorită mușchilor lui munca nu-l obosea, ba, dimpotrivă, îi făcea o mare plăcere și-l calma. Nici pînă astăzi nu se prea împăcase el cu noutățile tehnice.

— Băieți, dracu să-i ia pe toți cu electricitatea lor cu tot! Așa-i salută pe tovarăși a doua zi, cînd îi mai răsună încă în minte ecoul cîntecului din seara trecută. Și de data asta intră tot cel din urmă în hala uzinei.

Însă învățătorul nu era de aceeași părere.

— Electricitatea este mama progresului modern, spuse Kadeřábek. Cîtă sudoare omenească nu se va economisi prin electricitate! E o invenție măreață! Ea va fi o piatră de hotar în istoria muncii!

De data asta se amestecă și „Polițistul" în vorbă, deși de obicei mai mult asculta decît vorbea.

— Mie mi se pare că domnul învățător nu a învățat încă să gîndească din punctul de vedere al muncitorilor, spuse el sfios, cu glasul subțire, ca al unui băiețaș. Mașinile aduc muncitorilor puține lucruri bune. Ele sînt folositoare pentru capitaliști. Asta da! Gîndiți ce vreți despre mine, dar muncitorii englezi n-au fost de loc nedrepți atunci cînd au stricat mașinile.

— Eu spun să-i dăm la dracul cu electricitatea lor cu tot, repetă Nogol.

— De ce? se miră Klíma. Eu cred că o astfel de invenție poate fi oricui de folos. Ne va face bine și nouă, căci ne va înlesni munca; nu ne face nici o plăcere să tot mergem la cabluri. Prețul de fabricație se va reduce și, e de la sine înțeles că dacă acționarii vor avea cîștiguri mai mari, poate vom primi și noi salarii mai mari.

— Dragi tovarăși, luă cuvîntul din nou, liniștit, „Polițistul", uitați-vă! Să ne închipuim că electricitatea va pune în mișcare macaraua! Nu cumva atunci unul dintre voi va fi de prisos? Nu credeți?!

— Așa e și așa o să fie! strigă Nogol, zgomotos, căci în ascuns îl rodea și pe el aceeași teamă.

— Pentru munca pe care o facem noi aici s-ar putea să fie înlăturați și doi!

— Poate că ne trimit să lucrăm în altă parte, zise Kadeřábek.

Se și vedea concediat, căci prea fusese norocos cu angajarea lui la uzină, după cît era de slab și de nepriceput la munca manuală. Adăugă cu glas tare:

— Totuși, uzina este atît de mare! Poți găsi aici destul de lucru!

— Poate că da și poate că nu! mîrîi Nogol.

— Și-apoi, noi sîntem dintre cei care caută veșnic de lucru. În altă parte leafa s-ar putea să fie mai mică, iar noi să fim siliți s-o primim pentru că ne trebuie pîine. Bineînțeles, după introducerea electricității va crește cîștigul, dar nu al nostru.

„Poliștul", care spusese aceste din urmă cuvinte, se duse și trase de cablu. Făcu mișcarea cu pricepere unui specialist, încît cei trei tovarăși care-l priviră în clipa aceea cu admirație își dădură seama de capacitatea lui și de faptul că uzina îi intrase în sînge.

Își amintiră cu toții că bunicul lui făcuse parte dintre cei dintîi muncitori ai uzinei „Vojtěch", iar acum la șaizeci de ani își petrecea zilele la cazane, unde împărțea apă fierbinte femeilor. Acestea veneau din Kročehlavy și Štěpánov, purtînd în spate vase mari, pe care le umpleau cu apă pentru spălat rufe și se întorceau acasă. Se aplecau mult sub povară, stropi fierbinți le frigeau gîtul, însă îi îndurau cu răbdare, pentru că apa rămasă de la cazanele cu aburi le economiseau cărbunii și, fiind mai leșioasă, nu foloseau mult săpun la spălatul dușumelelor, sîmbăta, și al rufelor, lunea.

Se gîndiră apoi la Hudec tatăl, bărbat în vîrstă numai de patruzeci de ani, căci muncitorii din uzină încep de timpuriu cu dragostea și se țin serios de ea, pe care-l pierduseră de curînd într-un accident la secția de vălțuit în timp ce repara macaralele. Într-o clipă își amintiră toți de groaznica întîmplare cînd Hudec, zis „Pepek cel ferches", lucra la înălțime de cinci metri și răsucea cu o cheie niște piulițe la masiva construcție. Era atît de cufundat în muncă, încît nu observase apropierea macaralei. Prinzîndu-l, aceasta îl strivise de un pilon...

Uriașa presiune îi sfărîmase capul și coșul pieptului, îi zdrobise ceafa și-i rupsese urechea dreaptă.

„Pepek cel ferches" abia putuse reacționa printr-un țipăt slab. Moartea-i fusese fulgerătoare. Echipa în care lucrează acum tînărul Josef Hudec, luase parte la lucrările de salvare. Trebuiră să lucreze o jumătate de ceas pînă să poată fi coborît în sfîrșit leșul din înălțimea pilonului.

Își mai amintiră apoi că tînărul Josef Hudec lucra în uzină de la vîrsta de paisprezece ani, că-și întrerupsese munca numai cît făcuse armata și că avea la rîndul lui un băiat, pe cel mai tînăr dintre Hudeci, pe Jožek. Cînd îi aducea prînzul, nevasta venea de mînă cu micuțul.

Tovarășii înțeleseră că în această chestiune cuvîntul „Poliștului" avea greutate și că cel mai îndrituit dintre toți să-și exprime părerea el era.

— La dracul, o să vedeți voi că din această afacere n-are să iasă nimic bun! mîrîi iarăși Nogol. De-aș mai fi ajutor de călău, ce chef mi-ar mai veni să dărîm toate aici!

Se lăsă o tăcere apăsătoare. O întrerupse Kadeřábek:

— Mi se pare, tovarăși, că ne aflăm cu toții la o răspîntie! În asemenea clipe, în el se redeștepta învățătorul. Își privea tovarășii, care se opriseră cu cablurile în mînă. În mijlocul lor se înălța macaraua. Ochii li se întîlniră într-o deznădejde neputincioasă. Prin importanța lui, momentul acesta rămase întipărit în mințile tuturor. De acum înainte aveau să-l aibă mereu în fața ochilor, însoțit de toate stările sufletești ale unui om care se îneacă și care așteaptă salvarea de la un scafandru.

După cuvintele lui Kadeřábek, continuă să domnească tăcerea.

Dacă ar fi fost și femei de față, ar fi început să bocească. Dar pentru că erau bărbați, căutau vorbe tari.

— Nu mai trece mult și ne curățăm! grăi Nogol. Dar bine, măi băieți, nu vă e rușine?

Merseră cîțiva pași în cerc, cuprinși de tristețe, dar în cele din urmă își dădură frîu liber gurii.

— Tu poți vorbi ușor că ești singur, dar mie îmi atîrnă o muiere de gît! mormăi Klíma, și aș vrea să terminăm cu chestia asta într-un fel oarecare! Ce dracu?!

— Și cei trei băieți ai mei? spuse Kadeřábek. Pot să le atîrn o piatră de gît și să-i arunc pe gîrlă?

„Polițistul" se eliberă de încordarea asta în chipul cel mai fericit cu putință.

— Eu trebuie să astup paisprezece guri acasă, afirmă el, ridicînd capul sus. Cinci iepuri de casă, patru găini, mama, fiul, soția și eu. Ce să mai zic atunci? Trebuie să mai am grijă și de bunic. Numai că eu am bănuit treaba asta și nu sînt chiar așa de surprins. Astăzi muncitorul se află la răscruce. Dacă are de lucru nu primește ceea ce merită, iar dacă n-are, zace cu alții într-un fel de armată de rezervă, ca la oștire.

Vestea cea nouă și teama tuturor îi căli și-i înfrăți și mai mult pe cei din echipă. În clipe ca acestea deveneau ca niște frați, oameni din aceeași familie. De plecat, plecă însă fiecare de unul singur.

Nogol ar fi fost în stare să spargă tot ceea ce-i ieșea în cale. Nu-i trebuia prea mult: puțin rom și gata. Oamenii îi citeau gîndurile pe față. Îl ocoleau. Cunoșteau cu toții sfîrșitul unei asemenea stări sufletești. Răfuielile lui Nogol erau hotărîte mai dinainte. Cine pica atunci în mîinile lui uriașe avea soarta pecetluită.

În drum spre casă, Klíma își făcea socoteală cît timp mai trebuia să lucreze în uzină pînă cînd să-și poată aduna banii strict necesari pentru instalarea dughe-

nii pe care o plănuia, în cazul cînd fabrica ar fi fost de acord să-i livreze marfa pe credit.

Kadeřábek se răfuia pentru a mia oară cu Kohout. Se auziră acuzații care dacă ar fi fost rostite la timpul potrivit l-ar fi putut doborî pe preot în fața opiniei publice.

Josef Hudec, „Polițistul", pășea drept pe picioarele lui înalte. Cu o săritură trecu de linia ferată a uzinei, cu nasul acvilin ridicat în sus, spre deosebire de alte zile cînd era aplecat în jos de necazuri.

În drum spre casă Josef Hudec se gîndea la visurile sale fără să mai privească pe unde călca. Nu mai lua de multă vreme în seamă uzina și efectele ei luminoase. Se obișnuise de mult cu ele, le cunoștea pe toate încă din copilărie. Pentru el erau tot atît de obișnuite ca și aurora pentru un eschimos.

Încă de cînd era copil, aducea de mîncare tatălui și bunicului. Pe vremea aceea se simțea fericit dacă avea prilejul să privească furnalul înalt, cînd acesta era deschis.

Privea fierul topit, care țîșnea ca un izvor orbitor și curgea repede prin canalele căptușite cu șamotă către cochiliile dinainte pregătite. În acest drum, lichidul răspîndea fără încetare aceleași artificii scînteietoare și luminoase.

Atunci se întîmpla, adesea, ca ciorba tatălui său să ajungă rece. Pepek dibuia curios vreo crăpătură în poarta secției de vălțuit ca să se uite cum se încolăceau pe valțuri șerpii incandescenți ai metalului, sau să-i vadă subțiindu-se din ce în ce mai mult, pînă cînd se făceau ca o rîmă.

Alteori privea interesat instalația „Bessemer" pe care bunicul o numea „convertizor", explicîndu-i că, acolo, fierul brut e tratat cu aer cald și calciu fosforic pentru a se obține astfel un metal bun pentru

fabricarea șinelor, a sîrmei, a tablei și la construirea pilonilor.

După terminarea procesului, o vîlvătaie de flăcări izbucnește în mijlocul unor zgomote infernale, iar oțelul începe să curgă gîrlă în creuzetul dinainte pregătit.

Lucrurile acestea se puteau vedea în uzină în fiecare zi. Ce trebuia să fie atunci în zilele cînd se întîmpla ceva neprevăzut?!

În uzină neprevăzutul nu e o raritate și tocmai din pricina multelor întîmplări neașteptate și de neînțeles străinilor le era interzisă intrarea.

Femeilor și copiilor muncitorilor le era îngăduit să intre dar numai atunci cînd își motivau temeinic prezența.

Cînd se termina schimbul trebuiau să arate portarului coșurile și gențile, căci eventuala sustragere a unor lucruri din proprietatea uzinei trebuia împiedicată cu orice preț. Cu toate acestea, Pepek avea acasă tot felul de șuruburi și piulițe pierdute, zgură colorată și rămășiță de fier de la strung, care se potriveau la fel de fel de jucării: trăsuri, roți, arme și altele, pe care le construia cu ajutorul bogatei lui imaginații.

Femeile iuți de mînă luau cu ele bucăți și resturi de lemn, cîte una șterpelea vreun fier de călcat, turnat în uzină sau o mașină de tocat carne sau măcar o fărîmă de cărbune. La unele coșuri, portarul închidea ochii. Știa el prea bine de ce face asta.

Pepan trecea prin uzină cu băgare de seamă, atent la fiecare pas, pentru că simțea că în fiecare colț îl pîndea primejdia pe care se pricepea s-o ocolească dibaci sau s-o evite prin sărituri. Își închipuia de multe ori că mica locomotivă a uzinei, care fluiera deschizîndu-și drum, se va repezi asupra lui, sau că șerpii lacomi din valțuri îl vor mușca de picioare;

fugea atunci speriat, țipînd, apoi rîdea bucuros că scăpase teafăr din aceste primejdii.

Odată, numai o secundă lipsise ca să cadă pradă unei nenorociri. Venise totul pe neașteptate. Din furnalul înalt se scurseseră, nimeni nu știe cum, douăzeci de tone de fontă incandescentă. Pepanek tocmai se cocoțase în vîrful unei stive de șine, închipuindu-se căpitanul vaporului care se pregătea să plece în Canada, cînd izbucni un țipăt speriat, însoțit de un curent de aer fierbinte. Se uită speriat într-acolo. O masă de fontă topită se revărsase ca aluatul de cozonac lîngă furnalul care răbufnea din cuptorul doldora de minereu. De mirare, în prima clipă, Pepan rămăsese cu gura căscată. Apoi, dîndu-și seama că torentul se îndreptă spre el, începu să urle.

Tinerii din Kladno erau vestiți din timpuri străvechi pentru felul lor de a urla. Spre norocul lui, fonta se răci la mică distanță de stiva de șine de pe care eroicul căpitan Pepík își conducea vaporul. Prezența de spirit a muncitorilor prevenise atunci un accident la furnal, așa că Pepík putuse fi salvat la timp, mai înainte ca frica lui să se fi manifestat altfel decît prin urlete.

Metalul topit inundase locul din fața furnalului, iar Pepík privea spectacolul cu o admirație nestăvilită, pînă cînd muncitorii îndepărtară cu trudă masa incandescentă.

De atunci se uita cu o și mai mare atenție la tot ce se întîmpla în uzină. Dar astăzi?

Astăzi Josef Hudec mergea prin uzină mai mult după miros decît după văz. Nasul căuta drumul cel mai scurt și cît mai ferit de duhoarea uzinei. Strîmba din nas, fără voie, ori de cîte ori trecea printr-un loc în care pluteau vapori de apă sulfuroasă. Iar cînd vreo rază de soare se strecura înăuntru o dată cu curentul de aer venit din cîmpie își umfla nările,

respirînd cu nesaţ. Tînărul muncitor de uzină prefera să se bucure de imaginile amintirilor din trecut, decît să privească realitatea din jurul lui, care şi aşa îi era destul de cunoscută şi îl neliniştea suficient.

Tînărul cu statura înaltă trăia cu capul în norii tinereţii sale. Îşi amintea de nopţile petrecute în taină lîngă furnalul înalt. Cînd se angajase în uzină, acolo fusese primul lui loc de muncă. Stătea căţărat sus, pe trunchiul furnalului plin cu cox şi minereu de fier, care la căldura focului se transformau încet, încet, în fontă curată. Îşi închipuia atunci că este un paznic de far, în mijlocul mării înfuriate, mereu în aşteptarea unor aventuri surprinzătoare. Aventuri pe care le aştepta şi acum.

Aştepta viitorul cu tot ceea ce urma să-i aducă. Îşi deschisese inima în faţa tuturor oaspeţilor. Prin deschizătură intrau furtuni în inima lui şi ieşeau jucîndu-se. Căzuseră stelele. În inimă-i sălăşluiseră furtuni ca acele care vijîie în scoici. În jurul vieţii lui timpul ţesuse fire aurite şi tot ceea ce întîlnea în calea vieţii i se părea vrăjit...

Toată viaţa aşteptase. Toată viaţa dorise. Ce minunat!

Între timp trebuia să servească furnalul, avînd grijă să-l umple mereu cu var, minereu, cox, apoi iar cu var, minereu şi cox, în straturi egale.

Toate acestea i se păreau ca schimbul dintre zi şi noapte; aceste straturi erau legate prin foc etern. Dacă s-ar stinge vreodată focul s-ar isprăvi şi cu viaţa cuptorului. Ştia bine că cea mai mică scădere de temperatură aducea după sine mari tulburări în producţie, iar o răcire echivala cu o scurtare a vieţii furnalului.

Tînărului Hudec îi plăcea mai mult munca de noapte. Aşa reuşise să cîştige multe ore din viaţă. Tinereţea

îi îngăduia să doarmă puţin, aşa că întotdeauna avea dimineţi întregi libere pe care de cele mai multe ori le petrecea plimbîndu-se prin pădurea din Smečno sau din Dobra; uneori, cînd era liber după amiază, se ducea la Kladno, ca să se plimbe şi să privească oamenii şi vitrinele prăvăliilor. Din bogata bibliotecă a asociaţiei culturale „Stupul" îşi lua cîte ceva de citit.

Acasă maică-sa îl punea de multe ori la treabă, iar el era întotdeauna gata să construiască fie un gard, fie o cuşcă pentru iepuri de casă; era întotdeauna gata să sape în grădină sau la cîmp, ba să şi are; uneori ciocănea la nicovala închiriată, iar alteori îşi găsea timp să meargă şi la iarbă verde cu fetele.

Cînd s-a făcut mai mare, plimbările pe cîmp îi erau mai dragi decît orice. În scurtă vreme deveni membrul unui grup de tineri care, după apusul soarelui, se ascundeau în şanţul şoselei şi aşteptau să treacă fetele la plimbare. Stătea culcat în iarba înmiresmată şi trăgea cu urechea la vorbele băieţilor, iar trăncăneala lor nu rămînea fără ecou în inima lui. Sîngele i se aprindea încetul cu încetul. Ţinea să fie şi el un băiat ca ceilalţi, să aibă şi el o fată care să-l întîmpine la poarta uzinei. De bună seamă, după părerea lui, abia atunci va ajunge să fie un bărbat matur şi serios.

Însă în scurtă vreme, după ce gustă din toate acestea, începu să se plictisească groaznic, cu atît mai mult cu cît i se părea că devenise obiectul glumelor răutăcioase ale tovarăşilor lui de muncă. Chiar şi maică-sa îi ceru socoteală într-o bună zi, încercînd să-l descoasă cu de-amănuntul.

Atunci şi-a respins iubita cu vorbe grele; ea însă nu s-a mirat cîtuşi de puţin de faptul acesta. Nici nu se putea aştepta la altceva de la posomoritul Hudec. Aşa că rămăsese din nou singur, mintea lui căutînd neostenită să afle ce anume îl aştepta. De multe ori, la prînz, îşi împărţea terciul de cartofi cu lectura unui jurnal pe

care mulți dintre tovarășii lui de muncă îl citeau de vreme îndelungată și în care găsea lucruri foarte interesante și mai însemnate decît vorbăria tinerilor săi tovarăși de joc care abia ieșiseră din copilărie.

Abia acum își putu da seama că începe să cunoască lucruri importante, esențiale în viața lui, față de care nu avusese mai înainte decît atitudinea unui spectator. Recunoscu faptul că uzina nu era numai un spectacol măreț, întîmplător și trecător, ci și o adevărată colivie în care fusese prins și care îl va ține închis o viață întreagă, încătușîndu-i voința, îngrădindu-i mișcările, fiind ca o barieră între dînsul și restul lumii.

Începu să-și dea seama că uzina era pentru el și pentru ceilalți tovarăși de muncă un fel de autoritate supremă, orînduită de providență pentru a le prescrie condiții de viață. Simți pentru prima oară că uzina îi îngrădește libertatea, atît a lui cît și a celorlalți care lucrau acolo.

De atunci în adîncul sufletului începu să se împotrivească acestei situații. Între timp îi ceru tatălui său îngăduința să-și facă armata la marină. „În curînd vine recrutarea, îi răspunse tatăl său. Du-te, dar să nu-ți închipui că vei cîștiga mare lucru prin asta. Pe vapor ești și mai robit decît aici."

Pepík se gîndi mult, mai întrebă și pe alții, și în cele din urmă recunoscu că tatăl său avea dreptate. Fu recrutat încă de la început, iar în luna octombrie fu încorporat. Renunțase să mai facă petiție pentru marină.

Trimis în sud, văzu o lume cu cer albastru, fără fum și gaze în aer, fără echipe de zi și de noapte, o lume în care soarele strălucea mereu deasupra capului, iar la picioare i se întindea limpedele golf Cattaro ; toate acestea îl încîntară nespus.

Dar, după primele luni de ședere la granița Muntenegrului, Josef Hudec avu un accident. Fusese delegat să escorteze doi tîlhari la temnița garnizoanei. Erau niște oameni din Previz și pe unul dintre ei îl aștepta iubita într-o străduță îngustă de oraș de munte. Femeia se aruncă deodată la pieptul tîlharului și mai înainte ca soldații s-o fi putut goni tîlharul își și lepădase cătușele, iar în mînă ținea un revolver pe care-l folosi fără întîrziere. Așa s-a întîmplat că soldatul Josef Hudec, din Regimentul X de infanterie, a fost trimis la vatră pentru pierderea degetului arătător de la mîna dreaptă.

— Iată cum am făcut pe „Polițistul" fără să-mi fie cu nimic de folos, povesti el tovarășilor cînd se întoarse acasă.

Bineînțeles că din clipa aceea fu poreclit „Polițistul". El nu se supără cîtuși de puțin. Dimpotrivă, primi cu blîndețe porecla, așa cum i se și dăduse de altfel.

La furnalul înalt nu mai fusese angajat. I se spusese că, fără îndoială, se va însura și el, ca orice tînăr care terminase cu armata, or aici erau preferați totdeauna holteii. Dacă se întîmpla vreo nenorocire erau mai puține bocete.

Ca și tatăl său, se duse atunci să lucreze la laminoare. Zilele cenușii-aurii de fum și metal înroșit îi aminteau cu plăcere și dor de puținele luni petrecute pe țărmurile însorite ale Adriaticei și Mediteranei. Amintirea acelor locuri se pierdea însă tot mai mult.

Apoi dintr-o dată ca la o poruncă se însură. Mireasa îi fu Maria Stuchlíkova, o fată care nu umblase niciodată cu tineri pe șosea și nici nu dansase pe la hanuri cu ei. Locuia împreună cu maică-sa, o pensionară, la Hudec în pod. Văduvele minerilor nu puteau locui niciodată mai bine. Dacă bătrînul inventator Hudec putuse să-și înjghebeze în Kročehlavy o căsuță cu grădină, asta izbutise s-o facă cu prețul unor nenumărate greutăți și prin munca întregii sale familii.

Înainte de plecarea lui la oștire, Maria era o fetișcană slabă. Nu aprinsese niciodată pînă atunci privirile bărbaților. Abia cînd se înapoie Hudec din armată deveni, dintr-o dată, o fată frumoasă.

Prezența ei în casa lor îl tulbură tot atît de mult pe Pepík, pe cît fusese ea de uluită de întoarcerea lui. Și apoi, fata îl privise cu admirație și devotament încă de pe cînd era destul de mică.

Totul se terminase cînd își recunoscură amîndoi nevinovăția, acolo sus, pe fînul din pod, unde-și dăruiseră unul altuia fecioria. Cînd văzu că Maria va avea un copil, în loc să mai construiască țarcuri prin curte, Pepík se apucă să construiască o cameră de locuit, iar cînd copilul veni pe lume găsi acolo și leagănul pregătit.

Acum nu se mai vedeau leagăne nicăieri. Leagănul era o rămășiță din timpuri vechi, cînd în Kročehlavy nu se aflau decît țărani și proprietari de case. Astăzi, oamenii își cumpărau un cărucior, fie vechi, fie nou, dar cît se poate de împodobit, cînd era vorba de primul copil. Cine nu avea altă posibilitate își așeza copilul într-un coș de rufe, iar în multe familii era pus de-a dreptul pe o grămadă de perne din patul părinților.

Leagănul de la Hudec era ceva rar. Fusese împrumutat din casă în casă prin familii atunci cînd vreo cumătră aștepta fericitul eveniment. Se menținea astfel un fel de legătură de rudenie simbolică. Nașa era pregătită întotdeauna să pună în leagănul fetiței cîte o pereche de cercei sau, dacă era băiat, un ceasornic, chiar de ar fi trebuit pentru asta să se îndatoreze. Pe masă se găsea întotdeauna la ceremonii de felul acesta pasăre cu tăieței, și mare era atunci bucuria copiilor mai mici pentru că „maminka" nu mînca de obicei din ea.

Pepík deveni dintr-o dată, dintr-un băiețandru, un părinte serios. Cînd fu ales mandatar în organizația muncitorilor metalurgiști, ajunse cel mai de seamă personaj din familia Hudec. Bunicul devenise cu totul ciudat, nu se mai ocupa de nimic. Singurele lui griji erau legate de vreo invenție fără folos. Rudla, cel mai tînăr dintre frați și tînăra Mařka aveau nevoie de o puternică mînă bărbătească spre a fi conduși, deși Hudcovka nici la bătrînețe nu lăsase din mînă sceptrul familiei. Răspunderea făcuse din tînărul de douăzeci și doi de ani un om în toată firea.

Iar în ceea ce privește înfățișarea lui, nimic nu-i știrbea seriozitatea.

Numai în adîncul sufletului său Josef Hudec simțea că totul sau aproape tot ceea ce trăise pînă atunci nu era nici pe departe ceea ce ar fi dorit el să fie ; trăise tot timpul numai în situații provizorii, pe care, la drept vorbind, nici nu le considera ca făcînd parte din viață, ci doar ca pe niște pregătiri pentru ea. Dar faptul că într-o bună zi va deveni totuși un om bogat, un om cu greutate, i se părea neîndoios. Cînd își amintea de piscul muntelui Lovcen, de spuma vapoarelor ce ieșeau din golful Cattaro, pornind spre mări îndepărtate, pieptul i se umfla dintr-o dată. Dar și minunatul golf Cattaro i se părea tot numai un fel de închisoare, pentru că acolo făcuse armata și pentru că în fund, între dealurile argintii, ca o rețea, golful îi închidea drumul spre zări mai îndepărtate.

Visurile nelămurite ale tînărului deveniseră clare după călătoria în sud. Astăzi, Hudec știa prea bine că în pieptul lui mocnea un dor flămînd după lumea cea largă.

Simțea curiozitatea de a vedea lumea, dorința de a încerca totul, ambiția de a cuceri. Dorea din tot sufletul să se afle atunci pe puntea unuia dintre acele vapoare care părăseau golful și se opreau în fiecare

port, încît se asemănau insectelor acvatice care zboară în zigzag, de colo pînă colo, pe suprafața apei.

Atunci dorea să fie singur, fără familie, fără patrie, fără cătușele milităriei și fără sirena uzinei care dispunea de timpul și de munca lui încă din copilărie. Ar fi fost în stare să îndeplinească pe vapor orice muncă, fie în pîntecele vasului, fie ca observator în vîrful catargului, numai să fie singur și să-și poată duce viața după bunul lui plac.

Însă, din păcate, realitatea era cu totul alta.

Într-adevăr, scăpase de armată destul de ușor. Avusese noroc. Numai că norocul acesta nu-i slujise prea mult. Se însurase numaidecît, prin forța lucrurilor, aproape fără să se gîndească. Mulți dintre tovarășii lui trăiau cu prietenele lor fără vreo legătură legală și uneori nici măcar nu locuiau împreună. Adeseori, tinerele mame rămîneau chiar în casa părinților lor. Acum era legat de mîini și de picioare și nu se mai putea mișca. Viața îi înfățișa cealaltă față, nu așa cum îndrăznise s-o viseze. Și de aceea, Pepan Hudec nutrea bucuros nădejdea că timpul care trece îl apropie tot mai mult de posibilitatea unei schimbări neprevăzute pe care o aștepta ca pe marea, adevărata viață.

Josef Hudec, liniștit și cumsecade în aparență, era în realitate într-o veșnică goană după închipuiri și vise.

Se fugărește pe sine însuși chiar și acum atît de tare încît uită de pasul cumpănit al omului cu scaun la cap și trece vertiginos peste bîrne, traverse vechi și șine de cale ferată, pentru a-și scurta cît mai mult drumul spre poarta uzinei. Se grăbea mereu pentru a ajunge cît mai curînd. Unde?

„Încotro te grăbești, dragă Pepík? se întreba el adesea. Spre un viitor mai bun al întregii muncitorimi? Spre o nouă ordine socială, care va da fiecăruia ceea

ce i se cuvine, pentru ca viața lui să fie cît mai frumoasă și cît mai bogată?"

Pepík era, desigur, un muncitor conștient de nevoile clasei sale, dar era convins că el, personal, nu va apuca niciodată acel viitor luminos.

„Dintre noi, nici unul nu va apuca asemenea fericire" se gîndea el. Credea în lupta de clasă, însă o considera nedecisivă pentru el și pentru contemporanii săi. O răsturnare provocată de oamenii din uzină i se părea peste putință de realizat. Exista în uzină prea multă lume înjosită, prea mult întuneric și, uneori, prea multă nepăsare.

Ah, de-ar putea zbura în alte locuri, de n-ar mai fi Josef Hudec, sau „Polițistul", de-ar fi odată el însuși, de și-ar putea alege un loc în lume unde să poată trăi, în sfîrșit, după propria-i voință! De-ar putea intra în legătură cu oamenii altfel decît în condițiile pe care i le hotăra mai dinainte obîrșia socială. Dorea să găsească oameni la fel cu el, drepți, cinstiți și adevărați prieteni. Ar avea oare curajul să dispară cîndva fără veste, lăsînd în urmă un gol?

Nu! Asta era cu neputință în clipa de față. Va ajunge îndată acasă, în căsuța pe care o cumpărase cîndva bunicul, unde îl aștepta soția și unde se ținea seamă de dînsul ca de un om important.

Trebuia să ducă avansul pentru ca femeile să poată cumpăra surogatul de cafea și margarina. Trebuia să dea leafa în casă pentru ca să poată fi cumpărată lînă pentru ciorapi, biberonul copilului și bluza soției; tînăra lui soție, cu toate că era atît de modestă, nu putea să umble mereu îmbrăcată cu aceeași bluză, pentru că vecinele ar fi început să bîrfească.

Și dintr-o dată se află la masă, la locul său, iar terciul de cartofi îi stătea în gîtlej. Aplecat peste gazetă, cu spinarea încovoiată își întindea mult picioarele lungi pe sub masă.

— La ce te gîndești, Pepik ? îl întrebă, suspinînd, Maria observîndu-l din celălalt colț al odăii.

— Ei, vezi, răspunse el de parcă ar fi căzut de-a dreptul din lună. Soție, copil ! Trebuie totuși să stau de vorbă cu ei ! Vor să introducă în uzină energia electrică...

— Am citit pe fața ta că s-a întîmplat ceva !

— Ca să pună macaralele în mișcare. Vor fi acționate electric !

— Și ce veți face voi ? Maria se gîndea la întreaga echipă.

— Fetițo, asta aș vrea și eu să știu ! Dacă ei încep să concedieze o să iasă o istorie frumoasă !

— Pe tine n-or să te concedieze ! Vor ține seamă cu siguranță de tatăl și de bunicul tău.

— Ce crezi ? Dacă le-aș lua-o înainte ?

Spunînd aceste cuvinte, Pepík se sperie și el de ele. Se trădase fără voia lui. Nici nu mai îndrăznea s-o privească în ochi pe Maria. Pesemne că aceste vorbe o făcuseră să-și piardă părerea bună pe care o avea despre el. Poate că Maria descoperise sub spoiala de suprafață adevărata lui fire pe care n-o cunoscuse pînă atunci ?

Maria își încordă atenția. Nu era însă de loc bănuitoare. Avea siguranța că toate se desfășurau așa cum dorea ea.

— Ce înseamnă „a o lua înainte" ?

— M-am gîndit că m-aș putea duce în altă parte să lucrez. Poate în Germania, la Essen, unde se află uzinele Krupp. Sau în America, la Cleveland. Pleacă mulți din uzină acolo. În fiecare an. Chiar zilele astea pleacă un nou lot.

Le spusese pe toate. Abia acum îndrăzni să ridice ochii și s-o privească.

Maria rămase cu gura căscată. Obrazul ei, cu linii nevinovate, semăna leit cu acel al copilului pe care

îl ținea în poală și care privea și el tot atît de mirat, fără să priceapă nimic.

— Și cu noi... ce-o să fie ? bîlbîi ea, înroșindu-se de emoție.

— Voi m-ați aștepta pînă cînd m-aș întoarce ! Atunci v-aș aduce bani mulți, nu ? Nu ți-ar plăcea așa ceva ?

Cînd o mai privi o dată, redeveni iarăși Josef Hudec, așa cum îl cunoșteau toți ; un tînăr cumsecade, care li se părea tuturor puțin cam sfios și cam prostănac, dar conștiincios și foarte cinstit.

Și pentru că Maria nu-i răspunse nimic, mulțumindu-se numai să se uite la el, cu ochii lăcrimați, se ridică și-o mîngîie cu drăgălășenie pe nasul înroșit, spunîndu-i :

— Bine, atunci nu mai plec nicăieri !

Apoi ieși în curte ca să potrivească sîrma grilajului de la cușca iepurilor de casă.

Maria simți nevoia să-și dezlănțuie sentimentele și începu să sărute sălbatic căpșorul copilului care-i era la îndemînă.

Electrificarea uzinei nu rămase mult timp pe hîrtie. Comisiile umblau din secție în secție, din atelier în atelier. Inginerii luau dimensiunile, notau, se urcau pe construcțiile înalte de fier și-și vedeau de treabă de parcă nici un muncitor n-ar fi fost pe-acolo. Numai meșterul îi urmărea de aproape, blînd și cuviincios, ca să prindă ceva din vorbele lor. Cîteodată venea cu ei vreun domn, care-i privea de sus, chiar și pe cei mari răsăriți. Cerea explicații despre una, despre alta, se învîrtea de colo pînă colo și nici măcar nu-și scotea trabucul din gură.

— Acționari, glumi Klíma.

Kadeřábek spuse cu jumătate de glas :

— Poate că-i unul de la direcție !

— Pe ăia îi cunoasc pe toți, spuse „Polițistul". Cu siguranță că e acționar !

După comisia de ingineri veniră numaidecît montorii germani. Nici nu stăteau de vorbă cu muncitorii. Lucrau sub corturi și-n mare taină. Cînd îi chema cineva să-și dea vreo părere cu privire la unele mașini, sau pentru orice altă treabă, mai puțin însemnată, nu făceau nimic fără un bacșiș de la cinci fiorini în sus. Încrezuți cum erau din fire cereau de multe ori muncitorilor de la uzina din Kladno să le facă unele treburi sau chiar să le aducă bere. Din acest motiv s-au iscat de multe ori discuții. Își îndepliniră misiunea și dispărură tot așa cum veniseră.

Meșterul începu să se plimbe din nou cu dulăii lui prin secția oțelărie, mai încrezut decît înainte. Le spuse muncitorilor că munca lor se va schimba. Fiecare muncă trebuia făcută altfel. Sîmbătă, cu prilejul plăților, fură înștiințați că o primă serie de cinci muncitori erau concediați.

Cei patru tovarăși ascultară numele citite printre care nu se aflau nici Klíma, nici Kadeřábek, nici Nogol și nici Josef Hudec. Asta, deocamdată.

Klíma scuipă scîrbit :

— Drace, crezusem de acum că...

Și, cum asta se întîmplase tocmai înaintea intrării echipei la muncă, se duseră de la plată direct la uzină.

Vechiul macaragiu a fost mutat pe altă mașină și în locul lui fu numit Josef Hudec, „Polițistul", ca cel mai vechi muncitor din echipă.

El știa bine că în felul acesta i se dăduse și toată răspunderea pentru buna funcționare a macaralei și trebuia să aibă grijă și de buna ei întreținere. Se înarmase cu o pompă mare de ulei, pentru ca, ungînd cît mai bine, mașina să funcționeze perfect.

— Trebuie s-o ung puțin, băieți, înainte de a începe, spuse Hudec, „Polițistul", și se urcă în cabina de conducere.

Cu dibăcie de maimuță, Kadeřábek se cățără după dînsul. Încă din școală cel mai mult îi plăcuseră orele de gimnastică.

Astăzi i se mai ușurase inima căci scăpase, măcar deocamdată, de teroarea concedierii.

— Dă-mi cana de ulei ! Vreau să mă urc pînă în vîrful macaralei înaintea ta ! îi spuse el lui Hudec.

— Tu n-ai ce căuta aici, omule ! Nu te cățăra ! Grija macaralei o am eu ! îi zise Hudec cu blîndețe, însă foarte hotărît.

Dar fostul învățător era convins că putea face treaba asta mai bine decît „Polițistul". Nici nu-i trecea prin minte să-l asculte. I se părea că are aripi și simțea nevoia să se cațere sus. Smulse din mîna lui Hudec pompa de ulei și începu ungerea ; uleiul țîșnea din toate părțile. Se părea într-adevăr că și Kadeřábek se pricepea de minune la mecanismul macaralei. Știa precis unde trebuia să pompeze mai mult ulei și unde nu era nevoie decît de cîteva picături.

— Te poftesc să te dai jos ! strigă spre el „Polițistul". Dacă te vede meșterul, or să înceapă iar vorbele. Nu te ține de prostii !

Nogol și Klíma vorbeau tot despre meșter. Nogol simțea că nu e pe placul meșterului și era convins că la anunțarea viitoarei liste de concedieri va fi strigat și el. Avea părerile lui despre Kis și niciodată nu scăpa prilejul de a-l învinovăți de ceva.

Antipatia celor doi era însă reciprocă. Meșterul își dădea seama că Nogol nu-l prea înghițea nici pe el, nici pe dulăii săi. Nogol ducea un adevărat război cu dulăii meșterului, obicei caracteristic bețivilor. Cele două javre, care celorlalți muncitori le dădeau doar

tîrcoale, începeau să mîrîie furioase, arătîndu-și amenințători colții, atunci cînd se apropiau de Nogol.

— Dacă pun vreodată mîna pe el, s-a isprăvit! amenința Nogol. Pe vremuri am izbutit să fac un lat împreună cu călăul Wohlschläger. Voi ști să fac unul și fără Wohlschläger!

— Nu mai striga așa, frate! căuta Klíma să potolească pe năbădăios. Aici pereții sînt foarte subțiri și au urechi. Pesemne că vrei să faci cunoștință cu jandarmii din Kladno!

— Ce tot spui? Păi eu chiar și cunosc pe cîțiva dintre ei, rîdea Nogol. Nici vorbă! Mie nici nu-mi pasă și nimic pe lume nu m-ar putea împiedica să fac așa ceva. Mai ales cînd e vorba de un derbedeu ca ăsta. Crezi că pierde cineva ceva dacă o să-i dau meșterului vreo cîteva după ceafă?

— Dar bine, ajunge! încercă iar Klíma să-l liniștească întorcînd-o în glumă. Știu eu că ești erou și că Kis nu poate să-ți stea împotrivă orice-ar face. Dar totul are o margine!

— Ajutorul de călău nu cunoaște nici o margine! strigă Nogol, amenințînd cu bara de fier cu care împingea lingourile.

— Ei, bătrîne, ce facem! Începem? îi strigă Klíma „Polițistului", căutînd să scape o dată de vorbăria asta, care nu-i convenea de loc.

El îl văzu atunci pe Hudec, șeful macaralei, cățărîndu-se după Kadeřábek, ca să-i ia pompa de ulei și să-l silească să coboare.

— Ei, hai, că mă cobor! Poftim de vezi dacă am făcut treaba cum trebuie spuse Kadeřábek, dîndu-i lui Hudec pompa.

Hudec luă pompa, mormăi ceva și, întorcîndu-i spatele, se sui repede pe scările care duceau în cabina sa.

În aceeași clipă văzu prin poartă deschisă dulăii meșterului alergînd prin curte. Crezu că-i va vedea și Kadeřábek și se va grăbi să coboare.

Dar astăzi era o zi veselă pentru Kadeřábek. Nu putea să reziste ispitei de a sări de sus direct jos. O poftă de mult uitată, de zburdălnicii tinerești, se deșteptă în el. Se săltă cu ușurință pe doi suporți pînă la tavan, pentru a se prinde apoi de un pilon apropiat de-a lungul căruia putea să coboare, alunecînd pînă jos.

Între timp, în cabină, Hudec, „Polițistul", isprăvi toate pregătirile. Își scoase afară nasul de vultur și strigă:

— A coborît?

— Cine?

— Nebunul!

Nogol și Klíma se uitară în sus și-l văzură pe fostul învățător deschizîndu-și larg brațele, fără a ajunge pilonul. Deodată se clătină și-și pierdu echilibrul. Voia să se salveze în cădere și, țipînd, căuta să se apuce de un suport transversal.

Dar în locul acestuia mîna lui apucă cablul electric.

Gîndul pericolului de moarte pe care-l reprezenta cablul nu pătrunsese pînă atunci nici în mintea, nici în sufletul lui Kadeřábek. El ridică în mod mecanic mîna pentru a se apăra, iar cînd cealaltă mînă atinse, în cădere, pilonul, corpul său deveni dintr-o dată bun conducător de electricitate.

Un fulger străbătu trupul lui Kadeřábek. Din buzunar îi căzu briceagul care se lovi cu zgomot de ramificațiile construcției de fier. Trupul i se desprinse de cablu. Se aplecă într-o parte, se dădu peste cap și, mai înainte de a cădea, se mai răsuci încă o dată în aer, ca într-un salt mortal, și se prăbuși la pămînt. Cauzele și urmările acestei neașteptate întîmplări

erau prea complicate pentru a putea fi cuprinse cu gîndul în aceeași clipă în care s-au petrecut și pentru a fi înțelese de ochiul celor doi oameni care văzuseră totul.

Klíma și Nogol mai stăteau încă la locurile lor, în timp ce trupul lui Kadeřábek zăcea chircit pe pămînt. Dar în secunda următoare se și aflau lîngă el. Patru brațe îl întoarseră pe spate și atunci îi văzură fața caldă și moale, dar cu totul învinețită și ochii larg deschiși, neclintiți.

— Ce ți s-a întîmplat? bîlbîi Klíma. Unde te-ai lovit? Ai alunecat sau ce-a fost? întreba el de parcă ar fi voit să-l mustre pe mort.

— Dracu să-i ia cu electricitatea lor! Am știut eu că-l va lovi soarta pe unul dintre noi! mormăi Nogol.

— Ce crezi? Să fi atins cablul? Dar bine, frate, ăsta nu-i izolat? Poate că a leșinat numai! Aduceți repede apă!

Klíma sări, gata să se repeadă după apă.

— Nu te mai osteni, s-a isprăvit cu el, știu eu asta!

În fereastra cabinei de conducere a macaralei apăru nasul de vultur și o pereche de ochi speriați, parcă era o mască de carnaval.

— Vino jos, îi strigă ajutorul de călău, privind într-acolo. Ajunge pentru azi! Am terminat!

Fața palidă a lui Hudec dispăru, apoi se auzi trosnind ușa cabinei și trupul deșirat și îndoit în formă de unghi ascuțit, ca un metru de buzunar, coborî pe scara cabinei pentru a se alătura celor doi care-l privegheau pe mort. Era nedumerit încă de felul cum se putuse întîmpla nenorocirea și-l apăsa conștiința dacă nu cumva avea și el o parte de vină. Gîndurile acestea îl făceau să rămînă tăcut.

Grupul celor descoperiți în semn de doliu atrase repede atenția muncitorilor din toate echipele secției. Oamenii de la celelalte macarale își întoarseră

și ei fețele într-acolo, iar cei care-și puteau părăsi postul se alăturau mulțimii care se adunase între timp.

— Ambulanța! spuse în sfîrșit Hudec, „Polițistul", ca și cum ar fi spus amin. Întinse brațele mortului și părăsi apoi hala cu pași mari.

Cîteva macarale se opriră. Echipele lor măriră numărul celor adunați în jurul mortului. Altele își încetiniră lucrul, iar oamenii își spuneau unii altora că în echipa lui Hudec, „Polițistul", se întîmplase ceva.

Tăcerea care se lăsă în hală atrase atenția meșterului. Privi pe poartă, își chemă încet dulăii și merse spre grupul de muncitori.

În drum se găsiră guri binevoitoare care-i raportară în grabă cele întîmplate.

Kis era furios și se îndrepta spre macara, purtîndu-și greoi pîntecele umflat. Dulăii se năpustiră furioși spre trupul întins la pămînt cu gîndul de a-l mirosi, dar Nogol îi opri cu un gest amenințător.

— Care e? întrebă Kis. Bagă de seamă că nu era momentul să-și apere dulăii dragi.

— Kadeřábek Jan, răspunse cineva din mulțime, ca la un raport oficial.

— Ei, repede targa și în camera mortuară! Nu. Nu poate să rămînă aici... Și voi în jurul lui! Se răcește fierul!

— Josef Hudec s-a dus după medic, se auzi un glas slugarnic. Va aduce desigur și ambulanța!

— La ce bun medicul? Ăsta e doar... voi să spună Kis, dar se lovi de intervenția lui Nogol.

— Eu propun, tovarăși, ca în semn de doliu, să suspendăm lucrul pentru azi!

— Nogol, cum îți permiți asta? Eu poruncesc aici! M-ai înțeles? zise meșterul, abia mai răsuflînd de necaz.

Cei de pe margini și cei care nu voiau să se amestece în incident începură să se risipească. Dar Nogol n-avea nevoie de ajutor străin.

— Eu, cel puțin, nu voi lucra azi!

— Fă ce vrei îi răspunse meșterul, ironic. Dar dumneata știi prea bine ce înseamnă asta...

— Nu vă certați lîngă un mort, încercă Klíma să-i potolească.

Afară se auziră copitele cailor și uruitul trăsurii sanitare. Medicul ridică pleoapele lui Kadeřábek și-i ascultă inima.

— Gata! Duceți-l la camera mortuară!

Nogol, avu ultimul cuvînt:

— Domnule meșter! Noi doi sîntem cei mai voinici de aici! Să aducem celui căzut ultimul salut!

Îl sili astfel pe Kis să apuce targa de-o parte, iar el o apucă de cealaltă. Meșterul își dădu seama că nu-l putea refuza.

Încetul cu încetul, munca începu din nou în hala secției macaralelor electrice. Electricitatea se dovedise ucigătoare chiar din prima zi. Bărbații apucau cu cîrligele barele de fier, șovăind, bănuitori; se gîndeau mult pînă să facă un pas sau să pună mîna pe instrumente.

— Toate mi-au scăpat azi din mînă, se văită „Polițistul" lui Klíma, atunci cînd părăsiră împreună uzina. Pe cinstea mea, munca de azi n-a făcut nici două parale. Dacă lucrul s-ar fi suspendat imediat, ar fi fost totuna.

— Da, numai că propunerea ar fi trebuit s-o facă altcineva, nu Nogol! spuse Klíma. Atunci toți ar fi fost pentru ea! Chiar și eu! Dar așa cum stau lucrurile acum nu e atît de simplu. Meșterul ar fi spus cu siguranță: se lasă duși de un bețiv, pe care nu-l ia nimeni în serios și nu ni s-ar fi alăturat nici unul!

— Nogol va plăti desigur scump pentru felul cum s-a purtat azi! spuse Hudec, „Polițistul". Meșterul abia așteaptă să scape de el, iar el este din păcate atît de deștept că-i aduce singur apa la moară!

Klíma pretindea că-l cunoaște mai bine pe Kis.

— Ai să vezi că nu-l concediază! Îi e frică de el. Știe că Nogol e în stare de orice. Și cînd rupe el oasele cuiva, nimeni și nimic nu i le mai poate îndrepta.

— Se prea poate să ai dreptate, dar ai să vezi c-o să se răzbune. Sînt sigur de asta!

Klíma era și el de aceeași părere.

În ziua următoare totul se petrecu în chip obișnuit. Domnea o oarecare indispoziție, dar fiecare era în munca lui cît se poate de atent și fiecare era prevăzător după această primă nenorocire.

Abia în ziua înmormîntării se trezi iar mîhnirea în hala cea mare.

Pe drumurile ce duceau la uzină se auziră nu o dată blesteme, iar perdeaua verde a pădurii acoperi de multe ori murmure pline de revoltă, căci mergînd spre lucru nu tăcea nimeni.

Vestea despre accidentul fostului învățător Kadeřábek stîrni vîlvă și în orășelul unde în lipsa lui devenise un erou de legendă, socotindu-l toți o victimă a lui Kohout. Sfîrșitul lui tragic în uzină nu era în ochii oamenilor decît o urmare firească a concedierii lui din învățămînt, iar Kohout își dădu seama că de atunci între el și localnici se săpase o prăpastie adîncă. Asociația locală „Vocile libere" hotărî să trimită o coroană, iar foștii lui elevi adunaseră chiar bani pentru un dar pe care aveau de gînd să-l facă văduvei.

Cei din satele de prin împrejurimile orașului Kladno se pregăteau să ia parte la înmormîntarea fostului învățător. Femeile vorbeau despre nenorocita în-

tîmplare peste tot, la băcănie, sau la fîntînă, și hotărîră să se ducă la cimitir în grup, ca să nu treacă singure prin pădure, unde, deși erau multe poteci, nu prea umbla multă lume la orele cînd nu mergeau oamenii la uzină.

— La asemenea înmormîntare nu trebuie să întîrziem! Merită, săracul, să fie însoțit cum se cuvine pe ultimul lui drum! Soția lui e bolnavă, și gîndiți-vă că în urma lui au rămas trei copii! Și poate că este așteptat și al patrulea!

„Electricitate! Electricitate!" Era refrenul tuturor cîntecelor de jale.

— Nu mai știu ce să scornească, vorbea mulțimea.

Ei! Oamenii fără nume, domnii nevăzuți! Ei, proprietarii uzinei, stăpînii!

Ei erau vinovați! Da! Dorința lor de a strînge cît mai mult, lăcomia lor de cîștig la care vor să ajungă fără să țină seama de nimic.

Ei, cei pe care nimeni nu-i văzuse vreodată în față, ochi în ochi, fără mască! Ei, cărora le aparțin „Uzina veche", uzinele „Poldy" și toate minele din regiune!

Ei, cei nevăzuți și puternici, care domneau, exploatînd munca celorlalți. Ei, la care nu se putea ajunge niciodată și care stăteau nesimțitori ca zeii. Ei, care născoceau într-una noi feluri de cîștig, cît mai ușoare și cît mai repezi. Ei, care supuneau pînă și tehnica, pentru ca să le aducă foloase.

Nici unul din cei mulți nu știa cum să le vorbească. Nimeni nu-i putea amenința cu pumnul. Trăiau pe piscuri, pe munți de acțiuni! Erau întotdeauna înarmați cu fulgerele baionetelor și cu tunetele armelor de foc. Născociseră electricitatea numai pentru a cîștiga și mai mulți bani.

Electricitate! Electricitate!

Mii de guri rosteau cuvîntul acesta în jurul camerei mortuare. Pînă la înmormîntare mai era un ceas și se adunase atîta lume încît administratorul, sub cuvînt că numai poliția se ocupa de menținerea ordinii, telefonă la postul de jandarmi căci, spuse el, la cortegiul funebru urmau să ia parte și mulți copii, lucru obișnuit la Kladno. Trebuiau deci luate măsuri pentru orice eventualitate.

Uzina nu participa oficial la înmormîntare și munca se desfășura în ritmul ei obișnuit. Furnalele înalte mestecau minereul cu aceiași dinți de flăcări. În convertizorul „Bessemer" se lucra ca de obicei, para imensă se golea fără încetare de foc și de fum. În sala mașinilor, roțile se învîrteau în același ritm. Prin gingiile mașinilor din secția de laminat treceau drugii de fontă înroșită. Nicovala era bătută în salturi uriașe. Macaralele își dansau ceremonios valurile de foc. Ce-i păsa uzinei de o viață omenească atunci cînd dincolo de poartă așteptau sute de alte vieți, sute de oameni care pîndeau noi angajări?! Iar pentru că în după amiaza înmormîntării echipa „Polițistului" se afla la muncă, tovarășii decedatului Kadeřábek trebuiră să rămînă în uzină. Numai Nogol mergea în urma sicriului. Peste salopetă purta o haină neagră, împrumutată și mult prea mică pentru un om ca el, iar ochii îi erau înroșiți din cauza chefului din seara trecută. Era însă demn și se stăpînea.

Îndată după sicriu mergeau cei trei băieți ai răposatului, cu capetele descoperite. Văzînd aceste capete blonde, femeile nu se mai puteau stăpîni și plîngeau cu hohote. Kadeřábková era susținută de nevasta lui Klíma și de Mařenka Hudcovka, născută Stuchlíková. De vreme ce bărbații le fuseseră împreună la muncă, se simțeau obligate să nu-i părăsească nevasta.

Membrii fanfarei minerilor erau de aceeași părere cu muncitorii, și anume că trebuie să se facă ceva

pentru văduvă şi deci se oferiseră să cînte marşul funebru. Frumoasa după-amiază, muzica şi cortegiul însuşi atrăseseră o mare grămadă de curioşi care alcătuiau un cordon pe marginea drumului. Ecoul metalic al instrumentelor pătrunzînd pînă acolo unde nu ajunsese încă vestea despre cele petrecute le făcuse pe croitorese să-şi lase lucrul, pe spălătorese să părăsească albiile şi pe copii să uite de jocul cu bile, ieşind cu toţii de prin case şi de prin curţi, ca să se încoloneze şi ei sau să rămînă numai în faţa porţii.

Cortegiul n-avea preot. De pe sicriu flutura panglica coroanei depuse de asociaţia „Vocile libere". Un funcţionar de la calea ferată, membru al acestei asociaţii, fusese delegat cu predarea coroanei, deoarece călătorea gratuit cu trenul. La groapă, funcţionarul rosti cuvinte despre activitatea didactică a lui Kadeřábek şi despre lupta sa hotărîtă cu „hidra romană".

„Hidra" avu un mare succes. La cuvîntul acesta bărbaţii îşi ridicară chipurile ameninţătoare, iar femeile aprobară tăcute dînd din cap. Oratorul invită pe toţi cei de faţă să ajute pe văduvă şi întinse o pălărie anume pregătită, în care pusese două monede de argint şi care începu să circule din mînă în mînă. Fiecare dădu îndată cîte ceva, iar cînd pălăria se întoarse la orator era doldora de bani adunaţi din mila mulţimii.

Fanfara minerilor intonă *Cîntecul muncii*, pe care cîteva glasuri răzleţe îl fredonau încet.

Şi pentru că văduva căzuse peste mormînt, cu capul în ţărînă, muzicanţii nu mai îndrăzniră să cînte marşul vesel, cel de întoarcere, ci se îndepărtară în linişte. Porniră tăcuţi spre oraş, iar curioşii mai putură auzi marşul abia pe străzile îndepărtate din Kladno, care înghiţiră repede zgomotul.

Cei care luaseră parte la înmormîntare merseră în urma muzicii pînă în oraş unde folosiră prilejul să

facă cumpărături. Cîteva femei îşi aşteptară bărbaţii la poarta uzinei, ca să se întoarcă acasă împreună şi să le poată povesti pe drum cum se desfăşurase înmormîntarea.

A doua zi, în uzina „Vojtěch" se cunoşteau toate amănuntele, iar cele ce se povesteau erau mai mişcătoare chiar decît realitatea.

Pe capii de familie imaginea celor trei orfani îi întrista nespus. Moartea pîndea în toate colţurile uzinei ; de aceasta erau convinşi toţi. Moartea aştepta mereu jertfe noi. „Voi, cei slabi, fiţi cu băgare de seamă", se auzeau adesea sfaturi şi cuvinte prevenitoare. Bărbaţii deveniseră nervoşi şi munceau ca goniţi din urmă.

Începînd de a doua zi dimineaţa, Klíma retrăi clipă cu clipă şi de sute de ori căderea lui Kadeřábek. Se mai mira şi acum de aceste mişcări neobişnuite ale trupului. În inimă mai simţea încă junghiul care-l străbătuse în clipa cînd se aflase în faţa cadavrului. Îşi amintea de neclintirea îngrozitoare a acelor ochi lipsiţi de expresie, larg căscaţi, care nu mai vedeau nimic. Şi i se cutremura tot trupul, căci de atunci trăia în permanenţă în umbra acelui „sfîrşit". Sfîrşit fără de întoarcere, fără chemare şi fără viitor.

Nu-şi mai putea înăbuşi durerea. Gîtul îi era strîns ca într-un cleşte. Stăpîniţi de imaginea accidentului nervii îi erau încordaţi tot timpul. Tovărăşia celorlalţi nu-l ajuta cu nimic.

Şi Nogol era încruntat mereu. Sub sprîncene i se ascundeau mii de draci. Pepík Hudec, „Poliţistul", strîngea din dinţi şi stătea tot timpul cu nasul în jos. Căuta să scape de privirile tuturora şi nu vorbea cu nimeni, iar astăzi, meşterul ţinea locul lui Kadeřábek, potrivindu-se echipei lor ca o roată nouă, neadaptată.

Să fi fost ceasurile opt cînd Klíma, Nogol şi Kis se aflau pentru a doua oară pe podeţul care atîrna de

macara la doi metri de pămînt. Sub podeț, în canal, erau pregătite cochiliile cu pîlnia în mijloc. Pe acolo trebuia să se scurgă în creuzet fonta topită. Era o instalație nouă și cerea multă atenție din partea muncitorilor. Klíma se întoarse de două ori să vadă dacă totul e în regulă. Șeful macaralei, Pepík Hudec, „Poliţistul", conducea linguroiul uriaș plin cu metal lichid, apropiindu-l încet. După regulă, el îndreptă pîlnia spre cochilii și făcu așa fel încît marginea linguroiului să se afle exact deasupra pîlniei. Apoi fixă mașina. Restul muncii îl făceau cei de jos.

Își îndeplinise misiunea în chip desăvîrșit ; stăpînea mașina de minune.

Nogol propti de linguroi pîrghia care urma să deschidă orificiul de scurgere. Acum nu mai trebuia decît o lovitură care să producă spărtura, pentru ca să poată țîșni metalul. Numai Nogol, fiind cel mai voinic din echipă, își putea permite să aplice cu succes lovitura. Meșterul îi spusese însă că e de părere că el nu se pricepe prea bine la munca asta și, folosind prilejul, le aminti celorlalți despre veșnica lui beție. Nu putuse vedea niciodată cu ochi buni evidențierea lui Nogol în vreo muncă mai importantă.

Tovarășii lui știau foarte bine că Nogol nu venea niciodată beat la lucru. Cît despre forța loviturilor lui, nimeni nu-l putea întrece și de aceea îl susținură pe Nogol.

Kis dădu din umeri. Prima lovitură a lui Nogol rămăsese însă fără rezultat și Kis dădu din umeri pentru a doua oară, de data asta cu vădită mulțumire de parcă ar fi zis : „Nu vă spuneam eu ?"

În mîndria lui rănită, Nogol înțelese că meșterul căuta cu tot dinadinsul să-l scadă în ochii celorlalți.

Kis îi aruncă o privire otrăvită, fiind convins că Nogol nu va izbuti nici a doua oară.

E drept, pîrghia nu voia cu nici un chip să se clintească. Dar nici Nogol nu voia să se dea bătut și lovi o dată cu Kis. În sfîrșit, spărtura se produse, dar în aceeași clipă avu loc și nenorocirea.

Nenorocirile vin întotdeauna atît de repede încît mintea omenească nu le poate cuprinde niciodată. Pentru astfel de întîmplări există parcă o anumită măsurătoare a timpului. Într-o asemenea clipă totul e atît de îngrozitor încît, dacă mai mulți oameni au luat parte la întîmplare, fiecare povestește ceva deosebit despre ea, dar tot atît de adevărat.

Fiecare își trăiește propria-i viață, cînd plină de liniște, cînd agitată ; și apoi, deodată, explozia ! Clipa în care se întîmplă nenorocirea e ca o împușcătură în cîmp deschis. Dar urmările sînt, rămîn, și nu mai pot fi schimbate de nimeni.

Poate că cele două lovituri zdruncinaseră linguroiul prea tare. Poate că macaraua se oprise prea brusc, dîndu-se pentru o clipă înapoi. Poate că pana linguroiului se frînsese.

Nimic nu era limpede.

Sigur era faptul că în clipa în care fluviul de fier topit începu să curgă în pîlnie prin orificiu, de sus se revărsă un val înspăimîntător de metal lichid. Klíma și meșterul tocmai își plecau capetele spre cochilii, pentru a fi pregătiți să schimbe forma cu cîngile în cazul cînd metalul lichid nu ar fi urmat direcția exactă.

Nogol tocmai făcuse un pas într-o parte pentru a observa procesul de la distanță. Îndreptați în sus, ochii lui abia avură timpul să-i dea de veste. Trupul său sări instinctiv înapoi. Faptele s-au petrecut fulgerător. O săritură uriașă spre poarta deschisă, un țipăt iscat de nelămurite dureri și urletele ce urmară groaznicei înțelegeri a celor văzute.

Un torent incandescent se prăbuși peste cei doi bărbați care se aflau pe podeț. Muncitorul Klima și meșterul Kis fură izbiți în plin de groaznica văpaie. Plescăitul surd a fost urmat de izbucnirea flăcărilor din veșminte și păr.

— Ajutor! strigă Hudec, „Polițistul", din cabina macaralei, făcînd semne desperate cu brațele ca să atragă atenția oamenilor.

Într-o clipă, îndoindu-se cu toată lungimea trupului, dispăru de la ferestruică spre a coborî din cabină.

Între timp, fierul curgea mereu în linguroi. Clipa nenorocirii trecuse. Timpul își urma cursul, năclăind cu acizi carnea arsă, iuțind pasul oamenilor care alergau după ajutor, mutînd minutarele pe ceasornicul meșterului.

Fierul cursese. Trecuse peste marginile linguroiului. Linguroiul se acoperi de crustă, dar atenția oamenilor din hală se îndreptă spre un singur punct, punctul ce forma centrul de atracție al tuturor nervilor, al tuturor fibrelor din piept, punctul în care se aflau cele trei torțe omenești ce trebuiau neapărat ajutate.

Nimeni nu observa altceva, nimeni nu vedea altceva.

Dintre răniți numai Nogol mai era conștient încît, frînt de dureri, să-și poată îndrepta înjurăturile împotriva salvatorilor care trecuseră peste el, călcîndu-l în picioare.

În fața porților secției se auzi din nou tropotul cailor trăsurii sanitare. De data asta tărgile erau purtate de brancardieri. Muncitorii înghețaseră de groază și abia după plecarea trăsurii, șeful macaralei, Hudec, venindu-și în fire, se grăbi să închidă orificiul de unde venise nenorocirea.

Fierul însă nu se opri. Curse mai departe, sărind într-o parte și-n alta, în nenumărate pîraie, ca un tigru turbat.

Resturile omenești luară drumul spitalului.

În hala uzinei lucra o comisie de anchetă, uzina avînd un deosebit interes să stabilească pricina fiecărei nenorociri, fiindcă obligațiile față de văduvă și orfani nu puteau fi evaluate decît în raport cu motivele care o provocaseră, de la caz la caz.

— Douăzeci de chintale s-au scurs cu siguranță, cîntări Hudec torentul ucigător.

— Cît metal s-a pierdut? întrebă inginerul.

— N-am avut timp să cercetez, răspunse „Polițistul" întunecat. Eram patru...

— Cu meșterul...

— Cu Kadeřábek. Și-acum sînt singur!

„Polițistul" privi speriat în jur, cercetînd cu privirile colțurile întunecoase din hală. Și, ca și cum n-ar fi fost conștient de ceea ce spune, adăugă:

— Cînd îmi va veni și mie rîndul?

— Ei, poate că asta nu se va întîmpla așa de curînd?! În afară de asta, ce spuneai dumneata? Kadeřábek? Klíma? Nogol? Ce ciudat! Tocmai pe ei trei urma să-i concedieze sîmbătă. Forța electrică ne îngăduie să restrîngem numărul personalului. Dumneata ai putea să-l înlocuiești pe Kis. Bineînțeles, deocamdată numai cu un mic supliment de salariu, fiindcă atîta timp cît muncitorii nu vor uita de primejdie o să trebuiască să angajăm specialiști montori. Cît timp va dura aceasta, va depinde de dumneata și de declarațiile dumitale.

— Cei trei au fost interogați? întrebă Hudec.

Inginerul se înșelă asupra sensului întrebării și răspunse:

— Klíma și Kis nu și-au mai venit în fire. Probabil că ei n-or să mai declare nimic. Nogol, de îndată ce a putut vorbi, a înjurat tot timpul.

— Așa?

Inginerul făcea pe binevoitorul. Totul părea să fie în ordine. Ca tuturor acelora care au în mîinile lor puterea de-a-i angaja și de-a-i avansa pe oameni în slujbă îi plăcea să arate tot ce poate. Era convins că-l cumpărase pe șeful macaralei și că Hudec va fi un excelent meșter de uzină. Mulțumit, se grăbi să plece.

Josef Hudec, „Polițistul", se duse sub macara, la locul pe care un membru al echipei îl denumise „răscruce". Ridică capul în sus și strînse din dinți. Mărul lui Adam îi ieșise îngrozitor în afară ; vorbele îi năvăleau în gură ; ele aveau un sens dar el nu le rostea.

Catastrofa îngrămădi într-o secundă atîtea întîmplări diferite încît nici cei patru participanți laolaltă n-ar fi fost în stare să-și dea seama în amănunt de tot ce se întîmplase.

Cu atît mai mult avea nevoie un singur om să-și adune încet gîndurile și să chibzuiască îndelung.

Josef Hudec se afla singur, la „răscruce". Stătea acolo și totul i se părea atît de greu de descurcat de parcă ar fi încercat să muște dintr-un bloc de granit. El nu putea ! Nu putea ! Cele două curente potrivnice care-l străbăteau nu se puteau împăca. Și totuși, trebuia să hotărască. Da sau ba !

Exemplele nu lipseau. Fără îndoială că și cu el se va întîmpla ca și cu ceilalți. Mai erau oameni care aveau case ca și el. Aveau grădini și ogoare, chiriași de la care primeau chirie, depuneau banii la casa de economii. Devenind meșteri în uzină, asta le impunea nenumărate obligații.

Era limpede. Inginerul îl socotea vinovat și pe el, căci fusese în cabină, la postul său, și văzuse tot. El ar fi putut spune cum s-au întîmplat lucrurile. În cazul Kadeřábek, fusese primul și principalul martor. Iar acum era martor unic. Ar fi putut dovedi prin

declarațiile sale că Societatea metalurgică din Praga e nevinovată, că accidentul se produsese din cauza neatenției muncitorilor și că, prin urmare, nu există vreun motiv de despăgubiri. Trei morți și un grav rănit. Morții fuseseră îngropați, iar Nogol era un bețiv ale cărui vorbe n-ar fi contat.

Josef Hudec, „Polițistul", avea prilejul să devină meșter. Ar fi putut să mai zidească o cameră și s-o închirieze cu bani frumoși, iar Mařenka lui s-ar fi putut numi „doamnă proprietăreasă". Din organizația sindicală ar fi trebuit, bineînțeles, să plece. Și ar fi putut ține și dulăi ca nenorocitul de Kis, iar portarul îl va saluta el întîi. „Iată un meșter tînăr, ar spune oamenii, făcînd cu ochiul. Ăsta nu-i un lucru atît de simplu !"

Cînd s-ar apropia de un grup de muncitori ar constata că-și schimbă vorba, iar cei care l-ar întîlni l-ar privi tăcuți și și-ar împinge șapca pe ceafă, ceea ce ar putea însemna un salut.

Iar cei care ar depinde de dînsul ar striga tare : „Noroc !"

Numai că Josef Hudec, „Polițistul", nu rîvnise niciodată la un asemenea noroc. Și faptul acesta era o piedică. După cîte își amintea, visurile sale fuseseră întotdeauna altele. Ele aveau alt colorit și tindeau spre alte înălțimi. Pe Josef Hudec nu l-ar bucura asemenea privilegii și succese.

Fără îndoială, mama și nevasta lui ar fi de altă părere. Așadar, acasă nu trebuia să se afle nimic. Iar mîine la înapoierea la lucru trebuia să știe hotărît : da sau ba ?

Ce-ar face inginerul dacă Josef Hudec ar refuza ?

Josef Hudec, șef de macara și meșter aspirant, ar aluneca pe panta contrară și ar zbura din uzină.

Însă, dincolo de porțile uzinei, se află lumea largă. Mai exista un drum care pornea de la „răscruce", fără să fie baricadat de cadavrele tovarășilor. Drumul în lumea mare.

Josef Hudec își ridică capul cum era obișnuit să facă atunci cînd mergea. Sări peste linii ferate, băltoace, grămezi de gunoaie și materiale. Picioarele lui lungi îl purtau repede acasă, unde i se aruncă în brațe palida sa soție:

— Bine că ai venit odată! Bine că ești aici, Pepík!

La atingerea capului ei aplecat, Josef Hudec găsi cuvintele care-i stătuseră tot timpul între dinți, ca nisipul. Își strînse soția la piept. La început nu putu vorbi, ci numai gemu ca o mașină neunsă. Apoi zise:

— Distrugeți acționarii! Distrugeți-i!

— Ce spui? Mi-era așa de teamă pentru tine! șopti soția.

— Maria mea...

Dimineața ea îi pregăti sticla cu cafea și-i înnodă într-o cîrpă roșie două felii de pîine cu slănină.

Josef Hudec, „Polițistul", luă mai întîi drumul obișnuit al minerilor și al muncitorilor din uzină. Apoi se întoarse de parcă ar fi uitat ceva acasă și cînd ajunse la răspîntie, acolo unde poteca ce ducea spre pădure se întîlnea cu șoseaua, se uită la vechiul indicator de lemn în formă de mînă. Pe el se afla scris, cu litere pe jumătate șterse: *Spre gară.*

Josef Hudec porni pe acest drum.

Capitolul 10

„LA RAI"

De cum intră pe ușă, văzu imediat că pîinea iar nu se afla la locul ei. Meșterul pudlar Kroupa își încruntă chipul înnegrit de orele petrecute lîngă clocotul fierului. O viață întreagă păzise cuptorul din clipa în care acesta înghițea minereul și pînă scuipa afară șarja incandescentă. Sticla albastră, de protecție, nu-i ajuta prea mult, arareori îl ferea pe meșter. Nu reușise să se învețe cu ea și, de obicei, nici n-avea timp să întindă mîna să o potrivească.

Aruncă priviri pătrunzătoare prin cameră.

Acasă îi plăcea mai ales să fie ordine. Adusese pentru pîine o cutie mare, de ulei pentru mașină, pe care o opărise el însuși și-i pusese un capac subțire de tablă. După aceea îl dăscălise pe Alfons, băiatul său:

— În felul ăsta, pîinea nu se usucă și putem s-o mîncăm pînă la ultima frimitură. Altfel, ar trebui s-o împarți cu iepurii!

Alfons tăcea; dădea impresia că ascultă și că înțelege totul, dar fiindcă bătrînul mai găsea pîinea tot pe masă, în mijlocul frimiturilor, alături de cuțitul cu care Alfons își tăia cuvenitul dumicat pentru schimb, asta însemna, pesemne, că nu asculta ceea ce i se spunea. Sau dacă asculta, totuși, o făcea cu gîndul dus, absent, așa că nu-i rămîneau în

urechi decît ultimele vorbe. Și, într-adevăr, cam așa era Alfons ; și așa avea obiceiul să se poarte. Era un băiat drăguț și cumsecade, care-i asculta pe toți și știa să pară că e dispus să facă tot ce i se cere ; dacă însă cineva dus de aparență ar fi încercat să-l silească să facă un anumit lucru se înșela amarnic. Alfons părea întotdeauna supus, dar asta nu însemna că făcea orice. De fapt, nu contrazicea niciodată pe nimeni, dar făcea întotdeauna ce voia el. Din cauza asta, între el și bătrînul cărpănos se crease din senin o atmosferă neprietenoasă. Multe pasiuni și cusururi au muncitorii oțelari, dar printre ei sînt puțini care să fie avari. De aceea meșterul Kroupa era altfel decît ei și chiar singurul său fiu, Alfons, îl privea ca pe un om unic în felul lui. Această convingere i s-ar fi putut citi foarte bine în ochi atunci cînd, surprins de intrarea tatălui său, îi observa printre gene gesturile furioase. Alfons avea toată înțelegerea pentru felul deosebit de a fi al bătrînului, dar îl oboseau lucrurile care se repetau prea des.

—Ți-am spus de o mie de ori cum se păstrează pîinea ! Iar e uscată ! Cum s-o mănînc ? Știi prea bine că nu mai am dinți ! De acum înainte o să o închid în cămară... și gata !

Printre vorbele lui se și întrezărea nădejdea plăcută că Alfons nu-l va asculta, și Kroupa se și bucura în sinea lui că va putea face economie. Fiul înțelese și el asta ; mormăi ceva în pat, apoi se întoarse pe o rînă, cu spatele spre odaie.

— Chiria n-ai plătit-o, petrol nu cumperi, pentru cărbuni nu dai nimic... Ei, așa n-o să mai meargă. Eu n-am de gînd să înghit toate astea !

Kroupa scoase din buzunar niște cartofi, îi bagă într-o oală cu apă ca să-i fiarbă și apoi să-i curețe pentru cină. Îi plăcea ca după terminarea schimbului să se plimbe puțin pe cîmp, cu care prilej obișnuia de

cele mai multe ori să facă și cîte un furtișag. Se pricepea de minune să desfacă spicele din mers cu un aer nevinovat. Nici măcar sfecla porcească nu scăpa de el. Toamna, cînd îl zăreau venind, grădinarii ieșeau din colibele lor și nu intrau înapoi decît după ce-i vedeau pulpana hainei fluturînd în depărtare.

Hudcovka, din strada Váňa, îl surprinsese adeseori umblînd prin haturi. Îi plăcea să urmărească hoțomanii, pentru că nu putea uita că se născuse într-un bordei țărănesc.

Îl urmărea pe Kroupa, îl vedea furînd, și se minuna ? „Fiecare își trage spuza pe turta lui, asta e adevărat, și eu mă pricep să sar pîrleazul pentru cine știe ce, dar om ca ăsta, zău dacă am mai văzut ! Ochii sfredel și mîinile greblă !"

Alfonsek tăcea ; nici nu se sinchisea de vorbele tatălui său.

— Ce viață ai să ai tu ? Ești un chefliu, îți bei și cămașa ; pînă la urmă au să te dea afară din fabrică, dacă te mai duci acolo ca la plimbare. Eu unul n-o să mă mai rog pentru tine. Ți-o spun, pe ce am mai sfînt, că asta a fost ultima oară !

Bătrînul gîfîia. Se așeză pe scaun, ca să se descalțe. Trăgea șireturile ghetelor jerpelite, făcînd pe furiosul, însă destul de grijuliu ca nu cumva să le rupă. Întinse pe plită obielele înnegrite de praful adunat toată ziua în fabrică.

— Mă faci de rîs, nu mai pot să mă arăt printre oameni. De trei zile tot tragi la măsea ! Îți spun încă o dată, cu mine să nu te joci ! Dacă mîine nu vii la lucru, nici să nu te mai prind pe aici !

Bătrînul vorbea cu o supărare voit prefăcută, într-un fel bine chibzuit dinainte. Își scoase haina, o puse cu grijă pe umeraș, își legă un șorț de bucătărie și începu să curețe cartofii. Scotea cu mare grijă ochi după ochi, în vreme ce gura cu dinții rari, și

în cea mai mare parte stricați, revărsa necontenit amenințări și reproșuri ce se transformau într-un fel de văicăreală molcomă, ca bîzîitul albinelor, care sîciia auzul somnorosului Alfonsek, stingherindu-l grozav.

Ar fi vrut să răspundă și el... Dar de cîte ori deschidea gura, nu reușea să îngaime nimic. Cuvintele îi rămîneau în gît. În cele din urmă începu să-l mustre gîndul că tatăl său avea dreptate în tot ceea ce îndruga, dar că el, Alfonsek, n-avea ce face.

Zgomotul făcut de ușa trîntită îl trezi din toropeală. Lipăind papucii, bătrînul ieșise să dea de mîncare la iepuri. Alfonsek se sculă în grabă, își trase pantalonii albaștri de pînză, îmbrăcă la repezeală bluza de lucru și-și aranjă cu degetele părul ondulat și des. Se strîmbă vesel, scoase din oală doi cartofi și-și vîrî adînc mîna în borcanul cu jumări. Apoi se ridică sprinten pe pervazul ferestrei de parcă zidul de sub el ar fi fost doar un prag mai înalt.

Porni la drum cu pași săltăreți. Își vîrî în gură jumară după jumară, împingîndu-le cu limba spre cerul gurii ca pe niște bomboane. Fără sforțări, lungindu-și pașii, o ajunse din urmă pe frumoasa Karla Jandova. Fata purta în spinare un coș cu scaieți smulși de pe răzoarele de cartofi și mergea dreaptă și mîndră, ca o domnișoară care a ieșit să se plimbe.

— Karlicika, dă-ncoa să-ți ajut!

Fata se întoarse încet și pe ovalul perfect al feței sale apăru deodată expresia veselă pe care Alfonsek o întîlnea la toți cunoscuții. Cum îl zăreau îi și așteptau glumele, care nu erau niciodată supărătoare. Alfonsek era un fel de Kašpárek [1] inimos, de la care puteai trage totdeauna nădejdea cîtorva clipe vesele.

— Ce să-ți spun, chiar pe tine te așteptam! răspunse fata fără să se oprească din mers; doar mîi-

[1] Erou folcloric.

niile și le duse la piept, în semn că era o jucărie pentru ea greutatea pe care o ducea.

— Dacă nu te-ai grăbi, ți-aș dovedi ce cavaler sînt!

— Asta nu trebuie s-o mai dovedești, rîse Karla, arătîndu-și dinții albi, perfecți, așezați într-un neîntrerupt semicerc.

Simțise de mult că Alfonsek se purta cu ea altfel decît cu celelalte fete, în măsura în care le dădea vreo atenție. Însă amîndoi știau că orice speranță era zadarnică din pricina primei iubiri a Karlei, curată, nefericită, unică. De aceea se stabilise între ei o prietenie mută și credincioasă.

Se deosebeau însă atît de mult, încît nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să-i vadă cîndva la un loc, chiar dacă i-ar fi întîlnit de trei ori pe zi împreună. Karla mergea mîndră și încrezută, ca o fată care știa bine că se deosebește de celelalte prin frumusețe și că e admirată și pizmuită. Karla Jandova, da, era ceva deosebit! Bine făcută, curățică și întotdeauna pusă la punct; nu spunea niciodată vorbe în doi peri, urîte. Era cineva. Într-un cuvînt era fiica portarului.

Și apoi, bineînțeles, inginerul Urban!

Urban însemna o barieră pentru orice gînd de cucerire a Karlei Jandova. Nici faptul că era ca și logodită cu maistrul turnător, neamțul Faigl, nu putea dovedi că fata renunțase la Urban. Fusese silită. Da. Silită. Faptul acesta făcea ca și zîmbetul să-i fie străbătut de tristețe. Pe mine nu mă-nșeli, fetițo!

Alfonsek grăbi pasul și i-o luă înainte:

— La revedere Karliciko!

— Noroc bun, Kroupa!

Cei doi se despărțiră așa cum se purtau și în viață: prietenește, gîndindu-se mult unul la celălalt.

Karla gîndea: „Cei doi Kroupa ar fi putut de mult să aibă o casă a lor. De băut bătrînul nu bea, cărți nu joacă, se gospodărește singur. N-ar trebui să stea

cu chirie... Și în ce casă ! Un bordei umed, murdar ca un grajd ! Bucătăria e fără fereastră, iar în cameră, după cum poți vedea din stradă, se află două paturi de-a lungul aceluiași perete, pentru că la peretele celălalt nu se poate pune nimic. Acolo, acoperișul ajungea doar pînă la genunchi.

Pe cînd trăia nevasta lui Kroupa, născută Klímová, din Kladno (părinții ei aveau un magazin cu articole de fierărie), casa lor arăta ca o gospodărie de pudlar așezat, cu toate că gospodina trebuia să-i stoarcă bărbatului banii prin șiretlic. E adevărat că nu-l atrăgea cîrciuma, numai din An în Paști îl vedeai pe acolo. Pentru mîncare dădea doar atît cît trebuia. Kroupova avea în fiecare primăvară un cîrd de gîște pe care le îngrijea cu ajutorul lui Alfonsek ; n-avea însă voie să le taie nici măcar la hram ; Kroupa vindea întreg cîrdul, iar banii îi depunea.

Alfonsek, singurul fiu al meșterului, trebuia să meargă cu ceata copiilor de săraci să secere pe ogoarele țăranilor și să culeagă spicele rămase pentru zgîrcitul de taică-său. Dacă viața pe care o dusese cît timp trăia mamă-sa fusese grea, apoi acum își amintea de ea ca de fericite vremuri ce nu se mai întorc.

„Bineînțeles, asta în măsura în care Alfonsek obișnuiește să-și mai aducă aminte de ceva !" rîse Karla din mers.

Ei i se părea întotdeauna că Alfonsek e robit numai de clipa pe care o trăia. Cheltuia întotdeauna cît avea în buzunar. Alfonsek ăsta nu se gîndea nici la trecut, nici la viitor. De mic copil împărțea orice ; colac sau plăcintă le împărțea foarte ușor cu copiii hoinari pe care-i întîlnea. Mai tîrziu își împărțea cu aceeași bunăvoință țigările, iar astăzi își bea cu aceeași ușurință orice avans pe care-l primește din salariu. Poți să cunoști ziua în care laminatorii își primesc leafa după cîrnații care atîrnă în ceardacurile caselor lor ; ziua cînd și-o primesc monterii poate fi știută îndată dacă Alfons e văzut „La rai". E întotdeauna bine dispus cînd poate să facă cinste cuiva, chiar înainte de a apuca el să bea și după aceea cu atît mai mult ! Cînd toată cîrciuma se adună în jurul lui să-i asculte poveștile, atunci e un om fericit !

Nimeni nu-l vorbește de rău. Poate și din cauza bătrînului. Oamenii doreau ca bătrînul zgîrie-brînză să se supere cu fiul lui, iar pe el îl îndemnau la rele.

Toată lumea știa că cei doi trăiesc în casă fără îngrijirea vreunei femei ; că trăiesc ca focul și apa, certîndu-se necontenit. Se povesteau despre dînșii întîmplări care se învechiseră de cît timp circulau din gură în gură, întocmai ca banii ! De exemplu :

Micului Alfonsek îi trebuie neapărat niște caiete.

— De unde să iau bani ? mormăie bătrînul uscățiv în barba-i rară. Scrie pe asta ! Și-i dă feciorului hîrtia desfășurată de pe o căpățînă de zahăr.

Sau :

Alfonsek e flămînd.

Kroupa caută cheia în buzunar și, cu chipul încruntat, ca și cum și-ar fi scos un dinte, deschide cămara. În toate gospodăriile oțelarilor cămara se află în antreu, numai la Kroupa acasă ea se află în bucătărie, ca să nu se piardă nimic din ea. Ce se putea pierde ?! Poate borcanul cu castraveți, pîinea, margarina sau puțin zahăr ? Ce mai comori ! Așadar Kroupa bagă cuțitul în pîine și, fiindcă nu reușește să taie o felie subțire, așa cum voise el, îl bagă pentru a doua oară. Reușind, rupe bucățica și i-o întinde lui Alfonsek, strîngînd cu grijă frimiturile rămase. Alfonsek smiorcăie, e prea puțin.

— Na, privește prin felie, ai să vezi Praga !

Astfel de lucruri povestesc oamenii rîzînd, iar din felul cum vorbesc despre fiu și tată e ușor de văzut de partea cui sînt.

Tînărul Kroupa continuă să fie pentru ei Alfonsek, cu toate că astăzi e un Alfons în toată legea.

Dacă oamenii se ocupă și de bătrîn uneori, aceasta se întîmplă pentru că bătrînul e din cale-afară de misterios. Asta stîrnește curiozitatea. Cît despre Alfonsek, despre el puteai afla orice și oricînd.

Lîngă iaz două femei și-au ridicat o casă. Mama și fiica. Veniseră aici tocmai de la Družka, unde se zice că le-ar fi ars casa și le fusese plătită asigurarea. Țin burlaci în gazdă și au o dugheană cu fel de fel de mărfuri. Bătrîna spală rufele lui Kroupa, iar el se duce la ea să le ia ; dracu știe ce-o mai fi și asta ! Se povestește și despre o casetă secretă unde Kroupa își ține carnetele de economii.

„Da, frumoasă poveste o să mai iasă și de aici !" se gîndi Karla, pentru care această legătură familiară neconsfințită însemna un lucru rău, căci ea crescuse în umbra autorității părintești a tatălui ei și nu-și putea închipui cu nici un preț că ar putea trăi vreodată altfel de cum gîndea el, bărbat serios, respectat și temut.

Karla trecu pragul casei.

În ea locuiau tatăl pensionar, care zăcea paralizat de doi ani, maică-sa și cei doi frați. Unul era practicant de birou la administrația fabricii, iar celălalt învăța la Școala industrială de stat. Ca și Karla, amîndoi erau prizonierii atmosferei austere a familiei în care supunerea copiilor și devotamentul soției erau o piatră de temelie.

Cum se auzi întrebarea insistentă a tatălui, care se interesa cine venise și ce se întîmplă și apoi răspunsul limbut și umil al mamei, Karla se trezi din nou în

lumea obișnuită. Era din nou fiica ascultătoare, fetița cuminte și frumos educată.

În schimb, tînărului Alfonsek îi trebui multă vreme pînă să poată uita vraja întîlnirii cu Karla. De altfel, nici nu-și dădea osteneala să uite, preferînd mai degrabă să păstreze încîntarea iscată de parfumul fetei, dulce și ușor, mulțumindu-se să-l simtă asemenea unui vizitator într-o grădină.

Alfonsek mergea cu pași din ce în ce mai mari pe ulița ce ducea spre cîrciuma „La rai". Știa că nu se află încă nimeni acolo, dar asta nu-l supăra cîtuși de puțin, pentru că se putea distra foarte bine și singur. În cel mai rău caz știa că peste o clipă va veni cîrciumarul ursuz cu care va începe să joace cărți. Casa îi era nesuferită, de însurătoare nu-i ardea, pe taică-său nu-l avea la inimă, munca nu-l prea atrăgea, iar Kladno și împrejurimile lui i se păreau cu totul neprimitoare. Trîntea cărțile pe masa soioasă. Era în stare să stea și să bea în felul ăsta pînă cînd și cîrciumarul se plictisea și îl dădea afară din „rai". Alfonsek nu se supăra niciodată, se ducea acasă, iar cînd se plictisea acolo se întorcea din nou la cîrciumă și se gîndea pe drum : „Cît e de bisericoasă și Karla asta.! Seamănă cu călugărițele din Kladno de parcă și ea ar fi una dintre ele."

Jandova se ducea regulat la slujbele bisericești din Kladno. Nu era lucru ușor s-o iei pe jos peste cîmpul plin de zăpadă, din Kročehlavy pînă în piața din Kladno. Dar Karla nu apuca bine să iasă din școală, că se și iveau tineri amatori care mergeau înaintea femeilor cu felinare sau lămpi de miner, luminîndu-le calea. Alfonsek o condusese adesea pe Karla în felul acesta, cu toate că el nu se ducea la slujbă, preferînd să se bată cu băieții lîngă balta înghețată din mijlocul pieții. Jandova era gata să topească mîinile călugărițelor tot sărutîndu-le, iar Karla pînă a nu îm-

plini paisprezece ani nu se gîndea la altceva decît că și ea va deveni o venerabilă soră.

Odată se destăinuise Růženei Hudcovka că se roagă tot drumul de cum iese pe poarta școlii, închipuindu-și că are în față numai coroniță și lumînări. „În felul acesta, spunea ea, drumul de la școală pînă acasă este împodobit tot pentru a fi trecut de bunul Dumnezeu", de care Karla era încredințată că e însoțită tot timpul.

Fetele rîdeau pe ascuns, iar o dată se întîmplă ca întreaga clasă să rîdă cu hohote. Preacuvioasa soră învățătoare răsfoia *Catehismul* în ora de geografie (se făcea astfel, pentru ca fetele să știe lecția, și Domnul să nu se supere) și întrebă cine intră direct în rai fără să mai treacă prin purgatoriu. După *Catehism*, răspunsul era că în rai intră copiii sugaci, dacă mor după ce au fost botezați.

Karla Jandova era însă atît de fanatic credincioasă călugărițelor, încît nu se putu abține și izbucni plină de zel :

— Vă rog, în rai se duc cu pași siguri preacinstitele maici.

Atîta nevinovată credință îi stîrni pînă și severei călugărițe un zîmbet pe fața-i de pergament, iar fetele începură numaidecît să scoată țipete ascuțite.

Mai întîi elevei Jandova i se tăie respirația de spaimă, apoi ameți. Pierzîndu-și stăpînirea de sine, se prăbuși pe bancă și se porni pe plîns, suspinînd de-i săltau și umerii.

Terminînd cu plînsul, parcă pierdu ceva din pioșenia de mai înainte. Fetița începu să dea mai multă atenție celor ce se petreceau în jurul ei.

Curînd începu povestea cu Urban. De fapt, nu se întîmpla nimic, era doar tinerețea care-și cerea drepturile. Băieții observau că roșeau amîndoi cînd se întîlneau, asta era tot. Nimeni nu-i văzuse vreodată

împreună sau schimbînd vreo vorbă. Jandova se ducea singură după apă tocmai la cișmeaua fabricii, iar Karla nu se plimba pe șosea nici măcar ziua, necum seara. Era prea mîndră și avea o fire închisă. Cu toate acestea, toți îi aflară mai tîrziu povestea.

Fetele se adunaseră la școală pentru confirmare. Bineînțeles, fata portarului apăru în rochiță albă, pentru a nu fi mai prejos decît fetele maiștrilor, ale contramaiștrilor și ale șefilor de ateliere. Jandova, cum era credincioasă și sfioasă, nu-i spusese niciodată nimic fetei și n-o pregătise pentru un anume eveniment. Băieții știau mai mult decît știa fata pe vremea aceea. Ea avea aerul nevinovat al copilului care crede că oamenii trăiesc fără dragoste trupească, așa ca niște adevărați îngeri. Biata Karla habar n-avea de ce i se întîmplase ! Fetele stăteau perechi, perechi în curtea școlii, așteptînd să intre în coloana ce se îndrepta spre biserică. Deodată însă, colegele trebuiră să-i prindă fusta în ace de gămălie, ca să-i acopere petele roșii. Ce-au mai rîs băieții atunci ! La început șușotiseră numai, însă mai apoi începură să vorbească fără ocol. Dar cînd faptul se petrecea în prezența lui Urban, acesta îi cîrpea voinicește pe toți ; Alfonsek își primise și el o dată porția.

Bineînțeles că dragostea asta nu mai putea fi tăinuită mult timp. Toți aflaseră de ea, numai portarul Janda și soția lui nu știau nimic.

Karla începu să frecventeze institutul uzinei, unde învață să coasă și să meargă cu nasul mai sus decît pînă atunci. Mai tîrziu, în urma sfatului dat de călugărițe, Jandova fu bucuroasă s-o ducă pe Karla la o mînăstire din țara nemțească, pentru ca să învețe acolo nemțește și englezește. Întregul Kročehlavy aflase că, pentru această învățătură, Jandova plătea treisprezece galbeni pe lună, și că fata se afla în mî-

năstire împreună cu fetele inginerilor și ale industriașilor din Kladno și Rapič. Mă rog, elita!

Dar ce anume învăța Karla acolo nimeni nu-și putea da seama; cînd se întoarse însă de la mînăstire începu să fie limpede pentru toată lumea că fata făcea acum parte din „crema orașului", cu toate că purta în spate coșul cu iarbă, secera trifoi și săpa cartofi. Dar toate acestea nu le făcea pentru cîștig, ci pentru familie. Iar grebla și sapa le purta nu ca la muncă, ci ca la teatru. Se ducea la biblioteca comunală să împrumute cărți. Cînd însă Urban venea acasă, în vacanța cea mare, atunci se cam pripea cu cititul. Copiii familiei Janda se iubeau între ei, nu se certau niciodată. Fără îndoială că fratele Karlei, student, merita mulțumiri de la Urban și de la Karla pentru faptul că știau întotdeauna dinainte unde anume urmau să se întîlnească „întîmplător". Bineînțeles asta însemna un fel de tainic cavalerism: acasă fratele se ferea să spună ceva, căci pentru bătrînul Janda Urban era un prea mare patriot.

Portarul ținea cu dinții de această fărîmă de putere pe care Societatea metalurgică din Praga i-o încredințase asupra colegilor săi muncitori. În felul acesta Societatea nu pierdu nimic din autoritatea sa ci, dimpotrivă, reuși să-și cîștige un cîine păzitor acolo unde avea mai mare nevoie de el: în mijlocul muncitorimii.

Poate că pînă la urmă Janda s-ar fi lăsat înduplecat, căci erau nădejdi ca Urban să ajungă, odată și odată, om învățat. Dar la Praga Urban intră în *Omladină*[1].

Ce mai poveste a fost și atunci! Alfonsek avea încă vie în fața ochilor clipa aceea!

[1] Mișcarea progresistă a tineretului ceh din epoca aceea.

Oțelarii organizaseră o excursie la Waldek, niște ruine din mijlocul unei păduri. Duseseră acolo încă de dimineață căruțe cu bere și femeile veniseră cu de-ale mîncării. Coloana avea în frunte fanfara minerilor de la „Maxovka". Se întocmise un program cu muzică, dans și tombolă, dar adevăratul rost al petrecerii era să-i adune pe bărbați ca să se cunoască între ei, pentru ca apoi, la momentul potrivit, să poată fi convocată cu ușurință ședința de constituire a organizației sindicale. De altfel, fiecare știa că membrii cercurilor artistice se pricep foarte bine și în treburi sindicale.

Karla plecă în excursie cu fratele său. Alături de ei apăru de data aceasta, pentru prima oară în public, turnătorul Faigl, neamțul socotit îndeobște că face parte dintre oamenii numiți „sclavii stăpînirii". Karla se îmbrăcase de sărbătoare. În rochie și cu pălărie pe cap, era cu totul alta decît fata care venea cu iarbă acasă. Rochie roz și pălărie de pai galbenă, cu maci roșii. Întruchipa, într-adevăr, însăși vara!

Alfonsek își amintea că în ziua aceea soarele dogorea, că era zăduf și-l chinuia o sete grozavă; lanurile se legănau adormite în aerul nemișcat ca ceafa unei fiare cufundată în somn care își încrețește ușor pielea pentru că visează ceva. Din pricina secetei, buruienile miroseau pătrunzător, aproape neplăcut. Cînd ajunseră în pădure Alfonsek se repezi în tabără ca să soarbă la iuțeală o cană de bere. În grabă reuși totuși să observe cum în întîmpinarea coloanei ieșise un băiat chipeș, în veșminte orășenești, cu cravată neagră, fluturătoare, purtînd peste părul său des o pălărie cu boruri largi. Era candidatul inginer Urban, devenit deodată bărbat, cu o înfățișare îndrăzneață și om de nădejde. Alfonsek îl privi cu plăcere și îi strigă cu gîtul uscat:

— Noroc bun ! dar tînărul după cum se vedea avea ochi numai pentru Karla.

Ce s-o fi petrecut oare atunci între ei şi ce şi-or fi vorbit de refuzase Karla pînă la urmă să bea din cana lui Faigl, cînd acesta închinase în cinstea ei ? Asta însemna, fără doar şi poate, o respingere categorică şi o jignire crîncenă adusă lui Faigl. Ce şi-or fi făgăduit oare atunci cînd s-au întors împreună pe potecuţa liniştită din cîmp, numai ei singuri, printre stele şi licurici ? Fratele Karlei mergea întotdeauna atît de departe înaintea lor, încît nici nu-l zăreau.

Ah, lui Alfonsek nu-i prea venea să mai cînte cînd îi văzu mergînd împreună ; Karla era transparentă ca o nimfă. Amîndoi însă formau o pereche atît de potrivită, încît Alfonsek nu putu decît să le ureze, în gînd, fericire !

Totuşi, pînă la urmă, nu s-a prea ales mare lucru din toată povestea lor. Au început demonstraţiile care la Praga au stîrnit pasiuni, trezite parcă de un clopot, al cărui dangăt, purtat de vînt pînă la minele din Kladno, a alarmat tineretul din Kročehlavy.

Băieţii vorbeau cu aprindere pe străzi, fetele şuşoteau pe la porţi. Discutau cu voce tare şi războinică şi cîntau ameninţător în cor. Pînă la urmă chiar şi fetele fură cuprinse de un curaj neaşteptat.

Veştile se răspîndiră ca scînteile din cazanul cu fontă topită :

— La Praga se trag focuri !

— Lui Franz de Habsburg i-au pus funia de gît ! (Era vorba de statuia de pe chei.)

— Prăvăliile sînt devastate !

— De ziua kaizerului au împiedicat desfăşurarea parăzii şi au împrăştiat manifeste subversive !

— S-a tras cu arma !

— Sînt cu toţii împotriva dinastiei de la Viena şi Roma !

Mirosul prafului de puşcă pluti asupra oraşului Kladno pînă în decembrie cînd începu procesul intentat celor care făcuseră parte din Omladina. La butonierele bărbaţilor şi pe reverele jachetelor femeilor se vedeau funduliţe tricolore. Dintr-o umbrelă de mătase pe care n-o mai întrebuinţa Karla cusu pe ascuns pentru băieţi cravate progresiste. Kladno răspunse atunci împuşcăturilor prin manifestaţii paşnice. Cu ani în urmă, atunci cînd se trăseseră focuri, cetăţenii răspunseseră dînd foc vilei directorului uzinei.

De atunci nici Urban nu se mai arătă prin Kročehlavy. Se spunea că ar fi închis şi că şi ziarele din Praga ar fi scris despre asta. „Şi, mă rog, cine citeşte pe la noi ziarele din Praga ? se întreba Alfonsek. Urban ar putea fi foarte bine pe undeva prin străinătate. A căutat să scape de pedeapsă. Sau poate s-a angajat undeva în legiunea străină ! Pe-acolo e doar nevoie de ingineri ! Cam astfel de lucruri se vorbesc aici despre dînsul."

Dacă Alfonsek ar fi fost sigur de asta ar fi luat-o de îndată pe Karla cu el şi s-ar fi dus să-l găsească pe Urban. Aşa însă nu-i rămîne altceva de făcut decît să se ducă tot la cîrciuma „La rai" ca să mai soarbă un păhăruţ şi să-şi mai înece necazul.

Trase pe gît primul pahar, bău între el şi ultimul cîteva halbe de bere şi, în cele din urmă, se duse acasă, împleticindu-se. Pe masă găsi un bilet de vapor Hamburg-America. Băgă repede biletul în vipuşca şepcii şi-i puse tatălui său pe masă ziarul muncitoresc pe care-l ridicase în drum din ascunzătoarea de sub canal, unde-l băga cu regularitate anonimul care-l difuza. Dinadins îi lăsa bătrînului ziarul, pentru că ştia că nu-l putea suferi. Numai după aceea adormi liniştit.

Cînd se trezi, începu să aştepte plecarea în America. Anunţase că va pleca cu primul vapor. Pierdu

însă vaporul și trebui să insiste mult pe lîngă agenția de voiaj ca să-i transcrie biletul pentru vaporul următor. După aceea își luă zgomotos rămas bun de la toată comuna, adică luă cîrciumile la rînd, trăgînd la măsea cu fiecare cunoscut cîte un păhăruț de adio. În cele din urmă plecă cu adevărat, dar numai pînă la Praga. Acolo vîndu biletul și cheltui banii, apoi se întoarse pe jos, trecînd prin Stelčoves și Buštěhrad, unde se opri cîte o zi, două pe la cîte un prieten, așa că vestea întoarcerii lui veni la Kročehlavy chiar înainte de a fi sosit el.

Oamenii au rîs, dar întîmplarea nu produse atîta vîlvă ca în alte vremuri ; aveau altele de vorbit. Unde se întîlneau doi discutau politică. La ordinea zilei era introducerea votului universal și zvonul despre desființarea asociației minerilor și metalurgiștilor.

„Muncitorii ar trebui să se unească altfel ; ce sînt astea asociații ?! Aci ar trebui organizații, că doar de aceea sîntem din clasa muncitoare ca, unindu-ne, să facem puterea !"

„Uite, unul ca Roušar, ăsta le-ar arăta lor !" își dădeau cu părerea oțelarii, trăgînd din ciubuc.

Roušar era pentru ei nu numai un conducător, dar însuși simbolul meseriei. Cu înfățișarea lui, cu chipul său, cu mustățile și barba neagră, cu ochii scînteietori, era un adevărat lucrător în fier ! Dacă patrioții din organizația „Sokol" [1] îl aveau pe fierarul din Lešetinsk [2], ei, ceilalți, care vedeau lucrurile altfel, îl aveau pe Roušar.

Bineînțeles, nu era prea recomandabil să spună cu voce tare cum anume vedeau ei lucrurile. Prichindelul Mach putea să scrie și să tipărească orice voia în gazeta *Svoboda* și asta doar pînă cînd aveau să-i confiște foaia și să-l închidă ; sălbaticii din Omladina își scriau ziarul cu îndrăzneli și mai mari. Un sclav de rînd însă, care lucrează la fabrică, vorbește cu mai multă băgare de seamă, iar atunci cînd vorbește o face în taină și numai pentru ai săi.

[1] Asociație sportivă a tineretului ceh, avînd un caracter progresist.
[2] Eroul poeziei cu același nume de Svatopluk Čech (1846—1908).

De la 1 mai 1890 [1] au început să se cunoască mai mult sau mai puțin, cu toții. Atunci ieșiseră în stradă destul de mulți, și peste noapte, porecla *socan* (socialist), deveni un cuvînt cu care mulți începură să se mîndrească și cu care doreau să fie numiți.

Cînd se ducea să se plimbe la Kladno, tineretul avea obiceiul să se oprească la Kostka din ulița Zádušna, de unde se întorcea apoi în grup la Újezd, Kročehlavy și Dubí. Tinerii așteptau liniștiți pînă ce venea seara și, deodată, în întunericul ce urma unei descărcări de zgură incandescentă, luminoasă, răsuna cîntecul interzis :

„Cînd poporul nu se mai temu de guvern
Începură să se destrame vechile rînduieli rele,
Iar proletarii într-o clipă
Se strînseră într-un puternic front."

La fiecare cîntec auzeai cuvinte ca : jandarmi, steaguri roșii, revoluție și o mulțime de vorbe străine pe care băieții le pronunțau cu greu, pentru că într-un fel se scriau și într-altul se citeau. Fetele aveau și ele mult de lucru cu copierea versurilor.

Zadarnic i-ai fi urmărit pe cîntăreți. Pe șosea nu se lăsau niciodată prinși, iar cînd venea jandarmul să cerceteze din casă în casă, toți spuneau că nu auziseră nimic și că habar n-aveau de așa ceva.

[1] La 1 mai 1890 s-a sărbătorit în întreaga lume pentru întîia oară ziua de 1 Mai ca sărbătoare a muncii ; au avut loc manifestații muncitorești și în Boemia.

Din cauza cîntecelor băieții avură neplăceri la „Sokoli". Atunci se înfuriară și declarară c-o să-și întemeieze o asociație a lor. Starea de asediu își întindea însă mîna ei neagră asupra tuturor izvoarelor de nemulțumire.

Tinerii organizau mici spectacole de teatru. Prezentară astfel o comedie de Josef Štolba în care juca și Karla, pentru că avea rochii și o pălărie foarte frumoasă ; juca și Alfonsek Kroupa. Două zile și două nopți l-au păzit ceilalți actori ca să nu se îmbete.

Cum veni primăvara, tînărul muncitor Sklenička de la cuptorul „Bessemer" se înscrise voluntar în armată.

Femeile vorbeau la fîntînă : „Ea nu l-a vrut, pentru că e ciupit de vărsat."

Tot tineretul l-a condus la gară. Era doar cel mai bun muzicant al lor și, cum se pricepea să cînte la cîteva instrumente, scotea din încurcătură orice orchestră. Veni și Karla și toată lumea putu să vadă atunci că lîngă ea se afla din nou turnătorul Faigl.

Bătrînul Janda se stingea cu încetul. Lumea îl vedea adesea moțăind într-un fotoliu lîngă fereastră. Fața i se buhăise ; nu-i era îngăduit să se supere de loc. Dar, din încăpățînare era atît de impulsiv, încît, afară de Faigl, nu voia să audă de nimeni. Numai din această pricină îl tolerau copiii lui Janda. Faigl venise la ei în familie, se instalase ca la el acasă și-și lua drepturi din ce în ce mai mari. Se ținea scai după Karla, nu ca un iubit, ci ca o iscoadă supărătoare și antipatică. Din clipa în care ceruse mîna Karlei iar Janda primise, fericit la gîndul că fiica lui va deveni o doamnă, soție de maistru, cuvîntul lui Faigl avea întîietate în tot ceea ce se petrecea în casă.

Ceilalți îi îndurau prezența, scrîșnind din dinți, pentru că nu voiau să-l supere pe bătrîn și să-l trimită prea de timpuriu pe lumea cealaltă. „Dar ce-o să mai

zbori tu după moartea tatei" îi făgăduise în gînd practicantul.

Fără îndoială că Faigl nu era orb încît să nu bage de seamă ura celorlalți ; asta îl silea să ceară să se facă nunta cît mai curînd. Așa se trăia în casa lui Janda, în încordare și nesfîrșită sfadă. Tatăl și Faigl luau toate hotărîrile, iar mama, fiul și mai cu seamă Karla încercau să reziste, nădăjduind în taină, deși îi durea, că, poate, pînă la urmă, tatăl va muri totuși înainte ca fata să-și piardă răbdarea și să-i ceară lui Faigl s-o lase în pace.

Amînară nunta cît putură. Dar pînă la urmă, tatăl, influențat de intrigile lui Faigl, hotărî ziua nunții :

— Prima duminică din august e cea mai potrivită. Pregătiți-vă ! Vreau să te văd odată la casa ta !

Atunci Karla izbucni. Se înfipse în ușa bucătăriei, palidă, cu ochii atît de mari de parcă-i cuprindeau jumătate din față.

Îi tremura bărbia cînd îi spuse Jandovei, așa fel ca tatăl să nu audă :

— Nici dumitale nu ți-e milă de loc de mine ! Pînă și oamenii străini înțeleg că nu pot să-l iau și voi mă siliți să fac una ca asta ! Ei bine, pînă la urmă o să mă împingeți să-mi fac eu însămi cine știe ce !

Jandova stătea lîngă plită și-și frîngea mîinile. Nu pricepea pentru nimic în lume de ce nu voia Karla să se mărite cu Faigl. E doar un bărbat cît un munte ! Că e neamț ? Doar sînt oameni ca și noi, iar ea, Karla, vorbește nemțește tot atît de bine ca și ceha. Karla ei, mîndria ei ! Nu, nu putea să priceapă asta pentru nimic în lume ! Știa numai că trebuia să-și salveze cu orice preț bărbatul de la moarte. Dar n-a amenințat oare fiica ei că va face tocmai ceea ce se temea c-o să se întîmple cu soțul ei ? „Oh, Doamne ajută-mă, ajută-mă ca toate să se termine cu bine ! Sfinte Dumnezeule, dau opt acatiste la biserică, nu-

mai dăruiește-i minte Karlei să se mărite cît mai curînd și cu un bărbat care să ajungă un domn mare! Tu știi, Doamne, că eu sînt umila ta servitoare, nu ca de pildă chiriașa noastră, care cîtu-i anul de mare nu se duce la biserică! Alungă, Doamne, moartea din casa noastră, că doar tu știi că sîntem drepți în fața ta!"

Jandova își alegea din textul cazaniei bisericești cuvintele cele mai potrivite pentru convorbirea cu Dumnezeu! Dar starea soțului ei se înrăutățea tot mai mult, iar vorbele Karlei răspîndiseră în jurul ei un frig ca de gheață.

— Mă urmărește moartea! rosti ea, cutremurîndu-se.

Moartea se cuibărise în casa lor. Desigur că va lua pe cineva. Un fior rece străbătu spinarea credincioasei bătrîne.

Îngenunche în fața fetei, bolborosind vrute și nevrute:

— Karlicika, pentru numele lui Dumnezeu, nu-l omori pe tata! Fă-ți și tu puțin curaj, chiar dacă Faigl ți-e atît de nesuferit. O să viu la tine chiar a doua zi după nuntă; o să ne ducem amîndouă la Praga, o să mergem la teatru și cînd tata va închide ochii n-ai decît să-l părăsești, să fugi de la el!

Fata se uită la ea cu ochii seci și ieși pe ușă, fără să scoată o vorbă.

Rătăcea pe străzi fără țintă și fără să-și dea seama că merge. În dreapta și în stînga se rînduiau căsuțe joase, goale și oarbe. Oțelarii și le construiseră singuri în timpul liber dintre două schimburi, ca să aibă un acoperiș deasupra capului. Mai mult nici nu li se putea cere. N-aveau nici grădiniță, nici podoabe, ci numai un rînd de ferestre cu perdelițe scurte, făcute din cearșafuri sau din vreo fustă veche, ca să

acopere geamurile seara. Căsuțele astea triste nu puteau s-o înveselească.

La ce bun toată mîndria ei? La ce bun toate nădejdile, dacă acum venea un oarecare să le spulbere? Lumea pe care o privise mereu de sus, cît timp în toate, pînă și în dragoste, îi mersese bine, se scufundase acum într-o tăcere groaznică, ce-i apăsa din greu singurătatea. Cum se schimbaseră toate! Avusese atîtea posibilități, și acum, dintr-o dată... nimic. Doar Faigl. Și, totuși, trebuie să trăiești. Dar trebuia, oare, să-și distrugă cu orice preț frumoasa ei tinerețe?

De ce o lăsase Urban atît de singură? De ce nu dăduse nici un semn de viață? Doar ar fi putut să-i trimită vreo veste prin fratele ei! A dispărut așa deodată, lăsînd-o singură cu deznădejdea ei. Nici nu-i trecea măcar prin gînd că el n-ar mai iubi-o, sau că ar fi uitat-o. Doar asta o simți, dincolo de orice voință. Și totuși! Totuși era supărată pe el din cauza necazurilor și a suferințelor ei. De ce a părăsit-o?

Ulicioarele tăcute nu răspundeau la întrebările ei. Abia cînd ajunse lîngă șoseaua Dřiňska, auzi muzică. În sala cîrciumii „La rai", muzicanții cîntau cele mai noi cîntece.

Se opri sub fereastră, în întuneric, și ascultă sunetele clarinetului, ale oboiului și trombonului. Prin tristețea ei se strecurau frînturi de vals, melodii de dansuri vesele și noi.

Dar din amestecul melodiilor se desprinse deodată un vals binecunoscut, după care dansa cu atîta plăcere: *Sătucul meu de pe Šumava...*

Karla începu să plîngă. După cîteva clipe însă zgomotul din sală îi distrase atenția de la propria ei tristețe. Recunoscu glasul lui Alfons Kroupa (să fi luat oare astăzi leafa?), apoi se auzi un clinchet de monedă pe farfuria pentru muzică, sunet atît de cu-

noscut la petrecerile cu muzică și dans, sunet care reprezenta dorința vreunui cavaler pătimaș pentru un anumit cîntec.

Karla se urcă pe o piatră și privi în cîrciumă prin fereastra fără storuri.

Alfons Kroupa stătea în mijlocul sălii și poruncea să i se cînte. Pentru fiecare cîntec zvîrlea cîte o monedă în farfurie, cu un gest măsurat, iar banul cădea cu zgomot. Karla înțelese îndată de ce se purta așa, cînd îl văzu pe bătrînul Kroupa ivindu-se pe ușa din fund și ducînd la gură, cu mîna tremurîndă, micul său pahar cu bere. De fiecare dată cînd cădea banul în farfurie, el apărea spumegînd de furie în ușa salonului ; clinchetul fiecărei monede îi împungea inima ca un cuțit. Căci el nu vedea ceea ce observase Karla și o făcuse numaidecît să rîdă. Banul din farfurie se întorcea de fapt la Alfonsek, apoi din nou în farfurie și iar la Alfonsek și tot așa mai departe.

Povestea se sfîrși însă rău. Bătrînul aproape că se înecă de furie ; era atît de furios încît muzicanții trebuiră pînă la urmă să-și întrerupă cîntecele ; bătrînul socotise că Alfonsek cheltuise pentru muzicanți vreo treizeci de arginți. Se lepădă de fiul său în public, strigînd în gura mare că-l dezmoștenește !

În clipa în care clienții îl scoaseră din cîrciumă pe bătrîn, care începuse să amenințe, Karla se retrase în întuneric. Cînd fata se întoarse acasă o găsi pe maică-sa rugîndu-se în genunchi, lîngă pat, cu capul în pernă. Cum o simți pe Karla că se culcase, stinse lumina fără să mai scoată o vorbă.

Pînă la cununie mama și fata nu-și mai spuseră o vorbă despre asta. Faigl se îngriji de publicitate, cumpără Karlei pînza pentru rochia de mireasă și le spuse că după ce se vor cununa vor locui în căsuța pe care o cumpărase anume la marginea comunei, pe o străduță unde abia acum începea să se construiască ; locuința se afla pe drumul spre gară, nu departe de cîrciuma „La rai" și avea două fațade spre pădure.

Karla avea o singură dorință, ca Alfons Kroupa să-i fie martor. Maică-sa dădea din cap și încuviința totul, învîrtindu-se într-una în jurul ei.

Cununia avu loc în prima duminică a lunii august la Kladno.

La nuntă veniră și două colege, amîndouă în rochii negre. Femeile aveau ce să vadă prin crăpătura ușii întredeschise și printre perdele.

Întinseră masa de nuntă în casă la Janda.

Bătrîna în bucătărie nu mai putea de bucurie că Domnul îi ascultase rugăciunile și că totul se sfîrșise cu bine. Cu două zile înainte de nuntă începuse să gătească, să coacă, să prăjească. Nu mai scăpa de copiii chiriașilor care se întorceau mereu, atrași de miros, oricît îi gonea. Obraznica de Máňa năvălise chiar în bucătărie, sub cuvînt că vrea s-o întrebe dacă n-are cumva nevoie s-o trimită pe ici pe colo, să cumpere cîte ceva. Dar o certă rău și-o goni. Ce ? Să afle sărăciile astea că ea pregătise torte și fripturi ?

Izbuti să pregătească bucate bune, era mai mare plăcerea să le privești ; nu-i vorbă, nici nu făcuse economie la unt și zahăr, iar sticlele de vin le adusese acasă sub șorț ca să nu știe oamenii străini ce și cît aveau de gînd să bea.

Masa o prezida tatăl, radios și înveselit de cele cîteva pahare de vin și de reușita planului său. Practicantul și studentul beau în tăcere, colegele cîntau, iar Alfonsek Kroupa și celălalt martor băură atît de mult că pînă la urmă se luară la ceartă. Jandova oferea din bucate și umplea mereu paharele, cuprinsă de veselie. Cînd se ridicară de la masă, conduseră cu

toţii în tăcere tînăra pereche în căsuţa nouă din strada cea liniştită.

Bineînţeles, Alfonsek nu se duse acasă. De data asta trebuia să-şi ia cu adevărat rămas bun de la „rai". Băieţii care ştiau că pleacă dimineaţa devreme îl aşteptau acolo. Taică-său se lepădase definitiv de el, dar îi mai plăti o dată biletul pentru America. Însă nu i-l mai dădu în mînă. La Praga îl aştepta pe Alfonsek un agent, care urma să-l însoţească pînă la Hamburg şi să-l îmbarce pe vapor. Şi Alfons şi tatăl său ştiau că tînărul oţelar nu se va mai întoarce niciodată. Alfons n-ar fi fost în stare toată viaţa lui să strîngă atîtea parale ca să-i ajungă pentru înapoiere. Asta o ştiau şi prietenii săi, de aceea se şi întrunise „La rai" un grup atît de numeros.

Pe lîngă băieţii din localitate se mai aflau aici şi tineri din Kladno, din Dubí şi de la Dřína. Îl mai aştepta aici şi unul pe care... parcă-l cunoştea, parcă nu-l cunoştea. Avea părul tuns scurt, iar bărbia îi era acoperită de fire de păr ; numai buzele roşii păreau prea tinere pentru chipul bărbos.

Alfons fu cuprins deodată de o dragoste nespusă pentru întregul Krocĕhlavy. Apăru cîntînd, dar cam nesigur.

— Adio, Adamilor ! Cu bine, Evelor, adio, „raiule" cu litrele tale de tablă şi petrecerile de duminică !

Îi chemă pe toţi pe rînd, spunînd fiecăruia în parte: „Noroc !" Se aşeză însă numai lîngă unul singur, îmbrăţişîndu-l.

Era mustăciosul necunoscut.

— Prietene Urban... bolborosi el, ai venit să-ţi iei rămas bun de la mine ?... Asta-mi place ! Mă bucur că... mai există simţăminte prieteneşti în inima unui bun tovarăş ! Iartă-mă că sughit... dar... m-am cinstit cam mult la nunta aceea...

— Alfonsek a rămas acelaşi, rîse Urban. Vedeţi ? El e singurul dintre voi care m-a recunoscut !

— Cum să nu te recunosc pe tine, vechiul meu prieten ! Îmi iau rămas bun ! Plec în America !

— Pentru a cîta oară ?

Rîseră cu toţii.

— Plec. De data asta plec cu adevărat. Cînd te gîndeşti că acolo cine bea în cîrciumă primeşte de mîncare pe gratis !... Hai, vino cu mine, Urbane ! Ce-o să mai faci acum aici ?

— Cum adică... acum ? Ce, crezi că unde sînt un fost deţinut politic, acum eliberat, n-o să mai găsesc de lucru ?

Alfons se dezmetici dintr-o dată.

— Voi nu i-aţi spus nimic ?

— Nu l-am recunoscut ! răspunseră băieţii, încurcaţi.

— Ce nu mi-au spus ? S-a întîmplat ceva ? Ai mei sînt doar bine sănătoşi... poate Karla ?

— Karla, da !... Să afli mai bine de la mine !... Karla s-a măritat în dimineaţa asta !

Urban păli.

— Nu te-a înşelat ! Să nu gîndeşti nimic rău despre ea ! Au silit-o ! De ce n-ai dat, măi băiatule, nici un semn de viaţă ? L-a luat pe Faigl ! Taică-său a silit-o să-l ia !

Alfonsek nu apucă să termine vorba. Urban şi ajunsese la uşă. Se întoarse doar pe loc şi-i strigă :

— Unde locuieşte ?

Se ridicară cu toţii, strigînd :

— Ce vrei să faci, omule ! Unde te duci ?

Cîrciumarul ţipă, speriat şi el :

— Ţineţi-l ! Cine ştie ce-i dă în gînd ! Să nu facă vreo poznă !

Dar bunul prieten Alfonsek domină cu vocea lui toate țipetele și strigă, fericit la gîndul că cei doi se vor întîlni totuși pînă la urmă, fie ce-o fi :

— În căsuța cea albă, aici, alături, unde se mai vede încă lumină !

Ieșiră cu toții în fața cîrciumii, iar fumul se rostogoli după ei într-un cerc luminos. Urban nu ajunsese încă la jumătatea drumului, că fereastra de lîngă poarta căsuței sări din țîțîni ; geamul căzu în țăndări, iar lumina care țîșnea din casă fu întunecată deodată de silueta unei fete cu părul despletit. Sprintenă, fata sări în stradă și începu să alerge ca o nebună spre pădure.

Din fereastra cu rame negre se auzea un rîs isteric. Urban o rupse la fugă, în zigzag, după ea. Acum știa cine aleargă. Bucuria îl împingea din spate, îi dădea aripi la picioare. Ah, destinul ! Destinul ! Karla se pierdu în grîul înalt, apoi apăru din nou pe cîmpul de sfeclă, ocolea pomii, sărea peste șanțuri, tot mai aproape, tot mai aproape de umbrele negre ale pădurii. Fuga ei deznădăjduită îl făcu pe Urban să-și dea seama că ea se simte urmărită. Strigă, dar Karla nu-l auzi.

— Karla, eu sînt ! „Numai de nu și-ar face vreun rău !"

Grupul din fața cîrciumii urmărea cu înfrigurare vînătoarea lui Urban. Băieții stăteau neputincioși ; nu știau cum să-l ajute.

Tăcut, Alfonsek se întoarse și se îndreptă spre casa lui Janda.

Vinul i se lăsase totuși în picioare. Voia să se grăbească, dar mai mult se clătina. Rîse, potrivindu-și părul cîrlionțat. Nu vedea nici o licărire de lumină pe la ferestrele caselor ; numai la răspîntii pîlpîiau felinarele cu gaz. Ici, colo, fabrica arunca pale de lumină deasupra haldei de șist, unde se rostogoleau

necontenit conținutul vagonetelor care veneau de la furnal.

În capătul străzii se mișca ceva, o siluetă ; parcă era o femeie. Se opri o clipă, încremenită ca o stană de piatră, apoi porni iar în fugă, ca și cum fiecare secundă pierdută ar fi costat o viață întreagă. Alfonsek îi ieși repede în cale, tăindu-i drumul. Era o femeie îmbrobodită, care-și frîngea nervos mîinile și se tînguia cu glas tare. Acum se apropie atît de mult de Alfonsek, încît acesta o recunoscu.

Era Jandova.

Alfonsek se opri... Înțepeni și ea brusc, fără să-l recunoască. Îi vorbi :

— Încotro, mătușică ?

— Tu ești, Alfonsek ?! Dragul meu Alfonsek, cu ce am păcătuit ca Dumnezeu să mă pedepsească așa ? Alfonsek, a murit Janda ! Acum e mort și din pricina lui mi-am alungat fetița din casă ; i-am dat un bărbat pe care nu l-a vrut... Și cît s-a împotrivit, sărăcuța de ea ! El a băut, a băut ; ai văzut cum îi șopteam mereu la ureche : „Janda, n-ar trebui să bei atît !" Și el : „Acum pot să mor, acum fata mea e asigurată..." După ce ați plecat voi, l-am întins în pat, ca de obicei, și m-am dus plîngînd să mă culc. Deodată îl aud strigînd : „Toate se învîrtesc cu mine ! Cad !..." Așa s-a sfîrșit.

— Și unde te duci acum, mătușico ? o opri Alfonsek, căci ea tocmai începuse iarăși să fugă.

— La Karla, la fetița mea scumpă, s-o aduc înapoi ! Și numaidecît ! I-am făgăduit doar !

Zadarnic încercă Alfonsek să-i explice pe scurt ce se întîmplase. Îi pierise graiul, așa că se mulțumi să alerge după ea. Și avu mult de furcă, pentru că bătrîna fugea repede. Abia de izbutea să se țină de ea, căci Jandova își dădea seama de timpul pierdut și căuta să-l cîștige cît mai repede. Trecuseră în fugă

pe lîngă cîrciumă și nu se opriseră decît în fața casei luminate.

— Karla ! strigă Jandova în fața ferestrei deschise.

— Taci ! încercă s-o oprească Alfonsek.

La fereastră apăru Faigl.

— Cine strigă ?

— Dă-mi-o înapoi pe Karla !

Jandova se smulse cu putere din mîinile lui Alfonsek și se apucă de fereastră pentru a se cățăra în cameră.

— Karlo, mă auzi, Karliciko. Vin după tine !

În loc de răspuns răsună o detunătură în noapte.

— Iată ce-i cu Karla dumitale. Asta o să fac dacă o găsesc !

Alfonsek zîmbi mulțumit. Furia asta era un semn bun... Nu mai era nevoie să-i spună nimic Jandovei. Sub fereastră se adunaseră toți cei din cîrciumă. Băieții făgăduiră să i-o aducă înapoi pe Karla și numai atunci se întoarse Jandova acasă.

În timpul acesta Karla iuțea mereu pașii. Îi vîjîiau urechile ; din fugă simțea că e urmărită de cineva. Voia să ajungă cu orice preț în pădure și, în cele din urmă, chiar izbuti.

Abia aici își auzi numele strigat de altcineva decît de Faigl. Părea că iese dintre spicele ierbii, din fundul pămîntului, din adîncul pădurii ; o voce care parcă venea din cer ; vocea lui Urban !

Așa se întîlniră.

Alfonsek nu mai avea de la cine să-și ia rămas bun (își luase de la toți), de aceea ocoli casele lui Janda și Urban, și a doua zi de dimineață, îngreunat de cufere și bani, porni spre pădure.

Nici nu se crăpă bine de ziuă și pe drumul ce ducea spre Vejhybca mergeau cu pas apăsat trei inși ; dar în tren se mai urcară și alții : un oțelar din Kročehlavy, Pepa Hudec, „Polițistul" și Venca Lorenc, redactorul Omladinei din Kladno.

Se înțeleseră să plece cu toții în America, afară de Hudec, care n-avea destui bani pentru drum. În schimb, la Societatea alpino-montană era un camarad de-al lui de militărie care avea să-i găsească fără îndoială ceva de lucru.

— Pepa, ar trebui să vii și tu cu noi în America ! insistă Alfonsek, fericit că pleacă împreună cu Urban și Karla, și nădăjduind să aibă cu el acolo întregul Krocehlavy. Trebuie, trebuie ! O să-ți trimit bani de drum ! spuse Alfonsek entuziasmat.

Așa se despărțiră în gară la Praga, patru dintre ei pornind spre Hamburg și de acolo mult mai departe, iar al cincilea, spre munții Stiriei din Austria, spre bazinul carbonifer din Leoben.

Capitolul 11

AL CINCILEA CĂRBUNE

La Kladno vuietul sirenei porneşte în cercuri vibrante. Topitori, lucrători la fontă, vălţuitori, turnători, muncitori la „Bessemer", lăcătuşi, strungari, fierari şi macaragii, toată masa aceea de mii de muncitori ai uzinei trage cu urechea să prindă primul semnal pentru a ieşi pe poartă îndată după aceea.

Nevestele îşi potrivesc ceasornicele după sirenă, căci ea hotărăşte ora oficială. Copiii apucă traistele cu mîncare şi pornesc să ducă tatălui, fratelui sau bunicului hrana de fiecare zi: de obicei, piftie cu sos, găluşti cu varză, mazăre cu castraveţi, sau tocană cu carne de cal, mai mult sau mai puţin bune, după numărul mai mic sau mai mare de porţii care trebuie puse în castronul de acasă.

În clipa în care se aude şuieratul tremurător al sirenei, totul capătă viaţă. Vuietul ei se răspîndeşte ca freamătul unei mulţimi speriate, ca urletul unei fiare uriaşe în primejdie de moarte, peste hornuri, cuptoare, cupole de încălzire sau compresoare „Bessemer".

Cînd sună la ora prînzului, o aud bărbaţii din ateliere. La ora şase o aud copiii aflaţi în pat. Dimineaţa devreme, la amiază şi seara este auzită şi de femeile care trebăluiesc prin curţile murdare şi cenuşii,

merg pe drumurile de cîmp sau muncesc la căratul cărbunelui.

Numai un copil în focul jocului poate s-o uite şi să rămînă nepăsător la urletele ei tremurătoare. Un copil care nu se gîndeşte decît la sine însuşi, care socoteşte că el e centrul a tot ceea ce îl înconjoară. Copilul se mai află încă în faza de cucerire şi de descoperire a lumii. Copilul este un erou care n-are nevoie de ajutor străin.

Sirena?

Urletul ei înfiorător nu o stingheri de loc pe Máňa. Máňa asta era un fel de băiat nereuşit, după cum şi fusese poreclită. Avea şi un fel băieţesc de a se juca. Uitîndu-se cum zăpada înnegrită de prin şanţuri dispărea încet-încet în adierea vîntului căldicel de martie, ea simţi dintr-o dată nevoia să joace ţurca. Dar mai întîi trebuia să o pregătească. Dorea să se ia la întrecere cu tovarăşele ei de joacă.

Máňa găsi un cep de butoi. Nu era mare lucru să-l ascută la cap ca pe un creion, şi iată că ţurca-i gata! O bucată de scîndurică lungă dintr-o ladă de margarină îi servea drept băţ de lovit. Agitată şi cu totul cufundată în lucrul ei, fetiţa se înfierbîntase de-a binelea. În focul muncii, părul îi căzuse peste ochi. Răsufla repede şi părea că totul în jurul ei o ajută în muncă.

Portarul Janda îşi închiriase o cameră din casa lui cu tot ce se afla în ea: două paturi, masa de sub fereastră, maşina de gătit, albă cu plită neagră şi rece, un dulap pe care se afla o ulcică înflorată cu marginea aurită (din ulcica asta nu se mînca şi nu se bea niciodată) şi un raft în perete, în dosul unei perdele de stambă. Aici erau înşirate oalele de fier, pentru cartofi şi cele smălţuite, pentru lapte. Unele vase ruginiseră acolo unde le sărise smaltul pentru că nu mai fuseseră folosite de mult. Pe plită se afla întot-

deauna o cană cu drojdie de cafea, ca să fiarbă bine, și numai atunci cînd apa abia se mai colora în cafeniu era aruncat și înlocuit cu cafea proaspătă de orz prăjit sau alte cereale.

Asta era casa Máňei.

Mai erau și cele cîteva cîrlige din dosul ușii unde „tata" își atîrna haina de lucru și „mama", șorțul, sau de unde Máňa își va putea lua, cînd va ajunge la ea, broboada care era a tuturor, fără deosebire.

Sirena se-aude mai tare, sparge văzduhul în mii de țăndări, și pătrunde în odaie. Mobilele, pereții și ușa tremură ușor. Urletul răsună mai puternic în clipa cînd se lovește de gardul înalt de scînduri negre care împrejmuiește dinspre cîmpie uzina „Vojtěch".

Pe femeia care poartă coșul în spate n-o supără, însă, cîtuși de puțin. Ea merge mai departe de-a lungul gardului, înfășurată în zdrențe și gînduri. Și zdrențele și gîndurile sînt murdărite de cărbuni. Se obișnuise cu zgomotele uzinei și ale sirenei ca un cal cu înjurăturile birjarului și plesnetul biciului. Mergea drept înainte de parcă ar fi purtat ochelari cu apărătoare. În stînga se afla gardul care-i închidea vederea, în dreapta, cîmpul semănat cu cartofi, care nu-i atrăgea nici el privirile. Purta în inimă numai imaginea cuibului ei și se mulțumea să se gîndească bucuroasă și cu teamă numai la el. „De bine de rău, acasă nu mă așteaptă decît două guri înfometate", se gîndea femeia. Un copil îi murise îndată după naștere. Din păcate însă, astăzi nu avea nimic de mîncare nici pentru cei aflați în viață. În dimineața aceea nu mai găsise nimic pe poliță pentru micul dejun. Nici o picătură de lapte. În cutia de zahăr mai rămăsese puțin praf dulce, cu hîrtia grasă de margarină unsese cizmele bărbatului ei înainte ca acesta să plece la lucru, pentru ca să le ferească de mocirla făcută de ploaia și zăpada care căzuseră cu o zi în

urmă. Iar pînă la plata viitorului avans, ehei, pînă atunci mai erau trei zile !

Așa se întîmplă din paisprezece în paisprezece zile. Avans, leafă, avans, leafă ! Așa se întîmplă de două ori pe lună : ploua rar, cu bani foarte puțini, care se topeau rapid în gurile înfometate înainte de a se împlini nădejdea primirii unei noi sume. „Dacă ar mai trebui să cumpăr și cărbuni, nu mi-ar ajunge și pentru asta."

Așa cel puțin dacă se duce de trei ori pe săptămînă la haldă, poate cu cărbunii adunați să gătească masa de dimineață și prînzul și tot mai rămîne căldură în cameră pînă seara, pentru ca fetița cea mică să nu răcească cînd dă din picioare și se dezvelește.

Vuietul sirenei se înalță peste fumul uzinei pînă în nori. Vibrează puțin acolo și bătînd din aripi, ciocîrlia de oțel se zbate deasupra capului bărbatului plecat la munca de noapte.

Metalurgistul își scoate haina pe care o poartă peste halatul albastru și schimbă sticla de cafea luată de acasă cu o bară lungă de fier. Gîndul la cei doi copii care umblau forfota în jurul patului în care dormise el peste zi se risipise cu totul. Se cufundă în vîrtejul unei nopți de muncă. Îndrumează vagonetele cu bara de fier și conduce un mic convoi în uzină. Vagonetele deschise formează un adevărat lanț și fiecare dintre ele poartă o căldare pentru turnat. Pereții laterali ai căldărilor sînt oblici către fund. Ele poartă sus, ca jongleurii, masa țîșnitoare a zgurii lichide.

Zgura se răcește încet, încet, formîndu-se o coajă, și apoi se răcesc și marginile căldării. Miezul zgurii rămîne, însă, mereu moale. Micul tren, ca o jucărie, țîșnește dinspre poarta uzinei, de la furnalul înalt, către deal. Acolo așteaptă muncitori înarmați cu pîrghii, și vagonetele sînt săltate de fund. Fiecare căl-

dare se răstoarnă cu zgomot, și focul viu începe să curgă la vale.

Un alt muncitor conduce un alt tren de pe locul unde curge metalul topit în furnal spre oțelărie. Cînd cei doi oameni înarmați cu pîrghii se întîlnesc se salută ca doi căpitani de vapor în plină mare. Căldările acestor vagonete sînt atît de mari încît uneori par mai mari chiar decît locomotiva și sînt pline cu fontă topită. Așa fierbinte cum se scurge din furnal, metalul e dus la oțelărie, unde urmează procesul următor de prelucrare în convertizoarele „Bessemer". Apoi trenul se înapoiază gol la furnal.

Cînd sirena își încetează urletul, locomotiva începe să fluiere a pagubă, ca pușlamalele de pe stradă.

— Pușlamalele, mormăi încet Máňa printre buze la gîndul că s-ar putea ca niște băiețandri să-i fure țurca.

Ančka dormea încă, așa încît Máňa putea să se gîndească la peripețiile jocului cu țurca. Dar deodată micuța începu să scîncească, și fetița se întoarse numaidecît la realitate.

— Da, păpușico! începu Máňa să vorbească pe nas, ca „mămica".

Numai de n-ar băga de seamă puștanca! Înainte ca fetița să se deștepte, Máňa ar fi vrut să mai arunce o privire și asupra bățului.

„Da, da, e minunat! Încercă netezimea și ascuțișul țurcii. Da, făcuse treabă bună. Acuma să facă curat."

Repede ca fulgerul, mătură fără prea multă atenție resturile de lemn de pe podea și le aruncă în mașina de gătit.

„Las', că sînt bune de aprins focul!" (Vorbea adesea ca mamă-sa.)

Ančka scînci din nou, scoțîndu-și piciorușele de sub pătură, ridicîndu-și căpșorul, agitîndu-și în aer pumnii mici. Căpșorul se lăsă însă repede pe perna

multicoloră. Coșul de rufe în care era culcată fetița începu să se clatine, iar împletitura să trosnească amenințător. Máňa alergă repede din colțul ei și-și așeză țurca pe poliță, lîngă cărțile de școală.

Din coș izbucni scîncetul unei ființe care cerea scutece uscate și mîncare pentru burtică.

Máňa se pricepea și ea să facă toate astea. Ridică scutecul cu două degete și-l aruncă repede după ușă.

„Pe ăsta să-l spele mămica!"

Biberonul se afla pe mașină, într-o ulcică cu apă caldă, care însă, între timp, se răcise.

„Te-ai deșteptat tocmai bine!" se gîndi mica dădacă.

În sticlă abia dacă se mai afla puțină cafea pe fund, așa că Ančka se bucură numai o clipă și apoi începu să plîngă din nou.

Máňa privi copilul care sugea, simți dintr-o dată că și ea își înșelase foamea cît timp se îndeletnicise cu țurca. Acum însă foamea o mușcă aprig, dîndu-i lovituri de cuțit în stomac. Se îndepărtă de coș, simțindu-și dinții ca niște ciocane. Dinții ăștia voiau să macine, să sfărîme orice ar fi putut prinde între ei, fie chiar și o pîine întreagă.

Mînuțele Máňei căutară înfrigurate pe poliță. Cîteva boabe răzlețe de orz prăjit se prefăcură în gura ei mai întîi într-un nouraș parfumat, apoi într-o mare de salivă.

„Ce foame o să-i fie și mamei cînd s-o întoarce acasă!" se gîndi Máňa, trăgînd la loc perdeaua de stambă.

Seara de martie aruncă peste întregul Kladno o perdea cenușiu-străvezie; dezghețul din cursul zilei încetă. Soția metalurgistului se bucură că noaptea merg mai puțini oameni la haldă, iar pe polei nu se umezesc pantofii.

În spatele minei „Barrè" se află o haldă mare de pietre și moloz. Acolo se cară reziduurile de cărbune. Printre bucățile de ardezie strălucitoare se pot găsi întotdeauna cărbuni amestecați cu pietre și alte resturi. Aici se află stratul acela subțire de cărbuni denumit „al cincilea cărbune".

Toți săracii regiunii se urcă acolo ca să-i adune. O cale ferată îngustă leagă mina cu vîrful dealului. Cu ajutorul ei se transportă resturile scoase din adîncul pămîntului.

Cu munca asta se îndeletnicesc numai tuberculoșii, slăbănogii și invalizii minelor, cărăușii și oamenii fără căpătîi, care în timpul zilei nu mai găsesc altceva de lucru. Toți cei care nu mai pot coborî în mină răstoarnă vagonetele pe deal. În felul acesta mai pot munci înainte de a fi pensionați.

Femeia vedea creasta dealului profilîndu-se de departe în ceața zării. Ca să ajungă acolo trebuia să treacă prin tunelul de sub calea ferată. Tunelul ăsta nu era, de fapt, decît o deschizătură strîmbă prin care se scurgeau apele ploii, așa că fu nevoită să se tîrască în patru labe, ca să treacă prin el. Împinse coșul înainte. Din iarba putredă, de anul trecut, care se înnegrise de funingine ca de altfel întreaga regiune, se înălța un dig din blocuri de ardezie încheiate îngrijit, menit să apere terenul jos de pietrele care alunecau mereu la vale. Femeia își schimbă șorțul cu un sac, așa cum făcuseră și celelalte femei, care se și așezaseră lîngă fluviul de pietre alunecoase. În timp ce aștepta sosirea altor vagonete, ciocănea ici și colo cîte o piatră care i se părea a fi cărbune sau vreo bucată de var.

Cînd se auzi sus scîrțiitul roților, se apropie împreună cu celelalte femei de grămada aruncată din vagonete. Urca din greu panta de pietriș care aluneca ușor sub talpa piciorului. Chiar în apropierea locurilor unde se descărcau vagonetele pîndeau cunoscuții și rudele cărăușilor, de bună seamă favorizați.

— Hei, atenție ! Un, doi, trei !

Se răsturnase un vagonet și femeile se și repeziră grămadă asupra pietrelor prăvălite. Fiecare căuta să pună mîna pe ceva negru. Nu se sinchiseau cîtuși de puțin că în învălmășeală se loveau de bucățile colțuroase de cărbune și nici nu luau în seamă zgîrieturile.

Bătrînii nu se grăbeau. Cînd nu-i vedea nimeni, se suiau pe un vagonet răsturnat și se jucau de-a șefii.

— Ațin-te, babo, nu te apropia prea mult !

— Fată, hăi, dacă sfărîmăturile o să-ți strivească mîna, să nu-mi urli mie-n urechi !

— Să știi că te pocnesc ! Te repezi ca o hoață, drept în vagonet !

Baba, o fată de douăzeci de ani răspundea la asemenea vorbe cu o armă și mai ascuțită : însăși gurița ei, iute ca o morișcă, iar cealaltă fată, o femeie gîrbovită de muncă, nu rămînea nici ea datoare cu răspunsul. Își molfăia vorbele în resturile dinților.

— Hai ! Două, trei !

Și pietrele se prăvăleau iar cu zgomot pe coasta dealului, acolo unde le așteptau femei îmbrăcate în saci rupți și cu ciorapii cîrpiți. Sus rămîneau doar bucățile mici, pentru că cele mari se rostogoleau jos, la vale, oprindu-se în ierburile uscate, zbîrlite.

Pămîntul se dezgolea dinăuntru în afară ca o mănușă întoarsă.

Din cînd în cînd femeile săreau într-o parte să se ferească, dar totul dura o clipă, pentru că se repezeau iarăși spre torentul de piatră, căutînd înfrigurate bucățile negre. Uneori, cîte una se oprea și-și ștergea de fustă mîna rănită. Alta stătea numai într-un picior, celălalt o durea cumplit. N-aveau timp să se teamă și se repezeau din nou hrăpărețe.

Unii dintre bătrînii care răsturnau vagonetele se așezau din cînd în cînd pe fundul lor să-și aprindă luleaua stinsă. Chiar în clipa cînd blocurile se rostogoliră pentru a cincea oară spre vale, se auzi un țipăt dureros, ascuțit și scurt.

— Cine a țipat ? Cui i s-a întîmplat ceva ? Cine s-a rănit ? Ce ordine mai e și asta ca oamenii și copiii să se vaiete de frig ca niște vite lovite, lîngă vagonetele pline cu cărbuni ?!

— Nu mai plînge, Ančko ! Și mie mi-e foame și nu mă vaiet !

Máňa începu să facă tot felul de strîmbături în fața copilului. Închipui cu mîinile ei un fluture, împletind între ele degetele mari și mișcînd palmele întinse în chip de aripi. Copila se opri o clipă din plîns și tot obrazul ei mic arăta că așteaptă ceva, dar cînd văzu că mîinile erau goale începu să țipe din nou.

— Știi ce ? Hai să mergem pa-pa-pa ! Știu eu ce fac !

Se urcă repede pe un scaun, trase broboada din cîrligul de după ușă și se înfășură în ea împreună cu Ančka.

— Să mai încercăm o dată la Novačka. Hai, puișorule ! (Astea erau tot vorbele mămicăi.)

În băcănie oamenii forfotesc numai din două în două sîmbete. Atunci femeile își plătesc datoriile și fac cumpărături pentru întreaga săptămînă. Își umplu coșurile cu pungi de făină, griș sau orez. Însă în zilele dinaintea avansului sau al salariului, prăvălia era totdeauna goală. Așa era și acum, cînd Máňa se plimba desculță și rușinată prin mijlocul prăvăliei cu Ančka în brațe. Novačka îi spuse de mai multe ori că săptămîna asta nu mai dă nimic pe datorie.

În aceeași clipă intră în prăvălie doamna Jandova, proprietăreasa casei în care locuiau ei. Începu să vorbească pe șoptite cu doamna Novačka.

Máňa se retrase sfioasă într-un colț și se porni să silabisească inscripțiile de pe cutiile multicolore cu cafea *Franck*. Se prefăcea că nu ascultă ce se vorbea. Dar cum Ančka se mai liniștise puțin privind undeva spre rafturile cu mărfuri frumos aranjate, Máňa putu înțelege fiecare cuvînt pe care femeile îl rosteau în șoaptă. Ascultă cu încordare, fiindcă era curioasă din fire, să afle cît mai multe noutăți, mai ales din cele care se spuneau pe șoptite.

— Novačko, nu pot să nu-ți spun. Gîndește-te ce noroc, Karlincka îmi scrie că el e acum inginer și că a primit o slujbă bună într-o fabrică de mașini de scris din Cleveland. Le merge foarte bine. Peste o lună vor avea și un copil ! Gîndește-te numai cît de bine le întocmește bunul Dumnezeu pe toate ! Pe oamenii lui nu-i părăsește niciodată ! Nu, nu ! Trebuie să-mi arăt recunoștința ! Trebuie să ridicăm o bisericuță în Kročehlavy ! Oamenii de aici trăiesc ca vitele, de parcă n-ar avea suflet, fără rugăciuni, fără biserică. De pildă, chiriașa mea, nici nu e căsătorită... Trăiesc numai așa, împreună, și cînd te gîndești că au și doi copii...

Novačka clipi din ochi cu subînțeles, și Jandova văzu că în prăvălie mai era cineva. Oarecum stingherită începu să-și scotocească prin buzunarul fustei. Voia să-și scoată banii.

Negustoreasa i se adresă Máňei încă o dată :

— Spune-i mamei tale că nu mai pot să vă dau nimic pe datorie !

Máňa se îndreptă șovăind spre ușă, dar cum cele două femei își apropiară capetele din nou și începură să vorbească iar pe șoptite, se mai opri puțin în prag înainte de a ieși.

— Pînă la urmă, chiar și Alfons Kroupa și-a găsit un servici. Lucrează în fierăria unui ceh. Mi se pare că-l cheamă Vlček sau Tuček.

Se întoarse însă numaidecît la povestea cu chiriașa, care-i stătea ca un ghimpe-n ochi.

— Știi, dacă nu se căsătorește, îi dau afară!

Negustoreasa o privi o clipă buimăcită, apoi înțelese:

— Aha, chiriașa! spuse plină de înțelegere, ascuțindu-și în taină limba. Își pusese în gînd să povestească tuturor cît de grozav se interesează Jandova de căsătoria chiriașei ei de parcă propria-i fiică n-ar fi avut un copil din flori.

Era însă, bineînțeles, o prea bună negustoreasă, ca să se pună rău cu una dintre cele mai bune cliente. Dădea din cap binevoitoare și lingușitoare, gata să-i servească tot ce-ar fi dorit. Jandova mai căuta banii în buzunar. Máňa privea în pămînt. Îi era rușine să plece de teamă să nu atragă din nou atenția asupra ei, dar și să mai rămînă în prăvălie se simțea prost. Poate că Novačka n-ar mai fi atît de haină, dacă ar băga de seamă că a mai zăbovit în prag.

Dar privirea i se opri deodată asupra unei hîrtii de pe dușumea, o hîrtie colorată, împăturită cu grijă. „Ăștia sînt bani! Ce minune!... Poate chiar o hîrtie de cinci! Astea sînt parale, nu glumă."

Bani, și încă atît de aproape încît să-i poată ajunge cu mîna! Banii însemnau pîine, cafea, zahăr, margarină și poate chiar untură...

Máňa își îndepărtă cu tot dinadinsul privirile de la hîrtia împăturită. Se hotărî însă repede. Ar putea-o ajuta pe mămica! Asta ar fi ceva! Nu le scăpă din ochi pe cele două femei, ca să se încredințeze că au uitat-o și că n-o zăresc. Apoi întinse încet piciorul gol și apucă banii cu degetele, cu dibăcia unei maimuțe. Ridică încet genunchiul în sus, se aplecă cu băgare

de seamă și în clipa în care mîna înțepenită de cîrcel strîngea bancnota, sughiță tare. Își ascunse tulburarea salutînd și ieși fără grabă din prăvălie, aruncînd în jur priviri speriate de om fugărit.

Cum trecu însă de colțul casei, o luă la fugă spre capătul celălalt al ulicioarei și cumpără de la altă prăvălie zahăr, cafea, cicoare, pîine și margarină. Urmărea mișcările vînzătorului cu ochi arzători. Apoi își mai aminti de una, de alta pe care ar mai fi trebuit să le cumpere.

Vai! Cîte lucruri se puteau cumpăra cu o hîrtie de cinci! Abia le mai putea duce!

Mergea cu Ančka în brațe și cu șorțul plin de bunătăți, strîns în față, măsurîndu-și pașii cu grijă. Cînd se opri o clipă să răsufle, Ančku primi o bucată de zahăr, iar Máňa își frînse pentru ea un colț de pîine cu atîta repeziciune că-și rupse o unghie.

„Am isprăvit tocmai bine! Acum se închid și prăvăliile!"

Dinții i se înfigeau lacomi în coaja proaspătă. Foamea potolită îi trezi în trup un val de căldură, umplînd-o de fericire. Un pîntec plin îi dăruiește omului altă viață decît unul gol.

Mergea încet mai departe.

Străbătînd șinele înguste, roțile trenului de uzină țăcănesc uniform. Fiecare vagonet răspîndește o căldură plăcută. Cu o tăietură de-a curmezișul vagonetul seamănă cu un triunghi neregulat format din doi pereți oblici, stînd unul pe celălalt printr-o legătură dreaptă, alcătuită din suprafața fierului clocotitor și lichid. Însoțitorul trenului trece mereu de la o temperatură la alta. Cînd vine cu încărcătura fierbinte de la furnalul înalt, tot trupul îi e acoperit de sudoare. Însă cînd se întoarce, tremură din cauza ne-

suferitului frig de martie şi mai e şi hurducat. Trebuie să strîngă cu putere luleaua între dinţi ca să nu-i fie smulsă cu forţa de zdruncinăturile roţilor de fier care aleargă pe şine.

Seara se preface într-o îndelungată noapte de muncă.

Întunericul lăsat peste Kladno e sfredelit de lumina galbenă a fierului înroşit, de zgura de foc, de jeraticul cuptoarelor cu arc voltaic şi de reflexul roşu al nenumăratelor prefaceri ce se produc în locurile acestea. Jeraticul împodobeşte peisajul cu un nor de foc însufleţit adesea de fulgere scurte. Uneori ace de lumină înţepau ochii care priveau spre uzină.

Bătrînul de pe haldă primi drept în faţă un astfel de val de lumină tocmai în clipa cînd, auzind strigătul neaşteptat, de frică scăpă luleaua din gură.

— Ce stafie mai e şi asta ?

Femeile, ca nişte sperietori de ciori din mijlocul unui cîmp de varză, alergară din toate părţile spre locul de unde se auzise strigătul. Găsiră o femeie care zăcea la pămînt. Piciorul i se prinsese atît de dureros sub un pietroi, încît îşi pierduse cunoştinţa.

— Ascultaţi, femeilor, am puţin rom aici ! spuse bătrînul.

Ele împinseră pietroiul la o parte şi ridicară de jos femeia leşinată. Îi turnară apoi rom printre dinţi.

— Pentru aşa ceva nu avem destulă putere !

— Duceţi-vă la paznic să vă împrumute căruciorul! O să vă-njure el, dar pînă la urmă o să vi-l dea !

Paznicul căii ferate ţinea şi el de uzină, ca tot ce se afla în preajma furnalului. Şi mina făcea parte din aceeaşi mare înlănţuire. Mina dădea combustibilul pentru alimentarea jeraticului cu ajutorul căruia se prelucra fierul. Cărbuni ! Furnalului îi trebuiau cărbunii pentru fabricarea cocsului şi oamenii îl scoteau

la lumina zilei din adîncul pămîntului. Oamenii îl prefăceau în cocs, pe care tot ei îl încărcau în vagonete şi-l cărau mai departe la ascensoare.

Cărbuni ! Cărbuni i-ar fi trebuit şi Máňei, cînd ajunse acasă fericită şi cu braţele încărcate de bunătăţi, şi totul ar fi fost minunat. Ea aprinse rămăşiţele pe care le aruncase în vatră după ce pregătise ţurca şi bătul, încălzindu-şi mîinile deasupra flăcărilor. Îşi puse apoi pe plită şi picioarele înroşite de frig, dar focul se stinse repede, căci Máňa nu mai avea ce băga în sobă. Se mulţumi deci numai cu bucuria cumpărăturilor. Aşeză pe masă toate pungile şi pachetele. Îşi mai tăie o bucată de pîine, apoi alta şi mesteca, mesteca într-una ca ieşită din minţi.

Dacă ar fi avut măcar puţini cărbuni ar fi putut să fiarbă cafea. Hei, ce s-ar fi bucurat mămica la înapoiere ! Sau poate puţină supă caldă cu multă grăsime. Máňa se gîndi că atunci cînd mămica va trece pe sub fereastră s-o întîmpine repede, să-i uşureze braţele de ceva cărbuni şi cîteva lemne şi pînă să se înapoieze ea de la magazie soba să fie caldă.

Dar de ce nu mai venea oare mami ? Doar era destul de tîrziu !

Ančka mai primise o bucată de zahăr şi o coajă de pîine pe care o sugea mulţumită. Máňa se aşeză lîngă ea pe o pernă şi-i arătă ţurca, ea se bucura iar de jucărioară, pentru că acum nu mai avea de lucru cu stomacul. Spre marea ei bucurie, ţurca o asculta la fiecare lovitură de băţ. De fiecare dată, însă, Máňa se apleca puţin. Îi era teamă ca ţurca să nu sară prea sus şi să spargă vreo ulcică de pe dulap. Ančka nu mai putea de bucurie. Máňa se îndoia de la genunchi, îi făcea semn cu braţele.

Deodată, însă, se opri în toiul jocului, îngîndurată: „Nu mai vine mămica odată? S-a făcut atît de întuneric!"

Jocul începu s-o plictisească.

Acum se auzeau paşi. Mai multe persoane. Proprietăreasa Jandova. Se întorcea, desigur, de la negustoreasă.

Glasurile erau rele:

— Mi-am închipuit îndată că fata a furat!

— Dă-mi banii!

— Cheamă poliţia, doamnă Jandova! Auzi, domnule! Te uitai la fata asta şi ai fi crezut că nu ştie să numere nici pînă la cinci.

— I-a cheltuit pe toţi, bastardul!

— Unde e maică-ta? Ce crezi? O să te ducă la închisoare!

O mînă furioasă aduna zahărul, cafeaua, pîinea şi margarina. Totul dispăru dintr-o dată. Şi uşa se închise cu zgomot peste această furtună.

De spaimă, Ančka îşi pierdu pentru o clipă răsuflarea; scoase un urlet. Máňa rămase, însă, în mijlocul odăii, ca răstignită. Gîtul îi era uscat, nu putea să plîngă.

Suspina şi pieptul ei de copil tresălta, cutremurîndu-se de deznădejde...

În linişte, sătulă, Ančka adormise din nou.

O mai îmboldea încă revolta, cînd trupul mic, ostenit, al Máňei simţi o aprigă nevoie de somn. Dar deşteptarea avea să fie cu mult mai tristă.

Noaptea de martie acoperi totul cu un strat gros de întuneric. Un tren mic, în clipa cînd iese din statia furnalului, răspîndeşte din zece vagonete zece desene înstelate şi aurii. Suprafaţa balastului arzător mişcă. Un muncitor cu o bară lungă în mînă însoţeşte transportul. În jurul lui, întuneric, iar trupul îi e acoperit de sudoare.

Munca se sfîrşeşte îndată. Acum, acum porneşte din nou sirena, umplînd văzduhul. Uzina cheamă! Uzina sloboade!

Sirena!

Începutul şi sfîrşitul muncii. Urletul unui balaur rănit, icnetul unor dureri prea multă vreme înăbuşite. Uriaşe, regulate şi repetate lovituri de bici care cheamă la muncă robii.

Capitolul 12

SPRE AMERICA

— Ești prea nedrept Pepane, lumea de azi nu mai trăiește așa cum crezi tu, îi spunea bătrînul Martin lui Hudec, „Polițistul", cînd acesta se întoarse de la Loeben. Uită-te la mine. Unde aș fi ajuns cu cei treisprezece copii ai mei dacă aș fi socotit tot timpul ce e al meu și ce al stăpînilor ?

— Pe vremea dumitale erau alte condiții de viață, se împotrivi, timid, „Polițistul".

Mai păstra și acum glasul său tineresc, plăcut, de tenor, care se potrivea cu statura sa uscățivă, cu capul, nasul, picioarele și șoldurile înguste ; numai umerii îi erau lați ca niște nicovale.

— Nu mai crede în de-alde astea. Vouă, tinerilor, vi se pare că tot ce zboară se mănîncă. Muncitorul n-a cîștigat niciodată atît cît îi trebuie ca să-și asigure o bătrînețe liniștită, afară doar dacă ținem seama de aceea pe care o are asigurată la cimitir. Și asta-i tot ce-și poate dori omul : o bătrînețe liniștită. Oare viața muncitorilor duce spre o astfel de bătrînețe ? E ăsta un țel pe care-l pot atinge ? Ce te-a apucat așa deodată, omule ? ! Îți faci mereu fel de fel de griji. Încărunțești și tot nu scapi de ele ! Dacă am putut să-mi cresc copiii, să le păstrez sănătatea, apoi să știi că am izbutit numai fiindcă mi-am făcut singur

dreptate, în legea mea, fără să mai aștept dreptatea „măreață și justă" de care tot vorbiți voi. Stăpînii numesc dreptatea mea furt. Dar ăsta e numai un fel de a vorbi. Fiecare o numește altfel. Ia spune, cît timp crezi tu că am lucrat la „Vitovka"?

— Douăzeci de ani ? Mai mult ? încercă să ghicească „Polițistul".

— Treizeci și cinci ! Iar tata a lucrat în mina asta de cînd a luat ființă, asta înseamnă din anul patruzeci și unu. Acolo m-am și născut. „Vitovka" este de fapt mina mea maternă ! Mecanicii au trăit acolo întotdeauna pe gratis. Noi aveam pe atunci și un salariu lunar, numai că stăpînii aveau grijă să ni-l rotunjească !...

Bătrînul Martin scuipă în colțul camerei (cîte certuri n-avusese cu nevastă-sa pentru obiceiul ăsta urît), pufăi o dată și-i dădu lui Hudec să-și aprindă și el țigara.

— Ați avut noroc că ați rezistat atîta, remarcă Hudec, și sîngele începu să-i gonească vijelios prin vine.

— Rezistat ! Da, ăsta-i cuvîntul potrivit. Într-o situație ca a mea, cînd omul are treisprezece copii, trebuie să reziste.

— Tu i-ai făcut ? răsună dinspre vatră o voce aspră și răgușită, care părea a fi mai curînd de bărbat. Eu i-am făcut !

— Tu i-ai făcut, dar eu i-am hrănit, ăsta-i adevărul, răspunse bătrînul, mutînd nervos luleaua dintr-un colț într-altul al gurii. Dar aș fi putut foarte frumos să mă descotorosesc de ei. O dată au venit niște boieri... N-aveau copii și voiau să-mi adopte o fetiță. Să fi văzut atunci, măi „Polițistule", ce mai gură a făcut bătrîna !

— Doar sînt mamă bună, nu vitregă, mormăi Martinka.

— Și a avut dreptate. Am lăsat totul în voia ei, să hotărască așa cum crede ea. Dar în sufletul meu gîndeam la fel ca dînsa și am fost fericit că ea n-a vîndut copilul. Nu-i așa? Un țînc ca ăsta e ca și vîndut. O duce bine, asta-i adevărat, dar uită în schimb de cuibul lui, și pînă la urmă nu iese din el nici pește, nici rac. Apoi cînd crește și începe să înțeleagă, poate să-și condamne părinții, și pe bună dreptate.

— Pe nici unul nu l-am dat și totuși n-au ieșit niște stîrpituri, adăugă gospodina din colțul ei, nevăzută, dar prezentă peste tot și în toate.

— E adevărat că am avut mare bătaie de cap cu ei ; nu te puteai bucura nici de zi, nici de noapte. Și mie care-mi plăcea atît de mult să joc popice...!

— Da parcă n-ai mai juca și acum ! se auzi din nou glasul zeflemisitor dinspre vatră.

— Ei și ! E ceva rău în asta ? se răsti bătrînul.

— Rău n-ar fi, dac-ai cîștiga. Dar el pierde întotdeauna. La o parte ! urlă cît îl ține gura, dar popicele tot în picioare stau și pînă la urmă nu-i rămîne nici de-o bere. Deunăzi a strigat cîrciumarul după mine : „Doamnă Martinova, bătrînul dumitale e scris la mine cu zece halbe și două pachete de tabac !"

— O să-și primească banii ! Numai să strîngem recolta ! rîse Martin.

— Să strîngeți recolta ? Aveți pămînt ? se miră Hudec.

— Păi cum să n-avem ? În jurul nostru e atîta pămînt, de nu-l cuprinzi cu ochii !

— Dar ăsta-i pămînt moșieresc ! spuse Hudec cu un aer nevinovat.

— Tocmai de aceea se și poate culca omul pe-o ureche, răspunse Martin cu tîlc.

— Noi avem doar pămînt, l-am închiriat de la preot, aproape o jumătate de pogon, sări Martinova.

Nu-i plăcea să se mîndrească cu apucăturile lui Martin.

În schimb, bătrînul voia cu tot dinadinsul să-l învețe pe Hudec ce e viața. Îl compătimea pe tînărul metalurgist, fiindcă-l urmărea ghinionul din pricina ideilor lui despre dreptate, care după Martin era de neînfăptuit și de neînțeles. În zadar încerca „Politistul" să-l facă pe bătrînul mecanic să înțeleagă de ce n-a putut primi în fabrică locul lui Kis care rămăsese liber după accident. Asta ar fi însemnat trădarea tovarășilor. Bătrînul clătina doar din cap și-i repeta că e tot atît de nerod ca și bunicul lui, „Inventatorul".

— De oameni nu trebuie să-ți pese ! În anul 91, cînd s-a desființat „Vitovka", nimeni nu s-a îngrijit de soarta mea. A trebuit să am singur grijă de mine. Poți să-ți închipui ce era în sufletul meu cînd au aruncat mina în aer ! Mai că-mi venea să plîng. Mă simțeam așa de parcă ar fi tras cineva scaunul de sub mine. Mă uitam la cocioabe cum dispăreau, pînă și coșul l-au luat ; numai sala de rugăciune a rămas. Și cum stăteam eu așa, îmi veni gîndul să fac din ea două cămăruțe. Cărămidă, slavă Domnului, era destulă pe aici. Așa că am aranjat cărămida frumos, și apoi m-am dus la direcție, am mormăit ceva, strîngînd în mînă șapca, și fiindcă tot mă luaseră ca mecanic la „Mayrovka", unde trebuiau să-mi dea casă pe gratis, mi-au aprobat cererea, crezînd c-o să facă economie.

— Dar pînă la „Mayrovka" e o bucată bună de drum, chiar mai mult decît fac eu pînă la Slaný ! spuse Hudec.

— Eu nu m-am temut niciodată de o bucățică de drum, continuă mecanicul. „Vitovka" merită atîta sacrificiu, chiar dacă mina nu mai există, ea rămîne totuși mereu o mină de aur.

Clubul cărții digitale 2022

Martinka bombăni ceva pe lîngă vatră, dar mecanicul i-o luă înainte cu vorba:

— Știu doar cu cine vorbesc, nu? Lucrurile stau așa: aici în sala de rugăciune sînt aproape de Dumnezeu și el îmi binecuvîntează cîmpul. Uite, eu, de pildă, am doar cîteva răzoare cu sfeclă de zahăr, dar o duc, vorba ceea, ca în psalmul cu peștișorii; ne-am îndestulat, ba chiar am îngrășat trei porci într-un an! Doi am vîndut, iar al treilea ne rămîne pentru carne și untură pe toată iarna, iar turta pe care ai mîncat-o o face mama din sirop de sfeclă fiartă. Să vezi ce se mai ling pe degete copiii după ce-o mănîncă! Mai avem pentru toată iarna; în fiecare duminică avem cozonac, iar grîu și orz, cu nemiluita; nu mai prididim să-l batem! Ne dor pumnii de atîta bătut. E drept că de n-ar fi mama, toate ar merge anapoda; dar mama cu copiii la un loc, asta de, e ceva! În timpul secerișului copiii nu se duc la școală; îi învoiesc chiar eu pentru munca cîmpului.

— Dar moșia nu e păzită?

Bătrînul Martin izbucni în rîs.

— Aș vrea să-l văd și eu pe pîndarul care poate să joace la zece hramuri deodată! Și apoi ar trebui să nu joace cărți în cîrciumă ca terchea-berchea ăsta al nostru, ca să aibă timp să umble pe răzoare, și de-abia dacă ar putea să fie cu ochii peste tot. Dac-ai fi și tu mai altfel, ai putea să-ți faci și tu un rost. Căsuța voastră din Kročehlavy e doar în plin cîmp...

— Eu nu mă pricep la de-alde astea, spuse Hudec, dînd deznădăjduit din cap. Nu degeaba mi se spune „Polițistul". Și apoi, Mařenka...

— Mařenka ta e o nepricopsită. Parcă ar fi o păpușă de zahăr, se răsti mecanicul.

— Hei, hei, tată! îl domoli Martinka.

— Știe el că nu-i vreau decît binele! Ce are, mă rog, din faptul că pribegește prin lume ca evreul

rătăcitor, pînă o să uite stăpînii că nu le-a fost pe voie? Ai casa ta și iată că ar trebui să stai cu chirie, dacă n-ai dormi aici, la bătrînul Martin.

— Mai mare rușinea că vorbești așa! îl ocărî Martinka. Domnul Hudec poate să creadă că vrei chirie!

— Ciuperci cu oțet, asta vreau! El mă-nțelege prea bine. Atîta vreme cît vom locui aici pe gratis, va putea sta și el. Contractul, ce e drept, a expirat, dar să vedem cum o să mă scoată afară! Am pus eu una la cale, că poate să alerge domnul administrator pe la toate judecătoriile pînă și-o rupe picioarele și afară tot nu mă scoate. Cum am făcut, asta nu-i spun nici lui Hudec, nici mamei, rîse strengărește bătrînul mecanic.

— Tot e bine că m-a primit măcar fierarul din Slaný, rosti Hudec. Tocmai avea mult de lucru; s-a terminat campania de fabricație și se repară fabrica de zahăr. Dar n-o să rămînă multă vreme așa; pînă la urmă o să trebuiască să alerg iar după ciocăneală.

Bazinul Kladnoului, cu uzinele sale metalurgice, turnătoria „Poldy" și celelalte cîteva mici ateliere de fierărie fuseseră încă de la începutul dezvoltării lor țința multor nădejdi. Aici veneau oameni, nu numai de la fabricile de la „Heřmanova Hut" și „Vlkyš" care fuseseră închise, dar de prin toate părțile unde domnea mizeria. La rîndul lor, cei din Kladno erau gata să pornească la drum spre alte zări, după ceva nou, acolo unde noile fabrici făgăduiau condiții mai bune de viață pentru muncitorii specialiști proveniți din oțelării și din mine. Unora li se părea că ar fi mai bine la „Bork", lîngă Rokycany, dar cînd ajungeau acolo se simțeau atrași de minele și oțelăriile îndepărtate din preajma Loebenului. Chiar la turnătoriile din Caucaz erau bine veniți muncitori calificați sosiți din Kladno. Dar mai mult decît orice

loc, îi atrăgea ţara unde banii curgeau gîrlă, America, cu orezăriile şi progresul de necrezut al industriei şi tehnicii sale.

Era un neîntrerupt flux şi reflux. Străinii se aciuiau la Kladno ; în schimb, cei plecaţi din Kladno sufereau de dorul ţării lor. Cîtorva le mergea foarte bine dincolo de Ocean ; aceştia nu mai părăseau fericirea pe care nu visaseră s-o cunoască vreodată. Dimpotrivă, îşi atrăgeau acolo tovarăşii, rudele, pentru a-şi crea în jur o atmosferă iluzorie a patriei părăsite.

Hudec a rămas un an printre lucrătorii nemţi şi sloveni din Alpi. Trăia modest într-un mic orăşel de munte, împărţindu-şi timpul între hala de maşini a minei şi odăiţa sa de la poalele munţilor.

Duminica pleca la pădure ; o dată pe lună se ducea la poştă să trimită bani acasă, iar de două ori, în tot timpul şederii lui acolo, s-a repezit pînă la Viena ca să asculte cîte un orator cunoscut. Secretarul sindicatului a ţinut o cuvîntare în legătură cu asigurările sociale, iar roşcovanul Schuhmeier, care-şi presăra cuvîntarea cu multe glume, a vorbit despre dreptul la votul universal. Hudec, „Poliţistul", îl înţelegea cu greu. Dialectul vienez i se părea o limbă străină, diferită mult de germana pe care o cunoştea el.

De Crăciun s-a dus în vizită acasă cu braţele pline de daruri ; nu uitase pe nimeni, nici măcar pe bunicul inventator.

Hudcovka, Mařenka şi Jožka îi ieşiră înainte. De cînd murise Emča şi de la accidentul neaşteptat al bărbatului ei, mama purta numai rochii negre ; iar mai apoi, soarta nenorocită a Růženei o întărise şi mai mult în hotărîrea ei de a nu mai purta haine de altă culoare. Pentru felul cum trăiau acum, hotărîrea asta fusese primită de altfel destul de uşor, fiindcă nu prea mai puteau să-şi cumpere lucruri noi.

Nu părea totuşi tristă, ci demnă. Se ţinea încă dreaptă, în toată înălţimea ei. Părul negru începea să-i încărunţească, dar nu pierduse de loc din bogăţia şi buclele lui. Acum, şalul cel mare, turcesc, îl purta Mařenka. Îi venea bine, iar pe Jožek, femeile îl îmbrăcaseră, în cinstea tatălui, cu primii pantaloni lungi. Cînd trenul intră în gară se îmbujorară toţi la faţă. Mulţimea de oameni le îmbrîncea încoace şi încolo, dar femeile nu se sinchiseau şi nu aveau ochi decît pentru omul drag pe care-l aşteptau.

El apăru cu haina lui de iarnă, lungă şi îngustă, cu ochii pătrunzători şi cu mîinile pline de pachetele. Mařenka aşteptă pînă cînd fiul îşi sărută ceremonios mama, apoi în înghesuială îi arătă băieţelul şi, în cele din urmă, îşi sprijini şi ea capul de umărul lui cu un gest plin de nestăpînită tinereţe. Capul ei, cu părul prins într-un coc, abia că-i ajungea pînă la umăr. La început vorbiră cu toţii deodată, apoi, pe neaşteptate, nu mai ştiură ce să spună. În sfîrşit, Hudec îl săltă pe Jožek pe umeri şi porniră toţi grăbiţi, cufundîndu-se în atmosfera înnegrită, mergînd prin stratul negricios de noroi care se forma de obicei în preajma Crăciunului.

Pe drum, Mařenka nu se gîndea decît cum să-l convingă pe bărbatul ei să nu mai plece nicăieri, să rămînă acasă. Ştiuse totdeauna să se descurce în toate. Oriunde ai fi dus-o, ştia să aranjeze toate lucrurile ca acasă. Cînd se căsătorise cu Hudec îşi înzestrase cuibul ca o gospodărie nouă. Îşi adusese de sus, de la mansardă, toate lucruşoarele ei de preţ : îngeraşii de hîrtie, steluţele înfăşurate în bumbac, fişiile lungi de dantelă şi cuverturile de pat pe care le croşetase chiar ea cu o mare îndemînare. Îşi cumpărase un bufet de bucătărie şi puţină mobilă ; asta fusese cea mai mare dorinţă a ei. Aşezase păhărele în dosul geamurilor şi, alături de ele, o păpuşă

micuță, cu care se jucase cînd era copilă și pe care o mai păstra încă și astăzi ca nouă.

Pentru toate născocise cîte ceva frumos, pînă și ulcelele le legase de policioară cu panglicuțe roz. Aceasta era însă toată cochetăria ei. Ea însăși nu se prea împodobea, atît doar că era foarte curată. În felul acesta se potrivea cu celelalte femei ale muncitorilor care, de cum se măritau, nu se mai gîndeau la podoabe sau la impresia pe care o făceau asupra bărbatului. Acum nu le mai rămînea decît să aibă grija zilei de mîine.

Hudec fu condus cu mare solemnitate în camera încălzită, unde mirosea a lemn jilav, căci dușumeaua fusese frecată de curînd și acum strălucea de curățenie. Mařenka o acoperise pe ici pe colo cu saci și covoare împletite de ea din resturi de cîrpe vechi. Pe Hudec îl surprinse și mirosul plăcut al pomului de Crăciun, așezat în mijlocul camerei și împodobit cu nuci și prune uscate, atîrnate de crengi. Ceaiul fierbinte era pregătit în colțul vetrei, cozonacul aștepta tăiat în felii pe masă, din cuptor se răspîndea mirosul gustos al fripturii de iepure, iar Hudcovka se grăbea să mai aducă și o tavă mare cu plăcintă cu mere.

— Nu e în fiecare zi Crăciun, spuse ea, energică. Dar Hudec nu voi să mănînce pînă ce nu se despachetară darurile.

Ah, ce de lucruri!

O fustă de flanelă pentru mama, un tulpan de mătase pentru Mařenka, o căciuliță pentru Jožek, cel mai nou tratat pentru experiențele din domeniul telegrafiei fără fir pentru tata mare. Bătrîna Stuchlíková primise și ea o pereche de papuci de casă. Și Rudla căpătă daruri. Era acum ucenic la mina „Maxovka". Nici Mařka, școlărița, nu fu uitată și primi fel de

fel de fleacuri, de-ale mîncării sau jucării. Hudcovka bătea din palme, strigîndu-i:

— Nu-i păcat de bani?

În vorbele ei se simțea însă aprobare, nu dojană. Rîdea și era mulțumită. Apoi ieși afară. Cel puțin în clipele acelea se bucura într-adevăr de Pepan al ei.

Doar Mařenka ședea îngîndurată lîngă daruri. Nici nu-și încercase încă șalul. Ținea darurile îngrămădite în poală și-l privea țintă pe Hudec.

El știa bine la ce se gîndește Mařenka, dar mai știa că ea nu va îndrăzni să-i propună nimic, și că el era hotărît să se întoarcă la Loeben, cu toate că după frigul de la munte, popasul de acasă nu putea fi decît liniștitor pentru nervii săi.

Mařenka nu îndrăzni să-i vorbească despre asta ziua. Noaptea avea mai mult curaj. În întuneric toate i se păreau mai ușoare. Hudec o îmbrățișa într-una. Nu se mai putea sătura de ea. Și ea îi șoptea însufletită:

— Pepo, ce ar fi dacă n-ai mai pleca?

În loc de răspuns el o sărută din nou. Dar Mařenka nu se dădea bătută și începu iar:

— Făgăduiește-mi, cel puțin, că la vară ai să vii acasă! La vară are să fie de lucru, ai să vezi!

— Bineînțeles că vin! Doar n-o să rămîn veșnic în munți! Încă un an de practică la mecanică în mină n-are de ce să-mi strice, prostuțo! Poate că atunci o să încep să lucrez aici, la mină, fiindcă mai sînt și alte mine decît cele ale Societății din Praga.

În cele din urmă Stuchlíková se împăcă și cu asta. Chiar dacă ar fi fost închisă într-un loc de-o palmă, tot ar fi știut să se descurce, pentru că se pricepea să le potrivească de minune pe toate.

— Dar te-aș ruga, dacă vrei să pleci, să-mi spui mie înainte!

— Ei asta-i, ca după aceea să nu-mi dai drumul!

— Eu ?! suspină Mařenka.
În cele din urmă adormiră amîndoi.

Aşadar, Hudec, „Poliţistul", se întorsese acasă, după cum îi făgăduise soţiei sale ; dar s-ar fi întors şi fără făgăduiala aceasta.

Tovarăşul său de militărie fusese arestat la 1 Mai, pentru că împărţise ziare socialiste. Se făcuse o percheziţie în uzină. Hudec, ca prieten al celui arestat, fusese şi el bănuit, şi de atunci era supravegheat mereu de poliţie. Aşa că se întoarse pe neaşteptate la Kročehlavy, dar de data aceasta fără daruri, ci numai cu cîtiva fiorini economisiţi. Cum ajunse la Kročehlavy se duse de-a dreptul la mină. Nu voia să se înapoieze acasă ca şomer. Dar nu izbuti. Veştile pe care le auzi printre tovarăşi nu prea erau fericite.

Cartelul fierului era pe cale de organizare. Pe muncitori nu-i aştepta nici o bucurie ! Uzina îşi extindea, bineînţeles, producţia, dar în acelaşi timp o raţionalizau tot mai mult, astfel că acolo unde mai înainte ar fi fost nevoie de noi braţe de muncă oamenii puteau fi acum concediaţi mereu, pentru că munca lor era înlocuită de maşini.

Patru convertizoare „Thomas" (Thomas Birnen) produceau neîntrerupt şaisprezece tone de fontă. Convertizoarele erau întoarse la fiecare douăzeci de minute şi flăcări năprasnice şi scîntei, aburi galbeni şi fum des se ridicau spre cer.

Cele patru cuptoare pentru topit metalul erau în plină activitate şi scoteau zilnic pînă la patru sute de tone de fier brut. Cinci cuptoare „Martin" produceau zilnic o sută de tone. Creuzetele erau neîncăpătoare pentru acest fluviu de metal arzător.

În general, producţia de fier creşte pe zi ce trece, spuneau muncitorii. Oriîncotro te-ai uita, cuptoarele

vechi, în care se topea fierul înainte, erau acum părăsite.

Cuptoarele acelea erau în fiecare zi transformate după un nou sistem. Minereul se pregătea şi el altfel, şi valţurile executau un număr tot mai mare de turaţii pe minut. Macaralele, pînă şi cele de la magazie, fuseseră electrificate ; pe scurt totul fusese mecanizat, iar treaba în uzină mergea ca pe roate.

Tovarăşii îl făcuseră pe Hudec să înţeleagă că cel mai bun lucru era să aştepte şi că-i vor da ei de veste la timpul potrivit, deoarece fostul său inginer se mai afla încă în conducerea uzinei şi de bună seamă nu uitase nimic din cele întîmplate atunci.

Aşa că Hudec, „Poliţistul", se întoarse acasă într-adevăr cu mîinile goale. Dar nu putea în nici un chip să lenevească, deşi Mařenka, fericită că-l avea din nou acasă, îl sfătuia să se mai odihnească cîtva timp. Chiar de a doua zi, el începu să cutreiere pe la toate minele. Dar zadarnic. Pînă la urmă căută de lucru şi pe la micile întreprinderi din Buštěhrad. Aşa ajunse la Slaný, unde trebui să se angajeze pentru cîtăva vreme la fierarul oraşului.

Dar în fierăria mică de acolo simţea că se înăbuşă. Şi aici vuietul ciocanelor era destul de mare, dar „Poliţistului" îi era dor de zgomotul puternic al uzinei, al marii exploatări, de oamenii mulţi care se mişcau fără încetare şi lucrau laolaltă cu maşinile, şi asta numai fiindcă fusese deprins de mic cu uzina care-l însufleţise totdeauna. Aştepta cu nerăbdare sîmbăta seara, cînd pornea de la Slaný către Motyčin, spre casă. Se oprea întotdeauna pe culmea de la Kybec : jumătate mişcat, jumătate furios. Privea de acolo peste şesul acoperit de clădirile uzinelor ; cuptoarele înalte se ridicau maiestuoase, se vedeau acoperişurile boltite, plasa de la conductele de apă şi toate îi trezeau impresia că descoperise bătaia pulsu-

lui uzinei. Vedea gazele ieșind din coșuri, zărea sclipirea sticloasă a suprafeței lacului, conductele ieșite din brazdele de nisip de sub cuptoare, flăcările roșii și albastre, fierul înroșit care desena pe nisip fel de fel de urme de foc.

Cîtă vreme fusese înhămat la jug ca un catîr care duce greutăți pe înălțimile munților, cîtă vreme văzuse uzina numai dinăuntru, avusese cu totul alte sentimente pentru ea. Atunci i se păruse o închisoare, iar paznicul acestei închisori era veșnic treaz și neînduplecat: veșnica nevoie de cîștig, veșnica goană după pîine.

Astăzi vedea uzina din afară. În trupul lui istovit de muncă se cuibărise lenevia. Însă acum uzina îl momea din nou cu posibilitățile ei și cu eternele ei făgăduieli, pe care le făcea oricărui om cu conștiință de sine, mînat de dorința de a fi cu adevărat folositor și la locul lui.

Dintr-o dată, Hudec simți din nou dorința nebună de a pătrunde în închisoarea asta.

Cum se explica aceasta? Asta se datora pur și simplu faptului că uzina îi intrase în sînge. Și tocmai cea din Kladno. Întorcîndu-se de la Loeben, se simțise deodată acasă, chiar din clipa în care trecuse prin gara din Nučice, cînd primii aburi mirositori ai uzinei îi gîdilară nările. Mirosul acesta caracteristic care se năștea din fazele prelucrării diferitelor minereuri, cărbune, var și pirită, îl anunță, de fapt, de tot ce se petrecea în clipa aceea în uzină. Nici nu trebui să privească într-acolo, spre clădirile uzinelor, spre umbrele fumului sau spre focul orbitor. Gurile rotunde ale cuptoarelor, foalele uriașe cu mișcările lor zgomotoase, colosala construcție de fier, toate acestea erau viața lui. Gazele din aer erau atmosfera lui, aburii de acid carbonic erau hrana, alimentele lui. Da, așa era: uzina îi intrase în sînge.

Își închipuia cîteodată, și acesta era visul lui cel mai frumos, că va veni ziua cînd se va întîmpla minunea ca el să vină la uzină cu sentimentul că aceasta le-ar aparține lor, muncitorilor. Tovarășii ar munci acolo ca pentru ei. Un comitet din cei mai buni muncitori ar conduce producția, un alt comitet s-ar interesa de toate invențiile și i-ar sprijini pe muncitorii talentați care ar voi să contribuie la îmbunătățirea producției; iar un alt comitet ar distribui fierul unde ar fi fost nevoia mai mare; pentru calea ferată și construirea podurilor, pentru ridicarea clădirilor și a construcțiilor de fier și pentru construirea de mașini noi necesare industriei. Fiecare invenție care s-ar face ar trebui ca, pe lîngă ușurarea muncii, să scurteze și timpul de muncă în așa fel încît muncitorul să mai aibă puțină vreme și pentru el. Apoi parcul uzinei s-ar putea mări simțitor, așa fel ca să se afle acolo și o popicărie, ziduri înalte pentru tir și un pavilion pentru muzică, pentru ca, după ieșirea de la lucru, să se poată recrea toți muncitorii, nu numai tehnicienii. Și apoi, bineînțeles, trebuiau clădite locuințe pentru muncitori. De ce ar avea numai inginerii și directorii vile frumoase? Întreprinderea ar trebui să facă așa fel încît toți să aibă locuințe deopotrivă de confortabile și plăcute.

Munca ar avea atunci un scop cu adevărat frumos. Nimic nu s-ar mai face de prisos! Rodul muncii ar lua alt drum, nu acela al buzunarelor unor anumiți oameni. Fiecare ar ști pentru ce anume muncește. Ei, ce frumos ar putea să fie dacă n-ar fi numai un vis! Un vis cu puține speranțe că se va înfăptui vreodată. Lumea apărea, la prima vedere, bine organizată în toate amănuntele ei, iar ordinea se părea că nu poate fi sfărîmată nicicum ca să se obțină astfel îmbunătățirea soartei fiecărui muncitor. Mereu se pregătea cîte ceva, și pe stăpîni parcă-i cuprindea spaima, ca

atunci, înaintea lui 1 Mai al anului nouăzeci, cînd fiecare era alarmat, nesigur, arzînd de curiozitate să afle ce va urma.

Hudec, „Polițistul", își mai amintește încă și acum de pregătirea sărbătoririi primului 1 Mai din anul acela cînd la Kladno venise un agitator din Praga, ca să anunțe asociației secrete muncitorești hotărîrea luată la închiderea congresului social-democraților de la Paris, ca ziua de 1 Mai să fie socotită sărbătoare a muncii. Era mic de statură, dar curajos și voinic. Cunoștea mai dinainte Kladno, fiindcă lucrase aici ca zidar. Se dusese la hanul „La soare", unde-și avea sediul asociația „Kouřim" [1] (așa se camuflau pe vremea aceea muncitorii), însă cineva l-a recunoscut. Din senin au și apărut jandarmii, care porniseră după el. Tovarășii îi observaseră numai după ce apucaseră să intre în cîrciumă, așa că oratorul fusese nevoit să sară pe fereastra din fund și s-o zbughească prin pădure spre gară, în timp ce jandarmii îl urmăreau de aproape. Dar de prins, nu l-au putut prinde și nici nu l-au putut împiedica să vorbească oamenilor. Bineînțeles că a doua zi, în uzină și mine, toți vorbeau de întîmplarea asta. Și-o povesteau unul altuia, iar la adunarea care se ținu în cîrciuma din Dubí, cîteva mii de mineri hotărîră să serbeze ziua de 1 Mai și așa începu... Toți cei care fuseseră la întrunire își tălmăciseră cuvîntarea micului Šturk pe limba propriilor lor dorinți și apoi o răspîndiseră printre ai lor. Poporul, care nu mai auzise niciodată despre asociații sau despre socialism, își închipui venirea lui 1 Mai ca o adevărată răfuială. Vedeau dinainte apocalipsul sîngeros și groaznic. Fiecare se temea fără să știe de ce, iar frica lor se transformă în panică.

— Vor da foc minelor? întrebau unii.

[1] Asociația fumătorilor.

— Toți acționarii vor fi omorîți. Vine revoluția! instigau alții.

O adîncă neliniște îi cuprinse pe toți. Fiecare aștepta să se întîmple ceva, dar nimeni nu știa ce anume.

Hudec își amintea suspinînd de acel 1 Mai, pentru că într-adevăr nu se întîmplase nimic, deși dorise atunci din adîncul sufletului său să se petreacă ceva, fără ca să știe nici el prea bine ce anume. Așa a fost.

Știa însă bine și atunci, ca și acum, pentru ce trebuia să se întîmple ceva: pentru ca muncitorul să nu mai fie sclav!

*

Hudec, „Polițistul", își amintea primăvara fierbinte din anul acela. Era militar și se afla în concediu acasă, așa că putuse lua parte la toate.

În dimineața de 1 Mai domnea în jurul uzinelor și minelor o liniște cu totul ciudată. Nici un muncitor nu se dusese la lucru. Fricoșii voiau să intre în mină, dar trebuiră să se întoarcă acasă, pentru că pretutindeni erau postate pichete de-ale muncitorilor; de-a curmezișul fiecărui drum, pe șosele, la porțile uzinelor și la intrarea în mină. Nici unul nu a putut să treacă.

Hudec și minerul Jindra Klen se așezaseră sub povîrnișul minei „Engerth", pe drumul minei „Průhon", odinioară în floare, acum părăsită. N-au întîlnit, însă, nici un om, pentru că tuturor le era frică să se ducă la lucru. Se temeau toți, fără să știe de ce, căci patrulele acelea nu erau înarmate, stăteau însă la pîndă. Sus, pe haldă, la adăpostul unui vagonet răsturnat, se zăreau trei coifuri cu pene. Dar jandarmii rămaseră în ascunzătoarea lor, fără să întreprindă nimic, pentru că, la drept vorbind, le era și lor tot

atît de teamă ca și domnilor de la mine și uzine, ca și tuturor celorlalți.

Hudec rîdea în sinea lui cînd își amintea de asta. Însă atunci nici lui Klen și nici lui nu le trecuse prin minte că polițiștii ar fi putut să le facă vreun rău ; și totuși... Se simțeau atunci atît de siguri datorită solidarității generale a tovarășilor, încît nu se înarmaseră nici măcar cu un băț. Cu toate acestea, jandarmii, cu armele lor cu tot, nu îndrăzniră să le stea împotrivă. La fel de alarmați au fost atunci și țăranii. Mergeau pe cîmp, doi cîte doi, cu puștile în mînă, dar cînd zăreau de departe gărzile muncitorești, făceau cale-ntoarsă, socotind că-i mai bine să nu dea ochii cu ele.

Hudec rîdea, amintindu-și cum a doua zi, tovarășii povesteau tot felul de istorii în legătură cu cele petrecute (sau chiar nepetrecute). De pildă : trei săteni vegheau la hotarul țarinilor de lîngă șoseaua care duce dinspre Slaný spre Pcher. Stăteau acolo și așteptau vrăjmașul necunoscut. Și cum așteptau ei așa, cu frica-n sîn, auziră deodată bubuituri îndepărtate de tun și se speriară groaznic. Se priviră unul pe altul și-și apucară armele și mai strîns. Zgomotele înăbușite se apropiau. Își încordaseră toți mușchii, pregătindu-se să izbucnească și să se avînte pentru apărare. Bubuiturile următoare fură însoțite de apariția unor grupuri nedeslușite pe șosea. Mișcările acestora le părură suspecte, neobișnuite. Iar tunetele se apropiară mereu, amenințătoare.

„Ce mai încoace-ncolo" își spuseră țăranii, și hop ! săriră unul după altul în șanțul din marginea șoselei !

De aici urmări fiecare, cu răsuflarea tăiată, transformarea masei negre și informe în ceva tot mai deslușit.

Trecu mult timp pînă cînd ghemul întunecat se apropie în așa fel încît să poată fi deslușit bine. Încordați de atîta așteptare și îngroziți de cele ce aveau să urmeze, se trîntiră cu burta la pămînt, cînd, deodată, din mijlocul ghemului întunecos fulgeră un luciu metalic și imediat după aceea se auziră alte bubuituri.

În sfîrșit, primejdia se apropie atît de mult, încît cele trei perechi de ochi ale țăranilor care stăteau pitulați în ascunzătoarea lor putură să vadă limpede despre ce era vorba. După ce se lămuriră cu ce aveau de a face, se ridicară cu toții, unul după altul, de pe pămîntul umed și înjurară.

Și cel care se speriase mai mult, acela înjură mai amarnic.

Însă unul dintre ei, cînd se dezmetici, izbucni în hohote de rîs, strigînd :

— Cînd o să povestesc asta la cîrciumă... or să rîdă pînă și curcile !...

Căci spaima le împăienjenise ochii atît de rău, încît nu-și dăduseră seama că se apropia fanfara muncitorească, cu contrabasul în mare vervă și că văzuseră chiar revoluția cu arme și tunuri !

Dar revoluția n-a venit. În ziua următoare minerii și muncitorii din uzine se întoarseră iar la lucru. Unii fuseseră concediați pe loc, alții mai tîrziu, dar mai toți au fost pedepsiți, alegîndu-se cu concediile de odihnă neplătite.

Domnii au ținut cu orice preț să arate că ei sînt stăpîni pe muncă și nu cei care o efectuează.

Hudec simțea în fundul sufletului său că acesta nu-i un lucru firesc. Munca nu poate fi administrată decît tot de cei ce o îndeplinesc. Ce s-ar mai munci atunci ! Hudec, „Polițistul" simțea că ar munci și el cu multă rîvnă, căci într-o asemenea întreprindere ar ști pentru cine și ce muncește.

Numai că toate acestea i se păreau deocamdată un vis.

Nu, el nu înțelege să-și organizeze viața ca bătrînul Martin.

În general, bătrînul mașinist avusese dreptate că și-o organizase astfel ; era însă drept ca un om să fie pînă într-atît de deformat ? Hudec, „Polițistul", numea asta „deformare de caracter". El ar vrea să trăiască drept și cinstit...

Că există oameni mîrșavi... mă rog, aceștia ar trebui îndepărtați și pedepsiți numaidecît, în special cei care făceau în mare ceea ce Martin făcea în mic. Martin nu lua, de altfel, decît atît cît îi trebuia lui, și asta o merita, căci se trudise toată viața și mai muncea și astăzi, cu toate că are peste șaizeci de ani.

Dar el ? N-au încercat să-l corupă și pe dînsul ? Și acum mai mocnea în el spaima cînd își amintea cuvintele pe care i le spusese inginerul atunci, în uzină, după nenorocirile care se abătuseră asupra echipei sale. „Depinde numai de mărturia dumitale !..."

Dacă în ziua următoare, în loc să ajungă la lucru, nimerise tocmai în gara Vejhybka, asta se petrecuse tocmai din pricina dezgustului pe care i-l dădeau aceste cuvinte și a întregii situații care l-ar fi așteptat în împrejurările acelea, ca înlocuitor al lui Kis. Pînă la Loeben se gîndise că nu avea altceva de făcut.

La Loeben îi lămurise camaradului său de arme motivele plecării lui atît de grăbite, și acesta îi dăduse dreptate. Îi spuse :

— Ai făcut tot ce ai putut ! Totuși, muncitorul nu trebuie să fugă întotdeauna, căci așa nu va merge niciodată înainte ! Dar ai fost singur acolo și nu poți sparge un zid cu capul. Ar fi trebuit ca

toți să fie alături de tine. Dar deocamdată ei nu înțeleg asta.

Se gîndea adesea la cuvintele camaradului său, spunîndu-și că muncitorii ar fi trebuit să fie alături de el tot timpul și nu numai atunci cînd a refuzat să depună împotriva tovarășilor săi, și că ar fi trebuit să viseze la ceea ce visa și dînsul.

Și apoi, erau astea vise ? Sau poate adevăruri pe care le-ar fi putut realiza cu toții, dacă ar fi vrut ? Însă cum ? Dar și asta se va lămuri odată !

Așa cugeta el la Loeben.

Dar acum, cînd încerca zadarnic să capete de lucru, era furios nu numai pe inginerul cu pricina ci și pe tovarășii lui de acolo, de la uzină, pe care-i socotea că au și ei o parte de vină pentru faptul că el trebuia să bată drumurile, hoinărind fără rost în jurul uzinei. Cîteodată era supărat și pe el însuși, pentru că făcuse ceea ce de fapt era necesar să facă. Începuse aproape să-și regrete fapta. Se întreba dacă, de pildă, n-ar fi în stare să se ducă la inginer, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic și să-i ceară pur și simplu din nou de lucru. Ar înțelege sau nu ? Ce ar putea oare să priceapă ? Că el, Hudec, regretă hotărîrea de atunci ? Ah, „Polițistule", e rău de tine !

Se cerceta pe sine ; oare dacă lucrurile de atunci s-ar repeta și ar trebui să depună o mărturie după placul lor, ar fi în stare s-o facă ? Nu, fără îndoială că n-ar fi în stare de una ca asta ! Nu, n-ar putea să facă una ca asta și gata ! Se lovea înăuntrul lui de o piedică de neînvins. În sinea lui exista o rațiune care-i dicta cum să se poarte.

Dar cum găsi de lucru, se rușină de toate astea. Uzina îi părea ca o iubită capricioasă și frumoasă pentru care bărbatul pierde libertatea, dar se simte atît de atras și înlănțuit de farmecele ei încît fără

ea nu poate trăi, dar nici alături de ea și dorește imposibilul: să fie altfel.

Mařenka Stuchlíkova era în schimb mulțumită că-l avea pe „Polițistul" ei lîngă ea. N-o supăra faptul că venea de la Slaný numai o dată pe săptămînă acasă la Kročehlavy, și că era veșnic nemulțumit. Știa să-i dea de lucru prin casă, prin curte sau afară la cîmp, căci simțea că numai munca îl mai scoate din toropeală. În casă îi așezase o poliță pentru cărți pe care îi rînduise cu grijă toate broșurile și caietele. Îi pusese acolo și cîteva cărți umoristice, care fuseseră atît de des împrumutate, că se rupseseră și se pătaseră. De cele cîteva volume ale „Inventatorului" n-avea voie nimeni să se atingă. Căuta să descopere pîndind mereu cam ce i-ar mai face plăcere să aibă. Ar fi fost în stare să-i aducă și stelele de pe cer. Se pricepea întotdeauna să facă în așa fel încît să-i intre în voie și să-l mulțumească; ea cînta cînd rîdea el, tăcea cînd el citea, tîrguia atunci cînd el aducea bani sau cînd își dorea ba una ba alta, și făcea economie cînd el spunea că s-ar putea ca fierarul din Slaný să nu-i mai dea cîtva timp de lucru.

Numai de o singură greșeală se făcuse vinovată Mařenka Stuchlíkova. Arsese o carte poștală care venise din America. O dată, cînd se întorcea de la fîntînă, se întîlnise piept în piept cu factorul poștal și era cît pe aci să-l răstoarne.

Donița ei era întotdeauna frumos frecată de ți-era mai mare dragul; prin deschizătura pătrată era trecută o țepușă și o pînză albă, ca să nu-și stropească spatele; cobilițele erau ca noi (și se mîndrea întotdeauna de asta), toartele de aramă, frumos lustruite. Nimeni nu avea o asemenea doniță.

— Mi-a făcut-o bărbatul meu, obișnuia ea să povestească fiecăreia, numai el poate să facă lucruri așa de frumoase. În toate e un om și jumătate.

Șezînd pe donițele lor întoarse cu gura în jos, femeile așteptau așezate cîte două în jurul pompei de apă și respectau întru totul ordinea. Cum soseau la rînd, una după alta, așa scoteau și apa. Apa curgea anevoie din pămîntul uscat.

Numai pe o bucată de loc băltos, care seca din zi în zi mai rău, se putuse instala o pompă hidraulică; ea aproviziona cu apă, prin două conducte, întregul Kročehlavy.

Regiunea Kladno a cărei vegetație se păstrează numai datorită unei pînze subțiri de apă, izvorul unei neîndestulătoare aprovizionări, mai oferă și astăzi tabloul fermecător al vremurilor de mult apuse. Sub zîmbetul ascuns al pădurilor uscate și al izvoarelor zgîrcite, sub fața uscată a cîmpiilor, umezite numai puțin la suprafață, sub pămîntul arareori brăzdat de rîuri sau pîraie, sub plaiurile smălțuite cu flori de mușețel, se ascunde misterios fața împietrită a unei frumuseți antediluviene. Caut-o acolo unde rănile pămîntului își deschid viața străveche și de mult uitată, cu rămășițele împrăștiate de jur împrejur ca într-o sală de operație. Adîncul minelor de cărbuni pline de taine amintește de gloria de demult a giganticelor plante (barba sasului și spata dracului).

Pădurea aceasta înăbușită de milioane de ani s-a transformat cu timpul într-o masă de cărbuni. Sub ei, apa curge din belșug, murmurînd cînd trist, cînd gîlgîind amenințător. Acolo, golurile de aer și prăbușirea straturilor de piatră alternează cu o repeziciune uimitoare. Jos sub pămînt toate par și acum ca la crearea lumii.

În alte părți pămîntul respiră prin porii bruni, mirositori, ai scoarței sale, acoperiți cu mușchi jilav și buruieni. Pe alocuri răsuflă din plin prin gropile pufuroase, încercînd parcă să-și apere bogățiile cu colți ca de dihor. Regiunea veșnic însetată, ca o turmă în pustiu, e regiunea deznădejdii și a speranței, acoperită cu o coajă care suge acum apa de ploaie și din ale cărei mlaștini soarele își soarbe neîncetat dușca lui de dimineață. Berounka și Vltava, două rîuri însetate, adună apele care străbat regiunea ca niște mame nerăbdătoare ce strîng copiii zburdalnici de la joacă.

Regiune fără vîrstă, însuflețită doar prin bătaia inimii de fier, regiune fără rîuri și fără nori care să dea roade.

De aceea, fîntînile de apă sînt locurile de întîlnire ale femeilor, așa cum oazele sînt locuri de odihnă ale caravanelor. La rînd, una după alta, sau în cerc în jurul pompei, șezînd pe donițele lor întoarse cu gura în jos, judecă pe cei de o seamă cu ele, pe cei mai mari, cît și pe cei mai amărîți decît ele. Murdare sau strălucind de curățenie, stau înșirate putini, ciubere, troace, găleți, căni și ulcioare. Taifasul nu împiedică totuși femeile să fie atente la mersul cozii. Numai celor cu cîte un prunc, pe care n-aveau cu cine să-l lase acasă, li se dădea întîietate. Sau vreunui bărbat care se întîmpla să vină să ia apă. Dar asta se întîmpla foarte rar și era de obicei cîte un bătrînel. Îl expediau repede, înveselindu-se cu glume pe socoteala lui.

Apa curgea încet și trecea multă vreme pînă ce vasul se umplea. Cumpăna pompei trebuia apăsată: pentru asta ajungea și puterea unui copil. Cîțiva copii se și găseau de obicei agățați de brațul pompei, așa că femeile puteau să pălăvrăgească. Atunci soții își căpătau fiecare, fără deosebire, porția cuvenită. Nu rareori își vărsau femeile focul inimii pline de amar din pricina omului bețiv, afemeiat sau trîndav.

Numai Mařenka Stuchlíkova își lăuda bărbatul atît de mult, încît pînă la urmă femeile începeau s-o ia în bătaie de joc:

— Se vede că e proaspăt măritată!

— Ei, așa-i, „mătura nouă mătură bine"! Nu-i așa, Mařenko?

— Așteaptă numai să se obișnuiască cu tine, să ai și cîțiva plozi, și în loc de dragoste ai să capeți ciomăgeală.

Mařenka se roșea și nu răspundea niciodată la astfel de vorbe. Ea și Pepi se iubeau, dar niciodată nu vorbeau despre asta. Femeile făceau mare haz pe seama femeiuștii și, pentru că adesea mîndria ei le întărîta, au făcut ce au făcut pînă ce i-au descoperit într-o bună zi partea slabă.

— Cum poți tu să-l crezi, proasto! Pînă la urmă are să te părăsească!

Văzînd că Mařenka pălise, femeile clipiră una către alta și continuară atacul:

— Poți să fii sigură c-o să te părăsească! Toți bărbații sînt la fel!

— Pe al meu l-am amenințat că-l stropesc cu vitriol, altfel o lua de mult din loc după alta.

— Ehei, trebuie să ne știe de frică!

— Oricum, odată tot te va părăsi!

Asta era prea mult pentru Mařenka. Așadar îi descoperiseră durerea și teama ei ascunsă și vor continua s-o chinuiască într-una. Nu mai putu să reziste; scrîșni din dinți, își luă donița în spinare și-o zbughi la fugă.

...Și atunci se izbi de factorul poștal. El o opri, îi spuse că are ceva pentru dînsa, și-i dădu în același timp cartea poștală.

Ea abia își putu stăpîni lacrimile cînd privi ilustrata pe dosul căreia era lipit un timbru străin, cum nu mai văzuse. Era adresată lui Joe Hudec și avea următorul cuprins :

„Salut pe toți cei din Kročehlavy. Bere și vin de tămîioasă, pe aici, cît vrei ; cine bîzîie e un dobitoc. Aici, în America, un coș cu ouă costă trei creițari. Inima bunului tovarăș este plină de simpatie pentru tine. Vino cît de curînd. Al tău sincer : Altons Kroupa."

Asta puse vîrf la toate. Așadar femeile spuseseră adevărul ! Știau ele oare ceva ? Pepa voia să fugă ? Doamne, cît era de nenorocită !

Credea că poate va alunga nenorocirea, dacă va distruge scrisoarea. Alergă în camera ei, scormoni cărbunii înăbușiți din vatră. Cartea ilustrată fu cuprinsă de flăcări, se încreți, se făcu neagră, iar femeia distruse grijuliu, cu vătraiul, tot ce mai rămăsese din ea.

*

Se alarmase fără rost. Hudec, „Polițistul", nu scosese măcar o vorbă despre America. Își vedea de treaba lui la Slaný, o dată pe săptămînă aducea banii acasă, se juca de-a pisica cu șoarecele cu băiețașul și-și iubea nevasta.

Mařenka era o gospodină desăvîrșită. Îngrijea de capre și iepuri, hrănea cinci găini și un cocoș și îndopa gîsca pentru hram. Cînd apoi muncitorii se întruniră în iarnă la hanul „Pracný" să înființeze organizația sindicală, ea își îndemnă cu stăruință bărbatul să se ducă și el acolo. Era fericită la gîndul că atunci cînd va fi membru al sindicatului nu va mai putea pleca.

La Kročehlavy se înființa, așadar, organizația sindicală locală a metalurgiștilor. Josef Hudec, „Polițistul", fu ales secretar. Mai întîi se împotrivi :

— Doar eu nu lucrez în uzină !

— Cu atît mai bine ! La început așa e mai potrivit. O să vedem apoi ce treabă ai să faci ! spuneau tovarășii.

Hudec s-a întors acasă de la întrunire foarte mulțumit. I se părea că tovarășii lui făcuseră astăzi primul pas pe drumul care avea să-i ducă odată la înfăptuirea minunatului său vis.

Cînd intră pe ușa casei îngînă pentru sine un cîntec neînțeles și Mařenka se simți fericită. De atunci ea avu grijă ca el să nu lipsească de la nici o ședință de comitet. Pentru dînsa asta era un lucru mai important decît marea liturghie din Kladno pentru celelalte femei.

Cînd într-o luni seară, Hudec se apropia de casa lui, venind de la Slaný, peste mirиștile din jurul „Vitovkăi" mai sufla încă un vînt puternic, mai ales în jurul sălii de rugăciuni, rămasă de la vechea mină de odinioară, în care se instalase Martin, mașinistul minei din Mayrau.

Avea ochi foarte buni și totuși își pierdu încrederea în ei cînd văzu că ușa fostei săli de rugăciuni era scoasă din țîțîni și odaia goală. „Ce s-a întîmplat ? S-o fi mutat oare Martin fără să-mi spună ?"

Dar iată că-l întîmpină Martin cu zîmbetul pe buze, ținîndu-și luleaua între dinți.

— Te miri, hai ? începu el să vorbească.

— Ei da, mă mir ! mărturisi Hudec. Ce s-a întîmplat ?

— Ca să știi și tu cum stai !

Intrară în odaia goală.

— Vezi peretele ăsta ?

— Păi sigur, doar nu sînt orb !

— Ăsta nu-i perete ca orice perete : ăsta se află la granița dintre județele Kladno și Slaný. Aici unde stăm noi mai e încă Kladno, dar cum vom păși pragul și vom intra în odaia cealaltă o să fim în Slaný. Ei ?

— Ia te uită ! Dar mă rog, de ce ușa... ?

— Tu știi doar că administratorul a făcut o plîngere împotriva mea sub cuvînt că nu las mîna Domnului să se deschidă peste moșia boierească. Tu mă cunoști ce om cuviincios sînt eu, și că n-aș putea să-l las pe Domnul Dumnezeu să întindă degeaba mîna sa plină. Și mi-au reziliat pur și simplu contractul pentru căsuța asta în care trăim cu toții atît de bine. Nimeni nu s-a gîndit c-o să mă mut într-adevăr. Dar administratorul nu s-a lăsat. A alergat pe la direcție de parcă dăduse strechea-n el și pînă la urmă a izbutit să facă să mi se trimită o hotărîre judecătorească. Hotărîrea vine din Kladno, vezi tu, adică din odaia asta. Așa că m-am mutat de aici, din Kladno. Ca să știi. Acum hai să mergem la mama, la Slaný !

Hudec, „Polițistul", se strica de rîs. Înconjurară fosta casă de rugăciune și intrară în cealaltă odaie.

— Dar unde ați pus ușa ?

— În pod.

— Dar acum aveți prea puțin loc ! Să-mi caut poate un locșor în Slaný...

— Fii serios, ai să rămîi aici ! Mîine, după ce va pleca executorul, te rog să mă ajuți să mă mut înapoi.

— Dar dacă este trimis executorul din Slaný ?

— Atunci voi fi un vechi localnic din Kladno și va veni rîndul odăii din Slaný să fie fără ușă.

— Și cum vei putea afla cînd vine ?

— O să-mi șoptească la ureche îngerul meu păzitor, băiete !

Hudec nu-l întrebă mai mult și nici nu se arătă curios. Știa că Martin avea motivele lui să nu vorbească despre cei care-l ajutau. Nu voia să-i strice hazul cu domnii de la județ și nici socotelile bătrînului Martin ca să-și piardă el casa ; și apoi, de ce să piardă el, Hudec, o locuință atît de ieftină și de potrivită pentru zilele de lucru ? De aceea tăcu.

Toată seara rîseră pe chestia asta. Martinka cocea pe plită o plăcintă de cartofi luați de pe moșie și rîdea și dînsa pe înfundate.

Părea că un curcubeu uriaș se arcuise din Slaný peste „Vitovka" pînă la Kročehlavy. Mařenka mergea din nou plină de trufie la pompă să ia apă cu donița ale cărei mînere luceau ca aurul. Jožek învățase mult în timpul iernii, știa să recite versuri ; cartofii din pivniță vor ajunge cu siguranță pînă la noua recoltă ; în bucătăria caldă a mamei Hudcovka bobocii de gîscă ieșeau din găoace, capra avea doi iezi, unul negru și altul bălțat, și peste tot domnea o atmosferă tihnită, ca de sărbătoare.

Hudec se întoarse acasă în sîmbăta Paștilor, îngîndurat și, răsturnînd banii pe masă, spuse :

— Cu asta am terminat !

— Cum ? Cu ce ai terminat ?

— După sărbători nu mai am ce căuta acolo ! Mă așteptam la asta. Vedeam eu că fierarul întindea de lucru cît putea ca să țină măcar pînă-n sărbători, fiindcă-i venea greu să mă dea afară chiar înainte de Paști. Mi-a plătit și săptămîna asta întreagă, după cum vezi !

Mařenka se sperie, dar numai ca o pisicuță care cade de sus. Căzu însă în patru labe, chiar și de la înălțimea la care trăise mulțumită aproape un an întreg. Sări îndată în picioare și alergă mai departe, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Ascultă-mă, Pepo, îi spuse ea, cînd el se întoarse iar de la uzină fără nici un rezultat, eu aș putea să merg să cos.

El mormăi ceva printre dinți, care nu însemna nici da, nici nu.

— La școală coseam foarte frumos, aveam întotdeauna zece la lucrul de mînă și la expozițiile de sfîrșit de an plătcile mele de cămăși și monogramele mele au fost expuse totdeauna.

El nu-i răspunse, de aceea tăcu și ea, gîndindu-se că va găsi o clipă mai potrivită să-i vorbească.

Tot anul, Hudec, „Polițistul", nu văzuse decît sîmbăta și duminica uzina de fier. Acum o avea zilnic în fața ochilor, o avea, cum s-ar spune, pe săturate, la micul dejun, la prînz și seara și de multe ori îl mai trezea și noaptea, fiindcă acum, cînd nu era istovit de muncă, nu mai dormea adînc. Dar nu lenevea ; îngrijea cîmpul, aducea acasă resturi de cărbuni, vopsea poarta, repara acoperișul. În pod, unde mai era loc pentru o cameră chiar în fața odăii pensionarei Stuchlíkova, construi din scînduri vechi patru pereți. Se instalară acolo Rudla și Mařka, pentru că cei doi gemeni în plină creștere, tînărul miner și lenjereasa ucenică aveau nevoie de tot mai mult loc și-l stinghereau pe ciudatul bătrîn inventator.

Totuși asta nu era o muncă potrivită pentru un oțelar vînjos, în ale cărui vine tinere fierbea dorința de a învinge piedici tot mai mari. Îi era dor de peisajul atît de cunoscut. Ar fi voit să fugă la uzină, să dea drumul metalului incandescent din cuptoare, sau zgurii care clocotește încă în apă rece, pentru ca, aprinsă, să se prefacă în granule de nisip bun pentru fabrica de cărămidă, unde acum se fabricau și cărămizi albe de zgură. Sau ar fi fost bucuros să muncească în vîrful construcției, ca servant la mașina cu aburi. Sau să gonească printre laminoare, printre blocurile de fier înroșite în foc, care se transformă între fălcile valțurilor în vergele înguste și lungi, iar acestea în șine pe care ferăstrăul mecanic le taie în

bucăți cu un zgomot asurzitor. Le știa pe toate și pe toate le făcea cu drag. Imaginile și întîmplările uzinei care-i întovărășiseră copilăria, metalul acela luminos și fluid, apa curată sau plină de gaze, cerul fumuriu de deasupra uzinei, toate acele fenomene curioase întovărășesc lupta omului cu natura pentru obținerea purității metalului, fenomene ce amenințau sănătatea și viața muncitorilor, apoi mediul în care crescuse și se maturizase devenind bărbat, mediu pentru care fusese destinat cu capacitatea și înclinările sale, erau lucruri la care nu mai putea să ajungă acum din cauza unei voințe străine. Se întorcea mereu cu gîndul la uzină, în visurile lui de zi și de noapte, nervos și șovăind, ca un rîu care revine în albia sa.

Aceste imagini cunoscute îl obsedau ; îl rodea neputința de a contribui cu munca lui acolo unde totul se învîrtește, vuiește și fumegă. Lumea uzinei era acum închisă pentru el de un gard înalt. Putea să privească tot ce trecea de înălțimea gardului, putea să viziteze oțelăria, dar numai ca musafir, ca unul care n-are un loc al lui acolo. Faptul că umbla fără treabă pe cînd mii de mîini erau în plină activitate, faptul că nevasta și copilul său nu trăiau din cîștigul lui și, în sfîrșit, că el însuși mînca pîine străină, îl făceau să nu mai poată îndura felul acesta de viață.

„Trebuie să fac ceva !" murmura el în convorbirile cu sine însuși, strîngînd pumnii.

Se simțea gonit de mînia care izbucnea din el pe neașteptate, fără vreo anume cauză ; era furios fără voia lui, mînat parcă de o voință străină care țîșnea din el. Cîteodată se întîmpla să uite de sine însuși, umblînd cu privirile pierdute și venindu-și în fire abia cînd se afla în fața uneia dintre porțile uzinei, cînd se termina schimbul și se revărsau afară muncitorii ca un torent albastru.

Atunci cînd îi strigau : „Hei !" sau „Te salut, «Poliţistule» !" sau „Cum îţi mai merge Hudec ?", abia atunci se trezea la realitate.

Odată, pe cînd stătea la poarta uzinei, l-a luat Hynek de braţ şi l-a dus acasă.

— Hai cu mine, Pepo, n-are rost să te învîrteşti pe aici.

— Ai dreptate, ce mai e nou ? „Poliţistul" se simţea mai puţin străin atunci cînd i se povestea despre tot ce se petrecea în uzină.

— La „Vojtěch" nu s-a întîmplat nimic, dar la „Róna", un miner a omorît un inginer, aşa că nu se vorbeşte decît despre asta ! spuse Hynek.

Vorbea şi privea drept înainte, apoi se uită deodată ţintă în ochii fratelui său.

— Ce te uiţi aşa ? tresări speriat Josef Hudec. Avea impresia că Hynek îi descoperise taina îngrozitoare despre existenţa căreia el însuşi, spre ruşinea şi înjosirea sa, afla abia acum.

Merseră cîteva clipe privind tăcuţi înainte. Hynek începu să dea cu glasul său obişnuit amănunte în legătură cu atacul.

— Minerul fusese de mai multă vreme aruncat pe drumuri şi-l socotea vinovat de asta pe inginerul Hume.

Apoi fraţii s-au despărţit. Despre planul tainic şi încă neconturat al „Poliţistului" n-au vorbit. Dar oţelarul ştia că planul acesta fusese înmormîntat încă înainte de a se fi născut.

În vremea asta „Poliţistul" se ataşă tot mai mult de bunicul inventator şi, cînd nu avea treabă acasă, rătăcea împreună cu dînsul prin păduri, căutînd să se descătuşeze cît mai mult din mrejele uzinei, ocolind-o.

Nu lipsea niciodată de la şedinţele grupei locale a metalurgiştilor. Însă şedea toată seara cu un singur pahar cu bere în faţa lui, pe cînd ceilalţi, după cum le era obiceiul cînd se întorceau de la fierul încins, beau cu nemiluita.

Îşi făcea socoteala : avem cîte o şedinţă de comitet în fiecare săptămînă, asta înseamnă patru pahare de bere pe lună. Trebuia să ceară iar bani de la Mařenka şi-i venea îngrozitor de greu.

Se îngrijora însă zadarnic. Tovarăşii nu ţineau seamă de cît băuse el, şi cînd trebuia să plătească, vecinul de masă îi spunea:

— Lasă, bătrîne, pe asta o iau asupra mea !

Hudec tăcea, primea plata făcută de altul ca un serviciu tovărăşesc. Dar cînd se pomenea singur afară socotea aceasta ca o înjosire în faţa hangiului. El nu voia doar nici favoruri, nici milă, voia să muncească şi să cîştige ! Voia să trăiască din propria lui muncă, să mănînce şi să bea din propriul lui cîştig. Ce ? Muşchii şi mintea lui nu erau în stare să facă atîta lucru ? Era olog de trebuiau să plătească alţii pentru el ?

Da, e un olog. N-are de lucru. E un decăzut.

Mařenka simţea la fiecare pas tristeţea lui. Nu mai avea nici măcar răbdare să citească. Acum cînd el ar fi avut atîta timp liber şi ar fi putut să citească toată Biblioteca populară ! El care altădată citea cu atîta pasiune ziarele, pe care nu le lăsa din mînă nici în timpul mesei, nu-l mai suporta nici pe micul Jožek, care se făcuse mare poznaş şi-l copleşea cu întrebările. Chiar şi pe bunic îl părăsea de multe ori pe la mijlocul drumului, în pădure, numai pentru că simţea nevoia să fie singur. Mai bucuros era atunci cînd se trîntea pe divanul pe care-l făcuseră pentru băiat

dintr-o saltea și patru stîlpișori de lemn. Se întorcea cu spatele spre odaie, și-și țintea privirea în perete...

Femeiușca lui mărunțică și plăpîndă știa foarte bine că nu dormea. Pîndea numai prilejul ca să-i dea curaj și să-i spună pe ocolite că poate să cîștige și ea, că nu trebuie să-și facă griji, că vor avea cu ce trăi, chiar dacă la început or s-o ducă mai greu.

La Kročehlavy și la Kladno se născuse o pătură socială mijlocie, formată din hangii, negustori de tot felul și mici meseriași de la care familiile minerilor și ale oțelarilor cumpărau proviziile necesare, îmbrăcăminte, din cînd în cînd cîte o mobilă, lucruri pentru școală, unelte casnice, săpun și cele trebuitoare pentru luminat. La Kročehlavy, felul de trai al acestora nu se deosebea la început prea mult de acela al clienților lor. În schimb la Kladno, oamenii aceștia începuseră să se deosebească de muncitori ca smîntîna de lapte. Bărbații și femeile din aceste familii nu numai că erau mai grași, dar cereau și mai mult de la viață. Erau în veșnică goană după croitorese, modiste ; din cînd în cînd căutau rochii de bal după moda de la Praga și de la Viena. Își aranjau locuințele cu divane, cu cuverturi de catifea, cu paturi sculptate și oglinzi de cristal, își trimiteau băieții la școli, și fetelor le făceau trusouri cu monograme.

La Kladno nu existau întreprinderi sau ateliere de broderii, însă cererea mereu crescîndă îi făcu pe negustorii de articole de îmbrăcăminte să-și organizeze raioane de broderii și monograme de lenjerie.

Ei încredințau acest lucru femeilor și fetelor îndemînatice, care erau bucuroase să mai cîștige ceva pe lîngă munca lor obișnuită, iar negustorii nu ieșeau în pierdere.

Mařenka lua de lucru acasă, copia monogramele cu hîrtie de indigo și ședea vreme îndelungată aplecată deasupra gherghefului cu pînza întinsă, înșurubat la marginea mesei. Broda repede și curat și primea doi creițari pentru o monogramă mică și cinci pentru una mare.

La început, Hudec, „Polițistul", o privea nepăsător ; credea că lucrează pentru ea, dar cînd băgă de seamă că împungea toată noaptea la lumina lămpii, îi spuse o dată cu dispreț :

— Ce-ți tot strici ochii ?

Se ivise, în sfîrșit, prilejul, și ea îl lămuri cît de bine se putea cîștiga cu munca asta ; vorbele i se revărsau din gură ca și cum le-ar fi ținut demult în ea. Îi spuse tot ce se gîndise în ultimul timp. Voia să bată fierul cît era cald :

— O colegă de școală s-a căsătorit cu Tomá Vacìn de la vărărie, și el e acum fără lucru și au trei copii. Ea face pălării și hrănește cu asta toată familia. Și Roskot, care locuiește lîngă lac, nevastă-sa...

Mařenka nu termină vorba. Se uită la bărbatul ei și-și dădu seama că vorbise prea mult.

Hudec nu răspunse.

Privea posomorît pe fereastră. Apoi se întoarse către ea și-i spuse, abia ținîndu-și supărarea :

— Vacin și Roskot, cutare sau cutare, prea puțin îmi pasă. Tu trebuie să știi că eu nu sînt nici Vacin, nici Roskot !

Mařenka nu mai scoase o vorbă.

Cînd el plecă de acasă, ea plînse mult, pe ascuns, să n-o vadă nimeni.

De atunci rămînea tăcută în colțul ce-i rămînea alături de soțul ei, a cărui supărare ocupa tot spațiul lor comun.

Se obișnuise cu fața lui posomorîtă și-și spunea, ca să se mîngîie : „Bine cel puțin că-l am lîngă mine".

Fu fericită cînd Hudec se întoarse o dată acasă cu pălăria pe ceafă, cu nasul în vînt și cu nodul lui Adam peste guler. O privea vesel și drăgăstos ca în vremurile de odinioară. Fața i se luminase și părea întinerită.

„Ce s-o fi întîmplat oare ? se întrebă ea. O fi găsit de lucru ?"

Ca răspuns, Hudec, „Polițistul", îi arătă un plic cu un timbru străin, iar pe scrisoare văzu imprimat steagul american cu dungi și steluțe.

Capitolul 13

SCRISOAREA

lui Alfons Kroupa, fierar din Vlechek Tool Manuf. Co. Cleveland Ohio, U.S.A. către Josef Hudec, oțelar din Kročehlavy — Kladno, strada Váňa.

Scumpule Pepik-Polițist !

Să trăiești, prietene ! Nu-i așa că n-ai fi crezut că Alfonsek să se țină de cuvînt ? Iaca vezi, așa sînt eu : cînd îmi dau cuvîntul de onoare, apoi să știi că, vorba aia, al rait ![1] *Îmi scrii că de un an stai iar acasă fără lucru. Măi omule, eu mi-am spus de la început că Alpii ăia n-au să fie pe placul tău. Acolo nu-i golful Cattaro care să-ți zîmbească tot timpul. Și apoi fetele de pe dealurile acelea au gușă și cîntă toată vremea pe gît ca măgărițele ! Lasă-mă în pace cu prostiile astea ; n-aș vrea să fiu acolo nici după moarte, n-au habar să facă măcar o bere ca lumea.*

Și apoi mai ține minte că ăia de la fabrică n-au să uite așa cu una cu două că ai îndrăznit să gîndești altfel decît ei ! Ar trebui mai întîi să-l ia dracul pe careva, și pînă atunci n-are rost să aștepți. Uite, îți trimit biletul de vapor și grăbește-te să vii, că de nu

[1] Expresie englezească *all right* (e în regulă).

go to hell[1] ! Pînă la Hamburg ai să ajungi tu cum o să poți, de ar fi să și cerșești. Cum îmi scrii să știi că vin să te aștept în port la New York, ca să ne zgîim puțin ochii prin orașul ăsta cît toate zilele. Și-o să vezi că într-un an o să ai și tu o locuință faină, cu electricitate, așa cum au Urban și Karla.

Boy-Boy[2] băieți dibaci ca tine aici ajung să se țină repede pe picioare : îți garantez, de pildă, că meșterul Vlček, boss[3]-ul nostru, în cîțiva ani o să-și trîntească un șop[4] cît un castel. Eu nu, poți să-ți închipui că n-aș fi în stare de așa ceva, căci eu sînt un bun urmaș al fierarilor cehi : apa n-o pot suferi decît pentru spălatul picioarelor. Și apoi pe aici berea e clasa-ntîi și din peilul[5] american are același gust ca din halba cehă. La urma urmei, la ce bun să mai strîng ? Tata a murit. Tot n-are cine să mă moștenească ! Mi-au scris ăia de la primărie cum că s-ar fi pierdut carnetele de economie ale bătrînului din seiful în care erau închise, și că „aia" a lui care-i spăla rufele le căuta de zor pe la toate neamurile, că cică i le-ar fi făgăduit ei. Să nu-și facă visuri. Tata se lăsa foarte bucuros invitat peste tot cînd era pe gratis, și pentru așa ceva ar fi fost în stare să-și ierte chiar și dușmanii, sau chiar și pe mine. Nu se uita niciodată la firmă, totul era să fie ieftin și bun !

Să nu te temi că n-o să capeți de lucru, ești asigurat ; șeful nostru n-are deocamdată decît o fierărie mică la Cleveland, dar să vezi ce mai drophamere[6], are acolo ; două sute cincizeci de lovituri pe minut,

[1] Te dau naibii (engl.).
[2] Boy (engl.) — băiat.
[3] Boss (engl.) — patron.
[4] Shop (engl.) — atelier.
[5] Pail (engl.) — vas din lemn pentru ținut lichide.
[6] Drop hammer (engl.) — ciocan puternic, acționat mecanic.

nu glumă ! Încolo ce să-ți mai spun ? Anexez o fotografie. Ăla din ușă, din dreapta, sînt eu. Nu-i așa că-l recunoști în combinezonul ăsta de lucru pe bunul tău prieten Alfonsek cel cîrlionțat ? Dar să mă vezi în fața hausului[1] de lemn în care stau... Ăștia de aici au obiceiul să construiască niște case numai din scînduri. Că n-o să capeți de lucru, îți spun încă o dată, să nu te temi, fiindcă aici lucrează la mașină orice aiurit de pe stradă ; e treabă ca la grădină, nu alta, iar așa cum ești tu, o să strîngi șur[2] atîtea parale, încît o s-aduci aici și pe Mařenka Stuchlíkova, iar eu o să am un mic Kročehlavy godem[3]. Ce mai trai o să fie, măi boy ! Că nu știi englezește, nu face nimic. Nu trebuie să te necăjești, o să lucrezi deocamdată printre ai tăi și slengul[4] ăsta al nostru îl înveți pînă într-un an. Despre asta ți-am mai scris, că aici cumperi un paner de ouă cu doi creițari și carnea de vacă din supă nici nu se mănîncă, se aruncă la cîini. Saloanele noastre nu fac nici două parale pe lîngă restaurantele de aici ! Intri într-un local și cu un pol bei și te îndopi pînă nu mai poți. Capeți pentru un pol și sticla de bere și lunciul[5].

Așa că ia-o repede din loc din old country[6] ăla și treci repede peste Balta Mare (e vorba de Ocean).

„Strîngeți în brațe iubita și ia-ți rămas bun de la ea, preascumpa...", așa cum se cîntă pe la noi, mai știi ?

Strînge-o în brațe și... noroc bun ! Așa că, repede, să te văd aici ! Gut bai[7] !

[1] House (engl.) — casă.
[2] Șure (engl.) — sigur.
[3] Goddam (engl.) — termen prin care se desemnează un englez.
[4] Slang (engl.) — limbaj.
[5] Lunch (engl.) — prînz.
[6] Țară veche (engl.).
[7] Good by (engl.) — La revedere !

Urban cu Karla și Alfonsek, noi trei la care se mai adaugă și băiatul lor, căruia i-am fost naș, salutăm tot Kročehlavy cu fabricile lui și tot Kladno și ne bucurăm de sosirea ta.

Te salută

al tău credincios

Alfons Kroupa

Cleveland, 1 august 1897

Capitolul 14

PÎINE PESTE OCEAN

Karla Jandova fu răsplătită pentru toate suferințele ei. La început dragostea ei pentru Urban îi adusese, fără îndoială, numai amărăciune. În școală se simțea grozav de vinovată față de profesoare, și colegele ei rîdeau întotdeauna de ea, cu toate că fiecare dintre ele avea cunoștințe și întîlniri și ieșea pe Corso să se plimbe cu băieții. Se pricepeau însă de minune să se prefacă și să vorbească foarte rece despre vreun băiat oarecare, denumindu-l cu dispreț „găgăuță", ca să nu fie bănuite cumva că se îndrăgostiseră de dînsul.

Dar Karla îl îndrăgise așa de mult pe Urban, încît de cum îl vedea apărînd în capul străzii roșea, iar apoi, cînd se întîlnea cu el, inima începea să-i bată repede-repede. Felul ei de a fi o necăjea și pe ea; se supăra de propria-i neputință de a se stăpîni, dar ochii căprui ai lui Urban îi răscoleau toată ființa; purtarea lui reținută, care-l deosebea de zgomotoșii și năbădăioșii tineri de aceeași vîrstă cu el, indiferența față de celelalte fete și succesul lui crescînd din școală, toate acestea o ispitiseră, o fermecaseră și o cuprinseseră ca niște lanțuri.

Între vremea copilăriei, cînd se jucaseră pe străzi, împreună cu copiii din Kročehlavy, fără să simtă vreo deosebire temeinică între ei și răstimpul adolescenței,

cînd începură să se poarte unul cu altul ca niște ființe cu totul noi, cu desăvîrșire schimbate, urmase un crîmpei de timp de care Karla nu-și putea aminti în nici un fel. Ajunsese în clasa a treia de gimnaziu și Urban venea din cînd în cînd, duminicile, de la Praga, unde urma liceul. Întîlnindu-l o dată pe Corso, la Kročehlavy, firește că-i căzu ghiozdanul pe jos, chiar în fața lui, și i se împrăștiară toate manualele. În locul lui Urban oricare alt băiat ar fi prins prilejul să le calce în picioare. Însă Urban sărise îndată lîngă ea, strînsese cărțile și i le așezase frumos în geantă. Karla rămăsese ca împietrită ; nu era în stare decît să se uite iscoditoare în jur dacă nu-i vede careva și rîde de ei.

Acesta fusese micul și cel dintîi secret al inimii ei.

Dar faptul că Urban îi făcea curte nu rămase multă vreme ascuns. Frații ei aflară asta de la alți băieți și unul dintre ei, care era student, o întrebă într-o zi de-a dreptul :

— Ești prietenă cu Urban ?

Karla socoti că-i mai bine să ocolească răspunsul direct :

— Mi-a împrumutat o carte de Svatopluk Čech !

Dar fratele ei înțelesese :

— Ascunde bine cartea, să nu cumva s-o descopere tata ! E vorba de *Cîntecele sclavilor*, așa e ?

— Da, recunoscu ea.

— Atunci, atenție !

— Dar despre Čech am învățat și la școală. Chiar și profesoara de cehă ne-a spus că Jaroslav Vrchlický [1] și Svatopluk Čech sînt cei mai mari poeți ai noștri, se miră ea.

— Citește cartea și ai să vezi tu pe urmă ! Sînt sigur că n-ai citit-o pînă acum, dacă te miri așa ! Și

[1] Jaroslav Vrchlicky (1853—1912) — pseudonimul scriitorului ceh Emil Frida, autorul a numeroase drame, nuvele și versuri.

pe urmă, tatei nu-i place de loc să stăm de vorbă cu alți copii de pe aici. Nu știi asta ?

— Dar Urban e cu totul altfel decît băieții ceilalți ! se apără ea, și afară de asta e mai mult la Praga decît acasă !

Numai că Urban se pricepea de minune să facă așa fel încît s-o întîlnească întotdeauna pe Karla. Ah, ce timpuri de așteptare, pline de nesiguranță și îndoieli ! Întreaga săptămînă trăia într-un nesfîrșit neastîmpăr lăuntric ; de cîte ori nu pîndise ea cu sufletul la gură de după perdele, așteptînd să-l vadă trecînd prin fața casei de peste drum ! Cum ar fi pornit uneori să rătăcească pe șoseaua spre Vejhybka, pe care veneau sîmbătă oamenii care soseau cu trenul de la Praga. Dar cum să îndrăznească așa ceva? Dacă o urmărea careva și afla unde se duce ? În general, fiecare om și orice fată erau iscoditi în felul ăsta ! Nu, nu era cu putință : palavragiii ar fi putut răspîndi zvonul că se duce să-l întîlnească pe Urban.

Dar de cum se hotărîră să-și mărturisească, în sfîrșit, reciproc, suferințele, lucrurile se schimbară cu totul.

În vacanța de Crăciun, Urban se întoarse acasă. Karla făcuse cumpărături, avea coșul plin cu lucruri și în drum spre casă se opri la cruce să se odihnească.

Urban o ajunsese acolo și se oferise să-i ducă el coșul.

— Nu, nu ! Ce-or să spună oamenii, se apărase Karla.

— Dar nu se vede nici picior de om pe-aici !

— Bine, dar numai pînă la uzină... și să mergem pe lîngă gard.

Vorbeau tot timpul, fără măcar să știe despre ce. Erau iar împreună și se simțeau fericiți. Deodată Pavel (cît de mult iubea Karla sunetele acestui

nume !) începu să deseneze pe scîndurile negre ale gardului fabricii capete rotunde, cu urechi și gură.

— Karličiko, aș vrea ceva de la tine !

— Ce anume ? îl întrebă Karla, nerăbdătoare.

— Asta ! îi arătase Pavel ceva în mijlocul capului cît o lună.

— Un cap ? Ce fel de cap ?

— Ei, cap !

— Ochii ? Dar de ce ?

— Nu ochii ! Asta !

— Gură ? Să-ți dau o gură ?

— Nu înțelegi ?

Abia acum pricepu. În zăpăceala primelor clipe se dăduse cu un pas înapoi, de parcă s-ar fi temut de vreo boală molipsitoare. Merseră cîtva timp tăcuți, unul lîngă altul, de-a lungul gardului. Pavel lovea zăpada cu o crenguță și Karla își scutura preocupată zăpada de pe pantofi. Se aflau tocmai în vîlceaua din preajma uzinei, începea să se întunece și cît vedeai cu ochii nici țipenie de suflare omenească. Pavel îi tăie dintr-o dată calea, lăsă coșul jos, o prinse de umeri și-i depuse pe obraz, pentru că gura și-o ferise repede, un sărut rece și naiv.

— Așa, asta voiam, acuma știi !

Din clipa asta, vorbele începură să le curgă gîrlă din gură ; începură să-și povestească toate : cît de mult se temuseră, cum se priviseră nerăbdători, prin cîte seri nenorocite trecuseră cînd nu se întîlneau în timpul zilei. Izbutiră să limpezească repede toate neînțelegerile, cum și de ce nu se întîlniseră în cutare și cutare împrejurare, și se înțeleseră să facă de-acum încolo așa fel ca pe viitor să nu mai aibă astfel de neplăceri.

— Dar lucrul principal încă tot nu-l știi ! spuse Pavel cu glasul înăbușit.

— Ce ? întrebase Karla speriată.

— Că te iubesc !

— Și eu pe tine...

Se opriseră amîndoi la piatra lui Váňa, cu coșul în mînă, ținînd fiecare de cîte o toartă. Karla își veni prima în fire și se miră cum de se întîmplase să ajungă tocmai în locul acela.

De fapt era un loc foarte potrivit. Întunericul din jur pe care nu-l putea străpunge lumina pătrunzătoare a uzinei, ca și umbra pe care o arunca piatra comemorativă a minerului Váňa, precum și cei patru salcîmi, ajungeau să ascundă doi oameni îmbrățișați, contopiți într-o singură ființă. Nu se mai săturau. Din seara aceea Karla învăță să mintă acasă. Și nici o clipă nu-i trecu prin cap că asta ar fi putut fi un păcat.

Pentru ea tot ce făcea Urban era drept tocmai pentru că o făcea el. Nu se întreba dacă are dreptate sau nu, se bizuia pe el, îi dăruia toată încrederea. Și totuși, dragostea ei fusese plină de suferințe, îngreunată de nevoia de a tăinui, fusese pătimașă prin ceea ce își închipuia ea despre omul întruchipat în Pavel. Nu se gîndea încotro o ducea iubirea ei, la ceea ce ar fi putut spune mama sa dacă, în cele din urmă, ar fi aflat. Îi era de ajuns că exista Pavel. Numai ei doi se aflau pe lume. Pavel și Karla. Restul nu mai avea nici o însemnătate. Dar cînd Pavel deveni unul din cei optzeci de tineri ai Omladinei, condamnați de tribunalul din Praga, legătura lor fu întreruptă. Multă vreme nu s-a știut nimic despre el.

Dacă l-ar fi cunoscut așa cum era el în realitate, ar fi trebuit să-și spună : nu scrie nimic, nu dă nici o veste, ca nu cumva să-mi vină gîndul să mă duc după el și să trădez acasă secretul, să nu mărturisesc cumva dragostea pentru un om condamnat.

Însă Karla nu-l cunoștea suficient pe Pavel și-și spunea doar atît : „De ce nu-mi scrie ? De ce nu-mi

dă nici o veste ? El, un om așa de cumsecade, n-a putut face nimic nedrept."

Se obișnuise atît de mult să se lase condusă de el și să trăiască numai prin gîndurile lui, încît căsătoria cu Faigl nu fusese pentru ea decît un serviciu pe care-l aducea tatălui ei bolnav. Se măritase așa de parcă s-ar fi dus, de pildă, la farmacie să cumpere un medicament pentru tatăl ei. Primise ca să-l liniștească pe bolnav.

Cînd, însă, ușa căsuței luminate se închisese în urma ei, Karla, căsătorită acum cu Faigl, se trezise dintr-o dată din apatie. Nu, nimănui nu-i era îngăduit să-i pîngărească mîndria ; Karla i-ar rămîne credincioasă lui Pavel, chiar dacă el ar fi mort.

— Dumneata ești soțul meu ? Da, dar numai în fața preotului, în realitate, însă, nu ! Să nu te apropii de mine !

— Karolina, te spun tatei !

— Ah, mi-e totuna. Știi foarte bine că am primit să mă căsătoresc cu dumneata numai cu condiția asta !

— Karolina dragă, dar a fost o glumă !

— Să nu te apropii de mine !

Zang ! Zang !

Din fericire, fereastra căsuței era o fereastră simplă. Karla sărise afară și începuse să fugă cît o țineau picioarele.

„Încearcă numai să te atingi de mine ! Nu ești tu în stare s-o prinzi pe Karla ! Numai de-aș ajunge odată în pădure ! Oamenii ? Ce-au să spună oamenii ? ! Ah, ce însemnătate mai are asta ? ! N-a fugit oare acum cîtăva vreme soția căpitanului de jandarmi chiar în noaptea nunții și s-a dus la Kladno, fără să i-o ia

nimeni în nume de rău ? Ba, dimpotrivă, oamenii au început să rîdă de căpitan."

Karla începu să-și grăbească pașii și încerca, răscolită și cu urechile țiuind, să audă ce se petrece în urma ei. Voise să ajungă neapărat în pădure și izbutise. Abia aici își putu da seama că vocea celui care o striga nu era a lui Faigl. Înțelegînd a cui e vocea, i se păru că o aude pornind de sub covorul de iarbă, dinăuntrul pămîntului, din adîncul pădurii și din ea însăși ; i se păru că glasul se desprindea din cer ! Ah, era glasul lui, al lui Pavel, pe care-l socotise pierdut !

Durerea chinuitoare a dragostei se transformă dintr-o dată într-o bucurie nestăpînită, amețitoare, care cuprindea totul.

Perspectivele ce se deschideau acum în fața ochilor lor erau nesfîrșite, ca nesfîrșita noapte de vară. Rămaseră amîndoi în pădure pînă dimineața.

Abia cînd Alfons începu să le strige numele, își dădură seama de situația grea în care se aflau. Dar Alfons era acolo, se simțea fericit să le poată fi de folos, fericit că avea prilejul să se arate important și util, mai ales că era vorba de Karla. Nu se cuvenea oare, fiind vorba de ea, s-o sprijine din toate puterile ?

Cînd se aflară, în sfîrșit, împreună pe același vapor, privind brazdele adînci pe care prora vasului le săpa în apă, Urban spuse :

— Dacă ne-am întîlni aici cu copilăria noastră, ne-ar recunoaște oare ?

Toți erau atît de optimiști, încît li se părea că deveniseră oameni cu totul noi. Pentru ei America, țara care-i aștepta, era nu numai o altă parte a globului, ci lumea nouă în cel mai deplin înțeles al cuvîntului. Și voiau să înceapă tocmai prin a i se adapta.

Cel puțin în ceea ce-i privea pe ei doi, căci Alfon-

sek era hotărît să-şi adapteze America la nevoile sale.

Dacă Alfons izbutise pe vapor să suporte atît de bine tangajul şi aerul prost, asta se datora faptului că avea prilejul să-i aducă Karlei lămîi şi apă fierbinte, căci, de cum pornise vaporul, Karla şi Urban fuseseră apucaţi de răul de mare.

La Cleveland, Alfons rămase în gara afumată să păzească bagajele, în timp ce Urban şi Karla se duseră în oraş să caute o casă. Nu plecaseră singuri pe drumul acesta. Din tren coborîseră o mulţime de emigranţi. Erau oameni din regiunile ţărăneşti ; îşi aduseseră şi plapome, pe care le legaseră bine în saci. Aproape nici unul nu purta veşminte orăşeneşti ; erau îmbrăcaţi mai degrabă în costume specifice unor anumite regiuni şi purtau cizme cu carîmb lung. Se aflau printre ei unguri, ruşi, polonezi, evrei în caftane înconjuraţi de copii cu ochii negri. Alfonsek n-ar fi avut cînd să se plictisească.

Spectacolul era destul de variat.

Primul contact cu America i se prezentă sub forma unei sete cumplite. Pe vapor nu aveau decît un butoi cu apă, care tot apă rămînea, chiar dacă era de la gheaţă.

Urban nu-l lăsă să aştepte mult. Încărcară cuferele într-o trăsură şi porniră la drum.

— Un Kladno uriaş ! spuse Alfonsek, care privea în jur şi nu vedea altceva decît coşurile oţelăriilor, un fluviu murdar cu apa plină de pete de ulei, mişcările încete ale macaralelor deasupra a tot felul de lăzi şi încărcături, trenuri care alergau pe şinele care înconjurau oraşul ca o plasă, părînd a nu voi să lase pe nimeni să intre acolo, fum din topitorii şi nu auzea decît izbiturile ciocanelor pneumatice şi uruitul sirenelor de vapor. Răsuna acelaşi cîntec al industriei pe care-l cunoştea de acasă, numai că aici răsuna

fortissimo. Iar cînd omul de pe capra trăsurii îi spuse ceva în cehă, Alfonsek nu se mai putu stăpîni şi-l îmbrăţişă.

Se stabili în cartierul ceh, pe strada centrală, şi n-avu nevoie să umble după lucru ; chiar a doua zi începu să muncească în mica fierărie a lui Frank Vlček. Curînd descoperi toate cîrciumile cehe, iar la Kučera, pe Broadway, se simţea ca acasă. Englezeşte nu apucase să înveţe de loc, dar în paisprezece zile cunoştea toate expresiile ceho-americane.

Urban era, dimpotrivă, seară de seară elevul silitor al Karlei. E adevărat că engleza se vorbea în Cleveland oarecum altfel decît învăţase ea, în Boemia, la călugăriţe. Însă cuvintele scrise erau la fel, iar pe toate celelalte le pricepură curînd, pentru că deşi locuiau numai între cehi şi Urban îşi găsise deocamdată de lucru la o întreprindere cehă, drumul lui ducea totuşi în altă direcţie decît drumul lui Alfonsek.

Studentul Urban se ducea din cînd în cînd cu tatăl său la uzină, ca toţi băieţii din Kročehlavy, dar prima hotărîre pe care o luă la vîrsta cînd începu să-şi facă planuri de viaţă fu aceea de a deveni inginer. Fără îndoială că singurul fiu al unui meşter îşi putea îngădui o asemenea dorinţă şi de altfel nu se îndoia nimeni, nici părinţii şi nici Urban, că va ajunge într-adevăr inginer. Era de la sine înţeles că toate socotelile şi schemele pe care le făcuse pînă atunci pentru tatăl său, fără să le înţeleagă, nu reprezentaseră decît prima treaptă după care aveau să urmeze altele, pe care Pavel Urban trebuia să urce mereu mai sus.

Şi totuşi, în mijlocul celor mai mari succese pe care le avea la Politehnică, îşi încheie cariera pe neaşteptate : demonstraţii, manifeste, arestarea, tribunalul şi închisoarea.

— Nechibzuință tinerească ! îi declarase meșterul Urban judecătorului, fiindcă se dusese numaidecît la Praga să încerce să îndrepte nenorocirea.

— De obicei, cam asta se întîmplă cu toți, răspunse domnul Kurš, judecătorul cel bătrîn. Dar de ispășit, trebuie să ispășească !

— Domnule judecător, dar cum puteți să-l credeți pe un denunțător ca Mrva ! Pot să jur că fiul meu nu e conspirator.

— Eu pot să vă dau un singur sfat : dacă țineți atît de mult la cariera fiului dumneavoastră, vorbiți cu domnii de la jurnale să-i treacă numele pe planul al doilea !

Meșterul Urban nu se mulțumise doar să vorbească, ci căută protecție. Îl vizitase pe Pavel în mare taină și nimeni nu putu afla de la el că fiul său devenise o jertfă a persecuției.

Într-o dimineață luminoasă de august, Alfonsek, încă puțin băut, pătrunse în casa încăpătoare a meșterului și îl anunță că Pavel se află în oraș. La început, bătrînii își pierdură capul, dar după aceea, meșterul Urban pricepu că cel mai bun lucru pentru fiul său era să dispară peste Ocean. Și bătrînul făcu așa fel încît Pavel și Karla să ia cu ei strictul necesar, ca să nu fie nevoiți să alerge încă din prima zi după o bucată de pîine.

Dar în timp ce Alfonsek, o dată ajuns dincolo, continuă să se țină de petreceri, ca și mai înainte, Urban nu-și pierdu nici măcar o duminică. De la fabrica cehă trecu la o oțelărie americană și curînd plecă și de acolo, pentru că fabricarea mașinilor de scris începea să ia un mare avînt. La Cleveland se constituise o societate pe acțiuni pentru fabricarea mașinilor de scris, și Urban găsise un loc de inginer într-una din secțiile ei.

Reușì, în scurtă vreme, nu numai să perfecționeze mecanismul mașinilor de scris, ci să le și îmbunătățească producția și să asigure scăderea prețului de cost în fabricarea unor anumite piese, așa că după un an fu numit director tehnic al întreprinderii.

În cele din urmă fabrica îi construi pe credit o căsuță de lemn într-un cartier cu trotuare asfaltate, iar cînd după exact doi ani, Hudec, „Polițistul", veni la el la Cleveland, o putu vedea pe Karla, fardată ca o păpușă de ceară, sclipind, de o frumusețe nepămînteană și îmbrăcată în rochii moderne, așa cum le văzuse la New York, în vitrinele magazinelor de pe strada principală.

Alfons îl primi pe Hudec, în Cleveland, cu cea mai mare ceremonie. La început îl duse la Urban. Se mîndrea cu Karla de parcă ar fi crescut-o el, ca pe o raritate, într-o grădină.

— Și ăsta, îl vezi ? E finul meu ! Îl cheamă Fred ! Omule, ăsta-i un american get-beget, nu un papă-lapte ca noi !

Ascultîndu-l, Karla zîmbea binevoitoare și fericită.

— Cum a fost călătoria, domnule Hudec ? Vapoarele sînt tot atît de pline ? Emigranții mai sînt duși și acum la Castel Garden[1] ? Cum ți-a plăcut Statuia Libertății ?

Tot vorbea părînd că nu așteaptă răspuns, pentru că în vreme ce punea masa, nici nu termina bine un subiect că începea altul.

Alfonsek nu voia ca meritele lui să treacă neluate în seamă.

— Eu m-am dus pînă la New York să-l aștept !

Pepek Hudec primea toate astea cu rezerve și era

[1] Clădire circulară din New York, ridicată în 1807. A servit drept fort, teatru și sală de concerte, precum și ca staționar pentru emigranți. Astăzi clădirea adăpostește un acvariu al municipalității.

îngrijorat numai la gîndul că nu va găsi îndată de lucru.

— Ai nimerit tocmai bine, îl asigură Karla. Fabricile se măresc, se înfiinţează altele noi, şi cehii lucrează pretutindeni. N-ai decît să alegi. Aici există oţelării, fabrici de prelucrare a şinelor, turnătorii, fabrica de recipiente a lui Rockefeller...

Între timp, terminase să aşeze masa şi Hudec aruncă într-acolo o căutătură piezişă. Faţă de masă brodată, un vas cu flori, fiecare farfurie cu lingura, cuţitul şi furculiţa ei, iar în farfurii fructe mari, care păreau a fi şi lămîi şi portocale în acelaşi timp, tăiate în două, scobite şi umplute cu cireşi.

Dacă nu altceva, apoi felul cum fusese aşezată masa asta ar fi fost de ajuns să arate că Urbanii trăiau ca nişte domni. Apoi se întoarse şi Pavel acasă şi se aşezară la masă.

Urban părea obosit. Mînca puţin, în schimb Hudec, care trebuise să postească pe drum, făcea toate onorurile mesei. Alfonsek se ţinu, ca de obicei, mai mult de băutură.

Tînărul inginer povestea :

— Cu puţin înainte de sosirea noastră s-a produs aici un mare crah financiar. Mulţi oameni şi-au pierdut slujbele. O armată întreagă de muncitori a rămas pe drumuri. Oamenii ar fi voit să muncească, numai că nu ştiau unde şi atunci s-au dus în capitală, la Parlamentul american !

— Şi ce s-a întîmplat ? întrebă Alfonsek.

— Nimic !

— Acum e mai bine ? se interesă, speriat, Hudec.

— Da şi nu ! dădu Urban din umeri. Industria e într-un proces continuu de dezvoltare ; astăzi are succes o anume ramură de producţie, iar mîine alta. Trebuie să te pricepi în orice şi să ştii să te bagi tocmai acolo unde ajungi cel mai repede la ţintă.

— Dar cum poţi şti asta ? se amestecă Hudec.

— Tocmai aici e secretul succesului, zîmbi Urban, aproape neobservat. În al doilea rînd trebuie să ai ceva, să zicem bani, maşini sau înţelepciune ; şi în al treilea rînd, curajul de a risca.

Datorită relaţiilor lor cu americanii, Karla şi Pavel se obişnuiseră să-şi stăpînească mişcările şi expresia feţii. Nu rîdeau tare, nu-şi deschideau braţele ca Alfons, nu făceau, în general, nici un gest pripit. Hudec avea impresia că-şi pierduseră cordialitatea, simplitatea lor cehă. Că se schimbaseră, nu mai încăpea îndoială. Trecuseră într-o altă clasă socială.

Nu se simţea tocmai bine în mediul acesta cu un proaspăt lustru social ; felul lor de a fi i se părea că e mai degrabă indiferenţă, răceală. Se gîndea că, la urma urmei, începeau să facă pe deştepţii.

Se despărţi politicos de ei. Mergea îngîndurat lîngă Alfons, grăbindu-se prin noroaiele drumului.

— De ce eşti bosumflat, „Poliţistule" ?

— Ah, nimic !

Dar din tonul acestui „nimic", Alfonsek băgă de seamă că tovarăşul său căzuse într-adevăr pe gînduri, şi-l descusu atîta pînă cînd Hudec se învoi să-i mărturisească ceea ce-l frămînta.

— Dar te înşeli, omule ! Nici unul dintre ei nu s-a schimbat. Eu mă duc aproape zilnic la ei ! Şi mîncarea ? Muncitorii americani trăiesc cu totul altfel decît ai noştri. Ai să vezi şi tu ! Aici fiecare trăieşte aşa ; chiar şi cel din urmă om are o bucată de carne la prînz. Se înţelege, atunci cînd are de lucru. Ai să vezi şi tu cu ochii tăi ! Dar o să descoperi singur toate astea ! Am de gînd să-ţi arăt chiar astăzi aşa ceva !

Lui Hudec tot ce văzuse în seara aceea i se părea foarte important. Ceea ce pentru Alfonsek devenise

de multă vreme ceva obișnuit, pentru el apărea nefiresc.

— Unde mergem ? îl întrebă pe Alfons, neliniștit.

— Într-un *saloon* [1].

— Pentru astăzi mi-ajunge cu *saloon*-urile tale, rîse Hudec.

— Mergem la un restaurant, îl bătu Alfonsek pe umăr. Trebuie să-ți arăt minunile americane și apoi mîine tot n-o să ne ducem la lucru !

— Atunci, află, tovarășe, că eu voi lucra !

Hudec era gata-gata să se revolte ! Toate îl surprindeau.

— *All right,* ne ducem la lucru, se grăbi să spună prietenul.

Intrară într-un local cu o tejghea înaltă, la care ședeau mai mulți bărbați și toți îl salutară pe Alfons cu un însuflețit *Hello* comun și puternic.

— Aici e ca „La rai", Pepík, „Polițistule", dar numai că ceva mai bine !

Cu o îngîmfare grozavă îi porunci patronului :

— Astăzi plătesc eu !

Apoi se întoarse mîndru spre Hudec, pentru că acum se simțea ca stăpînul casei.

— Sînteți invitații mei ! Eu plătesc pentru toți !

Se așezară pe scaunele înalte de bar, și Hudec bău supus, deși gîndurile îi zburau în altă parte. Cu toate acestea nu se putu stăpîni să nu cerceteze aranjamentul localului. Rafturile din dosul tejghelei erau pline cu o mulțime de farfurii ; pe fiecare farfurie se înălța o piramidă de alimente : carne de vacă în garnituri felurite, salam, mezeluri, sardele, castraveți, toate orînduite foarte atrăgător. După comanda lui Alfons, oaspeții primiră cîte un pahar cu bere. Se sculară

[1] Bar (engl.).

toți de la locul lor, întinseră carnea și peștele pe feliile lor de pîine și începură să le mînînce.

În local se afla un negru care stătea tăcut și retras de ceilalți, părînd că nu se interesează de nimic. Era atît de negru, de parcă fusese cioplit în cărbune. Numai ochii albi și buzele pline, roșii îi luminau fața. Pe Hudec îl trecură fiorii cînd dădu cu ochii de el. Vedea un negru, de aproape, pentru prima oară în viață.

Printre bărbații de acolo, cei mai mulți dintre ei muncitori, se mai afla cineva care se deosebea de la prima vedere de ceilalți. Purta o pălărie largă peste chipul bronzat de soare, pantaloni de piele și o cămașă deschisă. Ședea cu picioarele depărtate și rîdea cu gura pînă la urechi.

După ce bău berea oferită de Alfonsek, se sculă plin de importanță, cu mișcari largi, căci nu prea mai era treaz, și porunci :

— Acum plătesc eu ! Toarnă la toți, patroane, toarnă la toți, afară de mizerabilul ăla de negru de colo ! Astăzi am făcut vînzare bună la tîrg, așa că putem trage la măsea !

Rîseră toți, privindu-l pe negru, dar acesta stătea nemișcat, de parcă n-ar fi fost vorba de el.

— De ce se umflă ăsta așa ? se miră Hudec, uitîndu-se la omul cu pălăria largă și întrebîndu-l în șoaptă pe Alfons cine era.

— E un fermier din Chardonne ! îl lămuri Alfonsek.

Însă fermierul îl auzise și, întorcîndu-se spre el, adăugă :

— Da, fermier, și anume un pionier ceh, *old boy* [1] ! Un pionier din Dakota de sud !

[1] Expresie familiară : Bătrîne ! (Engl.)

Și-și duse mîna la cingătoare, pregătindu-se să-și întărească vorbele printr-o împușcătură.

Patronul se grăbi să-i îndepărteze gîndurile de la revolver. Intră repede în vorbă :

— A crescut numai printre indieni ; a trăit în prerie și acum cultivă porumb.

În clipa asta negrul, înalt și masiv, se ridică întocmai ca un duh și oamenii tăcură deodată.

Hudec, abia că nu-i venea să-și creadă urechilor cînd îl auzi rostind într-o cehă curată, cu vorbă răspicată și grea :

— Acum plătesc eu ! Toarnă, patroane, toarnă la toți, numai mizerabilului ăstuia alb să nu-i torni ! Și-l arătă pe bărbatul din Chardonne.

Fermierul sări cu revolverul în mînă. Dar douăzeci de mîini îl traseră înapoi pe scaun.

— Vezi-ți de treabă, nu te atinge de Kodl al nostru !

Fermierul se lăsă convins să-și vadă de treabă și nu i se întîmplă nimănui nimic. Dimineața, Hudec, „Polițistul", avu multă bătaie de cap pînă izbuti să-l tîrască pe Alfons acasă, pentru că acesta se îmbătase. Și se înțelege prea bine că la lucru tot nu s-au dus.

După aceea, Alfons se cuminți din nou o bucată de vreme, căindu-se mai ales din pricina Karlei. De altfel se hotărî să se pedepsească singur și se duse la famila Urban numai după multe invitații și rugăminți.

Alfons nu era omul care să bîrfească femeile la care nu avusese succes. Cu Karla se purta respectuos, nu o privea niciodată de sus, ci, dimpotrivă, o venera.

Se încălzea de fericirea frumoasei perechi, de strălucitoarea tinerețe a Karlei, de toate progresele fiului său, micul Fred. Tovarășii lui de lucru ghiceau fără greș cînd Alfons avea de gînd să se ducă la Urban. În ziua aceea nu punea pe limbă nici o picătură de băutură, deși halba de bere era socotită ca făcînd parte din uneltele sale de muncă.

După cîteva săptămîni Hudec, „Polițistul", socoti că prima sa impresie, oarecum neplăcută, era greșită. De aceea, nu numai că nu se răci de Urban, dar primi chiar cu plăcere invitațiile lui la cină sau la excursiii. Călătoreau adesea prin împrejurimi într-o trăsură cu arcuri bune. Aveau un singur cal, dar sprinten. Urban și Karla mînau pe rînd, în vreme ce Hudec și Kroupa se ocupau de copil.

Curînd se dovedi, însă, că Alfons vorbise anapoda cînd îi făgăduise lui Hudec un loc de muncă în fierăria lui Vlček. Fierăria era un atelier mic și n-avea decît un singur ciocan mecanic, acționat cu ajutorul unui motor cu gaz. Fabrica piese pentru burghie electrice, dălți și unelte pentru pietrari și instalatori. În general era o altă muncă decît aceea în care era el specialist. Prin mîinile sale trecuseră tone întregi de fier, iar aici prelucrau timp de trei săptămîni o singură tonă. Cu toate acestea, meșterul Vlček îl ajută cu unele lucrări de ocazie, sfătuindu-l în același timp să caute de lucru în uzine mai mari, pentru că era păcat de cunoștințele lui. Cu ajutorul cîtorva fraze învățate pe dinafară, Hudec porni astfel să colinde uzinele, călăuzindu-se mai ales după coșuri. Coșurile îi vorbeau într-o limbă internațională și-l preveneau încă de departe asupra mărimii uzinei, iar nasul său descoperea cu siguranță dacă acolo se prelucra sau nu fier. Însă nu avu nevoie să caute prea mult. În partea de răsărit a Clevelandului fumega coșul unei turnătorii ; o inscripție cu litere de fier anunța :

EBERHARDT MANUFACTURING COMPANY

Abia trecu de poartă, că un om cu şapcă împodobită cu fireturi îi tăie calea. Hudec dădu drumul numaidecît frazelor lui învăţate pe de rost; omul rîse şi-l duse chiar el pînă la cancelarie.

Acolo vorbi nemţeşte şi fu angajat îndată la turnătorie, în funcţia de conducător al unei macarale electrice. Hudec îi întinse funcţionarului actele sale, dar acesta aruncă doar o privire asupra lor şi-i făcu semn cu mîna să le ia.

— Important e ce ştii!

În turnătorie se trăia într-un tempo cu totul altul decît pe străzile din jurul ei. Hudec nu mai prididea să urmărească transportul zgomotos al formelor sau al cochiliilor pline cu metal incandescent. În marele cuprins al halei toate se aflau într-o necontenită mişcare. Aici, Hudec trebui să calce ca pe ouă pînă ce izbuti să ajungă la macaraua unde lucra. Turnătoria producea diferite piese de maşini. Metalul lichid era turnat în formele care se aflau pe podea, nu existau nici un fel de măsuri de protecţie. Fiecare turnător îşi vedea de treabă la forma lui şi era atît de adîncit în muncă, încît de atîta grabă nici nu avea timp măcar să arunce o privire în jurul său.

Astfel Hudec trecu de la macaraua europeană la macaraua americană, fără să descopere vreo deosebire esenţială în felul muncii. După o oră învăţase şi puţinele lucruri noi de aici şi, încordîndu-şi atenţia în cabina maşinii, se simţi iar în largul său.

Se înţelege că primele săptămîni nu putu să trimită nici un ban acasă. La fabrică era plătit deocamdată cu un salariu de începător. Cînd arătase că mai făcuse munca asta, şi chiar în calitate de meşter, primise răspunsul că aici fiecare trebuia să înceapă de jos. Primi un spor de salariu abia în luna a doua, după ce rezultatele muncii sale fuseseră examinate şi socotite. Şi pentru că trăia modest, locuia la Alfons şi nu-şi cumpăra nimic, trimise acasă, la sfîrşitul lunii a treia, cincizeci de dolari.

•

Călătoria peste Ocean trezise în Pepik „Poliţistul", un sentiment al depărtării nesfîrşite. Începu să se îndoiască dacă în lumea asta atît de mare era cu putinţă o înţelegere între oameni.

În ţara lui trăise foarte retras şi suferise din cauza asta. Oamenii îl socoteau un singuratic; el se purta însă aşa numai fiindcă nu îndrăznea să se apropie de ei ca să le împărtăşească ceea ce simţea că are mai bun în el. I se părea mereu că omenii îi arătau numai o mască, ascunzîndu-şi adevărata personalitate cu tot felul de glume şi vorbe goale, pe care le învăţase în scurtă vreme pe de rost. Mulţi oameni îşi alcătuiau un fel de umbră, nedespărţită de ei ca răsuflarea propriului lor trup. În maimuţăreala asta unii se simţeau foarte mulţumiţi. În scurtă vreme Hudec învăţase să-i cunoască pe toţi. Nu se mai interesa de aproapele lui, deoarece recunoscuse superficialitatea; de aceea se întîmpla să se afle printre prieteni şi cunoscuţi şi să se simtă totuşi singur.

Dar chiar de-ar fi altfel, cine ar putea să se destăinuiască deschis unui alt om? De cele mai multe ori nu găseşti nici expresiile, nici cuvintele potrivite. Şi totuşi, cînd se gîndea acum din nou la patrie, i se părea că în Kročehlavy parcă tot nu se simţise atît de părăsit, parcă acolo tot se înţelegea mai bine cu oamenii, chiar dacă nu stătea prea mult de vorbă cu ei.

Societatea americană, așa cum o vedea el acum, i se părea că-i face pe oameni, voit, indiferenți unul față de celălalt. Activitatea lor aproape năucă dovedea limpede că veniseră doar ca să smulgă, să vîneze ceva ; numai puțini dintre ei voiau să se stabilească pentru totdeauna aici, iar acestia aveau anumite motive care rareori erau curate. Fără îndoială că emigranții se selecționau și ei, pentru că se întîmpla ca localnicii să le stăvilească drumul spre succes sau dimpotrivă, să constituie treapta peste care treceau, ca să urce mai sus. În căutarea zadarnică după societate Pepik, „Polițistul", se simțea în Cleveland mult mai singur decît fusese în Kročehlavy.

Cît de răzleți trăiau pînă și cunoscuții săi cei mai apropiați, care-i arătau prietenie și o neclintită simpatie !

Kroupa locuia cu el în aceeași odaie ; cu toate acestea nu ieșea niciodată din ale lui. Urban era întotdeauna prea ocupat și avea, în general, un fel de a vorbi care i se părea atît de străin lui Hudec de parcă i-ar fi vorbit englezește.

Din întîmplare se întîlni de vreo două ori cu el. Urban își dăduse seama că muncitorul din Kročehlavy n-avea de gînd să-l roage să-i caute de lucru, și că acesta ducea o altfel de viață decît Alfonsek. Urban îi scrisese chiar el adresa în englezește pe plicul cu bani pe care Hudec îl trimisese soției lui, și așa se întîmplă că după masa de seară, la o bere și la o țigară, înnodară iarăși o discuție.

— Cînd am venit în America mi se părea că ceea ce-am găsit aici îmi este cunoscut de mult. Dar cînd am dat de toată zăpăceala asta, am început să obosesc. Încotro gonesc oamenii din țara asta ? Atunci am înțeles că omul care vrea să se smulgă din zăpăceala asta trebuie să se agațe de una din cele o mie de posibilități ce i se oferă. Altfel se duce dracului !

— Dumneata ai putut să alegi, răspunse Pepa, dar noi, cu mîinile goale, sîntem constrînși de viață la orice !

— N-ar trebui să crezi asta despre dumneata ; niciodată nu trebuie să te consideri inferior. În ceea ce mă privește, cred că în viață învinge numai acela care nu se lasă furat de gîndul propriei lui slăbiciuni, că numai acela care își subordonează întreaga lume poate progresa. Acesta e un motor excelent pentru orice luptă.

— Bine, dar cel ce reușește reușește totdeauna pe spinarea altora ; reușește de cele mai multe ori pentru că are un cîștig de pe urma celorlalți oameni, își defășură Hudec gîndurile.

— Societatea se dezvoltă, se schimbă, învinge numai cel care, dintr-un motiv oarecare, e mai tare.

— Poate să ajungă oricare om bogat ? Nu, nu poate ! Dar toți cei ce muncesc ar trebui să trăiască bine, continuă Hudec.

— Da. Dar dacă nu mă înșel, cred că în America toți cei ce muncesc trăiesc bine ! zîmbi Urban.

— Știu numai că, în primul rînd, aici n-au toți de lucru, iar în al doilea rînd, foarte mulți oameni s-au ridicat, fiindcă au cules roadele muncii altora !

— Cînd eram după gratii am avut destul timp să mă gîndesc la chestiunea asta, mărturisi Urban, și-ți spun : singurătatea m-a învățat multe. Pierderea libertății este prin sine însăși o lovitură, o experiență grea. Atunci prețuiești mai mult spațiul pe care-l ai; și mărturisesc că în clipa eliberării ai dori să tragi în piept tot aerul din jurul tău. Se crede că prietenii sînt o părticică a existenței fiecăruia. Dar ce dezamăgire ! Cînd am ieșit din închisoare, nici unul dintre prietenii mei n-a îndrăznit să mă recunoască, în afară de Alfons ! Nu, sînt convins că omul trebuie să se ajute singur, nu să se bizuie pe alții !

Hudec îi aruncă o privire plină de compătimire și se gîndi: „Se vede că ești fecior de meșter! Gîndurile tale sînt cu totul deosebite de ale noastre. Pe scurt, ești făcut din alt aluat! În chestiunile astea nu ne putem înțelege!" Și tăcu.

Urban tăcea și el, fumînd, și apoi, ca și cum ar fi voit să vorbească de altceva, spuse:

— Dumneata, Hudec, n-ai să ajungi niciodată *boss*!

— Într-adevăr, n-aș putea porunci!

— Întoarce-te repede acasă, Hudec, țara asta nu e de dumneata! Nu știi decît să muncești și pentru America asta e prea puțin!

Așa se sfîrși prima lor discuție: în aparență cu rîsete prietenești, în realitate cu compătimiri reciproce.

Treptat, Hudec, „Polițistul", începu să-i cunoască pe muncitorii de la uzină, dintre care mulți erau polonezi și sloveni. Meșterii și conducătorii de ateliere erau mai ales germani sau oameni care se dădeau drept americani. Duminicile și le petreceau în biserici. Alții se ocupau cu întemeierea de asociații și purtau șepci ornamentate și săbii. Însă cei mai mulți adunau o grămadă de dolari, fie ca să-i trimită acasă, fie ca să-și clădească o căsuță de lemn pe care o înfrumusețau și o modernizau în toate chipurile.

În noaptea de după hramul din Kladno (Alfonsek nu-l uitase și-l sărbătorise pe Broadway, ca în fiecare an) Hudec nu-și văzu prietenul. Dar cînd se întoarse duminică seara acasă, găsi ușa închisă pe dinăuntru, iar sforăiturile lui Kroupa se auzeau pînă hăt departe. Bătu, strigă, ciocăni la ferestre; vecinii îl ajutară și ei. Zadarnic. Alfonsek dormea tun.

— Astăzi nu mai intri înăuntru, îi spuse proprietarul. Te-aș invita să dormi la noi în noaptea asta, dar dumneata știi care e situația! N-avem nici măcar un locșor liber.

— Dacă vă ajunge o sofa în bucătărie, puteți să dormiți la noi, spuse o femeie de alături care, auzindu-i cum încercau zadarnic să pătrundă în camera încuiată, venise curioasă la ei.

— V-aș plăti cu plăcere pentru serviciul ăsta, mulțumi Hudec.

— Nu e vorba de plată. Simțiți-vă ca la dumneavoastră acasă.

Femeia îi oferi ceai și-i povesti că bărbatul ei lucra la Chicago, unde plecase de trei luni. Vorbea despre o mulțime de lucruri pe care Hudec renunță curînd să le mai asculte, spunîndu-și că mai bine i-ar face patul, pentru că se simțea frînt de oboseală.

Dar femeia nici nu se gîndea la așa ceva. Dimpotrivă, scoase dintr-un dulap un gramafon și-i arătă cum se umblă cu aparatul ăsta minunat care cîntă și vorbește.

Lui Hudec îi trecu dintr-o dată somnul și i se păru că în vocea femeii se furișa, pe lîngă tonul convențional, și o altă ispită.

În trup îi tresări dorul dragostei. În casa asta găsea ceva de care fusese multă vreme lipsit. Să fi fost de ajuns, oare, numai cîteva vorbe? O învălui cu privirile.

Femeia se pieptăna. Avea un păr lung, împletit în două cozi grele. Ziua le purta încolăcite pe cap, ca o coroană; acum le lăsa să cadă pe spate și le desfăcu ușor, în șuvițe.

Ea îi înțelese privirile și nu se încruntă.

Dar Hudec nu mai văzuse niciodată un gramafon și înțeleapta mașinărie îl fermeca. Îl puse în mișcare cum îl învățase femeia și iată că aparatul începu să hîrîie și din el țîșni deodată un cîntec.

Hudec, „Polițistul", nu era cîntăreț. În familia lui nu se ocupase nimeni nicicînd cu muzica, deși în Kročehlavy se afla un muzicant la fiecare două case. La

ei nu avusese nici unul timp să se țină de așa ceva, și asta era mai rău. Dar îi plăcea să asculte ; avea obiceiul să spună că atunci cînd aude muzica poate să se gîndească mai bine. Cîntecul care se revărsa din pîlnie creă parcă atmosfera de-acasă.

— Da, acasă, femeile cîntau întotdeauna cîntecul ăsta ; cum se cheamă ?

Cînd se isprăvi placa, puse alta. Între timp ascultaseră cîteva bucăți ; gramofonul icnea o clipă, răgușit, ca un bătrîn grenadier, și apoi pornea ușor :

„De ce să nu ne bucurăm, să nu ne bucurăm..."

Hudec urmărea cu luare aminte placa care se învîrtea și numai din cînd în cînd o privea pe femeia care între timp terminase cu pieptănatul, își scosese fusta și stătea acum în fața lui într-un jupon roșu, cu un corset înalt, bine strîns, și cămașă fără mîneci, cu danteluțe pe margini.

Umerii ei frumoși îl cuceriră pe Hudec. Zîmbind, își lăsa privirile să alunece pe întregul ei trup ; simțea însă de pe acum că puterea ei de atracție slăbise. Cîntecele îl transportaseră într-o altă lume. Și pe cînd o privea aproape, fără nici un gînd de dragoste, văzu sub brațul ei o pată micuță, roșie.

Fostul soldat Josef Hudec știa ce însemna asta. Mîngîie gramafonul și se duse să se culce.

Cînd Alfons se întoarse luni seara de la lucru acasă, întocmai ca un prunc nevinovat, abia trezit din somn, îi dădu o scrisoare de la Mařenka.

Scrisoarea i se păru ca un om care-l privea mustrător. „Așa-mi trebuie, se gîndi Pepek. Eu o uitasem pe Mařenka."

Și ca și cum ar fi glumit în gînd cu Mařenka, dar și pentru că amintirea groaznicului pericol de care abia scăpase îl făcea să fie bine dispus, adăugă tare:

— Ce crezi, Alfonsek, nu cumva Mařenka mi-e credincioasă numai pentru că n-are prilejul să mă înșele?

— Se poate ! răspunse Alfons cu dublu înțeles.

Mařenka Stuchlíhova se obișnuise să scrie o dată pe lună ; trimitea un fel de raport amănunțit despre tot ce făcuse ea, despre nenorocirile întîmplate în toată regiunea Kladno, despre uzină, dacă angaja sau concedia oameni, despre cei care mureau sau se năsteau în Kročehlavy. Hudec îi spunea de obicei lui Alfons ce cuprindeau scrisorile, și acesta aștepta întotdeauna noutățile.

Scrisorile se încheiau mereu cu multe sute de milioane de salutări și sărutări și-i aminteau de făgăduiala pe care o făcuse tatăl micului Jožek, că se va întoarce cît mai curînd acasă.

De data asta scrisoarea era mai lungă și părea să cuprindă știri mai interesante, căci Pepa se încrunta în timp ce citea, ca și cum ar fi mușcat dintr-o lămîie. Dar cînd povesti cele citite, înțelese și Alfonsek și se încruntă și el.

Pepík exclamă, de parcă ar fi gîndit cu glas tare :

— Asta pe legea mea, trebuie să se fi petrecut în ultima noapte !

— Ei ! întrebă Alfons.

— Ei ! îi arătă Pepík dinții. Acum ce e e de făcut?

— Pleci îndată acasă sau... după ce naște ?

— Și banii pentru drum de unde-i iau ?

Asta n-o mai știa nici Alfons. Și acum îi mai datora lui Urban suma pe care i-o trimisese lui Hudec la Kročehlavy.

Așadar Hudec, „Polițistul", își căuta de lucru și pentru duminica, iar ce cîștiga în ziua aceea punea de o parte pentru călătorie. Invitațiile de sîmbătă de la Urban îi erau acum de două ori binevenite, pentru că după minunata masă de seară pe care o lua la el, a doua zi la prînz îi ajungea un *sandwich* cu șuncă.

Nu-i vorbă că felia de şuncă era mai subţire decît o foaie de sugativă, dar avea prilejul să economisească banii pentru prînz. Toate astea nu-i îmbunătăţeau de loc părerile sale despre America.

E de la sine înţeles că întîlnirile dintre emigranţi, mai ales atunci cînd sînt toţi din aceeaşi regiune, prilejuiesc ore plăcute pline de amintiri, mai cu seamă cînd vin şi veşti de acasă. Aşa că cei trei bărbaţi şi femeia vorbeau simbăta, în treacăt, şi despre vechea lor patrie. De fapt Karla vorbea puţin, mai mult îi poftea să mănînce şi să bea. Însă fiecare avea gîndurile lui.

Urban spuse, cu o privire care „Poliţistului" i se părea la fiecare întîlnire tot mai obosită:

— Nu pot pricepe astăzi în ruptul capului cum de spuneam noi acasă întotdeauna că uzina noastră are un tempo american! Cum ne mai închipuiam şi noi America pe atunci!

Alfonsek spuse şi el:

— Mă mir cum de nu i-a trecut prin cap nici unui european să facă un bar după modelul celor americane. Ehe, ce de bere ar mai fi băut! Şi continuă: Dar la noi oamenii sînt atît de înfometaţi că ar mînca un *saloon* de ăsta pînă la cea din urmă frimitură!

Karla întrebă:

— Domnule Hudec, cum îi merge mamei dumitale? E sănătoasă? Mi-a plăcut întotdeauna aşa de mult! E cu totul altfel decît femeile celorlalţi metalurgişti. Avea o demnitate impunătoare şi se îmbrăca întotdeauna foarte corect. Înainte de a afla cine este, îmi închipuiam că trebuie să fie o străină care se stabilise la noi.

— De cîte ori nu m-am întrebat, răspunse Hudec, dacă copiii îşi iubesc părinţii de la natură sau abia învaţă s-o facă. Eu, pe mama... Da, mulţumesc! Mama e sănătoasă... Eu aproape c-o uram cînd nu ne lăsa

nici o clipă răgaz şi ne gonea toată vremea pentru treburi de-ale casei, fără să ne îngăduie măcar puţintică libertate pentru jocurile noastre copilăreşti... Cînd m-a bătut o dată, m-am apărat şi am strigat: „E mai bine la străini decît la tine!" Abia după ce am mai crescut mi-am dat seama ce fel de femeie e!

— Pe lîngă ea toate celelalte par şterse şi molîi de parcă n-ar avea case, încuviinţă Karla.

Urban de abia de-i asculta; chiar şi acasă era preocupat de treburile uzinei.

— Uzina de dincolo, de la noi, spuse el, e ca un fel de plimbare de duminică, dacă o comparăm cu ritmul muncii de aici, din fabrica noastră. Totul e mecanizat, motorizat, electrificat; se lucrează în mare şi mult. Şi este o permanentă mişcare. Mereu se schimbă sau se repară ceva; mereu se inventează şi se experimentează sisteme şi metode noi, îmbunătăţite. Maşina de scris n-a fost născocită de un singur om, dintr-o dată! Ea e rezultatul unei dezvoltări încete şi a unor neîntrerupte îmbunătăţiri. Fiecare producător contribuie cu ceva ca să poată oferi o marfă mai bună. Maşinile noi sînt mai perfecţionate decît cele vechi. Pe de o parte concurenţa şi vînătoarea după cîştig îmbunătăţesc marfa, iar pe de altă parte, scad din salariile muncitorilor pentru a se păstra echilibrul.

Alfons ridică paharul în cinstea lor.

— În sănătatea ta, Karlicika, strigă el. Pentru felul cum m-aţi găzduit, am să vă cumpăr odată un automobil!

— Cu siguranţă, unul din cel mai nou! rîse Karla.

Hudec, „Poliţistul", primise recunoscător vorbele lui Urban.

— Vezi? spuse el, chiar dumneata recunoşti că noi, muncitorii, muncim toţi la fel de mult, dar orice am face n-o putem scoate la capăt; toţi, fără deosebire, sîntem exploataţi şi înşelaţi. De ce n-am trage toţi

într-o singură parte? Suferim toți, da, dar atunci să luptăm toți împreună!

— Iar începeți să vorbiți despre asta! strigă Karla, prefăcîndu-se supărată.

— „Polițistul" e polițist! El e întotdeauna cu ordinea! glumi Kroupa.

— Dacă vrei să te ridici nu mai gîndi astfel, răspunse Urban cu oarecare supărare în glas. În America trebuie să acționezi repede și dîrz, fiecare să hotărască numai pentru el și cu cît o face mai repede, cu atît e mai bine. Dacă ai de gînd să-i aștepți pe ceilalți, n-ai să poți ajunge niciodată la timp!

— Dar dacă vreau să-i ajut și pe ceilalți, nu numai pe mine? Cel puțin în ce mă privește, eu sînt convins că nu mă pot ajuta singur atîta vreme cît nu-i ajut pe ceilalți!

Pe Urban, vorbele lui Hudec îl enervau. Îl privea ca pe un sectar a cărui judecată sănătoasă era întunecată de superstiții.

— De cînd lucrez aici am descoperit un adevăr.

— Și anume? întrebă Alfons cu un gest teatral.

— Că omul fără scrupule supraviețuiește omului domol. Și Urban făcu un semn cu mîna, ca și cum ar fi spus: Știu eu că vă spun asta zadarnic.

Faptul că Pepík, „Polițistul", era de aceeași părere cu el, îl surprinse.

— E un adevăr sfînt, pe care nu-l poți clătina, spuse Hudec. Numai că omul fără scrupule adună roadele fărîmițatei sale munci în propria lui coșniță, în vreme ce omul domol așază piatră pe piatră pentru o nouă clădire a tuturor!

Se despărțiră prietenește, ca totdeauna. Însă, în ciuda glumelor lui Alfons și în ciuda zîmbetului drăgălaș de pe chipul Karlei, simțiră că prietenia lor se încordase pînă la rupere.

— Ăsta o s-o isprăvească prost! îi spuse Urban Karlei, după ce plecară oaspeții și ea pricepu îndată că el se gîndea la Hudec, nu la Alfonsek.

În sîmbăta următoare îi invitară din nou, însă Alfonsek nu fusese de loc sociabil în săptămîna aceea; vorbea numai despre intenția lui de a pleca în Cuba. Hudec nu voi să se ducă singur în vizită. Apoi se îmbolnăvi micul Fred, iar altă dată Pepík, „Polițistul", aflase că se ține undeva o adunare muncitorească și preferase să se ducă acolo. Legătura între oamenii aceleiași patrii, o legătură care între Urban și Hudec nu se înnodase niciodată pînă la prietenie începea să slăbească din ce în ce mai mult. Se înțelege de la sine că după cîtva timp numai Alfons Kroupa se mai ducea la Urban. Hudec rămînea acasă și citea ziarul.

Așa că sîmbătă seara, Pepík, „Polițistul", era singur. Găsi curînd un post mai bine plătit într-o oțelărie de pe malul celălalt al fluviului Cuyobog. Dar cînd se duse la cancelaria turnătoriei să anunțe motivul care-l făcea ca peste două zile să nu mai vină la lucru, îi ridicară salariul zilnic la doi dolari și cincizeci de cenți.

Asta înseamnă că nu mai avea nevoie să muncească duminicile, putînd să trimită acasă aceeași sumă și să mai economisească și pentru călătorie.

Lucra douăsprezece ore pe zi. Era tînăr și mușchii îl ascultau. Atmosfera turnătoriei îi dădea siguranța bărbatului care se știe la locul său. Treptat îi cunoscu pe toți cehii care lucrau la „Eberhardt", și unul dintre ei, un turnător originar din Hermanshütte, îi aduse *Ziarul muncitoresc* din Cleveland. Se împrieteniră și, pentru că Hudec avea acum cîteodată timp liber, începu să se ducă la adunări, primi să fie înscris în Asociația liberilor cugetători și pătrunse astfel într-un mediu cu totul nou pentru el.

Uneori izbucnea o grevă ici-colo, în vreo fabrică. Hudec se ducea atunci să vadă cum asigurau muncitorii paza porții și cum îi împiedicau pe spărgătorii de grevă să pătrundă înăuntru. Așa că fabricile aveau o dublă pază : muncitori și polițiști americani, oameni voinici, bine hrăniți, înarmați, în aparență prietenoși și binevoitori. În mîini le jucau bastoanele de cauciuc, negre și mari. Rătăcea cu plăcere printre fabrici, pe malul apei, unde circulația era atît de mare încît aproape că-l dureau ochii. Orașul creștea fără încetare, se construiau mereu case noi. Căsuțele de lemn se ridicau din pămînt ca ciupercile după ploaie. Dimineața Hudec trecea pe lîngă locuri unde abia se săpau temeliile, iar seara, cînd se întorcea de la lucru, clădirea de lemn era înălțată pînă la acoperiș.

Vara din Cleveland era apăsătoare. Hudec se întorcea istovit de la fabrică. Asuda atît de mult încît slăbise. Timpul liber și-l petrecea în curticica proprietarului său. Uneori, cînd nu mai putea să îndure zăpușeala din odaie, își scotea salteaua afară și dormea sub cerul liber.

Nu mai era în stare să se intereseze de nimic. Nu putea să scape de asprimea climei, în special a aerului greu. Nu se putea liniști nici o clipă.

Istovit, privi adresa de pe scrisoarea pe care o primise la timp, ca totdeauna. Pe plic era scrisul mamei sale. „Tocmai asta îmi mai lipsea acum ! Să se fi întîmplat ceva acasă !"

Înjură și vîrî scrisoarea sub pernă. Nu se simțea destul de tare să citească acum vești proaste. Abia după un somn scurt se mai învioră și deschise scrisoarea.

Hudcovka scria cu litere mari și groase că Mařenka era bolnavă : „Ridicase ceva greu și copilul se născuse mort, înainte de vreme. Nu era rău bolnavă, dar trebuia să stea liniștită și să mănînce bine. Însă el să

nu ducă nici o grijă : nevasta lui are de toate. Pe Jožek îl luase la ea, ca să n-o supere pe Mařenka, iar Hynek le împrumutase bani ca să aibă cu ce plăti moașa și doctorul. Fuseseră nevoite să cumpere un sicriu mic ; chiar ea, Hudcovka, îl dusese la cimitir, ca să nu coste înmormîntarea prea mult. Vecinele i-au dăruit Mařenkăi dulciuri și i-au spus că după zece zile o să fie sprintenă ca o prepeliță. Așa că el să nu-și facă gînduri. Numai lui Hynek ar fi bine să-i înapoieze banii, pentru că voia și el să se însoare. Pe bunicul l-a înlăturat aproape de tot o rudă a unui funcționar din administrație. Nu se putea ști dacă bunicul o să mai rămînă mult timp în uzină. Măcar de l-ar mai lăsa pînă împlinește șaptezeci de ani ! Dar e greu să scoți apă din piatră seacă. „Și ia seama să rămîi sănătos, ca să te întorci cu bine acasă", își sfîrșea Hudcovka scrisoarea. Pepík, „Polițistul", nu împărtășea nimănui noutățile sosite.

Alfons se împrietenise grozav cu fermierul acela din cîrciuma lui Kucera. Cînd se apropia vremea beției, își strîngea uneltele, îl anunța pe meșterul Vlček că se duce în „paradis" și, după o zi, sau chiar o săptămînă, după cum îi cășuna fermierului, acesta îl trimitea acasă în trăsura lui.

Hudec se gîndea mereu la boala Mařenkăi. Bănuia că mamă-sa nu spusese adevărul și că, pesemne, se întîmplase ceva mai grav. Însă tot el își spunea că mama lui nu avea obiceiul să ascundă sau să cocolosească ceva.

Trimise îndată acasă toți banii economisiți și porni, preocupat, pe străzi. Nu mai lua în seamă nici felul cum umbla prin hala turnătoriei. Abia cînd se găsi în fața pîrghiilor și a comutatoarelor lui, în cabina macaralei, deasupra uriașului spațiu al halei, peste zumzetul turnătorilor și al muncitorilor de la cochilii și cînd văzu scînteile metalului curgător, abia atunci

începu să uite de grîji. Gîndurile întunecate le goni cît mai departe din mintea lui.

Dar trecu o săptămînă și nu primi nici o veste.

Cum ieșea pe poarta fabricii, grijile îl cuprindeau iar. Mergea cu capul plecat. Își ținea nasul în pămînt, iar mărul lui Adam de pe gîtul lui lung nu se mai vedea. Aștepta zilnic vești de acasă ; ar fi dorit ca ziarele să publice în fiecare zi un buletin cu starea sănătății Mařenkăi, așa cum făcuseră cînd se îmbolnăvise regina Marii Britanii.

„Pesemne că pînă acum au primit banii, socotea Hudec, «Polițistul», așa că nu mai încape îndoială c-o să-mi scrie."

Mai trecu o săptămînă. Da, scrisoarea trebuia să vină neapărat. În fabrică se surprinse executînd comenzi greșite la macara. Se sperie grozav, deși nu se întîmplase nici o nenorocire.

„Trebuie să le mai amintesc de scrisoare!" gîndea el, neliniștit.

Trimise o telegramă : *„Ce s-a întîmplat? Scrieți imediat. Răspunsul plătit."*

În ziua aceea îl aștepta turnătorul din Heřmanov Hut.

— Pepík, în seara asta avem o adunare în sală, toți turnătorii, modelarii și ajutorii de la „Eberhardt" !

— Dar ce e ?

— Nu știi că administrația ne reduce salariile și că toată secția lucrează în acord ?

Hudec nu știa pentru că el, ca muncitor la macara (fabrica avea numai cinci macarale), era într-o altă categorie decît turnătorii. Salariul conducătorilor de macara se stabilea individual și după împrejurări.

— Astăzi trebuie să ne sfătuim ; poate că intrăm în grevă, spuse turnătorul. Aici lucrează cam o mie de cehi, dar cred c-o să ni se alăture și ceilalți muncitori. Voi, mașiniștii, o să fiți cu noi, așa e ?

— Întreabă-i pe ceilalți patru, răspunse Hudec. Eu nu pot vorbi în numele lor ! La revedere, pe disearâ! Acum mă grăbesc.

Se duse repede acasă, dar abia a doua zi primi răspunsul telegrafic : *„Totul în ordine. Urmează scrisoarea".*

Adunarea se ținuse așa cum se hotărîse și se declară grevă. Dimineața greviștii nu mai lăsară pe nimeni să intre în fabrică.

Grupuri de muncitori rătăceau prin fața porților (nici unul nu se dusese acasă, toți așteptau să vadă ce se va întîmpla) și Hudec rămase și el. Se lansă lozinca : „La redacția *Ziarului muncitoresc".*

Ziarul muncitoresc, care începuse de curînd să apară la Cleveland, nu era numai publicația metalurgiștilor. Totuși, cei doi redactori îi aprobară îndată pe muncitori și se oferiră să trateze în numele lor cu direcțiunea întreprinderii.

Pepa, „Polițistul", mergea vioi ; capul său prelung se înălța peste celelalte, căci acum se liniștise, cu toate că se cam supărase pe cei de acasă. De ce îl lăsaseră atîta vreme fără nici o veste, silindu-l să dea o mulțime de bani pe cablogramă și răspunsul plătit ?

Atmosfera grevei în pregătire îl frămînta. Așa se naște totdeauna curajul și dorința de luptă.

Pregătirea și încordarea îndîrjește atît de mult dorul de viață, încît, înaintea bătăliei, luptătorii par veseli, cu toate că-și spun în sinea lor : „Din orice luptă ies doi : învingătorul și învinsul."

Hudec, „Polițistul", nu mai primea acum nici un fel de salariu ; nici economii nu avea, pentru că tot ce strînsese trimisese acasă, iar ultimii bani îi cheltuise ca să dea telegrama.

Însă proprietarul său îl amînă cu plata chiriei, ba îi dădu și de mîncare. Oamenii erau prietenoși cu greviștii. Fiecare făcea parte din vreo asociație și comitetele hotărîseră în grabă să împartă bani din fondurile asociaților. Se făceau colecte chiar și în cîrciuma unde se întîlneau greviștii. Sumele se împărțeau între greviști. Sprijinul acesta contribui într-o oarecare măsură cel puțin la asigurarea meselor zilnice.

În jurul uzinelor „Eberhardt" se instalaseră posturile de polițiști : oameni voinici, bine hrăniți, antrenați și cu experiență. Se jucau cu bastoanele de cauciuc. Nu aveau nimic împotriva muncitorilor care se plimbau în jurul uzinei ; ba chiar stăteau de vorbă prietenește cu ei ; și dacă nu se puteau înțelege în englezește cu vreunul, se descurcau făcîndu-și semne cu mîinile.

Două săptămîni de grevă au fost, în general, două săptămîni de petrecere. Mulți muncitori, printre care și Hudec, aveau prilejul, după cine știe cîtă vreme să se plimbe iar prin soarele care nu mai dogorea atît de puternic. Se folosiră de libertate, jucîndu-se cu copiii, săpîndu-și grădinile, ducîndu-se pe la prieteni și primind vizite.

Dar spre sfîrșitul săptămînii a doua se terminară toate rezervele din bucătăriile greviștilor. Sprijinul din afară începu să se rărească, iar reprezentanții greviștilor, care tratau cu administrația, nu ajunseseră la un rezultat îmbucurător. Dimpotrivă, consiliul de administrație hotărîse reînceperea lucrului în turnătorie și luase toate măsurile ca munca să se poată continua nestingherită.

De aceea greviștii plecară de acasă, a doua zi, chiar în zori. Femeile și copiii îi însoțeau. Se strigau unii pe alții pe stradă și-i trezeau și pe ceilalți locuitori, care priveau mahmuri după ei. Parcă pornise o mare

mulțime de oameni într-o excursie. Nu mai lipsea decît muzica.

Uzinele „Eberhardt" aveau trei intrări. Una dintre ele, intrarea principală, răspundea într-o stradă largă. Greviștii se adunară în fața celor două intrări laterale, ca să-i împiedice pe spărgătorii de grevă să intre înăuntru, dacă ar fi avut curajul să se arate. Un al treilea grup, alcătuit mai ales din femei și copii, se adună în fața porților principale. Stăteau acolo, țipau și cîntau ; copiii se jucau, iar femeile nu știau ce să facă cu mîinile.

Dar asta nu dură mult. La ora opt apăru poliția cu echipament de război. Polițiștii se răspîndiră de-a lungul zidului turnătoriei, iar muncitorii se retraseră din calea lor, blestemînd. Nu știau ce le pregătea poliția. Mulți dintre ei nu văzuseră și nici nu trecuseră pînă atunci printr-o grevă.

De aceea nici nu se sinchisiră de avertismentul lui Hudec care le ceru să-și trimită femeile și copiii acasă.

— Lasă-i să rămînă cu noi !

Între timp se auzi un ropot de cai. Era o trăsură oficială. În ea se afla un domn cu favoriți, care ținea o batistă în mînă. Cînd vizitiul ajunse în fața porților principale, în mijlocul străzii care se deschidea aici într-o piață largă, domnul făcu un semn cu batista. În aceeași clipă, polițiștii se strînseră într-un lanț, alcătuiră un cordon strîns, ridicară bastoanele de cauciuc și începură să plesnească pe oricine le ieșea în cale.

Cîțiva încercară să fugă, alții se prăbușiră leșinați, iar polițiștii trecură peste ei. Mulți erau loviți în cap, alții în spate.

Într-o clipă piața se golise de oameni. Femeile gemeau înspăimîntate, tîrîndu-și copiii după ele. Își luau copiii în brațe, toți fugeau, nimeni nu se putea opri,

pentru că zidul viu și strîns alcătuit din trupurile polițiștilor se desfășura acum ca un val peste toată lărgimea străzii, lovind, lovind mereu.

Hudec nu apucă să fugă departe.

Primi în cap o lovitură puternică de baston și se prăbuși leșinat. Abia la spital își veni în fire. Multă vreme nu fu în stare să recunoască pe nimeni, iar cînd se deșteptă, în sfîrșit, de-a binelea, medicul îl pansă și-l trimise acasă cu un cucui uriaș și cu un ochi umflat și vînăt.

Se clătina ca un om beat și pînă ajunse acasă trecură cîteva ceasuri, pentru că se odihnea la fiecare pas, ca să nu leșine din nou.

Acasă îl aștepta scrisoarea Mařenkăi. Ca să înțeleagă bine ce-i scria, a citit-o de cîteva ori. Creierul îi era încă încețoșat. Încet, încet, cuvintele Mařenkăi îi pătrunseră însă în conștiință.

Îl vestea că se simte încă slabă. Voise de mai multe ori să-i scrie, dar fiind ocupați cu munca, amînase de pe o zi pe alta. Doar Pepa știe cum merg lucrurile la ei. Cînd venise telegrama tocmai voia să-i înșire veștile, așa cum făcea o dată pe lună. Se speriaseră cu toții crezînd că i se întîmplase ceva lui Pepa. Dar acum sînt bucuroși că-i merge așa de bine ; toată lumea se miră cum de a putut să trimită dintr-o dată atîtea parale. Așadar, tot exista o țară pe lumea asta unde muncitorul trăiește bine ; Jandova se mîndrește față de toată lumea că Urban a ajuns director. Ea, Mařenka, îl roagă pe Pepa numai atît : să n-o uite dacă ar ajunge cumva și el un domn așa de mare.

După ce citi scrisoarea de la un capăt la altul, Pepa Hudec începu să zîmbească. Se afla acum atît de sus deasupra destinului său încît putea să rîdă.

Lovitura bastonului american de cauciuc îi luminase mintea pentru totdeauna.

Aștepta fără nici o curiozitate sfîrșitul grevei. Se întîmplă ceea ce știa c-o să se întîmple : greva fu înfrîntă. Turnătorii reîncepură munca în aceleași condiții ca și ajutorii și mașiniștii, dar de primit n-au mai fost primiți toți. Celor care atrăseseră atenția asupra lor, într-un fel sau într-altul, nu li se mai îngădui să treacă de poartă. Și în cabina lui Hudec se afla un alt muncitor.

Cu toate acestea Hudec fu reprimit, numai că trebui să se declare mulțumit cu un loc de frezor. Îi scăzuseră și salariul la un dolar și cincizeci de cenți pe zi.

Conducerea fabricii aprecia posibilitățile și calitatea muncii lui, de aceea îl angajase iar, dar pentru că era bănuit că e membru al Uniunii, trebuia să se prezinte în fiecare săptămînă la cancelarie. La plata salariului casierul cerceta să vadă dacă nu cumva veniseră reclamații împotriva lui.

Hudec nu era însă membru al Uniunii sindicale americane. Nu se socotea cîtuși de puțin american și trăia mereu, cum s-ar spune, cu un picior în lumea din care plecase. Situația lui de la „Eberhardt" era ciudată și neplăcută. De aceea începu să-și caute altă slujbă, ca să schimbe mediul.

În cele din urmă găsi.

Se ducea printre muncitori, în Piața verde, așa se numea o piață din Cleveland, și întreba de condițiile de muncă din fabricile de pe malul celălalt. Într-o luni dimineață, tot întrebînd, ajunse din întîmplare pînă la fluviu. Aici norocul îi surîse puțin căci se îmbolnăvise conducătorul unei macarale de pe mal. Își oferi serviciile și fu angajat. Trebuia să pună la îndemîna muncitorilor grinzile venite pe fluviu.

Așa-și petrecu ultima jumătate de an, strîngînd bani pentru călătoria de întoarcere.

Lucra acum sub cerul liber și putea să-și lase gîndurile în voie. Se gîndea la o mulțime de lucruri, dar ca de obicei, cel mai puțin la el însuși. Se hotărîse să strîngă bani ca să se întoarcă acasă, și asta-i ajungea deocamdată.

America nu-l mulțumea. I se părea ca o arenă în care muncitorii trebuiau să alerge ca să cîștige premiul pentru alții, iar ei se alegeau doar cu istovirea.

Cînd avu biletul de vapor în buzunar, începu să se pregătească pe îndelete de călătorie. În vremea asta se mai duse o dată la Urban, ca să-și ia rămas bun.

Karla îl primi prietenoasă. Cînd îl văzu își aminti de zgomotele din străduțele de la Kročehlavy, cu cîrdurile de gîște din fața porților, cu vuietele uzinei, cu pufăitul sacadat al furnalelor, cu urletele sirenei cînd chema sub același jug mulțimea uriașă de muncitori. Imaginile acestea îi treziră dorul de patrie, așa cum foșnetele pădurii trezeau odinioară în sufletul lui Kristián Rienz amintirile tinereții. Zîmbetele ei atît de drăgălașe, care-i alunecau pe față ca fluturii pe flori, îi ușurară lui Hudec întîlnirea cu Urban de care se cam temea.

Cu cît îl cunoștea mai bine, cu atît mai mult își dădea seama că Urban nu se gîndea niciodată la trecut și că tocmai asta era tăria lui, că mergea încăpățînat înainte, fără să privească într-o parte sau într-alta, concentrîndu-se numai asupra lui însuși și a succesului său ; ferindu-se de orice legături cu concetățenii săi pentru ca să preîntîmpine vreo discuție neplăcută, voind să înlăture tot ceea ce socotea că ar fi putut să stăvilească egoistele sale năzuințî. Din observațiile și glumele lui Alfons, Hudec trăsese concluzia că gîndurile lui Urban se învîrteau într-un spațiu foarte îngust, în vreme ce gîndurile lui Pepík, „Polițistul", alergau departe, nu cunoșteau granițe.

— Ai griji, Hudec ? îl întîmpină Urban. Văd după vîrful nasului dumitale că iar te chinuiești cu cine știe ce problemă nerezolvată.

— Nu numai cu una, asta n-ar merita osteneală. Am mai multe în traistă.

— Domnul Hudec a venit să-și ia rămas bun, spuse Karla. Închipuiești că s-a hotărît să se întoarcă la Kročehlavy !

— Bravo, bravo, foarte frumos ! răspunse Urban. Nu mă surprinde de loc. Dumneata îți amintești, Hudec, că ți-am prezis asta demult.

— Cum să nu, îmi aduc bine aminte !

— America nu-i o țară pentru un om ca dumneata, zise Urban.

— Astăzi știu și eu asta, recunoscu Hudec. Prea sînt feluriți oamenii care lucrează aici. Nu vreau să spun cu asta că sînt diferiți pentru că vin din toate colțurile Europei și nu vorbesc o limbă înțeleasă de toți. Însă aici, deșteptăciunea fiecăruia e de alt soi.

— Ai dreptate, se gîndi Urban cu voce tare. Un anumit grad de inteligență are ca rezultat crearea unei limbi a sentimentului, pe care încep s-o înțeleagă toți. De aceea poți să vorbești cu cîte un prost cît vrei, fără să izbutești vreodată să scapi de sentimentul că stai de vorbă cu un butuc de lemn. La ceilalți, însă, e de-ajuns o jumătate de vorbă, ca să te priceapă.

— Sînt mulți care nici nu știu de ce fac ceea ce fac, urmă Hudec. Gonesc și ei, pentru că-i văd pe ceilalți gonind ; dar dacă rămîn singuri se pierd. Atunci nu mai poți avea nici un pic de încredere în ei.

— A recunoaște lumea și propria-ți menire, a-ți da seama de misiunea pe care o ai în lume, dragă Hudec, pentru asta e nevoie de o minte limpede, zîmbi Urban.

Hudec înțelese că compatriotul său voia să-i aducă o laudă.

Pepa Hudec privi obrazul regulat și fin al lui Pavel Urban, cu ochii mari, căprui, puțin depărtați ; îi cercetă arcuirea simetrică a sprîncenelor care părea aproape feminină. În vecinătatea bărbiei dure descopereai un farmec seducător, accentuînd profilul unui om care știe ce vrea. Era același chip pentru care încă din școală fusese invidiat de copiii ceilalți; era obrazul adolescentului care pornise lupta împotriva Vienei și a Romei. Cu toate acestea, expresia lui se schimbase. Trebuise să se schimbe, fiindcă astăzi Urban nu mai era omul de pe vremuri !

— De ce mă privești așa ? rîse tînărul, pentru că simțea mereu căutătura lui Hudec asupra sa. Privirile acestuia nu-l nelinișteau ; dimpotrivă, aproape că-l măguleau.

Dîndu-și seama de ce se petrece în sufletul inginerului, Hudec simți deodată dorința să-l zguduie puțin pe omul acesta care se ținea atît de bine înfipt în șaua vieții. Spuse, nevinovat :

— Ai mai slăbit și ești mai palid decît ultima oară, domnule inginer !

În ochii zeflemitori ai tînărului străluci o lumină pătrunzătoare. Pe obraz îi rămase același zîmbet.

— Nimic nu se realizează fără zbatere, dragul meu. Nici măcar în America !

— Doar nu te poți plînge ! Ajunge să arunci o privire în locuința dumitale ca să-ți dai seama de succes din fiecare ungher.

— Cunosc americani, simpli mașiniști, care locuiesc tot atît de bine ca și mine, răspunse Urban cu un ton profesoral, iar în ceea ce te privește cred că ar depinde numai de dumneata ca prin calificarea pe care o ai să fi rămas la un loc bun, și apoi să fi mers înainte. Numai că n-ar trebui să-ți umpli capul cu tot felul de probleme nerezolvabile, ci să te gîndești la un singur lucru !

— La care ?

— La succesul dumitale, bineînțeles !

— A, da !

— Tocmai asta e cheia îndemînării negustorești ; e necesar să faci compromisuri, uneori e necesar să renunți la interesele personale, e necesar să înveți și să te perfecționezi mereu !

— Pentru cine ?

— Pentru tine însuți și pentru muncă, se înțelege ! se miră Urban.

— Dar de munca asta se folosesc, chiar dacă aș avea timp s-o perfecționez, numai patronii...

— Te folosești și dumneata de ea, numai că trebuie să știi să-ți smulgi partea !

— Asta am încercat o dată și am primit în schimb un baston de cauciuc în cap, rîse Hudec.

— Nu mă gîndeam la grevă. Nu aceasta e calea pentru un om care vrea să reușească ; drumul acesta e al disperaților !

— Și cine îi împinge pe muncitori să meargă pe un asemenea drum ? O știi și dumneata : patronii !

— În privința asta dumneata ai idei fixe, Hudec ! Relațiile economice, nu patronii sînt vinovați. Dumneata te gîndești întotdeauna că patronii te privesc prea de sus.

— Nu ne privesc de sus, asta o știu bine, zîmbi Hudec, sigur de el. Nu se uită de loc la noi. Cînd nu lucrăm, sîntem luft pentru ei, iar cînd lucrăm, nu sîntem decît niște mașini de fabricat bani, și nu oameni cu aceleași drepturi și aceleași nevoi ca și ei. Ei au puterea și banii ; se simt în siguranță prin averile lor și prin forță ; noi sîntem pentru ei numai un factor al relațiilor economice, așa după cum spuneți, dar nu oameni.

— Oamenii ăștia din Kladno sînt grozavi ! Veșnic nemulțumiți, trec pe lîngă viață și o privesc întot-

deauna din afara ei, căutînd mereu adevărul ! îi spuse Urban Karlei ca și cum s-ar fi plîns.

— Există oare, în realitate, un adevăr, numai unul, pentru toți ? întrebă Karla.

— Da de unde ! răspunse Urban pentru amîndoi. Oamenii nu fac altceva decît să caute adevărul și să sufere pentru el, și în felul ăsta nu izbutesc decît să-și îngreuneze viața.

— Ai dreptate, domnule inginer, că în străinătate unul de-ai noștri vede viața din afara ei ! Uite, eu, de pildă, mi-am putut da seama abia aici că oamenii din Kladno au un fel al lor de a fi în trecerea de la tăcere la revoltă. Nemulțumirea lor se naște numai din dorința de a duce o viață omenească. Sînt prea conștienți ca să tragă la căruță fără să murmure. Se zbuciumă în fel de fel de situații care le sînt impuse, înțelegi dumneata, se tot încurcă în ele, și uneori se zbat fără rost ca peștele pe uscat. În mină și în industrie se perindă generații întregi, mai repede decît într-altă parte, asta o știi și dumneata foarte bine, dar viața și condițiile lor de trai nu se schimbă o dată cu schimbarea generațiilor. Duc mereu aceeași viață de mizerie, plină de lipsuri neomenești.

Hudec, „Polițistul", se aprinsese atît de mult, încît Karla se miră. Avea, în sfîrșit, curajul să spună pe șleau tot ceea ce gîndise de atîtea ori. Își spunea : „Vin astăzi pentru ultima oară în casa asta și nu-mi pasă de loc de ce-or să zică !"

— Eu n-aș vrea să-ți răpesc încrederea în părerile tale, spuse Karla, oarecum rușinată, însă eu cred că au existat întotdeauna săraci și bogați și că vor exista și de acum încolo !

— Unii se îmbogățesc, îi sări Urban în ajutor, alții sărăcesc ; așa se învîrtește mereu roata lumii.

— Așa se întîmplă, poate, cu oamenii care nu trăiesc din propria lor muncă, ci cu ceea ce au produs

sau creat alții. Deocamdată săraci sînt numai cei care muncesc. Dar nu vor rămîne mereu săraci. Eu m-am gîndit întotdeauna, domnule inginer, că mizeria și viața lor nenorocită de astăzi nu este decît o stare provizorie.

— Domnii mei, domnii mei ! îi certă Karla. Lăsați asta și veniți mai bine la masă, vă rog... Și, pentru că mi-am adus aminte, unde-o fi astăzi Alfonsek ?

— A plecat la Chardonne, răspunse repede Hudec, care mai era încă prins de gîndurile lui. Nu vrea să se afle în Cleveland, cînd oi pleca eu !

— Ah, Doamne, ce-o să mai iasă și din plecatul lui! suspină Karla. Te rog, ia cartofi la *roastbeef* și compot pe farfurioara asta. În sticlă e sos de roșii.

Își umplură farfuriile, și Urban, care voia să încheie convorbirea, întrebă politicos :

— Și, mă rog, cum vreți să lichidați mizeria ? Și ce va fi pe urmă ?

— O stare provizorie, așa se lichidează, răspunse Hudec, „Polițistul", agitîndu-și cuțitul ca o sabie, încît Karla clipi speriată... Și făcu un gest ca și cum ar fi voit să taie gîtul cuiva.

— Ia te rog, nu mai face pe sălbaticul aici ! Dumneata nu ești în stare să tai nici măcar o găină !

— Asta se va vedea, vorbi Hudec cu gura plină și cu ochii rîzători.

— Sînt sigur că eu n-am să mai apuc zilele acelea, dar beau în sănătatea dumitale și Urban ridică paharul. Călătorie fericită peste Ocean !

— În sănătatea dumneavoastră, Karlicika și domnule Urban ! Dar nu vă lepădați de noi, poate că odată și odată tot o să fiți alături de noi !

Pînă la sfîrșitul cinei se mulțumiră doar să glumească. Hudec, „Polițistul", înviorat că-și putuse exprima gîndurile pe care le înăbușise atîta vreme, plecă

mulțumit și făgădui să transmită salutări tuturor cunoștințelor de acasă.

Dar cînd ușa se închise în urma lui, Urban clătină din cap :

— De vrei să faci carieră, nu ai voie să încerci să schimbi lumea ! Dar nu era mulțumit de sine, de aceea se și manifesta, în exterior, cu atîta demnitate.

— Ar trebui să ia lumea în piept ca tine, spuse Karla, plină de admirație pentru excelentul ei soț.

Simțămîntul dreptății o neliniștea prea puțin pe Karla. O preocupa numai fericirea ei. O pălărie drăguță, rochii frumoase, mobilă elegantă, porțelanuri pictate, linguriță de argint, astea erau lucrurile care-o mulțumeau.

Karla, bineînțeles, din clipa în care suferințele ei se sfîrșiseră, încetase de a mai trăi o viață proprie. Acum nu mai trăia decît *în* și *prin* Urban și nu mai era decît o umbră a lui. Căci omul plătește fiecare bucurie cu ceva. Nici Karla nu primise nimic degeaba.

Capitolul 15

DIN IANUARIE PÎNĂ ÎN MAI

Cînd Hudec, „Polițistul", venise de la Loeben în vacanța de Crăciun, adusese daruri pentru toată familia. Rudla, care era în ultimul an de școală primise de la fratele său mai mare o lampă de miner dintr-acelea pe care le întrebuințează la lucru minerii din Stiria.

Rudla chiui de bucurie. Darul îi dovedea că fratele său știa de dorința lui tainică și că o să pună o vorbă bună pe lîngă Hudcovka care nu voia în ruptul capului ca băiatul ei mai mic să se facă miner.

Și avea și de ce să se împotrivească.

I se părea că pe mineri îi paște prea adesea moartea. Nu-i vorbă că nici în turnătorie nu erai prea sigur de viață. Fără îndoială ; doar trecuse prin asta ; știa că un om putea dimineața să intre sănătos în turnătorie, iar seara să fie scos de acolo fără suflare. Munca la lumina zilei era totuși altfel decît aceea din adîncul pămîntului. Ce, să-l dea pînă și pe fiul ei mai mic care, cu toate că nu stătea toată vremea acasă și nu se lingușea ca Mařka, îi era totuși cel mai drag ? Să-și dea băiatul, spătos și cît un munte de voinic, putînd să ducă în spinare cale de un ceas sacul plin cu cărbuni și care trăgea pînă-n vîrful dealului, cu atîta ușurință, căruciorul cu băligar,

deștept, pricepînd din ochi tot ce voiai să-i spui, aducea de la pădure sau de la cîmp toate cele trebuitoare gospodăriei cum nu făcea nici unul dintre ceilalți copii? Gîștele nu i se rătăceau niciodată, verdeața pentru iepurii de casă o aducea tocmai de la piața din Kladno; la școală nu-și lua niciodată mîncare pentru prînz. Spăla bidoanele de lapte ale vreunei precupețe din Kladno, care-i dădea în schimb margarină rîncedă și franzeluțe vechi, rămase din ajun. Rudla curăța margarina cu un cuțit și mînca totul cu o poftă de lup. Era un fel de butoi fără fund, fiindcă se afla tocmai în perioada de creștere. Și crescuse înalt și spătos.

Flăcăul acesta, sprinten și sănătos, să muncească sub pămînt? Nu! Hudcovka nici nu voia să audă de așa ceva.

Nenorocirea Růženei era încă prea proaspătă în mintea ei. Lega întotdeauna nenorocirea asta de figura minerului Bílek, care venise atunci în fugă, negru, așa cum ieșise din mină, ca să-i spună pe ocolite, căutînd s-o cruțe, că Růžena sărise în mină.

Și ea să-l trimită pe Rudla de bunăvoie acolo?

Rudla se împrietenise atît de mult cu minerul-șef, Bílek, încît nu se mai despărțea de el, iar asta o făcea geloasă. Bílek se ocupa mult de el și-l ajuta în fel și chip. Rudla vindea cărbunii pe care minerul îi căpăta ieftin de la mină și nu-i întrebuința. În felul acesta cîștiga bani de buzunar.

Bílek își pierduse nevasta. N-avea copii și cînd Hudcovka rămăsese văduvă, el se gîndise s-o ia de soție. Îi trimisese chiar vorbă prin negustoreasa Novačka, dar Hudcovka îi răspunse că nu se mărită nici pentru vițelul de aur. Și nu s-a măritat.

„Din pricina asta, se gîndea ea, mi-l înstrăinează acum Bílek pe Rudla." Cîteodată îi spunea asta și lui Rudla, dar tînărul se apăra, zicînd:

— Mami, nici nu te gîndi la așa ceva! Doar e bărbat și cîte nu-mi povestește!

Pînă la urmă, însă, și-a dat încuviințarea, deoarece și Hynek era de părere că minerii o duc mai bine decît metalurgiștii. Așa se întîmplă întotdeauna: munca vecinului ți se pare mai ușoară. Apoi Pepík n-avea de lucru și chiar puținii bani pe care-i putea aduce un începător acasă erau bineveniți.

Așadar, Rudla intră cu Bílek în pîntecul minei de la „Maxovka", prinzîndu-se de el ca un clește. Cînd intrară în colivie și mașinistul o puse în mișcare, tînărul avu senzația că stă pe loc și numai pereții întunecați ai minei fug în sus cu repeziciune, luîndu-i auzul și văzul. Pe pereți licăreau broboane de apă neagră, care se înmulțeau pe măsură ce se cufundau mai adînc. Apoi broboanele acestea se preschimbară într-un fel de ploaie. Picăturile îl stropeau pe obraz.

De cîte ori se mira sau se speria de cîte ceva se uita la fața palidă și strălucitoare a lui Bílek și atunci se simțea din nou în siguranță.

Coborau numai de cîteva minute, dar Rudla avea impresia că durase foarte mult. În sfîrșit, ajunseră la fund. Colivia mai sălta de cîteva ori, apoi se auzi un sunet de clopot. Bílek și Rudla se aflau acum la intrarea în galerii, și alături de ei se mai găsea un întreg grup de mineri.

— Noroc bun! îl salutară aceștia pe Bílek, așteptînd să se golească colivia, apoi împinseră înăuntru un vagonet plin cu cărbuni.

Minerii se răspîndiră prin galerii, iar cînd Rudla se dădu puțin la o parte, văzu un șir de vagonete pline cu cărbuni atît de frumoși, încît i se umplu inima de bucurie. În prima clipă îi veni să pună mîna pe ei, să-i vîre în coșniță și s-o ia la fugă.

Dar acum era miner-ajutor, înscris ca ucenic al Societății metalurgice din Praga. Trebuia, așadar, să

privească altfel cărbunii, pentru că se înțelegea de la sine că în mină se ține socoteală de orice mărunțiș ! Ce cîștig se mai scotea de aici ! Rudla va transporta cărbunii, iar apoi unchiul Bílek îl va învăța cum să-i extragă. Ia te uită ! pe aici nu putea să mai înainteze. Întoarse capul spre minerul-șef, îl lăsă să treacă înainte și îl imită întru totul.

Se tîrîră cu mare greutate pe lîngă vagonete. De multe ori nimereau în șanțul lateral și apa îi stropea cu putere, iar mai încolo, unde galeria se strîmta, trebuiră să se cațere pe vagonete. Înaintau, tîrîndu-se ca șerpii. Rudla rîdea în sinea sa, văzînd cît de ușor se tîra înainte minerul-șef Bílek de parcă ar fi fost un băiețandru.

Bílek lovea din cînd în cînd cu ciocanul într-o țeavă de fier și așa află Rudla de existența acestei țevi care nu se vedea din pricina întunericului. Bílek îl lămuri că era un fel de telegraf pentru ei. Cu ajutorul ei se dădea de veste tovarășilor că se află cineva pe galerie, ca nu cumva aceștia să pornească vagonetele încărcate și să-l strivească. Tînărul își atîrnă lampa de gît.

Îl imita întru totul pe minerul-șef, așa cum visase de multă vreme s-o facă. Dar lumina pîlpîitoare a lămpii nu era decît un licurici în întunericul minei, trădînd doar întortocheturile galeriilor.

— Ce e în țeava asta, unchiule ?

— Apă !

— Și ce vîjie aici jos, peste tot ?

— Apă !

— Aici peste tot e numai apă ? se miră Rudla. Dar de unde se adună atîta ? În șanțuri e apă, în țeavă la fel și de pe pereți plouă !

Străbătură o răscruce și se cățărară iarăși pe vagonete. Rudla rîse iar în sinea lui de minerul-șef, ale

cărui tocuri mari de la cizme erau gata să-l izbească în nas.

Dar rîsul i se opri în gît cînd se pomeniră în fața unei găuri mari, care se deschidea în perete, la înălțimea umărului, ca o rană neagră. Minerul-șef îi porunci :

— Tîrăște-te prin ea, tinere !

Rudla îl privi, ca să-și dea seama dacă nu cumva glumește. Însă Bílek părea serios și se pregătea să-l urmeze și el.

Lui Rudla îi era rușine să se arate fricos. Trecuse doar și peste alte obstacole, și la urma urmei nu era mare lucru să sări pe un perete înalt de un metru și jumătate și să te tîrăști după aceea prin gaură. Izbuti să pătrundă într-o galerie care urca și se îngusta tot mai mult. Se tîrau mereu și ceea ce își închipuise la început că e numai o deschizătură puțin adîncă părea să nu mai aibă sfîrșit. Se prindea de blocurile de cărbune sfărîmat (ce mult era aici !), de colții de stîncă, de țeavă și de tavan. Deodată auzi lovituri puternice. La un pas de el se afla un om întins pe jos, cu trupul acoperit de praf de cărbune.

Minerul-șef începu să vorbească cu el și ridică lampa să vadă cărbunii scoși ; cînd lumina trecu peste fața minerului, Rudla abia putu să recunoască sub șuvoaiele de sudoare care brăzdau obrazul înnegrit, o față asemănătoare cu aceea a minerului Klen care locuia la Noul Kladno, în casa lăptăresei unde se angajase Rudla să spele bidoanele.

— Ei, dar ăsta e domnul Klen !

— Tinere, sub pămînt se spune totdeauna : Noroc bun ! Cum ai ajuns aici ?

Rudla mai trebuia încă să descurce unele chestiuni nelămurite pe care nu le înțelegea. Sus, pe pămînt, bineînțeles că știa cine e miner și cine metalurgist, dar pînă acum nu-și închipuise cum arată aceștia

cînd sînt sub pămînt. Crezuse c-o să întîlnească aici oameni necunoscuți sau un fel de ființe subpămîntene și cînd colo, iată-l pe domnul Klen și poate că va mai da și peste alți cunoscuți !

Gîndul acesta îl bucură grozav și se simți dintr-o dată mai puțin străin. Își dădu seama că abia acum începea pentru el viața subpămînteană și se simțea ca un Columb, descoperind America. Abia acum, cînd mina îi îmbrățișă întregul trup care nu se va mai usca niciodată din cauza umezelii, cînd se obișnui cu apariția și dispariția umbrelor tăcute care se pierdeau prin galeriile lăturalnice și începu să-și stăpînească teama de surpare a galeriilor și a bîrnelor plesnite, care i se păreau ca niște chibrituri ce puteau fi oricînd strivite de un uriaș, abia acum Rudla înțelese viața de sub pămînt.

Între timp, minerul-șef se întorsese. Se așeză jos și se lăsă să alunece pe șezut pînă ajunse iarăși în galerie. Sări și descoperi că Rudla îl urmase îndeaproape.

— Vezi tu, domnul Klen sfredelește și face o deschizătură, apoi introduce acolo dinamită și provoacă explozia.

— Păi o să sară în aer ! Și noi cu el ! strigă Rudla.

— Nu fi prost ! Noi o să ne adăpostim colo, după ușa de fier care se închide ușor și așteptăm pînă explodează cartușul. Apoi ne ducem repede să vedem rezultatul, iar schimbul doi o să curețe locul de cărbuni.

— Minunat ! spuse Rudla.

Mergeau printr-o galerie întortocheată, cotind cînd la stînga, cînd la dreapta și astfel se întoarseră : Rudla se izbi de cîteva ori cu capul de bîrne, căci mergea înainte și nu-l putea vedea pe Bílek cînd se apleca. Ori de cîte ori Bílek auzea lovitura, se oprea și lumina tavanul cu lampa.

Rudla se freca pe creștetul capului și spunea :

— Asta n-a fost decît lemn !

— Lemn sau nu, minerul trebuie să lumineze toate obiectele de care se lovește. Asta e o veche superstiție.

Acum Rudla mergea cu mai multă băgare de seamă. Treptat, ochii i se învățară cu întunericul și plămînii cu lipsa de aer.

Acum vedea că orizonturile erau întărite cu grinzi groase. Cîteodată semănau cu căsuțele pe care le desenează copiii, cu două linii verticale și două oblice, unindu-se în unghi ascuțit și alcătuind acoperișul. Pe alocuri căsuța era mai înaltă, iar bîrnele duble. Unele bîrne erau acoperite cu mucegai, din ele cădea miezul putred ; altele erau frînte, iar așchiile începeau să se desprindă încetul cu încetul. În unele locuri, stîlpii erau legați cu sîrmă groasă.

— Unchiule, nu ne cade toată afacerea asta în cap ? întreba mereu Rudla cînd vedea bîrnele atît de șubrezite și stîncile deasupra lor parcă abia se mai țineau.

— Lemnăria asta o să fie înlocuită foarte curînd, îi răspunse Bílek. De aia și trec eu pe aici și mă uit la toate !

Rudla deveni ucenic și împingea vagonetele. Slăbise și învățase să muncească îmbrăcat numai cu pantaloni strînși cu o curea. Îl însoțea întotdeauna pe Bílek ; cu el intra în schimb și tot cu el ieșea din mină.

Odată, Bilek îi spuse :

— Fiindcă s-a nimerit să trecem ziua prin fața cimitirului hai cu mine să-ți arăt ceva.

Intrară pe poarta cimitirului, lăsară în urmă mormîntul directorului minei, Johann Váňa, fiul minerului Váňa din Feldbabke și mergînd pe poteci întortocheate, ajunseră la un loc împrejmuit cu un grilaj nu

prea înalt. Printre morminte se afla un obelisc de piatră cu o inscripție :

„În amintirea celor optsprezece mineri care au fost îngropați în mina «Ecaterina» la data de 4 mai 1874, din cauza unei explozii de dinamită".

— Pentru palma asta de pămînt, spuse Bílek, administrația minei a plătit primăriei din Kladno o sută de fiorini și a ridicat acest monument pentru posteritate. Pe atunci eram și eu ucenic ca și tine. Ei, vezi tu, pentru mineri pînă și veșnicia e scurtă. Mina „Ecaterina" e astupată și părăsită demult ; iar peste un an, minerii vor fi dezgropați, oasele lor vor fi aruncate într-o groapă... și s-a isprăvit cu gloria. Astăzi, dacă moare vreun miner sub pămînt, nu-i mai ridică nimeni nici un monument.

— Unchiule, dar cum s-a întîmplat să ajungă cărbunii aici la Kladno ? întrebă curios Rudla.

— Ca pretutindeni, băiatule ! în vremuri străvechi se afla aici un lac cu maluri mlăștinoase, pe care creșteau copaci cu rădăcini uriașe ; trunchiurile copacilor au căzut în apă, s-au scufundat, apoi peste ei s-a depus nisip, piatră și Dumnezeu mai știe ce. Și după multe mii de ani, totul s-a prefăcut într-un fel de piatră, iar această piatră se cheamă cărbune. Ai priceput ?

— Și asta s-a întîmplat tare de mult ?

— Hei, nu ieri alaltăieri !

— Și straturile sînt toate ca la „Maxovka" ?

— În bazinul Kladno, stratul principal are o grosime care ajunge uneori pînă la unsprezece metri !

Cît timp Rudla, care abia părăsise școala, fu ucenic, se tot învîrtea în jurul minerului-șef Bílek, rugîndu-l să-i spună cîte o poveste veselă. Bílek nu se lăsa rugat ; tovarășii lui de băutură îi cunoșteau de mult

poveștile pe dinafară, iar Rudla era un auditor plin de recunoștință. Îl ruga mereu să i le povestească și pe cele vechi și pe cele noi, dar mai cu seamă una de care nu se mai sătura, aceea a minerului Varhulík.

— Păcat că n-ai putut să-l cunoști pe Varhulík ! În tinerețea lui era un mare certăreț și scandalagiu. Dar de cînd a îmbătrînit nu mai este nici pe jumătate pe cît a fost. Îi plăcea să vîneze pe furiș. Maistrul o știa, dar se făcea că nu bagă de seamă cînd lipsea de la lucru, dacă primea din cînd în cînd cîte o bucată de vînat. Atunci lucrau la suprafață frații Vincek și Ferda Zajíc [1]. Unul dintre ei lua în primire vagonetele, iar celălalt le răsturna. Ferda avea mustăți lungi ca niște bice, de-ai fi putut să pocnești cu ele și alta nu, și mai erau și roșcate.

Odată, maistrul îi spuse lui Varhulík : „Să-mi trimiți pe duminică un iepure, că altfel să știi..."

Iar Varhulík bolborosi : „Milostive dom'le maistru, vă trimit un iepure de îndată ce-oi nimeri unul !"

Dar abia se întoarse și mormăi : „Impozit de capre ! [2]"

Puțin după aceea se lovi nas în nas cu Ferda cel cu mustața mare și roșcată. „Ascultă, Ferda, te cheamă minerul-șef !" „Ce vrea de la mine ?" „Nu știu. Tu du-te la dînsul și spune-i că te-am trimis eu !"

Ferda lăsă vagonetul și porni într-acolo. „Milostive domn, m-a trimis Varhulík !" „La dracu ! Ce vrei ?" „Eu ? Nimic. Varuhlík a spus să vin și să vă raportez că m-a trimis el !"

Deodată maistrul se plesni cu mîna peste frunte : „Zajíc îți zice, așa e ?" „Da, milostive domn, Zajíc Ferdinand !" „Șterge-o imediat, să nu te mai văd în

[1] *Zajíc*, în limba cehă, iepure.

[2] Un fel de dar pe care muncitorii îl făceau șefului în scopul repartizării lor în posturi mai bune.

ochi ! Iar Varhulík să nu cumva să-mi mai iasă în cale, c-o să-i ard vreo două peste bot !"

Rudla „necheza" cu glas piţigăiat şi se bătea cu palmele peste pulpe.

— Unchiule, încă o poveste ! Încă una ! Mai avem atîta drum pînă la Kladno !

— Bine !... Apoi Varhulík s-a însurat şi de şmecher ce era, i-a găsit şi nevestei nod în papură. Ajunseseră de nici nu mai vorbeau unul cu altul. Amîndoi erau de o încăpăţînare nemaipomenită. Nici unul nu voia să-i cedeze celuilalt nici o iotă. De supărare Varhulík s-a dus într-o duminică singur la cîrciumă ; cînd s-a întors seara acasă, i-a scris nevestei un bileţel : *„Să mă deştepţi la ceasurile două şi jumătate, că intru cu echipa de cinci !"* Apoi s-a culcat. Cu toată supărarea, dormea de minune. Sforăia de se cutremurau pereţii. De cîteva ori se trezi pe jumătate, dar fiind sigur că nevastă-sa îl va scula la timp, tuşea puţin şi se întorcea pe partea cealaltă. Apoi i se păru că-l bate o lumină în ochi. Atunci se gîndi : „Să fi aprins femeia lumina ?" Un miner tot pe întuneric se scoală şi iarna şi vara. Trase cu urechea, dar peste tot era linişte. Deschise însă ochii şi, ce să vezi, afară era ziua mare. „Vai de mine !" Sări din pat şi se uită la ceas : şapte şi jumătate.

Strigă după nevastă, uitînd că nu vorbeşte cu ea : „De ce nu m-ai sculat ? Ţi-am scris doar pe hîrtie că intru cu echipa la cinci ?" „Bine, dacă vrei să vorbeşti... Dar să ştii că tu ai început întîi, aşa că pot să-ţi răspund. Nu uita că tu ai început vorba întîi !" „Lasă-mă în pace cu prostiile ! Azi am pierdut schimbul !" „Eu n-am nici o vină. Te-am deşteptat !" „Cum, m-ai deşteptat ?" „Uită-te pe masă, te rog !"

Varhulík aruncă o privire într-acolo şi văzu că pe biletul pe care-l lăsase el era adăugat : *„Scoală-te, e ora două şi jumătate".*

— Unchiule, da aia cu gîştele !...

— Băiete, dar tu chinuieşti omul ca frigurile care te ţin patru zile ! Totuşi începu îndată să povestească. Faptele s-au petrecut într-o colonie de mineri. Lîngă fiecare mină se află nişte barăci, toate la fel. Societatea (cînd rostea cuvîntul acesta, Bílek obişnuia să salute. În faţa stăpînilor gestul dovedea politeţă, dar minerii ştiau că Bílek saluta în zeflemea) nu-i bagă acolo decît pe oamenii ei de nădejde, care sînt credincioşi şi disciplinaţi, ca de pildă minerii şefi sau alţii de teapa lor, muncitori care dacă nu ascultă de ordine sînt imediat daţi afară. În colonia minei „Maxovka" locuia pe vremuri un miner-şef. Nu eram eu, să ştii ! Odată acesta îi spuse lui Varhulík : „Ascultă, Varhulík, fă-mi rost de-o gîscă ! Nevastă-mea îşi serbează ziua de naştere !" „Cum să nu, dom'le şef ? Se poate să nu vă aduc eu o gîscă, atunci cînd nevasta dumneavoastră îşi serbează ziua de naştere ?"

Cum trecu de colţul străzii, Varhulík auzi gîgîitul unui cîrd de gîşte care erau ale unei neveste de miner din colonie. Asta o ştii şi tu de acasă că fiecare femeie îşi înseamnă gîştele cu un anume semn, iar dacă n-o face, să ştii că le cunoaşte mai bine decît pe copiii ei. Dar să lăsăm asta...

Varhulík începu să le ademenească : „Haideţi, haideţi, gîştelor !" Gîştele gîgîiau, dar se lăsară mînate drept la casa minerului-şef. Cînd ajunse acolo, Varhulík le goni înăuntru şi închise poarta, apoi o zbughi la lucru !

„S-a făcut. I-am dus cucoanei gîsca." „Bravo, Varhulík. Uite, alege-ţi vreo cîteva bucăţi mari de cărbuni de colo. Dar ştii, aşa ca să nu bată la ochi ! Mă-nţelegi."

Bineînţeles că Varhulík a luat frumuşel cărbunii şi a plecat.

Între timp, nevasta minerului, căutîndu-și gîștele, le auzi de departe gîgîind în curtea minerului-șef. Alergă repede într-acolo și... gata cearta. Apoi începu păruiala. Fu o bătaie în toată regula!

Rudla și Bílek ajunseră prieteni buni; toată lumea-i știa. Rudla dădea fuga la Bílek ori de cîte ori avea prilejul, iar Bílek se folosea și el de orice ocazie ca să se ducă la Hudec. Oamenii șopteau că pînă la urmă Hudcovka tot o să se mărite. Cîtva timp bîrfeala contenea, apoi începea din nou.

Cînd Pepík Hudec, „Polițistul", se înapoie din America, vorbele începură iar; tot așa și cînd Rudla plecă la recrutare; în sfîrșit, povestea se repetă pentru a treia oară cînd Mařenka Stuchlíkova începu să poarte șalul turcesc. Cu șalul își ascundea destul de bine burta, ca să nu bage de seamă haimanalele care căscau gura la poarta uzinei și socoteau cîte botezuri aveau să mai fie la Kladno. Dar nunta nu se făcu. Se petreceau însă, în schimb, destule lucruri care răscoleau viața liniștită din Kladno.

Rudla devenise miner extractor și, pentru că trebuia să intre ca muzicant în fanfara minerilor, primise cornul de vînătoare. Bílek îl învățase să cînte și apoi îi ajutase să fie numit în fanfara în care cînta și el la trombon.

Într-o bună zi la cîrciuma „La pomul verde" din strada Slánska se pripăși un om care venise de la Viena. Țipa răgușit de unul singur în salonul plin cu mineri. La început, tovarășii se supărară, dar mai apoi, cînd acesta le răspunse printr-un „da" care făgăduia mult, îl primiră cu bunăvoință. Acel „da" pe care-l rostise el însemna că Uniunea va sprijini greva minerilor.

Rudla se înapoie acasă de la mină și strigă încă de la ușă:

— Mami, facem grevă! Așa s-a hotărît la adunare.

— Te rog, lasă poveștile! Fii mulțumit că ai de lucru!

— Dar dacă nu se duce nimeni să muncească...

— Cum? Pentru ce? urmară întrebările ei energice.

— Nu știu pentru ce, dar o să facem grevă. De lucrat poate că vor lucra numai sclavii din colonie!

— Și Bílek!

— Astăzi nici nu l-am văzut; la mină a fost alarmă, și acum am venit într-o fugă să vă povestesc ce s-a întîmplat!

Hudcovka tăcea; ea nu se grăbea niciodată.

Rudla continuă, dar de data asta mai puțin sigur:

— Pe mine m-au trimis la Nýřany!

— Te duc de nas ca pe un măgar! Tot ce-ți pun în spinare cari! răspunse scurt Hudcovka.

— Dacă-mi dai bani de drum, plec cu trenul, de nu o iau pe jos, și asta chiar acum, pentru că altfel ajung prea tîrziu!

— Stai jos și mănîncă! îi porunci Hudcovka.

După o clipă, adăugă:

— Cînd pleacă trenul într-acolo?

Rudla mîncă liniștit, apoi își îndesă bine șapca în cap și-și răsuci șalul pe după gît. Cumnata lui, Mařenka, îi unse bocancii cu grăsime fierbinte și Rudla porni în grabă spre gară. Acolo se întîlni cu alți cîțiva delegați.

— Numai să faceți treabă bună! le spuneau minerii, iar băieților mai că le ardeau urechile de atîta rîvnă.

Dar mai înainte ca ei să se fi întors, sosiră vești cum că la Plsen, Falknov, Ledvice, Nýřany, Břasy, Kadaň, Ostrava, Ducheov, Bílina, Lom și Sulkov și în regiunile carbonifere din Austria, minerii cereau anumite revendicări și au încetat lucrul.

La pompă, femeile revoltate discutau aprins:

— Ăia vor să-și plătească datoriile cu banii Casei fraternale ; iar au înghițit banii minerilor !

— De cînd nu mai există mineri bătrîni, ei au la îndemînă un fond frumos. Cîți mineri apucă anii de pensie ?

— Dar s-au grăbit să sporească cotizațiile membrilor ! Spuneți și voi, suratelor, cîte ghete „Lasting" aș fi putut avea din banii ăștia ?

— Șase la sută din cîștigul brut ! Ăștia sînt bani, nu glumă !

— Și cu toate astea, lor li se pare puțin !

— Te cred ! Ei fumează într-o seară pentru cît se chinuie un miner o lună-ntreagă !

— De trei ani ne tot amenință cu asanarea, iar acum o aplică într-adevăr !

— Bătrînul a adus statutele !

— Statute ? N-au decît să și le pună la pălărie !

— Dreptul la pensie e mai mic decît înainte !

— Minerul mai bine s-ar spînzura, decît să-mbătrînească... Nici măcar c-o flașnetă nu s-alege !

— Femei ! Să mergem cu toate la adunarea din Kladno !

— Păi, te cred c-o să mergem !

De agitate ce erau din donițele pline le curgea apă pe după gît, înghețînd pe spate, dar ele n-o luau în seamă, își strigau nemulțumirea fără sfială și blestemau. Și așa ceva nu se întîmpla numai în dreptul celor două pompe din fața căsuțelor de portari din Kročehlavy, dar chiar și pe toate străzile numerotate din Noul Kladno, Sítna, Průhon, Dřín, Braškov și Vřetovice.

În ziua următoare, Hudcovka și Mařenka se duseră la tîrgul din Kladno cu gîndul să arvunească cîteva gîște la vreo țărancă. În piață erau destui precupeți cu coșuri, traiste și căruțe cu coviltire de nuiele împletite. Printre cumpărători se plimbau grupuri tăcute

de greviști, purtînd fie șepci de lucru, fie pălării de duminică ; unii aveau la paltoane gulere de catifea și cei mai mulți fumau ; majoritatea erau cu femeile lor, iar Hudcovka trebuia să se oprească în fiecare clipă, fiindcă întîlnea mereu cunoscuți.

Numai Bílek nu se vedea nicăieri.

În general, se spunea că în mină nu intrau decît supraveghetorii, minerii șefi, maiștrii mai vîrstnici și poate chiar maiștrii de echipă și inginerii, dacă nu chiar, în persoană, însuși inginerul-șef al exploatării. În afară de aceștia, bineînțeles, mai intrau vreo cîteva lichele din colonie și cu asta gata.

— Spărgătorii de grevă ! se auzi un strigăt puternic. Cineva își aduse aminte de trădătorii mișcării tineretului.

— Trădători, spărgători de grevă, începură să înjure toți. Îi trădează pe alții și se trădează în același timp și pe ei înșiși.

— O să-i coste scump ! răspundea mulțimea.

Treisprezece mii de mineri din Kladno se uniseră în aceeași mînie împotriva spărgătorilor de grevă ; erau plini de ură căci în împrejurări de felul ăsta oamenii se unesc mai curînd decît din dragoste.

Sala localului „La vînătorul" de pe ulița Lungă, nu prea înaltă, cu ferestrele boltite și cu pardoseala lustruită de tălpile nevestelor minerilor, gemea de exploziile unui entuziasm tot mai mare. Oratorii aveau succes chiar înainte de a fi deschis gura. Deși era mijlocul lunii ianuarie, în sală era o căldură înăbușitoare. Termometrul arăta în același timp și gradul de îndîrjire a mulțimii : voința de luptă. Sala „La vînătorul" era ca un bastiment al cărui echipaj se răzvrătise și plutea în necunoscut.

Toți nădăjduiau că izbînda va fi a lor.

Dar de la orice călătorie pe apă te poți aștepta la două lucruri: la debarcare sau la eșuare. Dacă ar fi venit cineva să-și exprime temeri de felul acesta ar fi fost luat imediat din scurt și azvîrlit afară.

Ca să luptăm și să avem succes, trebuie să credem în dreptatea cauzei noastre, să ne sprijinim pe puterile noastre și să fim siguri de victorie. Ce-are a face că nu avem bani puși deoparte? Ce-are a face că organizația noastră actuală e slabă și numără doar o mie cinci sute de membri? Astăzi numai la Kladno avem treisprezece mii de oameni care au încetat munca și cîți mai sînt în întreaga Austrie?

Cifra îi îmbăta!

Mulțimea vorbea, se agita, îndemna la acțiune!

Cît poate plăti Uniunea din Viena? Zece mii de fiorini pe săptămînă? Atunci, tovarăși, fiecare dintre noi poate primi un fiorin pe săptămînă. Deci voi, băieți, tu, Vacin și tu, Valcho, și tu, Jaroši, duceți-vă la sate, pe la țărani, iar voi ceilalți pe la orașe, din casă în casă și spuneți peste tot că noi, minerii, luptăm împotriva puternicei Societăți metalurgice și că, prin urmare, avem nevoie de ajutor. Să dea fiecare ce poate! Oricine dă ceva e bun; să dea oricît poate, noi primim. Mulțumiți frumos în numele nostru și dacă vreunul se recunoaște a fi de-ai noștri și vă întreabă în graiul ceh cine v-a trimis prin lume, atunci răspundeți că: minerul din Kladno care, fără soare și fără aer, scoate de sub pămînt cărbunii pe care stăpînii i-au scumpit în trei ani cu 30%, băgînd în buzunar întreg cîștigul. Minerul din Kladno, care a scos din mina „Mayrovka" patru milioane și jumătate de tone, iar în alte părți, după cît e de bogată groapa; și pentru munca asta... Uitați-vă mai cu luare-aminte la cărțuliile de salarii pe care nevestele noastre le-au predat autorităților

și vă veți convinge singuri că din ele nu ne putem hrăni familia.

Minerii se răspîndiră în toate părțile. Merseră pe jos cale de șapte pînă la nouă ceasuri și primiră făină, cartofi, carne și untură; ici doar o felie, colo cîte o pîine întreagă; ici numai cîte un heller, dincolo, cîte o bancnotă.

Vecini, nu vedeți? Aceștia sîntem noi cei care ne petrecem jumătate din viață sub pămînt, muncind ca să aveți voi lumină și căldură! Aveți la cîrciumă o sală mai mare? Dați-ne cheia ca să ne depozităm darurile acolo. Cum, au și fost încărcate în căruțe? E cineva dintre țărani care vrea să ne dea cu împrumut căruța? Eu! Eu! Eu! Vă mulțumim cetățeni. Mulțumim din toată inima! Vă rugăm: în ulița Zádušní, la Kostka, se află depozitul central, acolo se găsesc darurile voastre, date din dragoste, nu din milă: pe care le păzește credinciosul nostru miner, Němeček.

Iar noi mergem mai departe! Aici locuiesc rubedeniile noastre. Nu le-am mai văzut de un car de ani. Toník, Žanynka, aici sîntem și facem grevă! Ce ne dați? Oameni buni, popor ceh, ați văzut vreodată un miner? Cum să-l fi văzut, dacă el trăiește sub pămînt ca o rîmă? Aici e minerul în carne și oase. Arătați-mă copiilor, să mă vadă și să știe cine scoate pentru ei cărbuni din întunericul minei unde mișună gîndaci negri, unde bîntuiesc gazele otrăvitoare și unde tot timpul ești amenințat să fii îngropat de stîncile dinamitate.

Lumea începu să-l cunoască pe minerul din Kladno. Delegații au adus daruri. Femeile găteau, copiii mîncau.

Ce s-a întîmplat? Guvernul vrea să ne confiște proviziile? Hei, Josef Steiner, deputat în Reichstag, ce

spui de asta? Te-am ales în dieta a cincea! Dă-ne un sfat!

Da, e limpede! Știam noi că ne veți ajuta! Și acum... salută-i pe atotputernici! Salută-i, jandarmule, pînă nu vei mai fuma țigări parlamentare și n-o să mai joci cărți! Vezi cartea de vizită de pe ușa sălii? Da! Aici locuiește acum Josef Steiner, deputat în Reichstag! De aci nu se poate lua nimic! Totul e inalienabil! Ha! Ha! Ha! Mare bou... Deputat... Deputat... Deputat!

Mulțimea murmura. Mulțimea urla. Ecoul cuvîntărilor răsuna prin case. Bîzîiau gospodăriile ca stupii cu albine înfuriate. Totul se pusese în mișcare, căci ce însemnătate au cărbunii? Cărbunele și fierul, scumpa mea Tereza, alcătuiesc temelia civilizației, condiția progresului și arma necesară pentru cucerirea lumii... Noi, minerii, sîntem oameni însemnați, pentru că le sîntem tuturor de folos. Ce s-ar face omenirea fără lumină, fără aburi, fără electricitate? De la noi pornește drumul spre mașini, căi ferate, da, de la noi spre civilizația întregii lumi. Vîntul luptei din Kladno făcu să pîlpîie tot mai sus flacăra vieții. Cîți oameni apărură deodată în piață, pe străzi! Se plimbau, fumau, citeau ziarele de un creițar și-și povesteau noutăți. Altădată toți oamenii aceștia se aflau sub pămînt sau dormeau osteniți de muncă. Și cît de lungă li se părea ziua acum cînd era numai a lor!

— Tovarăși! își tălmăci unul gîndurile în vorbe: să petrecem ca domnii! Să dăm un concert!

— Păi, minerul-șef Bílek a și început să adune muzicanți!

Așa apăru minerul-șef Bílek în „Greva minerilor". Alcătui orchestra din minerii greviști care aveau instrumente proprii, apoi organiză un concert în cîrciuma „Grumet".

Hudcovka și Mařenka se pregăteau să vină și ele, iar zvăpăiata de Mařka le bătuse atîta la cap, încît în cele din urmă o luară și pe ea. Rudla le găsi un loc bun, la o masă, iar Bílek, cum termina o bucată, se așeza lîngă ele. Sala era ticsită. Nu veniseră numai mineri, care nu plăteau biletul, ci și mulți negustori și meseriași. Aceștia veniseră mai ales pentru a ajuta greva, sub forma taxei pentru biletul de intrare. În felul acesta se putea ascunde orice contribuție față de autorități. Și știau să se prefacă minunat față de alți meșteri: Un negustor trebuie să se gîndească la toate și să se pună bine cu fiecare.

Cuvîntările nu mai încetau.

— Zahărul se scumpește iar! spuse Hudcovka. Scumpirea și curbele de sacrificiu sînt un lanț care nu se mai sfîrșește. Căruța merge, dar scîrțîie. Atunci totul se termină prin grevă. Asta este legea luptei cu domnii!

— Mă tem numai că minerii nu vor putea să reziste pînă la sfîrșit. Sînt atîția spărgători de grevă! șopti Mařenka.

Mařka, cea de șaisprezece ani, vorbi și ea:

— Toți rezistă. Uxa mi-a spus că Praga nu poate rămîne fără cărbuni!

— Ehei! ăia trebuie să facă acum atîta economie de cărbuni, de parcă ar fi de aur... spuse Hudcovka.

— Aveți cărbuni destui? Nu de alta, dar pentru că veni vorba, o întrebă Bílek. Dacă vreți rația mea, puteți trimite s-o ia, o cedez! Eu tot n-o să prea dau pe acasă în timpul ăsta! Șeful muzicii are de gînd să meargă cu orchestra din sat în sat pînă la Praga și să cînte prin cîrciumi pentru greviști! continuă el.

— Așa îmi placi, domnule Bílek, aprobă Hudcovka. Pentru cărbuni îți mulțumesc și-i plătesc bucuroasă. Rudla și Mařka pot să-i ridice chiar mîine. Dar să

ştii, dacă ai fi fost spărgător de grevă, n-aş fi primit cărbunii ăştia nici de pomană!

— Mămico, Uxa spune că trădătorii sînt însoţiţi de jandarmi cînd se duc la lucru... mai mare ruşinea! ciripi Mařka.

— Ba chiar şi de soldaţi, adăugă Bílek. Ieri după amiază a sosit un regiment întreg. Domnii au evacuat copiii din şcoli şi au încartiruit soldaţii. Ce-or să mai îngheţe acolo!

Dar şeful muzicii se uită spre masa lor, aşa că Bílek trebui să se înapoieze la trombonul său.

Mařka se legăna pe bancă în ritmul muzicii, în sus şi în jos.

— Vai, de ar fi numai puţin loc aici, am putea topăi de minune.

— Ce? Tu ştii să dansezi? Unde ai învăţat mă rog? se miră Hudcovka.

— În curtea flaşnetarului, mărturisi fata, care învăţa croitoria la Noul Kladno. În casa de alături locuieşte şi Uxa, iar cînd nu-i de lucru, îmi arată cum se dansează valsul.

— Dar cine e Uxa ăsta al tău?

— Vai, mămico, se poate să nu-l cunoşti? E tovarăşul lui Rudla şi lucrează cu el în mina „Maxovka".

— A fost şi el la recrutare?

— Da, dar nu l-au luat!

— Bravo! Atunci nu e bun de însurătoare! trase mama scurt şi cuprinzător concluzia finală. Şi tu te rog, bagă de seamă.

Muzica isprăvi o nouă bucată şi Bílek se întoarse la masa lui să-şi soarbă mai departe paharul.

— Aici la „Grumet" o să se gătească mîncarea pentru greviştii noştri. Dar fata cîrciumarului e prea tînără şi nepricepută pentru o muncă de felul ăsta. Ce spui Hudcovka, nu vrei să ne ajuţi?

— De ce nu, pentru greviştii sînt gata să fac orice! Şi Hudcovka îşi aminti de răposata domnişoară de onoare, micuţa Emča. Oricine lupta împotriva ucigaşului scumpei sale fetiţe era aliatul ei.

— Pentru greviştii sînt gata să fac orice! repetă ea răspicat.

Şi totuşi era o osteneală destul de mare să te duci în fiecare zi pe ger şi zăpadă, din Kročehlavy pînă la Noul Kladno. Gătitul, propriu zis, nu era atît de complicat. Cîteodată făcea ciorbă din legumele sau carnea primită în dar, altă dată găluşti, şi de cele mai multe ori fierbea cartofi în coajă, care puteau fi ţinuţi calzi, fiindcă minerii veneau la masă la ore diferite, îngheţaţi de ger şi osteniţi de misiunile pe care le aveau, făcînd de gardă. Trebuia să bage de seamă mai ales ca mîncarea să fie împărţită cum trebuie, astfel ca fiecare să poată îmbuca ceva cald cînd îi era foame. Nimeni, afară de grevişti, n-avea voie să mănînce acolo.

Hudcovka se ducea la Kladno împreună cu Rudla. Plecau de acasă pe întuneric. Mařka rămăsese fără lucru chiar din prima săptămînă a grevei, deoarece croitoreasa nu mai avea cărbuni pentru atelier. Aşa că trebui să-şi caute de treabă pe acasă, în Kročehlavy. Ajuta Mařenkăi Stuchlíkova să legene copilul şi să poarte de grijă bunicului. „Inventatorul", stăpînit mereu de ideile lui, voia de multe ori să pornească desculţ pe stradă şi nu putea fi oprit decît cu sila.

Însă cînd se anunţă la Kladno o adunare a femeilor, Mařka îşi luă şi ea broboada şi n-o mai putu ţine nimic şi nimeni în casă. Mulţimea care se scurgea pe şoseaua din Dubí părea fără sfîrşit. Veneau atîţia oameni, încît îngusta uliţă a turnătoriei era înţesată. Adunarea se ţinu în sala „La vînătorul". Oratorii şi oratoarele vorbeau urcaţi pe o masă, iar

minerii, pentru a vedea mai bine tribuna improvizată, întindeau gîturile cum le întind cocoşii cînd cîntă.

Aerul era atît de gros, încît îţi venea să crezi că-l puteai tăia cu cuţitul. Din hainele umede ieşeau aburi. Îmbrăcămintea răspîndea mirosul greu al bojdeucelor de miner, care din pricina lipsei de cărbuni nu erau încălzite, şi, ca urmare, nici aerisite. Ei scuipau negru. Femeile îşi scoteau basmalele şi broboadele, căci mulţimea înghesuită încălzise atît de mult încăperea cu răsuflarea ei, încît parcă s-ar fi făcut focul în sală.

— Mineri! spunea oratorul, Societatea v-a dat preaviz, dar acesta nu e valabil. Nu vă mutaţi din casele coloniei. Trimiteţi hîrtiile avocatului care vă reprezintă pe voi, greviştii. Cu toate că în Ostrava au închis căminul pentru muncitorii necăsătoriţi, nu cedaţi! Cel puţin acum aveţi prilejul să vedeţi pentru ce v-au clădit domnii colonia. Numai ca să vă aibă în mînă! Vor să vă împingă încotro binevoiesc dumnealor, legaţi cu lanţul de gît. Dar la judecătoria de pace nu vor să meargă! Acolo, mă rog, nu se duc baronii cărbunarilor din Kladno...

— Ruşine! Ruşine! urla mulţimea din sală, îndîrjită.

— Ruşine! strigă şi Mařka, strîngînd mîna lui Uxa.

— Mineri! Aveţi sorţi de izbîndă. La Praga nu se mai găseşte cocs nici măcar la uzina de gaz. Pretutindeni scad rezervele de cărbuni! Fără el nu se poate trăi. Astăzi vă puteţi da seama voi înşivă cît sînt de căutaţi. Fiecare plăteşte peste preţ, fiindcă bineînţeles că s-au găsit îndată şi dintr-aceia care speculează mizeria şi s-au înţeles să scumpească puţinii cărbuni care au mai rămas de vînzare. Ha! Adevăraţi cămătari medievali! Ştiţi ce li s-a făcut

la Plsen? Oamenii le-au luat cu asalt depozitele de cărbuni. Magazinerii n-au stat pe gînduri şi au încasat ei banii în locul stăpînilor! Fabricile de bere fac focul cu butoaie vechi. În oraşe depozitele de cărbuni sînt închise. Nimeni nu mai găteşte! Casele nu sînt încălzite. Copiii au fost trimişi acasă de la şcoală. Mineri, luptînd, cauza voastră e pe calea cea bună!

— Noroc bun! strigă un miner bătrîn cu vocea de bas.

Glasurile femeilor răsunară şi ele în cor:

— Noroc bun!

— Mineri şi soţii de mineri! Opinia publică de pretutindeni este de partea voastră! Fiecare ştie că aveţi tot dreptul la ceea ce cereţi! Dar patronii spun că nu pot ceda, fiindcă sînt siguri că peste un an veţi veni cu alte cereri. Ei încearcă să termine pentru totdeauna cu grevele. În timpul ăsta realizează beneficii atît de mari, încît nici nu îndrăznesc să recunoască sumele. Administraţia criminală a Casei fraternale refuză să răspundă. Nu răspund nici cei care încasează 77% din dividende. Dar să ştiţi, tovarăşi, acţiunile lor scad!

— Bravo! strigă tînărul Uxa.

Cineva încerca să răzbată pînă la orator. Oamenii se mişcau ca spicele în bătaia vîntului. În mijlocul mulţimii apăru o şapcă de miner; omul voia să vorbească. Atunci cînd fu ridicat pe masă toţi văzură un bărbat cu fire de păr alb în barba neîngrijită pe care n-o răsese de cîteva zile, fiindcă n-avea bani pentru asta.

— Tovarăşi, începu el cu glas care trăda neobişnuinţa de a vorbi în public. Eu vreau să vă spun doar cîteva cuvinte despre Casele fraternale, ca să ştiţi şi voi de cînd durează jaful ăsta. Cînd eram tînăr, căram cu roaba cărbuni din galerii. Hainele

îmi erau veșnic umede ; în mină picură peste tot, așa că munceam tot timpul ud leoarcă. Așa-numitele hamuri pe care le purtăm cu toții mă strîngeau pînă într-atît încît îmi făcuseră răni adînci la umeri, cum nu avea nici cea mai de pe urmă gloabă de căruțaș. Haine de schimb... nici gînd de așa ceva. Cînd ieșeam din mină, pînă să ajungem acasă, hainele umede de pe noi înghețau, iar pantalonii se făceau ca scîndura. Așa am trăit din anul 1870 pînă în 1879. Cîștigam lunar de la doisprezece pînă la cinsprezece fiorini, iar din fiecare fiorin ni se oprea cîte șase creițari pentru Casa fraternală. Apoi cărbunii s-au terminat, mina a fost părăsită, iar noi, minerii tineri am primit concediu fără plată pe timp nelimitat. Vă închipuiți că nu m-am lăsat și m-am dus la Bacher, ca să-i cer să-mi dea înapoi banii reținuți. Socotiți singuri, tovarăși, ce de bănet se aduna din ce ni se rupea de la gură, pe degeaba, în fiecare săptămînă. Bacher îmi smulse din mînă biletul de intrare și țipă ca un turbat : „Șterge-o !" Ce era să fac ? Am plecat, spunîndu-mi că de la el nu voi putea obține niciodată nimic cu forța. Ce să vă mai spun ? Peste o săptămînă, patronii mi-au trimis o scrisoare cu următorul cuprins : *„Potrivit dispoziției onoratei Direcțiuni a Societății metalurgice din Praga, vă aducem la cunoștință că, de la data prezentei, vă începe preavizul de paisprezece zile ; fiind concediat din serviciu, nu mai aveți nici un fel de drepturi. Noroc bun !"* Închipuiți-vă, tovarăși, după ce m-au omorît de viu, au mai avut și nerușinarea să-mi scrie : Noroc bun ! De atunci nu mai pot să aud salutul ăsta și nici din gură nu-mi mai iese !

Minerul, domolind aplauzele mulțimii, făcu o mișcare cu mîna în care ținea o hîrtie îngălbenită. Mulțimea striga :

— Nu numai ție ți s-a întîmplat așa !

— Am fost destui din ăștia !

— Jos cu legea curbelor de sacrificiu !

— Vor să ne jupoaie pîn-o să rămînem goi pușcă !

La tribună se urcă un alt vorbitor :

— Asta e prea puțin, tovarăși ! Cine cere puțin nu primește nimic, iar cine cere mult primește măcar puțin. Țineți minte asta ! Vă propun să ascultați revendicările noastre :

Ziua de lucru de opt ore ! Cărbuni, lumină, dinamită și unelte gratuit. Spor de salariu, atît pentru munca de fiecare zi, cît și pentru cea în acord. Jos cu uniformele și cu muzica stăpînilor ! Cine e pentru ?

Mîini în halate, mîini în mantale de iarnă, mîini de pe care nici odihna de mai multe săptămîni nu putuse să șteargă urmele prafului de cărbune, mîini ale căror unghii creșteau numai după un timp îndelungat, mîini de bătrîni reumatici, mîini tinere, bătucite, mîini de femei, toate se ridicară dintr-o dată, însoțite de aprobări zgomotoase ce se contopeau cu mișcarea clocotitoare, mereu în creștere.

— Și acum vine rîndul trădătorilor !

— Precum se vede, spărgătorii de greve s-au aranjat cum e mai bine. La muncă se duc încolonați ; le e teamă de mizeria bordeielor din colonie. Deștepții ! Cred că după grevă, stăpînii o să-i facă supraveghetori !

— Așteaptă numai puțin, bestie, scîrbă, uliu de pradă ! N-o să te alegi cu nimic din trădarea ta ! Îți vinzi tovarășii pe un zîmbet al patronilor. Pe ei, tovarăși ! Pe ei ! Altfel ne fac numele de rîs. Goniți-i ca să nu aibă nici o clipă de liniște ! Pîndiți-i în pădure ! Tăvăliți-i prin zăpadă. Păziți peste tot ! Înțelegeți-vă cu soldații ! Trădătorii să doarmă în mină ! Să se satură de cărbuni ! Să nu-i mai primiți printre voi, oameni buni ! Dați-i afară din cîrciumi ! Nu vorbiți cu ei ! Priviți-i cu scîrbă !

Muncitorii se postară mai întîi în uliţa Zádušní. Casele erau toate la fel şi era greu să le deosebeşti pe cele din care ieşeau trădătorii.

Hrabal se întoarse acasă de la adunare şi-i spuse nevestei :

— Babo ! Asta o să ţină multă vreme, cred că ar fi timpul să mă apuc de ceva !

Rîvnea demult la un post de supraveghetor. Gîndea despre el că e un om mai deosebit, fiindcă fusese pe vremuri intendent la o şcoală. În sala „La vînător" prea îi mirosise astăzi a sărăcie.

Hrabalova nu purta degeaba numele bărbatului ei, căci „Hrabal" înseamnă „a ciordi", lucru la care ea se pricepea de minune. Pivniţa lor era plină de cartofi ; magazia, plină cu cărbuni, iar capul, plin de planuri ambiţioase. Ea ciuli îndată urechile. Hrabal vorbi mai departe :

— Dă-mi zdrenţele pe care le porţi tu cînd te duci la haldă şi dă-mi şi coşul !

— Tată, nu cumva vrei...

— Nu mai vorbi atîta şi dă-mi repede ce-ţi cer !

Hrabalova aduse totul, apoi se retrase într-un colţ. De acolo, parcă se văzu peste o clipă chiar pe ea însăşi, aşa cum se ducea la haldă după cărbuni.

Femeile o zăriră şi ele şi-şi spuseră îndată :

— Iat-o pe Hrabalova ! Nu i-e ruşine de loc ! Are destui cărbuni acasă şi uite că tot mai vine să adune ce-a rămas pentru noi, care sîntem sărace şi avem o droaie de copii.

— Luaţi-vă după ea, fetelor !

Şi porniră pe urma ei. Presupusa Hrabalova mergea înainte, singură, prin zăpadă şi nămeţi, iar grupul de femei se ţinea după ea la distanţă. Pe o asemenea vreme nici o femeie n-ar fi mers singură. Asta le dădea de bănuit.

S-au ţinut după ea pînă la „Maxovka". Din cînd în cînd li se părea că ar avea un mers neobişnuit, iar cînd în loc să se îndrepte spre haldă, ea coti spre magazie, pe femei le cuprinse o groaznică bănuială.

Vestea despre spărgătorul de grevă din strada Zádušni umbla din gură în gură.

Hrabalova se temea să iasă în stradă. Simţea batjocura şi dispreţul în orice privire. Deocamdată femeile nu-i spuneau nimic. Dar cînd îşi vor da drumul, Doamne ! Le blestema şi-şi spunea : „Mai bine şi-ar vedea de plozii lor şi şi-ar mătura gunoiul din prag, decît să sprijine greva ! Ce-ar putea ele dobîndi împotrivindu-se stăpînilor ? Nimic ! O să vină să mă roage în genunchi să le dau cîţiva cărbuni !"

Femeile tăceau mereu, iar Hrabal se ducea în fiecare zi la mina „Maxovka", îmbrăcat în zdrenţele nevesti-si.

Toate vin la timpul lor.

Minerii mişunau în toate părţile. Vreo sută dintre ei se adunaseră în faţa oficiului de vînzare al revistei *Svoboda*, ca să apuce un număr, înainte ca jandarmii să adune întreaga ediţie şi s-o confişte.

În altă parte, soldaţii Regimentului 28, care veniseră să patruleze pentru menţinerea ordinii, se învîrteau în jurul fetelor minerilor şi doar nu puteau să le refuze cînd fetele îi învitau la dans. Pe urmele patrulei care nu se mai întorcea venea alta. Fete erau, slavă Domnului, destule, şi dansau ca nişte diavoliţe, aşa că pînă la urmă, în faţa cîrciumii „La vînătorul" se prinse în horă tot regimentul.

În alte locuri tovarăşii trebuiau să potolească curiozitatea reporterilor de la diferite ziare din Praga şi din Austria. Printre reporteri se afla şi corespondentul unui cotidian din Rusia. Cele mai multe întrebări le punea, însă, un domn de la ziarul *Prager Tageblatt*.

— Domnilor mineri, cîți bani mai aveți ?

— Bani avem destui, slavă Domnului, dar nu-i vorba de asta. De altfel jumătate din greviști cedează subvenția lor în folosul tovarășilor care au copii mulți și cartofi puțini ! Copii mulți și cartofi puțini, asta are o legătură, nu-i așa ? Cine se hrănește cu cartofi are copii mulți !

— Și cît o să mai țină greva ?

— În ceea ce mă privește, eu voi fi ultimul care va intra în mină, iar despre ceilalți v-ar povesti mai bine redactorul nostru de colo !

— Bineînțeles că-l pot informa pe domnul ! răspunse ca la comandă șiretul Mach și aruncă minerilor o privire care spunea : „N-o să-i meargă prea mult la inimă ce-o să-i vorbesc !" Apoi urmă : Dacă baronii cărbunilor nu cedează, noi vom continua încă multă vreme greva ! Anul trecut minerii englezi mi-au făgăduit într-o ședință că ne vor da pentru această luptă un milion de coroane. N-ar fi trebuit să vă spun asta, dar acum că mi-a scăpat !...

Și acum, băieți, care dintre voi merge cu mine la gară, să-l întîmpine pe Masaryk [1] ? Nu-l putem lăsa singur, mai întîi, pentru că e profesor și cu siguranță că s-ar rătăci, iar în al doilea rînd, pentru că știți că din pricina lui Hilsner [2], naționaliștii îi poartă sîmbetele ; și nu putem îngădui să i se întîmple ceva în mijlocul minerilor. Deci, adunați-vă și porniți. Adunarea începe la orele cinci și el trebuie să se înapoieze la Praga încă în seara asta !

[1] *Thomas Masaryk* (1850—1937) — om politic burghez, ideolog al partidului „popular" ceh, de tip liberal. Înainte de primul război mondial a luptat pentru obținerea independenței Boemiei aflată sub asuprirea imperiului Austro-Ungar.

[2] Aluzie la marele proces antisemit din Polonia, în care Masaryk a intervenit împotriva huliganilor.

— Noi, ceilalți, ne ducem la „Vînătorul". Tovarăși, cu toată mizeria noastră, trebuie totuși să ne bucurăm că ne adunăm așa în fiecare zi, că sîntem mereu siguri unul de altul, că găsim în noi înșine putere și siguranță. Ceilalți n-o să poată să facă altceva decît să vină alături de noi, dacă ne văd atît de uniți. Priviți-l pe cîrciumarul Valenta din Dobra, care a adus un hectolitru de bere. Bărbierul din Újezd îi rade gratuit pe greviști ; de la sate primim vagoane întregi de cartofi și saci de pîine. Există chiar și proprietari de case care i-au iertat pe mineri de chirie. Soldații garnizoanei din Praga ne-au trimis de la manutanță rațiile lor de pîine. Asociația veteranilor ne-a făgăduit tot sprijinul, cu toate că șeful ei a amenințat-o cu dizolvarea. Și părintele Neuman din Rohozek a ținut o predică în care a spus că trebuie să ni se acorde ziua de lucru de opt ore. Și a adunat pentru noi cincizeci de coroane. Ce mai vreți, tovarăși ? Ce vreți mai mult ?

Noi sîntem mulțumiți și plini de voie bună în luptă. Aici, la Kladno, încrederea în victorie n-a fost niciodată mai puternică. Sîntem ca o stîncă și avem un singur suflet ; stăm dîrji împotriva capitalului.

Ascultați-l pe minerul din Kopist : „Dacă avem ce mînca o dată pe zi, ținem grevă pînă la primăvară !"

Ascultați-le pe fetele din Střebichovic : „Cu spărgătorii de grevă nu stăm de vorbă !"

Ascultați-le pe femeile minerilor de sub Průhon : „Pe Hrabal l-am ajutat cu blîndețe să-și lepede hainele femeiești !"

Ascultați-i pe minerii din Ostrava : „Mai bine ne aruncăm în fundul minei, decît să spargem greva !"

Ascultați-i pe săpători și vagonetari : „Mai bine lăsăm să se astupe minele, decît să mergem acolo ca oameni fără nici un drept !"

Toți ne arată o față care ne dă curaj, numai statul austriac, puterea supremă, tace!

Învățatul Lujo Brentano[1], ne trimite prin ziarele de la Viena salutul său, iar aici vine acum profesorul Masaryk. De-abia l-am chemat și iată-l aici!

— Care-i ăla?

— Iată-l colo, acela înalt cu ochelarii pe nas și cu barbă. Îl vezi?

— Da, tocmai vorbește cu Rudla Hudec de la mina „Maxovka"!

Rudla venise de la postul său de pază cu nasul învinețit de ger. Părea sfios, se legăna de pe un picior pe altul, dar rîdea, dezvăluind domnului de la Praga toți cei treizeci și doi de dinți ai săi de om sănătos.

— Domnule profesor! Binevoiți să gustați din cartofii greviștilor! se porni Rudla, și, băgînd mîna în buzunar, scoase un cartof fierbinte din rația sa.

— Uite, iau, dar și voi trebuie să primiți ceva de la mine! răspunse Masaryk.

— Da, sigur că primim, numai că noi nu cerșim! Banii sînt pentru toți și cumpărăm cu ei piinișoare de secară pentru copii!

— Tinerii ăștia sînt ca niște draci, spuse președintele, un tovarăș mustăcios. Se aruncă în primejdie și mai și rîd!

— Observ cu bucurie că sînteți voioși și vă urez din inimă ca în lupta pe care-o duceți să rezistați pînă la urmă ca și pînă acum; să dobîndiți izbînda dreaptă a justiției!

— Rudla, șterge-o, domnul profesor trebuie să se urce pe masă.

[1] Lujo Brentano (1844—1931) — economist german burghez. În lucrările sale a propovăduit „pacea socială" în societatea capitalistă precum și posibilitatea rezolvării problemelor clasei muncitoare pe calea reformelor.

Acesta sări pe masă, își șterse ochelarii cu ramă de metal și începu:

— Am stat la îndoială dacă să vin încoace sau nu. Da! Dacă v-aș fi putut aduce cîteva mii de fiorini, dar așa, numai vorbe?

A vorbi astăzi despre lupta socială înseamnă a compara lupta din Boemia cu cea care se duce acolo jos, în Africa de Sud[1]. Luptă e și acolo, luptă e și aici... dar cît de mare este deosebirea! Acolo, armata a fost pusă în mișcare împotriva unui popor care are totuși oarecare cunoștințe în meșteșugul războiului, pe cînd aici luptă bărbați înfometați, femei și copii, poate chiar și bolnavi, alături de oameni slabi... Și locurile de luptă se deosebesc! Acolo cîmpul de operații este plin de romantism. Se trage cu armele, aleargă lei și tigri, iar dacă mor cîțiva bărbați, vestea asta se răspîndește în întreaga lume. Dar aici domnește liniște și totul e trecut sub tăcere, deși e vorba și aici de vieți omenești...

Sala „La vînătorul" clocotea ca un izvor subteran.

Ascultătorii cunoșteau lozincile incendiare ale agitatorilor. Acestea răsunau ca tobele turcilor, însă aici era o altfel de muzică; un fel de *pianissimo*, bine gîndit, al cunoscătorilor de note. Încordați, minerii îl ascultau pe Masaryk.

— De curînd a avut loc în Germania o expoziție care a fost anunțată publicului prin afișe foarte originale. Din pămînt ieșea un pumn vînjos care ținea strîns un ciocan. Afișul arăta limpede ce însemnătate are exploatarea cărbunilor pentru lumea de astăzi. Mîna care ieșea din pămîntul negru ținea un semn. Cărbunii sînt temelia de căpetenie a vieții noastre industriale. Ei nu reprezintă numai izvorul căldurii și

[1] Aluzie la războiul purtat de imperialismul englez între 1899—1902 împotriva burilor, coloniști olandezi stabiliți în Transvaal (Africa de Sud).

al luminii fizice, ci și pe acela al luminii spirituale. Cunoscutul scriitor Renan[1] a scris pentru noi toți o fantezie despre care aș vrea să vă amintesc. El spunea așa: „Pentru aristocrație nu există decît un singur mijloc de a lupta împotriva influenței maselor populare și anume acela de a inventa cu sprijinul celor mai buni tehnicieni din lume o mașină, foarte complicată și bine calculată în toate amănuntele ei care ar putea să concentreze forțe de nemăsurat, o mașină care printr-o simplă apăsare de buton să fie în stare să arunce întregul pămînt în aer." Fantezie! Asemenea mașină nu va fi inventată niciodată, iar spre acel buton nu va întinde nimeni mîna. Totuși o putere asemănătoare ei există, și încă de multă vreme, numai că se știe prea puțin despre ea, fiindcă este puțin cunoscută. Această mașină, tot atît de veche ca și cultura, sînteți voi! Depinde numai dacă veți deveni conștienți că sînteți în același timp și butonul la a cărui apăsare ea încetează să acționeze. Încercarea de probă a acestei mașini este... greva de astăzi!

Hudec, „Polițistul", înainte de a se duce la muncă, trecu și el pe la adunare, trăind împreună cu ceilalți clipa solemnă ce urmă după aceste cuvinte. Iar apoi, ametit din primul moment de manifestația de adeziune a tuturor, începu să bată și el din palme și să strige laolaltă cu toată lumea. Asta-i plăcea! Pentru el însemna un mare lucru. De aceea rămase la adunare și ascultă pînă la sfîrșit.

Masaryk mai vorbi apoi împotriva acelora care voiesc să se folosească de Codul penal împotriva greviștilor. Arătă cît de îndreptățită e cererea lor pentru ziua de muncă de opt ore. Dar mai ales cuvintele pe care oratorul le rosti despre solidaritate se săpară adînc în mintea lui Hudec, „Polițistul".

[1] Ernest Renan (1823—1892) — istoric și filozof idealist francez.

— Fiți uniți și veți ieși biruitori din lupta aceasta. Numai atitudinea voastră comună dă greutate revendicărilor voastre. Va veni poate o vreme cînd va trebui să aveți și mai multă răbdare. Lupta propriu-zisă abia începe pentru voi...

„Fiți uniți!" mai răsuna încă în urechile lui Hudec, după ce Masaryk se afla demult în tren, sau și intrase, poate, în locuința lui din strada Thunovska, sau se urcase din nou, la altă tribună.

„Fiți uniți!..." răsuna triumfător în inimile tuturor minerilor din Kladno, atunci cînd la Praga se împărțea cîte un sfert de kilogram de cărbuni de cap de om, cînd chiar uzina electrică din Žižkov nu mai funcționa, cînd calea ferată, pentru a nu întrerupe circulația trenurilor, confisca toți cărbunii destinați exportului; cînd fusese oprită circulația tramvaielor; cînd seara, la ora nouă, fusese închis gazul aerian; cînd fu oprită uzina „Vojtěch", iar metalurgiștii fură ceruți pentru lucrări de terasament și săpături, numai spre a nu veni în contact cu minerii; cînd oțelăria „Poldy" își încetă lucrul și cînd muncitorii care găsiseră de lucru la Praga, dîndu-și seama că în felul acesta ei devin spărgători de grevă, aruncară ciocanele și vărsară acontul primit la fondul greviștilor; cînd, în sfîrșit, orașul Praga înaintă guvernului din Viena un memoriu, solicitînd rectificarea sistemului de salarizare...

„Fiți uniți!..." își spuneau ca și Hudec, tovarășii din Kladno cînd ziarul *Národní listy* scria despre etatizarea minelor, cînd deputatul Verkauf zgîlțîi Parlamentul din Viena, arătînd în cifre mizeria minerilor. De peste șaptesprezece ani timpul de muncă nu fusese redus!

Iar deputatul Daszynski, lovind cu pumnul în bancă, rostise:

— Pentru ce avem hardughia asta ? Din 1844 nu s-a mai făcut nimic aici !

Minerii erau uniți, iar primele cinci săptămîni ale grevei trăiseră, sprijinindu-se unul pe altul ; trăiseră unul pentru altul dezinteresați și plini de devotament pentru binele comun.

— Astăzi ne ducem la Tuchlovič să jucăm, veni Rudla în goană la „Grumet" în cîrciumă, ca să-și ia de la Hudcovka, porția de cartofi. Mami, îi dai voie și Mařkăi să meargă cu noi ? Eu n-am să joc, pentru că unul dintre muzicanți s-a îmbolnăvit și trebuie să-l înlocuiesc.

— Rudla, dacă i se întîmplă ceva Mařkăi, să nu te mai arăți în fața mea ! Înainte de zece să fiți acasă !

— Da, mami, să nu-ți fie frică ! Ne ducem acolo numai ca să-i vînăm pe trădători !

— Tu să vînezi ? Ai să stai undeva după cuptor ș-ai să joci „Douăzeci și șase" !

Rudla se simți jignit.

— Frumos grevist aș mai fi atunci ! Mami, cred că nu vorbești serios...

El privi cercetător obrazul sever al maică-si, dar cînd îi văzu ochii, mormăi mulțumit :

— Atunci e bine !

La Tuchlovič, în sala Vlček, le pregătiră trădătorilor o frumoasă surpriză. Invitaseră întreaga comună de parcă n-ar fi știut nimic despre spărgătorii de grevă. Organizaseră o petrecere cu joc. Din împrejurimi sosiseră atîția tineri, încît femeile și fetele din Tuchlovič se bucurară mult. Erau dornice de așa ceva, căci era lăsata secului, și ele nu numai că nu avuseseră încă prilejul să țopăie, dar aproape că nu mai ieșiseră printre oameni. Le ocoleau cu toții de parcă ar fi fost rîioase.

Acum fetele străluceau. Ce de mai dansatori ! Sala era plină, iar pe ușă nu mai putea pătrunde nimeni

de atîta lume. Tocmai începuse să cînte muzica. Valsul ăsta îți dă aripi... Vai, dar de ce o mai fi trebuind ca bietul tînăr să cînte solo din corn.

Bílek sufla din trombon, iar Rudla sufla și el mmm ! ta-ta mm !... ta-ta... tralala... la... la, trala... la... la... : o poezie, un vis !... trala... la... la... trala... la... la... cîntecul e singura mea avere !

Cornul de vînătoare răsuna acum singur.

Ce s-o fi întîmplat ? Aha ! Vor să cînte numai el...

Băieții se luară de gît și înconjurînd o pereche care juca singură, începură să cînte :

„Fată dragă și frumoasă,
Pentru ce nu vrei să fii
A minerului mireasă ? !
Fată dragă și frumoasă,
De ce nu vrea ea să fie
A minerului soție ? !
El are în spate două bucăți de piele,
Niciodată nu se eliberează de vreuna din ele !
Fată dragă și frumoasă,
De ce n-ar vrea ea să fie
A minerului soție ? !
Unul cinstit !
Un grevist !"

Fata păli. Începu să priceapă. Era pusă la stîlpul infamiei.

— E cu un trădător ! strigă un glas.

— Logodnică de trădător !

În clipa aceea muzica începu să cînte un galop. Unul dintre tineri o înșfăcă și o purtă prin mijlocul mulțimii, care se desfăcuse ca o apă, pînă ajunse la ușă, și de aci, afară.

Un murmur se înălță din mijlocul celorlalte fete. Se uitară la ușă, dar ușa era baratată. N-ar fi putut

trece prin ea nici măcar un șoarece. Un nou dans, iarăși un cerc, și apoi din nou :

„Fată dragă și frumoasă..."

Fata trădătorului fu răsucită... și... afară cu ea !

Fetele se înghesuiau unele într-altele, ca vrăbiile în bătaia ploii. Cîteva dintre ele plîngeau, dar băieții erau neînduplecați. Toate femeile spărgătorilor de grevă fură jucate și duse pe sus afară în ger. Abia cînd greviștii rămaseră între ei, jucă și Mařka pe săturate, și alături de ea, nevestele de mineri din Tuchlovič.

Apoi muzica începu să cînte un cîntec popular din Praga : *„Plouă de se rup norii, dar noi acasă nu mergem..."*

Rudla se gîndi fără să vrea la mustrarea maică-si, care, deși spusă în glumă (căci mama glumește cîteodată), i se înfipsese ca un ghimpe în inimă ; și, ca să scape de ea, lăsă cornul de vînătoare și începu să urle, plin de îndrăzneală, de răsuna toată sala :

„Plouă de se rup norii,
Dar în mină noi nu coborîm !
Se supără poate domnișorii,
Dar sub pămînt nu ne vîrîm !
Nu intrăm ! Nu intrăm !
Pînă dreptul nostru nu-l căpătăm !"

— Ia uitați-vă la băiatul ăsta, ce-i mai dădu prin cap ! exclamă Bílek.

Toți cei din sală începură să cînte refrenul compus numai dintr-o singură silabă, care se repeta la nesfîrșit :

„Ha ! ha ! ha ! ha ! ha ! ha !"

Tovarășii învățară îndată vorbele și improvizară repede versuri noi, iar muzica trebuia să cînte mereu

același cîntec. Cîntau cu toții. Fiecare cînta cu atîta putere, de se cutremura cîrciuma din temelii.

A doua zi, cîntecul se auzi și în Kladno. Cînd un orator isprăvea discursul, minerii strigau : „Rezistăm ! Rezistăm !" Unul dădea tonul și începeau cu toții să cînte.

Tinerii care făceau pe curierii între mine și sate răspîndiră cîntecul și în scurtă vreme tot ținutul Kladno răsuna de el. Răsuna pe cîmpiile acoperite cu zăpadă și peste drumuri, răsuna sub tavanele joase ale cîrciumilor. Fanfarele minerilor îl duseră pînă la Praga, îl cîntară pe la concerte, și în felul acesta cîntecul contribui la întărirea manifestării însuflețite a solidarității cu minerii greviști. Deputații duseră cîntecul pînă la Viena, și în palatul Adunării îl cîntau președinții fracțiunii parlamentare de stînga la consfătuirile asupra grevei minerilor.

De la Tuchlovič, Mařka se înapoie cu Uxa, Rudla și minerul-șef Bílek. Mai întîi continuară să cînte *„Plouă de se rup norii..."* Apoi se bătură strașnic cu zăpadă și sfîrșiră prin a se ține de glume. Drumul era lung. Ajunseră acasă morți de oboseală. Bílek nu-l lăsa pe Uxa să plece, care luîndu-și rămas bun voia să-și urmeze calea spre Kladno singur.

— Dar dacă te înhață niște spărgători de grevă și te snopesc în bătaie ? zise minerul-șef. Deunăzi s-a întîmplat ca doi spărgători de grevă, care se temeau unul de altul, să se ascundă mai întîi fiecare după un pom. Apoi s-au năpustit unul asupra celuilalt și s-au bătut zdravăn. „Pentru ce mă bați ?" întrebă unul dintre ei. „Dar tu de ce mă bați ? doar sîntem amîndoi spărgători !" Așa s-au recunoscut jivinele !

Rudla abia-și mai putea ține rîsul. Nu era atît de ostenit ca Uxa, deoarece cîntase numai și nu jucase de loc.

Iar Bílek, văzînd că povestirile lui îi înviorau, mai adăugă :

— La mina „Engerth", minerul-şef le spunea trădătorilor aşa : „Veniţi, ţapilor, să vă repartizez !" şi-i atingea pe fiecare cu cîte un picior în spate.

Ajunseră în faţa casei şi Hudcovka nu se miră cînd văzu că mai venise unul.

— Bine, te poţi culca lîngă bunic, îi spuse ea lui Uxa.

A doua zi de dimineaţă nu-i sculă pe tineri. Nu se duse nici ea la Kladno. În a patra săptămînă de grevă nu se mai aduseră atîtea provizii şi daruri ca la început, şi vedea şi ea că acum trebuia să facă ceva mai important.

Auzise că Bryndová, soţia unui supraveghetor miner, se postase lîngă fîntînă şi le îndemna pe celelalte femei să-şi trimită bărbaţii la lucru.

Hudcovka se aşează pe doniţa ei şi lăsă pe altele să i-o ia înainte. Voia să aibă vreme destulă s-o audă pe Bryndová. Pămîntul din jurul fîntînii era bătătorit, iar zăpada, frămîntată de sute de tălpi, se topise. Numai pe marginea jgheabului atîrnau ţurţuri mari de gheaţă.

Abia apucă să se aşeze că Bryndová şi începu vorba :

— Ei, ce mai zileri o să aibă la primăvară constructorul Ulma din Libušín !

— Ce vrei să spui cu asta ? o întrebă Hudcovka.

Voia s-o silească să vorbească pe faţă, căci ştia că vorba deschisă înfiorează mai puţin decît aluziile subtile şi în afară de asta putea s-o combată mai uşor.

— Mă gîndesc, de ce-or fi ciripind vrăbiile de pe case că după grevă o să zboare urlătorii ? Şi sînt mulţi din ăştia !

— Ai dreptate, îi ţinu isonul o chiriaşă de-a ei. N-o să se aleagă nimic ; stăpînii tot stăpîni rămîn !

La „Maxovka" au şi început să lucreze optzeci de oameni.

— Mă miră că nu vă doare gura ! spuse Hudcovka. Parc-aţi fi o moară stricată. Da, lucrează cu toată viteza, dar în gol, ca să aiurească lumea... La mina „Engerth" lucrează jandarmii. Au încărcat două vagonete şi s-au săturat. Spun că n-au crezut niciodată că munca la cărbuni e atît de grea.

— Vor trebui să se mute toţi din colonie. Asta e sigur. Au şi primit o somaţie judecătorească, urmă, încăpăţînată, Bryndová. Nu vor să rămînă acolo decît oamenii cumsecade !

— Da, răspunse Hudcovka. Sînt răi, pentru că nu muncesc în mină ca gloabele ! Ieri, în mina „Thienfeld", s-a opărit Sindler ; la „Barré" galeria principală e atît de înfundată, că nu mai poate trece nici măcar un cal. Şi sînt nouă acolo !

— Eu însă, ştiu că se lucrează. Doar omul meu vede, nu ?

— Lucrează pensionarii şi domnii. Munceşte un cerşetor de şaizeci de ani. Asta e tot !

— Ar trebui să le pupaţi mîinile că muncesc. Dacă n-ar face asta, s-ar inunda minele !

Femeile se uitau, cînd la Hudcovka, cînd la Bryndová şi cum erau aprinse de încordarea celei de a cincea săptămîni, care abia începuse, mai că erau gata să încline spre spusele Bryndovăi.

Gîndul că minele ar putea fi inundate le înspăimînta. Ce ar face atunci cu toţii ?

Hudcovka citi asta pe feţele lor. Cunoştea de acasă expresia asta. Aştia erau ochii Mařenkăi Stuchlíkova, care nu ştia decît să se teamă, să se ghemuiască şi să se sprijine de umărul bărbatului.

— Aşa zi, doamnă Bryndová, spuse ea cu un gest larg, ca şi cum ar fi voit să-şi suflece mînecile. Dumneata crezi că minele ar putea fi inundate ?! Crezi

că oamenii lasă ca ele să fie inundate ? Ascultați, femei, ce vă spun eu. Dacă nici unul dintre bărbații voștri n-ar fi lucrat, greva s-ar fi terminat de mult și am fi cîștigat cu toții, căci statul n-ar îngădui să se surpe minele ! De mult s-ar fi terminat. De mult, scumpă doamnă ! Și n-ar fi trebuit să ne îndatorăm și să tremurăm de frig, noi, șaptezeci de mii de mineri din toată Austro-Ungaria !

La cuvintele ei, femeile se ridicară și, oftînd adînc, traseră în piept aerul rece.

Hudcovka își concentră toată îngrijorarea și ciuda în privirea ei pătrunzătoare pe care o aruncă femeilor dimprejur, iar în cele din urmă o fulgeră pe femeia supraveghetorului :

— Cît ai primit, Bryndová, de le dai apă la moară stăpînilor ?

Bryndová se roși și sări în sus ca turbată. Voi să se năpustească asupra Hudcovkăi, dar femeile o împinseră înapoi. Abia acum erau convinse. Mormăiră toate, încuviințînd ; în felul acesta, Hudcovka izbuti să astupe prima spărtură în solidaritatea greviștilor.

Cînd minerii se duceau să-și schimbe tovarășii din gardă, potcoavele cizmelor bătătoreau zilnic un nou drum în zăpada proaspăt căzută. Zăpada imaculată trăda urmele spionilor pe sub ferestrele minerilor de frunte. Și minerii răspundeau : „Toate-s bune și frumoase, domnule asistent miner ; nu voiți să tratați cu muncitorii înainte ca aceștia să înceapă lucrul. Dar cine, mă rog, ne-a gonit, silindu-ne să scoatem patruzeci de vagonete, cînd dumneavoastră singur n-ați putea încărca decît cincisprezece ? E mult mai ușor de vorbit decît de muncit, domnilor. Că dumneavoastră pierdeți la minele de cărbuni, domnule Wanderlich ! Dar azi nu mai crede asta nici măcar ministrul agriculturii și... șeful de secție Blumenthal e doar un om destul de împăciuitor. Credem că mai

curînd ați sacrifica muncitorimea austriacă, decît industria Austriei. Dar pielea noastră ne este mai scumpă decît acțiunile domnului Kestránkov !“ „Siliți oamenii să coboare în mină și conștiința voastră tace atunci cînd sînt uciși acolo, jos ? Nici nu se poate altfel, cînd ei nici nu pricep munca de acolo și aduc mai multă pagubă decît folos ! Vreți să îmbrăcați rezerviști în haine de mineri ? Îi transportați la mină pe spărgătorii de grevă în saci ? Noroc bun ! Apoi îi cărați de acolo cu tot alaiul, ca pe pușlamaua de Franšachty. A mîncat acolo sub pămînt timp de o săptămînă numai hrană rece, muncind într-una și dormind în mină, încît pînă la urmă a trebuit să-l ridicați cu roaba de gunoi de prăpădit ce era. Nouă, însă, nu ne pare rău de el ! Nu și nu ! Așa i se cuvine trădătorului !“

„Primarule, dă-i înainte cu toba, amenință și făgăduiește. Stăpînii nu dau nimic pe gratis, iar noi știm foarte bine că în Dok, pentru răspîndirea știrilor cu toba, capul comunei a primit de la mina «Bressona» un transport de cărbuni ! Nici găina nu scormonește pe gratis !“

„Drace ! În a șasea săptămînă de grevă, domnii cîntă pe un alt ton. Pensionarilor le-au tăiat un sfert din pensie, ba, femeilor, chiar o treime. Da ! Ei ! Ei ! Astea-s noutăți ! Cărțuliile de muncă le trimit la comună ? Primarule din Kladno, nu te ascunde în dosul bărbii și înapoiază-ne cărțuliile ! Comuna nu-i servitoarea baronilor cărbunilor ! Doctorul Lukeš a refuzat să elibereze bolnavilor adeverințe de boală. În război medicul are grijă și de soldatul inamic, iar noi ne-am plătit singuri medicul. Interziceți ajutorul medical plătit de noi ? Și ce-ar fi dacă am refuza plata cotizațiilor de membru ? Poate că atunci s-ar găsi bănuțul pe care nu l-ați dat copilului la înmormîn-

tare! Băieți, noi rezistăm, și de predat nu ne predăm!"

„Plouă de se rup norii,
Dar noi în mină nu coborîm!"

„Dacă Zachar nu ne dă nici o subvenție, dacă morarul nu dă nimic, dacă Trnka, proprietarul fierăstraielor nu dă nici el, apoi ce fel de ajutor mai e ăsta?"

Postránecká, nevasta măcelarului, clătină din cap. „Și țăranul dă cartofii mai curînd porcilor decît copiilor de mineri greviști. Apoi asta trebuie să ținem minte. În schimb, tipografii din Viena au strîns pentru noi zece mii de coroane, iar compatrioții din Westfalia ne-au trimis treizeci de mărci. Rezistăm!"

„La turnătorie au oprit furnalul. Meșteșugarii din Libušin nu mai pot plăti impozitele. La tribunal domnii se tolănesc în blănuri, iar soldații sînt schimbați a treia oară, pentru că nu mai au încredere în ei. Băieți, noi nu cedăm!"

„Mai ai cartofi în pivniță, hei tu, și tu, și tu? Capra mai dă lapte? Porcul l-ați tăiat sau l-ați vîndut? Lucrurile nu stau chiar așa de rău; mai coboară încă în mină spărgătorii de grevă ca să-și scoată și ei de țigări, așa cum a făcut-o la Hrdliv, fratele unui miner-șef care e proprietar a peste douăzeci de tarlale de pămînt sau țăranii ca să aibă cu ce să joace cărți. Ce este minerul? Un buton de mașină! Am apăsat pe buton, și industria stă, s-a oprit. Trenurile de pe linia Kladno-Kralupy nu mai circulă! Știți cum stă bilanțul Societății feroviare din Praga? 150.000 de fiorini deficit! 8.000.000 de tone au rămas sub pămînt... dar noi o să rezistăm."

„Noi în mină nu coborîm..."

„Ne întîlnim zilnic, tovarăși, și zilnic aveți noutăți. Iat-o pe Hudcovka noastră. Mămico! Ai ce băga în

oală să fierbi pentru mineri? Așadar l-ai luat la tine pe tînărul Uxa, cînd chiar tatăl lui, infirm, sărac și schilodit de munca în mină, i-a tras o bătaie pentru că s-a alăturat grevei? Va să zică ai zgîlțîit-o pe zgripțuroaica de Přybilova, cînd n-a vrut să dea dimineața de mîncare băiatului ei pentru că e grevist? Proviziile de cartofi sînt pe sfîrșite, așa-i? În curînd n-o să mai avem cu ce încălzi? O să ne ducem după vreascuri în pădure, mamă Hudcovka! Ce spui? Că pîndarul de la cîmp a primit ajutor de grevă pentru cei doi fii și apoi a tăiat vitele? O să dea el înapoi, așa cum te văd și mă vezi! Îi spargem geamurile? Ce tot spui? Că vor să-i concedieze pe metalurgiști, ca să-i silească să lucreze în mină? Ei, băieți, ce mai spuneți despre asta? Pentru astea noi avem un singur răspuns:

«Plouă de se rup norii,
Dar noi în mină nu coborîm!»"

Kladno răsuna. Cînta ca să nu se audă cum muncitorilor le chiorăiau mațele. Bărbați, femei și copii alergau pe afară, prin zăpadă; așa se încălzeau. În casă era mai rău decît sub cerul liber. Digul cel negru al bălții uzinei se contopea cu bezna neliniștitoare. Zilele pline de istov aveau seri scurte! Începură să întreprindă acțiuni care nu puteau fi duse la capăt decît pe întuneric.

Ziua, străluceau pe dig baionetele soldaților. Sentinelele păzeau reziduurile de cărbuni care erau scoase din fabrică. Pe digul întunecos pîlpîia doar o lumină sărăcăcioasă, care se revărsa de la fereastra barăcii de lîngă cărămidăria din apropiere. Și din colțuri nevăzute pîndeau în întuneric ochi deschiși, nesățioși. Balta cu reziduurile de cărbuni rămăsese ultimul punct de atac al familiilor din Kročehlavy. Cei care-și terminaseră proviziile, și aceștia erau tocmai cei mai

săraci şi cu cei mai mulţi copii, acum cînd balta fusese secată şi nămolul negru, depus pe fund, vîndut supraveghetorilor din uzină şi din mine, ale căror rezerve de combustibil se subţiaseră şi ele, nădăjduiau să smulgă puţin din mocirla uscată, amestecată cu cărbuni, ca să se încălzească. Ah ! Să se încălzească... Ziua era cu neputinţă să te îndeletniceşti cu asta. Supraveghetorii şi rubedeniile lor păzeau cu grijă balta, chiar şi fără soldaţi. Săracilor nu le rămînea decît noaptea ca răufăcătorilor şi păcătoşilor.

Dar industria preschimbase nopţile din Kladno într-un fel de zi artificială, iluminată de văpăile strălucitoare ale becurilor cu arc voltaic. În lumina lor, suprafaţa bălţii, cu rîpa acoperită de zăpadă şi de trunchiurile cireşilor, se dezvăluia uşor privirii.

Treptat, o dată cu construcţiile şi instalaţiile industriale, natura îşi pierduse veşmîntul.

Povîrnişul se lăsa în jos ca o palmă cu degetele răsfirate, străbătută în mijloc de o potecă îngustă, care atît vara cît şi iarna era derdeluşul copiilor. Sus, povîrnişul e dantelat de şosea. Şoseaua judeţeană care merge de la Kročehlavy la Dřína pare pustie, părăsită de oameni. Profilul geometric, înalt, al dealului uzinei arunca peste ea umbre întunecoase, cu contururi ascuţite.

Mařenka Stuchlikova se tîra prin întuneric. Ochii-n patru ! Ochii-n patru ! Îi era frică. Noaptea, locul e păzit de un jandarm, însă numai un om nu poate păzi deodată peste tot !

Mařenka cercetase totul la lumina zilei. Digul era lung şi jandarmului îi trebuiau cîteva minute să ajungă de la un capăt la altul. Cum s-o întoarce, Mařenka o să-şi lase curelele de pe umeri şi mîinile ei slăbuţe au să înceapă să umple îndată coşul cu nămolul murdar ! De-ar putea să adune măcar atîta cît să le ajungă pentru încălzit. Cel puţin atît !

Mařenka se ţinea acum de gard. Doamne, gardul ăsta din jurul haldei ! Pe vremea cînd se mai ducea la şcoală, scîndurile late ale gardului, date cu catran, ţineau loc de tăbliţă pentru copii. Şi astăzi era la fel. Cîte nu mai scriau copiii pe el ! Perechile tinere îşi făceau pe el declaraţii de dragoste, iar alţii, mai puţin cavaleri, scriau observaţii deocheate. Dacă şi-ar fi dat osteneală, ar fi găsit, de bună seamă, pe undeva şi vreo mîzgălitură de-a lui Rudla. Dar mai ales şoseaua asta... Totdeauna se temuse de ea. Odată, pe cînd asculta muzica sub ferestrele cîrciumii „La rai", colegele o trăseseră cu ele pe şosea, sub pretext că se află şi Pepa Hudec acolo. Mersese cu ele o bucată de drum prin mijlocul şoselei. Din şanţurile de pe margine auzea vorbe piperate, însoţite de chiote înfricoşătoare ; toate i se păruseră grosolane. Din unele cuiburi răsuna cîte o armonică, iar cîntecele începute se sfîrşeau prin ţipetele fetelor bruftuluite, care se prefăceau ruşinate. Băieţii tineri din uzină, care abia învăţaseră să fluiere, precum şi cei care se pricepeau mai demult la asta, cîntau în cor ultimele şlagăre. Pentru ceea ce învăţau fetele aici, ei i-ar fi trebuit multă, foarte multă vreme.

Uzina îşi revărsase lumina pe neaşteptate peste toată această viaţă ascunsă în întuneric. Mařenka Stuchlikova se speriase de-a binelea de ceea ce văzuse. O rupsese la fugă şi se întorsese înapoi „La rai", unde se simţea în siguranţă în mijlocul celor maturi.

Multe s-au schimbat de atunci ! Balonul de văpăi roşii de deasupra cuptoarelor „Bessemer" împărţea prin noapte fîşii galbene şi aducea din timp în timp cu mîna unui semănător uriaş care azvîrle un pumn de nisip scînteietor pe ogorul ceresc care pîlpîia o vreme şi apoi se scufunda în negurile nopţii. Nori de pucioasă alunecau pe cer ca nişte figurine de balet, iar în urma lor se prelingeau flăcări

subțiri, albastre, vrînd parcă să le prindă, să le momească, dar se înecau îndată în vîrtejul de aburi... Apoi, o clipă, ochii nu mai vedeau nimic pînă cînd se obișnuiau din nou cu întunericul. Toate acestea pieriseră acum. Uzina își încetase lucrul. Furnalele erau stinse.

Mařenka suspină cu năduf.

— S-au stins !

„S-au stins, și o dată cu ele s-a stins zgomotul fierului, dansul aburilor, chemarea ademenitoare a sirenei, toate s-au oprit, s-a sfîrșit și pîinea cea de toate zilele și... căldura. Pepa muncea la cîmp și cîștiga mai nimica ! Și din cei cîțiva creițari pe care îi dobîndea pentru munca lui trebuia să trăiască întreaga familie : bunicul (căci pensia lui era de rîs), mama Hudcovka, Rudla și Mařka, micul Jožek, copilul din leagăn și chiar ea, Mařenka. Pivnița era goală. Vînduseră porcul și acum trăiau din fiorinii luați pe el. Cam același lucru se întîmpla acum aproape în toate casele minerilor și ale metalurgiștilor.

Mama n-ar fi primit pentru nimic în lume vreun ajutor, cîtă vreme Pepa avea de lucru. Ei ce-i pasă, se gîndea Mařenka, ea primește peste tot cîte ceva de mîncare, pentru că se duce la toate adunările.

Ieri, Hudcovka se dusese cu Rudla la Úhonic, pe la rude. Luaseră cu ei un sac să aducă merinde. Asta trebuia lăsată pe seama ei, a mamei Hudcovka, pentru că ea se pricepea de minune s-o facă ! Se pricepea să stea de vorbă cu țăranii, ca și minerii, care rătăceau acum prin toată regiunea și intrau prin casele țăranilor, spunîndu-le : «Dacă pînă azi n-ați văzut încă mineri, aveți acum prilejul să-i vedeți ! Priviți-ne ! Taie o bucată de pîine, soră, și dă-mi jumătățile amîndouă ! Mai bine dă-i omului viu ceva să mănînce, căci morților nu le mai trebuie. Și unde

pui că în felul ăsta nici nu mai e nevoie să te duci la înmormîntare !»

Fără îndoială că va aduce mîine ceva cu ea, iar cei din casă vor mai avea un prilej să mănînce pe săturate. Dar în cocioabă nu mai aveau nici o fărîmă de gătej pentru foc." N-ar fi avut nici cu ce să gătească bucatele pe care le-o aduce, iar Mařenka se temea că puișorul ar putea să răcească ; îl acoperise cu toate lucrurile călduroase pe care le găsise prin casă.

Se hotărîse de mult să iasă noaptea să strîngă reziduuri de cărbuni, însă Hudcovka n-ar fi lăsat-o, fiindcă s-ar fi dus chiar ea ! Fără îndoială că Pepa ar fi făcut gălăgie ! Mařenka se și bucura la gîndul cît de mirați or să fie mîine cu toții dacă ar găsi casa încălzită. Acum locuiau toți într-o singură încăpere. În celelalte frigul era atît de aspru, încît nu se putea dormi în ele. Dacă ar reuși ! Dacă ! Altminteri nu mai era chip de trăit. Șapte săptămîni trecuseră de cînd începuse greva. Fuseseră trimise petiții după petiții consilierului imperial de la Viena, dar Viena e departe, iar Dumnezeu e sus de tot...

Atenție, de jos se aude un tîrșiit ușor de pași și se zărește strălucirea baionetei. Jandarmul ajunsese la marginea stăvilarului și făcuse stînga împrejur în dreptul rampei, tocmai la picioarele ei. Mařenka abia îndrăznea să răsufle. Baioneta i se părea subțire și ascuțită. Ai dracului, de astea pot să ne trimită ! Dar nimic pentru gură sau de băgat în sobă.

„Balta de reziduuri era o adevărată binecuvîntare, chiar și în toiul lucrului, dar mite acum", se gîndea Mařenka. Balta asta era marea cea neagră din Kročehlavy. Apa spăla în uzină cărbunele, iar praful negru se scurgea prin jgheaburi de lemn în groapa aceasta. Praful se depunea pe fund, se așeza în straturi, iar cînd undele se limpezeau, groapa era golită

de apă. Uzina vindea nămolul unora dintre angajaţi şi chiar şi oamenilor străini. Dar ce să faci ? Întotdeauna s-au găsit oameni care au fost de părere că balta le-a fost încredinţată lor, pe gratis. Ăia de la cărămidărie erau totdeauna primii aici ; grupuri întregi aşteptau pînă ce pleca ultimul cumpărător, ca să mai scormonească şi să adune şi ei. Dar asta nu le ajungea ; îşi făceau pe cont propriu jgheaburi şi gropi mici, personale, pe care apoi le păzeau şi le apărau cu o îndîrjire grozavă.

Toamna trecută, cînd balta fusese secată pentru ultima oară, Mařenka adusese împreună cu Rudla şi Mařka o mulţime de reziduuri de cărbune pe care-l puseseră la uscat. Atunci, întregul Kročehlavy se ocupase cu treaba asta, iar strada Váňa arăta ca o tavă uriaşă plină de cozonaci negri. După ce-l uscaseră, umpluseră toată magazia. Abia că nu-ţi vine să crezi cît de repede se termină combustibilul, dacă rezerva nu poate fi completată zilnic măcar cu puţin cărbune slab sau cu ceva lemne de prin galerii !

O hoardă de supraveghetori fărîmiţa toată ziua straturile grase de pe fundul bălţii negre. În tot timpul acesta, în jurul ei stăteau femei zdrenţăroase, cu coşuri rupte pe umeri. Ca să vii aici e păcat să pui pe tine chiar şi cea din urmă zdreanţă, pentru că şi pe aia o faci praf. Prin jur alergau copii, ca nişte umbre, cu coşuri uriaşe în spinare, semănînd cu nişte spiriduşi ; erau ba ici, ba colo, după cum îi goneau sau nu. Ici se strecurau cu paşi de păianjen în spatele supraveghetorilor şi al căruţaşilor, răscolind fundul lacului, colo strîngeau aproape de sub copitele cailor bucăţile negre, răspîndite pe jos. Deşi pline de brumă animalele asudau ; picături de spumă le curgeau de pe zăbale şi călcau nerăbdătoare cînd pe o copită, cînd pe alta. Se găsiseră şi cîţiva băieţi curajoşi, care săreau repede într-o căruţă, aruncau jos cîteva

blocuri şi apoi se prefăceau că le găsesc întîmplător pe acolo. În primele zile, supraveghetorii îi lăsaseră în plata Domnului, apoi îşi pierduseră răbdarea. Numărul arătărilor costelive creştea mereu. La marginea şoselei se afla veşnic un adevărat zid de coşuri. Cînd erau rugaţi, fericiţii proprietari răspundeau la început doar strîngînd din umeri ; mai tîrziu, însă, cu înjurături şi bătăi. Ce, ei erau vinovaţi că minerii declaraseră grevă ? Şi afară de asta, ce le pasă lor ? Căutau numai să-şi păzească proprietatea. Doar plătiseră pentru noroiul ăsta !

Copiii îşi mai pierduseră din curaj ! Le era frică de curele şi de pumni.

Deodată Mařenka îşi muşcă buzele de durere, picioarele îi îngheţaseră îngrozitor. Îngheţul ustura ; trebuia să se mişte, ca să nu degere. Oricum, la urma urmei tot era un noroc că balta fusese secată tocmai în timpul săptămînii cînd venise îngheţul ; aşa că tot mai putea trage puţină nădejde să găsească ceva. Cînd pe fundul lacului începuse să se vadă pămîntul şi praful nu se mai găsi decît în găurile şi în crăpăturile malurilor unde se formaseră straturi mici, negre, ea avusese norocul să aducă două coşuri pline. Nici n-apucase să dispară ultima căruţă şi hoarda se şi repezise cu mîini lacome către lac. Nu arareori coşurile plesneau sub încărcătura grea de noroi, iar stăvilarul săpat la temelie, îngropa de multe ori lopeţile ! În zăpăceala asta, Mařenka se însufleţise Dar ceea ce adusese acasă fusese ars curînd ; şi acum... abia de mai puteai să calci pe mal (în afară de cel zidit, pe care se plimba jandarmul încoace şi încolo) fără să te prăbuşeşti sau să fii îngropat. Totul era atît de găurit şi de răscolit, de parcă ar fi scormonit cîrtiţele. Bineînţeles că şi paznicul o înfricoşa. Ziua patrulau soldaţi, noaptea, jandarmi. Cu toate acestea, Mařenka era hotărîtă. Balta neagră i se pă-

rea că te poate scoate cel mai ușor din încurcătură. Fără îndoială că la puțuri se mai găseau rezerve de cărbune, însă curajul de a sări peste gard, ca să poți ajunge acolo, era pedepsit cu gloanțe. Poate că se mai găseau unii mineri care mai aveau rezerve sărăcăcioase prin șoproanele lor. Dar dacă le aveau, le păzeau ca pe niște diamante. Azi nu poți cumpăra un coș de cărbuni nici măcar cu bani grei, nemaivorbind de faptul că nici bani nu se găseau.

Toate acestea îi trecură Mařenkăi prin minte, pînă ce, în sfîrșit, se hotărî ; se ridică și-și dădu drumul, alunecînd pe povîrniș, așa cum fac copiii și într-o clipă ajunse pe stăvilar. Încremeni și ascultă atentă, căci zgomotul pe care-l făcuse alunecînd părea să străpungă liniștea pînă departe. Dar nu era așa de rău, nu fusese un zgomot mai mare decît acela pe care-l făcea o foaie de hîrtie furată de vînt. Nu, jandarmul mărșăluia mai departe, ca și înainte. Nu auzise nimic.

Jandarmul. Uniformă. Pălărie cu pană de cocoș. Pușcă cu baioneta prinsă ca la război. Război. Numai că pînă acum nu ajunsese să vadă nici măcar un dușman. Era a cincea noapte de cînd păzea malul lacului negru. Umbre care dau de bănuit apar și dispar în noapte ca nălucile. Uneori se ivește cîte una ca și cum ar fi izvodit-o întunecimea de gheață, se așază în fața lui și se strîmbă la el. Și asta e totul ; altceva ce ar putea să iasă la lumină din furia și dîrzenia lipsită de putere... Ba nu, mai e totuși ceva : sînt ochii care lucesc plini de ură din fețe obidite, învinețite de ger. Ochii făpturilor îl străpung cu privirile lor tăcute, iar în clipa aceea, dogoritoare pînă la pîrjol, parcă s-ar deschide ușa de la un cuptor „Martin" : privești și vezi cum înăuntrul omului fierbe și clocotește. Fără ochelari de protecție nici nu te-ai putea încumeta să privești într-acolo. Apoi se întorc cu spatele și

pleacă. Ce-ar putea să le facă jandarmul ? Nimeni nu poate fi pedepsit pentru o privire.

Potcoavele cizmelor bat soldățește cadența.

Dar băieții nu tac ! Cîte un puști de miner îi taie calea și începe să strige :

— Ašanti ! Fahouni ![1]

Alții erau și mai îndrăzneți și strigau :

— Ucigașilor !

Ca să bagi spaima în puștii ăștia, cel mai bun lucru e să pui mîna pe unul dintre ei și să-l duci la post. Oricum nu i se poate întîmpla nimic. Camarazii fac toți la fel : pun mîna pe ei, le trag cîte una sau două după ceafă și-i amenință cu pușcăria. De fapt nici n-ai în ce să dai ; dacă ar fi să-ți pui mintea cu ei, n-ai mai avea ce să alegi dintr-înșii.

Capătul digului. Stînga-mprejur ! Potcoavele bat mereu pasul soldățesc !

Cei mai înrăiți sînt tinerii. Ăștia se vîră în orice primejdie fără să se gîndească prea mult. Ei îi gonesc pe spărgătorii de grevă și sînt goniți la rîndul lor de jandarmi. Zilele trecute un jandarm l-a urmărit pe un tînăr miner pînă aproape de casa lui : l-a văzut cum a dispărut deodată de parcă l-ar fi înghițit pămîntul. A intrat în casă ; băiatul dormea dus, în pat. Totuși, jandarmul ar fi putut să jure că pe el îl văzuse cum bătea un spărgător de grevă la „Bressona".

Cu dreptul de „autoritate" vrea să se convingă că tînărul a fost afară. Ar trebui de fapt ca trupul tînărului să fie rece pe gerul ăsta, și mai ales în zdrențele în care aleargă ei... Îi atinge degetele picioarelor, dar sînt calde... Cum de a făcut asta, Dumnezeu știe !

Din întuneric, la capătul celălalt al stăvilarului, se desprinde o umbră înfășurată și împinge în fața ei

[1] Cuvinte injurioase la adresa poliției.

un coș. Stă și trage cu urechea... Acum se lasă în jos de pe mal. Jandarmul o vede cum se ține de smocurile înghețate de iarbă și cum înaintează cu grijă spre jgheaburi, tocmai acolo unde făcuse el stînga-mprejur. Umbra s-a ghemuit sub jgheaburi. Și acum iarăși nu se mai mișcă nimic.

E bine și așa. Un, doi, trei, stînga-mprejur!

Potcoavele bat milităreşte, răsună puternic, lovind pămîntul înghețat și se depărtează.

Mařenka Stuchlíkova stă ghemuită și adună tot ce poate. Ajunge cu mîna. E adevărat că acum totul e negru, chiar și zăpada tare ca piatra, dar ea a cercetat cu atenție locul din timpul zilei. Mai erau aici reziduuri de cărbune, da, mai erau!

Repede, repede. Acum cînd jandarmul s-a îndepărtat, nu aude zgomotul. Coșul se umple, e pe jumătate plin. Mařenka se tîrăște tot așa ghemuită, fiindcă se teme să se ridice și scormonește, strînge, aruncă pînă ce umple coșul. Așa! Acum e plin!

Unde e jandarmul? Ah, la celălalt capăt al stăvilarului. Acum și-ar putea duce repede coșul sus, acum, înainte de întoarcerea lui. Poate că mai e timp. Mařenka își adună toate puterile, își saltă coșul pe spinare, strînge curelele coșului și se cațără sus pe mal.

Cînd ajunge sus încremenește de spaimă. Între timp jandarmul se întorsese cu fața spre dînsa. Acum îl vedea în întregime pe acest soldat de plumb, la capătul celălalt al digului. E încă atît de departe, încît nici măcar nu-i poate auzi pașii. Dacă ultima bucată de drum pînă la șosea n-ar fi atît de abruptă, ar mai avea vreme să fugă, să dispară, înainte de a o vedea. Dar să se mai cațere pe lunecușul ăsta, cu coșul greu în spate, asta nu s-ar putea. Nu-i rămîne altceva de făcut decît să se ghemuiască, să se ascundă și să aștepte pînă ce-i va întoarce din nou spatele.

Se teme ca un iepure și gura-i e plină de amenințări. Își face curaj: „Numai să poftești, mormăi ea, îți scot ochii!"

Nu i-ar da nimic înapoi. Nimic, nimic! O să se lupte, dar înapoi nu dă nimic.

În același timp, însă, tremura din tot trupul; o cuprinsese sfîrșeala, încît era gata să cadă. Mîinile i se încordau fără voia ei și unghiile i se înfigeau în palme. Nu simțea nici o durere. Privea țintă la jandarmul care se apropia; din cînd în cînd, i se făcea negru înaintea ochilor, și o clipă era ca și orbită. Îndată însă vedea din nou silueta lui; o dată cu ea creștea și umbra în lumina palidă a stelelor. Încă n-o vede, nu poate s-o vadă de la atîta depărtare! Ea șade aici înfricoșată, așezată pe coș, ca un popîndău. Dar nu se predă, nu, nu se predă. Ce-ar face dacă ar întreba-o: „Cine e acolo? Ce faci dumneata aici?"

Mařenka se gîndi la un răspuns: „Ce fac? își închipuie ea că i-ar spune. Dumneata mai poți să întrebi ce face o mamă cu doi copii mici care îngheață de frig?"

Mařenka rumegă cuvintele. Trebuie să-l impresioneze!

Ce-o să facă jandarmul? De o vedea coșul plin poate că nici n-o mai întreabă nimic, ia arma și trage. Și la puțuri îi împușcă pe hoții de cărbuni, și la uzina „Poldy", pe cei care fură oțel.

Apoi Mařenka se va rostogoli de pe stăvilar și se va prăbuși în fundul băltii, așa cum se prăbușise laminatorul Unger, care se înecase din pricina circiumăresei Barbora. Hu, cît de umflat și cît de negru era Unger! După întîmplarea asta, ea se temuse multă vreme să mai iasă pe întuneric din casă.

Se ghemuise atît de mult, că-și vîrîse capul între genunchi. Nu, nu se poate să vorbească așa cu el, și nici nu trebuie să aștepte pînă cînd o veni el s-o

întrebe ce face acolo ; cînd jandarmul se va apropia, ea o să se scoale şi-o să-i spună : „Domnule jandarm, lăsaţi-mi praful ăsta de cărbune ! Am acasă doi copii mici şi mi-e aşa de frică să nu moară de frig ca Tonicika lui Kulhánek, domnule jandarm ! A răcit, a stat două zile în odaia neîncălzită şi a murit. În loc de ochi, avea două găuri învineţite. I se făcuse capul ca o ţeastă de mort ! Era tot ca de ceară..."

Mařenka ridică sus capul, căci prinsese zgomotul paşilor îndepărtaţi. Baioneta sclipeşte. Un, doi, un, doi. Mersul încet şi cadenţat al sentinelei. Are bocanci grei, cu tălpile pline de ţinte.

De atîta stat pe vine îi tremură picioarele ; e nevoită să se sprijine de pămînt, cu genunchii. Acum stă în genunchi, aplecată înainte, iar răsuflarea caldă îi deschide pumnii. Coatele nemiloase îi intră în şolduri. O să se chinuie, o să-şi pricinuiască singură dureri, numai ca să termine o dată cu bine. Poate, poate că se va întîmpla minunea. Trebuia să strîngă praful de cărbune cu preţul propriilor ei chinuri. Se strînge, apasă, striveşte din toate puterile. Parcă i-ar intra cuie în trup. Şi-i e frig ! Picioarele i-au înţepenit. De-ar trebui să fugă nici n-ar mai fi în stare să stea în picioare. În ochii ei chinuiţi pătrunde gerul.

Acum a surprins-o !

Fiindcă obrazul lui e în întuneric nu-i vede privirea care-i cercetează broboada, obrazul, mîinile. Nu mai simte cum coatele ascuţite îi apasă trupul. O sudoare ca de febră îi acopere fruntea şi spinarea. Mîinile i se împreună pentru rugăciune, mute, singure, fără voia ei. Maria Stuchlíkova simte că umbra aceea îngrozitoare o cercetează... Se va năpusti oare peste ea fără să-i spună o vorbă ?

Ce... ce e asta ?! Se întoarce ?! Un, doi ! Tot aşa de încet şi de regulat ca şi pînă acum ! De ce nu aleargă

spre ea ? ! De ce n-o goneşte ? ! De ce... Poate că ţine revolverul în mînă, ca s-o împuşte îndată ? !

Ţipă, dar niciun sunet nu-i iese din gură. Gîtlejul gol şi uscat nu scoate nici un sunet. Pieptul, plin de atîta spaimă, nu mai are tărie şi pentru glas !

Să tragă o dată ! Poate că va fi chiar mai bine aşa. Mîinile ei împreunate se desfac neputincioase şi cad în jos, atingînd zăpada. Zgomotul mîinilor ei o face să tresară şi să ridice capul ; încet, îşi întoarce faţa spre bărbatul care se oprise în faţa ei.

Ochii deştrămaţi de mizerie şi de frică întîlnesc privirea jandarmului. Numai pentru o clipă, ca o minge care atinge peretele şi sare îndărăt.

Jandarmul se opreşte numai atît cît trebuie să facă stînga-mprejur. Apoi se îndepărtează în acelaşi pas cadenţat.

Potcoavele bat milităreşte în pămîntul îngheţat. Mařenka simte ceva, de parcă din tîmplele ei, atît de neaşteptat eliberate, s-ar scurge sîngele cald.

A doua zi, înainte de a se trezi copiii, făcuse focul şi odaia era caldă. Bunicul mormăia pe lîngă plită şi se aşeza cu spatele spre cuptorul deschis. Mařka se folosea de prilej că era cald, ca să se spele pe cap şi să-şi pună părul pe moaţe.

Cînd se întoarse Hudcovka, găsi în ceainic apă fiartă, aşa că putu fierbe cartofii într-o clipă. Căută prin vatră, răscoli focul cu vătraiul, o privi pătrunzător pe Mařenka şi spuse numai atît :

— Nu dorm toţi cei care au ochii închişi !

Dar Mařenka se prefăcea că nu aude nimic. Curăţa plita cu atîta sîrguinţă, încît marginile de fier străluceau ; şi apăsa cu degetul mare pe bucata de şmirghel, făcînd, pentru înfrumuseţare, tot felul de zorzoane.

Rudla înghiți la repezeală cîțiva cartofi, încălță alte ghete și fugi mai departe la Kladno, ca să audă în cîrciumă noutăți despre grevă.

Veștile nu erau prea vesele, dar de mare însemnătate. La Praga, la Most și la Viena demonstrațiile de sprijinire a greviștilor urmau una după alta ; pe străzi era fierbere, iar polițiștii loveau cu săbiile. Comitetul de grevă nu hotărî reluarea lucrului nici după săptămîna a opta. Rudla alerga cu ștafeta la cîteva puțuri. Minerii tineri se îngrijeau de legătura neîntreruptă între minele din bazinul Kladno. Tinerii răspîndeau știrile privitoare la situație, făceau cunoscute hotărîrile comitetului de grevă și dădeau fuga peste tot unde puteau să afle ceva nou.

La cîrciumă, Rudla luă în primire zece țigări. Se întîlnea cu un soldat care-i făgăduise să-i dea numărul exact al spărgătorilor de grevă de la „Mayrovka". Își strînseră mîna, vorbiră cîteva cuvinte iar cînd Rudla o luă în goană mai departe spre „Jan II" și spre minele celelalte, nu mai avea țigările, dar în schimb aflase că la „Mayrovka" lucrau treizeci de spărgători, un obersteiger și un asistent de mină.

În vestiar, la „Mayrovka", înainte de coborîre, un miner bătrîn rostea *Tatăl nostru* și-l chema într-ajutor pe sfîntul Procopie. În timpul grevei spărgătorii își reluaseră vechile lor obiceiuri : se temeau și chemau chiar și cerul într-ajutor !

În spatele bătrînului stătea Vohnout, un cunoscut ateu. Cu fața nemișcată, fără să facă măcar un gest, mormăia cu seriozitate, în loc de rugăciune :

— Haideți, băieți, ca să nu ne ia dracu ; haideți în sala de așteptare să vă rugați ; cuminecătura m..., acum sîntem sfinți, acum vagonetele n-or să ne mai rupă coastele...

Deodată se gîndi că poate vorbea prea lămurit ; privi în jur — în spatele lor nu stătea nimeni. Rugăciunea îi posomorîse de tot.

— Frică și în mină și acasă ; ce mi se poate întîmpla mai rău sub pămînt decît afară ? Peste tot ești în primejdie să te alegi cu oasele frînte, mormăi unul.

— Soldații îi mînă pe-ai noștri ca pe vite printre nămeții de zăpadă și peste brazdele înghețate. De multe ori m-am gîndit c-o fac dinadins, adăugă altul.

— Am dat de dracu, asta-i... Ce folos ne aduc pistoalele armatei ?

Grupul de oi rîioase intră, necăjit, în colivie. Hrabal se ținea de asistentul de mină ca de un înger păzitor. În colivie domnea o tăcere mormîntală. Era ca un drum spre iad. În mină trebuiau făcute în primul rînd muncile de întreținere. Abia pe urmă, în ultimele ore, atunci cînd spărgătorii erau istoviți de atîta încordare și de aerul subteran, mai veneau cîteva grupuri care săpau cărbune. Trebuia să se scoată totuși și ceva cărbuni.

— Să aduc dinamită ?

— Da, dinamită ! Vrei s-o plătești din buzunarul tău ? Ia ranga ! Dar așa cum e locul aici, numai cu dinamită s-ar putea lucra.

Spărgătorii de grevă luară așadar o rangă lungă de șase metri și atacară lateral un bloc de cărbune. După o clipă, sudoarea curgea pe ei șiroaie, iar hainele lor erau ude leoarcă de ploaia care cădea din tavanul stîncos.

— Cînd o să se sfîrșească asta ? se căina Hrabal cu dublu înțeles, căci simțea că Vohnout, în loc să-l ajute, strica totul. De un ajutor ca ăsta mai bine se lipsea.

— Aia de sus sînt motorul lumii, rîse Vohnout. Fără ei nu merge. Ce, parcă tu nu-ți dai seama ?

Şi dădu drumul pe neaşteptate rîngii de fier, încît mîna lui Hrabal fu strivită de peretele stîncii.

— Fii atent, mă ! ! sudui Hrabal.

— *„Aminteşte-ţi, boule, că eşti în mină"*, îi cită Vohnout inscripţia cu care împodobise de curînd tavanul din galeria principală.

— Ia ascultă, răspunse Hrabal, nu cumva eşti şi tu vreun ticălos de ăia cu două feţe ?

— Stimate domn, stimate domn, îl imită Vohnout atît de bine, încît ceilalţi începură să rîdă, îmi atingeţi demnitatea !

— Degeaba, ai să te pomeneşti uns şi tu cu terebentină şi trimis acasă !

— Pe mine nu m-au scuturat încă niciodată, se umflă Vohnout, aşa cum i s-a întîmplat cuiva, se ştie cui !

Cunoşteau cu toţii povestea cu femeile de la Průhon, care-l prinseseră pe Hrabal îmbrăcat în haine femeieşti, îl dezbrăcaseră, îi luaseră coşul şi-l bătuseră în aşa hal încît Hrabalova trebuise să-l ungă o săptămînă întreabă cu terebentină pe spinare.

— De nouă săptămîni tot întinde de grevă... Şi cu ce s-au ales pîn' la urmă ? se amestecă obersteigerul. Mai bine s-ar duce la Kestranek să încerce o împăcare. Cu greve nu cîştigă nimeni nimic de la ei. Chiar şi la conferinţa de la Viena a baronilor austrieci ai cărbunilor au pierdut orice şansă. Toţi directorii erau gata, gata să cedeze, numai Kestranek de la Uzinele metalurgice din Praga a votat contra şi pîn' la urmă a reuşit el, unul, să se impună tuturor !

— Şi unde au să ajungă ? La o mizerie mai mare decît pîn-acum, îi ţinu isonul asistentul de mină. De fapt domnul primar Hruška le-a prezis-o şi i-a prevenit să nu cumva să vină pe urmă să ameninţe cu pumnii strînşi sub ferestrele primăriei !

— Ehei, se teme ca nu cumva s-o păţească şi el, aşa cum a păţit-o acum unsprezece ani primarul Hrabě. Ăluia i-au întors pe dos saloanele, şi şi-au bătut joc şi de papagal, adăugă Vohnout, învîrtindu-se încoace şi încolo şi silindu-se să lucreze cît mai puţin.

— Măi oameni, faceţi să meargă treaba, că altfel rămînem douăzeci şi patru de ore în mină !

În ciuda batjocurii şi a mizeriei, numărul trădătorilor creştea. Minerii nu mai pridideau să-i gonească. În săptămîna a zecea, veniră curieri din alte părţi şi aduseră vestea că la minele de acolo se începuse lucrul. Familiile minerilor trăiseră pe credit cîtă vreme negustorii le mai dăduseră pe datorie ; organizaţia minerilor se îndatorase şi trebuise să reducă ajutorul bănesc. Agitatorii vorbeau în fiecare zi, întreţinînd văpaia arzătoare a entuziasmului grevei cu voci răguşite şi cu feţe pe care numai cu o grozavă încordare a muşchilor îşi mai puteau păstra expresia optimismului.

„Strînge cureaua mai tare, tovarăşe, că de la primărie slabă nădejde. Zadarnic am rugat să ne dea douăzeci de mii pentru grevă... Au părăsit şedinţa, numai ca să nu fie nevoiţi să voteze. Bine că şi-au reparat biserica, o casă a prostiei, dînd şaizeci de mii. Vlček şi Kolomazník, experţii noştri, s-au întors de la Viena fără nici un rezultat. În cine să mai credem, dacă nici lor nu le-a reuşit ? Altă delegaţie nici n-o să mai alegem ; i se pune sula-n coastă şi ea aprobă... Pentru că a lipit afişe, Dufek a stat închis douăzeci şi patru de ore, iar Aust a fost legat şi dus de douăzeci de poliţişti în faţa tribunalului din Praga. Aproape fiecare dintre noi e păzit de cîte o pană de cocoş ; cu încetul, ajungem să fim persoane de vază !

La Tuřanech administraţia minei a organizat un bal, a trimis acolo o orchestră de mineri care-şi frînge

șira spinării în fața stăpînilor și a plătit un gulden și șaizeci de creițari de cap de om ; deasupra porții atîrna inscripția :

„DOAMNE ! PĂSTREAZĂ-NE MINELE UNDE SE AFLĂ NEGRII CĂRBUNI ȘI PĂZEȘTE-I PE DOMNII NOȘTRI CEI BUNI CARE-I VOR MINERULUI NUMAI BINELE !"

„Să ne aruncăm și noi o privire acolo, Bílek, ce spui ! Sau tu te întorci mai bine înapoi la Praga, că acolo vă merge mai bine, vouă, muzicanților ? Cei din Praga vă dau de mîncare și de băut și mai aduceți și acasă încă destul. Noi cei de aici, aproape că am ajuns să mîncăm coajă de copac, iar cînd ne e sete, căutăm zăpadă pe locuri pe unde e mai curată și o lingem. Dacă n-am cîștigat noi greva în șase săptămîni, apoi n-o cîștigăm acum așa cum o doream și ne bucuram : așa că ar fi mai bine să sune încetarea !

Să sune!

Dar în alte părți, nu la noi și nu deodată ! Noi, cei din Kladno, poate că mai ținem pînă în mai...

«Plouă de se rup norii,
Dar noi în mină nu coborîm...»"

„Nu miorlăi, femeie, du copiii de aici, nu pot să-i aud ; ce, vrei să-mi tai o bucată din trup, ca să aveți cu ce vă potoli foamea ? Așa, așa, la Kameny Žehrovice, hatmanul regiunii a împrăștiat un grup de mineri ! Mulțumim de învățătură, domnule hatman, spuneți c-o să fie rău de noi dacă nu ne lăsăm de gălăgie și de organizațiile noastre muncitorești. Aha, autoritățile se tem c-o să sfîrșim rău și de asta v-ați gîndit să ne interziceți asociațiile și să proclamați

starea de asediu... Da, aveți nevoie de puțin tămbălău, asta vă cred ! La Most, o țigancă se ia la bătaie cu un jandarm, și gata, ați făcut numaidecît vărsare de sînge... Cît ați vrea voi să ne tîrîți iarăși în lanțuri pînă la Praga. O, nu, domnilor, v-am făcut-o ; de data asta minerii luptă pentru cauza lor fără vărsare de sînge, numai trădătorii se aleg cu vreo cîteva vînătăi zdravene."

„Așadar, voi, muzicanții, ați înapoiat instrumentele tuturor celor trei societăți ! (Bílek, salută de trei ori!) Ce-o să facem acum fără muzică, domnilor ? O să suflăm în frunză și o să cîntăm :

«Minerii sînt oameni fini,
Bani au ca la turci,
Steigerii în zdrențe vin,
Meșterii, desculți.»"

În cîrciumile unde se întruneau minerii se crease o atmosferă de pușcărie. Oamenii simțeau înfrîngerea în fiecare îmbucătură, în fiecare înghițitură, se simțeau răniți în credința lor despre dreptate. Dacă această credință, care păstrează echilibrul între oameni, este înfrîntă, undeva se pregătește ceva primejdios.

Cu cît entuziasmul cu care începuseră greva și lupta fusese mai mare, cu atît mai adîncă era umbra care învăluia acum nădejdea lor înșelată. Totul în ei se împotrivea întoarcerii în mine în aceleași condiții în care lucraseră pînă în ultima vreme. Le era rușine de ei înșiși. Nici o înfrîngere nu pricinuiește atîta durere ca înfrîngerea într-o luptă în care știi că dreptatea și adevărul sînt de partea ta. Oamenii erau atît de plini de amărăciune, încît îl repezeau cu vorbe urîte pe oricare ar fi vorbit de o reîntoarcere la lucru. Supărarea asta păstra treaz în ei instinctul de autoapreciere, voința de a trăi și dragostea de muncă,

de o viață ordonată, folositoare, pe care societatea le-o interzicea de atîția ani!

La 14 aprilie 1900 se revărsa pentru prima oară peste străzile din Kladno lumina electrică. La 15 aprilie al aceluiași an atîrna deasupra intrărilor în mină înștiințarea că toți cei care nu se vor duce la lucru pînă la 1 Mai vor fi concediați.

Se înțelege că sub fiecare înștiințare fusese adăugat îndată cu mîna grea: *„Asta pentru noi nu e viață!"* Cu toate acestea, minerii îi cunoșteau cuprinsul de la A pînă la Z, iar acest conținut, veșnic același, precum și tonul înștiințărilor lor li se întipărise de mult în minte.

Minerii mergeau prin lumina felinarelor electrice și glumeau plini de venin că regalul oraș miner era luminat parcă înadins în cinstea neizbutitei greve.

Hudec, „Polițistul", se duse la Kostka să se intereseze de ce Rudla nu venise acasă să se culce. Nu cumva i s-a întîmplat ceva?

— I-am ținut la noi peste noapte pe el și pe Uxa, răspunse minerul Klen. Am aflat că-i pîndeau jandarmii la stație și că măgarii ar fi spus: „Mă, dacă punem mîna pe voi, vă facem tocătură de carne!" Dacă nu vin nici astăzi acasă, să știți că tot la noi sînt. Fiți fără grijă!

Apoi ieșiră amîndoi afară să vadă cum arată străzile și piețele din Kladno cu noua iluminație.

Klen era membru în comitetul de grevă și, spre deosebire de ceilalți mineri, aprecia situația fără amărăciune și cu sînge rece.

— Am pierdut, dar nu ne-au pus pe făraș! În primul rînd, o să fim ultimii din toate bazinele din Austria care intră iar la lucru, și asta înseamnă încă destul; în al doilea rînd, rezultatele de abia se vor vedea. Stăpînii nu vor decît să-și păstreze autoritatea!

— Pesemne că tu-ți cunoști oamenii! răspunse Hudec, fără să fie prea convins de vorbele lui Klen. Dar eu cred că între ei există încă prea puțină solidaritate. Astăzi fiecare poate să vorbească și să garanteze numai pentru sine.

— Eu nu cred că ne lipsește atît solidaritatea, cît faptul că nu sîntem conștienți, declară Klen. Ia, de pildă, Societatea minieră; aici fiecare își are reprezentantul ei; fiecare sută de mineri își alege cîte un reprezentant în comitet; cuvîntul important și cel mai hotărîtor îl are însă întotdeauna funcționarul Societății... Și cum ar putea fi oare altfel! Noi, cei de la „Maxovka", avem, de pildă, dreptul să alegem șaisprezece delegați și cînd am făcut socoteala ne-am trezit că în toată mina nu erau decît opt muncitori organizați. Și așa e la toate minele.

— Să fii conștient de ceva! Hei, o să mai treacă mult, spuse Hudec, de parcă ar fi vorbit cu el însuși. Mulți au nevoie de o viață întreagă pînă să se lămurească asupra unui lucru important pentru ei care ar fi putut să schimbe de atîtea ori nenorocul în fericire, sau invers!

— Ascultă-mă ce-ți spun eu; există oameni care văd lucrurile de multă vreme limpede ca lumina zilei, dar care mai bine închid ochii și fac așa ca și cum n-ar vedea clar și n-ar pricepe nimic, chiar și față de ei înșiși. E mai ușor să-ți închipui, pur și simplu, că un anume lucru nu există!

— Și la ce ajută asta? se plînse Hudec. Fiecare muncitor ar trebui să știe unde-i este locul, și ăsta-i cel mai neînsemnat lucru ce i se poate cere!

— Îmi face bine cînd te aud vorbind astfel, dar să știi că există și unii dintre aceia care ar merita cîteva după ceafă! La Hnidous, unul și-a trimis fata să ceară ajutorul de grevă, iar apoi și-a tăiat porcul și s-a dus la lucru. Pe cîți n-a trebuit să-i amenințăm cu bătaia

ca să-i facem să ne dea înapoi ajutorul care nu li se cuvenea !

— Săracii de felul ăstora nu știu nici măcar de partea cui stau, clătină Hudec din cap.

— Astăzi va fi rău, se întoarse Klen la gîndurile care-l neliniștiseră toată ziua. Astă seară comitetul de grevă va hotărî sfîrșitul luptei ! Astăzi fiecare miner spune : „Greva e singura mea armă. Dar dacă o folosesc și nu muncesc mă omor singur... ca albina !"

— Ca albina cînd își rupe acul! repetă Hudec.

— Cu toate astea aș vrea să-ți spun că au fost și vor mai veni încă timpuri frumoase căci, la urma urmei, cîte sînt lichelele de felul ăsta ? Puțini. Numai că încrederea e mai mică. Știi tu, greva asta a noastră a făcut din oamenii din industrie muncitori conștienți. Greva asta a pus capăt pentru totdeauna lipsei de conștiință muncitorească... Unde mai vezi tu astăzi un stăpîn onorabil, un supus credincios ? Există numai capitalul și muncitorul. Chiar dacă nu sînt cu toții conștienți cum ar trebui să fie, totuși fiecare s-a putut convinge în decursul acestei mari încordări că poate avea încredere în tovarășii, și asta nu numai din punct de vedere material ; oamenii știu astăzi că sînt uniți prin aceleași gînduri, prin aceeași dragoste și prin aceeași ură. Asta a fost tăria și puterea lor.

— Iar slăbiciunea și înfrîngerea stă în faptul că pierd încrederea ! adăugă Hudec.

— Ar fi prost dacă am pierde credința ! Trebuie să credem ! Omul trebuie să creadă ! Dacă nu poate crede în vreun Dumnezeu din cer, crede în lume, în menirea lui, în putința de a îmbunătăți lumea ! își formulă Klen concluziile la cele spuse pînă acum.

— Vezi tu, asta spun și eu, că felul de viață al muncitorului, sub capitalism, e doar un provizorat, curat provizorat ! Tu și eu... noi nu sîntem nici haimanale, așa cum ni se spune astăzi, nu sîntem oameni care

fugim de muncă... Muncim cu drag, și ce avem din asta ? Trăim, temîndu-ne mereu că am putea pierde corvoada asta, care nici măcar muncă nu se mai poate numi. Ba trebuie să mă mai și rog, ca s-o pot face... Nu-i asta o rușine ? Și cîți dintre greviști nu sînt nefericiți tocmai pentru că nu pot lucra ? Dacă le-aș vorbi eu așa, poate că m-ar lua în rîs ; dar dacă și-ar pune ei singuri întrebarea asta, atunci, fără îndoială că mi-ar da dreptate !

— Cu siguranță că ți-ar da. Așa e !

Treceau piața, dar abia ajunseră la Statuia Mariei, și Hudec, „Polițistul", privind înspre intrarea în ulița uzinei, strigă speriat :

— Ce-o fi cu îngrămădeala de colo ? Să-l fi prins oare jandarmii pe Rudla ?

— Nu, nu cred, nu văd nici o uniformă printre oameni, răspunse Klen.

Grăbiră pașii.

La colțul clădirii poștei se adunaseră o mulțime de oameni și în clipa cînd din susul pieții se apropiau Hudec și Klen, din partea de jos alerga Hudcovka, țipînd.

Mulțimea era adunată în jurul bunicului, „Inventatorul" care stătea aici, în papuci, cu picioarele sale lungi și deșirate, în izmene de barchet, cu cămașa ruptă. Avea o privire pierdută, iar pe umăr purta o secure ascuțită. Îl țineau de braț, fiecare din cîte o parte.

— Unde vrei să te duci, bunicule ?

— Trebuie să-l execut pe Kristián Rienz, patronul uzinei de la Václavka ; el mi-a furat electricitatea, lăsați-mă, răspundea Hudec, „Inventatorul", cu voce răgușită.

Femeile din jur alergau și țipau, băieții rîdeau, iar Hudec, „Polițistul", încerca să-l înduplece pe bătrîn:

— Dar, bine, bunicule, Václavka a fost părăsită demult, iar domnul director Rienz a murit și el demult. Nu-ți mai aduci aminte că a căzut de pe stîncă? Vino, vino, bunicule, hai acasă ; uite, ia paltonul meu să nu răcești. Hai, vino, îți dau o carte frumoasă pe care am împrumutat-o chiar azi de la bibliotecă. Are o mulțime de poze cu mașini...

Așa izbutiră să-l liniștească și cu prima trăsură ce le ieși în cale îl duseră pe bunic acasă. Hudcovka îl înveli bine cu pătura cailor.

— Cum de l-ați lăsat să fugă? se miră Hudec, „Polițistul".

— De obicei nu se duce niciodată atît de departe, răspunse Hudcovka. Astăzi a dispărut deodată ca fumul. Noi eram în pod și atîrnam rufele la uscat. Poate că a pîndit prilejul ăsta și a fugit. O să trebuiască să-l închidem, nu-și mai dă seama de ce face.

Hudec, „Polițistul", o luă pe jos pînă spre Kročehlavy, iar Klen se întoarse încet prin strada Lungă spre sediul comitetului grevei.

Își amintea pe rînd de cele douăsprezece săptămîni trecute. Unitatea morală a celor treisprezece mii de mineri făcuse din săptămînile acelea un tot întreg și puternic. Dar un milion de dușmani mărunți atacaseră tot timpul, fără încetare, această stîncă a solidarității ; trădarea, denunțarea, foamea, nemulțumirile create de lipsa de lucru, frigul, frica de concediere, vaietele femeilor slabe de înger, ochii întrebători și nevinovați ai copiilor...

De cîte ori nu se lăudase fata lui Hrabal față de copii : „Eu spun la școală că tăticul lucrează, și atunci primesc cărți și caiete degeaba!"

Toate acestea loviseră în stîncă întocmai ca niște milioane de picături uriașe și distruseseră coeziunea; descompuseseră tăria morală a oamenilor.

„Nu, pe lumea asta nu poate crește și nu poate dura nimic nobil, clătina Klen din cap, cu toate că puțin mai înainte, cînd vorbise cu Hudec, își afirmase credința. Opinia publică? Cei care ne-au sărbătorit pentru că luptăm împotriva capitalului german și germanizat? Ehei! Ăștia ori vînd cu cîștiguri cămătărești cărbunele, cumpărat pe nimica toată, ori ne înjură pentru că le-am stricat obiceiurile și comoditățile și sînt nevoiți să se restrîngă. Au fost alături de noi... Dar cîtă vreme? Acum se duc și «se ușurează» pe stînca noastră!"

Și Klen mai adăugă : „Nu, pe sentimente nu se poate clădi! Numai pe dreptate!"

Cînd Jindra Klen pătrunse în marea sală de la „Vînătorul", atmosfera deprimantă a înfrîngerii se prăbuși peste el ca o uriașă rupere de nori.

Chipuri scofîlcite, nasuri ascuțite de foame, tot sîngele strîns acolo de unde trădează mai lesne sentimentul înfrîngerii. Stăteau așa, fără măcar să vorbească unii cu alții.

Nici unul dintre membrii comitetului de grevă nu îndrăznea să declare oficial sfîrșitul luptei.

Asta o făcu fruntașul muncitorilor, Němec.

Abia apucă să spună :

— Trebuie să intrăm iar la muncă, nu mai are nici un rost! că din fundul sălii se și auzi :

— Cît ai primit pentru asta?

Antonín Němec era însă între ai lui și-i înțelegea. Repede ca fulgerul își scoase punga jerpelită și-o aruncă în direcția celui care strigase :

— Poți să-ți iei jumătate!

Se sfătuiră încă vreme de patru ceasuri, se pronunțară unii pentru, alții contra, iar pînă la urmă hotărîră totuși să reia lucrul.

Oamenii ieșiră din cîrciumă, din cîrciuma aceea celebră „La vînătorul" care fusese martora măreției

lor sufletești, a unității și solidarității lor. Îndreptîndu-se spre casă începură să se și gîndească la bucățile și centurile lor de piele, la pingele, la lămpile și felinarele din mină pe care aveau să le atîrne iarăși pe după gît ; în gînd începură să spargă și să găurească, și auzeau clopotul coliviei, simțind în tot trupul tremurul cablului de sîrmă. Atîrnau iarăși de aceste frînghii de oțel.

Rudla și Uxa părăsiră sala cei din urmă.

Încă nu împliniseră douăzeci de ani și aveau o mare putere și dorință de luptă. Se apucară de gît, pășind vioi, și începură să cînte :

„Plouă de se rup norii,
Iar la noi în mină..."

Dar se opriră aici. Oameni aveau gîturile înfundate, se auzeau doar observații de cîte o jumătate de cuvînt. Erau tot atît de puțin în stare de o manifestare comună, cum nu e în stare o familie să cînte în cor atunci cînd i-a murit cineva drag. De aceea se enervară și mai mult ; și zeci de șepci de mineri își întoarseră cozoroacele către cei doi băieți.

Voci înciudate urlară :

— Încetați odată, sau vă ardem vreo două după ceafă !

Capitolul 16

ÎNSEMNĂRILE MINERULUI JINDRA KLEN ÎN LEGĂTURĂ CU AMINTIRILE SALE DESPRE MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN KLADNO

Înțelesul amintirilor mele este acesta : minerii care vor veni mai tîrziu, după noi, să vadă cum am fost nevoiți să luptăm pentru eliberarea muncitorilor de sub jugul proprietății particulare, pentru socializarea mijloacelor de producție ale omenirii.

Jindra Klen

31 decembrie 1889

Odată, mama privea de la fereastră spre mina „Engerth". Locuiam atunci la marginea orașului, în cartierul numit Pod Průhonom. Sub noi se întindea vîlceaua cu ogoarele, luncile și pădurile ei, printre care curgea pîrîiașul Dřetovick. Dincolo de noi vedeam limpede coșul și schela de extracție a minei. Aveam nouă ani pe atunci și-mi plăcea să mă uit pe fereastră la priveliștea aceea frumoasă.

Îmi aduc foarte bine aminte. Și de cîte ori îmi amintesc, retrăiesc întotdeauna din plin clipele acelea.

Mama îmi arătase o coloană de bărbați, care porniseră de la „Engerth" pe poteca ce venea dinspre mină, îndreptîndu-se spre Kladno, și-mi spusese :

— Vezi, ăia sînt mineri. Fac grevă !

Abia atunci am aflat că la Kladno se scoteau cărbunii numai de vreo cincizeci de ani. Eu crezusem că asta se petrecea din timpuri străvechi. Dar mama mi-a povestit cu prilejul acela cum își vînduse Jiratko groapa în care mai tîrziu fuseseră descoperiți cei dintîi cărbuni. Aflînd despre asta, Jiratko înnebunise și-și spărsese capul, izbindu-se de pereți. Cele două fetițe care rămăseseră de pe urma lui primiseră de la Váňa cîte o mie de galbeni.

Nu pricepeam de loc ce anume înseamnă cuvîntul grevă. Abia cînd am împlinit paisprezece ani și am început să lucrez și eu în aceeași mină, am auzit un miner mai bătrîn povestind cum declaraseră grevă minerii în anul 1876.

Astăzi mi-am adus aminte de ea, căci acum, ca și în greva de atunci, un director, Gottfried Bacher, s-a dovedit a avea inimă de piatră. Minerii îl urau cu toții nu pentru că era neamț, nu pentru că îi tutuia, nu pentru că le respingea întotdeauna cererile ; minerii nici nu s-ar fi așteptat la altceva din partea unui director, așa erau toți directorii. Aici, însă, buba era alta, și cred că nu mă înșel.

Bacher era devotat Societății pe care o servea. Voia ca nu numai minerii, dar și supraveghetorii și funcționarii să-și facă datoria pînă la ultima suflare, iar Societății să-i renteze din plin exploatarea minelor. De aceea îi pedepsea la fel și pe mineri, și pe supraveghetori, și pe funcționari. La rîndul lor, aceștia se răzbunau, răspîndind cu ajutorul „lingăilor" zvonul că directorul e tiran.

Acesta a fost de altfel unul din motivele întîmplării din Joia verde. Eu aș vrea să arăt aici doar că Bacher avea curaj și nu se temea să vină de unul singur printre mineri, chiar și atunci cînd, în timpul grevei, aceștia erau grozav de furioși pe el.

Poate că unora dintre cititori n-o să le vină să creadă ce am observat eu la el acum cîtva timp. La orice întreprindere regulamentul spune că dacă ai treabă cu directorul și vrei să te duci la el, trebuie mai întîi să completezi la poartă o fișă în care să arăți pentru ce anume chestiune vrei să te duci. Fișa e înmînată secretarului de către curier ; secretarul, dacă găsește de cuviință, trimite curierul care te dă în seama altui curier, care te conduce în sala de așteptare de unde te cheamă directorul. La „Václavka", în clădirea administrației, se află un culoar lung cu niște uși care dau și spre cancelarie. Cine venea pentru prima oară la direcție nimerea fără să vrea de-a dreptul în cancelarie și-l găsea acolo pe însuși directorul Bacher.

Și mie mi s-a întîmplat așa. Am bătut în ușă, dar ușa era capitonată și nu se auzea nimic. Atunci am intrat și m-am aflat dintr-o dată în fața biroului directorului ; și încă în așa fel încît Bacher mă privea drept în față.

— Ce vrei ? mă întrebă el.

Eu i-am răspuns că-i aduc o foaie de primire la Casa fraternală.

— *Fino-ncoace, tu-te aici la treilea cantelar !*

Funcționarul făcu ochi mari, întrebîndu-se pe unde ajunsesem la el. În chip firesc ar fi trebuit să intru de pe culoar !

Dar eu mai făcusem o dată un drum pînă la Bacher. Și dădusem și atunci de el ; deci asta nu era o întîmplare. O să spun îndată și de ce.

Toate asociațiile din Kladno, cercurile de tineret sau toți cei care organizau baluri de lăsata secului îi trimiteau cîte o invitație lui Bacher. Se știa dinainte că Bacher nici nu se uita la invitație, dar se mai și știa că avea să ordonanțeze asociației respective o sumă de zece galbeni. I-am dus și eu o invitație la

balul minerilor, și pentru asta am primit muzica pe gratis.

Asta am vrut să scriu aici, ca să se știe ce anume gîndeam eu despre Bacher și o dată cu mine încă vreo cîțiva mineri, care țineau seama de răzbunarea supraveghetorilor.

Minerii își povestesc tot felul de istorii vesele între ei. Și despre Bacher umblau istorii din astea, dar mai puține. Tiranul era totuși și el un om, cu slăbiciuni omenești ; așa că devenisem curios. Pe vremea aceea lucra la „Maxovka" un oarecare Procházka, toată lumea îi spunea Žlůva. Își trîntise o droaie de copii, așa că la el pîinea se isprăvea curînd. Odată se duse să se înscrie la făină și pîine.

Indicațiile erau : cîte schimburi, atîtea rații.

Uitîndu-se în cărțulie, funcționarul îi spuse :

— Procházka, nu-ți dau nimic, n-ai schimburile făcute !

Žlůva se scărpină în cap, apoi se repezi în cancelaria lui Bacher.

— Stăpîne ! Oamenii vă vorbesc de rău, dar eu știu că sînteți domn bun ! Am venit să mă plîng dumneavoastră ! Am nouă copii și funcționarii dumneavoastră nu vor să-mi dea nici făină, nici pîine.

Și a cîștigat. Bacher îi dădu un bon pentru nouă rații de pîine, cu toate că Žlůva n-avea dreptul să primească nici una.

1 iunie 1890

Toată săptămîna n-am fost bun de nimic. Duminică dimineața a venit vărul meu din Nýřan să ne invite la înmormîntare, dacă s-o face pînă la urmă vreuna. Dar ce se întîmplase : minerii se îngrămădiseră la minele „Krimich" și „Martha" ; îndată sosise și Regimentul 75 din Chebác, comandat de un ofițer tînăr și ocupase minele. Printre mineri se răspîndise zvo-

nul că la „Martha" se vor elibera cartele de alimente. Cei din Nýřan se adunaseră și o luaseră într-acolo.

Dar n-apucaseră să ajungă la jumătatea drumului, că un grup de soldați, comandat de ofițerul cel tînăr, le ieșise în cale, iar ofițerul strigase : „Halt !" [1] ordonînd în același timp soldaților să deschidă focul.

Paisprezece morți, printre care și unchiul meu, minerul, și cincizeci de răniți zăceau la pămînt. Morții au fost depuși în camera destinată sinucigașilor !

M-am dus cu vărul meu să-mi văd unchiul pentru ultima oară.

Ultima zi a anului 1891

În anul acesta a început să apară regulat ziarul muncitoresc *Svoboda*, și cu prilejul acesta mi-am adus aminte că la noi era obiceiul (să tot fi avut vreo unsprezece, doisprezece ani pe atunci) ca seara, cînd se întorcea tata de la lucru, eu să citesc cu glas tare tot ce se aducea acasă pentru citit, fiecare carte, toate revistele.

Fratele meu era cu zece ani mai mare decît mine și cîștiga ; el ne-a adus de la mină prima gazetă muncitorească. Gazeta se aducea în taină și tot în taină se tipărea la Praga, în strada Kaprova, într-o pivniță, la o mașină de mînă. Mașina de tipărit arăta așa cum arată căruciorul unui tocilar ambulant și era pusă în mișcare cu piciorul. Gazeta se răspîndea într-ascuns, iar minerul, după ce o citea acasă, trebuia s-o ardă numaidecît, pentru ca la o eventuală percheziție a jandarmilor să nu cadă asupra lui bănuiala că e membru al Asociației secrete muncitorești.

Asociația a ființat pînă în 1882, cînd printre membrii ei se strecură un trădător. Omul acesta a denunțat jandarmilor întregul comitet. Îl chema Krchov.

[1] Stai ! (Germ.)

Pentru trădarea lui a fost numit supraveghetor la „Engherth", iar mai tîrziu, maistru la „Ronna". Bine o mai ducea! Dar cînd a fost să moară, s-a chinuit paisprezece zile. Nici măcar tabacul nu-i mai plăcea și se știe doar că minerii bătrîni morfolesc toată ziulica tabac între dinți. Pe vremea aceea, oamenii erau credincioși și spuneau că l-a pedepsit Dumnezeu.

La revelionul anului 1900

Anul acesta am avut o grevă de trei luni. După ea, situația părea cam încurcată. Ne-am dus iar la lucru cam cu îndoială, cu gîndul că poate nu cîștigasem nimic. Așa credeau toți. Mai ales cei care lucrau la „Maxovka". Ne-am bătut capul ca să născocim ceva, și ne-am înțeles: intrăm în mină, dar lucrăm puțin.

Sub funicular apăru supraveghetorul și văzînd un vagonet gol, îl întrebă pe vagonetar:

— De ce nu dau drumul de sus la vagonetele pline?

Vagonetarul răspunse:

— Eu am sunat sus, ca să-i dea drumul. Nu știu de ce nu merge!

Supraveghetorul plecă mai departe și văzu că minerii aveau vagonetul plin, gata de plecare. Îl întrebă pe frînar:

— De ce nu dai drumul, dacă ai vagonete pline?

Frînarul mormăi, scărpinîndu-se după ureche:

— Eu... nu pot să dau, dacă nu mi se sună de jos; poate că acolo n-au vagonete goale.

Supraveghetorul merse mai departe și văzu că minerii aveau toți în fața lor vagonete pline.

— Nu putem săpa, răspundeau ei la întrebările supraveghetorului. N-avem vagonete goale ca să încărcăm cărbunii.

Văzînd că n-o poate scoate la capăt cu noi, supraveghetorul își dădu seama că sîntem vorbiți și plecă bombănind fără să fi făcut vreo treabă. Am dus-o cu

rezistența asta paisprezece zile întregi, pînă pe la sfîrșitul lunii aprilie. În ultima zi a lunii, sosi de la Slaný un funcționar superior al direcției generale a minelor. La amiază cînd se făcea schimbul ne aștepta afară echipa cealaltă.

Cînd ne aflarăm strînși cu toții la un loc, apăru în fața noastră și funcționarul care ne întrebă, făcînd pe miratul:

— Oameni buni, ce v-a apucat? Intrați în mină și acolo nu faceți nimic! Ce vreți să arătați prin asta? Nu merge așa. Vă rog frumos să-mi spuneți ce anume doriți?

Din gurile cîtorva mineri se auzi deodată:

— Săpăm, dar dați-ne schimbul de opt ore!

— Eu nu pot să fac asta! Știți doar că nu sînt decît un biet funcționar. Dar pot să vă dau zece minute de gîndit... Sfătuiți-vă între voi și apoi spuneți dacă vreți să lucrați zece ore.

Cele zece minute am stat cu toții încremeniți, ca niște statui. Nici unul dintre noi n-a scos o vorbă. Nici măcar nu ne-am aruncat o privire unul altuia. Ne uitam doar drept înainte. După zece minute, funcționarul se apropie din nou.

— Ei, ce-ați hotărît?

Căpătă din nou un răspuns spontan:

— Vom lucra, dar numai opt ore.

— Părăsiți mina!

Din birouri, din magazii, chiar și din spălătoria de cărbuni, începură să apară jandarmi, ca din culise. Ne-au împins afară din mină, dar n-au avut prea multă bătaie de cap cu noi. Am plecat de bună voie.

Porțile se închiseră în urma noastră. Ne-am dus acasă. A doua zi era sărbătoare muncitorească: 1 Mai. L-am sărbătorit în liniște, făcînd treburi pe lîngă casă. La 2 mai ne-am dus iar la lucru. Așa aflarăm că stăpînii desfăcuseră vechile echipe. Fiecare miner

avea un tovarăș nou în echipă. Afară de gîndul rezistenței, care-i apropia, oamenii erau totuși străini unii de alții. Nu se mai puteau încrede în noul tovarăș. Nici nu i-ai fi putut cunoaște pe toți, pentru că lucrau acolo vreo cîteva sute de oameni. Așa s-a sfîrșit rezistența noastră pasivă.

Abia atunci am început să credem că nu cîștigăm nimic din grevă.

La o sută patruzeci dintre minerii de încredere li s-a interzis de a mai coborî în mină. Au plecat peste graniță. Cei mai mulți s-au îndreptat spre regiunea Rinului, alții au plecat în Polonia, sau cine știe pe unde. O dată cu ei, mai porneau și alții, spre celelalte bazine carbonifere ale Austriei. Plecau cu sutele și cu miile.

În scurtă vreme mai toți spărgătorii de grevă ajunseră supraveghetori. Printre ei se afla și Hrabal din strada Zádušiní. Cei din urmă care s-au întors la lucru au fost muzicanții. Nu prea le venea!

Cu toate acestea, chiar așa pierdută, greva ne-a fost totuși de folos. S-a vorbit despre noi la Viena.

În comisia parlamentară, deputatul Cingr, miner din Ostrava, a propus să lucrăm nouă ore, în care să se cuprindă și timpul de intrare și ieșire din mină. Deputatul explică membrilor comisiei că dacă minerul stă în galerie prea mult, în cele zece ore obosește chiar dacă n-ar face nimic, din cauza aerului greu, așa că munca depusă peste opt ore nu poate da nici un randament. Cingr le mai arătă că dacă minerii înfometați în timpul grevei vor începe să se hrănească și astfel să se fortifice, vor putea lucra în cele opt ore mai mult decît ar lucra în zece. Și dacă s-ar putea hrăni bine de tot, putînd să se bucure din cînd în cînd și de odihnă, ar putea săpa în șase ore tot atît cît sapă astăzi în zece sau unsprezece.

Și dovedea cu prilejul acesta că recunoașterea unui asemenea drept n-ar însemna cine știe ce noutate exagerată și nici măcar un progres. Cu șase sute de ani în urmă, regele cehilor, Václav al II-lea, hotărîse că minerii din Kutna Hora nu trebuie să lucreze mai mult de șase ore; așa că în decurs de douăzeci și patru de ore se schimbau în mină cîte patru echipe, pentru ca, după cum se scria în *Decretul mineresc* dat de rege, nimeni să nu se istovească la lucru. Cum s-ar putea vorbi despre progres astăzi cînd minerii lucrează cîte zece ore, în timp ce în evul mediu, în anul 1300, lucrau numai șase?!

După asta s-au instalat băi în întreprinderi, așa că astăzi nu mai sîntem nevoiți să ne întoarcem acasă murdari și umezi, cum ieșeam din mină la terminarea schimbului; avem lumină gratuit, dinamită, scule și combustibil pentru casă; la zece zile primim avansul și socoteala ni se face lunar. (Înainte aveam un avans și un salariu o dată pe lună.)

Trebuie să amintesc și să lămuresc toate acestea pentru cei care vor veni, atunci cînd minerii vor putea trăi din munca lor, fără să fie nevoiți să-și tragă sufletul ca acum.

Socoteala lunară le convine stăpînilor mai curînd decît socoteala săptămînală, cum de altfel ni se cuvine. Să luăm de pildă o echipă de mineri care lucrează în acord. În primele paisprezece zile au o muncă grea, mizerabilă, întîlnesc tot numai stîncă sau alte greutăți. În celelalte paisprezece zile pot cîștiga mai mult. Dacă se face socoteala pe toată luna, cîștigul e socotit de-a valma, patronul nu adaugă nimic pentru săptămînile sterpe, așa că în primele paisprezece zile minerul a muncit pe jumătate degeaba. La socoteala săptămînală ar fi trebuit să primească un salariu oarecare, chiar dacă săptămîna ar fi fost rea; dar așa vacile slabe le înghițeau pe cele grase, iar

la socoteala lunară, minerul nu se alegea cu nimic din munca lui subterană.

Dacă arunc astăzi o privire asupra grevei, așa cum am trăit-o și cum îi simțim și acum urmările, îmi dau seama că am luptat pentru un lucru măreț. Slabi și fără ajutor, așa cum eram, ne-am ridicat împotriva celor tari și puternici. Chiar dacă n-am cîștigat noi atunci tot ce-am dorit, ne-a rămas totuși ceva, iar mulți dintre noi au înțeles că victoria depinde de forța morală. Pentru binele tuturor mulți s-au arătat atunci în stare să-și sacrifice proprietatea, sănătatea și libertatea. Noi am dobîndit forța aceea morală numai din convingerea că aveam întru totul dreptate. Sîntem oameni și prin urmare avem dreptul la viață. În marea luptă socială care se dă în lume, greva noastră e numai un crîmpei, dar cred că în viitor, mai devreme sau mai tîrziu, vom învinge, totuși!

1903

Organizația muncitorească a minerilor era slabă. Uniunea Sindicatelor din Viena a dizolvat-o și a înființat în locul ei Uniunea minerilor, care cuprinde membri fără deosebire de apartenență politică.

1905

S-a produs ruptura dintre sindicatele din Praga și Viena. Cehii s-au desprins și au alcătuit uniunea lor, separat.

De anul nou, 1906

În octombrie anul trecut am mărșăluit o noapte întreagă spre Praga. Eram cam vreo mie. Cînd am ajuns acolo, am demonstrat în fața Parlamentului pentru dreptul la vot universal.

La înapoierea în mină, supraveghetorul m-a luat la rost, tăios:

— Ai căpătat dreptul ăla... de bot?

Seara echipa l-a așteptat la ieșire și băieții i-au ars pe întuneric cîteva palme zdravene. La 1 noiembrie ne-a sosit vestea că muncitorii din Rusia s-au revoltat și că la Viena manifestează sute de mii de oameni. Gruparea metalurgiștilor din Kladno a crescut de la treizeci și doi de membri la o mie treizeci. Însă la furnale și în oțelărie munca e grea. Pentru orice cuvînt mai liber, Wittgestein concediază. Societatea metalurgică din Praga ordonă autorităților comunale tot ce i se năzare și, de frică să nu-și piardă ciolanul, oamenii o votează. Nu e departe ziua cînd nemții vor guverna și în satele unde sînt numai cehi. Iar cehii se lasă cumpărați și germanizați pentru cîteva avantaje neînsemnate pe care le dau preabinevoitorii stăpîni.

1910

Am pus bazele Uniunii minerilor cehoslovaci. Unii dintre membri s-au împotrivit și au întemeiat la Kladno o uniune independentă. Îi spune „Potcoava".

1911

În Casa minerului, în sala mare, lîngă sobă, se află o masă lungă. Îi zicem „Formanka". Acolo se adună tovarășii numai între ei ca să-i controleze pe conducători, ca să vegheze asupra justeței liniei lor, ca să se garanteze discuții cinstite. Cum băgăm de seamă că vreunul începe s-o ia razna, ne înfigem în el și după ce-l demascăm, trebuie să plece imediat din Kladno.

În anul acesta am organizat în oraș o expoziție muncitorească. Au fost beneficii. Am înființat în același timp și un cinematograf al expoziției. Frumoase zile!

M-am bucurat nespus cînd am văzut pe fața celorlalți și cînd am simțit și eu toată bucuria acestor zile. Bucurie pe care ți-o aduce munca făcută în folosul sistemului economic, care dă de lucru numai atunci cînd poate scoate un profit de pe urma noastră.

Halda de lîngă uzina veche a doborît gardul, așa că piatra comemorativă a lui Váňa a fost mutată ceva mai departe. Au fost retezați și salcîmii. Uzinele metalurgice înfloresc.

Societatea metalurgică din Praga a întrerupt activitatea întreprinderilor sale anexe răspîndite prin toată Cehia și-și concentrează toate afacerile la Kladno.

Pășește cu iuțeală spre putere! Arată că o ai, și oamenii se tîrăsc pe burtă în fața ta.

1912

A secat fîntîna lui Čada de peste drum de Sokolovna.

1913

M-am mutat în căsuța nouă din colonia muncitorească, numită „Habeš". Habeš construise orașul Kladno. Societatea metalurgică din Praga hotărăște în cartelul fierului, are mare influență politică și poruncește autorităților comunale din toată regiunea, mai cu seamă celor din Kladno și Kročehlavy. „Patrioții", îmbogățiți din sudoarea noastră, sînt slujitorii ei. În schimb muncitorii metalurgiști organizați sînt urmăriți din ce în ce mai aprig. Cel despre care se află că face parte din organizațiile sindicale e scos din muncă. Și, în timpul ăsta, muncitorii cîștigă pentru stăpîni atîția bani, încît stăpînii nici nu mai știu cum să-i cheltuiască. Totul merge la Viena, acolo e administrația uzinei, iar Societatea din Praga are firmă nemțească și ea. Pun stăpînire pe pămînt, guvernează întreaga regiune.

De Sfînta Ana 1914

Mă trezesc și aud în stradă o forfotă ciudată.

Pentru liniștita „Habeš" e ceva neobișnuit. Fără îndoială că se petrece ceva... Jos în fața porții, la colțul uliței, se află un grup de oameni care citesc un afiș mare, galben-negru, proaspăt lipit. Întreb:

— Ce s-a întîmplat?

Unii rîd, alții se strîmbă, femeile plîng; toți se uită spre mine cu ochi a căror expresie e atît de diferită. Cineva îmi răspunde:

— Mobilizarea! Austria a declarat război Serbiei! Cîți ani ai?

— Patruzeci și doi!

— Apoi tu, deocamdată, nu mergi la război. Dar au fost chemate toate contigentele pînă la treizeci și șase de ani!

— Poate n-o fi chiar așa foc! răspund eu în doi peri și pornesc agale, ca la plimbare, spre locul unde era lipit afișul.

27 iulie 1914

Toți oamenii au luat asta în serios și cum s-au mai grăbit să se ducă! În douăzeci și patru de ore aveau cuferele făcute. Și porneau în goană spre gări. Mulți veniseră însoțiți de familiile întristate.

— Mineri, ne primi în dimineața aceea patronul. E război, cărbunii n-or să mai aibă piață de desfacere; o să lucrăm puțin sau poate n-o să lucrăm de loc.

Eu n-am zis nimic, dar mă gîndeam în sinea mea: „Pentru război e doar nevoie de atîta fier! Și fier fără cărbune nu se poate."

28 august 1914

Spuneau cei de la mină că războiul modern se duce numai de la distanță, dar tocmai citesc în ziare cît de apropiate sînt tranșeele celor două tabere inamice. Cică uneori sînt la o aruncătură de piatră și se ajunge la atacul la baionetă și la lupte corp la corp.

30 septembrie 1914

Astăzi a sosit în Kladno un tren încărcat cu răniți... Au fost duși la Gimnaziul real. Printre ei nu se afla nici unul din Kladno.

10 noiembrie 1914

Uzinele au fost amenajate pentru fabricarea de arme. „Poldovka" fabrică grenade și ghiulele de tun. E mare cerință de cărbuni, nici nu putem face față cu săpatul. În locul tovarășilor plecați se angajează alții.

24 decembrie 1914

M-am prezentat la comisia de recrutare. M-au examinat:

— *Tauglich!* [1]

Cineva s-a uitat în hîrtiile mele:

— Ești miner?

— Miner.

— Rămîi la mină sub supraveghere militară.

1 ianuarie 1915

Cine e miner, chiar dacă e pe front, trebuie să se prezinte la mină și să treacă imediat la muncă. Unii, aflînd de acest ordin, au fugit acasă ca iepurii. Alții însă, mai ales cei din primele contingente care plecaseră cu mult înainte, n-au mai apucat să se întoarcă nici măcar în sicriu.

[1] Apt! (Germ.)

Sediul comandamentului militar al Societății metalurgice e la Libušín. Comandamentul trimite patrule militare la uzină. Am depus jurămînt ca ostaș și în mină a luat ființă un arest. De cînd sînt n-am mai văzut mineri ca ăștia care s-au angajat acum în mină. La noi lucrează un morar care are moară la Kačák, iar cancelaria e plină de fel de fel de domnișori.

1 iulie 1916

Am făcut-o fiartă! N-am fost ieri la schimb, m-a durut burta din cauza pîinii proaste pe care o primim. Am uitat să motivez la comandantul minei absența și de aceea mă așteaptă patrula, ca să mă ducă la căpitan.

— Două zile de arest pentru lipsă nemotivată!

— *Melde gehorsamst...* [1]

— Trei zile!

— Dar vă rog am fost bol...

— Cinci zile!

Am preferat să tac. Și cred că e mai bine să fac așa întotdeauna de acum înainte.

Doar atît mai vreau să scriu: în ultima zi a lunii mai, au fost îngropați treisprezece mineri la mina „Engerth"; doisprezece au fost salvați. Hromada a murit asfixiat.

Îți mulțumim ție, Doamne, că bine am mai ajuns! ajuns!

[1] Raportez supus că... (Germ.)

Capitolul 17

CONJUNCTURA FIERULUI

Industria și războiul s-au jucat cu soarta orașului Kladno. Turnătoriile și oțelăriile lucrau numai pentru fabricarea de arme. În această perioadă, regiunea din jurul uzinelor metalurgice n-a cunoscut întunericul nopții. Cerul, orbit de metalul clocotitor, strălucea. Pentru mineri, ziua se preschimba în noapte. Pătrundeau în întunericul subteran în schimburi neîntrerupte, zi și noapte, părăsind strălucirea soarelui pentru negrul cărbunelui. Nu toți muncitorii din mine au plecat pe cîmpul de luptă. Dar și aici era un front sîngeros. Randamentul peste măsură de forțat nu glumea cu nimeni.

Hudcovka se mutase în cămăruța din pod. Simțea la fiecare pas pulsația tot mai rapidă a timpului. Cu toate acestea, atunci cînd află că Věra Klenová, în vîrstă de șaptesprezece ani, rămăsese gravidă, și asta cu Jožek al Hudecilor, și el de aceeași vîrstă, spuse cu obișnuita-i severitate :

— Nu cumva e cam devreme ?

Hudcovka își purta trupul tot drept, cu toate că era uscată ca un plop bătrîn. Părul ei era de o albeață strălucitoare, ca și cum el ar fi vrut să-i consfințească primul loc în familia Hudec, pe care-l va păstra mereu.

Věra trebui să recunoască ea, pentru că alintatul Jožek își plecă fruntea și nu vru să spună o vorbă. Fetița însă era departe de a fi necăjită sau de a se căi. Socotea situația ca pe un rezultat al lipsei ei de prevedere și-i propuse Hudcovkăi, cu o nevinovăție plină de șiretenie :

— Bunicuță, poate că s-ar putea repara, ce zici ?!

Dar bunica îi aruncă Věrei o privire tăioasă și răspunse :

— Ca vaca la muls, care dă cu copita și răstoarnă donița plină ! Nu, nu, fetițo ! Cum ți-ai așternut, așa o să dormi !

Dar încuviință ca Jožek, pentru că acesta se afla în preajma bacalaureatului, să fie salvat. Nimeni n-avea dreptul să-l împiedice să-și dea examenul de maturitate.

Așadar, Věra șopti colegilor marea taină că tatăl copilului ei ar fi un voievod din Muntenegru. Vecinele șușoteau că ar fi fost un artist din trupa ambulantă. „Tată necunoscut" înregistră în matricolă domnul preot.

Acesta cunoștea limba ascuțită a elevei sale și se mulțumi cu atît. În ceea ce o privea pe Věra, de rîsul lumii era asigurată. Împingea căruciorul cu un gest teatral, de parcă ar fi descins de pe un tron.

Se întîlnea cu Jožek în taină, și asta le plăcea lor cel mai mult din toată întîmplarea. Cele două familii se împrieteniseră mai demult. Căci Hudec, „Polițistul", în afară de faptul că fusese camarad de școală și de militărie cu Klen, se întîlnea cu el în fiecare duminică după amiază, cînd copiii se împrăștiau, să discute tot felul de probleme politice. Femeile se apucau să cîrpească ciorapi, se întorceau cu spatele spre soba care începea să se răcească și-și împărtășeau părerea că zvînturatica de Věra o să-și răstoarne copilul din cărucior. Hudcovka era mai puțin

îngrijorată decît toate. Ea își închipuise chiar de la început că tînăra mamă o să-și găsească printre rubedenii cine s-o învețe cum să îngrijească de copil.

Și într-adevăr, femeile din cele două familii se aplecară cu o dragoste obștească asupra copilului, cînd se discută ce nume să i se dea. Chiar și cea mai săracă femeie se simte măgulită cînd i se dă dreptul să hotărască un asemenea lucru.

Hudcovka mai-mai că se înfurie :

— Cum o să-l cheme ? Nici vorbă că Josef !

În timpul acesta, împăturea în patru basmaua ei de doliu și părul slobod îi filfîia în jurul capului ca un vîrtej de zăpadă strălucitoare, în timp ce sprîncenele continuau să fie tot negre ca tăciunele.

— Josef ! spuse dezamăgită Věra. Un nume atît de obișnuit !

— Toți primii născuți din familia Hudec s-au numit Josef, spuse Hudcovka, hotărîtă să nu îngăduie nici o împotrivire.

— Măcar Robert, sau Marcel, sau Miroslav ! se încăpățînă Věra, căutînd s-o atragă de partea ei pe Mařenka Stuchlíkova. Dar din tăcerea femeilor se putea înțelege că asta trebuie s-o hotărască bunica.

— Pe ceilalți o să-i numești cum o să vrei ! hotărî Hudcovka. Dar primul se va numi Josef !

— Eu nu mai vreau nici un copil. M-am încurcat pentru prima și ultima dată, se oțărî Věra, dar cedă. Mă rog, neamul ei, doamna în alb, mormăi ea pentru sine. Numai să nu ne sperii odată și pe noi ! Hai, fie, să se cheme și Josef, dar eu o să-i spun Joe !

Așadar Jožek, băiatul cel dulce, izbuti să-și termine liceul fără neplăceri. Asta însă a fost tot ce-i putu oferi Mařenka Stuchlíkova. Uzinele îi înghițeau copiii mai mari ; de aceea și Jiří fu înscris ca ucenic la secția mecanică. Micuțul Jaroslav, de nouă ani, și Vlasta, de șase ani, rupeau ghetele cu nemiluita.

Războiul dura, mărșăluia cu pași de fier, iar Kladno îi furniza tălpoaiele. Uzinele metalurgice colorau fără întrerupere cerul cu o lumină sîngerie ; de atîta grabă sub pămînt erau date uitării lucrările de protecție. Aici primejdia era aproape mai mare decît în Carpați [1].

Kročehlavy nu mai era satul nebăgat în seamă, pe unde tînăra Hudcovka își gonea cei șase copii să-și cîștige existența. Bunica dădea din cap, privindu-și nepoții. Putea oare să-i spuie Vlastei să se ducă după reziduuri de cărbuni, așa cum făcea Hynek la vîrsta ei ? Păi, ea nu învățase nici pînă acum să se îmbrace singură. Acum copiii nu puteau nici măcar să umble desculți. Aveau școala chiar în Kročehlavy ! Și cîte nu le mai treceau prin cap ! Jirka voia bicicletă ; învățase să meargă pe bicicletă la Asociația sportivă muncitorească, iar Jaroslav începuse și el să tragă cu ochiul pe la terenul sportiv al clubului „Ahile". Nici nu se gîndeau cu cîtă trudă, cu cîte renunțări îi crescuse mama lor, mărunțica Mařenka. Hudcovka o iubea cu o dragoste pe care nu și-o arăta. Știa că Mařenka Stuchlíkova nu se măritase numai așa de dragul măritișului, ca alte fete de o seamă cu ea, ci din devotament și dragoste nemăsurată pentru lunganul de Pepík al ei. Hudcovka mai știa de asemenea cît de binevenită-i fusese Mařenka lui Pepík în perioada pubertății lui. Cum s-a străduit, sărăcuța, să-i demonstreze că nu greșise cînd o alesese pe ea și nu pe alta. Femeile se mîndreau față de ea că au curajul să devină mame, să nască, să alăpteze și să crească generații sănătoase. Ea voia din tot sufletul să arate că e tot ca ele și din acest punct de vedere, și cu toate că e atît de micuță și de slăbuță, va fi și ea în stare

[1] Unde era frontul.

să-i facă lui Pepek copii sănătoși și frumoși. Și dovedise asta întîia dată, cu Jožek.

Hudcovka trecuse împreună cu ea prin clipele acelea groaznice cînd i se născuse copilul mort și Pepa era peste Ocean. Îndurerată, Mařenka își închinase toată ființa ei primului născut, lui Jožinka (de atunci i se spunea „cel dulce"), și tremura, cuprinsă de o frică exagerată, să nu se îmbolnăvească și să moară. Se temea că, după această suferință, n-o să poată purta niciodată o sarcină pînă la capăt. Dar se întorsese Pepa. După un an, îl avură pe Jirka, iar cînd baba moașă îi așeză băiatul pe masă, acesta își dovedi dragostea de viață printr-un semicerc lichid (ceea ce o făcu pe Mařenka să se simtă mîndră și foarte mișcată), încît nimeni nu se mai putea îndoi cîtă rezervă de energie avea.

Cum să nu-și aducă aminte bunica de toate acestea, cînd în leagănul Hudecilor scîncea acum un nou puișor ?

Și peste acest puișor uzinele gîfîiau cu cea mai fierbinte răsuflare a lor. Deasupra lui luminau milioanele de scîntei care ieșeau din cuptoarele rulante „Bessemmer". Deasupra lui răsunau loviturile uriașelor ciocane automate, iar atipirea îi era legănată de ritmul de fier al războiului !

Tatăl său, Jožek „cel dulce", trecuse cu „excepțional" examenul de bacalaureat, dar cu asta se sfîrșiră și studiile lui. Mařenka avusese cu el fel de fel de planuri, l-ar fi voit inginer, dar astea nu erau decît mîini întinse spre o nădejde deșartă. Studiile la Praga costau bani grei ! Chiar dacă ar putea să se întrețină singur, ce-i de făcut cu Věra și Joe ?

Așadar, Jožek avea de ales între biroul turnătoriei ca practicant și secția de modele. Era un băiat dibaci. Pînă să se hotărască, fu smuls de vîrtejul primei mobilizări.

Cît timp era la Praga, la instrucția militară, Věra se ducea la el. Îi plăcea să-l privească îmbrăcat în uniformă. De altfel îi plăceau toți militarii. Se gătea întotdeauna ca să-și dea aere în fața lor. Știa că toți își luau rămas bun de la tinerețe, de la viitor, de la viață... Îi compătimea, iar ei profitau de ultimele clipe libere. O urmăreau cu priviri cuceritoare, nu din acelea timide ca în timp de pace, care se mulțumeau cu : „Ah, un sărut", ci din acelea sălbatice, agresive : „Te frîng ! "

Pe Věra o îmbăta nerăbdarea deznădăjduită a tinerilor care se temeau că vor muri înainte de a cunoaște viața... Ei simțeau dinainte cînd trebuia să vină fata, și Jožek o îndepărta din raza țintei lor, ca și cînd ar fi tras de un ogar neascultător legat de curea. Nu lua în nume de rău cochetăria Věrei, dar o privea grijuliu, ca pe o ființă zănatică și lipsită de răspundere. Nu-i plăcea însă, ca alături de ea, să devină și el subiect de discuție.

Nici măcar n-o certa. Abia întorceau spatele haitei, că și uitau de toate și, într-un singur gînd, o luau în grabă pe o stradă lăturalnică, pe unde umbla lume puțină, și unde erau multe colțuri întunecoase. Se duceau pe la Stromovka, unde, sub aripile verzi ale pomilor înfrunziți, se aflau bănci și unde, în vecinătatea altor perechi singuratice, se simțeau singuri.

Jožek nu era gelos ; se mulțumea să-și asigure partea lui de plăcere trupească și fugea cu ea departe de ceilalți flămînzi, ca s-o trăiască din plin, în liniște.

Știa că asta nu va dura multă vreme. Terminase perioada de instrucție, căpătase gradul de fruntaș și era deci apt pentru front. În diminețile din ce în ce mai răcoroase, în curtea cazărmii se aliniau zilnic companiile de marș. Zi de zi se apropiau tot mai mult ghearele întinse ale frontului ; dar nimeni nu cunoș-

Clubul cărții digitale 2022

tea data precisă a plecării. Așa se întîmplă că, o dată cînd Věra veni să-l vadă, nu mai era în cazarmă nici Jožek, nici compania sa.

— Compania de marș a plecat azi dimineață la ora patru ! îi spuse sentinela de la poarta cazărmii. Și Věra auzi în temutele cuvinte „Companie... marș !" zăngănitul armelor grele, de fier, loviturile tampoanelor dintre vagoanele trenului, bubuitul tunurilor. Furioasă, trînti pachetul jos. Era cu delicatese : ștrudel, o bucată de iepure fript și alte bunătăți. Mîinile înroșite ale bobocilor, care stăteau pe după gardul cazărmii, puseră îndată stăpînire pe comoara asta.

Věra nici nu băgă de seamă. Înfuriată, hoinări pe străzile din Praga, colorate în albastru de uniformele militare. Dintr-un ochi i se scurse o lacrimă pe care o șterse și o frămîntă între degetele înmănușate ! Cu celălalt ochi urmărea siluetele drepte și elegante ale ofițerilor activi. Și ei și ea se simțeau părăsiți. O urmăreau și Věra își dădea seama de asta.

În vremurile acelea tulburi tineretul era departe de maturizarea normală. Ceea ce ieri era important, azi nu mai avea nici o valoare. Lumea era legată de cablul de fier al legii războiului ; avea o singură datorie fără nici o perspectivă de viitor : să-și dea viața !

Ce-i făcea pe acești copii să se entuziasmeze și să arunce priviri îndrăznețe ? Nicăieri nu văzuseră ceva mai distins și mai deosebit. Tinerii și tinerele nu aveau ochi decît unii pentru alții. Věra, lipsită de tovarășul ei, simțea cum i se stinge orice simțire, cum viața ei își pierde sensul.

Fiecare membru al ei trăia o viață aparte. Mîinile, hei ! mîinile ei aveau ceva cu totul deosebit în ele ; se vedea bine de la prima privire că nu erau sortite pentru munci grele, dar că la atingerea lor, vrăjite, s-ar fi ridicat, ca niște fulgi, și lucrurile cele mai

grele. Dansul era un cuvînt prea neînsemnat ca să poată caracteriza armonia picioarelor ei, cu pulpele arcuite și gleznele tari. Era mai curînd mișcarea neîntreruptă a unui izvor de apă caldă, clocotitor, nervos, solemn, irascibil și vaporos.

Mergea cu capul sus ? Nuca asta de cocos, plină de dulceață ? Și de ce nu ? Doar îl ridicau două jumătăți de balonașe, care atrăgeau pe oricine, chiar dacă n-avea parte să le îmbrățișeze decît cu privirea. Văzută din spate, Věra părea ca o bilă care se rotește mereu pe axa șoldurilor. Erai silit să te uiți la jocul acesta, chiar dacă nu voiai, sau chiar dacă te gîndeai la cu totul altceva.

„Au dreptate să se uite după mine, își spuse Věra, de aceea și sînt fete frumoase pe lume, ca să le admire bărbații !"

Unul dintre numeroșii tineri militari i se adresă :

— Domnișoară, îmi permiteți să vă ofer umbrela ? Salută, bătu călcîiele și se apropie cavalerește. Ea zîmbi.

— Bine ai mai nimerit-o ! Eu mă duc la gară.

— Atunci, vă rog să vă închipuiți măcar pentru o clipă că plouă cu adevărat și că eu țin umbrela deasupra dumneavoastră. Îmi permiteți ?

— Dar numai pînă la piața Senovážna. Am o întîlnire în fața gării.

— Mă rog, cunosc un drum mai bun spre piața Senovážna, prin parcul comunal.

— Ia te uită ! Dar cum se face că vă descurcați atît de bine în Praga ?

— Eu sînt originar din Čáslav. Să mă fi născut la Vinohradech și n-aș fi cunoscut-o atît de bine !

Frumosul locotenent din Regimentul 36 glumea ; statura lui i-l amintea pe Jožek.

În parcul comunal seara se lăsa încă de la ora cinci după amiază.

Într-adevăr, nuca de cocos îngădui să se strecoare prin deschizătura mică a buzelor ei laptele sărutărilor dulci!

Tînărul avea o stîngăcie greoaie în mîini; nu, astea nu erau mîinile fine și îndemînatice ale lui Jožek!

Într-adevăr, jumătățile de balonașe erau la locul lor firesc. Erau? Căuta mereu să se convingă.

Într-o oarecare măsură îl compătimea pe tînăr că se aprinde fără rost; pe de altă parte o stăpînea și teama, pentru că se simțea strînsă în cleștele genunchilor lui.

Liniștea din parcul comunal, care pînă acum era întreruptă doar de căderea frunzelor copacilor, acum o mai tulburau și pașii cadențați ai străjerului.

— Să plecăm de aici, îi șopti ea, stînjenită.

Ia te uită! cu Jožek nu se temea! Cu Jožek se simțea în siguranță! Ehei, Jožek era... cu totul altfel! Acum pricepu de ce-i plăcea Jožek, și nimeni altul!

Cînd ajunse în spațiul luminat din fața gării se străduí să nu izbucnească în hohote de rîs. Și, totuși, nu izbucni. Nu voia să-l jignească. Era atît de nenorocit!

— Fetițo, îi șopti el, frîngîndu-i mîinile în palmele sale mari. Eu te iubesc atît de mult, și mîine plec pe front! Am cunoscut atîtea fete, dar nici una n-a trezit în mine o dorință atît de arzătoare, atît de aprigă. Oare numai în timp de război se deschide floarea asta în miez de noapte?

„Ce să fac cu tine? își spunea Věra în sinea sa. Am fost o proastă cînd m-am gîndit că cineva poate să-l înlocuiască pe Jožek!"

La gîndul acesta, pe obraji i se prelinseră două lacrimi; alunecară pe fața încă fierbinte de sărutările ofițerului.

Băiatul (cîți ani să fi avut oare? optsprezece, douăzeci? căuta Věra să ghicească în gînd) sărută aceste lacrimi și fu fericit.

Nu se trezi din beția fericirii pe care o trăia nici chiar atunci cînd trenul spre Kladno se puse în mișcare, iar el rămase singur pe peronul gării. Plecă vesel spre unitate, și tot atît de vesel își prinse dimineața floarea la manșetă, atunci cînd compania sa se alinia în curtea cazărmii, la lumina lămpilor electrice, ca să pornească la drum, spre ținta al cărei nume era: Moartea.

Jožek „cel dulce" deveni pentru Věra doar o carte poștală militară, de culoare roz. Scurtă vreme după plecarea lui, se duse la militărie și Rudla, care fusese recrutat în Germania, unde fugise după marea grevă a minerilor. Abia apucase să se învîrte puțin pe-acasă, că fusese luat și trenul îl dusese undeva, în țara îndepărtată, care n-avea nume, ci doar numai un număr de oficiu poștal militar.

Uzinele urlau și bubuiau, ocupate cu fabricarea neîntreruptă a fierului și înghițeau mereu alți lucrători. În turnătorii și în oțelării era nevoie de muncitori cu duiumul. Oricine mirosise o dată oțelul se prezenta la fabrică pentru misiuni de război. Bineînțeles că se angajau și mulți dintre cei care nu avuseseră în viața lor de-a face cu fierul, dar aveau rubedenii cu influență, și munceau pentru patrie la mașina de scris.

Metalurgiștii însă scoteau fierul din minereu, îl călcau și-l transformau în oțel; din oțel se făceau șrapnele, grenade, ghiulele de tun... S-a sfîrșit cu pacea, pumnul războiului trebuie să fie de fier!...

Pepa Hudec, soldat reformat, nu plecă la armată. Dar de la începutul războiului trăia într-o neliniște ciudată. Văzuse în viața lui, cu toate că avea numai patruzeci de ani, o bună parte din lume. În depărtă-

rile tulburi după care tînjise altădată se pierduse acum fiul lui cel mare. Toți anii pe care-i trăise ca macaragiu în uzină, după întoarcerea sa din America, fuseseră ani în care se lăsase în voia prezentului. Tobele mobilizării treziră însă în el, ca într-o mină prăbușită, sentimentele uitate. Ceva din adîncul lui îi șoptea că încă nu venise sfîrșitul hoinărelilor sale.

Comandantul Hlozek, supranumit „Duhul", preluă conducerea personalului uzinei. Cea dintîi măsură a lui fu să primească de la personalul uzinei jurămîntul de credință pentru măria-sa, *Kaiser*-ul Austriei, regele Ungariei și așa mai departe.

Pepa se întoarse din schimb (era foarte îngîndurat, căci păstra mereu nădejdea tăinuită că în războiul de cotropire, muncitorii se vor purta altfel decît pînă acum) și povesti: Un bătrîn pensionar militar, un colonel cu nasul roșu, care înainte vindea trabucuri și tutun de Cuba într-o regie din Vinohrady, i-a pus în poziție de drepți pe muncitori și i-a silit să silabisească jurămîntul; și asta nu numai în nemțește, dar și în cehă. Povesti cum cei mai șugubeți făcură îndată din asta un prilej de veselie. Cică ar fi jurat așa:

„Jur că voi sluji cu credință *Kaiser*-ului Franz Josef, pe apă și pe uscat, în aer și în bortă (adică în mină), în fabrică și pe burtă."

— Numai că gluma nu-i chiar așa de simplă, adăugă Hudec, „Polițistul". Sentinelele militare stau la poartă; în vechea spălătorie de cărbuni au amenajat închisoarea. E tocmai la al treilea etaj al clădirii, și spre ea duce de pe terasă o punte de fier. Chiar de pe acum i se spune „Puntea suspinelor". Închisoarea e mereu plină!

Nici Věra și nici Jožek „cel dulce" nu se gîndiseră vreodată la căsătorie. Dar acum, cînd tînărul soldat plecase, familia găsi de cuviință că trebuie să se facă formele, și asta numaidecît, prin cununie de război,

în lipsa mirelui. Dacă i s-ar întîmpla ceva lui Jožek? Copilașul nici n-ar purta numele de Hudec! Și apoi Věra ar primi ajutor.

Așadar Věra se mută cu băiatul la Kročehlavy, ca să se știe de toată lumea că de acum încolo nu mai aparținea familiei Klen. Micuțul Joe, a cărui jucărie preferată era hîrtia și creionul, desena fără încetare casa Hudecilor, cu ferestrele, poarta, iar pe acoperiș o coasă care era de două ori mai mare decît casa. Îi plăcea să numere și să arate cu degetul cine și unde locuiește. La mijloc, străbunica; în camera cea mică, bunicul cu bunica. Jarka, Jirka și Vlasta, prietena lui, lîngă poartă; în bucătărie, mama, fără tata, iar în camera mare, stră-străbunicul.

De la marea grevă a minerilor, Hudec, „Inventatorul", se purta uneori ca un animal sălbatic, iar alteori, ca un copil pe care trebuie să-l îngrijești. După fuga prin zăpadă se alesese cu o congestie pulmonară, dar se vindecase, iar Hudcovka îl alinta, mîngîindu-i fruntea lată:

— Noi doi, bunicule, avem în noi sînge țărănesc. Va trebui să ne lovească în cap cu ciocanele ca să se descotorosească de noi... Dar deocamdată ne ținem bine, mai cu seamă acum cînd atîta tineret se duce de rîpă.

Cu toate astea, bunicul-inventator mai mult zăcea decît umbla, iar Věra se uita cu scîrbă la rămășițele acestea bătrînești. Pielea lui zbîrcită, ochii spălăciți, care nici n-o luau în seamă, spatele încovoiat cînd se ridica în picioare, și nasul coroiat, care se mișca atunci cînd Hudec zăcea întins, trezeau în ea un sentiment de uimire și scîrbă. El nu fusese niciodată pentru ea altceva decît această epavă fără minte și fără simțuri.

Cei cincizeci de ani care stăteau între ei îi despărțeau ca un perete de sticlă mată. N-aveau unul cu altul nimic comun. Singurul lucru care-o împăca cu existența lui era că trebuia să moară foarte curînd.

„Într-o zi o să se stingă fără să ne dăm seama, spunea Hudcovka. De n-ar fi fost amărăciunile care l-au ros mereu, ar fi arătat desigur și la șaptezeci de ani ca un băiețandru."

Bătrînul nu numai că n-o mai băga în seamă pe Věra, dar nu se mai gîndea nici la uzină. Nu se mai mișca nici măcar la sunetul sirenei, și doar asta îl electrizase întotdeauna înainte de a se îmbolnăvi!

În schimb, Hudcovka răspundea și acum la chemarea sirenei, prin mișcări iuți, pe care era obișnuită să le facă atunci cînd auzea semnalul. Și acum i se punea un nod în gît cînd pășea prin aleea de duzi, de-a lungul vilei numite și azi „Vila Bacher", iar amintirea Emči înflorea în pieptul ei uscat ca un trandafir veșted, umezit de lacrimi.

Pe locul unde căzuse Emča, răpusă de gloanțele dragonilor, și o dată cu ea încă doisprezece copii de mineri și metalurgiști, se ridicase, măreață, Casa întreprinderii, electrificată, înfrumusețată cu un parc englezesc. Era împrejmuită cu un grilaj de netrecut și purta inscripția: „*Werkshotel*".

Ce hărmălaie era acum acolo! Muzică, rîsete, clinchet de pahare și de argint răzbăteau ca un zumzet îndepărtat pînă-n șosea, atunci cînd, în uriașul ritm al muncii ei, uzina făcea o scurtă pauză.

Vuietul războiului răsuna și din vecinătatea apropiată a craterului vulcanic al oțelăriilor și din flecăreala și glumele celor care dansau pe marginea acestui crater. Groază și rîs, forță descătușată și veselie dezlănțuită, iată vîltoarea zgomotelor ciudate care se îmbinau într-o diabolică îmbrățișare. Erau respingătoare și în același timp, atrăgătoare. Îi îndepărtau pe muncitorii istoviți, care-și păraseau schimbul cu buzele crăpate de sudoare; atrăgeau tineretul neștiutor, din care făcea parte și Věra: Ah, să dansezi în sala cea spațioasă, pe parchetul lucios, îmbrăcată în rochie

malacov, cu parură pe cap și cu briliante la gît! Așa erau gătite cuconițele care coborau din trăsură pe peronul „Werkshotelului"! Și ce parfum lăsau în urma lor!

Asta viață, Věra! Ce, ca acasă? Mereu: „Fă ceva!" Sau: „Ce mizerie!" Sau: „Cu cincizeci de taleri cumperi acum numai cinci perechi de crenvurști în loc de șase!" Sau: „Unde au dispărut banii mărunți? Nimeni nu-ți mai dă restul." Sau: „Ne-au suspendat ziarele". Sau: „Fugi repede de te uită dacă nu cumva e și Jožka printre răniți!"

„Dar, bunico, Jožka abia ieri ne-a trimis o scrisoare!" „Ehei, de atunci de cînd ne-a scris poate că zace de mult lungit cu ochii la stele! Mereu uiți că e război!"

Věrei îi venea să-și ia lumea în cap și să fugă, atît era de sîcîită acasă. Dar încotro? La părinți, în Habešovny? Nu! Acolo nu-i mai bine! Fiecare aleargă, caută și cumpără să-și facă rezerve, în măsura în care dispune de bani, ca să poată rezista neînfometat timp de trei luni, sau atît cît va mai dura războiul. Acum nu-i de loc de glumit. Ar fi fugit, dar unde? Cînd toată lumea e cu dosul în sus! Războiul e gata să se întindă în toată Europa! Dacă l-ar putea aduce cel puțin pe Jožek acasă de la militărie! La fabrică se îndeasă acum o sumedenie de oameni; se lucrează în trei și patru schimburi. Se spune că minerii și metalurgiștii nu se duc la război! Într-adevăr, au scăpat mulți și nici măcar n-au fost recrutați. Numai Hudecii ăștia sînt atît de ghinioniști! Noroc că a scăpat Hudec, „Polițistul"! Ce-ar mai fi miorlăit Mařenka Stuchlíkova!

Tinerețea Věrei se dezvolta în timp și spațiu și peste tot se lovea de obstacole.

Domnii ofițeri erau foarte severi cu muncitorii, dar știau să surîdă curtenitor fetelor frumoase din

Kročehlavy. Locotenentul Stanislav Daniel, care făcea serviciul la comandamentul militar al uzinei, le şoptea cuvinte dulci, la care ele răspundeau cu rîsete smintite.

Fetele din Kročehlavy erau cunoscute pentru ura pe care o purtau stăpînilor uzinei. Domnii ofiţeri nu contau nici ei de loc pentru ele ; dar locotenentul Daniel nu ţinea seamă de tăcerea cu care răspundeau ele la cuvintele sale curtenitoare. O ochise pe Věra şi o urmărea cu răbdare. Aproape că nu mai putea să se mişte fără să nu-l întîlnească.

Barba lui nerasă şi mîinile sale păroase o îngrozeau. Se potolise deodată şi nu-şi mai dorea aventuri şi petreceri. Ehei ! Să se înveselească ea, nu să fie doar un mijloc de distracţie pentru altul !

Daniel nu se mulţumi însă să-i facă numai complimente. I se adresă fără ocoluri, direct :

— Dumneata eşti doamna Hudcovka, ştiu eu. Spune doar o singură vorbuliţă, şi soţul dumitale se întoarce acasă de pe front !

— Ce fel de vorbuliţă ? se uita Věra pieziş la el, dorindu-şi în clipa aceea să aibă o sută de ani şi păr alb ca străbunica.

— Vorbuliţa *da*.

— Şi ce înseamnă acest *da* ?

— Ştie doamna ce înseamnă.

— Doamna nu ştie nimic.

— Am văzut căsuţa doamnei. Are ferestrele joase. Domnul Hudec s-ar întoarce după paisprezece zile !

— Şi dacă vorbuliţa va fi *nu* ? Eu nu cunosc altele în limba poloneză.

— De va fi *nu*, peste paisprezece zile domnul macaragiu Hudec pleacă la militărie. Pleacă peste o săptămînă, peste trei zile !

Věra se înroşi de furie :

— Domnule locotenent !

— Ce spune doamna ? Da sau nu ?

Věra se uita cu o spaimă plină de ură la uriaşele sale mustăţi care-i ascundeau buzele, la mîna neagră, păroasă, care ţinea sabia.

— Eu... o... să-ţi dau răspunsul... mîine.

— Nu. Mîine e tîrziu. Vreau azi. În noaptea asta.

Tînăra femeie îşi dădea seama că atîrnă de un fir de păr, ca să nu cadă în cursă.

„Ce-i de făcut ? Să spună *nu* şi să povestească totul acasă, lui Hudec, «Poliţistul», şi femeilor ? Să arunce pe capul lor ceea ce de fapt o priveşte numai pe ea ? Să spună *nu*, iar acasă să tacă şi să privească la tata Hudec cum pleacă pe front, iar Mařenka Stuchlíkova să plîngă de moarte ? Şi poate pe Hudec, «Poliţistul», o să-l omoare îndată, şi ea va fi vinovată de moartea lui ! Brrr ! Frumoasă perspectivă..."

Ştia bine că nu va face acest pas, pe cît era de convinsă că Daniel îşi va înfăptui ameninţarea.

— Nu poţi intra la noi în odaie, acolo locuieşte bunicul !

— Atunci, doamna vine la mine... în noaptea asta.

Věra se cutremură. Nu, asta nu-i cu putinţă. Se teme. Mai bine să vie domnul locotenent la dînsa, bunicul e bătrîn şi noaptea doarme. La ora zece o să se deschidă fereastra. (Doamne, ce tot spun ! E adevărat ce se întîmplă, sau poate visez ? Cînd o să plece, n-o să mai fie adevărat.)

— O să deschid fereastra, zise ea hotărît. „Numai să mă scap de el, şi apoi mă descurc eu într-un fel sau altul !" se gîndea ea.

Daniel salută şi o măsură pe Věra din creştet pînă-n tălpi cu privirea unui proprietar ; căpşorul ei dulce, pulpele arcuite şi gleznele tari. Privirea asta o făcu pe Věra să se simtă ca într-o baie fierbinte.

Ce-i de făcut acum ? Věra se îndreptă spre uzină. Hotărî să-l aştepte pe Hudec, „Poliţistul", şi să-i spună totul. Aştepta lîngă ghereta portarului pînă ce şuieră

sirena și bărbații în bluze albastre, cu bidonașele la subțioară, începură să se reverse într-un torent lung pe poarta uzinei. Dar cum îl văzu pe Hudec apărînd din tunelul de sub linia ferată își pierdu curajul și fugi.

Își vizită prietenele, stătu la taifas, așa că trecură ceasuri întregi. Acolo unde nu se știa de nimic, i se părea că nu se întîmplase, într-adevăr, nimic.

Totuși era neliniștită; de îndată ce începu să se întunece, se despărți de prietene. Hoinări pe străzi; nu îndrăznea să se ducă acasă. Cu siguranță că cei de acasă ar fi simțit ceva.

„Of, cît de respingător e omul acesta!"

Nu se gîndise nici o clipă că i-ar fi putut deschide fereastra într-adevăr. Dar ce să facă? Întoarse spatele Kročehlavyului, și porni încet spre Habešovny.

„Mai bine mă duc la ai mei pentru o noapte; o să le îndrug eu vreo minciună. Mîine poate că se vor descurca ele lucrurile singure."

Și acum, întîmplă-se ce s-o întîmpla. Ea n-o să fie acasă. Voia numai s-o îndepărteze, să amîne povestea asta chinuitoare. Cînd o să-l întîlnească din nou pe ticălosul acela, o să se scuze ea într-un fel.

Acasă o așteptară pînă la ora zece. Apoi își închipuiră că s-o fi dus la Habešovny, s-o fi luat cu vorba și, făcîndu-se tîrziu, părinții n-au lăsat-o să se întoarcă singură atît de departe, pînă la Kročehlavy. Joe era în camera Vlastei și se jucau de-a calul, de-a trăsura, era timpul să se ducă la culcare.

— Te culci cu Vlasticica, da, băiețașule? îi spuse Marenga Stuchlíkova; e tîrziu.

Apoi se duse alături, în odaie, să vadă dacă bunicul n-are nevoie de ceva pentru noapte. Bătu în ușă. Nu răspunse nimeni.

„Bunicul doarme, își zise ea. Mă duc să închid geamurile."

Intră în vîrful picioarelor, făcu vreo cîțiva pași, însă o neliniște ciudată o înțepeni pe loc.

— Bunicule! spuse ea în șoaptă.

Tăcere.

— Bunicule, auzi?!

Nu-i răspunse decît liniștea veșniciei.

Se apropie de pat și-și dădu seama că „Inventatorul" începuse să se răcească.

— Sărmanul! N-ai avut măcar un om lîngă dumneata! spuse Mařenka. Dar, cel puțin, ai avut o moarte liniștită.

O strigă pe Hudcovka.

Bătrîna mîngîie capul chel al răposatului. Din tinerețe, rezerva ei de tandrețe avusese puține prilejuri să se manifeste. Nu mîngîiase altădată părul copiilor, și mîngîia acum craniul bătrînului.

— Ți-e teamă, ori nu-ți este, ziua morții nu te iartă, spuse ea, ca și cum ar fi vorbit cu toți cei vii.

Îi încrucișară apoi bătrînului mîinile pe piept, îi legară bărbia și-i astupară ochii cu monede de argint.

Hudcovka se apropie ceremonioasă de fereastră. În strălucirea roșie, care țîșnea din turnătorie și se răspîndea ca un vîrtej amenințător pe cer, surprinse silueta lui Daniel, stînd sub fereastră. Ofițerul se încruntă, dar bătrîna soție de metalurgist îi spuse triumfătoare:

— A murit bunicul nostru și deschid fereastra, pentru ca sufletul lui să poată zbura în ceruri!

Răspunsul fu însoțit de zăngănitul furios al săbiei.

— Pša Krev![1] Babo, asta n-o să-ți ajute!

Industria schimbase ziua din Kladno în noapte pentru minerii care intrau la răsăritul soarelui în întunericul adînc al pămîntului, iar noaptea în zi, căci era război, și turnătoriile și oțelăriile lucrau fără preget.

[1] Înjurătură în limba poloneză.

Zi și noapte se toarnă, în furnal, minereul, cocsul și varul, într-o alternare nesfîrșită, iar din șarje se scurg neîncetat metal și zgură, zgură și metal. Cuptoarele „Martin" fierb necontenit. Iadul oțelului! Macaraua transportă convertizorul deasupra cochiliilor, ca să le umple cu metalul arzător, laminoarele nu se opresc de loc; căci peste munți și mocirle, peste Kras și Carpați, peste cîmpii și păduri, zboară oțelul în locul păsărilor, al fluturașilor și al albinelor.

Oțelul duduie în nenumăratele mașini care-l fabrică; generatoarele nu mai contenesc să dea puterea motrice, minerii nu prididesc să sape cărbunele; fiecare se agită, se grăbește, trudește, pentru a putea înzestra Moartea cu cît mai mult oțel ucigător.

Scrisoarea Hudcovkăi către Jožek Hudec, voluntar pe timp de un an în Regimentul 28 infanterie. În momentul de față, căsuța militară poștală 234. Zensuriert, Kadet-Stellvertreter Hudec.

Dragă fiule,

Noi îți transmitem sănătate și nădăjduim că scrisoarea noastră te va găsi zdravăn. De ziua ta îți urăm toate cele dorite și sperăm că asta va fi ultima ta sărbătoare la militărie. La noi toate sînt vechi cum le știi, numai bunicul s-a dus în lumea drepților, a adormit pe vecie, fără măcar să ne dăm seama. El nu va mai apuca timpuri mai bune, dar eu, așa după cum văd și bag de seamă în jurul meu, cred că, deși sirena mai cheamă încă zilnic sclavii din Kladno la muncă pentru tunuri și arme, ne așteaptă și pe noi toți sărbătoarea. Cu aceasta închei, și toată lumea se bucură de pe acum că te va vedea. Ține minte, băiatule, ce-ți spun: o să ne vină și nouă odată apa la moară.

Te sărută pentru toți,
Bunica ta

Krocehlavy, 1 martie 1918

OMAGIU MARIEI MAJEROVÁ

Pentru cei ce cunosc cărțile Mariei Majerová, Artistă a Poporului, fără să-i cunoască prea bine și viața, a optzecea aniversare a nașterii scriitoarei înseamnă, dincolo de solemnitatea momentului, o adevărată surpriză.

E oare cu putință? Simțirea aceea vie, înțelegerea cutezătoare a lucrurilor, actualitatea pe care n-o dezmint nici paginile debutului și avîntul, de o autentică și cuceritoare tinerețe, al fiecărei din cărțile ei, să aparțină într-adevăr unui om, unei scriitoare de optzeci de ani, căreia cu imaginația ta de cititor credincios i-ai conferit tinerețe fără de bătrînețe și viață fără de moarte?

Întrebarea e de prisos. Pentru că într-adevăr Marie Majerová este unul din acei mari artiști care, așternîndu-și pe hîrtie operele, au sorbit din apa veșnicei tinereți. Surpriza e numai formală, de ordinul oficiului de stare civilă, și e repede înecată de realitatea marii prezențe a omului și scriitorului care, păsind în al optzeci și unulea an de viață, cucerește de fapt o demnă și impunătoare victorie, aceea a unei vieți împlinite în sute de mii de alte vieți omenești.

Pentru că acesta a fost dintotdeauna destinul scriitorilor mari. Pentru că încă din tinerețe Marie Majerová își confundă propriile năzuințe cu năzuințele celor mulți și le dăruiește de la cele dintîi începuturi nu numai gîndurile și simțămintele ei, ci toate fruc-

tele unui robust și cuceritor talent. Nuvelele ei, numeroasele cărți pentru tineret și copii, notele de călătorie, sau romanele culminînd cu *Sirena*, definesc împreună cu bogata-i activitate ziaristică și publicistică o personalitate literară de o neobișnuită valoare.

Îndeobște, vîrsta își cere implacabil drepturile. Drepturi la retrospectivă, drepturi la recunoștință, drepturi la odihnă. Marie Majerová n-a cerut niciodată nimic din toate acestea. Vîrsta ei a fost și este una cu sufletul ei. La o vîrstă înaintată, scriitoarea a rămas tovarășa de luptă a milioanelor ei de tovarăși cărora le-a închinat *Drumul fulgerului*; tovarășă a popoarelor prietene ca de pildă al Chinei, căruia i-a închinat volumul de reportaje *China care cîntă*; tovarășă, în sfîrșit, a tinerei generații de scriitori cehoslovaci, căreia îi aduce în lupta pentru dezvoltarea sănătoasă a literaturii naționale nu numai prospețimea veșnicei sale tinereți, ci și înțelepciunea agonisită în numeroase decenii de experiență și muncă.

La cea de a optzecea aniversare, cei ce o cunoaștem și-i prețuim opera îi urăm din toată inima Mariei Majerová ani mulți și rodnici.

Jean Grosu

CUPRINSUL

		Pag.
Prefață		III
Cap. 1	„Inventatorul“	1
„ 2	Scrisoare către Adelaida Rienzova	70
„ 3	Laminatorii	81
„ 4	Scrisoare a lui Jan Černý	127
„ 5	Schimbul special	129
„ 6	Haimanale	161
„ 7	Raport al redactorului Václav Šerka	194
„ 8	Růžena	200
„ 9	Echipa la răspîntie	232
„ 10	„La rai“	287
„ 11	Al cincilea cărbune	316
„ 12	Spre America	332
„ 13	Scrisoarea lui Alfons Kroupa	367
„ 14	Pîine peste Ocean	371
„ 15	Din ianuarie pînă în mai	415
„ 16	Însemnările minerului Jindra Klen	483
„ 17	Conjunctura fierului	498
Omagiu Mariei Majerová, de *Jean Grosu*		517

Redactor responsabil : Avramescu Tiberiu
Tehnoredactor : Tudor Ion

Dat la cules 16.02.1962. Bun de tipar 12.04.1962. Apărut 1962. Tiraj 25.145 ex. broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 70×92/32. Coli ed. 25,01. Coli tipar 16,75. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 029/1962. C.Z. pentru bibliotecile mari 885. C.Z. pentru bibliotecile mici 885—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 20206 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii 1, Bucureşti — R.P.R.

C 197

Clubul cărții digitale 2022